Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Disertační práce

Vedoucí práce: PhDr. Jan Souček, CSc.

2017

Mgr. Petra Janouchová

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav řeckých a latinských studií

studijní program: Historické vědy

studijní obor: Dějiny antického starověku

Disertační práce

Hellénizace antické Thrákie ve světle epigrafických nálezů

Hellenisation of Ancient Thrace based on epigraphical evidence

Vedoucí práce: PhDr. Jan Souček, CSc.

2017

Mgr. Petra Janouchová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal/a samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne _____

Mgr. Petra Janouchová

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala množství lidí, bez nichž by tato práce nikdy nemohla vzniknout. V první řadě je to má rodina, zejména moje maminka Ivanka a můj partner Jan, kteří mě po celou dobu studií bezvýhradně podporovali jak emocionálně, tak materiálně. Jejich bezbřehá trpělivost umožnila, abych se věnovala disertačnímu projektu po několik dlouhých let, a to i na úkor osobního života a volného času.

Mé díky dále zcela přirozeně patří školiteli Dr. Janu Součkovi, který mě na dlouhé cestě vedoucí k sepsání této práce trpělivě usměrňoval a opravoval mé omyly, ale zároveň mi dával dostatek prostoru na poučení se z chyb a hledání vlastní cesty. Vděčné díky patří i Adéle Sobotkové a Shawnu Rossovi z Macquarie University v Sydney, kteří mě v roce 2007 poprvé vzali s sebou na výzkum do Bulharska a ukázali možnosti, jaké výzkum v této oblasti antického světa nabízí. V průběhu let mi byli mnohou inspirací a nedovolili mi ustrnout na jednom místě a podporovali můj rozvoj, ať již v oblasti výzkumu, akademické kariéry, tak i v osobním životě. Dále můj dík patří i Barboře Weissové, s níž jsem měla tu čest spolupracovat na několika archeologických projektech v Bulharsku, konzultovat detailně strukturu své práce a sdílet slasti a strasti doktorandského života. Jsem velmi vděčná i Brianu Ballsun-Stantonovi z Macquarie University za jeho pomoc při řešení mnoha technologických výzev, které s sebou tato práce nesla. V neposlední řadě chci poděkovat kolegům spoludoktorandům z Ústavu řeckých a latinských studií za jejich komentáře k mé práci a k tolik potřebné psychické podpoře, jmenovitě zejména Pavlu Nývltovi a Editě Wolf, kteří si, i přes svou vytíženost, našli čas připomínkovat části mé práce.

Zhotovení databáze nápisů, která je stěžejním základem disertační práce, bylo v letech 2013 a 2014 finančně podpořeno Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (číslo grantu GAUK 546813/2013, Řecko-Thrácká společnost ve světle epigrafických nálezů). Taktéž bych ráda poděkovala svým spolupracovníkům Markétě Kobierské, Janu Ctiborovi a Barboře Weissové za neocenitelnou pomoc při řešení tohoto grantového projektu. Dík patří i všem těm, s nimiž jsem měla možnost svou práci konzultovat v průběhu konferencí, terénních prací, zahraničních stáží a studijních pobytů.

Abstrakt:

Z území antické Thrákie z oblasti jihovýchodního Balkánu pochází více než 4600 převážně řecky psaných nápisů. Tyto nápisy poskytují jedinečný zdroj demografických a sociologických informací o tehdejší populaci, umožňující hodnotit případnou proměnu vzorců chování v reakci na mezikulturní kontakt a vývoj společenské organizace. Řecky psané nápisy bývají považovány za jeden ze základních projevů hellénizace obyvatelstva antické Thrákie, tedy postupného a nevratného procesu adopce řecké kultury a identity. V této práci hodnotím na základě časoprostorové analýzy dochovaných nápisů relevanci hellénizace jako výchozího interpretačního rámce pro studium antické společnosti. Zároveň s tím uplatňuji alternativní přístup, který respektuje jednak specifika epigrafického materiálu, ale i poznatky současného bádání v oblasti mezikulturního kontaktu. Tento metodologický přístup umožňuje podrobně hodnotit produkci nápisů nejen v průřezu staletími, ale i navzájem srovnávat jednotlivé regiony a zapojení tamní populace. Z časoprostorové analýzy nápisů je zjevné, že rozvoj epigrafické produkce v Thrákii nemůže být spojován pouze s kulturním a politickým vlivem řeckých komunit, ale z velké části jde o jev úzce spojený s narůstající komplexitou politické organizace společnosti a s tím souvisejícími proměnami vzorců chování tehdejší populace. Tento jev je patrný zejména v době římské, kdy dochází k významnému rozvoji epigrafické produkce na celém území Thrákie, nikoliv pouze v okolí původně řeckých kolonií, a ve zvýšené míře i k zapojení thrácké populace do procesu publikace nápisů. Použitá metodologie je do velké míry inovativní kombinací řady moderních přístupů z příbuzných disciplín, za zachování tradičních principů epigrafické práce. Využití digitální technologie umožňuje studovat nápisy z nové perspektivy a umístit je do regionálního kontextu, což bylo dříve jen velmi obtížné.

Abstract:

More than 4600 inscriptions in the Greek language come from Thrace, the area located in the Southeastern Balkan Peninsula. These inscriptions provide socio-demographic data, allowing the study of changing behavioural patterns in reaction to cross-cultural interactions. Traditionally, one of the essential indications of the influence of the Greek culture on the population of ancient Thrace was the practice of commissioning inscriptions in the Greek language. By using quantitative and systematic analysis, the inscriptions can be studied from a new perspective that places them into broader regional context. I use this methodology to assess the concept of Hellenization as one of the possible interpretative frameworks for the study of ancient society. Using a spatiotemporal analysis of inscriptions, this research shows that epigraphic production cannot be solely linked with the

cultural and political influence of Greek speaking communities. However, the phenomenon of epigraphic production is closely connected to the growth of social complexity and consequent changes in the behavioural patterns of the population. The growth in social complexity is followed by an increase of epigraphic production of public and private character alike; while at the time of socio-economic crisis and political unrest, the production of inscriptions significantly drops. The sudden change in the character of epigraphic production is obvious in the Roman period, where the production substantially intensifies as a result of growing role of sociopolitical organization. Moreover, the Thracian population becomes more involved in the whole process of commissioning inscriptions as a result of their participation in the civic and military service. The spatiotemporal analysis of inscriptions allows the discussion of the societal function of the epigraphic production over time, places them into broader regional context, and evaluates the degree of involvement of the population in the practice of commissioning of inscriptions. This research combines the specifics of epigraphic evidence and the current scholarship on crosscultural contact. This innovative methodological approach combines a range of modern theoretical concepts from related disciplines, such as archaeology and anthropology, while maintaining the epigraphic discipline best practices.

Klíčová slova:

nápisy; epigrafika; epigrafická produkce; Thrákie; hellénizace; kulturní kontakt; změny společnosti; komplexní společnost; digital humanities

Keywords:

inscriptions; epigraphy; epigraphic production; Thrace; hellenization; cultural contact; social change; complex society; digital humanities

Obsah

1 Úvod 1
1.1 Představení tématu 1
1.2 Cíle 1
1.3 Hypotézy a zvolená metoda 2
1.4 Význam studie v rámci zvolené problematiky 3
1.5 Stručné nastínění obsahu práce 4
1.6 Literární a historiografické prameny 5
1.6.1 Informativní hodnota literárních pramenů 5
1.6.2 Thrákie v literárních pramenech 6
1.6.3 Charakteristika obyvatel Thrákie v literárních pramenech 7
1.6.4 Společenská organizace Thráků z pohledu vnějšího pozorovatele 7
1.6.5 Literární topos: nevyzpytatelní spojenci a nebezpeční nepřátelé 9
1.6.6 Thrákie a Thrákové v literárních pramenech: shrnutí 14
1.7 Historický nástin vývoje regionu 15
1.7.1 Thrákie v 1. tis. př. n. l. 15
1.7.2 Řecká kolonizace thráckého pobřeží 16
1.7.3 Peršané a vznik dynastie Odrysů 20
1.7.4 Makedonská kolonizace a období hellénismu 22
1.7.5 Období vazalských králů 24
1.7.6 Římské provincie Thracia a Moesia Inferior 25
1.7.7 Společenské reformy 2. st. n. l. 27
1.7.8 Krize 3. a 4. st. n. l. a transformace společnosti 27
1.7.9 Thrákie v průběhu dějin: shrnutí 29

2 Mezikulturní kontakty v antickém světě 30
2.1 Koloniální teoretické modely 30
2.1.1 Akulturace 31
2.1.2 Hellénizace 32
2.1.3 Teorie světových systémů a její návaznost na hellénizaci 40
2.2 Postkoloniální modely 43
2.2.1 Lokalizace a zaměření na místní obyvatelstvo 44
2.2.2 Kreativní síla mezikulturních kontaktů 45
2.2.3 Kontextualizace mezikulturních kontaktů 47
2.3 Alternativní přístup k mezikulturnímu kontaktu a změnám společnosti 48

3 Nápisy a jejich hodnota pro studium antické společnosti 50
3.1 Specifika epigrafických pramenů 50
3.1.1 Nápis vs. literární pramen 50
3.1.2 Statický a selektivní obraz epigrafické společnosti 51
3.2 Důvody pro publikaci nápisů 52
3.3 Epigrafická produkce a komplexní společnost 53
3.4 Materializace životního stylu na nápisech 57
3.4.1 Identita a identifikace na epigrafických památkách 58
3.4.2 Jazyková identita 59
3.4.3 Osobní jméno a identifikace jednotlivce 60
3.4.4 Původ jako prostředek identifikace 61
3.4.5 Identifikace s komunitou 62
3.5 Shrnutí 65

4 Metodologie a zvolená metoda 66
4.1 Zvolená metoda 66
4.1.1 Funkce nápisů 67
4.1.2 Celospolečenské trendy a složení společnosti 67
4.1.3 Epigrafická produkční centra 68
4.2 Použité epigrafické zdroje a jejich specifika 68
4.3 Organizace a sběr dat 70
4.4 Technické řešení: Heurist 71
4.4.1 Struktura databáze a použitá metodologie 71
4.5 Technické řešení: QGIS a geografická data 79
4.6 Technické řešení: R a tabulární data 80
4.7 Statistické zpracování epigrafických dat 80
4.7.1 Pravděpodobnost a míra nejistoty datace nápisů 81
4.7.2 Nejistota rozmístění nápisů v krajině 85
4.8 Shrnutí 86

5 Epigrafická produkce v Thrákii 87
5.1 Přehled analyzovaného materiálu 87
5.1.1 Zeměpisné uspořádání nápisů 87
5.1.2 Použitý materiál a nosič nápisu 89
5.2 Rozsah a typologie nápisů 90
5.2.1 Funerální nápisy 91
5.2.2 Dedikační nápisy 93
5.2.3 Veřejné nápisy 94

5.3 Jazyk nápisů 95
5.3.1 Identita a volba jazyka 97
5.3.2 Postavení řečtiny v římské době 98
5.3.3 Styl jazyka 99
5.4 Onomastické zvyklosti a identita osobního jména 100
5.4.1 Onomastické tradice 100
5.4.2 Zastoupení pohlaví v závislosti na kulturním prostředí 101
5.4.3 Smíšené svazky a prolínání tradic 102
5.5 Shrnutí 103

6 Epigrafická produkce napříč staletími 105
6.1 Charakteristika epigrafické produkce v 6. st. př. n. l. 105
6.1.1 Typologie nápisů 107
6.1.2 Shrnutí 107
6.2 Charakteristika epigrafické produkce v 6. až 5. st. př. n. l. 108
6.2.1 Typologie nápisů 108
6.2.2 Shrnutí 108
6.3 Charakteristika epigrafické produkce v 5. st. př. n. l. 109
6.3.1 Funerální nápisy 110
6.3.2 Dedikační nápisy 112
6.3.3 Veřejné nápisy 113
6.3.4 Shrnutí 113
6.4 Charakteristika epigrafické produkce v 5. až 4. st. př. n. l. 114
6.4.1 Funerální nápisy 115
6.4.2 Dedikační nápisy 116
6.4.3 Veřejné nápisy 116
6.4.4 Shrnutí 116
6.5 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. st. př. n. l. 116
6.5.1 Funerální nápisy 118
6.5.2 Dedikační nápisy 120
6.5.3 Veřejné nápisy 121
6.5.4 Shrnutí 122
6.6 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. až 3. st. př. n. l. 122
6.6.1 Funerální nápisy 124
6.6.2 Dedikační nápisy 124
6.6.3 Veřejné nápisy 125
6.6.4 Shrnutí 125

6.7 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. st. př. n. l. 125
6.7.1 Funerální nápisy 127
6.7.2 Dedikační nápisy 129
6.7.3 Veřejné nápisy 129
6.7.4 Shrnutí 131
6.8 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. až 2. st. př. n. l. 132
6.8.1 Funerální nápisy 133
6.8.2 Dedikační nápisy 134
6.8.3 Veřejné nápisy 134
6.8.4 Shrnutí 135
6.9 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. st. př. n. l. 135
6.9.1 Funerální nápisy 137
6.9.2 Dedikační nápisy 137
6.9.3 Veřejné nápisy 138
6.9.4 Shrnutí 139
6.10 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. až 1. st. př. n. l. 139
6.10.1 Funerální nápisy 140
6.10.2 Dedikační nápisy 141
6.10.3 Veřejné nápisy 142
6.10.4 Shrnutí 142
6.11 Charakteristika epigrafické produkce v 1. st. př. n. l. 142
6.11.1 Funerální nápisy 144
6.11.2 Dedikační nápisy 144
6.11.3 Veřejné nápisy 145
6.11.4 Shrnutí 146
6.12 Charakteristika epigrafické produkce 1. st. př. n. l. až 1. st. n. l. 146
6.12.1 Funerální nápisy 147
6.12.2 Dedikační nápisy 148
6.12.3 Veřejné nápisy 148
6.12.4 Shrnutí 149
6.13 Charakteristika epigrafické produkce v 1. st. n. l. 149
6.13.1 Funerální nápisy 150
6.13.2 Dedikační nápisy 152
6.13.3 Veřejné nápisy 152
6.13.4 Shrnutí 154
6.14 Charakteristika epigrafické produkce v 1. st. n. l. až 2. st. n. l. 154
6.14.1 Funerální nápisy 156

6.14.2 Dedikační nápisy 157
6.14.3 Veřejné nápisy 157
6.14.4 Shrnutí 158
6.15 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. st. n. l. 158
6.15.1 Funerální nápisy 160
6.15.2 Dedikační nápisy 161
6.15.3 Veřejné nápisy 162
6.15.4 Shrnutí 164
6.16 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. st. n. l. až 3. st. n. l. 165
6.16.1 Funerální nápisy 166
6.16.2 Dedikační nápisy 167
6.16.3 Veřejné nápisy 168
6.16.4 Shrnutí 169
6.17 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. st. n. l. 169
6.17.1 Funerální nápisy 171
6.17.2 Dedikační nápisy 173
6.17.3 Veřejné nápisy 175
6.17.4 Shrnutí 178
6.18 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. st. n. l. až 4. st. n. l. 179
6.18.1 Funerální nápisy 180
6.18.2 Dedikační nápisy 180
6.18.3 Veřejné nápisy 180
6.18.4 Shrnutí 181
6.19 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. st. n. l. 181
6.19.1 Funerální nápisy 182
6.19.2 Dedikační nápisy 182
6.19.3 Veřejné nápisy 182
6.19.4 Shrnutí 183
6.20 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. st. n. l. až 5. st. n. l. 183
6.20.1 Funerální nápisy 184
6.20.2 Dedikační nápisy 185
6.20.3 Veřejné nápisy 186
6.20.4 Shrnutí 186
6.21 Charakteristika epigrafické produkce v 5. st. n. l. 186
6.21.1 Shrnutí 187
6.22 Charakteristika epigrafické produkce v 5. st. n. l. až 6. st. n. l. 187
6.22.1 Shrnutí 188

6.23 Nápisy z 6. až 8. st. n. l. 189
6.24 Epigrafická produkce a proměny společnosti 190
6.24.1 Proměny epigrafické produkce v závislosti na společenské organizaci a komplexitě 190
6.24.2 Soukromé vs. veřejné nápisy a role komplexní společnosti 191
6.24.3 Epigrafická produkce v jednotlivých obdobích 193

7 Mapování kulturních změn 196
7.1 Prostorová analýza epigrafické produkce 196
7.1.1 Epigrafická produkční centra 196
7.1.2 Faktory ovlivňující rozmístění nápisů 198
7.1.3 Skupiny produkčních center nápisů 199
7.2 Rozmístění nápisů v závislosti na jejich typologii 202
7.2.1 Veřejné nápisy jako produkt komplexní společnosti 202
7.2.2 Soukromé nápisy a projevy kulturních zvyklostí 203
7.3 Srovnání epigrafické produkce s archeologickými daty 207
7.3.1 Příklad řeckých měst v Thrákii v 7. až 4. st. př. n. l. 207
7.3.2 Příklad z thráckého vnitrozemí: Kazanlacké údolí v době římské 209
7.4 Shrnutí 211

8 Závěr 213
8.1 Zhodnocení vlivu hellénizace na epigrafickou produkci v Thrákii 213
8.2 Charakter epigrafické produkce v Thrákii v předřímské době 214
8.2.1 Pobřežní komunity 214
8.2.2 Vnitrozemské komunity 215
8.3 Charakter epigrafické produkce v Thrákii v římské době 216
8.3.1 Proměny identity a vliv řecké kultury 217
8.4 Zhodnocení použité metodologie 219
8.5 Nastínění dalšího vývoje 220

9 Použité zkratky a bibliografie 221
9.1 Seznam použitých zkratek 221
9.2 Seznam zkratek antických autorů a děl 222
9.3 Primární antické literární prameny 223
9.4 Primární epigrafické prameny 224
9.5 Sekundární prameny 225

10 Apendix A - Tabulky 249

11 Apendix B - Mapy a grafy 279

12 Apendix C - Zpracované nápisy 299
12.1 I Aeg Thrace 299
12.2 IG Bulg 1,2 300
12.3 IG Bulg 2 302
12.4 IG Bulg 3,1 303
12.5 IG Bulg 3,2 304
12.6 IG Bulg 4 305
12.7 IG Bulg 5 306
12.8 Perinthos-Herakleia 307
12.9 IK Sestos 309
12.10 IK Byzantion 309
12.11 Other - Jiné zdroje 310

13 Rejstřík 313

1 Úvod

Oblast antické Thrákie sloužila jako důležitá spojnice na pomezí Evropy a Asie, díky čemuž hrála důležitou roli ve vývoji historických událostí formujících antickou společnost. V průběhu několika století se stala svědkem řecké kolonizace, makedonské expanze a nadvlády a konečně mocenského vzestupu a krize římské říše. Thrácká společnost byla v přímém kontaktu s různorodými světy řeckých *poleis*, hellénistických vládců i římské říše, a to na bázi diplomatické, obchodní i vojenské. Vzájemná interakce obyvatel Thrákie různého kulturního původu ovlivňovala každodenní život aristokracie i běžných obyvatel, což vedlo k postupným změnám nejen ve struktuře společnosti, ale i v ideových a materiálních projevech tamní kultury.

1.1 Představení tématu

V 19. a 20. století byla Thrákie v duchu tehdy oblíbených akulturačních teorií považována za sféru vlivu řecké kultury, jejíž pouhá přítomnost v regionu měla za následek nevyhnutelnou *hellénizaci* místního obyvatelstva. Hellénizační přístup sloužil v té době jako univerzální vysvětlení kulturních změn, k nimž docházelo při kontaktu místního obyvatelstva s řeckým světem. Řecká kultura byla považována za civilizačně vyspělejší a neřecké komunity pak v rámci postupného a nevratného procesu hellénizace přijímaly novou materiální kulturu a ideologické koncepty na úkor vlastní kultury i identity vlastní a přijetí identity pořečtěné (Dietler 2005; Vranič 2014). Stejný přístup byl aplikován i na projevy epigrafické produkce, aniž by byla vzata v potaz specifika epigrafického materiálu a zhodnocena výpovědní hodnota nápisů v rámci dané problematiky. Užívání řeckého písma a vydávání nápisů v řeckém jazyce bylo automaticky považováno za jeden z typických znaků pořečtění thráckého obyvatelstva a přijetí řecké kultury za vlastní, za cenu ztráty identity původní. Tento proces v oblasti Thrákie pokračoval i když se stala součástí římského impéria, ba i dokonce nabral v určitých ohledech na intenzitě (Mihailov 1977, 343-344; Samsaris 1985, 235; Loukopoulou 1989, 198; Sharankov 2011, 135-145; Vranič 2014a, 39).

1.2 Cíle

Tato práce si klade za cíl zhodnotit na základě studia dochovaných epigrafických pramenů, zda je na počátku 21. století koncept *hellénizace* vhodným interpretačním rámcem

vysvětlujícím vznik a rozvoj epigrafické produkce na území Thrákie, či je možné ho nahradit novými metodologickými přístupy. Součástí je i kritické zhodnocení, nakolik je možné i nadále používat mnohdy jednostranně zaměřený přístup hellénizace ke studiu epigrafické produkce z území Thrákie, a nakolik se jedná v dnešní době již o překonaný teoretický koncept.

Dalším cílem této práce je charakterizovat epigrafickou produkci z území Thrákie v co možná nejucelenější podobě a zhodnotit, jaký význam měla nápisná kultura v tehdejší společnosti. Jak je známo, přístup společnosti k epigrafické produkci se vyvíjel nejen v závislosti na čase s ohledem na tehdejší politické události, ale významnou roli hrály i zeměpisné a demografické faktory, což se odráží i na uspořádání této práce. Jedním z cílů této studie je vytvořit chronologický průřez společností antické Thrákie od 6. st. př. n. l. do 5. st. n. l. a zhodnotit, jakou roli v ní zaujímal zvyk publikovat nápisy, v jakých komunitách se úspěšně prosadil a v jakých nedošlo k jeho rozvoji a proč. Epigrafické prameny slouží jako primární zdroj informací k diskuzi o proměňujících se demografických trendech, kulturních zvyklostech a složení společnosti antické Thrákie. Dochované nápisy umožňují mapovat kulturní změny a projevy těchto změn v epigrafické kultuře, s cílem postihnout důvody, proč k těmto změnám docházelo, případně jaký byl jejich dopad na tehdejší společnost. V neposlední řadě mě zajímá, zda je možné spojovat epigrafickou produkci s projevy vlivu řeckých obcí bez ohledu na časové období, či zda je nárůst epigrafické produkce spojen spíše s měnící se úrovní společenské komplexity a přístupem tehdejší politické autority.

1.3 Hypotézy a zvolená metoda

V disertační práci se snažím prokázat, že k rozšíření epigrafické produkce v Thrákii došlo v souvislosti s aktivitami politických autorit dané doby, spíše než jako projev kulturního vlivu řecké společnosti a jako důsledek setkávání thrácké a řecké kultury. Ve snaze o objektivní přístup vůči kontaktům řecko-římské a místní thrácké kultury přistupuji k mapování změn společnosti antické Thrákie na základě zasazení do konkrétního časového a místního kontextu jednotlivých komunit a zhodnocení funkcí, které nápisy v tehdejší společnosti zastávaly. Zajímají mě především důsledky dlouhodobých změn politického uspořádání a složení struktury populace. V neposlední řadě se zaměřuji na projevy kulturních zvyklostí v závislosti na probíhajících mezikulturních kontaktech a vzájemném ovlivňování thrácké a řecké, případně makedonské a římské společnosti.

Jako hlavní pramen používám dochované a publikované nápisy, pocházející z oblasti Thrákie. Časové pokrytí této práce se věnuje dlouhodobým procesům a změnám společnosti od archaické doby, kdy se v oblasti objevily první nápisy, až do doby pozdní antiky,

kdy ustává epigrafická produkce v podobě, v jaké se vyskytuje v předcházejících obdobích a dochází ke znatelné proměně tehdejší společnosti. Nápisy jako primární zdroj informací postihují širokou škálu součástí tehdejší společnosti, počínaje pohřebními zvyklostmi, přes náboženství, etnické složení populace až po politické uspořádání komunit. Charakter nápisů umožňuje jednotlivé exempláře poměrně dobře zařadit do konkrétního historického rámce a určit jejich provenienci. S tím úzce souvisí fakt, že nápisy představují jeden z nejlépe zdokumentovaných historických pramenů z dané oblasti, pokrývající více než tisíc let vývoje společnosti. Díky relativně velkému počtu dochovaných nápisů je tak možné provádět relevantní kvantitativní a kvalitativní analýzy za účelem sledování proměn tehdejší společnosti.

Za tímto účelem jsem shromáždila přes 4600 nápisů nalezených na území Thrákie v databázi *Hellenization of Ancient Thrace*, která je výchozím pramenným souborem této práce. Struktura databáze respektuje tradiční principy epigrafické disciplíny doplněné o moderní metodologické přístupy a technologie, zefektivňující analýzu velkého množství dat. Analýzy nápisů provádím s pomocí moderní mapovací a statistické technologie a metod, dosud používaných zejména v archeologickém prostředí. Výsledky srovnávám s dochovanými literárními a archeologickými prameny ve snaze dotvořit celkový obraz proměn společnosti antické Thrákie a možných příčin těchto změn.

1.4 Význam studie v rámci zvolené problematiky

Komplexní práce, která by hodnotila epigrafickou produkci antické Thrákie v celé její šíři a zároveň reflektovala moderní teoretické přístupy, v současné době chybí. Podobné souhrnné práce vznikaly zejména v 70. a 80. létech 20. století (Danov 1976; Mihailov 1977; Samsaris 1980; Samsaris 1989; Loukopoulou 1989), nicméně od té doby došlo nejen k proměně metodologického přístupu k materiálu, ale zejména k objevení stovek dalších nápisů a k vydání zhruba 1500 dosud nepublikovaných nápisů. Tato práce se snaží tento nedostatek napravit a pojednává o stavu dochované epigrafické produkce publikované do r. 2016 v co možná nejúplnější podobě, reflektující vývoj současné metodologie.

Široký geografický záběr této práce a snaha sjednotit zdroje různé povahy je v současné době ojedinělý. Práce podobná svým geografickým rozsahem vznikla naposledy koncem 19. st., avšak zahrnovala zhruba desetinu zde diskutovaného materiálu (Dumont a Homolle 1892). Jednotlivé epigrafické korpusy, které současná práce kombinuje, jsou především založeny na principu moderních národů a málokterý zdroj kombinuje nápisy pocházející z území dnešního Bulharska, Řecka a Turecka, na jejichž území se antická Thrákie rozkládala. Moderní korpusy jsou nejen omezeny na území moderních států, ale často jsou psány různými jazyky, což znesnadňuje přístup k datům a nevyhnutelně vede k

výzkumu nápisů v jednotlivých oblastech a regionech (např. Mihailov 1977; Samsaris 1989; Loukopoulou 1989). Tato práce se snaží reagovat na roztříštěnost zdrojů, nejednotnost metodologických přístupů a omezenou dostupnost v digitální formě. Základem práce je převedení nápisů do jednotného digitálního formátu, který je vhodný pro další zpracování, a jejich uchování v podobě databáze. Sjednocení metodologických přístupů editorů jednotlivých korpusů a převedení různorodých dat do koherentní a navzájem srovnatelné formy umožnilo studovat celý soubor současně a navzájem srovnávat produkci v jednotlivých regionech.

Další nespornou výhodou je převedení dat do elektronické podoby, usnadňující budoucí využití souboru v rámci dalších projektů. Zcela v duchu moderních principů vědecké práce jsou analyzovaná data volně dostupná na internetu a kdokoliv je může využít v rámci svého projektu, navázat na ně, či naopak zhodnotit platnost zde uváděných závěrů a interpretací.[1] Užitá metodologie je kombinací několika přístupů z oblasti epigrafiky, archeologie, sociologie a antropologie a jejím hlavním cílem je sledovat proměny společnosti na základě systematického studia dochovaných nápisů. V současné práci je tento přístup použit na oblast Thrákie, nicméně stejně tak může být aplikován i na jiná místa, kde docházelo k setkávání dvou či více kultur, a odkud se dochoval dostatečný počet epigrafických památek.

1.5 Stručné nastínění obsahu práce

V druhé části této úvodní kapitoly seznamuji čtenáře s geografickým rozsahem území Thrákie a charakterem jejich obyvatel tak, jak o nich hovoří dochované antické literární prameny, ale i moderní sekundární literatura. V kapitole 2 pojednávám o teoretických přístupech problematiky mezikulturních kontaktů a jejich projevů v materiální kultuře z pohledu archeologie a historických věd. Hlavní pozornost věnuji revizi hellénizačního přístupu, jako jednoho v minulosti z nejčastěji používaných teoretických konceptů. Zároveň probírám současné teoretické přístupy zabývající se mezikulturním kontaktem a snažím se nabídnout alternativní teoretický směr, který by se věnoval všem zúčastněným stranám stejnou měrou. V kapitole 3 se zabývám specifiky epigrafického materiálu, s důrazem na teoretické zhodnocení přínosu nápisů pro studium antické společnosti. Dále zde podrobněji představuji základní principy, s nimiž přistupuji ke studiu epigrafického materiálu. V kapitole 4 se zabývám použitou metodologií a organizací práce, která vysvětluje uspořádání a obsah následujících analytických kapitol. Kapitola 5 nahlíží na analyzovaný soubor nápisů jako na celek a představuje jeho základní charakteristické rysy. Kapitola 6

[1] *https://github.com/petrajanouchova/hat_project*, pod mezinárodní licencí Creative Commons Attribution Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0).

představuje chronologický přehled datovaných nápisů a předkládá detailní náhled na epigrafickou produkci v jednotlivých stoletích. V kapitole 7 se zabývám rozmístěním nápisů v krajině a vztahem mezi nárůstem společensko-politické organizace v Thrákii. V poslední kapitole 8 shrnuji výsledky současné práce a nastiňuji další možné směřování zvolené problematiky. Na text práce samotné navazují přílohy, které obsahují detailní informace k organizaci databáze, a zejména pak tabulky a grafy s výsledky analýz a soubor map časoprostorového rozmístění nápisů.

1.6 Literární a historiografické prameny

Literární zmínky o Thrákii a Thrácích jsou poměrně hojné, a to proto, že Thrákie se nacházela v přímém sousedství Řeky obývaného území světa, v němž měli Řekové a později Římané eminentní zájmy, a také proto, že mnoho Thráků žilo a sloužilo v řeckých městech (Xydopoulos 2010; Janouchová 2013a) a v římské armádě (Dana 2013; Boyanov 2008; Boyanov 2012, 251-269). Literární prameny se bohužel většinou nezaměřují výhradně na popis Thrákie a jejích obyvatel, ale o oblasti zmiňují se spíše v rámci širšího výkladu, pro ilustraci celkového historického děje v oblasti Středomoří. Nicméně i přes tento nedostatek sloužily antické literární prameny jako hlavní výchozí pramen v rámci tzv. hellénizačního přístupu, jednoho z nejčastěji používaných vysvětlení společenských změn jako důsledku kontaktu s řeckou kulturou (Dietler 2005, 33-47; Jones 1997, 33). Z tohoto důvodu věnuji obrazu Thrákie a Thráků v literárních pramenech poměrně velkou pozornost, ale zároveň se zabývám i relevancí informací v nich obsažených pro účely studia mezikulturních kontaktů a následných společenských změn.

1.6.1 Informativní hodnota literárních pramenů

Literární historiografické prameny jsou důležitým zdrojem informací, ale v případě Thrákie bohužel zdrojem jednostranným. Neexistence thrácké literární tradice má za následek, že veškeré dostupné historické a literární prameny pochází z nitra řecké či případně pozdější římské kultury, což do jisté míry omezuje jejich výpovědní hodnotu s ohledem na informace o thráckém obyvatelstvu. Antická literární díla byla zpravidla psaná autory žijícími mimo danou oblast, kteří se velkou část informací dozvídali přes prostředníky, z doslechu, či dokonce zprostředkovaně s odstupem několika století, což bezpochyby snižuje míru autenticity jejich sdělení. Mnohá literární díla měla navíc své zcela specifické zaměření a jejich obsah byl motivován politickými či jinými cíli, a ne vždy měl za cíl podávat nestranný výklad historické skutečnosti (Derks 2009, 240). Proto je k dochovaným

literárním pramenům, které se zabývají Thrákií, vhodné přistupovat s jistou mírou kriticismu a nebrat je za popis skutečné historické reality, ale spíše za literární dílo, vyjadřující mnohdy autorovy soukromé postoje a názory.

Dalším neoddiskutovatelným faktem je i značný hellénocentrismus dochovaných literárních památek, který se částečně přenáší z řeckých pramenů i do pozdější latinsky psané literatury. Fakt, že tato díla byla vytvořena pro řecky či latinsky mluvící publikum, nikoliv pro Thráky samotné, ovlivnil jejich obsah a došlo k přizpůsobení kultuře posluchače (*interpretatio Graeca* na poli náboženských představ). Dalším omezením literárních pramenů je zaměření jejich výkladu na horní vrstvy společnosti, a to zejména na politické, náboženské a vojenské elity, a naopak pouze okrajové zmínky o běžné populaci. O mezikulturních kontaktech na úrovni každodenního života běžných lidí se tedy mnoho nedozvídáme ani z literárních pramenů a musíme tento druh informací hledat mezi řádky či se obracet na jiné druhy pramenů, jako jsou archeologické památky a nápisy.

1.6.2 Thrákie v literárních pramenech

Thrákie patří k relativně dobře popsaným regionům antického světa, alespoň co se týká pobřežních oblastí, které byly v archaické době osídleny řecky mluvícími obyvateli.[2] Konkrétní hranice Thrákie se měnily v závislosti na politické situaci a na vnímání daného autora, nicméně pohoří a vodní plochy stanovily poměrně stabilní přírodní hranice, jak je dobře patrné na Mapě 11.1 v Apendixu 11. Tradičně dle antických pramenů území Thrákie začínalo již za makedonskou *Píérií*, ze západu bylo pak ohraničeno řekami *Strýmónem* a *Nestem*, z jihu Egejským mořem, Marmarským mořem a *Hellespontem*, z východu pak Černým mořem. Severní hranice Thrákie jsou méně jasně geograficky ohraničené, ale většinou se za severní hranici považuje řeka *Istros* (dn. Dunaj) a pohoří *Haimos* (dn. Stara Planina, též Balkán). Horské masivy Rodopy, Pirin a Rila tvořily relativně neprostupnou bariéru, oddělující pobřežní od vnitrozemské Thrákie, a tedy Řeky od Thráků. Spojnice vnitrozemí se Středomořím tvořily zejména řeky *Hebros* (dn. Marica-Evros), *Tonzos* (dn. Tundža-Tonzos), *Strýmón* (dn. Struma-Strymónas) a *Nestos* (dn. Mesta-Nestos) a několik cest skrze horské průsmyky.[3]

[2] Velmi užitečné informace o thráckém pobřeží, řeckých koloniích a obyvatelích poskytuje autor 4. st. př. n. l. Pseudo-Skylax ve svém *Periplu*, kap. 67, 1-10 (Shipley 2011, 69-71). Pseudo-Skylax uvádí, že po moři je možné obeplout thrácké pobřeží od řeky Strýmónu až k Séstu za dva dny a dvě noci, ze Séstu do Pontu pak za další dva dny a dvě noci. Odtud pak k řece Istru za tři dny a tři noci. Celkem je tedy dle něj možné obeplout Thrákii po moři za osm dní (67.10), [ač prostý součet je dní sedm, poznámka P. J.]. Dalším autorem popisujícím především řecká města na pobřeží je Pseudo-Skymnos (646-746), jehož dílo bývá datováno do 1. st. př. n. l. (Kazarow 1949, 143). Důležitým zdrojem z 2. st. n. l. je Klaudios Ptolemaios, který udává rozměry a uspořádání provincií *Thracia* a *Moesia Inferior* (*Geogr.* 3.10-11). Obecně avšak autoři římské doby udávají více detailů jako například vzdálenosti mezi městy (Arrián *Peripl. Ponti Euxini* 21-24).

[3] Sears 2013, 7-8; Bouzek a Graninger 2015, 12-19; Theodossiev 2011, 2-4; Theodossiev 2014, 157. Někteří

Thrákie je v literárních pramenech z archaické a klasické doby známa pro své nerostné bohatství, úrodnou zemědělskou půdu, nevlídné a kruté zimy, vodnaté řeky, vysoké hory a široké planiny, na nichž se dařilo chovu koní, jak zmiňuje Homér.[4] Od dob Archilocha je Thrákie proslulá svými silným vínem a existencí bohatých zlatých a stříbrných dolů, k nimž se jako první z Řeků pokoušeli dostat kolonisté z ostrova Paros.[5] Hérodotos také zmiňuje i nadbytek dřeva vhodného ke stavbě lodí, jednu z hlavních komodit antického starověku.[6] Celkově je možné říci, že Thrákie byla známá jako plodná, ale poměrně drsná krajina, a podobně řecké prameny líčily i její obyvatele.

1.6.3 Charakteristika obyvatel Thrákie v literárních pramenech

První zmínky o Thrácích jako o spojencích pocházejí již z homérských eposů, kde thráčtí králové vystupují po boku řeckých panovníků.[7] V archaické literatuře se zmínky o Thrákii týkají spíše její geografie a o jejích obyvatelích se mluví vždy v souvislosti s krajinou, kterou obývají.[8] Od klasické doby se pak setkáváme se dvěma hlavními tématy, která se prolínají téměř všemi dochovanými literárními prameny: Thrákové jsou vnímáni jednak jako blízcí sousedé a často i spojenci, kteří se podobají společenským uspořádáním a zvyklostmi dávné řecké minulosti, a dále jako krutí a bojovní válečníci, s nimiž není radno přijít do sporu.[9] Z těchto důvodů thrácké kmeny často hráli nezanedbatelnou roli v politickém vývoji severního Egeidy jako spojenci Athén. Důležitou roli v 5. a 4. st. př. n. l. hráli zejména panovníci z thráckého kmen Odrysů, a to pro velikost jejich vojska, bohatství, kterým disponovali, a výhodnou geografickou pozici jimi ovládané části Thrákie.

1.6.4 Společenská organizace Thráků z pohledu vnějšího pozorovatele

Dle Strabóna (7.7.4) bylo vnitrozemí směrem na východ od řeky Strýmónu obýváno thráckými kmeny, zatímco pobřeží bylo osídleno řecky mluvícími obyvateli, žijícími ve městech. Hlavním zdrojem obživy bylo pro Thráky zemědělství, chov koní a dobytka, válečné výpravy a do omezené míry zde fungoval i obchod a nepeněžní výměna se Středomořím (Strabo 7.3.7).

---

autoři zařazují do území obývané Thráky oblasti Bíthýnie v Malé Asii, ostrovy Thasos a Samothráké, a území na severu sahající až k řece Vardar-Morava (Theodossiev 2014, 157).

[4] Hom. *Il.* 13.1-16; 10.484; srov. Sears 2013, 31; Tsiafakis 2000, 365.

[5] Zejména Archilochos, Diehl frg. 2 a 51. V pozdějších dobách se o zdroj nerostných surovin začali zajímat i Athéňané (např. Peisistratos, Hdt. 1.64.1; srov. Isaac 1986; 14-15; Lavelle 1992, 14-22).

[6] Např. Hdt. 5.23.2; 7.112.

[7] Nejslavnější polo-mýtický král Rhésos byl znám díky svým pověstným bílým koním a nádherné zbroji (Hom. *Il.* 10.435, 495), které se lstí podaří získat Odysseovi.

[8] Do této kategorie spadá např. zmínky v homérských eposech, homérských hymnech, Hésiodovi, Hekataiovi, Archilochovi, Simónidovi a v díle dalších archaických básníků (Xydopoulos 2004, 18-20).

[9] Thuc. 2.96. 2, Hdt. 5.3; ; srov. Tsiafakis 2000, 365-366; Xydopoulos 2007, 600; Sears 2013, 148.

Hérodotos (5.3) uvádí, že Thrákové představují druhý nejpočetnější národ v tehdy známém světě hned po Indech.[10] Sám Hérodotos uznává, že Thrákové jsou nejednotní, a tím přichází o značnou strategickou výhodu, jakou jim velké množství obyvatel přináší. Spojuje je však geografická blízkost obývaných území a, až na výjimky, podobné zvyklosti. Pozdější zdroj Plinius Starší uvádí jména 36 kmenů s relativní polohou oblasti, kterou obývají (Plin. *H. N.* 4.11). Zároveň ale zmiňuje existenci 50 stratégií, tedy administrativních jednotek, které pravděpodobně vycházely z kmenového principu (Theodossiev 2011, 8).[11] Strabón uvádí pouze 22 kmenů pro celou Thrákii (7 frg. 48; 7.3.2), avšak dá se předpokládat, že jich celkem bylo až dvakrát tolik. Fol a Spiridonov (1983, 21-61) celkem sesbírali na 50 jmen kmenů, které je možné označit jako thrácké a které se vyskytovaly v písemných pramenech do poloviny 3. st. př. n. l. Některé z kmenů prameny zmiňují jen jednou či ojediněle, o jiných víme poměrně hodně detailů, jako např. o Odrysech, Getech, Sapaích atp.[12]

Hérodotos dělí thrácké kmeny dle vztahu k Řekům a řecké kultuře jednak na civilizované kmeny, které jsou v kontaktu s řeckou komunitou a jsou do velké míry provázány společnými zájmy a žijí v dosahu pobřeží a řeckých kolonií,[13] a dále na kmeny žijící v horách, které jsou na Řecích nezávislé či jsou vůči nim nepřátelsky naladěné, mají bojovný charakter a udržují si své tradiční zvyky.[14] Postoj thráckých aristokratů vůči řecké komunitě se různí, od nepřátelských kontaktů až po snahu některých jedinců o adopci řeckého stylu života a vzdělání.[15] Ač jsou tito Thrákové řeckými prameny popisováni jako „hellénizovaní", i nadále si udržují své typické zvyky a náboženství (Hdt. 5. 3-8).[16] Ke kontaktům a prolínání kulturních zvyklostí mezi Thráky a Řeky docházelo i dle Helláníka (frg. 71a), který nazývá původně thrácké obyvatele polovičními Řeky, avšak jeho popis se týká pouze thráckých kmenů žijících na pobřeží v těsné blízkosti řeckých měst.[17]

---

[10] Ač Hérodotos používá slovo národ či kmen (ἔθνος) a Thrákové byli v řeckém prostředí vnímáni a popisováni jako jedno etnikum, ve skutečnosti se jednalo o mnoho kmenů, které spadaly pod jednotné označení „thrácké".

[11] Plin. *H. N.* 4.11. 40: „*Thracia sequitur, inter validissimas Europae gentes, in strategias L divisa.*"

[12] Sears (2013, 9-13) uvádí nejdůležitější thrácké kmeny vyskytující se v řeckých literárních pramenech: Apsinthiové, Bessové, Bisaltové, Bíthýnové, Diové, Dolonkové, Édónové, Mygdóni, Thýnové, Odomanti, Odrysové a Satrové.

[13] Hdt. 7.110 a 7.115; Hdt. 6.34 např. kmen Dolonků.

[14] Hdt. 7.111 a 7.116, např. kmen Satrů či Hdt. 6.36 a 9.119 kmen Apsinthiů, Hdt. 5.124-126 kmen Édónů, Hdt. 6.45 kmen Brygů. V lidové tradici a mýtech je Thrákie je taktéž vnímána jako domov mýtického pěvce Orfea, a místo, kde se v odlehlých horách odehrávají divoké bakchické rituály (Pindar frg. 126.9; Paus. 6.20.18; srov. Archibald 1999, 460).

[15] Hdt. 4.78-80: Hérodotos popisuje situaci u Skythů, přímých sousedů Thráků, u nichž se předpokládá velká podobnost chování a kulturních norem. Autor mluví o skýthském princi Skýlovi, který pocházel ze smíšeného svazku a uměl mluvit a psát řecky a byl nakloněn řeckému způsobu života, např. nosil řecký oděv, vyznával řecká božstva, a nakonec se usídlil v řeckém Borysthenu.

[16] Známá pasáž z Hérodota (Hdt 5. 7) je zářným příkladem: Hérodotos tvrdí, že Thrákové uctívají Área, Dionýsa, Artemidu a aristokraté ještě navíc Herma. Zůstává nadále otázkou, nakolik řecké prameny přizpůsobovaly reálie řeckému posluchači (*interpretatio Graeca*) a nakolik skutečně reflektovaly realitu. Nicméně srovnání s dostupnými archeologickými prameny poukazuje na uchování tradičního charakteru náboženství za užití řecké nomenklatury (Janouchová 2013a; Janouchová 2013b). Více k tomuto tématu v kapitole 6.

[17] Termín μιξέλληνες Helláníkos používá k popisu obyvatel thráckého pobřeží známého jako Kolpos Melas,

Jednotlivým kmenům vládli kmenoví vůdci či dle řeckých pramenů králové, kteří ve svých rukou soustředili jak politickou, tak ekonomickou moc.[18] S řecky mluvícími městy udržovali kontakty právě tito thráčtí aristokraté, kteří pocházeli z kmenů žijících v blízkosti řeckých sídel na pobřeží. Zásadní roli mezi thráckou aristokracií hrálo společenské postavení a status, který si aristokraté pečlivě budovali. Hérodotos nás informuje o rozšířené praxi mnohoženství, které bylo známkou společenské prestiže, protože několik žen si mohl dovolit jen bohatý člověk (Hdt. 5.5; Strabo 7.3.4). Další známkou společenského postavení u Thráků byl zvyk přijímat, a nikoliv dávat bohaté dary, který popisuje Xenofón (Xen. *Anab.* 7.3.18-20). Čím vyšší bylo společenské postavení obdarovaného, tím větší a cennější dar se očekával. Úspěšný aristokrat si takto mohl opatřit poměrně velké bohatství, jak to Thúkýdidés popisuje v případě odryského panovníka Sitalka (2.97.3; D. S. 12.50). Bohatství pak Thrákové vystavovali na odiv v rámci společenských setkání, ale i zhotovováním nákladných hrobek a konáním pohřebních rituálů, které u nich byly ve velké oblibě (Hdt. 5.8).

Politické vztahy a vzájemné postavení řeckých měst a thráckých kmenů literární prameny přímo nezmiňují, nicméně Thúkýdidés v náznacích informuje o jistém druhu finanční nadřazenosti Thráků nad Řeky žijícími v Thrákii, když poukazuje na nemalé finanční částky, které kmen Odrysů vybíral právě od Řeků žijících na území Thrákie (Thuc. 2. 97). Kmen Odrysů si získal výsadní postavení v řecké historiografii, zejména pro svou důležitost v rámci athénské zahraniční politiky v 5. a ve 4. st. př. n. l., a tudíž nelze vztahovat vyjádření týkající se Odrysů obecně na všechny thrácké kmeny. Je však jisté, že Thrákové po většinu své historie netvořili jednotný stát, který by zahrnoval celou oblast Thrákie, ale spíše se jednalo o kmeny s podobnými zvyky a příbuznými dialekty (Theodossiev 2011, 2), které se více či méně dostávaly do kontaktu s řeckou komunitou, ale udržovaly si autonomní status. Pokud však vysoce postavení Thrákové vycítili politickou příležitost, dokázali využít situace za účelem naplnění vlastních mocenských ambicí, a to i za cenu ztráty autonomie v dlouhodobém měřítku (Haynes 2011, 7). To je případ thráckých panovníků z 1. st. př. n. l. a 1. st. n. l., kteří se vzdali politické autonomie a stali se vazaly Říma výměnou za vlastní prospěch (Tac. *Ann.* 4.46-47; srov. Lozanov 2015, 75).

1.6.5 Literární topos: nevyzpytatelní spojenci a nebezpeční nepřátelé

Obraz Thráků v řecké literatuře se do značné míry vyvíjí v závislosti na tehdejší politické situaci, v zásadě jsou mnohými literárními autory chápáni jako blízcí a mocní sousedé,

mezi Thráckým Chersonésem a pevninou.

[18] Thúkýdidés a Hérodotos používají termín οἱ βασιλέες, králové (Thuc. 2.97; Hdt. 5.7; 6.34); Diodóros pak při popisu odryského panovníka Sitalka používá termín ὁ τῶν Θρᾳκῶν βασιλεὺς, král Thráků (D. S. 12.50), srov. Archibald (2015, 912).

kteří však nedosahují stejné civilizační a kulturní úrovně jako Řekové. Ač se může zdát, že tento motiv se prolíná napříč celou řecky psanou literaturou, ne vždy se muselo nutně jednat o pouhý popis skutečnosti, ale spíše o literární *topos*, jakýsi všeobecně přijímaný názor, zvolený záměrně autorem daného díla. Tento dualismus se do velké míry přenesl i do literatury pozdějšího období a stal se tak typickým stereotypem zobrazování Thráků v literatuře, ale například i v malířském umění a ikonografii (Tsiafakis 2000, 388-389). V moderní době se tento dualistický popis Thráků stal základem interpretací vycházejících z hellénizačního teoretického přístupu.

1.6.5.1 Thrákové a literární žánr historiografie 5. a 4. st. př. n. l.

Hérodotos představuje jeden z nejinformativnějších etnografickcýh popisů Thráků, nicméně i přesto je Hérodotovo líčení Thráků a Thrákie značně selektivní a útržkovité, zejména protože se u posluchačstva předpokládala předchozí znalost tématu (Asheri 1990, 162). Jedním z cílů Hérodotova vyprávění bylo posluchače pobavit a zaujmout novými a zvláštními fakty (Asheri 1990, 162). Vzhledem k tomu, že v Athénách, kde Hérodotos také působil, a i v jiných městech žilo poměrně velké množství thráckého obyvatelstva, nemusel své posluchače seznamovat se základními skutečnostmi o Thrácích, jako tomu třeba bylo v případě Aithiopů či jiných národů ze vzdálenějších a exotičtějších končin (Sears 2013, 149).[19] Proto Hérodotos popisuje Thráky jako skupinu lidí relativně podobnou řeckému posluchači a záměrně vyzdvihuje zajímavosti a jasné odlišnosti jako je užívaný pohřební ritus, přítomnost tetování, zvláštnosti ve výchově potomků, postavení žen ve společnosti, nebo jejich víra v nesmrtelnost (Hdt. 5.4-6).

Historik Thúkýdidés, jehož rodina pravděpodobně pocházela z Thrákie, je považován za věrohodný zdroj informací, avšak i on podává svůj výklad za účelem osvětlit politické dění a průběh peloponnéské války.[20] Když Thúkýdidés mluví o obyvatelích Thrákie, používá společné pojmenování Thrákové, ale také rozeznává jednotlivé kmeny a jejich odlišný politický status, tj. autonomní kmeny vs. závislé kmeny, jejich postoj vůči Řekům a oblast, kterou obývají (Thuc. 2.96). Ve většině případů Thúkýdidés mluví specificky o aristokratech z kmene Odrysů, kteří se stali athénskými spojenci v roce 431 př. n. l. (2.29, 2.95-97). Ve svém líčení zdůrazňuje svrchovanost Odrysů nad ostatními thráckými kmeny, velikost

[19] Jedna z nejznámějších zmínek o thráckém obyvatelstvu v Athénách pochází z díla samotného Platóna. Platón na začátku Ústavy popisuje epizodu, kdy se Sókratés šel podívat do Peiraea na noční slavnost *Bendideí*, pořádanou místními Thráky (Plat. *Resp*. 1.327a). Bendis byla původně thrácká bohyně, která byla uvedena do oficiálního athénského pantheonu pravděpodobně v souvislosti se spojenectvím s Odrysy v r. 431 př. n. l. Její slavnosti se ve 4. st. př. n. l. každoročně odehrávaly v athénském přístavu za hojné účasti Thráků, kteří zde trvale žili jako *metoikové*, či jako pomocníci v domácnosti, případně otroci ve stříbrných dolech (Archibald 1999, 457-460; Janouchová 2013a, 98; Sears 2013, 149-157).

[20] Sears 2013, 14: Thúkýdidés, syn Olorův, jehož rodina pocházela z Thrákie (Thuc. 4.104), se sám považoval za Athéňana (Thuc. 1.1). Sám přiznává, že jeho rodina měla právo dolovat drahé kovy v Thrákii (Thuc. 4.105), a tudíž byl pravděpodobně obeznámen se situací v Thrákii detailněji, než většina Athéňanů.

a důležitost oblasti, které vládnou. Thúkýdidés zde používá termín říše, aby poukázal na významnost spojenectví s Odrysy (ἀρχή, Thuc. 2.97). O Odrysech se nevyjadřuje jako o barbarech, ale zdůrazňuje jejich bohatství a moc, zejména aby ospravedlnil důvody vedoucí k uzavření spojenectví v roce 431 př. n. l.[21]

Thúkýdidés nazývá Thráky barbarskými a krvelačnými pouze ve specifických kontextech, kde thráčtí vojáci sehráli roli v rámci peloponnéské války. V případech, kdy Thúkýdidés popisuje Thráky jako hrubé a bojovné, je to vždy, aby podtrhl jejich kvality coby válečníků či aby zdůraznil vážnost konkrétních historických situací. V jedné z těchto epizod popisuje thrácké žoldnéře z kmene Diů jako jedny z nejkrvelačnějších barbarů, avšak vztahuje tuto charakteristiku obecně na celé etnikum (Thuc. 7.29).[22] Ve většině případů Thrákové vystupují v Thúkýdidově díle jako sousedé a spojenci, jejichž vojenské schopnosti by Athéňané rádi využili ve svůj prospěch, avšak divoká povaha a bojovnost Thráků v tom často brání.

Další historik Xenofón v šesté a sedmé knize *Anabasis* popisuje své vlastní zkušenosti s Thráky během tažení perského prince Kýra Mladšího a dále během služby pro thráckého panovníka Seutha II.[23] Xenofón popisuje Thráky jako skvělé válečníky a při mnoha příležitostech zdůrazňuje jejich divoký a nespoutaný charakter. O Seuthovi jako o krutém panovníkovi, který se v rámci udržení své autority neváhal uchýlit k pálení vesnic a zabíjení lidí (Xen. *Anab.* 7.4.1; 7.4.6). Xenofón s ním uzavřel dohodu a přísahal na vzájemné přátelství, to však nemělo dlouhého trvání (Xen. *Anab.* 7.3.30). Konkrétně o Seuthovi Xenofón vždy hovoří jako o Thrákovi, nikoliv o příslušníkovi kmene Odrysů, ač si byl vědom i existence kmenové organizace mezi Thráky (Xen. *Anab.* 7.2.22). Specifika thráckých zvyklostí a společenského uspořádání zdůrazňoval zejména v případech, kdy se odlišovaly od řeckých či kdy se jejich neznalostí sám dostal do potíží (Xen. *Anab.* 7.3.19-21). Matthew Sears navrhuje (2013, 115), že se Xenofón takto ostře vymezoval vůči Seuthovi a ostatním Thrákům, aby vyvrátil případné domněnky o své náklonnosti vůči Thrákům a zejména jejich bohatství a zároveň, aby ospravedlnil své činy v očích řeckého čtenáře. Seuthés totiž nabídl Xenofóntovi za své služby nejen peněžní odměnu, sídlo v Bisanthé na thráckém pobřeží, ale i svou vlastní dceru za ženu, což Xenofón poměrně ochotně přijal (Xen. *Anab.*

[21] V jiném kontextu se zmiňuje o blíže nespecifikovaných kmenech obývajících Rodopy, kteří byli podle něj nejbojovnější ze svobodných thráckých kmenů, nespadali pod odryskou říši (Thuc. 2.98.4), avšak přišli Odrysům na pomoc v nouzi. Dodává tak vážnost odryské říši i v rámci nezávislých thráckých kmenů a poukazuje na sílu thráckého vojska.

[22] Jedná se o epizodu související s athénskou výpravou na Sicílii, kdy Athéňané povolali thrácké žoldnéře, aby se zúčastnili výpravy. Ti však přijeli do Athén příliš pozdě a byli posláni zpět bez jakékoliv finanční náhrady. Athénský generál Dieitrefés a thráčtí vojáci se rozhodli opatřit si slíbené peníze vypleněním boiótského Mykaléssu a povražděním jeho obyvatel a vypleněním chrámů. Tato akce byla vnímána velmi negativně, zejména kvůli krutosti počínání Thráků, ale i vzhledem k faktu, že vedení se ujal athénský generál, který Thráky využil k vlastnímu finančnímu zisku (Kallet 2002, 140-146).

[23] Xenofón, spolu s dalšími Řeky působil jako najatý žoldnéř ve službách Kýra, a když Kýros zemřel, Řekové se dali na ústup zpět do Evropy. Xenofón se sám cestou dostal do služeb thráckého prince Seutha, pozdějšího odryského panovníka Seutha II.

7.2.38). Po nějakém čase se ale přišlo na to, že Seuthés dle Xenofónta neplatil vojákům slíbené odměny, a tudíž mezi nimi došlo k rozepři a ukončení spolupráce a přátelství (Xen. *Anab.* 7.7.48-54). Xenofón tak mohl, ve snaze se od Seutha distancovat, hodnotit některé Seuthovy akce negativněji, než by si bývaly zasloužily.

1.6.5.2 Thrákové a attická komedie a řečnictví 5. a 4. st. př. n. l.

Attická komedie poskytuje kritický obraz politických událostí, v nichž Thrákie hrála důležitou roli, a dále přináší informace o tom, jak Athéňané obecně vnímali Thráky. Jak správně podotýká Matthew Sears (2013, 18), historická skutečnost je v komediích často překroucená tak, aby pobavila a lépe navazovala na děj, a tudíž dochované narážky jsou spíše reflexí skutečných událostí, než jejich přímým a nestranným vyobrazením. Příkladem takového komentáře k aktuální politické situaci může být Aristofanova hra *Acharňané*, kde zmiňuje nedávno uzavřené spojenectví s Odrysy v roce 431 př. n. l. (Aristoph. *Ach.* 134-173).[24] Aristofanés nazývá Thráky barbary, a to v přímém protikladu k Athéňanům, nicméně současně používá obecné pojmenování Thrákové pro popis etnika jako takového, ale rozlišuje i mezi jednotlivými thráckými kmeny a vyzdvihuje jejich negativní vlastnosti. Zejména pak žoldnéři z kmene Odomantů jsou podle něj jedni z nejbojovnějších válečníků a představují zhoubu pro Athény, požírající athénské bohatství.[25]

Poprvé se Thrákové objevují pod označením *barbaroi* v negativním slova smyslu až v attickém řečnictví, a to z politických důvodů (Xydopoulos 2004, 18-20). Ioannis Xydopoulos správně podotýká, že obraz Thráků jako barbarů v literatuře klasické doby velmi záležel na konkrétní politické situaci v Athénách a na politickém cíli, který si daný autor vytkl (Xydopoulos 2010, 214-221). Attické řečnictví 5. a 4. st. př. n. l. poukazovalo na kulturněspolečenskou převahu řeckých obcí a využívalo protibarbarské rétoriky výhradně pro politické účely (Souček 2011, 40-42).[26]

Řečník Démosthenés se vyjadřuje o Thrákii v souvislosti s tažením Filipa Makedonského do Thrákie. Řeky varuje před nebezpečím v podobě makedonského vpádu a Thrákii používá jako odstrašující případ (8.43-45). O Thrákii hovoří o jako relativně chudé, zemědělské oblasti s obtížnými klimatickými podmínkami a nejednotným vedením v podobě thráckých „králů" (23.8-11), kterou se i přesto Filip rozhodl získat, a je tedy pouze otázkou času, kdy se obrátí proti bohatým Athénám. O Thrácích hovoří jako o barbarech, ale zároveň jako o spojencích (18.25-27). Barbary Thráky nazývá, když popisuje zradu Kotya vůči

[24] Tato událost je známá i z jiných zdrojů (Thuc. 2.29; srov. Janouchová 2013a, 96-97; Sheedy 2013, 46 zmiňuje numismatické prameny, poukazující na spojenectví mezi Athénami a Thrákií okolo r. 430 př. n. l.), a je možné ji tak považovat za věrohodný historický rámec, na němž Aristofanés založil epizodu týkající se Thrákie a Thráků.

[25] Aristoph. *Ach.* 153: μαχιμώτατον Θρᾳκῶν ἔθνος.

[26] Např. Isokratés *Panegyrikos* 50; Démosthenés *De Chersoneso* (8.43-45) či *De Corona* (18.25-27).

Ífikratovi (23.130-132), nicméně je nepovažuje za krutější než samotné Řeky (23.169-170). Spojence z řad Thráků považuje za morálně na vyšší úrovni, než nepřátele Athén z řad Řeků, a to zejména v jednání se zajatci. Opačné názory zastává Démosthenův oponent Aischinés, který ve snaze vyvrátit Démosthenovu argumentaci zpochybňuje Thráky jako spojence Athéňanů a poukazuje na jejich slabé stránky a na jejich nespolehlivost coby spojenců, proto je jeho líčení Thráků velmi negativní (2. 81-86, 89-93).

1.6.5.3 Thrákové a pozdní literární prameny

Zhruba od poloviny 4. st. př. n. l. se Thrákie a Thrákové téměř vytrácejí z literárních pramenů a objevují se znovu opět v 1. st. př. n. l. v řecky i latinsky psaných pramenech. Prameny z římské doby, tj. z 1. až 4. st. n. l., mluví o Thrákii v rámci vývoje politické situace v římské říši či pro ilustraci pozadí významných událostí odehrávajících se právě v Thrákii či bezprostředním okolí.[27] Thrákové jsou většinou vnímáni jako odbojní poddaní římské říše, kteří se čas od času vzbouří proti autoritám. Thrákie je součástí římského impéria, nicméně se nachází po většinu času na pokraji politického zájmu. Literární autoři tedy v duchu této tradice většinou necítí potřebu vytvářet individuální pojednání o Thrákii a v mnohém vychází z předcházející literární tvorby. Zejména geografické a etnografické popisy Thrákie autorů působících v římské době do velké míry vychází z dříve píšících řeckých autorů jako je Hérodotos, Thúkýdidés, Xenofón či Eforos, historik 4. st. př. n. l.

Poměrně obsáhlé pojednání o zeměpise Thrákie a jejích obyvatelích sepsal na přelomu 1. st. př. n. l. a 1. st. n. l. Strabón (7.3; 7.5-7.7), který se věnuje obecnému popisu thráckých kmenů, zejména pak však Getů, jejich zvyků, a uvádí několik stručných výňatků z historie, vždy v souvislosti s historií řeckou. Další systematické, avšak stručné, pojednání o obyvatelích římské Thrákie poskytuje Pomponius Mela, autor 1. st. n. l. (2.2.16-33). Mela do velké míry vycházel z Hérodota, ale i přesto se však jedná o jeden z nejucelenějších etnografických popisů římské Thrákie (Dimova 2014, 36). Dále se k Thrákii systematicky vyjadřuje v 1. st. n. l. i Plinius Starší (4. 11. 40-50), který částečně vychází právě z díla Pomponia Mely (Romer 1998, 27). Jeho deset odstavců dlouhý popis je součástí monumentálního díla *Naturalis Historia* a i přes malý rozsah patří k nejinfomativnějším zdrojům o geografii a tehdejším uspořádání Thrákie. Dalším významným zdrojem je Diodóros Sicilský, který sepsal své historické dílo *Bibliothéké historiké* v 1. st. př. n. l., přičemž místy čerpal z dřívějších řecky píšících autorů, zejména historika Efora pro události 5. st. př. n. l.[28] Diodóros

[27] Např. Tacitus 2.64-7; 3.38; 4.46-51; Suetonius *Aug.* 3-4; *Tib.* 37; Paus. 10.19.5-12; Dio. Cass. 51.23.2-27.2. Z pozdních autorů také Ammianus Marcellinus 22.8; 27.4. Pro kompletní přehled pramenů zmiňující Thrákii viz Kazarow 1949; Velkov *et al.* 1981.

[28] I přesto je dílo Diodóra velmi cenným historickým pramenem, vzhledem k tomu, že mnohé události popisuje jako jediný dochovaný zdroj. Diodóros epizodicky zmiňuje historické události, kde Thrákové vystupují v rámci širšího kontextu, jako např. v době uzavření spojenectví Odrysů s Athénami (D. S. 12.50-51), Alki-

hovoří o Thrácích jako o spojencích - tehdy figurují jako rovnocenní partneři, kteří však mají odlišné kulturní zvyky a jsou na primitivnějším stupni vývoje společnosti (D. S. 14. 83; 15.36; 18.14), anebo jako nepřátelé a krvelační barbaři. V jeho díle se tak setkávají obě dvě tradice stereotypního popisu Thráků, jejichž užití závisí na konkrétní situaci.

Podobně jako dřívější řecké zdroje, i prameny doby římské se věnují spíše životu elit a jejich rodin, nikoliv běžných Thráků. Obyvatelstvo autoři charakterizují zcela v duchu stereotypního zobrazení jako drsné, divoké a bojovné (Pom. Mela 2.2.18; Strabo 7.3.7), a to obyvatelstvo nejen současné, ale i minulé (Arr. *Anab.* 1.3-6; srov. Haynes 2011, 7-8). Thrákové jsou i v době římské vnímání jako dobří válečníci a vojáci, a to pravděpodobně vzhledem k faktu, že jich velký počet sloužil v římské armádě přímo v Thrákii či i mimo ni (Boyanov 2008; 2012, 251-269; Dana 2013, 219-269). Pojem barbaři se objevuje zejména ve spojení s vojenskými akcemi Thráků proti Římanům, ale nikoliv jako obecný pojem, který by charakterizoval všechny Thráky (Tac. *Ann.* 4.51).

1.6.6 Thrákie a Thrákové v literárních pramenech: shrnutí

Literární prameny se vyjadřují o Thrácích poměrně stereotypně po celou dobu antiky. Ač Thrákie nikdy nestála v popředí zájmu autorů, i přesto se objevovala poměrně často v narážkách, vedlejších příbězích či jako ilustrace širšího společensko-historického rámce. Z dochovaných četných zmínek o Thrákii a Thrácích vyplývá, že ke vzájemným kontaktům docházelo poměrně běžně, a to jak na úrovni diplomatických styků, tak i na úrovni obchodních kontaktů a každodenních styků. K vzájemnému ovlivňování docházelo např. i na poli náboženství a kulturních zvyklostí, ač informace o vzájemném vlivu jsou zprostředkované skrze médium literární tvorby a často s odstupem několika století.

Historiografické prameny 5. a 4. st. př. n. l. daly základ všem pozdějším dílům. Právě z této doby pochází i dva základní stereotypy pevně svázané s charakterizací Thráků. Jako červená nit se vine literárními prameny zvěst o thrácké statečnosti, zálibě v boji a často až hrubosti, která byla jistě i v mnoha případech zasloužená. K Thrákům autoři přistupují dle aktuální politické situace a popisují je tak, aby dosáhli kýženého efektu. V dobách spojenectví jsou Thrákové líčeni jako rovní partneři, z trochu odlišnými zvyklostmi a vírou. V dobách, a v situacích, kdy jsou vnímáni jako nepřátelé, literární prameny mluví o barbarech, divokých a krutých stvořeních, která jsou kulturně primitivnější v porovnání s Řeky a Římany. Ani tento fakt však nebrání, aby Thrákové hráli roli rovnocenných

---

biadovo spojenectví s odryskými panovníky (D. S. 13. 105), Xenofóntovo tažení skrz jihovýchodní Thrákii (D. S. 14.37), thrácké spojenectví s Thrasybúlem (D. S. 14.94), útok Thráků na Abdéru (D. S. 15.36). Jen ve fragmentech se dochoval popis makedonského tažení do Thrákie a následné vlády diadocha Lýsimacha, včetně jeho sporů s Thráky a jeho zajetí thráckým vládcem Dromichaitem (18.3; 18.14; 21.11-12).

partnerů a obávaných protivníků, a to jak v řeckém kulturním okruhu, tak i v prostředí římské říše.

Literární prameny rozlišují jednotlivé kmeny a uznávají odlišnost společenského uspořádání Thrákie. Řečtí autoři právě v Thrácích vidí svůj vlastní předobraz polomýtické minulosti, kdy společnost ovládali kmenoví vůdcové a hlavním měřítkem úspěšnosti byla společenská prestiž. Kontakty a kulturní výměnu s Thráky řecké prameny do určité míry reflektují, ale nemluví však o běžných obyvatelích, ale téměř výhradně o politických elitách. Navíc je popis thrácké společnosti značně nesystematický a selektivní, často přizpůsobený řeckému publiku. Proto je vhodné k literárním pramenům přistupovat obezřetně, pečlivě zvažovat kontext jejich vzniku a nepovažovat je automaticky za přesný obraz tehdejší společnosti. Pro doplnění a rozšíření je vhodné se obrátit na archeologické a epigrafické prameny, které mají tu výhodu, že pochází přímo od obyvatel Thrákie, a nikoliv od vnějších pozorovatelů. Jejich výpovědní hodnota není zprostředkovaná sítem řecké a římské literární tradice a dává nám tak nahlédnout do nitra komunity samotné.

1.7 Historický nástin vývoje regionu

Území Thrákie bylo v 1. tis. př. n. l. osídleno thráckými kmeny, jejichž jména známe často jen z řeckých literárních zdrojů. Thrákové bohužel nezanechali písemné prameny a z thráčtiny se do dnešní doby zachovaly jen místní názvy, osobní jména a několik nápisů nejasného charakteru (Dana 2015, 244-245). Proto se při výkladu thráckých dějin z této doby musíme spoléhat převážně na interpretaci archeologických pramenů a na občasné zmínky v literárních pramenech.

1.7.1 Thrákie v 1. tis. př. n. l.

Materiální kultura první poloviny 1. tis. př. n. l. vykazuje velké množství lokálních variant, které poukazují na nejednotnost thráckého etnika, což odpovídá spíše regionálnímu rozdělení společnosti dle jednotlivých kmenových uskupení (Kostoglou 2010, 180-185; Graninger 2015, 25). Členění území dle kmenovému principu odpovídá i absence osídlení městského typu, a naopak velké množství decentralizovaných menších sídel se zaměřením na zemědělskou produkci, doplněné opevněnými sídly kmenových vůdců a opevněných strážních sídel v horských oblastech (Theodossiev 2011, 15-17; Popov 2015, 111-114). Pro thráckou materiální kulturu jsou typické náhrobní mohyly, z hlíny navršené stavby překrývající hrobky, které zpravidla obsahovaly bohatou pohřební výbavu a proto se usuzuje, že patřily thráckým aristokratům (Theodossiev 2011, 20-21). Dalšími typickými stavbami jsou dolmeny a svatyně tesané do skal, které se nacházejí zejména v hornatých a hůře

přístupných částech jihovýchodní Thrákie. Jejich funkce souvisela pravděpodobně s rituálními aktivitami thráckého obyvatelstva, které byly úzce svázány s přírodními fenomény (Nekhrizov 2015, 126-141).

Oblasti obývané Thráky se staly předmětem zájmu řeckých obcí zejména od 7. st. př. n. l., nicméně jak dokazují archeologické nálezy poslední doby, docházelo ke kontaktu s okolními oblastmi již v době před vznikem prvních řeckých kolonií na území Thrákie (Zahrnt 2015, 36). Tyto kontakty byly pravděpodobně obchodní povahy, ale bohužel archeologické doklady nejsou vždy zcela jednoznačné a lze je interpretovat různými způsoby.

1.7.2 Řecká kolonizace thráckého pobřeží

První doložená řecká osídlení trvalého charakteru se na thráckém pobřeží objevila v průběhu 7. st. n. l. a během dvou následujících století se řecké kolonie rozšířily téměř na celé pobřeží Egejského, Marmarského a Černého moře (Isaac 1986; Archibald 1998, 32-47). Kolonizační aktivity vycházely vždy z iniciativy jednotlivých obcí či ze spojeného úsilí několika měst, ale v žádném případě se nejednalo o koordinovanou aktivitu, kterou by řídila jedna politická autorita na celém území pobřežní Thrákie.

Jako hlavní důvody řecké kolonizace literární prameny uvádějí bohatství Thrákie, zejména nerostné zdroje a úrodnou půdu, (Archilochos, Diehl frg. 2 a 51; Hdt. 1.64.1; 5.23.2; srov. Isaac 186, 282-285; Tiverios 2008, 80).[29] Řecká města byla zakládána v blízkosti mořského pobřeží, často nedaleko vodních toků a v blízkosti zdrojů nerostných surovin. Koncem 6. a v průběhu 5. st. př. n. l. řecká města začala razit zlaté a zejména stříbrné mince, na něž získávala materiál těžbou v místních dolech. Poměrně záhy začali mince razit i jednotliví thráčtí panovníci (Archibald 2015, 912). Mince byly raženy dle řeckých mincovních standardů a nesly legendu s řeckým písmem, což usnadnilo kontakty ekonomického charakteru mezi řeckými městy a thráckými aristokraty (Tiverios 2008, 128). Aby dále podpořily obchodní aktivity, řecké kolonie zakládaly svá vlastní osídlení, *emporia*, jejichž primární funkcí bylo zajišťovat obchod s Thráky, případně obstarávat zemědělské produkty či se starat o těžbu nerostných surovin (Tiverios 2008, 86-91). Většinou se tato *emporia* nacházela v okolí nerostných zdrojů a řek. Nicméně osídlování neprobíhalo pouze na pobřeží, ale máme i archeologické důkazy o vznikajících obchodních stanicích ve vnitrozemí, které umožňovaly přímý kontakt a usnadňovaly obchod s pobřežními oblastmi, např. na řece Hebru ležící *emporion* Pistiros (Bouzek *et al.* 1996; 2002; 2007; 2010; 2013; 2016; Bouzek a Domaradzka 2011). Vnitrozemská Thrákie tak díky těmto stanicím snáze

[29] Úrodnost thrácké půdy a existence bohatých nerostných zdrojů na území Trákie byly známé v řeckém světě již před obdobím kolonizace, jak dokazují zmínky u Homéra (Hom. *Il.* 13.1-16; 10.484).

získávala předměty řecké provenience, jako např. keramiku, transportní amfory, víno, olej, a to vše pravděpodobně výměnou za nerostné suroviny, jichž byl v Thrákii dostatek.

Povaha kontaktů nově příchozího a původního obyvatelstva se velmi lišila dle konkrétní situace. V souvislosti se zakládáním nových sídel a rozvíjením obchodních kontaktů pravděpodobně docházelo i ke sporům o území a životní prostor. Řečtí osadníci se často usazovali v místech již existujících thráckých osídlení, což jistě vyvolávalo nevoli thráckého obyvatelstva. Z řecky psané literatury víme konfliktech mezi Thráky a řeckými kolonizátory z Paru, jak je zmiňuje např. řecký básník Archilochos (Diehls frg. 2, 6 a 51), či o neúspěchu první kolonie v Abdéře způsobeném jak nepřátelsky nalazenými Thráky, tak i nepříznivými zeměpisnými podmínkami a šířením nemocí (Hdt. 1.168; srov. Graham 1992, 46-48; Loukopoulou 1989, 185-190). Na jiných místech dochované archeologické nálezy nicméně dokumentují spíše poklidné soužití, či dokonce ekonomickou kooperaci mezi Thráky a Řeky žijícími na pobřeží (Archibald 1998, 47, 73; Ilieva 2011, 25-43). Epigrafická produkce, která by dokumentovala povahu raných kontaktů mezi Thráky a Řeky, buď vůbec nevznikla, nebo se do dnešní doby nedochovala. Veškeré nápisy pochází až z doby stabilních a fungujících řeckých komunit na thráckém území, tedy z doby několik desítek let od založení kolonií (Loukopoulou 1989, 185-217).[30]

1.7.2.1 Geografický rozsah řecké kolonizace

Řecká kolonizace představovala většinou aktivitu jednotlivých obcí, čemuž odpovídá i rozdělení sfér vlivu a silné regionální vazby nově vniklých osídlení. V egejské oblasti docházelo zejména k osídlování z přilehlého Thasu a Samothráké[31] a dále z iónských a aiolských maloasijských obcí. Oproti tomu v oblasti Propontidy a Černého moře zásadní roli zaujímaly kolonie dórské Megary a iónského Mílétu a Samu.[32]

Nejvýznamnějším příkladem maloasijské iónské kolonizace je založení Abdéry na egejském pobřeží poblíž řeky Nestos. Abdéra byla založena zhruba v polovině 7. st. př. n. l. z maloasijských Klazomen. Její obyvatelé se potýkali s odporem místních thráckých kmenů a nemocemi, a kvůli tomu byla Abdéra pravděpodobně opuštěna. O několik desítek let později, zhruba v polovině 6. st. př. n. l. osadníci z Teu místo znovu osídlili a z Abdéry

[30] Podrobněji v kapitole 6.

[31] Mezi nejaktivnější kolonizátory v egejské oblasti patřili osadníci z ostrova Paros a Thasos, kteří se zaměřili především na protilehlé thrácké pobřeží v okolí řeky Strýmón, kde se nacházely zdroje nerostných surovin (Zahrnt 2015, 36). Mezi nejvýznamnější thaské kolonie patří Neápolis, Oisímé a Strýmé-Molyvoti, které zajišťovaly jak obchodní výměnu, ale umožňovaly přístup k úrodné thrácké půdě (Tiverios 2008, 80-85).

[32] Oblast Marmarského moře, též známá jako Propontis, se stala středem zájmu dórské Megary a iónského Samu. Megara založila již v 7. st. př. n. l. města Sélymbrii a Byzantion, která sehrála velmi důležitou roli v kulturním a politickém vývoji dalších století. Samos založil města Perinthos a Bisanthé, která hrála taktéž významnou roli v rámci regionu (Loukopoulou a Lajtar 2004, 912). Oblast západního pobřeží Černého moře se stala středem zájmu zejména iónského Mílétu, který založil např. Apollónii Pontskou či Odéssos, a dále dórské Megary, která založila město Mesámbriá (Avram, Hind a Tsetskhladze 2004, 926).

se stalo jedno z nejvýznamnějších ekonomických a kulturních center egejské Thrákie a jeden z prvních producentů nápisů v oblasti (Hdt. 1.168; srov. Isaac 1986, 73-89; Graham 1992, 46-53; Loukopoulou 2004, 872-875; Tiverios 2008, 91-99).[33] Zhruba od r. 540 př. n. l. Abdéra taktéž razila vlastní mince z lokálních zdrojů stříbra, k nimž měla pravděpodobně přístup. Nálezy abdérských mincí v depotech po celém Středomoří a na území Thrákie dosvědčují, že mince byly určeny jak pro dálkový, tak i pro místní obchod (May 1996, 1-2, 16-17, 59-66; Sheedy 2013, 40-41; Paunov 2015, 267). Vzhledem ke svému důležitému postavení v průběhu 5. st. př. n. l. hrála Abdéra poměrně zásadní roli při zprostředkování diplomatických kontaktů mezi Athénami a odryským panovníkem Sitalkem, které vyústily v uzavření spojenectví v roce 431 př. n. l. (Thuc. 2.29; 2.95-101; srov. Janouchová 2013a, 96-97; Sheedy 2013, 46). Abdéra zaujímala důležitou prostředníka roli nejen při zprostředkování diplomatických kontaktů mezi Řeky a Thráky, ale na jejím území a v blízkém okolí docházelo i ke kontaktům běžné populace a prolínání náboženských představ.[34]

Neméně významným regionálním centrem iónského původu byla Maróneia, kterou založil v polovině 7. st. př. n. l. Chios, pravděpodobně na místě dřívějšího thráckého osídlení. Maróneia a okolní oblast hory Ismaros se stala známou pro své víno a díky strategicky situovanému přístavu si zajistila výhodné ekonomické postavení a četné obchodní kontakty jak se Středozemím, tak s vnitrozemskými Thráky (Archilochos, Diehl frg. 2; srov. Isaac 1986, 111-115; Tiverios 2008, 99-104).

Území na egejském pobřeží mezi řekami Nestos a Hebros spadalo do sféry vlivu Samothráké, která byla sama pravděpodobně kolonií iónského Samu a neznámého aiolského města. V 6. st. př. n. l. byla na protilehlé thrácké pevnině ze Samothráké založena města Drýs a Zóné-Mesámbriá.[35] Mezi Thráky a Řeky v této oblasti docházelo k četným kontaktům, které dle dostupných archeologických pramenů nebyly násilného charakteru a měly za následek jak mísení obyvatelstva a náboženských zvyklostí, ale i například vzájemné ovlivňování technologií zpracování kovu a výroby keramických nádob (Ilieva 2007, 221; 2011, 36-38; Tiverios 2008, 107-118; Kostoglou 2010, 180-185).

Východně od této oblasti ležel aiolský Ainos, který byl pravděpodobně taktéž založen na místě dřívějšího thráckého osídlení. Ainos se nacházel v ústí řeky Hebros, která spo-

[33] Dle odhadů mohla populace Abdéry dosahovat až 100 000. Jednalo se tak o jedno z největších měst z oblasti egejské Thrákie (Loukopoulou 2004, 873). Dimitri Samsaris (1980, 166-167) řadí Abdéru na stejnou úroveň jako města Amfipolis, Maróneiu, Byzantion, Perinthos a Thasos, tedy s populací o velikosti řádově několika desítek tisíc obyvatel.

[34] Příkladem setkávání dvou tradic je kult řeckého Apollóna, který nese místní thrácké přízvisko *Derénos*. Tento kult je doložen nejen z Abdéry, ale v římské době se dokonce objevil v thráckém vnitrozemí (Graham 1992, 67-68; Janouchová 2016, 93-95).

[35] Lokalita Mesámbriá, či Meséмbriá se vyskytuje jak na pobřeží Egejského, tak Černého moře. Mesámbriá v egejské oblasti je známá z literárních zdrojů (Hdt. 7.108.2, Steph. Byz. 446.19-21) a bývá ztotožňována s další lokalitou Zóné, Orthagoria, či Drýs (Loukopoulou 2004, 880). Lokalita Mesámbriá z oblasti Černého moře je taktéž známá z literárních zdrojů (Hdt. 4.93, 6.33.2) a dnes se nachází pod moderním městem Nesebar v Bulharsku.

jovala egejské pobřeží s thráckým vnitrozemím, a stal se tak ekonomickým a kulturním centrem pro celý region s napojením na thráckou dynastii Odrysů (Isaac 1986, 140-156; Tiverios 2008, 118-120). Dále na východ se nacházela oblast Propontidy s důležitými městy Byzantion a Perinthos. Dórská kolonie Byzantion těžila zejména ze své výhodné pozice, která jí umožňovala kontrolovat bosporskou úžinu, ale i přesto se nevyhnula občasným útokům okolních thráckých kmenů (Isaac 1986, 230-231). V téže oblasti založil iónský Samos na začátku 6. st. př. n. l. na místě existujících thráckých osad kolonie Perinthos a Bisanthé. Z nich zejména Perinthos hrál velmi důležitou roli v pozdějších stoletích, kdy se stal prvním sídlem místodržícího římské provincie *Thracia* (Isaac 1986, 198-201).[36]

Oblast Thráckého Chersonésu byla pro svou strategickou pozici a úrodnou půdu osídlena nejpozději na konci 7. st. př. n. l. aiolskými osadníky. Jména nejvýznamnějších měst z této oblasti jsou Séstos, Alópekonnésos či Madytos (Loukopoulou 2004, 900). V 6. st. př. n. l. se o oblast Thráckého Chersonésu velmi zajímaly Athény, které sem na určitou dobu dosadily vojenské posádky a snažily se jak silou, tak spoluprací s místními thráckými kmeny ovládnout toto strategické území (Loukopoulou 1989, 67-94; Tiverios 2008, 121-124).

Na pobřeží Černého moře založil řecký Mílétos již v 6. st. př. n. l. celou řadu kolonií, z nichž se poměrně záhy stala regionální ekonomická a kulturní centra, jako v případě Apollónie Pontské a později Odéssu. Nejvýznamnější dórskou kolonií v této oblasti se stala Mesámbriá založená Megarou, která zaujímala výsadní postavení ve 3. st. př. n. l.[37] Černomořské kolonie byly pravděpodobně v úzkém kontaktu s Thráky, jak dokládají nejen thrácká jména vyskytující se na pohřebních stélách, ale i epigraficky potvrzené diplomatické kontakty mezi řeckými městy a odryskými aristokraty či přítomnost thrácké keramiky a kovových předmětů thrácké provenience na území řeckých měst.[38]

Povaha kontaktů mezi Řeky a Thráky záležela vždy na konkrétní situaci a rozhodně nelze z dochovaných materiálních dokladů vyvozovat, že Thrákové k příchozím Řekům zaujímali automaticky nepřátelský postoj, jak by mohly naznačovat literární zmínky u básníka Archilocha.[39] Prvotní kontakty mohly být nepřátelské, zejména proto, že Řekové se většinou snažili založit kolonii v místě existujícího thráckého osídlení. Pravděpodobně také docházelo ke konfliktům o vlastnictví zemědělské půdy a zdrojů nerostných surovin, což je však velmi špatně doložitelné v materiálních pramenech. Pokud jde o období následující po primární kolonizaci, archeologické studie keramické a metalurgické produkce napovídají, že se vzájemné kontakty Řeků a Thráků nesly v duchu ekonomické spolupráce

[36] Isaac 1986, 205: ve 3. či 4. st. n. l. byl Perinthos přejmenován na Hérakleiu. V epigrafických pramenech se vyskytují obě dvě jména, a proto se držím pojmenování Perinthos (Hérakleia), a od konce 3. st. n. l. Hérakleia (Perinthos).

[37] O thráckém původu Mesámbrie svědčí přípona *-bria*, označující osídlení v thráčtině (Venedikov 1977, 76).

[38] Náboženství a kulty v černomořských koloniích do velké míry vycházely z thráckých vzorů, nicméně první doklady o tomto náboženském synkretismu máme až z hellénismu a římské doby (Isaac 1986, 241-257).

[39] Zejména Diehls frg. 2, 6 a 51.

a relativně poklidného soužití, alespoň v nejbližším okolí řeckých měst na pobřeží (Ilieva 2007, 221; 2011, 36-38; Kostoglou 2010, 180-185).

1.7.3 Peršané a vznik dynastie Odrysů

V 6. a 5. st. př. n. l. se část Thrákie na několik desítek let stala na součástí perské říše (Archibald 1998, 79-90; Boteva 2011, 738-749).[40] Bohužel nemáme přesné informace o tom, zda Peršané ovládli celou Thrákii a jakým způsobem řídili ovládnuté území (Zahrnt 2015, 38).[41] Hérodotos dokládá rozdělení ovládnutého území do několika oblastí, které byly spravovány ustanovenými místodržícími (Hdt. 7.106).

Perská přítomnost se projevila na proměňující se materiální kultuře a zvyklostech: Zofia Archibald navrhuje, že právě vliv Peršanů mohl být hlavní příčinou objevení tzv. mincí thráckých králů na počátku 5. st. př. n. l. (1998, 89-90). S obdobím perské nadvlády se taktéž spojuje zavádění nových technologií zpracování kovu a následné rozšíření luxusních nádob z drahých kovů. Ty se mnohdy staly součástí pohřební výbavy thrácké aristokracie v 5. a 4. st. př. n. l. a některé z nádob nesly nápisy odkazující na majitele (Archibald 1998, 85; Theodossiev 2011, 6; Loukopoulou 2008, 148).[42] Peršané měli dále vliv na zvyky spojené s vytvářením nápisů a předmětů nesoucí nápisy. Jak se dozvídáme z Hérodotova vyprávění, Peršané na území Thrákie vztyčili několik mramorových stél, a ač se dochovaly starší nápisy přímo z řeckých měst na pobřeží Thrákie, Hérodotův popis tak představuje první reflexi epigrafické aktivity na území Thrákie, která paradoxně poukazuje ininiciativu.[43] Překvapivé je, že iniciátory vztyčení stél byli v tomto případě Peršané, a nikoliv Řekové, avšak i přesto dle slov Hérodota nechal perský panovník Dáreios vztyčit jednu ze stél psanou v řečtině, aby textu rozumělo i místní obyvatelstvo.

Po vyhnání Peršanů z oblasti se většina řeckých měst na pobřeží egejského moře připojila k athénskému námořnímu spolku, kam začala přispívat nemalou měrou. Podíl měst z thrácké oblasti činil zhruba jednu čtvrtinu všech příjmů spolku (Meritt, Wade-Gery a McGregor 1950, 52-57). Vzhledem ke strategické pozici a bohatství zdrojů nerostných surovin se o oblast severní Egejdy Athény začaly zajímat v prvních letech po vyhnání Peršanů z oblasti. Ekonomické a politické zájmy Athén v oblasti Thrákie vyústily nejen

[40] První zmínky o perské přítomnosti v Thrákii pocházejí z doby Dáreiova tažení proti Skýthům v roce 513 př. n. l. (Hdt. 4.83ff; 5.1-5.2). Po řecko-perských válkách byli Peršané postupně z Thrákie vytlačováni a poslední doklady o jejich přítomnosti pocházejí z území Thráckého Chersonésu z poloviny šedesátých let 5. st. př. n. l. (Plut. *Kim.* 14.1).

[41] Tj. zda se jednalo o satrapii v pravém slova smyslu.

[42] K jednotlivým nádobám v kapitole 6 v sekcích věnovaným nápisům datovaných do 5. a 4. st. př. n. l. na straně 114.

[43] Jednalo se o dvě stély s asyrským a řeckým písmem, zaznamenávající členy Dáreiovy výpravy, umístěné na evropské straně Bosporu a u pramenů řeky Teáru ve vnitrozemské Thrákii (Hdt. 4.87, 4.91). Hérodotos rovněž popisuje, že Byzantští si dvě zmíněné stély z Bosporu odvezli a sekundárně je použili v chrámě Artemidy *Orthósie*.

umístěním vojenských posádek na Thráckém Chersonésu, ale i opakovanou snahou založit vlastní kolonii na území egejské Thrákie. Zakládání nových kolonií v případě Brey či Amfipole narazilo na odpor místních obyvatel a bylo ztíženo probíhajícími konflikty znepřátelených řeckých obcí (IG I^3 1, 46; Thuc. 1.98, 1.100, 4.102; srov. Meiggs 1972, 158-159, 195).

Téměř současně s ústupem perské nadvlády se zhruba před polovinou 5. st. př. n. l. na jihovýchodě Thrákie v okolí řek Hebros a Tonzos objevila první autonomní politická organizace, známá z řeckých historických pramenů jako odryský stát, či království.[44] Odrysové si v průběhu 5. st. př. n. l. vybudovali takovou pozici, že se stali nejen spojenci Athén, ale dokonce si mohli dovolit od řeckých měst na thráckém pobřeží vybírat pravidelné peněžní i nepeněžní dávky ve výši až 800 talentů (Thuc. 2.29, 2.97; srov. Archibald 1998, 145). Tyto platby mohly sloužit výměnou za ochranu řeckých měst na pobřeží i ve vnitrozemí, či jako jistá forma cla, poplatek za možnost obchodovat s thráckým vnitrozemím (Zahrnt 2015, 42).

Mezi nejznámější panovníky patří Sitalkés, za jehož vlády došlo jak k ekonomické, tak územní expanzi odryské říše. V roce 431 př. n. l. dokonce uzavřel spojeneckou smlouvu s Athénami, kterou stvrdil významnou pozici odryského území (Thuc. 2.29; srov. Archibald 1998, 118-120; Zahrnt 2015, 41-42). Jak víme z literárních pramenů, okolo r. 400 př. n. l. si odryský panovník Seuthés II. najal do svých služeb historika Xenofónta a další řecké žoldnéře, aby mu pomohli získat zpět území a výsadní pozici v rámci odryské aristokracie (Xen. *Anab.* 7.1.5-7.1.14; srov. Zahrnt 2015, 43). Odrysové si udrželi výsadní pozici i po konci peloponnéské války a v první polovině 4. st. př. n. l., kdy i nadále vystupovali jako mocní spojenci Athén a okolních kmenů. V roce 383 př. n. l. se k moci dostal panovník Kotys I., který odryskou říši upevnil obratnou diplomatickou politikou. Pravděpodobně kvůli narůstající politické moci Odrysů byl v roce 359 př. n. l. zavražděn a území kmene Odrysů se rozpadlo na několik menších částí a fakticky tak ztratilo svou výsadní pozici a stabilitu (Dem. 23.8; srov. Archibald 1998, 218-222; Zahrnt 2015, 44-45). Cesta do Thrákie se tak uvolnila Athénám, ale současně i nejbližšímu rivalovi a sousedovi, Makedonii.

[44] Zofia Archibald (1998, 93) tvrdí, že se jednalo o stát se všemi jeho atributy: existovala zde společenská stratifikace, aristokracie ve svých rukách soustředila veškerou politickou moc a kontrolu nad přerozdělováním prostředků, docházelo zde k specializaci činností, ke stavbám výstavných rezidencí a monumentálních pohřebních mohyl a v omezené míře se zde vyskytovaly i písemné památky. Dle dostupných výsledků archeologických pozemních sběrů z nedávné doby je však spíše pravděpodobné, že se jednalo o mezistupeň mezi kmenovým uspořádáním a raným státem, kde velkou roli hrála rodově uspořádaná aristokracie a specializace práce byla spíše záležitostí přítomnosti cizích umělců a specialistů, než reflexe skutečné stratifikace odryské společnosti a existence institucionální organizace dlouhodobého charakteru (Sobotkova 2013, 133-142; Sobotkova a Ross 2015, 5-8).

1.7.4 Makedonská kolonizace a období hellénismu

Již před polovinou 4. st. př. n. l. Filip II. Makedonský podnikl několik výprav na pobřeží egejské Thrákie, kde ovládl řecká města, zmocnil se zdrojů nerostných surovin a umístil zde vojenské posádky. O několik let později se vypravil do vnitrozemí Thrákie, aby si podrobil nebezpečné a výbojné thrácké kmeny a zabezpečil oblast bezprostředně sousedící s Makedonií (Worthington 2015, 76). Filip tak využil ve svůj prospěch nejednotnosti thráckých kmenů, k níž došlo po smrti Kotya I. a nakonec se v roce 340 př. n. l. zmocnil větší části území vnitrozemské a pobřežní Thrákie.[45] Thrákie se tak stala nedílnou součástí pozdější makedonské říše a odryští králové byli dočasně poraženi. Bohužel nemáme přesné informace o rozsahu makedonské moci v Thrákii, ale předpokládá se, že zhruba od roku 340 př. n. l. většina území plně spadala pod makedonskou administrativu, systém výběru daní a docházelo i k verbování thrácké populace do makedonské armády. Na území dohlížel ustanovený makedonský vojevůdce (*stratégos*; D. S. 17.62.5; Arr. *Anab.* 1.25.2; srov. Archibald 1998, 231-239; Delev 2015, 49-53; Worthington 2015, 76).

Během pobytu v thráckém vnitrozemí Filip II. založil několik vojensky zaměřených osídlení na místě existujících thráckých sídel (Dem. 8.44; 10.15). Tato místa se postupem času rozrostla na sídla městského charakteru, jak je patrné na příkladě Kabylé nebo původní thráckého sídla *Pulpudeva*, která je na Filippovu počest v této době přejmenována na Filippopolis, tedy Filippovo město. Podobným způsobem vznikla i Hérakleia Sintská na řece Strýmón, kdy se původně obchodní osada s vojenskou posádkou rozrostla až do podoby helénistického města (Nankov 2015a, 26-27). V těchto prvních sídlech městského charakteru v thráckém vnitrozemí spolu pravděpodobně žili jak nově příchozí Makedonci, tak původní Thrákové. Jedinečný charakter těchto míst umožnil setkávání několika kultur na každodenní bázi, což mělo za následek i rozšíření epigrafické produkce do thráckého vnitrozemí.

Z literárních zdrojů víme o několika pokusech o osamostatnění se z řad makedonských vojevůdců, které však byly vesměs potlačeny (tzv. Memnónova revolta v roce 331/0 př. n. l., D. S. 17.62-63). Nicméně ani thráčtí aristokraté se nehodlali smířit s makedonskou nadvládou a docházelo ke konfliktům mezi Makedonci a Odrysy. Příkladem thráckého odboje je konflikt mezi makedonským místodržícím makedonského původu Lýsimachem a thráckým kmenovým vůdcem Seuthem III., který pravděpodobně vyústil v určitou nezávislost Seuthova postavení (D. S. 18.14.2-4; srov. Tacheva 2000, 12-15; Delev 2015a, 53-55).[46]

[45] Makedonci podnikli výpravy nejen proti Odrysům, ale i proti Bessům či Maidům v údolí Strýmónu a nějakou dobu neúspěšně obléhali Perinthos a Byzantion a válčili s kmenem Triballů.

[46] Lýsimachos nicméně i přes Seuthovo nezávislé postavení ovládal velkou část Thrákie a na Thráckém Chersonésu založil město Lýsimacheia (Jones 1971, 5). Bohužel se dochovalo jen velmi málo informací o po-

Odryský panovník Seuthés III., který žil na přelomu 4. a 3. st. př. n. l., je známý především díky objevu výstavné rezidence na řece Tonzos, která nesla jeho jméno, Seuthopolis, a díky objevu monumentálních mohylových hrobek v Kazanlackém údolí, patřících Seuthovi a jeho rodině (Dimitrov, Čičikova a Alexieva 1978; Dimitrova 2015; Delev 2015a, 53-54; Tzochev 2016, 779-783). Dle nalezeného archeologického a epigrafického materiálu se zdá, že Seuthopolis byla osídlena jak thráckým, tak řeckým či makedonským obyvatelstvem, které se po dobu existence rezidence podílelo na vzniku unikátní kombinace kultur a zvyklostí. Seuthopolis, ač se nachází uprostřed thráckého vnitrozemí, nesla všechny charakteristiky typické pro hellénistická sídla tehdejší doby, počínaje užitou architekturou s domy typu *pastas* a *prostas*, nalezenou keramikou řeckého a místního původu, precizně zhotovenou toreutikou, sochařskou a dekorativní výzdobou a zejména unikátními epigrafickými nálezy (Tacheva 2000, 25-35). Krátký časový horizont existence Seuthopole nicméně potvrzuje, že tamní unikátní společnost plně závisela na osobě panovníka Seutha III. a po jeho smrti na počátku 3. st. př. n. l. došlo k poměrně rychlému úpadku aktivit, vymizení jak materiální, tak epigrafické produkce a zániku tohoto jedinečného příkladu hellénistické kultury v samém středu thráckého území (Nankov 2012, 120; Janouchová 2018, v tisku).

Po smrti Alexandra Velikého a zejména ve 3. st. př. n. l. byla Thrákie svědkem válečných konfliktů diadochů, kteří se snažili ovládnout tuto významnou spojnici mezi Evropou a Asií. Asi nejvýznamnějším byl konflikt mezi Lýsimachem, původně místodržícím v Thrákii, který se později stal vládcem evropské části makedonské říše a králem Thrákie, a Seleukem I. Lýsimachos v roce 281 př. n. l. nakonec Seleukovi podlehl a Thrákie se stala součástí seleukovské říše (Samsaris 1980, 33-34). V následujících letech pokračovaly konflikty následovnických rodů, které z větší či menší části zahrnovaly i území Thrákie. Z této doby pocházejí mince seleukovských panovníků ražené na území Thrákie, např. stříbrné mince z Kabylé, ale i drobné seleukovské mince nesoucí kontramarky Kabylé, určené pro lokální trh (Draganov 1991, 198-208; Draganov 1993, 87-99). Řecká města na pobřeží se v polovině 3. st. př. n. l. dostala do vlivu Ptolemaiovců, což vysvětluje výskyt původně egyptských božstev a motivů ve figurálním umění a na nápisech (Delev 2015b, 61).[47]

V průběhu 3. st. př. n. l. do Thrákie v několika vlnách vpadly keltské kmeny, což s sebou neslo významné změny ve fungování mnoha významných osídlení či dokonce jejich zánik, jako v případě Seuthopole, či *emporia* Pistiros. Keltové se na území Thrákie na určitou dobu usadili, a dokonce si postavili nové hlavní město Tylis, které existovalo až do roku 213 př. n. l. (Theodossiev 2011, 15). Přítomnost Keltů měla vliv na thrácké umění,

---

vaze tehdejšího politického uspořádání a rozložení moci, nicméně dle existence staveb jako je Seuthopolis je možné soudit, že Seuthés si byl schopen minimálně na několik desetiletí zajistit minimálně semiautonomní pozici.

[47] Jones 1971, 6: Pod vliv Ptolemaiovců se dostal Ainos, Maróneia a část Chersonésu s Lýsimacheiou.

zejména na toreutiku, kde je možné sledovat výskyt nových motivů, ale i technologií. Keltové dokonce razili vlastní mince a využívali k tomu již existující infrastrukturu, čehož jsou důkazem např. mince keltského panovníka z Kabylé, Mesámbrie či Odéssu (Draganov 1993, 107).

Nedostatek pramenů neumožňuje podrobně rekonstruovat následující vývoj, a ve výkladu zůstává mnoho bílých míst. Thrákie zůstala ve sféře vlivu Makedonie až do poloviny 2. st. př. n. l. I nadále docházelo k politickým konfliktům na území Thrákie a ve větší míře zde operovaly makedonské armády, nicméně administrativa pravděpodobně fungovala bez větších změn. Během 2. st. př. n. l. se začal pomalu stupňovat politický vliv Říma na dění v Thrákii, který se zintenzivnil po roce 148-146 př. n. l., kdy došlo k ovládnutí Makedonie Římem (Eckstein 2010, 248). Thráčtí Odrysové využili situace a stali se spojenci a podporovatelé Říma (T. Liv. 45.42.6-12; srov. Delev 2015b, 63-68). Řecká města na pobřeží v této době z části spadala pod římskou provincii *Macedonia*, stejně tak jako vnitrozemská Hérakleia Sintská, a z části si udržela autonomní pozici, jako např. Abdéra, Maróneia a Ainos (T. Liv. 45.29.5-7).[48] Byzantion v roce 148 př. n. l. uzavřel spojeneckou smlouvu, což vedlo k nárůstu politické moci Říma v regionu a zároveň i rozvoji Byzantia (Tac. *Ann.* 12.62-63; srov. Jones 1971, 7). Římská přítomnost v regionu byla patrná zejména podél cesty *Via Egnatia*, která spojovala oblast západního a východního balkánského poloostrova. Oblast Thráckého Chersonésu v té době spadala pod pergamské království a byla spravována vojenskými veliteli (*stratégy*), jak dokazují dochované nápisy (Delev 2015b, 68). Se zánikem pergamského království se v r. 133 př. n. l. Thrácký Chersonésos stal součástí římské provincie *Asia*. V první polovině 1. st. př. n. l. se část Thráků a řeckých měst přidala na stranu pontského krále Mithridata VI., což mělo za následek římské vojenské akce na území Thrákie ve snaze zajistit stabilitu v oblasti a eliminovat případný odpor místních kmenů (Lozanov 2015, 76-77). V této době se tak vytvořil prostor pro iniciativní jedince z řad thrácké aristokracie, kteří za svou podporu Říma získali výsadní postavení.

1.7.5 Období vazalských králů

V 1. st. př. n. l. se prosadilo několik thráckých aristokratických dynastií, které získaly své postavení zejména spoluprací s Římem a došlo k vytvoření tzv. vazalských království, podobně jako např. v oblasti Británie či Judeje. Thrákové poskytovali Římu zejména vojenskou a materiální pomoc a výměnou se jim dostalo relativní autonomie a osobních výhod.[49] Mezi nejvýznamnější kmeny této doby patří Odrysové, Sapaiové a Astové (Lozanov

[48] Jones 1971, 7: města Ainos a Maróneia spolu s pobřežními oblastmi se opět stala součástí Makedonie. V roce 168 př. n. l. se obě města stala autonomními politickými autoritami.

[49] David Braund (1984, 23-29) uvádí, že vazalští králové často obdrželi jak římské občanství a jiné posty, za které byli ochotni zaplatit nemalé finanční částky. Spolu s poctami často dostávali i luxusní dary, jako

2015, 78).

Odryští králové byli u moci přibližně do poloviny 1. st. př. n. l. a z historických pramenů víme, že po roce 42 př. n. l. thrácký Rhéskúporis I. založil sapajskou dynastii se sídlem v Bizyi v jihovýchodní Thrákii a vládl v letech 48 - 41 př. n. l. (Strabo 7, frg. 47; 12.3.29; srov. Jones 1971, 9-10; Manov 2002, 627-631). Bezprostředně po něm není následnická linie zcela jasná, nicméně se sapajští králové udrželi u moci až do r. 46 n. l.[50] Posledním thráckým králem se stal Rhoimétalkás III., který vládl v letech 38 až 46 n. l. Ač byla dynastie Sapaiů teoreticky nezávislá, v praxi se jednalo o panovníky dosazené k moci Římem, který sledoval své vlastní mocenské zájmy. Z epigrafických a literárních zdrojů víme, že území Thrákie bylo rozděleno na samosprávní jednotky, tzv. stratégie, které spravovali stratégové, původem thráčtí aristokraté, či loajální Řekové. Rozdělení do stratégií mělo primárně usnadňovat administrativu a sloužilo i pro zvýšení vojenské kontroly území či verbování jednotek (Lozanov 2015, 78-79). Za vlády sapajské dynastie mnoho thráckých mužů vstoupilo do římské armády jako příslušníci pomocných jednotek (Tac. *Ann.* 4.47). Nejenže Thrákové v této době sloužili v římské armádě, ale římská armáda operovala na území Thrákie.[51]

Postupný nárůst moci Říma měl za následek transformaci vazalských království do podoby římské provincie. Sever území okolo řeky Istros se stal součástí římské říše pravděpodobně okolo r. 15. n. l. jako provincie *Moesia Inferior*. O 30 let později po smrti Rhoimétalka III. v roce 45 či 46 n. l. Řím využil příležitosti a chaosem zmítané území vnitrozemské Thrákie přeměnil na provincii *Thracia*, která od té doby plně spadala pod autoritu římského císaře (Lozanov 2015, 76-80).

1.7.6 Římské provincie Thracia a Moesia Inferior

Bezprostředně po vzniku nových provincií *Moesia Inferior* a *Thracia* nedošlo k zásadním proměnám společenského uspořádání a administrativy, ale spíše došlo k navázání na již existující infrastrukturu vytvořenou vazalskými panovníky. Systém stratégií přetrval pravděpodobně až do začátku 2. st. n. l. a výsadní pozici si udržovala i nadále thrácká aristokracie, která se dokázala adaptovat na nové podmínky.[52] Odměnou za jejich loajální služby bylo udělení římského občanství a vysoká pozice v provinciálním aparátu (Lozanov

oděvy a znaky moci, které zvyšovaly jejich společenskou prestiž a upevňovaly postavení krále.

[50] Lozanov 2015, (78-80); Manov 2002 (627-631): přesné roky vlády jednotlivých králů jsou i nadále předmětem akademické debaty. Z literárních pramenů známe jména a přibližnou dobu vlády následujících panovníků: Rhéskúporis I (48-42 př. n. l.), Kotys (42-18? př. n. l.), Rhéskúporis II. (18-13? př. n. l.), Rhoimétalkás I. (13 př. n. l. - 11 n. l.), Kotys (12-19 n. l.), Rhoimétalkás II. (18-38 n. l.) a Rhoimétalkás III (38-45 či 46 n. l.).

[51] Z literárních pramenů se dozvídáme, že místodržící v Makedonii Marcus Lucullus v roce 72/1 př. n. l. porazil kmen Bessů a dobyl nejen Kabylé, ale zmocnil se i měst na pobřeží Černého moře a založil zde vojenské posádky (Eutrop. *Breviarium* 6.10).

[52] Role stratégií zůstala pravděpodobně stejná, avšak s postupem času se snižoval jejich počet z původních 50 na 14 (Plin. *H. N.* 4.11.40; Ptolem. *Geogr.* 3.11.6; srov. Jones 1971, 10-15).

2015, 80-82). Některá z řeckých měst si udržela nezávislost na systému stratégií a pravděpodobně si uchovala politickou a ekonomickou autonomii. Plinius zmiňuje specificky Abdéru, Maróneiu, Ainos a Byzantion (Plin. *H. N.* 4.42-43). Anchialos a Perinthos se stala hlavními městy stratégií, ale byla jim ponechána určitá autonomie (Jones 1971, 15).

Provincie *Thracia* byla územím bez trvale usídlené legie (*provincia inermis*) a existovalo zde pouze několik pravidelných jednotek, skládajících se mimo jiné i z místního obyvatelstva, jako jednotky usídlené v Kabylé či Germaneii. Oproti tomu *Moesia Inferior* byla provincií se silnou vojenskou přítomností, zejména podél řeky Dunaje, kde byla vytvořena soustava vojenských táborů a opevnění, což mělo vliv i na civilní obyvatelstvo (Haynes 2011, 7-9; Lozanov 2015, 80-82).

Předpokládá se také, že Thrákové se aktivně účastnili služby v římské armádě již v průběhu 1. st. př. n. l. a jejich nábor měl mít na starosti stratégos, který jednak znal nejlépe místní poměry, ale zároveň prokázal svou věrnost Římu (Lozanov 2015, 79-81). Z literárních a epigrafických pramenů pocházejících z celé římské říše víme, že již v 1. st. n. l. existovaly pomocné vojenské jednotky (*auxilia*), které nesly ve jméně thrácký původ. Tyto vojenské jednotky se skládaly jak z jezdců (*alae*), tak z pěšího vojska (*cohortes*) a sloužily po celém území římské říše (Jarrett 1969, 215). Jména pomocných jednotek nesla typicky odkaz na thrácký původ, např. *alae Thracorum*, či *alae Bessorum*.[53] Thrákové se stali jedním z nejpočetnějších etnik římské armády a po odsloužení 25 let vojenské služby se často vraceli jako veteráni zpět do vlasti, zakládali nová sídliště a podíleli se na správě provincie. Ke konci 1. st. n. l. byla zakládána nová města, kde byli umísťováni veteráni římské armády, jako např. *Colonia Flavia Pacis Deultensium*, známá jako Deultum, či *Colonia Claudia Aprensis*, známá jako Apros (Lozanov 2015, 85). Veteráni tak měli zajišťovat bezpečí v nejbližším okolí strategicky umístěných měst výměnou za pozemky. Tento trend byl ještě patrnější severně od pohoří Haimos v *Moesii Inferior*, kde v okolí vojenských táborů vznikala civilní osídlení, která zásobovala početné římské vojsko. Ve stejné době se zde rozvinul systém *vill*, tedy venkovských usedlostí zaměřených primárně na zemědělskou produkci, kde běžně docházelo ke kontaktu s místním obyvatelstvem.

[53] Jednotné pojmenování jednotek za použití jména kmene Bessů bylo využíváno nikoliv proto, že by všichni členové jednotky pocházeli z kmene Bessů, ale jako zástupné pojmenování poukazující na původ vojáků v obecné rovině. Tento jev byl součástí verbovací strategie římských pomocných jednotek a je pozorovatelný i na jiných místech římského impéria, jako např. v Batávii (Derks 2009, 239-270). Thrákové naverbovaní do římské armády byli zařazeni do jednotky, která tak primárně nemusela odpovídat jejich kmenové příslušnosti, ale v očích římské administrativy byl zvolen jeden kmen, podle nějž se jednotky jmenovaly. Thrákové byli nuceni se vstupem do římského vojska adoptovat novou identitu, která se zcela nemusela shodovat s jejich původem. Jak je ale patrné z dochovaných nápisů a vojenských diplomů, Thrákové však na svůj původ nezanevřeli zcela a na vojenských diplomech často uvádí jednak svůj etnický původ, ale i konkrétní obci či vesnici, z níž pocházejí, což spolu s uchováním thráckých osobních jmen poukazuje na silný tradicionalismus a na vědomí vlastní identity (Dana 2013, 246).

1.7.7 Společenské reformy 2. st. n. l.

Na začátku 2. st. n. l. za vlády Trajána a Hadriána došlo k poměrně zásadním reformám provinciální administrativy v Thrákii, které měly vliv na celou společnost. Nejen, že došlo ke změně statutu provincie na tzv. prétoriánskou provincii, ale i k organizačním změnám, které vedly k posílení politické moci místní samosprávy. Důsledkem reforem došlo ve 2. st. n. l. k zintenzivnění stavební aktivity, zakládání nových měst či rozšiřování starších osídlení a výstavbě veřejné infrastruktury, jako např. lázní, akvaduktů, divadel či silnic.[54] Stejně tak narostl význam městských samospráv, jimž bylo uděleno více pravomocí na úkor aristokracie. V Thrákii, ale např. i v sousední Bíthýnii, se setkáváme s novou společenskou skupinou městských elit, které pocházely z místního prostředí, avšak dokázaly se plně adaptovat na novou společenskou strukturu (Fernoux 2004, 415-511). V této době také vznikaly nové úřady a politická uskupení, jako např. *koinon tón Thraikón*, což bylo uskupení vnitrozemských měst se sídlem ve Filippopoli (Lozanov 2015, 82-83).

Sídlo místodržícího se přesunulo z Perinthu na pobřeží do vnitrozemské Filippopole. Původně řecká města na pobřeží postupně ztrácela svůj autonomní status a stávala se součástí římské říše, a to včetně povinnosti platit daně. Města razila vlastní mince s vyobrazením císaře na aversu a charakteristickým symbolem daného města na reversu. Města byla navzájem propojena sítí silnic, které primárně sloužily pro přesuny armády. Na stavbě a údržbě silnic se podílela ta města, na jejichž území se silnice nacházely (Madzharov 2009, 29-30). Od konce 2. st. n. l. vznikaly podél silnic stanice, které zajišťovaly bezpečnost a zásobování. K tomuto účelu byla ve vnitrozemí stavěna *emporia*, jejichž hlavním úkolem bylo zprostředkování obchodu mezi zemědělsky zaměřeným venkovem a městskými centry ve větší míře než byl s to obsáhnout systém vill (Lozanov 2015, 84-85).[55]

Od 2. st. n. l. mohlo thrácké obyvatelstvo sloužit nejen v pomocných vojenských jednotkách, ale vstupovat i do legií, což dosvědčují epigrafické památky z celého území římské říše (Samsaris 1980, 38-39). V průběhu 2. st. n. l. také došlo k výraznějšímu přesunu obyvatelstva z oblasti Bíthýnie do vnitrozemské Thrákie, jak dosvědčují mnohé nápisy a monumenty. To mělo za následek i proměny nejen ve složení obyvatelstva ale i nárůst počtu nových kultů východní provenience (Delchev 2013, 15-19; Raycheva a Delchev 2016; Lozanov 2015, 82; Tacheva-Hitova 1983).

1.7.8 Krize 3. a 4. st. n. l. a transformace společnosti

Ve 3. st. n. l. musela římská říše čelit nájezdům nepřátelských kmenů a nejinak tomu bylo i

[54] Jména nově vzniklých či obnovených měst dokazují šíři těchto stavebních aktivit: Augusta Traiana, Trainúpolis, Hadriánúpolis, Plotinúpolis, Ulpia Nicopolis ad Istrum, Ulpia Nicopolis ad Nestum, Ulpia Marcianopolis (Jones 1971, 18-19).

[55] Příkladem může být např. *emporion* Pizos, či Discoduraterae, o nichž podobněji pojednávám v kapitole 6.

v Thrákii, která byla v druhé polovině století opakovaně postižena nájezdy Gótů. Za císaře Aureliána docházelo k poničení měst a infrastruktury, vyvrcholila vleklá ekonomická krize a došlo ke snížení počtu obyvatelstva. Zásluhou reforem a posílení vojenské přítomnosti na severních hranicích došlo k určitému oživení na konci 3. st. n. l., nicméně i přes tato opatření nájezdy Gótů probíhaly i v následujících staletích (Velkov 1977, 21-29; Poulter 2007, 29-36).

Koncem 3. st. n. l. za císaře Aureliána, ale zejména později za Diokleciána a Konstantina byly provedeny reformy uspořádání římské říše a tyto změny se nevyhnuly ani Thrákii.[56] Hlavním městem říše se v roce 330 n. l. stala Konstantinopol, bývalé Byzantion, což Thrákii posunulo z okrajové části římského impéria rovnou do jejího středu. S přesunutím hlavního města souvisí i zvýšení stavebních aktivit a udržování rozsáhlé sítě silnic, které sloužily k přepravě zboží, ale zejména vojsk (Madzharov 2009, 63-65). Vojenské velení mělo propracovanou hierarchii, rozdělenou dle zeměpisného principu na jednotlivé regiony. Většina armádních jednotek byla umístěna podél Dunaje a také ve městech na pobřeží, avšak vojenské tábory se nacházely i ve vnitrozemí, ovšem v menším počtu (Velkov 1977, 63-68).

Již v průběhu 3. a zejména na počátku 4. st. n. l. začíná veřejný život ovlivňovat rostoucí oblíbenost křesťanství. Nejvýznamnější křesťanské komunity byly ve Filippopoli, Konstantinopoli (býv. Byzantiu), Hérakleii (býv. Perinthu), Traianúpoli, Augustě Traianě a Odéssu. V Konstantinopoli bylo sídlo arcibiskupa a biskupství byla ve většině velkých městských center. Z tohoto důvodu docházelo k šíření křesťanské víry rychleji ve městech, než na thráckém venkově (Dumanov 2015, 92-94). V této době dochází také na okrajích měst ke stavbě kostelů a bazilik, zatímco na venkově se křesťanská architektura prosazuje až na počátku 6. st. n. l.

Byrokratický aparát koncem 3. st. n. l. a zejména v průběhu 4. st. n. l. narostl a stal se poměrně nákladným na udržování, což vyústilo v růst daňových povinností jednotlivých měst. V provinciích měli největší moc místodržící, kteří zpravidla sídlili v hlavním městě a obklopovali se početným úřednickým aparátem. Důležitým orgánem se staly městské sněmy (*concilium*, *koinon*) se zástupci městských samospráv, kde se projednávaly otázky regionálního charakteru bezprostředně spojené s chodem provincie. Postupem času tyto sněmy nabyly důležitosti a staly se prostředníkem mezi samosprávou jednotlivých měst a autoritou císaře. Menší osídlení typu vesnice či venkovské usedlosti administrativně a fiskálně spadala pod autoritu města, na jehož území se nacházela. V této době také dochází

[56] Území Thrákie spadalo jednak pod nově vytvořenou diecézi *Thracia* a severovýchodní Thrákie s okolím města Serdica pod diecézi *Moesia* a od 4. st. n. l. pod diecézi *Dacia*. Diecéze *Thracia* se dále dělila na šest provincií, z nichž každá měla své hlavní město: *Europa* s hl. m. Eudoxiopolí, dříve Sélymbrií, *Rhodope* s Ainem, *Haemimontus* s Hadriánopolí, *Moesia Inferior* s Marcianopolí, *Scythia Minor* s Tomidou a *Thracia* s Filippopolí (Velkov 1977, 61-62). Hlavou diecéze *Thracia* se stal pověřený *vicarius Thraciae* se sídlem v Konstantinopoli, který měl na starosti zejména civilní správu Thrákie.

k přerozdělení půdy: území měst se zmenšují, a naopak se zvětšují soukromé pozemky bohatých jednotlivců či území patřící církvi a armádě (Velkov 1977, 70-76). Tento trend omezení autority měst a nárůst moci bohatých soukromých osob, biskupů a vysokých vojenských úředníků je patrný již od 4. st. n. l. a trvá i v následujících stoletích. Vytváří se tak nová elitní vrstva, která disponuje mocí a ekonomickým kapitálem. Na této relativně malé skupině lidí nicméně leží i většinová daňová povinnost, která se s rostoucími náklady na udržení byrokratického aparátu a armády neustále zvyšovala, což vedlo k prohlubování ekonomické krize (Poulter 2007, 15-16; Dumanov 2015, 100).

Nájezdy Ostrogótů a Vizigótů na severní hranicích Thrákie pokračují i v průběhu 4. st. n. l. V roce 376 n. l. se dokonce část Vizigótů usídlila na území Thrákie, a to se svolením císaře Valenta za podmínek, že budou dodržovat římské právo a vyznávat křesťanskou víru. V té době však došlo i k příchodu dalších kmenů, což vyvolalo poměrně dramatický konflikt, v němž se místní venkovské obyvatelstvo postavilo na stranu Gótů a společně porazili římské vojsko v bitvě u Marcianopole a v roce 378 n. l. u Hadriánopole (Velkov 1977, 34-35). Tato porážka měla za následek destabilizaci regionu, přerušení dosavadních pořádků a ekonomickou krizi, způsobenou vleklými kampaněmi a drancováním země.

V polovině 5. st. n. l. došlo k ještě ničivějším nájezdům Ostrogótů a Hunů, které měly za důsledek pokračující ekonomický a společenský propad. To mělo za následek nejen omezení zemědělské a řemeslné produkce, ale především i pokles počtu obyvatel. Na přelomu 5. a 6. st. n. l. byla Thrákie napadena kmeny Bulharů, což vedlo k pokračující ekonomické a demografické krizi, zániku sídel a celkové transformaci společnosti směrem k decentralizované vládě lokálních center (Dumanov 2015, 98-99). Tato nová centra byla menší, avšak silně opevněná a sloužila jako *refugium* pro okolní obyvatelstvo. Panovníci se snažili za velkých finančních nákladů udržet dunajské hranice, což však ještě více prohlubovalo ekonomickou krizi. Završením byly pak nájezdy Avarů v průběhu 6. st. n. l., vedoucí k rozpadu společenského pořádku a politické autority ve formě státu a k novému uspořádání a pozdějšímu vytvoření bulharského království (Velkov 1977, 40-59).

1.7.9 Thrákie v průběhu dějin: shrnutí

Oblast Thrákie představovala důležitou spojnici mezi západem a východem, kde se střetávaly mocenské zájmy všech velmocí a v antice byla tato oblast svědkem mnohých historických zvratů. Politická intervence Řeků, Makedonců ale i Římanů s sebou však nesla i kulturní společenské změny, které měly dlouhodobé důsledky na obyvatele Thrákie, a to jak v pozitivním, tak negativním smyslu. Epigrafické památky představují zrcadlo tohoto politicko-kulturního vývoje a vypovídají mnohem více o tehdejší společnosti, než se může jevit na první pohled.

2 Mezikulturní kontakty v antickém světě

Thrákie tvořila spojnici mezi Asií a Evropou, a jak dokládají archeologické nálezy, docházelo na tomto území k přesunům obyvatelstva v obou směrech dávno před objevením prvních písemných památek. V souvislosti s řeckou kolonizací regionu a následnou přítomností řecky mluvícího obyvatelstva se badatelé věnovali ve zvýšené míře právě kontaktům řeckého a místního thráckého obyvatelstva, avšak zejména z perspektivy příchozích Řeků. Tyto kontakty bývaly v minulosti hodnoceny jednotným interpretačním modelem helénizace, o němž se dnes soudí, že je příliš jednostranně zaměřen a dostatečně nepostihuje mnohoznačnou realitu mezikulturních kontaktů. V rámci hledání nového interpretačního rámce došlo v posledních několika desetiletích ke změnám v přístupu k materiálu. Archeologové ve spolupráci s kolegy z příbuzných disciplín vyvinuli nové teoretické přístupy, zkoumající mezikulturní kontakty společností na základě dochované materiální kultury. Hlavním cílem této kapitoly je poskytnout přehled teoretických přístupů zabývajících se mezikulturními kontakty a zhodnotit jejich dopad na současnou podobu archeologie, historie a v neposlední řadě i epigrafiky. Především se zaměřuji na tzv. koloniální přístupy v čele s akulturací a hellénizací, které měly největší vliv na interpretaci dochovaného materiálu, a dále na tzv. post-koloniální přístupy a jejich obecný dopad na současné historické bádání. Závěrem hodlám představit zvolený teoretický přístup, z nějž do velké míry vycházím při interpretaci pramenů v této práci.

2.1 Koloniální teoretické modely

Takzvané koloniální teoretické modely vycházejí z tradice evropského kolonialismu 19. a první poloviny 20. století, který vnímá západní kulturu jako kulturní a společenskou normu vzešlou z antické tradice (Dietler 2005, 33-47; Jones 1997, 33). Národy a společnosti, které se od této normy odlišují, jsou vnímány jako podřadné, a tudíž jako objekt vhodný k civilizování západní řecko-římskou kulturou.

Koncepty akulturace a hellénizace, které vznikly v 19. století, hluboce rezonovaly v archeologických a antropologických publikacích po většinu 20. století, a v případě Thrákie mají ze specifických důvodů vliv na interpretaci materiálu i dodnes. I přes svůj velký dopad na současné bádání mají tyto přístupy celou řadu nedostatků. Hlavními body kritiky je jejich jednostranné zaměření a interpretace mezikulturních kontaktů, dále pak monolitická neměnnost a opomíjení často bohatých kontextů a situací vznikajících z reality společenských a kulturních interakcí (Dietler 2005, 33-47).

2.1.1 Akulturace

Pojem akulturace nikdy nepředstavoval jeden ucelený model, ale spíše teoretický směr vysvětlující a popisující proces kulturní změny a důsledky kontaktu odlišných kultur, a to jak společensky a kulturně, tak materiálně (Redfield *et al.* 1936, 149)[57]. Akulturace se stala jedním z hlavních interpretačních přístupů pojednávající o kulturních změnách v první polovině 20. století, tedy v době silně ovlivněné evropským a americkým kolonialismem a imigrací (Cusick 1998, 24). Akulturace našla své uplatnění v psychologii, sociologii, či archeologii, vždy se ale jednalo o vysvětlení procesu změny u jedince či ve společnosti na základě kontaktu s jinou kulturou.

Akulturační teorie předpokládá adopci či úplné nahrazení kulturou s propracovanější společenskou strukturou v prostředí méně vyvinuté kultury. Evropská, či západní, kultura, a tedy i kultura starověkého Řecka a Říma, bývá v rámci akulturačních teorií chápána jako nadřazená kultuře původní, a ta je naopak chápána pouze jako pasivní příjemce a kultura méně vyspělá. Reakce na mezikulturní kontakt bývají v rámci akulturační teorie interpretovány různě, počínaje úplnou adopcí nové kultury a odvržením staré, adaptací a splynutím s původní kulturou, úplným odmítnutím, či tzv. *code-switching*, čili používáním jedné či druhé kulturní normy dle aktuální situace (Cusick 1998, 29).[58]

Autoři zmíněného *Memoranda* (Redfield *et al.* 1936, 150-151) poukazují na možné způsoby studia akulturace. Jako první bod uvádějí určení druhu a charakteru kontaktů mezi oběma kulturami[59], dále analýzu situací, v nichž ke kontaktům dochází[60], zhodnocení samotného procesu akulturace[61] a nakonec integraci nových kulturních prvků do původní kultury.[62] Autoři v *Memorandu* (Redfield *et al.* 1936) nastínili základní metodologii a přístupy ke studiu změn ve společnosti, které jsou přínosné i v dnešní době, avšak i přesto zůstává akulturační model příliš obecný a jednostranně zaměřený pouze na změnu

[57] Redfield *et al.* 1936, 149: „*Acculturation compherehends those phenomena which result when groups of individuals having different cultures come into continuous first-hand contact, with subsequent changes in the original patterns of either or both groups*".

[58] V publikaci *Memorandum for the Study of Acculturation* z roku 1936 (Redfield *et al.* 1936, 149-152) autoři sumarizují tři možné druhy reakcí v rámci společnosti přijímající nové kulturní prvky jako následující: a) přijetí nové kultury za částečné či úplné ztráty kultury původní, b) adaptaci nové kultury a spojení s kulturou původní, c) reakci a odmítnutí nové kultury.

[59] Zda kontakty probíhají mezi celými skupinami, či vybranými jednotlivci se speciálním posláním, zda jsou kontakty přátelské či nepřátelské, zda probíhají mezi skupinami stejné velikosti, na stejném stupni společenské komplexity, zda probíhají na území obývané jednou ze stran, či na zcela novém území.

[60] Zda byly elementy nové kultury představeny silou, či se jednalo o dobrovolnou akci, zda mezi oběma stranami panovala společenská nerovnost, a pokud existovala, zda se jednalo o politickou či společenskou dominanci jedné strany.

[61] Zejména s ohledem na proměnu konkrétních prvků společnosti v reakci na konkrétní situaci a povahu kontaktu; tj. zda například ke změnám dochází pod nátlakem, jaké prvky jsou odmítnuty a z jakého důvodu. Dalším bodem je oboustranné zhodnocení praktických výhod akulturace, např. ekonomického prospěchu či politické dominance, a jiných motivů, jako je např. získaní společenské prestiže, či návaznost na prvky v kultuře již dříve existující.

[62] Autoři hodnotí dobu, jaká uplynula od představení prvku, obtížnost přijetí nového prvku v rámci původní kultury, dále míru nutnosti přizpůsobení původní kultury novému uspořádání.

kultury příjemce. Mezikulturní kontakty probíhají však oběma směry a dochází ke změnám v kultuře obou zúčastněných stran, nikoliv pouze v kultuře s méně propracovaným systémem ideových hodnot. Tento jednostranný a částečně diskriminující přístup byl kritizován celou řadou vědců pro své zjednodušování skutečnosti a opomíjení skutečného stavu, kde se kultury ovlivňují navzájem, a proto se dnes od jeho užívání upouští (Cusick 1998, 23).

2.1.1.1 Akulturace v archeologii a historických vědách

Uplatnění akulturačního přístupu v archeologii a historických vědách se do velké míry zaobírá pouze adopcí a adaptací materiální kultury. Přítomnost materiálních projevů typických pro jednu kulturu mimo obvyklé území bývá pak často vysvětlována právě akulturací tamního obyvatelstva; jinými slovy čím větší množství cizího materiálu je nalezeno, tím větší bývá akulturační vliv příchozí kultury na tamní obyvatelstvo. Často bývají změny v materiální kultuře vykládány pouze jako jevy vedoucí ke změně identity osob, ač existují i jiná možná vysvětlení, jako například změna trendu a poptávky nebo změna technologie (Cusick 1998, 31). Materiální památky samy o sobě většinou neposkytují dostatek informací k odlišení akulturace, tedy adopcí či adaptací cizí kultury, a pouhého používání předmětů pocházejících z jiné kultury, a proto se upouští od užívání akulturace jako interpretačního rámce kulturního kontaktu (Jones 1997, 29-39).[63]

2.1.2 Hellénizace

Teoretický koncept hellénizace vychází z akulturačního přístupu, který aplikuje specificky na kontakty s řeckým světem (Boardman 1980; Tsetskladze 2006). Akulturace i hellénizace sdílejí velké množství charakteristik, jako je nerovné rozdělení moci a kulturní dominance mezi hlavními aktéry a dále jednosměrnost kulturní výměny. Základním procesem kulturní změny u obou přístupů je difuze, kdy se materiální objekty, myšlenky a koncepty šíří od společensky vyvinutější společnosti k méně vyvinuté kultuře. Ač neexistuje jednotná definice hellénizace, většina autorů se shodne, že se jedná kontinuální progresivní proces adopce řeckého jazyka, materiální i nehmotné kultury, způsobu života, a v neposlední řadě řecké identity a příslušnosti k řecké komunitě neřeckým obyvatelstvem.[64] Hellénizace je vnímána jako nevratný proces se stoupající tendencí, tj. pokud je někdo

[63] Terminologie používaná pro vysvětlení akulturačních procesů se stala natolik běžnou, že je mnohdy užívána bez přímé souvislosti s akulturačním přístupem či bez reflexe a znalosti problematiky.

[64] Vranič 2014, 33: „*It is widely believed that the ancient "Hellenization" process, traditionally perceived as a simple and unilateral "spreading of Greek influences", without any recognition of reciprocity, resistance, and non-Greek agency in the Mediterranean, begins with the initial colonial encounters in the Archaic period*."

hellénizován, nemůže se „odhellénizovat" a navrátit se k původnímu stavu (Vlassopoulos 2013, 9).[65]

Nejstarší definice hellénizace pochází od Hérodota, řeckého autora 5. st. př. n. l. který se pokusil se definovat podstatu *hellénicity* na základě reflexe společných rysů, které spolu Řekové sdíleli.[66] Na základě srovnání mnoha řeckých komunit té doby Hérodotos formuloval čtyři kritéria příslušnosti k řecké komunitě, která se do velké míry shodují s definicí hellénizace tak, jak jí chápou moderní badatelé. Společnými rysy, dle Hérodota, byla sdílená minulost a fakt, že všichni Řekové mají společné předky a pojí je krevní pouto. Dalším charakteristickými rysy byly společná řeč, a fakt, že vedou podobný způsob života a vyznávají stejnou víru (8.144.2).[67] Jakékoliv odchýlení od řecké normy, ať už kulturní, tak morální, je prezentováno v ostrém kontrastu „těch druhých" (Hartog 1988 [1980], 212-259; Vlassopoulos 2013b, 56-57). Hérodotův dualismus Řeků a „těch druhých", tj. barbarů, se ve velké míře odráží i v moderní sekundární literatuře zabývající se neřecky mluvícími národy antického starověku (Harrison 2002; Zacharia 2008). Proto i západní akademický svět a interpretace materiálu vycházející ze studia řecky psané literatury, jsou svou podstatou hellénocentrické a hellénofilské a přijímají hellénizaci jako jediné možné východisko kontaktu řecké a neřecké populace.[68]

Moderní teoretický koncept hellénizace je založen do značné míry na studiu dochovaných literárních pramenů, převážně psaných řecky, určených pro řecké publikum. Michael Dietler správně podotkl, že západní kultura vychází z hellénofilství 19. století, a je do značné míry postavena na studiu těchto textů, což by vysvětlovalo popularitu konceptu hellénizace v 19. a 20. století (Dietler 2005, 35-51). Řecká kultura byla považována za kulturní normu jak v antice, tak i v moderních badatelských kruzích, a cokoliv odlišného bylo považováno za podřadné, barbarské v moderním slova smyslu.

Zcela v duchu akulturačních teorií i hellénizační přístup předpokládá kulturní nad-

[65] Termín je odvozen od řeckého slovesa „Ἑλληνίζω", což primárně znamená mluvit řeckým jazykem (LSJ). V přeneseném slova smyslu a v pasivní formě se používal tento termín již v antice, a to ve smyslu pořečťovat, činit řeckým ve smyslu jazyka a kultury. Opačný význam neslo sloveso „βαρβᾰρίζω", které mohlo znamenat jak „mluvit jiným jazykem, než řecky", tak i „chovat se jinak, než je obvyklé pro Řeka", případně „stranit Neřekům". Původní význam termínu „βάρβᾰρος" byl „člověk mluvící jinou řečí než řečtina" a jeho použití nemělo negativní nádech (Malkin 2004, 345). Pejorativní význam získalo slovo až druhotně v kontextu řecko-perských válek. Moderní použití slova barbar, či barbarský se odvozuje právě od negativních zkušeností Řeků s multikulturní a multinárodnostní perskou říší v průběhu 5. století př. n. l.

[66] Hdt. 8.144.2: τὸ Ἑλληνικὸν.

[67] V současnosti je tato definice považována za příliš zobecňující, jednostranný pohled, který opomíjí variabilitu etnické identity v antickém světě (Zacharia 2008, 34-36; Janouchová 2016). Podobná kritika se objevila nejen vůči Hérodotově pojetí řecké příslušnosti, ale i vůči modernímu teoretickému konceptu hellénizace, jak byl chápán v 19. a 20. st. n. l.

[68] Jak je možné si povšimnout v rámci úvodní kapitoly 1, řečtí autoři, jako Hérodotos, Thúkýdidés či Xenofón, se nezaměřovali specificky na popis neřecky mluvících národů, ale zmiňovali se o nich v souvislosti s vysvětlením širších historických skutečností a pak zejména v komparaci s popisem řeckého etnika. Cílem mnoha těchto prací nebylo zaznamenávat etnografickou skutečnost o neřeckých národech, ale spíše bavit řeckého posluchače výčtem kuriozit a neobvyklých norem chování (Hartog 1988 [1980], 230-237). Pro lepší ilustraci slouží například Hérodotovo dílo, jehož jednotlivé části, *logoi*, jsou sbírkou etnografických zajímavostí a faktů o neřeckých národech tak, jak byly prezentovány řeckému posluchači.

řazenost jedné společnosti nad druhou (Stein 2005, 16). Neřecká společnost automaticky považována za kulturu absorbující výdobytky kolonizující řecké společnosti, jako je např. hierarchická společenská organizace či propracovaný náboženský systém (Whitehouse a Wilkins 1989, 103; Owen 2005, 12-13; Dietler 2005, 55-61).[69] Jak akulturační, tak hellénizační přístup většinou ignoruje podíl místního neřeckého obyvatelstva na vytváření společné kultury, případně neuznává, že k procesu kulturní výměny mohlo docházet a často i docházelo z obou stran (Antonaccio 2001, 126). Místní populace je vnímána jako kulturně vyprázdněné území, jehož obyvatelé jsou příchozími Řeky civilizováni na vyšší úroveň a pasivně přijímají novou kulturu.

Whitehouse a Wilkins (2005, 103) podotýkají, že koncept hellénizace je možné použít jako interpretační rámec například pro srovnávání stylistických změn ve výrobě keramiky, či architektury, ale považují ho za zcela nevhodný pro studium změn ve struktuře společnosti. Hellénizační přístup bývá aplikován *en bloc* na celou populaci, bez reflexe lokálních variant, území větší či menší rezistence, či naopak otevřenosti nově příchozí kultuře. Hellénizace zcela opomíjí místní společenský, politický a ekonomický kontext, který hrál zásadní roli při kontaktu s novou kulturou. Kritik hellénizace Michael Dietler (1997, 296) tvrdí dokonce, že model sám o sobě nenese interpretační hodnotu, pouze dokumentuje a popisuje situaci bez skutečného porozumění mezikulturních kontaktů a jejich důsledků pro všechny zúčastněné komunity. Tím se stává příliš obecným a jednostranně zaměřeným modelem i pro studium epigrafických památek jakožto produktů dané společnosti.

2.1.2.1 Srovnání teoretických konceptů hellénizace a romanizace

Pro lepší pochopení vývoje teoretického konceptu hellénizace a jeho velké obliby a rozšíření mezi badateli je nutné stručně pohovořit o teoretickém pozadí, z nějž hellénizace vychází. Koncept hellénizace se totiž do velké míry inspiroval tematicky spřízněnou romanizací, tedy velmi oblíbeným teoretickým přístupem 19. a počátku 20. století, který si nicméně udržel své příznivce i do současné doby (Woolf 1994, 116; Freeman 1997, 27-50; Millett 1990). Koncept romanizace se zabývá taktéž adopcí materiální kultury, jazyka, zvyklostí, způsobu života a přijetí nové identity původními obyvateli nově získaných území římského impéria (Woolf 1997, 339; Jones 1997, 29-39). K rozvoji a oblibě konceptu romanizace přispěl nejen velký rozsah římské říše, ale i mnohonárodnostní složení jeho obyvatel a nutnost teoretického přístupu, který by vysvětloval velmi podobné změny

[69] Whitehouse a Wilkins 1995, 103: „*Equally invidious is the strongly pro-Greek prejudice of most scholars, which leads them to regard all things Greek as inherently superior. It follows that Greekness is seen as something that other societies will acquire through simple exposure—like measles (but nicer!).*"

v materiální kultuře obyvatel nově získaných území v přímé souvislosti s působením římského státního aparátu a zvýšenou vojenskou přítomností na daném území.

Společným rysem hellénizace a romanizace je jejich interpretace kulturní změny jako nevyhnutelné a přirozené reakce původních kultur na setkání s kulturně vyspělejšími civilizacemi (Champion 2005, 15; Dietler 1997, 336-337). Oba dva směry jsou primárně zaměřené na dominanci řecké a římské kultury nad pasivními kulturami původního obyvatelstva, jehož reakce na kontaktní situace jsou obecně v literatuře přehlíženy a recipročním změnám v řecké a římské kultuře není věnován dostatečný prostor. Oba dva směry jsou striktně dvoudimenzionální a soustřeďují se na kontakty mezi Řeky a Neřeky, Římany a Neřímany, kde řeckou, respektive římskou stranu považují kulturně, politicky i ekonomicky dominantní. Tento striktní dualismus a černobílé vidění obou přístupů je v posledních dvaceti letech kritizováno jako příliš zobecňující, opomíjející historickou realitu a jemné nuance a variace mezikulturních vztahů (Dietler 2005, 55-57; Mihailovič a Jankovič 2014, xv). Kritice čelí i omezenost hlavních proudů obou dvou směrů počátku 20. století na interakce převážně společenských elit a opomíjení nižších vrstev společnosti (Hingley 1997, 83). Tento rys vychází z faktu, že primární pramenem studia obou směrů byly zejména literární díla, která hovoří převážně o elitních vrstvách společnosti.

Dalším společným rysem je nejednotný metodologický přístup k interpretaci materiálu. Práce zabývající se hellénizací pojímají tento termín poměrně vágně, či nemají potřebu definovat teoretický přístup k hellénizaci s předpokladem, že termín nese vysvětlení sám o sobě (Dominguez 1999, 324; Vlassopoulos 2013, 9). Práce zabývající se romanizací většinou předkládají detailnější metodologii, nicméně proces sám o sobě je taktéž chápán jako dostačující vysvětlení kulturní změny (Mattingly 1997, 9-17). Ač oba dva koncepty spojuje do velké míry snaha postihnout změnu kultur v reakci na mezikulturní kontakt, prostředí, jež romanizace popisuje se od řeckého prostředí liší poměrně radikálně. Pojetí romanizace do velké míry ovlivnil charakter římského impéria, velký rozsah území a mnohonárodnostní složení, propracovaný státní aparát a dobře organizovaná armáda, což jsou prvky vyskytující se v řecké kultuře v menší míře, v nejednotné formě či dokonce vůbec. V řeckém prostředí totiž, na rozdíl od římské říše, neexistovala jednotná politická autorita, jednotná materiální kultura, a dokonce ani jednotný jazyk či kolektivní identita, což jsou zásadní podmínky pro úspěšnou aplikaci hellénizačního modelu v praxi. S tím souvisí i odlišné zaměření obou přístupů. Zatímco hellénizace se zaměřuje spíše na změny v kultuře a identitě obyvatel, romanizace se soustředí především na společensko-politické a ekonomické důsledky v různých regionech římského impéria s ohledem na projevy v tamní materiální kultuře (Freeman 1997, 27).

2.1.2.2 Nejednotný charakter řecké kultury a identity

Hellénizační model je založený na předpokladu, že neřecká kultura absorbuje a asimiluje řeckou materiální kulturu, řecký jazyk, způsob života a s tím spojenou řeckou identitu (Owen 2005, 12-13; Zacharia 2008, 21). Aby tento model mohl fungovat, nutným předpokladem by byl nejen jednotný charakter řecké materiální kultury, ale také jednotný a statický charakter řecké identity, který by byl navíc úzce spojený s materiální kulturou. Archeologický výzkum v mnohém vyvrátil tvrzení, že je možné přímo spojovat etnickou identitu s materiální kulturou (Jones 1997, 106-127; Antonaccio 2001, 129). Jinými slovy, rozšíření tradičních archeologických kultur neodpovídá rozmístění jednotlivých etnických skupin a produkce určitého typu keramiky či dekorace je vázána spíše na individuální vkus a použitou technologii, než na etnicitu (Jones 1997, 128-129). Archeologické výzkumy navíc dokládají, že v antice neexistovala jednotná a normativní řecká materiální kultura, ale jednalo se o lokální varianty, které se více či méně navzájem inspirovaly. Zpochybněn byl i argument na provázanost jednotlivých zvyklostí čistě s řeckou etnicitou, což mimo jiné dokazuje i absence jednotného pohřebního ritu v řeckých koloniích na pobřeží Černého moře (Damyanov 2012). Dříve se usuzovalo, že se řecké etnikum vyznačovalo užitím kremace a místní thrácké obyvatelstvo pohřbívalo inhumací, avšak paralelní existence obou ritů znemožnila etnickou identifikaci pouze na základě pohřebních zvyklostí. Stejně tak přítomnost objektů řecké provenience nedokazuje, že místo bylo obýváno Řeky, či obyvatelstvem, které se používáním řeckých předmětů stalo „hellénizovaným" a přijalo řeckou identitu (Vranič 2014a, 41).[70]

Druhým problematickým bodem je otázka řecké identity a její jednotnosti. François Hartog (1988 [1980])[71] a Edith Hall (1989) rozpoutali relativně bouřlivou akademickou debatu na téma řecké identity v antice a jejích projevech v kontaktu s jinými etnickými skupinami. Badatelé dnes všeobecně přijímají, že tzv. hellénicita, čili jednotná řecká etnicita, je konstruktem moderní společnosti a nejedná se o vrozenou vlastnost (tzv. *primordial ethnicity*). Naopak, většinově se dnes kloní k názoru, že etnicita tvořila a tvoří jen jednu ze složek identity, jejíž projevy se mohly mění dle aktuálních podmínek (tzv. *situational ethnicity*; Barth 1969; Hall 1997, 17-33; Jones 1997, 13; Demetriou 2012, 14; Mackil 2014, 270-271; Diaz-Andreu 2015, 102).

Namísto jednotné řecké etnicity je tak vhodné spíše mluvit o vědom řecké kolektivní identity, tzv. panhellénismu, která vznikala za velmi specifických podmínek a měla omezené trvání.[72] Dle antropologické teorie dochází k formování příslušnosti k určité skupině

[70] V nadsázce je možné tento přístup aplikovat i na současný svět: pokud by provenience používaných předmětů určovala etnicitu, více jak polovina moderního světa by byla obývána Číňany, vzhledem k tamní masové produkci předmětů denní potřeby.

[71] 1980 původní vydání, 1988 překlad do angličtiny.

[72] Vzhledem ke geografické členitosti řeckého území je velmi obtížné mluvit o řeckém národu v moderním

dvěma možnými způsoby: první tzv. opoziční identita se formuluje při setkání s jinou skupinou, např. v průběhu válečných konfliktů, diplomatického vyjednávání či obchodních transakcí (Barth 1969; Malkin 2014). Druhá, tzv. agregační identita vzniká uvnitř komunity afiliací s dalšími jejími členy, např. v průběhu panhellénských slavností, či v prostředí multikulturní společnosti řeckých *emporií* a *apoikií* (Morgan 2001; Demetriou 2012; Vlassopoulos 2013a).

Panhellénská identita hrála v řecké společnosti relativně marginální roli, větší důležitost zaujímala spíše přináležitost s bezprostředním regionem, či mateřskou obcí, čemuž nasvědčuje i politické uspořádání řecké komunity. Irad Malkin (2011) správně přirovnal tehdejší situaci k „malým světům", autonomním jednotkám, navzájem propojeným skrz moře a mořeplavbu. I přes tento fakt propojenosti Středozemního a Černého moře si řecké komunity uchovávaly lokální identity, které měly zásadní formativní charakter na vědomí kolektivní příslušnosti tehdejších obyvatel. Dokonce i řecký jazyk, jakožto jeden z prvků, které mají být společné všem Řekům, byl roztříštěn na lokální dialekty.[73]

Jak jsem již naznačila, úspěšné uplatnění hellénizačního modelu naráží na své limity z několika důvodů, jako například absence jednotné materiální kultury, která by se dala definovat jako řecká. Dále je to mnohotvárnost a proměnlivost řecké identity, která se lišila nejen v závislosti na čase, ale i místně dle aktuální historicko-politické situace (Woolf 1994, 118). Globální použití hellénizačního modelu opomíjí celou řadu společenských interakcí a ignoruje aktivní roli neřecky mluvícího obyvatelstva v rámci celého procesu a nahlíží na neřeckou kulturu jako na nižší úrovni a primitivnější.

Ač se mnozí badatelé staví *a priori* negativně k hellénizaci s tím, že se jedná o překonaný model, který nenabízí nový úhel pohledu, a naopak mnohé skutečnosti zjednodušuje, i přesto je hellénizační rétorika natolik zakotvená v moderní společnosti, že je téměř nemožné tento model zcela ignorovat. Východiskem z dané situace může být přístup sledující jak celospolečenský kontext, tak i faktory a možné motivace ovlivňující mezikulturní kontakt a jeho důsledky, podobně jak navrhuje text *Memoranda pro studium akulturace* (Redfield *et al.* 1936). Tento alternativní přístup se v prvé řadě musí oprostit od kulturních předsudků a přistupovat k všem zúčastněným stranám nezaujatě, nikoliv pouze z pozice řecké společnosti, jak bylo běžné zcela v duchu tradičního pojetí hellénizace. Podobný trend začíná rezonovat i teoretickými archeologickými pracemi posledních 20 let (Dietler 1997; 2005; Mihailovič a Jankovič 2014, xv-xvi).

---

slova smyslu (Gellner 1983). Řecká komunita neměla jednotné politické ani kulturní centrum a přírodní podmínky a charakter individuálních řeckých obcí nenahrával vytvoření panhellénské identity, která by si uchovala permanentní charakter. Panhellénská identita se objevovala v řecké kultuře spíše epizodicky, jako reakce na setkávání s jinými kulturami, či jako důsledek všeřeckých náboženských slavností.

[73] Nicméně na rozdíl od jazyků používaných místní populací, byly tyto lokální dialekty více či méně navzájem srozumitelné, ač tyto rozdíly reflektují sami mluvčí (Morpurgo Davies 2002, 161-168).

2.1.2.3 Hellénizace v Thrákii

Ačkoliv jsou akulturační modely dnes považovány za vágní a zastaralé, je nutné vzít v potaz, že koncept hellénizace ovlivnil velkou řadu badatelů ve 20. století a nadále si udržuje určitý vliv v široké veřejnosti a politických hnutích s národnostní tematikou, převážně v balkánských zemích s pozůstatky antických kultur. Určitá forma dualismu a předsudky o kulturní dominanci řecko-římské kultury se nevyhýbají ani badatelům zabývajícím se kontakty Thráků a Řeků (Asheri 1990; Xydopoulos 2004; 2007).

V průběhu 20. století byl koncept hellénizace často využíván k politickým účelům, a to například k ospravedlnění přináležitosti ke vznikajícím panevropským uskupením s poukazem na historii daných zemí a jejich propojenost s hellénským kulturním dědictvím Evropy (Owen 2005, 14; 18-21; Vranič 2014a, 39-42). Zároveň s tím ale na Balkáně existoval trend vyzdvihující předřecké kořeny moderních národů, které do jisté míry romantizoval a heroizoval v duchu moderního nacionalismu. Došlo tak k velmi zajímavé kombinaci těchto nacionalistických směrů poloviny 20. století, které přisuzovaly Thrákům aktivní roli v procesu hellénizace, a Řeky zmiňovaly mnohdy pouze okrajově (Vranič 2014b, 166-167; Fol a Marazov 1977; Fol 1997, 73).

Hellénizační model byl do nedávné minulosti používán mnoha badateli k popsání kontaktů mezi Řeky a neřecky mluvícími území známého jako Thrákie a důsledků těchto kontaktů (Danov 1976; Samsaris 1980; Boardman 1980; Fol 1997; Bouzek *et al.* 1996; 2002; 2007; Archibald 1998; Tsetshladze 2006; Tiverios 2008; Sharankov 2011).[74] Řekové byli v rámci hellénizačního přístupu chápáni jako kolonizující nadřazený národ, který přináší kulturu a civilizaci primitivnějším Thrákům (Owen 2005, 13). Hellénizace byla ztotožňována s nárůstem společenské komplexity či jinými slovy s příchodem civilizace a zaměňována za jevy jako urbanizace, centralizace politické moci apod. Přítomnost řecké materiální kultury, nebo její imitace, byla v archeologických kruzích často interpretována jako důkaz hellénizace obyvatelstva, jejíž intenzita byla určována množstvím nalezených předmětů řecké provenience (Vranič 2014a, 36-37). Převládajícím motivem hellénizace byly ekonomické faktory a vzájemný obchod mezi Řeky a Thráky (Vranič 2012, 31-32).

Primárním interpretačním rámcem mnoha prací byly řecké literární prameny, které popisují první kontakty s Thráky, které líčí jako násilné a bojovné obyvatele úrodného území (např. Archilochos, Diehls frg. 2, 6 a 51; srov. Owen 2005, 19; Danov 1976, 21-52).[75] Thrákové jsou následně prezentováni jako divoká stvoření s méně vyvinutým náboženským systémem, kteří ale ochotně přijímají řeckou materiální kulturu a spolu s ní i řeckou identitu (Asheri 1990, 133-150). Zastánci hellénizačního přístupu se nicméně shodují, že

[74] Pro přehled užití hellénizačního přístupu v balkánské archeologii Vranič (2012, 29-31) a Vranič (2014b, 161-163).

[75] Podrobněji o charakteru literárních pramenů pojednávám v kapitole 1.

ve 4. st. př. n. l. byly tzv. hellénizovány pouze nejvyšší vrstvy thrácké aristokracie a o běžné populaci a jejímu postoji k řecké kultuře se vyjadřují jen zřídka (Danov 1976, 347; Samsaris 1980, 280-285; Sharankov 2011, 139). Tzv. onomastická hellénizace, tedy přijetí či úplné nahrazení původních thráckých osobních jmen jmény řeckými, je interpretována jako jednosměrný nevratný proces, který nemá obdoby v řecké komunitě (Samsaris 1993, 19-20). Jak ale poukazuji v kapitole 1, obraz Thráků v literárních pramenech je do značné míry ovlivněn literárním záměrem konkrétního autora a tehdejší politickou situací, a tudíž je nutné k informacím v nich dochovaným přistupovat nanejvýš kriticky a srovnávat je s dalšími dostupnými prameny. Například archeologické práce posledních let dokazují, že první kontakty mezi Řeky a Thráky nebyly pouze násilné, ale že se jednalo o daleko komplexnější systém vztahů, než jak je popisují právě řecké literární zdroje. V některých případech bylo dokonce zaznamenáno soužití těchto dvou skupin pohromadě, bez archeologicky doložených známek násilí (Ilieva 2011; Damyanov 2012).

Mnozí historikové a archeologové považují za vrchol hellénizace Balkánu dobu hellénismu, kdy došlo k intenzifikaci kontaktů mezi Řeky a Thráky, a tedy i k navýšení počtu kulturních výpůjček. Hlavní podíl na změnách společenské struktury měly dle Papazoglu (1980) místní elity, které se vědomě snažily imitovat hellénistické vladaře. Samsaris pak přičítá hlavní podíl na společenské změně aktivní službě thráckých mužů v armádách hellénistických vládců a zejména římských císařů (Samsaris 1980, 95-96). Tendence uplatňovat hellénizační přístup bez další reflexe je stále do jisté míry patrná i v současné literatuře, avšak badatelé se brát v potaz i postkoloniální teoretické přístupy, ale zároveň respektovat specifika dochovaného materiálu (Nankov 2008; 2009; 2012; Vranič 2014a; Vranič 2014b). Pododně jak navrhuje již Samsaris (1980), dle Nankova (2012) zásadní roli ve změně společnosti hráli navrátivší se vojáci, sloužící na dvorech a ve vojscích hellénistických vladařů, kteří se usídlili v Thrákii (Hérakleia Sintská, Seuthopolis, případně Kabylé), v kombinaci s ekonomicko-politicky motivovanými snahami místních elit. Bouzek (Bouzek *et al.* 1996; 2002; 2007) a Archibald (1998; 2011) pak poukazují na aktivní zapojení řeckých obchodních kontaktů a Řeků sídlících přímo v Thrákii již od 5. st. př. n. l. Hlavní podíl na změně společenské struktury v Thrákii přisuzují ekonomickým faktorům a zejména vzájemnému obchodu mezi Řeky a Thráky.

Hellénizace v thráckém prostředí je tradičně vnímána jako vliv řecké materiální a myšlenkové kultury na thrácké obyvatelstvo a s tím související proměny projevů materiální kultury, i uspořádání společnosti. Tento vliv je povětšinou jednostranně zaměřen a dochází k ovlivňování ze strany řecké kultury směrem ke kultuře thrácké. Práce zabývající se hellénizací v Thrákii se většinou zaměřují na dobu hellénismu a nereflektují návaznost na předcházející či následující období. Řecká i thrácká kultura jsou vnímány jako monolitické celky, bez reflexe regionálních variant, lokálních identit, či variability druhů

interakcí. Thrácká společnost je považována, zcela v duchu řeckých literárních pramenů, za méně vyvinutou, a celkově je jí věnováno méně pozornosti. Teoretický koncept hellénizace se tak v současné době zdá být překonaným, předsudky zatíženým interpretačním rámcem a je nutné hledat alternativní přístupy vysvětlující společenské změny na základě mezikulturního kontaktu.

2.1.3 Teorie světových systémů a její návaznost na hellénizaci

Jako alternativní teoretický směr, který do velké míry vycházel z podobných principů jako hellénizace, vznikla v 70. létech 20. století *teorie světových systémů* (*world-systems theory*). Teorie světových systémů se snažila vysvětlit změny ve společnosti na základě ekonomické teorie Immanuella Wallersteina (1974). Wallerstein s její pomocí vysvětloval rozdělení ekonomické síly a moci, pracovní síly, ekonomického potenciálu a pohybu zboží v moderním světě. Tato původně čistě ekonomická teorie se stala velmi oblíbenou mezi archeology, zabývajícími se mezikulturními kontakty a distribucí materiální kultury (Frankenstein a Rowlands 1978; Rowlands, Larsen a Kristiansen 1987; Bintliff 1996; Stein 1998; Champion 2005; Harding 2013).[76]

Základním předpokladem teorie světových systémů je propojenost regionálního a nadregionálního ekonomického systému, jehož jednotlivé části se ovlivňují mezi sebou. Světové ekonomické systémy se skládají z center, periferií a semi-perifierií, přičemž v centrech se koncentruje většina ekonomické síly a politické moci. Tato moc je zajištěna existencí vojska, které zajišťuje hladký chod celého systému a dodává centru potřebnou autoritu. Z periferie do centra proudí pracovní síla a surový materiál, který je pak zpracován specialisty žijícími v centru (Rowlands 1987, 4). Periferie je většinou v rámci teorie vnímána jako pasivní součást systému, která dodává potřebný materiál a levnou pracovní sílu a je oproti centru ekonomicky i kulturně na nižší úrovni. Centra jsou oproti periferiím považována za společnost vyvinutější na škále společenské komplexity, jako např. stát vs. předstátní uskupení (Stein 1998, 223-225). Systém center a periferií je tak poměrně nestabilní a založený na nerovné distribuci ekonomického kapitálu a moci. Systém center a periferií se vyvíjí v závislosti na vnějších a vnitřních okolnostech: centrum může postupem času degradovat na pouhou periferii, a naopak periferie se může proměnit na semi-periferii, či dokonce na centrum (Frankenstein a Rowlands 1978, 80-81).

V rámci archeologické aplikace je periferie na předstátní úrovni vedena skupinou mezi sebou soupeřících aristokratů, kteří organizují cirkulaci surového materiálu mezi periferií a centrem výměnou za vlastní prospěch a protislužby (Frankenstein a Rowlands

[76] Tato teorie se stala v archeologii též známá pod pojmem „centrum - periferie" (*core-periphery*) a sloužila primárně jako vysvětlení pohybu materiální kultury a dynamiky vzájemných kontaktů společností.

1978, 76).[77] Archeologové tak za využití ekonomické teorie vysvětlují na tomto koloběhu materiálu a protislužeb přítomnost luxusních nádob v kmenově řízených společnostech v jihozápadním Německu rané doby železné.

Michael Dietler kritizoval tento model pro přílišné zjednodušování reality a popření aktivní role původního obyvatelstva (2005, 58-61). Dietler porovnával teorii světových systémů s hellénizačním modelem, podobně jako u hellénizace, je centrum prezentováno jako ekonomicky a kulturně jednotné a nadřazené periferii. Dalším bodem Dietlerovy kritiky je zaměření teorie pouze na ekonomické vysvětlení kontaktů a cirkulaci a rozmístění kapitálu, a nikoliv na kulturní a společenské následky vycházející ze setkání s cizí kulturou. Primárním prostředkem kontaktu je u teorie světových systémů obchod, což však nezahrnuje komplexnost kontaktů a složitost vztahů k nimž mohlo docházet.[78] Teorie světových systémů pouze málokdy zahrnuje i jiné než obchodní motivace a způsoby šíření luxusní nádob, jako je například výměna darů v rámci budování sítě často nadregionálních společenských vztahů a kontaktů (Mauss 1966).[79]

Hlavním přínosem použití teorie světových systémů v archeologii bylo kladení většího důrazu na vzájemnou propojenost regionů, a zároveň snaha o vysvětlení nerovnoměrného rozdělení kapitálu na úrovni regionů (Harding 2013, 379). Teorie světových systémů byla poměrně úspěšně aplikována na větší regionální a nadregionální celky, kde bylo možné definovat jedno ekonomické a politické centrum.[80] Oproti tomu aplikace teorie světových systémů na řecký svět v sobě nese několik problémů: řecky mluvící svět nebyl po většinu své existence centralizovaný a nespadal pod jedno ekonomické a politické centrum (Stein 1998, 226).[81]

I přes na svou dobu inovativní postoj bývá teorie světových systémů kritizována pro svou aplikaci moderní ekonomické teorie na antickou ekonomiku, která jednak nedosahovala měřítek moderních ekonomik, ale pravděpodobně se řídila i jinými pravidly a měla odlišnou dynamiku, než moderní společnost (Hodos 2006, 5-7).

---

[77] Elity zajišťovaly přísun materiálu do centra, což v tomto případě představuje Středomoří, a zároveň si v periferii udržovaly výsadní postavení, které demonstrovaly právě vlastnictvím luxusních nádob pocházejícím z centra. Za odměnu elitám centrum poskytovalo prestižní předměty zhotovené specialisty v centru. Většinou se mohlo jednat o nádoby, šperky či zbraně z drahého kovu, které aristokratům v rámci periferie sloužily jako prestižní předměty, poukazující na jejich vysoké postavení a společenský status (Frankenstein a Rowlands 1978, 76-77; Rowlands 1987, 5). Pouze pokud si elity zajistily kontrolu nad výměnou zboží s centrem, mohly úspěšně řídit redistribuci importovaného luxusního zboží. Přidělováním luxusního zboží si náčelníci zajišťovali dostatečný počet následovníků, a zavazovali si tak jejich přízeň a podporu do budoucnosti (Sahlins 1963, 288-296; Whitley 1991, 349-350).

[78] Jen pro příklad Colin Renfrew (1986, 8) uvádí jako možné druh mezikulturních interakcí vojenské konflikty, diplomatické vztahy, průzkum nových oblastí, migraci, konkurenčního soupeření apod.

[79] Tzv. *gift-giving society*, více Mauss (1966).

[80] V případě starověkého světa se jednalo o říše rozkládající se na velké ploše jako např. Řím, státy v Mezopotámii, Egypt, či pozdější Mayská říše (Rowlands 1987, 5).

[81] John Bintliff se pokusil aplikovat teorii světových systémů na regionální celky v rámci antického Řecka (1996), avšak jeho model zahrnoval poměrně obecné ekonomické a produkční trendy a celková použitelnost tohoto modelu pro studium mezikulturních kontaktů byla velmi omezená.

2.1.3.1 Teorie světových systémů v Thrákii

Ekonomicky motivované interpretace archeologického materiálu v sobě spojují jednak teorii světového systému, ale nesou i prvky hellénizačního přístupu. Hlavní motivací mezikulturního kontaktu je obchod a výměna materiálu, případně absence surového materiálu v řeckých městech a jeho nadbytek v oblastech obývaných Thráky (Vranič 2012, 32-36). Oblasti Thrákie bývá v nadregionálních studiích zabývajících se teorii světových systémů věnováno poměrně málo prostoru, většinou jako zmínka na okraji, či podpůrný argument. V rámci teorie světových systémů je Thrákie chápána jako periferie či jako semi-periferie, v závislosti na měnících se podmínkách a politické situaci, a řecká města na thráckém pobřeží jako centrum (Randsborg 1994, 99-104). Thrákie bývá ve shodě s literárními prameny vnímána jako zdroj surových materiálů, zejména stříbra, zlata a surového dřeva na stavbu lodí, otroků a námezdných vojáků (Hdt. 1.64.1; 5.53.2; srov. Sears 2013, 31; Tsiafakis 2000; Isaac 1986; 14-15; Lavelle 1992, 14-22).[82] Lokální studie zaměřující se pouze na Thrákii interpretují hellénizovaná města a obchodní sídliště (*emporia*) jako lokální ekonomická centra, kde hellénizované elity či přímo řečtí obchodníci shromažďují a následně dodávají potřebné suroviny z thrácké periferie do řeckého světa (Bouzek 1996; 2002; 2007; Bouzek a Graninger 2015).

Přítomnost luxusních předmětů v thráckém vnitrozemí je vysvětlována jako důsledek výměny zboží a protislužeb mezi centrem a aristokraty z periferie. Z literárních pramenů jsou známy případy, kdy řečtí aristokraté z Thrákie zprostředkovávali kontakt Thráků s řeckými městy, jako například jistý Nymfodóros z Abdéry, který se stal prostředníkem mezi Athénami a thráckými Odrysy (Hdt. 7.137; Thuc. 2.29; srov. Sears 2013, 27). Můžeme jen odhadovat, že odměnou jim byly luxusní předměty řecké provenience, či služby řeckých specialistů, kteří pro ně pracovali přímo v Thrákii.[83] Fenomén bohatých válečnických hrobek s množstvím importovaných předmětů, na nichž byly navršeny monumentální mohyly, je v duchu teorie světových systémů považován za jeden ze znaků kompetitivního charakteru thrácké společnosti, která byla ovládána místními kmenovými náčelníky. Tento fenomén se objevuje v Evropě v době železné, nejen v Thrákii, ale na dalších místech Evropy (Randsborg 1994, 102).

Pokud se podíváme detailněji na povahu kontaktů mezi Řeky a Thráky, teorie světových systémů nemůže sloužit jako univerzální vysvětlení mezikulturních interakcí. Pro ilustraci uvádím rozložení ekonomické a politické moci v 5. st. př. n. l., které se zcela vymyká binárnímu rozdělení na centrum a periferii. O politické a ekonomické dominanci Řeků nad Thráky není možné mluvit zcela jednoznačně, zejména, když literární prameny

[82] Podrobněji v kapitole 1.
[83] Archeologické výzkumy odhalují, že si thrácká aristokracie natolik považovala předmětů řecké provenience, že je ukládala do svých, mnohdy výstavních hrobek (Theodossiev 2011, 21-25).

vyjadřují spíše opak. Thúkýdidés si všímá, že řecká města platila thráckému králi nemalé obnosy a s největší pravděpodobností tudíž nad ním neměla ekonomickou ani politickou moc, ale spíše naopak (Thuc. 2.97; srov. Graham 1992, 61-62). V neposlední řadě měli Thrákové nejen přístup k nerostnému bohatství, ale literární prameny na mnoha místech poukazují na fakt, že Thrákie měla silné a početné vojsko, které pravděpodobně svým počtem převyšovalo vojska jakéhokoliv z řeckých měst na pobřeží Thrákie.[84] Podobně tedy jako v případě hellénizace, ani teorie světových systémů nepostihuje mnohdy jemné nuance mezikulturního styku Thráků a Řeků.

2.2 Postkoloniální modely

V reakci na politický vývoj 20. století a snahu o vyrovnání se s rozpadem evropských koloniálních velmocí se i v akademickém světě objevila celá řada nových teorií a směrů. Viděno novou optikou, dříve aplikované akulturační teorie nevystihovaly komplexnost studií zabývajících se mezikulturními vztahy, a tak bylo nutné hledat nové alternativní přístupy.[85] Celková nespokojenost s teoretickými přístupy, které se snažily vysvětlit historické procesy jedním možným modelem, vyústila v rozvoj několika paralelních, navzájem se prolínajících teoretických směrů, jejichž zastánci se ve velké míře inspirovali v současné antropologické teorii, sociologii a v exaktních vědách. Hlavní charakteristikou těchto směrů je důraz, který kladou na multidimenzionalitu a variabilitu mezikulturních kontaktů. Více prostoru badatelé věnují národům a společnostem, které byly dříve vnímány pouze v dualistické opozici kolonizátor - kolonizovaný, a jejich různým reakcím na kontakty s jinými kulturami (Dommelen 1998, 25-26; Silliman 2013, 495).[86] Vznikly tak zcela nové a unikátní modely a přístupy k archeologickému materiálu, zaměřující se jednak na dynamiku celého procesu, ale i na důsledky kulturních interakcí všech zúčast-

[84] Thúkýdidés zmiňuje, že v roce 431 př. n. l. měla armáda krále Seutha až 150 000 mužů (Thuc. 2.98).

[85] Postkoloniální teoretické přístupy jsou charakterizovány svou vzájemnou provázaností a mnohostranností. Není tedy možné určit jeden převládající teoretický směr, ale jedná se spíše o amalgám několika přístupů, jehož složení se liší dle konkrétního badatele a jeho záměru. Následující výčet charakterizuje pouze nejvýznamnější z hlavních směrů současnosti. Odbornou literaturou poslední doby rezonuje proces formování místní identity jako reakce na vliv nadregionálních uskupení, jako je římské impérium (Mattingly 2010). Podílem římské říše na globalizaci společnosti a následnými projevy na místní kulturu se zabývá směr taktéž známý jako tzv. *glokalizace* (Pitts 2008). Dále sem patří směry zabývající se prolínání kultur a vytváření nových forem mezikomunitní komunikace a společenského uspořádání jako je hybridizace, kreolizace (Liebmann 2013) či *middle-ground theory* (White 1991; Antonaccio 2013). Formováním nových identit na základě kontaktů s jinými kulturami a reprezentací nově vzniklých identit v materiální kultuře se zabývá celá řada badatelů (Hodos 2006; 2010), stejně tak kontextualizací společenských role v rámci původní a nové kultury (Appadurai 1986; Dietler 1997).

[86] Silliman (2013, 495) popisuje jeden z postkoloniálních směrů, nicméně jeho definice může být použita jako definice celého teoretického směru: „*Hybridity in a postcolonial sense tends to be a direct critique of previous versions of colonial theory that considered the effects of colonialism on indigenous people to be those of assimilation, acculturation, or even the more neutrally termed culture change. Hybridity offers a counterclaim of cultural creativity and agency, and it lends more subversion, nuance, and ambiguity than traditional assessments of the effects of colonialism.*"

něných stran. Dřívější čistě ekonomická vysvětlení, či motivy kulturní převahy nejsou zcela zavrženy, ale figurují pouze jako jedno z možných paralelních vysvětlení.

2.2.1 Lokalizace a zaměření na místní obyvatelstvo

Postkoloniální teoretické přístupy podtrhují fluiditu mezikulturní výměny, hybnou sílu procesů a aktivní roli místní komunity v reakci na mezikulturní kontakty. Nově popsaným fenoménem je vznik tzv. smíšených společností, kdy nově vzniklá kultura v sobě nese prvky obou původních společností a na základě vzájemných interakcí všech zúčastněných stran je tato nově vzniklá kultura neustále obnovována a dále se proměňuje (White 1991; 2011). Nový pohled na mísení kultur tak nabízí zcela nové interpretace na důsledky kontaktů kultur: na zúčastněné strany je nahlíženo jako sobě rovné, chybí prvek dominance jedné z nich a zcela zásadní je zde kreativní prvek kontaktních situací, tedy vytváření nové kultury namísto přejímaní kultury dominantní společnosti.

Badatelé zabývající se mezikulturními vztahy hledali nové přístupy k popsání mnohdy velmi komplikovaných situací. Jedním z nejvlivnější přístupů je tzv. *middle-ground theory* amerického historika Richarda Whitea (1991; 2011). White, jakožto historik zabývající se kolonizací západní části amerického kontinentu a vzájemnými vztahy mezi Indiány a kolonizujícími bělochy, rozhodně netušil, jak dalekosáhlé důsledky a jak velké uplatnění jeho dílo bude mít i na poli středomořské archeologie. Základní myšlenkou je teorie o místě setkávání dvou kultur, které však nepatří ani do jedné z nich (tzv. *middle-ground*). White pojímal *middle-ground* jako reálné místo kontaktů, ale i přeneseně jako *ad hoc* vzniklý symbolický prostor s prvky z obou zúčastněných kultur, který byl ale plný vzájemných nedorozumění a nových významů (White 2011, xii).[87] *Middle-ground* je chápáno jako dočasný fenomén, který zaniká, pokud se jedna ze zúčastněných stran přestane podílet na společenské interakci, či získá dominanci nad druhou stranou (Bayman 2010, 132). White tedy formování *middle-ground* chápal jako neustálý proces vytváření symbolického systému porozumění, typický pro daný čas a dané místo, který nelze dost dobře aplikovat na jiné situace (White 2011, xiii). Ač je tento teoretický přístup možné aplikovat pouze na velmi malé množství situací, otevírá zcela nový prostor k interpretacím a poukazuje na aktivní roli obou zúčastněných stran a na specifika mezikulturní výměny.

„*Middle-ground theory*" se stala velice oblíbeným interpretačním rámcem i pro prostředí středomořské archeologie a historie (Malkin 1998; 2011; Woolf 2009; Antonaccio

[87] V původním whiteovském použití vzniká *middle ground* jako reakce na obchodní kontakty mezi původními kmeny a příchozími francouzskými kolonizátory. Tyto kontakty byly mnohdy plné násilí, vzájemného neporozumění, ale zároveň ani jedna ze zúčastněných stran neměla mocenskou či ekonomickou převahu. Dokud se obě strany vzájemně potřebovaly, ať už jen z čistě obchodního hlediska, snažily se dosáhnout určité shody. Tím vznikl poměrně křehký stav, kde se obě strany snažily balancovat vzájemné vztahy a zároveň udržet života schopnou komunitu, např. zajištěním půdy, obživy atp.

2013). V kontextu Středomoří badatelé interpretují *middle-ground* jako novou kulturu, která sice pochází z obou původních kultur, a uchovává si dlouhodobý, avšak proměnlivý, charakter (Malkin 1998; 2011).[88] Irad Malkin interpretuje *middle-ground* jako nově vznikající kulturu v místech kontaktu, tj. například v koloniích a jejich bezprostředním okolí, či v emporiích, kde docházelo k setkávání velkého množství skupin z odlišných kultur. Malkin, a po jeho vzoru i další badatelé, se uchýlili k tomuto modelu, protože stírá vzájemné odlišnosti a protiklady typu Řek vs. barbar, ale zároveň nechává dostatek prostoru pro různé druhy interakcí a vysvětluje vznik nových smíšených kultur (Antonaccio 2013, 239).[89]

Použitelnost konceptu *middle-ground* je v kontextu řecké kolonizace omezená jen na určitý druh situací a nedá se obecně aplikovat na veškeré mezikulturní kontakty. Zásadní přínos *middle-ground theory* je odklon o dřívějších binárních modelů, které předpokládaly jednosměrnou výměnu s jasnými výsledky v přijímající kultuře. Teorie *middle-ground* poukázala na fakt, že reakce místního obyvatelstva nebyla vždy jasně daná a často zahrnovala i na aktivní zapojení obyvatel, zcela pozměnila paradigma současného přístupu k mezikulturním kontaktům.

2.2.2 Kreativní síla mezikulturních kontaktů

Dalším společným bodem postkoloniálních teoretických přístupů je zaměření na kreativní sílu mezikulturních kontaktů a vzájemné ovlivňování všech zúčastněných stran. Interakce mezi jednotlivými společnostmi jsou pojímány v kontextu dané situace a je dán větší prostor variabilitě motivů, které vedly ke setkávání kultur. Prolínání kultur je vnímáno jako dynamický proces, který má celou řadu projevů v obou zúčastněných společnostech. V průběhu posledních 20 let vzniklo několik konceptů, využívajících poznatky z přírodních věd, jejichž aplikace se stala velmi oblíbenou, až téměř módní záležitostí (VanValkenburgh 2013, 301-302). Hybridizace[90], kreolizace[91], synkretismus[92], bricolage[93]

[88] Malkin aplikuje *middle-ground* v kombinaci s tzv. *network theory*, tedy teorii o decentralizované řecké společnosti, kde k hlavním interakcím dochází v místech setkávání - přístavech a nadregionálních svatyních (2011, 45-48). Pro Malkina je každé takovéto místo setkávání (angl. *node*, *cluster*) zároveň místem, kde konstantně dochází k formování nové kultury, tedy *middle-ground*. Malkinův koncept má spíše popisný než interpretační charakter, avšak i tak výrazně ovlivnil současnou akademickou debatu. Důraz se tak začal klást nejen na propojenost Středozemního prostoru (Malkin *et al.* 2009; Constantakopoulou 2007; Archibald 2013, 96-97), ale i na jeho decentralizaci a roli lokálních komunit.

[89] Alternativní pohled představuje Greg Woolf (2009, 224), který chápe *middle-ground* jako svět prezentovaný antickými geografy a etnografy, v čele s Hérodotem. Je to svět, který není ani jedním ze dvou světů a často vzniká ze vzájemného neporozumění, vytržení z původního kontextu. Jedná se o zcela odlišnou interpretaci termínu, než jak ho navrhoval White, nicméně Woolfovo pojetí vrhá nový úhel pohledu na naše vnímání antických etnografických textů a jejich relevanci pro popis dané kultury.

[90] Jednotný přístup k *hybridizaci*, tedy vytváření hybridní materiální kultury a identit, neexistuje (Card 2013, 1-2). V rámci současného diskurzu je termín *hybridizace* používán pro popis důsledků setkávání dvou či více kultur a je vnímán jako neustálý proces vytváření nových významů v rámci se setkávajících kultur, často probíhající na úrovni jednotlivce (Bhabha 1994, 33-39). Termín se stal velmi oblíbeným mezi archeo-

a mísení kultur představují jen výčet pojmů, používaných k popsání určitého druhu kontaktu dvou kultur, kdy dochází k adopci a adaptaci určitých prvků, často za neustálého vytváření a opětného formulování kultury nové. Každý z těchto zmíněných termínů, a s nimi souvisejících směrů, se zaměřuje na jiný aspekt mísení kultur, avšak mnohé mají společného: důraz na aktivní zapojení zúčastněných společností, připisování kreativní role interagujícím skupinám a zdůrazňování podílu všech zúčastněných stran při vytváření nové kultury a identity.

Zásadním bodem kritiky těchto „kreativních směrů" je nemožnost určit původ konkrétních kultur, z čehož pramení neschopnost analyzovat jejich vzájemné ovlivňování (Jourdan 2015, 119). Dle Jourdana je kultura sama o sobě neustále se proměňující systém znaků a symbolů, který reaguje na vnější podněty a vyvíjí se, a tudíž je velmi obtížné zpětně vysledovat vzájemné ovlivňování kultur.

Hlavním zastáncem kreativní role lokální komunity v rámci Středomoří je Peter Van Dommelen, který na příkladu kolonizace Sardinie dokazuje, že dlouhodobým působením a vzájemnými kontakty několika kultur docházelo k vytváření místních hybridních materiálních kultur (1998; 2005; Dommelen a Knapp 2010). Materiální kultura dle Dommelena projevuje velkou míru mísení prvků, které jsou používány v novém kontextu a jsou vědomou volbou členů místní komunity. Van Dommelen (2005, 134-138) se primárně dívá na proměny různých součástí materiální kultury, jako je například architektura, keramická produkce, ikonografie soch, související použité technologie, a na materiální projevy rituálů, jako jsou např. dedikační předměty, či svatyně. Velký prostor dává Van Dommelen i

---

logy, protože poskytuje prostředek analýzy materiální kultury, která je mnohdy směsí mnoha kulturních vlivů, ve formě prolínání stylistických a technologických trendů. Hlavní body kritiky *hybridizace* spočívají v silných biologických konotacích, které termín vyvolává, dále pak nadužívání termínu bez patřičného teoretického pozadí (Silliman 2013, 493), či jeho obsahová vyprázdněnost (Card 2013, 1-2).

[91] *Kreolizace* má svůj původ v lingvistice, kde popisuje proces kontaktu dvou sociolingvistických skupin. Ze specifických interakcí dvou skupin mluvícími rozdílnými jazyky vznikají zcela nová mínění a forma jazyka, zahrnující nejen slovní zásobu, ale i novou strukturu (Stewart 2007, 2; Jourdan 2015, 117). Typickým produktem kreolizace je nový jazyk, který čerpá prvky z různých jazyků (*creole* a *pidgin*), avšak udržuje si zcela unikátní charakter (Jourdan 2015, 118). V rámci sociologie a antropologie je pak *kreolizace* vnímána jako proces vytváření nových významů kdy jedna strana má dominantní pozici, například v rámci nuceného přesídlení obyvatelstva či v diaspoře (Liebmann 2013, 40). V mnoha ohledech je *kreolizace* velmi podobná *hybridizaci*, zejména s ohledem na vytváření nových významů a forem kultury. Hlavním rozdílem je zaměření *hybridizace* na výsledek kulturní výměny a na projevy v dané kultuře, zatímco *kreolizace* klade větší důraz na samotný proces změny (Jourdan 2015, 119).

[92] *Synkretismus* se jako termín poprvé objevil již v antice, kde označoval seskupení krétských komunit, které se často dostávaly do vzájemného konfliktu, ale v době nebezpečí se dokázali sjednotit. (Plut. *Mor.* 478a-490b.) V moderním pojetí je pojem používaný pro sloučení prvků z několika náboženství v rámci jednoho náboženského systému. V rámci studia mezikulturních kontaktů se *synkretismus* taktéž zaměřuje zejména na změny v rámci náboženství (Drooger 2015, 881-882). V rámci moderní antropologie získal termín pejorativní význam, kdy popisoval změnu jako nechtěný důsledek kulturních interakcí, a tak došlo k jeho postupnému vymizení z odborné literatury (Liebmann 2013, 28).

[93] Termín *bricolage* se poprvé objevil v díle Levi-Strausse, jako fenomén popisující kreativní přeměnu kulturních prvků způsobenou aktivitou jednotlivců v rámci jedné kultury (Liebmann 2013, 29). Jean Comaroff (1985) rozšířila použití *bricolage* i na mezikulturní vztahy a koloniální kontext. *Bricolage* se soustředí spíše na vztah společenských struktur a jejich vliv na vytváření nové kultury, namísto archeology oblíbené hybné síly kulturní změny (Liebmann 2013, 29-30).

procesu formování lokálních identit a aktivnímu odporu místního obyvatelstva v rámci selektivního přijímání konceptů a strukturálních prvků jiných kultur (Van Dommelen 1998, 214-216).[94] V neposlední řadě se zaměřuje nejen na reakce původního obyvatelstva, ale i nově kriticky hodnotí role příchozí komunity v rámci nového přístupu a bez předsudků koloniálních modelů (Van Dommelen 2005, 118).

2.2.3 Kontextualizace mezikulturních kontaktů

Směrem, který má velký ohlas v současných pracích zabývajícími se mezikulturními kontakty, je přístup navrhovaný Michaelem Dietlerem (1997; 1998; 2005). Dietler odmítá monolitické modely jako hellénizace či teorie světových systémů pro svou přílišnou obecnost a namísto toho se zaměřuje na formování lokální identity v reakci na kontaktní situace. Dietlerovou inovací je zdůraznění nutnosti sledovat daný fenomén v původním kontextu, s přihlédnutím k roli, jakou daný prvek měl v původní kultuře, a jaké místo zaujímá v kultuře nově formované. Dietler tak navazuje na antropologický směr přisuzující materiální kultuře aktivní roli při formování společenských struktur, který je též znám jako tzv. *social life of things* (Appadurai 1986).

Dietlera zajímají zejména důsledky prvotních kontaktů a jejich vliv na materiální kulturu (1998, 218-219).[95] Dietlerova interpretace materiálu může být charakterizována jako přístup „zdola", tedy přistupující přímo k interpretaci materiálních pramenů, oproti obecně pojatým modelům, které k materiálu přistupují „shora", tedy čtením dochovaných literárních pramenů. Hlavním zkoumaným materiálem je pro Dietlera keramika, zejména keramika používaná ke konzumaci alkoholu v aristokratických kontextech.[96] Volba konkrétního stylu, materiálu, symbolického systému, a tedy i jejich případná změna, je pojímána jako vědomý akt, volba na úrovni jednotlivce, či místní komunity, která však může být motivována celospolečenskými jevy. Změna je podmíněna různými motivy, jejichž objasnění není vždy snadné, či dokonce možné. Příkladem může být nádoba považovaná v jedné kultuře za téměř bezcennou, zatímco v kultuře druhé za exotický předmět,

[94] Van Dommelen 2005, 117: „*Cultural hybridity is a concept that has been propagated particularly by Bhabha as a means to capture the "in-betweenness" of people and their actions in colonial situations and to signal that it is often a mixture of differences and similarities that relates many people to both colonial and indigenous backgrounds without equating them entirely with either* (Bhabha 1985)".

[95] Dietler 1998, 218: „*Examination of the initial phase of the colonial encounter in Iron Age France is important precisely because it holds the promise of revealing the specific historical processes that resulted in the entanglement of indigenous and colonial societies and how the early experience of interaction established the cultural and social conditions from which other, often unanticipated, kinds of colonial relationship developed.*" Michael Dietler na příkladu archeologického materiálu rané doby železné z oblasti jižní Galie a Germánie podél toku řeky Rhôny sleduje vlivy mezikulturní výměny na materiální kulturu. Na tomto území docházelo k setkávání velkého množství skupin, zahrnující např. Etrusky, Féničany, Řeky, Kelty a v neposlední řadě Římany.

[96] Téma konzumace se ostatně prolíná i Dietlerovou metodologií: Dietler sám používá termín *consumption* pro popis kontextu v jakém materiální kultura splňuje své poslání a je využívána ke svému účelu čili jakou roli zaujímá v rámci zkoumané společnosti, případně jak se vyvíjí s měnícími se společensko-politickými poměry (1998, 219-221).

jemuž je přisuzována zvláštní hodnota (Appadurai 1986, 6-16). Role, jakou předmět v kultuře hraje, je do velké míry určována jeho společenskými a symbolickými konotacemi. Aby mohl být předmět vnímán jako hodnotný, a tedy i vhodný ke „konzumaci" v rámci dané komunity, musí splňovat požadavky dané konkrétním společensko-politickým uspořádáním a systémem hodnot. Tento systém hodnot bývá často interpretován jako vkus, či materializovaný projev životního stylu (*habitus* v bourdieovské teorii; Bourdieu 1977).

Habitus, tak jak ho definuje Bourdieu (1977), je souhrnem všech dispozic a předpokladů, které utvářejí životní styl a světonázor každého daného jedince. *Habitus* se nevědomě formuje v závislosti na společenských konvencích a struktuře společnosti, které člověka obklopují, či obklopovaly v minulosti. Nevyhnutelným projevem *habitu* každého člověka je materiální svět, který si sám vědomě okolo sebe vytváří v závislosti na vkusu a osobních preferencích (Bourdieu 1984, 173-5). Lidé pocházející z podobného prostředí, mají zpravidla podobné zvyklosti a podobá se i materiální kultura, kterou se obklopují. Jakmile dojde ke změně jedné či více z okolností (kontextů), které formují *habitus*, musí časem dojít i k proměně materiální stopy, kterou po sobě člověk zanechává (Sapiro 2015, 487). Může se jednat o změnu ekonomických podmínek, změnu společenského statutu, či se jedná o reakci na kontakt s cizí materiální kulturou, či zavedení nové technologie apod. Jinými slovy, plošné změny ve společenském uspořádání by se měly taktéž projevit na materiální kultuře a její produkci.

Kontextualizace, jak ji navrhuje Dietler, představuje poměrně komplexní analytický model, který vyžaduje systematické zhodnocení jak lokálních kontextů, definice role importovaných předmětů, tak i kvantitativní zhodnocení projevů materiální kultury a jejich časoprostorové rozmístění (Dietler 1998, 221). Stejný přístup může být velice dobře použit i na studium nápisů a z nich plynoucích společenských změn. Nápisy, v daleko větší míře než keramické nádoby, poskytují informace o struktuře společnosti, místních identitách a proměnách vkusu dané komunity.

2.3 Alternativní přístup k mezikulturnímu kontaktu a změnám společnosti

Archeologové, stejně jako historikové a epigrafici, do velké míry čelí omezenosti pramenů samotných: za prvé, nelze archeologicky prozkoumat naprosto vše, a proto se téměř vždy se jedná o generalizace založené na částečných znalostech minulé skutečnosti. Dalším problémem je náhodné dochování archeologických či epigrafických pramenů, s nímž je nutné se vyrovnat. Jinými slovy obraz minulosti, který archeologie skládá dohromady, nemusí být reprezentativní, ani přesný. Představené metody jsou snahou se s těmito nedostatky vyrovnat a zároveň reflektují i soudobé teoretické trendy a vývoj moderní

společnosti, které v mnohém ovlivnily konečnou podobu diskutovaných teoretických směrů. Proto ani sebelepší teoretický přístup nemůže postihnout minulost v její úplnosti, ale může alespoň přiblížit jeden z aspektů lidských dějin.

Současné teoretické přístupy nabízejí jednak analytický přístup hodnotící kontaktní situace bez kulturně podmíněných předsudků, na rozdíl od přístupů založených na tradičně pojímaných akulturačních modelech. Velký přínos pro studium společnosti a dynamiky jejího fungování má tzv. postkoloniální teoretický rámec, který se štěpí do několika směrů zaměřujících se na konkrétní aspekt kulturních interakcí a změn. Možným východiskem plurality přístupů k mezikulturnímu kontaktu a nejednoznačnosti materiální kultury je kombinace několika metod, které v sobě kombinují kritické zhodnocení rolí obou zúčastněných společností v daných kontextech, specifických pro jednu či druhou kulturu, spolu se systematickým studiem dochovaných materiálních pramenů (Dietler 1998; 2010).

V posledních dvou desetiletích se někteří badatelé odklonili od tradičních koloniálních přístupů, zdůrazňujících polaritu kulturních kontaktů, směrem k pluralitě možných interakcí obyvatel Thrákie. Přítomnost řeckých importů v thráckém vnitrozemí již není automaticky vysvětlována jako jasný znak hellénizace thráckého obyvatelstva a kulturní převahy řeckých komunit, ale badatelé kriticky přihlíží k společensko-historickým kontextům, které by vysvětlily přítomnost materiální kultury tradičně klasifikované jako „řecké" v neřeckém prostředí (Nankov 2012). Upouští se od přiřazovaní jednotlivých materiálních kultur a pohřebních rituálů jako určujících znaků etnické příslušnosti (Damyanov 2012), a autoři začínají plně uznávat komplexnost mezikulturních a mezikomunitních kontaktů.

Zcela v duchu postkoloniálních přístupů přestávají literární prameny sloužit jako jediný interpretační rámec, podle nějž se archeologické prameny musí nutně řídit, ale jsou konzultovány spíše jako ilustrativní, sekundární zdroj informací, který navíc může v mnohém s archeologickými prameny nesouhlasit (Ilieva 2011, 25-43). Společenské uspořádání antické thrácké společnosti a případné změny v interní struktuře společnosti v reakci na kontakty s vnějším světem, ať už řeckým, makedonským, či později římským, se stávají centrálním tématem některých archeologických projektů, ač zatím pouze v regionálním měřítku (Sobotková 2013; Archibald 2015, 393-395). Na tyto a podobné projekty chci navázat v současné práci analýzou epigrafických pramenů, které, ač jsou produktem stejné společnosti, která produkovala archeologicky zkoumaný materiál, bývají mnohdy studovány odděleně, což vede ke ztrátě znatelné části jejich výpovědní hodnoty. Pouze kulturně nezatížené zasazení dochovaných epigrafických památek do širšího archeologického a historického kontextu může být klíčem k pochopení dynamiky společnosti antické Thrákie.

3 Nápisy a jejich hodnota pro studium antické společnosti

V této kapitole se zabývám výpovědní hodnotou a relevancí informací získaných z epigrafických památek a jejich využití ke studiu antické společnosti. Jak Ton Derks velice příhodně poznamenal, že nápisy jsou často přehlížený druh historického pramene, jehož unikátní výpovědní hodnota bývá často využívána jen jako doplněk historického narativu či datační materiál, což vede k opomíjení jejich plného potenciálu (Derks 2009, 240). Při studiu nápisů proto vycházím z přesvědčení, že epigrafické památky jako produkt společnosti a jejich členů nesou nenahraditelné informace jak o jedincích, kteří se podíleli na vydávání nápisů, ale i o jejich proměňujícím se vkusu, komunikačních strategiích a postoji k jiným kulturám. Jsem přesvědčena, že studiem nápisů je možné získat jedinečné informace, jak o soukromém životě jednotlivců, tak i o uspořádání společnosti a jeho proměnách v závislosti na čase a místě. To vše samozřejmě za předpokladu, že jsou respektována specifika epigrafického materiálu.

3.1 Specifika epigrafických pramenů

Nápisy jakožto historický pramen se nacházejí na pomezí psaného pramenu a zároveň archeologického monumentu, což sebou nese mnoho specifických problémů a netradičních interpretačních přístupů, o nichž promluvím podrobněji v následujících sekcích.

3.1.1 Nápis vs. literární pramen

Nápisy si uchovávají vlastnosti typické jak pro literární tak archeologické prameny. Nápisy a archeologické prameny jsou často chápány jako přímý pramen pocházející přímo od členů společnosti, která jej vytvořila, zatímco literární prameny mohou pocházet od vnějších pozorovatelů (Hansen 2001, 331-343).[97]

Analogicky se v oblasti antropologie a lingvistiky setkáváme se dvěma pojmy, rozlišujícími zdroje na základě jejich původu a postoje autora (Pike 1954, 8-28; Cohen 2000, 5). První z nich, zdroj emický popisuje subjekt z pozice vnitřního pozorovatele, v případě

[97] Přímý pramen má de Hansena stejnou formu a nese stejné informace jako v době svého vzniku, čímž se liší od nepřímých zdrojů, které představují literární prameny. Nepřímé prameny se dochovaly ve formě manuskriptů a byly v průběhu staletí již mnohokrát pozměňovány a upravovány. Hansen sám uznává, že toto dělení nepostihuje např. rozdíl mezi literárními a dokumentárními papyry, ale nenabízí přesvědčivou alternativu.

člena komunity, který je obeznámen s kulturou, situací a disponuje nenahraditelnými informacemi o fungování společnosti. Oproti tomu etický zdroj je mnohdy nezúčastněný literární tvůrce popisující subjekt z pozice vnějšího pozorovatele. Výhodou informace pocházející z etického zdroje je větší nadhled a možnost srovnání s podobnými subjekty. Na druhou stranu je to přílišný odstup a neznalost prostředí, které mohou vézt k nepochopení situace a v konečném důsledku i ke značně zkreslenému svědectví. Řecky a latinsky psané literární prameny informující o Thrákii, nabízejí pohled na komunitu z venku. Často se tak děje z velmi odlišné perspektivy, která vypovídá více o kultuře autora, než o kultuře popisovaného subjektu. Avšak i přesto literární prameny představují další cenný druh informací o starověkém světě a postihují historické události, které samotné nápisy většinou nezaznamenávají (Bodel 2001, 41-45). Nápisy oproti tomu obsahují cenné a detailní informace o struktuře tehdejší společnosti, jejích proměnách a vzájemném prolínání kultur, které zaznamenali přímo členové dané komunity a je možné na ně nahlížet jako na emický zdroj infromací (McLean 2002, 2). Z toho plyne, že nápisy zprostředkovávají přímý pohled do společnosti, která je vytvořila, a představují tak nenahraditelný zdroj informací o vnitřním uspořádání komunit, identitě jedinců, povědomí o kolektivní sounáležitosti a o dynamice společenských vztahů, s nimiž pracuji podrobněji v kapitole 6 a kapitole 7.

3.1.2 Statický a selektivní obraz epigrafické společnosti

Ač epigrafické texty představují primární zdroj informací o antické společnosti, jedná se o zdroj značně selektivní a statický. Nápisy jsou produktem daného časového a místního kontextu, který se stává minulostí již v okamžiku publikování, a neslouží jako popis antické společnosti platný pro celou dobu jejího trvání, ale reagují na konkrétní životní či politickou situaci.

Texty nápisů se přímo nevyjadřují ke všem oblastem lidského života, ale drží se zavedených kategorií, jako jsou například funerální či dedikační texty, které mohou být do jisté míry stylizované a navzájem se prolínat (Bodel 2001, 46-47). Některé oblasti společenského života, např. styky s jinými kulturami, se na nápisech objevují jen výjimečně ve formě přímé zmínky.[98] Při studiu nápisů je tedy nutné respektovat charakteristické rysy jednotlivých kategorií, ale především se neomezovat na strohou interpretaci založenou na pouhém rozboru textu. Nápisy představují komplexní souhrn kulturních prvků, které jsou všechny materializovaným projevem téže kultury. Proto je vhodné nahlížet na epigrafický monument v jeho širším kontextu, aby se předešlo ztrátě podstatných informací či jejich zkreslení.

[98] To však neznamená, že by ke kontaktům nedocházelo, pouze se neprojevily na epigrafické produkci, či alespoň ne v podobě přímé zmínky v textu či reflexe dané skutečnosti.

Se ztrátou informací souvisí i míra dochování nápisů, která byla ve velké části případů dílem náhody či sekundárního použití kamenných nápisů v novějších stavbách. Richard Duncan-Jones (1974, 360-362) odhaduje na souboru římských nápisů ze severní Afriky, že dnes dochované texty představují zhruba 5 % původně existujících nápisů.[99] Dochované nápisy nápisů tak zdaleka nepředstavují všechny v minulosti vytvořené nápisy, dokonce ani jejich reprezentativní vzorek, ale jedná se o náhodný soubor, který svému dochování vděčí spíše kvalitě použitého materiálu než obsahu textu.

Předpokládá se, že populace aktivně zapojená do produkce nápisů, tj. epigraficky aktivní část společnosti, představovala pouze malý výsek tehdejší společnosti. Vydávat nápisy na kameni a kovu si mohli dovolit lidé střední a vyšší třídy, a to vzhledem k relativně vysoké ceně materiálu. Alternativní materiály jako keramika či dřevo byly dostupnější, nicméně nápisy se nich hůře dochovávají (McLean 2002, 13-14). Z důvodů finanční náročnosti se příliš často nesetkáváme na nápisech s povoláními vykonávanými lidmi z nižší společenské a ekonomické vrstvy společnosti. Někteří autoři se snaží vypočítat na základě odhadů o velikosti populace a počtu dochovaných nápisů, jaký byl podíl epigraficky aktivních lidí v dané oblasti (Woolf 1998, 99-100; Beshevliev 1970, 64-65). Jednotlivé poměry se liší jak v závislosti na místě a čase a na stupni dochování nápisů, nicméně je možné souhrnně říci, že epigraficky aktivní obyvatelstvo tvořilo menšinu tehdejší populace a obsah a forma dochovaných nápisů poukazuje na zapojení střední až vyšší vrstvy společnosti.

Z výše řečeného plyne, že dochované nápisy představují pravděpodobně pouze zlomek z dříve existující produkce. Texty na kameni a kovu pocházejí převážně od středních a vyšších vrstev společnosti a jsou záznamem stavu v určitém časovém a místním kontextu. I přes tato omezení nesou celou řadu informací o proměnách tehdejší společnosti, jimiž se zabývám zejména v kapitole 6 a kapitole 7.

3.2 Důvody pro publikaci nápisů

Zvyk zhotovovat nápisy do kamene, známý též jako též tzv. *epigraphic habit*, nemá jednu univerzální příčinu, ale je kombinací mnoha faktorů, které měly za následek, že některé komunity začaly nápisy produkovat a jiné nikoliv (MacMullen 1982, 233; Bodel 2001, 12-13).

Nápis je v prvé řadě materializovanou zprávou určenou dalším členům společnosti, v níž nápis vznikl. Psaní na nosič trvalého charakteru, jako je kámen, kov, keramika atp., je chápáno jako předem promyšlený akt, kterým člověk sleduje určitý záměr a předává konkrétní zprávu. Tím, že člověk napíše určité sdělení na trvanlivý materiál a umožní

[99] Pokud toto překvapivě nízké číslo aplikujeme na situaci v Thrákii s cca 4600 dochovanými nápisy, dostaneme se teoreticky až na 92000 původně existujících nápisů, což se však zdá až příliš nadhodnocené, vzhledem k povaze a množství současných nálezů. I tak zde analyzovaný soubor 4600 nápisů nepředstavuje všechny vytvořené nápisy, ale pouze jejich dochovaný zlomek.

tak, aby si ho kdokoliv v současnosti, ale i v budoucnosti mohl přečíst, přisuzuje obsahu sdělení velkou váhu a nepřímo tak poukazuje na systém hodnot, které byly v tehdejší společnosti důležité. Úsilí jedince a mnohdy i nemalé finanční prostředky nutné k vytvoření nápisu ještě více zdůrazňují důležitost sdělení v rámci tehdejší společnosti a potvrzují nezastupitelnou roli nápisů při studiu vývoje hodnotových trendů tehdejší společnosti (McLean 2008, 13-14).

Motivace pro zhotovení nápisu jsou různé a nejde je přisuzovat pouze jediné příčině. Nápisy bývají publikovány v důležitých životních situacích a slouží jako reflexe měnících se podmínek. V případě soukromých nápisů, tj. publikovaných jménem jednotlivce či skupiny, to může jednak být reakce na nemoc či smrt blízké osoby, reakce na nelehkou životní situaci a obrácení se o pomoc k božstvu, signalizace vlastnictví předmětu v případě, že hrozí jeho krádež či pozbytí, či v neposlední řadě v době změny společenského postavení, jako např. při udělení občanství či získání svobody (Cooley 2012, 52-54). V rámci komunikační strategie vůči cílové skupině čtenářů mohl zhotovitel zdůraznit určité charakteristiky na úkor jiných či se záměrně stylizovat do určité zamýšlené role.[100] V případě veřejných nápisů, tj. nápisů publikovaných politickou autoritou, se může jednat o reakci na hrozící či proběhlou změnu společenského uspořádání či o veřejnou signalizaci moci a autority v rámci komunity vedoucí k upevnění mocenské pozice.

Důvody a motivace pro publikování nápisů byly na první pohled velmi odlišného charakteru, podmíněné společenskou a kulturní funkcí, kterou měl nápis plnit. Na počátku epigrafické produkce stály pravděpodobně zájmy jednotlivců, avšak za jejím rozšířením v míře, s jakou se setkáváme ve starověkém světě, zásadní roli hrál postupný vývoj společensko-politické organizace, též známý jako společenská komplexita nebo-li provázanost.

3.3 Epigrafická produkce a komplexní společnost

Produkce nápisů na kamenném nosiči byla dříve považována za jedno z hlavních měřítek hellénizace, případně romanizace obyvatelstva (Woolf 1998, 78). V tomto pojetí bylo vydávání nápisů chápáno jako důsledek a přímý projev přijetí nové identity a s ní spojených kulturních zvyků. Perspektivou moderní sociologie či archeologické teorie se spíše zdá, že k rozšíření zvyku vydávat nápisy došlo v důsledku nárůstu společenské a kulturní komplexity a s nimi souvisejících potřeb dané společnosti.

[100] Například někteří badatelé se pokouší vysvětlit zvýšenou epigrafickou produkce na konci 2. a na začátku 3. st. n. l. jako motivovanou finančními zájmy příbuzenstva, spojenými s dědictvím a zároveň jako snahu o navýšení společenské prestiže pomocí poukázání na dosažené postavení (Meyer 1990, 78, 95; Cooley 2012, 54).

Produkce nápisů ve větším měřítku, tedy větší než několik desítek kusů, je proces plně provázaný s velkým počtem institucí, řemesel a dalších specializovaných povolání. K pravidelnému vytváření nápisů bylo nutné dosáhnout nejen určitého stupně kulturního vývoje, který umožnil ocenit výhody psaného slova, ale zejména vybudovat propracovanou infrastrukturu, nutnou k produkci epigrafických monumentů (McLean 2008, 4-14).[101] Tyto aktivity jsou poměrně finančně náročné a z hlediska strategie dlouhodobé udržitelnosti společnosti nijak nepřispívají k obživě obyvatelstva. Tvoří tedy jakousi kulturní a symbolickou nadstavbu, která není primární podmínkou existence komunit. Proto se s nápisy ve větším měřítku setkáváme pouze ve společnostech, které pro ně měly jasné využití a byly schopné ocenit výhody spojené s jejich produkcí, jako je například uchovávání informací či jejich předávání (Flannery 1972, 411).

Zajištění epigrafické produkce ve větším měřítku podmiňuje velká míra organizace pracovní síly a existence odborné specializace. To jsou typické znaky komplexní společnosti na úrovni raného centralizovaného státu tak, jak jí představuje Joseph Tainter v knize *The Collapse of Complex Societies* (1988). V Tainterově pojetí se lidé přirozeně sdružují do komunit, které jsou různě velké a mají různý stupeň provázanosti, tzv. komplexity. S narůstající velikostí komunity dochází i k nezbytnému nárůstu provázanosti: aby se společnost udržela v chodu dochází k postupné specializaci rolí. S tím je spojená i větší stratifikace společnosti, důsledkem čehož se centralizuje a odděluje vládnoucí vrstva od produkčních vrstev. Větší komunita má taktéž větší spotřební nároky, a za účelem dlouhodobého udržení společnosti dochází nutně k zintenzivnění produkce, vytvoření specializovaných povolání, která se zaměřují pouze na jednu činnost. Všichni členové společnosti se navzájem doplňují, dochází k centrálně organizovaném přerozdělování materiálu tak, aby se společnost mohla dále rozvíjet, a aby jedinec byl za svou specializovanou činnost odměněn, a tudíž i nadále přispíval svou aktivitou k chodu společnosti (Tainter 1988, 22-36).

Tainter (1988, 24-31) definuje několik základních typů společností na základě jejich komplexity, které mohou mít různé varianty a stupně. Uskupení na úrovni kmenové společnosti bývají zpravidla méně početná a složení společnosti je relativně homogenní: autoritu představuje vládnoucí jedinec a skupina jeho následovníků, ale dosah jejich moci je omezený.[102] Moc vládnoucí vrstvy není podmíněna silou, ale spíše vytvářenými společenskými pouty, která se pracně budují a udržují, ale mohou poměrně jednoduše

[101] Tím se myslí nejen existence patřičných technologií, dostupnost nutného materiálu, ale zejména přítomnost lidí se specializovanými a krajně odbornými znalostmi, jako je znalost těžby a opracování kamene, doprava materiálu, znalost technologie tesání kamene, rytí, malby, výroby reliéfu atp. K vytvoření textu je dále nutná alespoň minimální gramotnost tvůrce, a v neposlední řadě i technologie nutná vytvoření samotného nápisu.

[102] Tabulka 10.1 v Apendixu 10 poskytuje přehledné srovnání dvou základních stupňů vývoje společnosti na základě jejich provázanosti, jak je popisuje Tainter (1988).

zaniknout (Sahlins 1963, 295). Dále v kmenové společnosti existuje několik specializovaných povolání především ve zpracování a ve výrobě, ale převážná část obyvatelstva se zabývá zemědělskou produkcí.

Společnosti na úrovni raného státu oproti tomu vykazují větší míru společenské stratifikace a znatelný nárůst ekonomické specializace povolání ve výrobě, ale i v jiných odvětvích, spojených s chodem společnosti (Johnson 1973, 3-4). Důležitou roli hraje profesionalizovaný státní aparát, který má veškerou moc ve svých rukách a je schopen vyžadovat dodržování řádů a nařízení od svých členů, ať už pomocí zákonů nebo vojenské síly.[103] Základním předpokladem dlouhodobého fungování státního uskupení bývá existence ohraničeného území, které má zásadní vliv na formování pocitu sounáležitosti se zbytkem komunity. Proto mnohdy státy vynakládají nemalé prostředky na vytyčení hranic a jejich udržení. Stejně tak vládnoucí vrstvy musí vynakládat nemalé prostředky k legitimizaci vlastního výsadního postavení a nezřídka tak vnikají centrálně organizované ideologie a náboženství. S narůstající provázaností společnosti dochází k jejímu demografickému růstu, který však nezbytně ústí v další nárůst komplexity. Tento cyklus neomylně vede k dosažení maximálních kapacit daného politického uspořádání, které bývá zpravidla následováno kolapsem či přeměnou dané společnosti, jak dosvědčují mnohé případy vyspělých civilizací a říší (Tainter 1998, 4-18). Tehdy dochází k poměrně prudkému poklesu produkčních aktivit, decentralizaci moci a redistribuce, k úpadku byrokratického aparátu, snížení počtu specializovaných zaměstnání. V důsledku snížené role centrální autority může docházet k místním konfliktům a rozpadu na menší politické celky, které si dokáží zajistit bezpečnost a udržitelný rozvoj. Dochází též k vymizení vedlejších produktů komplexní společnosti, jako je monumentální architektura, umění a vzdělanost, ale například i nápisy (Tainter 1988, 4).

Z výše řečeného vyplývá, že pouze dobře organizovaná společnost s centrální mocí a fungujícími institucemi je schopna dlouhodobě zajistit produkci nápisů. Neznamená to nutně, že každý raný stát musel k udržení svého chodu vytvářet nápisy: v průběhu historie se setkáváme i s celou řadou anepigrafických státních zřízení, které dokázaly fungovat po dlouhou dobu i bez nápisů, jako např. říše Inků. Proč tedy mnohé komplexní společnosti produkci nápisů podporovaly, či ji dokonce organizovaly? Zde je třeba odlišit dvě skupiny nápisů, lišící se svou funkcí ve společnosti: jednak jsou to nápisy veřejné, související primárně s aktivitami státního řízení, kontroly, vedení byrokratického aparátu

[103] Tento model nicméně neodpovídá situaci v řeckých *poleis* klasické doby, kde nedochází k vytvoření specializované vrstvy úředníků a v jednotlivých funkcích se střídají plnoprávní občané, kteří jsou buď určeni losem pro zaručení naprosté nestrannosti a rovnoprávnosti či jsou do funkce voleni na základě jejich schopností (Hansen a Nielsen 2004, 84). Toto platí převážně pro obce demokratického zřízení, nicméně vytvoření specializované vrstvy úředníků bylo v řeckém světě klasické doby spíš výjimkou (Plat. *Resp*. 8. 557a; Arist. *Pol*. 4.1294b, 1298a-1301a). Tainter 1988, 29: „*The features that set states apart, abstracting from the previous discussion, are: territorial organization, differentiation by class and occupation rather than by kinship, monopoly of force, authority to mobilize resources and personnel, and legal jurisdiction.*"

a legitimizace moci. Druhou skupinou jsou nápisy soukromého charakteru, které primárně nesouvisí s organizací státního zřízení a legitimizací politické moci, ale jsou tzv. vedlejším produktem komplexní společnosti.

První skupina nápisů je primárně podporována politickou autoritou, protože produkce veřejných nápisů splňuje požadované poslání a přináší autoritě prospěch, jako např. dodržování norem, zvýšení autority státu, zvýšení finanční odpovědnosti občanů vůči státu, legitimizace moci a státní ideologie, předávání a uchovávání informací (Johnson 1973, 2-4). K pravidelnému a dlouhodobému vytváření takovýchto nápisů je potřeba existence celé řady specialistů a fungující infrastruktura. Vytvoření a udržování této infrastruktury je však velmi nákladné a může si ji dovolit pouze stabilní společenské zřízení, které disponuje dostatkem prostředků. S objevením jednotné infrastruktury, organizované politickou autoritou, tak dochází i k jisté standardizaci procedur, a tedy i formy a obsahu nápisů, jakožto produktů či projevů těchto procedur (Johnson 1973, 3-4).

Vedlejší projevy existence této infrastruktury se po určité době projeví i soukromé sféře. Ač tyto soukromé aktivity nejsou přímo podporovány státem a nemají přímý vliv na chod státního aparátu, v komplexních společnostech dochází k poměrně rychlému nárůstu nápisů soukromé povahy.[104] I v nich se nadále odráží společenská stratifikace a specializace povolání, která se může projevit např. popisy povolání či funkcí na funerálních a dedikačních nápisech (Tainter 1988, 111-126). Naopak s poklesem komplexity společnosti dochází i k poklesu epigrafické aktivity, a to zejména ve skupině veřejných nápisů, jejichž produkce již není nadále podporována centrální politickou autoritou. K poklesu dochází i v soukromé sféře, a to kvůli vymizení infrastruktury nutné k publikaci a celkovému poklesu vzdělanosti.[105]

Uskupení fungující na principu rodové a kmenové pospolitosti jsou oproti společnostem na úrovni raného státu méně stabilní, a to jak na ekonomické, tak na politické úrovni. Relativně nejistá pozice kmenového náčelníka a menší schopnost akumulovat majetek mají za následek, že nedochází k vytváření specializované vrstvy institucí, které mají na starosti publikaci nápisů. Pokud je primárním zájmem kmenového náčelníka takovouto

[104] Nápisy soukromého charakteru představují skupinu nejstarších nápisů, nicméně jak je patrné v kapitole 6 jejich celkové počty jsou maximálně v řádu maximálně desítek kusů. Převážně se tak jedná o iniciativu jednotlivců, která má pouze omezené trvání, není-li doprovázena patřičnými pobídkami ze strany politické autority, jako v případě soukromých nápisů spojených s thráckou aristokracií v 5. až 3. st. př. n.l. Jinými slovy, první nápisy mají téměř vždy povahu soukromých textů, sloužících většinou čistě praktickému účelu. K jejich masovému rozšíření, nedochází zejména z nedostatku tolik potřebné infrastruktury a relativní nákladnosti jejich zhotovení. Naopak k nárůstu soukromé epigrafické produkce ve větším měřítku dochází až s existencí stabilních společensko-politických organizací na úrovni raného státu, které umožňují specializaci a tím pádem i navýšení efektivity a snížení celkové nákladnosti epigrafické produkce. Tento jev je možné pozorovat v případě řeckých *poleis* na thráckém pobřeží v klasické době a zejména hellénismu či později pod patronátem římské říše na celém území Thrákie.

[105] U soukromých nápisů však snadněji dojde k udržení jejich produkce, ač v omezené míře a v rámci menších komunit. V těchto případech je také možné sledovat přeměnu jejich funkce, jako reakci na měnící společenské uspořádání, podobně jak k tomu došlo například na konci antiky (Tainter 1988, 151-152).

infrastrukturu vytvořit, stane se tak za cenu nemalých nákladů, a její existence většinou nemá dlouhého trvání (Flannery 1972, 412). Nápisy většinou vznikají jako reakce na konkrétní události, a nedochází k jejich produkci ve větším měřítku. Nápisy zde často slouží v rámci upevnění autority a legitimizace výsadní pozice politické autority, a spíše než pro svou normativní a informativní funkci jsou nápisy oceňovány pro svou jedinečnost a symbolický význam (Earle 1989, 85). Vzhledem k nákladnosti pořízení nápisů a omezené existence vzdělané vrstvy v kmenové společnosti se zvyk vydávat nápisy nerozšiřuje do soukromé sféry nebo jen ve velmi omezené míře. Tomu odpovídá i míra produkce soukromých nápisů, která je velmi nízká a omezuje se na nápisy sloužící k prosazování ideologie vládnoucí vrstvy a jejího postavení. Tento druh specializované produkce prestižního zboží je typický právě pro kmenově uspořádané společnosti. Liší se od výroby ve větším měřítku, kterou umožňují společnosti na vyšším stupni komplexity (Clark a Parry 1990, 319-323).

Míra provázanosti společenského uspořádání se projevuje i v tak na první pohled vzdálených a nečekaných součástech lidské historie, jako je epigrafická produkce. Zvyk publikovat nápisy se v antické společnosti stal jednak prostředkem udržování chodu komplexních společností, ale zároveň i vedlejším produktem těchto uskupení na úrovni raného státu. Instituce a ekonomický potenciál komplexní společnost stály za udržením tohoto zvyku po dlouhou dobu, v případě některých komunit i dlouhá staletí. Oproti tomu v případě společností fungujících na kmenovém principu zastávala epigrafická produkce pouze marginální roli a její praktické využití pro chod společnosti mělo krátké trvání. Z toho důvodu se například v Thrákii dochoval jen minimální počet nápisů, které je možné připsat thráckým kmenovým vůdcům.[106] Naopak v řeckých městech na pobřeží máme doklady o dlouhotrvající státem podporované epigrafické aktivitě, svědčící o relativně stabilní politické a společenské organizaci.

3.4 Materializace životního stylu na nápisech

Jak jsem již naznačila dříve, historikové se mnohdy soustředí pouze na obsah nápisů, což představuje ale pouze jednu ze stránek, nesoucích výpovědní hodnotu o tradicích a hodnotách společnosti, která je vytvořila (Dietler a Herbich 1998, 244-248). Nápisy, stejně jako materiální kultura, jsou produktem společensko-kulturních norem, a ve způsobu jejich provedení, v jejich obsahu, či dokonce v jejich rozmístění a společenské funkci se odrážejí existující vzorce chování dané společnosti.

[106] Tj. pocházejících z území ovládaného thráckými kmeny a z doby, kdy kmenové uspořádání bylo jedinou formou politické organizace, jak je možné vidět v kapitole 6.

Podobně jako archeologické památky, či veškerý materiální svět, který nás obklopuje je v klasickém bourdieuovském pojetí možné chápat projevy epigrafické kultury jako jednu z materializací lidského *habitu* v okamžiku stvoření (*sensu* Bourdieu 1977, 15).[107] V textu a v materiálním provedení nápisu se odráží jednak životní postoj jednotlivce, ale také jeho vkus a nepřímo i uspořádání okolní společnosti. Dle této teorie se člověk, který je členem epigraficky aktivní společnosti a sdílí stejné podmínky s ostatními producenty nápisů, jako např. finanční prostředky, přístup k materiálům a technologiím, nebo podobné vzdělání, s největší pravděpodobností také stane producentem nápisů. Dochází tak k přirozenému šíření tohoto zvyku jeho nápodobou, což vede k vytváření lokálních variant epigrafických monumentů, ovlivněných vkusem místních komunit. Změny v epigrafické kultuře a její produkci tak mohou reflektovat změny celospolečenského charakteru.

3.4.1 Identita a identifikace na epigrafických památkách

V rámci sledování změn epigrafické produkce se taktéž zaměřuji na proměňující se identifikaci a identitu jednotlivců, ale i celých skupin v závislosti na politickém a kulturním kontextu. Analýzou měnících se trendů na poli formování identity se snažím zjistit, zda případná hellénizace, tedy šíření řecké kultury a stylu života, měla zásadní vliv na projevy a uspořádání společnosti, či se jednalo o kombinace faktorů přímo nesouvisejících s řeckou kulturou. Způsob, jakým se jedinec rozhodne na nápisech vystupovat či jakým způsobem je reprezentován, vypovídá mnoho o vztahu, jaký zaujímá k svému nejbližšímu okolí a jak vnímá sám sebe v kontextu hierarchie dané společnosti. Díky tomu, že jsou nápisy „přímým pramenem", lze se domnívat, že identifikace na epigrafických památkách patří mezi nejautentičtější vyjádření identity jednotlivců a skupin, jaké se nám z antiky dochovala.

V pojetí identity a sebe-identifikace vycházím z díla sociologa Richarda Jenkinse v nichž je identita chápána jako základní prostředek lidí zasadit vlastní existenci do širšího rámce společnosti a je výsledkem přirozené lidské potřeby orientovat se v mezilidských vztazích (2008, 16-18). Dle Jenkinse identita a reprezentace jednotlivce patří mezi nejzákladnější pojítko mezi člověkem a okolním světem. Kontakty s dalšími členy komunity lidé formují svou identitu. Identifikaci je pak možno chápat jako konkrétní projev identity, což je neustále probíhající obousměrný proces mezi jedincem a komunitou, který v sobě

[107] Je důležité nezaměňovat *epigraphic habit* a *habitus*. *Habitus* je dle klasické definice Pierra Bourdieu výsledkem působení vnějších společenských norem, které jedince obklopují, a stejně tak získaných zkušeností. Tyto vnější okolnosti ovlivňují lidské chování, vkus a následně ovlivňují i materiální kulturu, kterou si každý člověk vytváří okolo sebe (Bourdieu 1984, 173-5). *Epigraphic habit* je materiálním a společenským projevem *habitu*, jinými slovy se jedná o zvyk vydávat důležité zprávy na permanentním médiu a veřejně je vystavovat (MacMullen 1982; Meyer 1990; Bodel 2001, 12-13).

zahrnuje vědomou či nevědomou reflexi vzájemné pozice (Jenkins 2008, 13).[108] Identita každého člověka je proměnlivá a vyvíjí se v závislosti na životní situaci. Tato interakce mezi jednotlivcem a komunitou je nikdy nekončící a stále se měnící proces, spolu s tím, jak je jedinec konfrontován se změnami v životním stylu a proměnami společnosti okolo něj (Jenkins 2008, 17, 36-48). Tím, že jedinec v rámci komunikace s dalšími lidmi zdůrazní určitou součást identity, dělá to proto, že je to pro něj v danou chvíli určitým způsobem výhodné, či se to ztotožňuje s jeho aktuálním světonázorem. Tím, že se jedinec situuje do určité komunity podobně se identifikujících lidí, si může zajistit bezpečí, ekonomickou soběstačnost, prestiž, nebo jen legitimizuje svou pozici ve společnosti.

Identita každého člověka se skládá z několika částí, z nichž každá složka může hrát důležitou roli v jiné životní situaci a více tak vystupuje na povrch. Každý člověk má potřebu se zároveň vůči společnosti vymezit, definovat svou vlastní identitu, a tím se zároveň zařadit do existujících komunitních struktur.[109] Jedinec se může vůči svému okolí vymezovat několika způsoby, jako například volbou použitého jazyka, dále jedinečným poznávacím znamením, jako je osobní jméno, nebo vymezením svého původu a vztahu k okolním komunitám za použití kolektivní identifikace.

3.4.2 Jazyková identita

Nejniternější a základní součástí lidské identity je jazyk, jímž se vyjadřujeme. Volba jazyka, a s ním inherentně spojených kulturních zvyklostí vytváří most mezi interní identitou jednotlivce a strukturami společnosti okolo něj (Jenkins 2008, 143; Bourdieu 1991, 220-228). Jazyk a jeho znalost tvoří zcela jasně dané hranice komunity, která ale může být překračována v případě bilingvních i několikajazyčných mluvčí (Barth 1969, 22-25; Adams *et al.* 2002, 8). Tito lidé jsou přecházením z jedné skupiny do druhé nuceni adaptovat svou identitu ve vztahu k společenským normám komunity daného jazyka. Přijetí nového jazyka a s ním často spojených společenských norem a zvyklostí, ať už v částečné či úplné podobě, představuje velký posun v rámci identity jedince. Proto se tak většinou nedělo bezdůvodně, ale v rámci adaptace na nové životní podmínky, snahy o zlepšení životní situace (Langslow 2002, 39-41). Volba epigrafického jazyka s sebou nesla jasnou zprávu o cílové skupině, které byl nápis určen, o identitě zhotovitele a často ze samotné volby jazyka vyplývá i povaha sdělení. Na příkladu Thrákie je možné vidět, že řecky psané

[108] Jinými slovy vědomá identifikace respektuje jedinečnost každého člověka, a zároveň napomáhá utvářet společenské vztahy mezi jednotlivými lidmi.

[109] Ve své přelomové práci Fredrik Barth (1969) popisuje dynamiku fungování etnických skupin, a to jak vnitřní uspořádání, tak především interkomunitní společenské vztahy na principech stejnosti a odlišnosti. Barth tvrdí, že tyto principy fungují nejen mezi jednotlivými komunitami, ale utvářejí taktéž vnitřní dynamiku skupiny a v konečném důsledku napomáhají i identifikačním procesům jedince. Barthův model je možné použít nejen na popis fungování etnických skupin, ale jakéhokoliv kolektivu a formování identity obecně (Jenkins 2008, 119).

texty byly určeny místnímu obyvatelstvu, zatímco latinsky psané nápisy měly spíše povahu textů určených úřednickému aparátu a státní samosprávě, případně členům armády středních a vyšších šarží.[110] Jak podrobněji rozebírám v kapitole 5 v prostředí Thrákie je tedy volba řečtiny jako epigrafického jazyka spíše projevem komunikační strategie, než univerzálního vyjádření postoje mluvčích a znakem všeobecného přijetí řecké identity.

3.4.3 Osobní jméno a identifikace jednotlivce

Osobní jméno je základním způsobem identifikace jednotlivce a pomáhá zasadit člověka do širšího kontextu dané komunity. Jméno může v širším kontextu sloužit jako ukazatel míry společenských tradic, konvencí a původu (Horsley 1999, 8-12).[111] Jména si totiž většinou lidé sami nevybírají, ale je jim přiděleno nedlouho po narození na základě společenských zvyků dané komunity. Pomocí podoby osobního jména jsme schopni rozlišit pohlaví, případně i původ a společenské zařazení dané osoby (Morpurgo-Davies 2000, 20). V průběhu života se jméno nicméně může měnit jako reakce na důležité změny v životě nositele, jako např. přijetí víry, udělení občanství či sňatek.

V archaické a klasické době se jména většinou dědila v komunitách po dlouhé generace a nedocházelo k větším proměnám fondu jmen.[112] V této době jména naznačovala na zařazení jeho nositele do širšího etnokulturního rámce. Současní badatelé o antické prosopografii mají k dispozici obsáhlé databáze osobních jmen, které pomáhají určit, v jakých dobách a na jakém území se daná jména vyskytovala. Je tak možné alespoň přibližně určit, zda osobní jména spadají do řeckého kulturního okruhu, a tedy byla převážně používána lidmi řeckého původu, či alespoň lidmi, kteří se za Řeky označovali (jinak se též setkáváme s pojmem lingvistický původ jména, Sartre 2007, 199-201).

Od hellénismu docházelo k většímu prolínání jmen odlišného lingvistického původu jakožto důsledek většího pohybu řeckých, makedonských a v neposlední řadě také římských vojsk. Geografický výskyt jmen napovídá, ve kterých oblastech se uplatňoval vliv dané skupiny, například jako důsledek kolonizace či bohatých obchodních kontaktů, které se po čase projevily i na výběru a výskytu osobních jmen (Parissaki 2007, 267-282; Habicht 2000, 119-121; McLean 2002, 87-90).

Pro římskou dobu je charakteristická větší fluktuace obyvatelstva, a to zejména důsledkem pohybů římské armády, což mělo vliv i na mísení onomastických zvyků. Osobní

[110] Podrobněji se problematikou vztahem volby jazyka a identity v Thrákii zabývám v kapitole 5.

[111] Osobní jméno se obvykle sestávalo z vlastního jména, dále mohlo obsahovat přezdívku, zpravidla vycházející z charakteristické vlastnosti nositele, která sloužila pro lepší identifikace konkrétního člověka v rámci komunity (Morgan 2003, 208; García-Ramón 2007, 47-64).

[112] Nepsané pravidlo v řecké společnosti určovalo, že prvorozený syn obvykle dostával jméno po svém dědovi z otcovy strany, což by v praxi znamenalo střídavou linii jmen, např. Athénagorás-Hipparchos-Athénagorás-Hipparchos atd. (Hornblower 2000, 135; McLean 2002, 76). Druhorozený syn naopak dostával jméno po dědovi z matčiny strany.

jména již v této době vzhledem k většímu pohybu obyvatelstva není možné zcela jasně přisuzovat jednomu etnokulturnímu rámci. I přesto osobní jméno, případně jeho konkrétní forma, napoví mnoho o jedinci samotném, o jeho kulturním pozadí, pohlaví, ale i o historii jeho rodu a zejména o jeho identitě.[113]

V dlouhodobém horizontu jména signalizují přístup komunit k tradičním hodnotám, jejich udržování a určitou míru konzervativismu, či naopak mohou reflektovat proměny společnosti související se zvýšeným kontaktem s jinými národnostmi a kulturami. Těmito dlouhodobými trendy se zabývám podrobně v kapitole 5 a kapitole 6 a zaměřuji se převážně na proměny tradičních onomastických zvyklostí v celé společnosti.

3.4.4 Původ jako prostředek identifikace

Označení původu je po osobním jméně druhý nejčastější způsob identifikace jedince a slouží jako bezprostřední zasazení do nejbližší komunity, či naopak jeho vymezení se vůči ní. Původ je vlastní každému člověku, bez ohledu na jeho volbu, a provází ho od narození po celý život. Původ člověka do značné míry utváří jeho pohled na svět a ovlivňuje i projevy v rámci epigrafické produkce. Nejtypičtějším vyjádřením původu je odkaz na biologický či geografický původ dané osoby.

Nejjednodušší označení biologického původu je označení rodičů, případně prarodičů. K identifikaci osoby se v řeckém světě mohlo se však užívat i jméno jiného rodinného příslušníka, např. matky, manžela, bratra (Fraser 2000, 150). Ženy většinou uváděly jméno svého otce a poté jméno manžela, případně jen jednoho z nich (McLean 2002, 94).[114] Pokud to bylo důležité, mohla se přidávat ještě výjimečně informace o předchozí generaci pro zdůraznění rodové linie.[115] Specifikace biologického původu zároveň také mohlo hrát roli při legitimizaci majetkoprávních nároků při případných dědických sporech, a proto se v epigrafických pramenech velmi často setkáváme s její veřejnou prezentací na nápisech v době římské.[116]

Geografický původ je taktéž nedílnou součástí určení identity jednotlivce, která se však projevuje pouze v určitých situacích. Vyjádření geografického původu se nemusí vztahovat jen k místu, odkud člověk pochází, kde se narodil, ale může naznačovat i místo,

[113] Za římské doby totiž lidé často přijímali nová jména jako důsledek udělení římského občanství. Systém tří jmen se skládal z *praenomen*, osobního jméno, *nomen* gentilicium, rodového jméno, a *cognomen*, specifického přídavné jméno, a případně jména otce (McLean 2002, 113-148). Tzv. systém tří jmen se rozšířil i mezi místní obyvatelstvo, které si ale většinou nechávalo svá původní jména a jen k nim přidávala jména současného císaře v případě udělení občanství či svobody, jako v případě Marka Ulpia Autolyka, jehož rodina získala občanství za císaře Trajána na nápise *I Aeg Thrace* 68 z Abdéry z 2. st. n. l.

[114] Areté, dcera Helléna, manželka Agathénóra, syna Artemidóra, *IG Bulg* 1,2 143, nedatovaný nápis z Odéssu.

[115] Makú [Makou], dcera Amyntóra, syna Hierónyma, *IG Bulg* 12 127, 2. - 3. st. n. l., z Odéssu. Dalším, poněkud méně rozšířeným, způsobem uvádění biologického původu je vypisování genealogických informací o předcházejících generacích, či o tzv. mýtických předcích a zakladatelích obcí, čím člověk legitimizoval své postavení v komunitě (Hall 2002, 25-29; Malkin 2005, 64-66).

[116] Podrobně se biologickým původem na nápisech zabývám v kapitole 5.

k němuž se člověk hlásí a přijal ho za své. Člověk tak může vyzdvihovat své rodné město, ale stejně tak město, ve kterém nyní žije a je pro něj důležité zdůraznit přináležitost ke svému současnému bydlišti.[117] K udávání geografického původu většinou docházelo v kontextu kontaktu s jinou kulturou či společností, kde jedinec potřeboval zdůraznit svůj původ, jako např. cizinec žijící na území jiného státu.

Vyjádření původu na nápisech je jedním z důležitých měřítek o míře konzervativismu dané společnosti. V uzavřených společnostech se setkáváme s malou mírou udávání geografického původu, ať už z obavy možných persekucí, či z velmi malé míry fluktuace obyvatelstva. Naopak u společností na vyšším stupni společenské komplexity se setkáváme s vyšším počtem vyjádření geografického původu, což poukazuje na větší pohyb obyvatelstva a mnohonárodnostní složení těchto uskupení.

3.4.5 Identifikace s komunitou

V průběhu života se člověk nevyhne interakcím s mnohými skupinami lidí. Kolektivní identitu, tedy jakési povědomí o sounáležitosti s kolektivem lidí, lze charakterizovat jako vědomou reflexi vztahu jedince vůči dané komunitě (Jenkins 2008, 103; Cohen 1985, 118). Na rozdíl od jazykové příslušnosti, která je většinou daná jazykovým prostředím, do nějž se narodíme a v němž žijeme, naše afiliace se zájmovými skupinami je věcí naší vlastní volby, a proto je daleko flexibilnější. Člověk může být členem více komunit najednou, může je opouštět, nebo naopak do nových vstupovat, podle toho k jaké skupině sám cítí přináležitost.

Ke změně kolektivní identity může docházet v případě, že podmínky původní skupiny již nevyhovují nové situaci a dotyčný se již zcela neztotožňuje se zájmy skupiny, či v případě, že nová skupina nabízí všeobecně výhodnější podmínky pro rozvoj jednotlivce (Barth 1969, 21-25). Výhody nejrůznějšího druhu, plynoucí z účasti v těchto spolcích, jsou tedy hlavními důvody, proč se lidé sdružovali a stále sdružují do komunit, a proč si přisuzují určitou kolektivní identitu (Morgan 2003, 10-11; Barth 1969, 133).

Komunity hrají v životě jednotlivce různě důležitou roli. Existují skupiny, které jsou jednotlivci velice blízké a se kterými přichází do kontaktu každý den, jako např. rodina, přátelé, sousedé apod. Jejich podíl na vytváření identity je zcela zásadní, a proto se objevují na epigrafických záznamech nejčastěji. Skupiny vzdálené, často abstraktního charakteru, či skupiny, s nimiž je i jejich vlastní člen konfrontován zřídka, se na epigrafických památkách objevují v menším počtu. Do této kategorie by spadala např. politická či etnická příslušnost.

[117] Jedinec se může vztahovat ke svému rodnému místu, současnému či minulému bydlišti, místu, odkud pochází jeho předci, jako např. Métrodotos, syn Artémóna, původem z Mandry, *I Aeg Thrace* 164, nedatovaný nápis z lokality Mitriko v severním Řecku.

3.4.5.1 Kolektivní identita a legitimizace společenského postavení

Hlavním rysem kolektivní identifikace je snaha lidí zařadit se do existující skupiny lidí. Ve snaze ospravedlnit svou pozici ve skupině člověk přistupuje na její strukturu a hierarchii. Legitimizace vlastního postavení ve společnosti je jedním z klíčových faktorů při formování identity jedince i kolektivu, a jako taková hraje i zásadní roli na epigrafických památkách.

Nápisy měly sloužit jako trvalá připomínka na vykonané skutky a dosažené postavení zainteresovaných lidí a přirozená lidská vlastnost po uznání a zisku společenského postavení tvořila důležitou součást v podstatě každé komunity. Poměrně často se na nápisech setkáváme s prezentací dosažených životních úspěchů, jako jsou funkce zastávané v rámci státní organizace či udělené pocty. K nejčastějším z uváděných pozic na epigrafických monumentech, patří např. *búleutés*, *proxenos*, nebo *stratégos* (Van Nijf 2015, 233-243; Heller 2015, 265-266). Vzhledem k četnosti výskytů bylo důležité uvádět i dosažené úspěchy na vojenském poli či vítězství v panhellénských závodech.[118] Lidé rádi zdůrazňovali svou pozici v rámci společenské hierarchie, a z ní vyplývající výhody, a proto se na nápisech často objevují plnoprávní občané, veteráni, či propuštění otroci.[119]

Skupiny, které se ve starověku podílely na tvorbě kolektivní identity, a tudíž se i objevily na nápisech, tvořily široké spektrum uskupení, které je možné rozlišit do dvou základních směrů: komunity související s chodem a řízením politických uskupení a dále kultovní a náboženské komunity.

3.4.5.2 Politicko-administrativní komunity

Politickými komunitami nazývám uskupení lidí zapojených do chodu státního uspořádání. Proměny charakteru politické identity přímo reflektují strukturální změny tehdejší společnosti, jakožto reformy institucí, hierarchického uspořádání společnosti a rozdělení moci. Stejně tak se na nápisech odráží i míra ztotožnění se se společenským uspořádáním, či naopak jeho odmítnutí.[120] Nositel se sám označuje za občana dané politické jednotky, čímž se hlásí ke svým právům a povinnostem vyplývajícím z členství v dané politické komunitě.[121]

---

[118] Většina z těchto úspěchů zároveň poukazovala postavení v rámci vyšších vrstev společnosti, protože například profesionálně se věnovat sportu si mohli dovolit jen aristokraté a bohatí lidé, kteří se nemuseli starat o obživu (Golden 1998, 157-169).

[119] U propuštěných otroků se většinou uváděl i způsob, jakým své nově nabyté pozice dosáhl (Zelnick-Abramovitz 2005, 263-272), kdo ho propustil a z jakého důvodu.

[120] Vyjádření politické příslušnosti, či participace na politickém životě komunity, nepřímo zaznamenává vnitřní přesvědčení mluvčího. Tím, že jedinec akceptuje společenské uspořádání, či dokonce se mnohdy podílí na chodu politické jednotky a souvisejících institucí, sám se ztotožňuje s principy a hodnotami, které tato politická autorita představuje.

[121] Na řeckých nápisech se nejčastěji setkáváme s uváděním politické příslušnosti ve formě identifikace s

V řeckém prostředí se setkáváme se zařazením do struktur a institucí *polis* či do jednotlivých kmenových uskupení (*ethné*; Morgan 2003, 1). *Polis* však nebyla jedinou politickou organizací antického světa. Na nápisech se setkáváme s afiliací s kmenovými státy (*ethné*), uskupeními několika států s centrální autoritou (*amfiktyonie*) či s menšími samosprávními jednotkami, které existovaly nezávisle na státním zřízení, pod nějž spadaly např. jednotlivé vesnice (*kómai*). V prostředí římské říše je běžné uznání autority Říma v podobě nápisů vztyčovaných na počest císaře, ale i uvádění zastávaných funkcí v administrativním aparátu či armádě (Van Nijf 2015, 233-243). Vojenská identita byla velice ceněna, soudě dle četnosti nápisů patřících členům římské armády (Derks 2009, 240).

3.4.5.3 Kultovní a náboženské komunity

Kult a víra měly vždy podstatný vliv na formování identity, a nejinak tomu bylo i v antice. Vyjádřením příslušnosti k náboženské komunitě jedinec zároveň vyjadřoval i své náboženské přesvědčení a kulturní přináležitost. Nápisy s projevy náboženské příslušnosti nepřímo reflektují rozvrstvení společnosti a přináležitost obyvatelstva do konkrétního kulturního okruhu. Změny ve variabilitě náboženských projevů jsou pak jedním z nepřímých projevů nárůstu či poklesu společenské, a zejména kulturní komplexity.

Druh zvolené náboženské komunity napovídá mnoho o charakteru víry a vnitřním přesvědčení jednotlivce. Kulty místních božstev vycházejí většinou z lokální tradice, reagují na aktuální potřeby komunity a pomáhají utvářet lokální identitu a pocit sounáležitost na každodenní úrovni (Parker 2011, 25, 221). Do kultů místních božstev mohli vstupovat lidé urozeného původu, ale i lidé zcela neurození a chudí, někdy dokonce i ženy a otroci. Mýty a víra obecně osvětlovaly komunitě hierarchii vztahů, propůjčovaly legitimizaci nároků na půdu a území, vysvětlovaly její původ. V antickém světě téměř každá komunita měla svého *héróa*, od nějž mohla odvozovat svůj původ a nárokovat si jeho autoritu (Parker 2011, 116, 119).[122]

Vliv na formování identity měla jistě i velká kultovní centra, kde se scházeli lidé z nejrůznějších regionů a měst. Oproti lokálním kultům *hérů* měla totiž tato centra multikomunitní charakter, protože tam přicházeli věřící z celého Středomoří a Pontu. Tato místa se stala centrem setkávání a kulturní výměny jednotlivých komunit a vzájemného atletického soupeření (Vlassopoulos 2013a, 39-40). Účast na těchto slavnostech však byla vzhledem ke své finanční náročnosti omezena spíše na bohatší vrstvy společnosti, a nikoliv na aktivity spojené s každodenními úkony víry. Stejně tak zastávání některých

členskou základnou obyvatel, nikoliv s institucemi obce. Politickou autoritu tehdy spíše představovala komunita občanů, tedy konkrétní lidé, a nikoliv abstraktní instituce, budovy, území, aparát (Whitley 2001, 165-166).

122 Příkladem mohou být tzv. *héróové* zakladatelé (*oikistai*), od nichž odvozovala svůj původ celá města, jako např. Hagnón a Brásidás v Amfipoli (Thuc. 5.11; srov. Malkin 1987, 228-232).

specializovaných funkcí v rámci kultu, jako např. funkce kněze byla pouze záležitostí elit. S vykonáváním kultovních funkcí byla spojená prestiž a někdy i finanční nákladnost, tudíž náboženské úřady často zastávali jen členové aristokracie (Parker 2011, 51). Proto se poměrně často setkáme i s nápisy věnovanými knězi, kteří tak jasně poukazují na své vysoké společenské postavení.

3.5 Shrnutí

Nápisy nabízejí jedinečný náhled do společnosti, která je vytvářela. V jejich textech, ale i v jejich provedení se zrcadlí nejen demografické složení epigraficky aktivní části populace, ale i vztah obyvatel vůči okolní komunitě, společensko-politickému uspořádání, ale i například postoj vůči cizím kulturám.

Ač byly nápisy produkovány relativně omezenou skupinou lidí, charakter textů, jejich geografický výskyt a délka trvání jejich produkce mnohdy napovídá o struktuře společnosti více, než se na první pohled může zdát. Role, jakou nápisy hrály ve společnosti, souvisí do velké míry s vývojovým stupněm komunity, která je vytvářela a mírou provázanosti jejích jednotlivých složek. V jednodušších a menších komunitách se nápisy objevovaly pouze zřídka a sloužily převážně legitimizaci moci a poukázání na společenskou prestiž vládnoucích vrstev. Naopak ve společnostech se složitější vnitřní strukturou mohlo docházet k organizované produkci nápisů za účelem udržení chodu celého aparátu a zajištění lepší efektivity předávání a zaznamenávání informací. Jako vedlejší produkt těchto aktivit se masově rozšířila produkce soukromého charakteru, která se začala obsahově rozvíjet nezávisle na produkci organizované politickou autoritou, ale i nadále s ní byla spojena zejména na technologické úrovni.

4 Metodologie a zvolená metoda

Základním cílem této práce je studovat společnost antické Thrákie v časovém průřezu na základě studia souboru dochovaných nápisů. V rámci analýzy epigrafického materiálu sleduji nejen kvantitativní výskyt nápisů v místě a čase, ale zároveň se zaměřuji na kvalitativní analýzu obsahu nápisů a jejich reflexi uspořádání tehdejší společnosti na základě výskytu charakteristických prvků. Jako součást kvalitativní analýzy sleduji zejména diverzifikaci politického uspořádání a společenských rolí, stupeň provázanosti obyvatelstva a společenské organizace, míru fluktuace obyvatelstva různého kulturního pozadí, proměny publikačních a onomastických zvyklostí a v neposlední řadě šíření symbolických hodnot, tradičně považovaných za konzervativní prvek společnosti. Na základě dostupných dat zařazuji sledované prvky do kontextu společnosti, v níž se vyskytovaly s cílem zhodnotit, zda se jedná o přímý či nepřímý důsledek kontaktů s řeckým světem a řeckou kulturou.

4.1 Zvolená metoda

Při analýze materiálu se držím principu falzifikovatelnosti a reprodukovatelnosti použitých metod, ve umožnit budoucí ověření či vyvrácení zde uváděných interpretací (Popper 2005, 57-73; Snow *et al.* 2006, 958-9; McNutt *et al.* 2016, 1024-6; Stewart Lowndes *et al.* 2017, 1-6; Marwick 2017, 424-434). Abych mohla nápisy z různých zdrojů a různé povahy vzájemně srovnávat, musela jsem přistoupit k jejich kategorizaci na základě interpretace jejich obsahu a formy. Tato míra jisté abstrakce umožňuje zjednodušený a kvantifikovatelný náhled do jednotlivých komunit s cílem je vzájemně porovnat v rámci několika časových úseků (O'Shea a Barker 1996, 13-19; Bodel 2001, 80-82). Při interpretaci nápisů se držím tradičních principů a kategorií řecké a latinské epigrafiky, stanovených již autory *Inscriptiones Graecae* a *Corpus Inscriptionum Latinarum*. Tyto principy, ač vznikly před více než 200 lety, tvoří i dnes pevné základy epigrafické disciplíny (Bodel 2001, 153-174; McLean 2002, 22, 181-182).

Pro usnadnění zpracování velkého množství nápisů jsem vytvořila elektronickou databázi, v níž jsem shromáždila přes 4600 nápisů z oblasti Thrákie. K analýze tak velkého množství nápisů jsem využívala moderní metody a nástroje, známé spíše z přírodních věd, z archeologie a z oblasti tzv. *digital humanities* (Bodel 2012, 275-293). Konkrétní podoba užitých postupů je však přizpůsobena specifikům epigrafického materiálu, a je reakcí na nutnost analyzovat množství materiálu s poměrně velkým počtem informací nejisté povahy, jako je například datace či umístění nápisu. Do velké míry se však jedná o inovativní

přístup, který staví na několika pilotních studiích a kombinuje dohromady přístupy několika disciplín (Benefiel 2010, 45-65; Feraudi-Gruenais 2010, 14-16; Witschel 2010, 77-86; Janouchová 2014).

Ke studiu společnosti antické Thrákie na základě studia dochovaných nápisů přistupuji na třech vzájemně provázaných úrovních: a) na úrovni jednotlivých nápisů a funkce, jakou ve společnosti zastávaly; b) na úrovni společenských trendů; c) a na úrovni epigrafických produkčních center. Zajímají mě nejen geografické vzorce a relativní rozmístění nápisů vůči kulturním centrům a komunikacím, ale i všeobecné proměny společnosti v závislosti na známých společensko-politických událostech.

4.1.1 Funkce nápisů

Prvním bodem analýzy na úrovni jednotlivých nápisů je stanovení role, jakou nápisy v dané společnosti hrály a jak se tato role proměňovala v závislosti na čase a místě. Funkce nápisů, kterou je možné odvodit z jejich obsahu a formy, umožňuje hodnotit povahu epigrafické produkce a roli, jakou nápisná kultura hrála v životě jednotlivců, ale i celé komunity (McLean 2002, 181-182). Z povahy nápisů je možné odvodit celou řadu informací o existujícím politickém uspořádání, společenské hierarchii a infrastruktuře, která umožňuje jak fungování samotného politické uspořádání, tak stojí i za samotnou epigrafickou produkcí (Johnson 1973, 3-4; Tainter 1988, 99-106, 111-115).

4.1.2 Celospolečenské trendy a složení společnosti

Dále se při analýze nápisů zaměřuji na proměňující se složení populace, která se aktivně zapojovala do epigrafické produkce. V tomto ohledu mě zajímá především konkrétní způsob sebeidentifikace individuálních osob na médiu permanentního charakteru a její proměny. Zejména se zaměřuji na identifikaci s rodinou a nejbližší komunitou, dále s většími společenskopolitickými celky a případně i s celky etnickými (Jenkins 2008; Derks 2009, 239-244; Schuler 2012, 63-67). V neposlední řadě mě zajímá, jaký byl vztah epigraficky aktivní populace k řeckému etniku a řeckým kulturním zvyklostech, zda docházelo k jejich přejímání či adaptaci na nové podmínky a ke vzniku zcela nového symbolického systému hodnot a dorozumívacích prostředků.

S tím velmi úzce souvisí i analýza norem chování v závislosti na společenském postavení, pohlaví a v neposlední řadě i původu. Zajímám se o konkrétní projevy a šíření inovací a kulturních prvků v pobřežních a vnitrozemských komunitách v průběhu jednotlivých

století.[123] Sleduji jednak proměny složení epigraficky aktivní populace, ale i proměny epigrafické produkce obecně. Dále se zaměřuji na výskyt konkrétních prvků společenské organizace a projevů kultury a náboženství a zasazuji roli a význam daných prvků do kontextu sledované společnosti v daném časovém období (Dietler 2005, 66-68).

4.1.3 Epigrafická produkční centra

Místa se zvýšenou epigrafickou aktivitou, tedy místa v jejichž blízkosti byly nápisy nalezeny, poukazují s největší pravděpodobností i na epigrafickou aktivitu v tamní komunitě.[124] V rámci místně zaměřené studie mě zajímá vztah rozmístění nálezových míst nápisů v krajině, a také to, zda je z nich možné vypozorovat obecně platné trendy. Zabývám se například tím, zda se nápisy objevují pouze v okolí řeckých měst, či se nalézají i v čistě thráckém kontextu a zda je například možné pozorovat rozdíly mezi umístěním nápisů v krajině v závislosti na jejich společenské funkci. Dále se zaměřuji na rozmístění nápisů vůči místům s lidskou aktivitou, jakou jsou např. města či cesty, a také to, zda je možné pozorovat vliv této infrastruktury na rozmístění nápisů, případně na jejich zvýšené koncentrace na určitých místech v závislosti na demografii regionu (Woolf 1998, 77-105; Woolf 2004, 157-164; Bodel 2001, 80-82). Navzájem srovnávám jednotlivé oblasti Thrákie s cílem postihnout opakující se vzorce chování na základě rozmístění nápisů. Na dvou příkladech v kapitole 7 srovnávám epigrafická produkční centra se známými archeologickými prameny. Interpolací a statistickým zhodnocením jednotlivých epigrafických nálezů z vybraných lokalit se snažím zhodnotit míru relevance a výpovědní hodnoty epigrafických památek pro studium antické společnosti jako celku.

4.2 Použité epigrafické zdroje a jejich specifika

Epigrafické památky nalezené na území, které je tradičně označováno jako Thrákie, tedy oblast dnešního Bulharska, severního Řecka a evropského Turecka, jsou poměrně hojné. Nalézají se zde jak nápisy psané řecky, latinsky[125], bilingvně řecko-latinsky[126], tak existuje

[123] Podrobněji v kapitole 6 pro analýzu nápisů v jednotlivých stoletích a v kapitole 7 pro analýzu rozmístění epigrafických produkčních center.
[124] Rozmístění nápisů a vztah k jednotlivým produkčním centrům podrobněji rozebírám v kapitole 7.
[125] Celkový počet latinsky psaných nápisů nalezených na území Thrákie není přesně zmapován, nicméně se odhaduje, že jich je zhruba třikrát méně než nápisů psaných řecky. Milena Minkova (2000, 1-7) předpokládá existenci zhruba 1200-1300 latinských nápisů na území dnešního Bulharska. V porovnání se zhruba 3000 řecky psanými nápisy ze stejného území dojdeme k poměru 70:30 právě ve prospěch řeckých nápisů (Janouchová v tisku, 437). Podrobněji se vyjadřuji k problematice zvoleného publikačního jazyka v kapitole 5.
[126] Diskuze k řecko-latinským nápisům je součástí kapitoly 5.

i několik málo nápisů klasifikovaných jako psaných thrácky.[127] Předmětem této studie jsou zejména nápisy psané řecky, které tvoří nejpočetnější dochovaný soubor a představuje statisticky nejrelevantnější vzorek s nejvyšší reprezentativní hodnotou, ač k nápisům psaným jinými jazyky v daných situacích přihlížím též.

Epigrafické prameny jsem pro usnadnění zpracování velkého počtu dat shromáždila do databáze *Hellenization of Ancient Thrace*. Databáze obsahuje data z 10 ucelených epigrafických korpusů řecky psaných nápisů, které pocházejí či byly nalezeny na území Thrákie. Dále databáze obsahuje epigrafická data z menších korpusů a jednotlivých článků, které souhrnně spadají pod jedenáctou položku *Other*, tedy jiný zdroj.[128]

Většina korpusů je vydávána v rámci jednotlivých moderních států a nezaměřuje se na oblast Thrákie jako celku. Pro oblast moderního Bulharska používám jako hlavní zdroj informací v latině publikované nápisné korpusy *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae* (*IG Bulg*; Mihailov 1956, 1958, 1961, 1964, 1966, 1970, 1997), které zahrnují pouze území moderního Bulharska. Tyto korpusy představují nejucelenější sbírku řeckých nápisů ze zkoumané oblasti obsahují téměř 3000 exemplářů. Nápisy jsou opatřeny dobrou fotografickou dokumentací a relativně dobrým popisem. Vzhledem k faktu, že některé knihy již byly vydány před více jak 50 lety, určité informace jsou dle moderních principů epigrafických publikací zastaralé či nedostatečně detailní. Tento fakt jim však neubírá na výpovědní hodnotě a stále představují cenný zdroj historických informací. Mihailov editoval většinu nápisů sám, a tak není divu, že při tak velkém počtu nápisů došlo i k chybnému vydání některých z nich. Tyto nedostatky se však sám autor snažil napravit v 5. svazku (Mihailov 1997) a v nedávné době i Nicolay Sharankov (2016).

Nápisy publikované v Bulharsku po roce 1997 spadají do kategorie *Other*, která obsahuje jak nápisy publikované v rámci *Supplementum Epigraphicum Graecum* (*SEG*) od r. 1996 do r. 2010 (vydané v roce 2015), tak v rámci menších korpusů (Velkov 1991; Manov 2008), či v rámci jednotlivých článků (Velkov 2005; Gyuzelev 2002; 2005; 2013).[129]

Oblast egejské části severního Řecka pokrývá nedávno v řečtině publikovaný soubor *Epigrafes tis Thrakis tou Aigaiou* (*I Aeg Thrace*; Loukoupoulou *et al.* 2005). Tato publikace pokrývá oblast mezi řekami Hebros a Nestos a jedná se o soubornou publikaci epigrafických památek jižní části antické Thrákie, rozkládající se na území dnešního Řecka. Soubor

[127] Tomaschek 1893; Detschew 1952; 1957; Dimitrov 2009. S největší pravděpodobností thráčtina představovala indoevropský jazyk, podobný řečtině, nicméně nedochoval se dostatek písemného materiálu a pramenů, aby bylo možné thráčtinu blíže charakterizovat. Do dnešní doby bylo nalezeno celkem 6 nápisů (Dimitrov 2009, 1-19), a zhruba 1400 osobních a místních jmen, které se vyskytují v řeckých a latinských nápisech (Dana 2011, 25). I když probíhají pokusy o překlad těchto nápisů, přesvědčivá a všemi přijímaná interpretace stále ještě čeká na své objevení.

[128] Kompletní seznam všech nápisů, které jsou součástí databáze se nachází v Apendixu 12.

[129] Nápisy bývají často publikovány v lokálních časopisech, které jsou obtížné dostupné, a proto je možné, že některé nápisy v databázi zatím zaznamenány nejsou, avšak maximálně v řádech několika desítek exemplářů. Tento fakt by však neměl nijak ubrat na hodnotě již dosud zpracovaných nápisů a jejich celkové relevanci pro vybraný druh analýzy.

500 nápisů pokrývá nápisy z hlavních řeckých měst regionu, jako je Abdéra, Maróneia, Topeiros, Zóné, Drýs a jejich bezprostřední okolí. Publikace zprostředkovává i kvalitní obrazovou dokumentaci, nutnou pro účely disertační práce. Korpus zahrnuje nalezené nápisy do r. 2005, novější nápisy je taktéž možno nalézt v *SEG*.

Další zdroje nápisů pokrývají oblast jižní Thrákie nacházející se na území dnešního Turecka s celkovým počtem okolo 700 nápisů. Jedná se o jediné tři ucelené soubory nápisů z této oblasti, které zpracovávají nápisy z řeckých měst na pobřeží a jejich bezprostředního okolí (*IK Sestos*, Krauss 1980 pro oblast Séstu a Thráckého Chersonésu; *IK Byzantion*, Lajtar 2000 pro oblast Byzantia; *Perinthos-Herakleia*, Sayar 1998 pro oblast Perinthu a okolí). Některé publikace jsou až 30 let staré a pro nově nalezené nápisy v těchto oblastech je opět nutné konzultovat SEG. Problémem napříč všemi moderními zeměmi zůstávají nápisy nepublikované, které nemohu do své analýzy zahrnout. Jedná se nápisy z turecké části Thrákie, kde velká část nápisů stále zůstává nepublikovaná, uzamčená v muzejních depozitářích, či jako součást moderní zástavby. V neposlední řadě se jedná i o objekty z archeologických výzkumů, jako např. graffiti z antické Seuthopole či Kabylé, které na svou zevrubnou publikaci stále čekají až 60 let po svém objevení.[130]

4.3 Organizace a sběr dat

V roce 2012 jsem dělala průzkum dostupných elektronických databází a nástrojů, které by mi pomohly zpracovat vybrané téma. Databáze dostupné na internetu byly tehdy relativně omezené a nenabízely tak široké spektrum funkcí jako v roce 2017, zejména co se týče využitelnosti dat v režimu Open Source a dostupnosti geografických informací o místě nálezu nápisů ve formátu, který by umožnil jejich hromadné zpracování. Dalším zásadním omezením bylo, že data zvolená k výzkumu pocházela z mnoha zdrojů, zpracovaných více či méně detailně, a vyskytovala se z velké části pouze v tištěné formě. Rozhodla jsem se tedy, že data budu sbírat sama, a to metodou digitalizace tištěných korpusů a jiných zdrojů relevantních dat. Kde bylo možné využívat již digitalizovaná data, jako např. *Barrington Atlas of Greek and Roman World*, *Searchable Greek Inscriptions*, *Supplementum Epigraphicum Graecum* atp., postupně jsem je zapojovala do návrhu projektu, v závislosti na jejich dostupnosti.[131]

[130] Informace poskytnutá L. Domaradzkou v roce 2012.

[131] V pilotní fázi projektu jsem sbírala data do několika jednoduchých tabulek v rámci MS Excel, nicméně jsem brzy zjistila, že je tento postup neefektivní a velice náchylný k chybovosti, zejména v rámci týmové spolupráce. V roce 2012 jsem tedy vytvořila relační databázi v *MS Access*. V podstatě se jednalo o jednoduchý model tabulek spojených pomocí relací (klíčů), který pomohl zaznamenávat data v normované podobě (tedy neduplikující se záznamy). V roce 2013 jsem obdržela dvouletou finanční podporu od Grantové Agentury Univerzity Karlovy (GAUK 2013/546813) a mohla jsem zapojit do projektu studenty magisterského a doktorského studia na FFUK (Markéta Kobierská, Jan Ctibor, a Barbora Weissová). V té době jsem byla na studijní stáži v Austrálii na University of New South Wales, a ostatní členové týmu byli taktéž studijně v

4.4 Technické řešení: Heurist

V rámci studijního pobytu v Sydney v roce 2012 jsem se seznámila s platformou *Heurist Scholar*, tehdy vyvíjenou na University of Sydney a rozhodla jsem se jí využít pro sběr dat v digitální podobě.[132] Databázi jsem vytvořila v programu Heurist 3.1.0 v červnu 2013. Po prvotní fázi zadávání dat jsem provedla revizi a úpravu struktury v říjnu 2013. Hlavní fáze zadávání dat probíhala od června 2013 do září 2016.[133] K 9. listopadu 2016 databáze obsahuje 4665 nápisů které díky své digitalizaci získaly jednotnou strukturu, ač pochází z různých epigrafických zdrojů různé kvality a detailnosti zpracování. Data jsou volně dostupná komukoliv na internetu v několika digitálních formátech.[134]

4.4.1 Struktura databáze a použitá metodologie

Databáze je navržena v angličtině, a to pro větší přístupnost akademické veřejnosti a další použitelnost dat. Původní jazyky tištěných epigrafických korpusů jsou bulharština, řečtina, latina, němčina, francouzština a angličtina, což mnohdy znesnadňovalo práci s nimi. V současné podobě v HAT databázi jsou tak data přístupná i té části badatelů, která

---

různých částech Evropy. Databáze v MS Access v roce 2013 ještě nepodporovala cloudové řešení, a nebylo v mých tehdejších technických možnostech zajišťovat její serverový hosting. Proto jsem se rozhodla pro jiné řešení, které by umožnilo přístup přes internet, a které by navíc nebylo závislé na používaném operačním systému (Windows, Linux, iOS).

132 Heurist vznikl v roce 2005 pod vedením Dr. Iana Johnsona z University of Sydney. *http://heuristnetwork.org/*. Od května 2013 je projekt veden jako Open Source a zájemci ho mohou využívat pro výzkumné účely bezplatně. Heurist je online databáze specificky navržená pro potřeby digitálního zaznamenávání historických dat v akademickém prostředí. Nejedná se tedy o databázi v pravém smyslu slova (například při porovnání s MySQL, PostgreSQL atp.), ale spíše o platformu umožňující sbírat, analyzovat a zveřejňovat data bez předchozích programátorských znalostí. Hlavní výhodou je přístupnost a flexibilita: kdokoliv s přístupem na internet a přístupem k databázi může přes webové rozhraní zadávat a analyzovat data. Heurist navíc v sobě kombinuje i určité funkčnosti geomapovacího softwaru, což je jedna z prerekvizit mého výzkumu. V roce 2013 epigrafické databáze ještě nezaznamenávaly geografická data a nebyly propojeny s geoinformatickými systémy (GIS) do té míry, jako je tomu v roce 2017, a tudíž tato funkčnost Heuristu měla zásadní roli na mé rozhodnutí používat právě Heurist.

133 Celková doba nutná k vytvoření databáze: zhruba dva měsíce studia principů vytváření databází, jeden měsíc věnovaný testování a vylepšování databáze. Zadávání bylo vzhledem k studijnímu a pracovními vytížení členů týmu rozloženo do dvou let (hlavní zadávací fáze červen 2013-prosinec 2014; březen 2016-červen 2016). Po ukončení zadávání následovala fáze kontroly kvality záznamů a jejich přesnosti, která skončila v září 2016.

134 Heurist poskytuje možnost data především prohlížet a filtrovat, vyhledávat v nich, nicméně pro komplexnější analýzu je nutné data vyexportovat a využívat další specializované programy. Data získaná zadáváním informací do Heuristu je možné exportovat, a následně analyzovat, několika možnými způsoby. Geografická data je možné exportovat ve formátu KML (*keyhole markup language*) či *shapefile*, který je možné zobrazit v geoinformačním softwaru (ArcGIS, QGIS) či v Google Earth. Geografická data je možné exportovat ve formátu CSV (*comma separated value*) a transformovat do požadovaného formátu přímo v geoinformačním softwaru. Tabulární data (data textového charakteru) je možné exportovat ve formátu CSV a dále zpracovávat pomocí analytických programů jako je MS Excel, Google Spreadsheet, R. Databázi je možné jako celek exportovat jako XML formát, MySQL, PostgreSQL avšak tento způsob je vhodný spíše pro zálohování dat, než pro jejich analýzu a je vhodný pro zkušené uživatele. Data v neupraveném formátu společně s výsledky analýz a mapami jsou volně dostupná na adrese: *https://github.com/petrajanouchova/hat_project*. V současné době HAT databáze používá verzi Heurist 4.2.8. (od 14. září 2016) a po registraci a přihlášení je dostupná na adrese: *http://heurist.sydney.edu.au/h4/?db=HAT_Hellenization_of_Ancient_Thrace*.

neovládá jeden či více z těchto jazyků. Údaje v databázi jsou jednak digitální podobou epigrafického *lemmatu* tak, jak ho vydali editoři korpusů, a jednak se jedná o interpretace odvozené z epigrafického *lemmatu*, textů nápisů a doprovodné fotografické a kresebné dokumentace.[135] V následující sekci se věnuji vybraným součástem struktury databáze a vysvětlení použitých termínů pro větší srozumitelnost dat obsažených v databázi. Tato struktura byla vytvořena na základě organizace tištěných korpusů a vychází především z uspořádání korpusů *IG Bulg.*[136]

4.4.1.1 Identifikační čísla

Každý nápis představuje jedinečný záznam, jemuž Heurist automaticky přidělí unikátní identifikační číslo (*Heurist ID*). Toto číslo není příliš intuitivní pro práci s nápisy, a proto jsem vytvořila ještě jiné identifikační číslo, které nápis rovnou přiřazuje ke korpusu, v němž byl publikován (*Corpus ID Numeric*). Každý korpus má daný číselný kód, a je tak možné na první pohled určit, z jakého zdroje nápis náleží. V podstatě se jedná o číslování použité v původním korpusu, ke kterému se přidá určitá hodnota dle zvoleného korpusu (10 000, 20 000,...). Korpus jiných zdrojů (*Other*) obsahuje nápisy z několika zdrojů s nestejným číslováním, a proto jsem zde zvolila posloupné číslování (100 000 + číslo předcházejícího nápisu + 1).[137] Každý nápis má celkem tři identifikační čísla: číslo přidělené Heuristem (*Heurist ID*), identifikační číslo s kódovanými hodnotami (*Corpus ID numeric*) a identifikační číslo uvedené v původním korpusu (*Corpus ID number*). Některé nápisy mají uvedené ještě identifikační číslo ze *Supplementum Epigraphicum Graecum* (*SEG number*), avšak toto číslo není uváděno systematicky u všech nápisů.[138]

4.4.1.2 Geografické údaje

Většina korpusů uvádí původ nápisu pouze velmi obecně, a tudíž určit konkrétní místo nálezu může být v určitých případech obtížné. Navíc se přístup jednotlivých editorů při popisu místa nálezu liší, a tím pádem i charakter dostupných informací. Pro systematické zpracování nápisů bylo nutné geografické informace sjednotit, abych bylo možné je později souhrnně analyzovat a zobrazit formou map za využití geografického informačního

[135] Schéma databáze se nachází v Tabulce 10.2 v Apendixu 10. Celkový přehled zpracovaných nápisů je součástí Apendixu 12.

[136] Podrobné vysvětlení jednotlivých položek databáze považuji za základní předpoklad práce s daty v režimu *Open Source*, tedy v režimu, který předpokládá šiřitelnost dat a srozumitelnost obsahu databáze pro další uživatele.

[137] Přehled jednotlivých korpusů a přidělených řad identifikačních čísel nápisů se nachází v Tabulce 10.3 v Apendixu 10, a celkový přehled všech použitých nápisů v Apendixu 12.

[138] Příkladem nápisu se všemi identifikačními čísly je nápis SEG 49:992, který spadá do korpusu *Other*, jeho *Numeric ID number* je 100405, a *Heurist ID* je 16577. Ukázka záznamu v programu Heurist se nachází na Obrázku 11.2 v Apendixu 11.

systému (GIS; Gregory 2003; Gregory a Ell 2007; Hernandez, Guenter a Zender 2003; Snow *et al.* 2006). K tomuto účelu jsem využívala program Heurist a jeho mapovací součást *Heurist Digitizer*.[139]

Konkrétní místo nálezu nápisu je zvoleno dle informací z informací poskytnutých editorem nápisů. Editoři však udávají údaje o místě nálezu velmi obecně, a proto bylo nutné přijít s řešením zahrnujícím míru nejistoty určení místa nálezu. Na základě těchto specifik byl každému bodu přiřazen tzv. koeficient přesnosti místa nálezu (*Position certainty*), jehož hodnoty udávají hodnotu přesnosti místa nálezu.[140] Nápisy, jejichž místo nálezu bylo možné určit s přesností do 20 km, využívám v rámci analýzy rozmístění nápisů v krajině v kapitole 7.

Následující položky vysvětlují způsob zaznamenávání geografických údajů do databáze:[141]

- Místní údaje (*Location*) zaznamenávají místní jména tak, jak je obsahují epigrafické korpusy. Zaznamenává se jméno nejbližšího místa či osídlení, dále jméno antické lokality, pokud je známé, a region antického města, pod které nálezové místo spadalo (*Modern Location, Ancient Site, Ancient site - region*). Pokud se jedná o místní jméno, které již dnes neexistuje, pak je o tom poznámka v položce *Geography notes*. Do položky *Geography notes* se zaznamenávají veškeré údaje dostupné o místě nálezu, které není možné zadat do žádného jiného pole.
- Položka *Reuse* zaznamenává, zda byl nápis sekundárně použitý, např. nalezený ve zdech budovy, či přenesený do kostela. Pokud je položka prázdná, nemáme informace o sekundárním použití nápisu.[142]
- Položka *Archaeological context* zaznamenává známý archeologický kontext nalezeného nápisu tak, jak ho udává epigrafický korpus (*Funerary* pro lokality s vyskytujícími se hroby, hrobkami či archeologicky identifikovanými pohřebišti; *Habitation* pro lokality s archeologicky identifikovanými sídlišti, budovami a místy lidského osídlení; *Commercial* jako podkategorie *Habitation*, pro lokality s identifikovaných obchodním

[139] Heurist využívá mapovací software *Google Maps*, který umožňuje manipulací s mapou či satelitním snímkem zaznamenávat zeměpisné koordináty (zeměpisnou šířku a zeměpisnou délku, v sekci Geolocation). Obrázek 11.3 v Apendixu 11 zobrazuje rozhraní programu *Heurist Digitizer*, v němž se zadávalo místo nálezu každého nápisu. Konkrétní místo nálezu nápisu má formu bodu (*geopoint*), jehož přesná pozice je určená zeměpisnou šířkou a délkou.

[140] Tzv. *buffer zone*, čili nárazníková zóna okolo daného bodu se vzdáleností do 1 km, do 5 km, do 20 km a nad 20 km, viz Tabulka 10.4 v Apendixu 10. Program Heurist udává každému místu nálezu jeden konkrétní bod na planetě, který je vyznačený zeměpisnými koordináty. Editoři nápisů naopak udávají spíše oblast, v níž byl nápis nalezen a nikoliv konkrétní bod. Zvolená metoda se snaží oba dva přístupy spojit a zároveň zaznamenat data o místu nálezu v jednotné formě, díky níž je možné data vzájemně srovnávat a analyzovat. Podrobněji zvolenou metodologii rozebírám níže v této kapitole.

[141] Ukázka záznamu v programu Heurist zaznamenávající zeměpisné údaje se nachází na Obrázku 11.4 v Apendixu 11.

[142] Příkladem zmínky o sekundárním použití může být *IG Bulg* 1,2 393: „*Apolloniae, olim conservatum erat in aedibus quibusdam.*"

charakterem, jako například emporion, přístav, agora apod.; *Other* pro typy archeologické lokality nespadající do žádné z uvedených kategorií, s detaily uvedenými v poznámce; *Religious/Ritual* pro svatyně; *Secondary* pro nápisy nalezené v sekundárním kontextu).
- Položka *Mound* zaznamenává, zda editor udává, že byl nápis nalezen v pohřební mohyle, či její bezprostřední blízkosti.

4.4.1.3 Údaje o nosiči nápisu

Tato sekce zaznamenává údaje o nosiči, na němž se nápis nachází. Informace pochází jak z epigrafického *lemmatu*, tak z doprovodného vizuálního materiálu, pokud byl k dispozici, jako je fotografie, kresba, fotografie oklepku. Podle charakteru epigrafického objektu je možné alespoň relativně určit, zda se jednalo o místně produkovaný předmět, či se mohlo jednat o import.[143]

- Položka *Material category* zaznamenává, z jakého materiálu byl předmět vyroben (*Metal* - kov; *Other* - jiný druh materiálu, detaily se uvádějí do poznámek *Decoration notes*, např. nápis vyrytý do omítky, či součástí mozaiky; *Perishable* - netrvanlivý materiál jako dřevo aj.; *Pottery* - keramika, terracotta; *Stone* - kámen). Pokud byl předmět vyroben z kamene, zajímá mě, z jakého druhu (*Stone*), případně zda je možné určit jeho původ (*Origin of stone*).
- Položka *Object category* zaznamenává, o jaký druh předmětu se jedná: *Architectural feature* pro architektonické prvky nesoucí nápis, *Mosaic* pro mozaiku obsahující nápis, *Other* pro předmět nespadající ani do jedné z uvedených kategorií. Případné detaily o dekoraci nosiče jsou uvedené do poznámky *Decoration notes*, *Stele* pro stélu, či tabulku nesoucí nápis; *Sculpture* pro sochu či její součást nesoucí nápis, *Vessel* pro nádobu či její součást nesoucí nápis; *Wall* pro stěnu stavby či zeď nesoucí nápis.

Dále databáze zaznamenává celou řadu dat získaných jednak z textu epigrafického *lemmatu*, ale zejména z doprovodných vizuálních příloh. Editoři často doplnili publikaci fotografií, kresbou, fotografií oklepku, či méně často textovým popisem stavu dochování či dekorace. Pro usnadnění zaznamenávání a následné analýzy jsem vytvořila základní typologii popisu předmětu, doplněnou o konkrétní příklady s fotografiemi.

- Položka *Preservation* zaznamenává stav dochování předmětu v době vydání korpusu. Stav dochování je odhadován na základě procentuálního dochování původního tvaru a velikosti nosiče nápisu (100 %, 75 %, 50 %, 25 %), či zda se předmět dochoval pouze

[143] Ukázka záznamu dat o nosiči nápisu v programu Heurist se nachází na Obrázku 11.5 v Apendixu 11.

ve formě oklepku, překresby, či zda je předmět ztracený, či není možné stav jeho dochování určit.[144]

- Položka *Decoration* zaznamenává typy použitých dekoračních technik - zejména mě zajímá reliéf a malovaná dekorace; další techniky se popisují v *Decoration Notes*. Položka *Relief decoration* zaznamenává konkrétní typy reliéfní dekorace. Položka *Architectural relief* je první typ reliéfní dekorace, zaznamenávající všechny druhy použité architektonické dekorace a její možné kombinace.[145] Položka *Figural relief* zaznamenává konkrétní druhy figurálního reliéfu, které se na předmětu vyskytují, a to i jejich kombinace.[146] Položka *Decoration notes* zaznamenává informace nespadající ani do jedné z výše uvedených kategorií či podrobnější informace uvedené editory korpusu, případně zpozorované na vizuálním materiálu.
- Položka *Visual record* availability zaznamenává, zda editoři korpusu přiložili též vizuální dokumentaci nápisu, jako fotografii, kresbu, fotografii oklepku.

4.4.1.4 Údaje získané z textu

Tato sekce zaznamenává informace získané jednak z epigrafického *lemmatu*, jako je např. datace, ale i z formy a obsahu samotného nápisu. Přidržuji se standardní typologie řeckých nápisů, jak je známá z *Inscriptiones Graecae*, či jak je uvádí McLean (2002, 181-210).

4.4.1.5 Datace

Datace nápisu představuje ve velké míře interpretaci editora korpusu, ke které došel na na základě referencí v textu, vyhotovení nosiče a zejména na základě srovnání s analogickými nápisy. Datace nápisu je v databázi proto zaznamenána tak, jak jí uvádějí editoři korpusu, s výjimkou, že všechna data jsou převedena do číselného intervalu pro jejich snadnější zpracování a vzájemnou konzistentnost dat. Roky před naším letopočtem se zapisují jako záporné hodnoty, a roky po našem letopočtu jako plusové hodnoty. *Start Year* udává maximální možné datum v minulosti (*terminus post quem*), do nějž může být nápis dle editora datován. *End Year* udává minimální možné datum v minulosti (*terminus ante quem*), do nějž může být nápis dle editora datován. Editoři mohou používat dataci ohraničenou konkrétními roky, případně stoletími, ale mnohdy používají popisnou dataci, zařazení do období, bez jasného vymezení jeho hranic. Pokud není stanoveno jinak, držím se v těchto případech standardního členění dle řeckých dějin (archaická doba, klasická doba,

[144] Obrazová galerie příkladů je součástí Tabulky s obrázky 11.6 v Apendixu 11.
[145] Jejich seznam a obrazová galerie je součástí Tabulky s obrázky 11.7 v Apendixu 11.
[146] Jejich seznam a obrazová galerie je součástí Tabulky s obrázky 11.8 v Apendixu 11.

hellénismus atp.). Pokud tedy editor datuje nápis do klasické doby, pak použitá datace odpovídá maximálnímu rozsahu standardní datace řeckých dějin (479 - 338 př. n. l.).[147]

Každý editor epigrafického korpusu přistupoval k dataci jiným způsobem: někdo se snažil datovat všechny nápisy, ač někdy v rozmezí na několik století, a jiný editor dával přednost datovat jen nápisy, u nichž byl schopen přiřadit konkrétní datum, a nejisté nápisy ponechat bez datace. Tím ale vznikla poměrně velká skupina nedatovaných nápisů, kterou se mi však povedlo aplikací následujících pravidel zmenšit zhruba o třetinu, a přiřadit nápisům alespoň relativní dataci. Položka *Relative Date* obsahuje relativní dataci založenou na interpretaci výskytu osobních jmen, na vizuální kontrole užitého písma a výskytu osobních jmen či jiných termínů, díky nimž je možné nápis alespoň relativně datovat jako římský, tj. spadajících do 1. - 5. st. n. l. Určujícími prvky jsou:

- Přítomnost jmen, které je možné označit jako římská či ovlivněná římskými onomastickými zvyky, např. jména jako Aurelios, Gaios, Ailios, Klaudios apod.
- Formy písma typicky užívané v době římské, a to zejména se zaměřením na písmena omega, lunární sigma, či na přítomnost ligatur. Proměnu stylu jsem zaznamenala u nápisů datovaných do římské doby a zpětně jsem tyto nové poznatky zpětně aplikovala na nedatované nápisy, v nichž se však vyskytovala stejná forma písma.

Položka *Century* je pak pouhým výčtem všech století, do nichž byl nápis datovaný. Tato položka byla vytvořena z praktického důvodu snadnějšího vyhledávaní a filtrování nápisů datovaných do hledaných století.

4.4.1.6 Typologie nápisu

- Položka *Dialect* zaznamenává použitý řecký dialekt, alespoň nakolik ho bylo možné rozlišit z textu nápisu, či ve výjimečných případech z epigrafického *lemmatu*.
- Položka *Latin* zaznamenává, zda se v textu nápis vyskytuje latinský text či nikoliv.
- Položka *Language Form* zaznamenává literární formu jazyka, v němž je převážná většina textu napsána, tj. zda je psána ve verši či v próze.
- Položka *Script* zaznamenává druh použitého písma. Písmo je interpretováno na základě studia vizuálního materiálu. Pokud vizuální materiál chybí, analýza nebyla provedena a položka zůstala nevyplněná, či přebírá informace poskytnuté editorem korpusu.
- Položka *Layout* zaznamenává rozvržení nápisu a jeho pravidelnost. Zejména se jedná o zachycení datovatelných forem rozmístění textu, jako je např. *bústrofédon* či *stoichédon* (dle McLean 2002).

[147] Přehledná chronologická Tabulka 10.5 s použitou metodologií převodu různých forem datace do jednotných čísel je uvedena v Apendixu 10.

- Položka *Document Typology* zaznamenává druh dokumentu na základě studia textu a základních charakteristik nosiče nápisu. Jedná se o nápisy veřejné, soukromé či o nápisy neurčitelné. Položka *Public Documents* obsahuje základní typologii veřejných nápisů (dle McLean 2002). Položka *Private Documents* obsahuje základní typologii soukromých nápisů (dle McLean 2002). Položka *Document Typology Notes* zaznamenává poznámky k typologii nápisu a obecně k intepretacím založeným na čtení textu.
- Položka *Extent of Lines* zaznamenává maximální dochovaný počet řádků textu tak, jak je text publikován v epigrafickém korpusu.[148]

4.4.1.7 Textová analýza jednotlivých termínů

V této sekci se zaznamenává výskyt specifických termínů (*keywords*) v textu nápisu. Tyto termíny postihují základní struktury společenského uspořádání typického pro komplexní společnost, jako jsou názvy institucí, názvy funkcí státního aparátu, specializovaná povolání, názvy lokalit a aktivit spojených s fungováním komplexní společnosti apod. Při analýze nápisů mě zajímá nakolik se tyto termíny vyskytovaly v konkrétních společenských kontextech, zda je možné jejich výskyt spojit s určitou komunitou. Dále se zaměřuji na postupné rozšíření konkrétních termínů jak místně, tak i v rámci hierarchie společnosti, a také na to, zda je možné sledovat určitý posun v jejich použití a významu. U všech hledaných termínů se snažím určit i jejich společensko-kulturní původ, na kolik je možné ho stanovit.[149]

Hledané termíny jsou rozděleny do několika tematických skupin:

1. Termíny týkající se fungování komplexní společnosti, administrativy a aparátu, který celou společnost udržoval v chodu (*administrative keywords*). Termíny se dále dělí do několika podskupin dle svého zaměření na termíny spojené s určitou lokalitou, konkrétní funkcí, institucí, s finančním, vojenským či kulturním zaměřením termínu, společenským postavením a v neposlední řadě specializací povolání.[150]
2. Opakující se formulace typické pro řeckou epigrafickou produkci, jako jsou invokační formule, terminologie spojená s publikačními aktivitami státního aparátu, spojení slov typická pro dedikační či funerální nápisy, formulace zabývající se publikováním nápisu.[151]
3. Termíny týkající se honorifikačních aktivit jako jednoho z typických projevů epigrafické aktivity v rámci řeckého kulturního prostředí. Termíny jsou rozděleny do

[148] V případě nápisů rozdělených do několika sloupců se počet řádků sčítá.
[149] Vzhledem k faktu, že se jedná o řecky psané nápisy, které se drží řeckých vzorů i v pozdějších dobách, pak i většina termínů nutně pochází původně z řeckého prostředí.
[150] Jejich kompletní seznam je uveden v Tabulce 10.6 v Apendixu 10.
[151] Jejich kompletní seznam je uveden v v Tabulce 10.7 v Apendixu 10.

několika podkategorií, jako jsou důvody pro udělení pocty, konkrétní obsah poct, opatření zabývající se publikováním poct.[152]

4. Termíny týkající se náboženství a kultovních aktivit, jednotlivých božstev, dále míst a funkcí spojených s výkonem náboženských rituálů (*religious keywords*).[153] Jako zvláštní podskupinu jsem zaznamenávala jednotlivá božská epiteta tak, jak se vyskytovala v textu nápisů. Spadají sem i pravopisné varianty jmen, u nichž rozlišuji epiteta vztahující se k místním božstvům a božstvům všeobecně rozšířeným.[154]

4.4.1.8 Identita a identifikace

V této části se snažím určit společenskokulturní kontext, v němž nápis vznikl. Na základě analýzy textu nápisu zaznamenávám, jak se lidé prezentovali na nápisech a pod jakou identitou se rozhodli vystupovat, či se k ní nějakým způsobem vyjádřit.[155] Rozlišuji několik stupňů prezentace identity, a to jsou osobní jména a vazby na nejbližší okolí, jako např. rodinu, předky, partnery, přátele. Dále mě zajímají vazby na skupiny lidí a komunity a společenskopolitické jednotky jako jsou vesnice, města, regiony, státy apod.

- V sekci *Names* zaznamenávám všechny osoby, které je možné identifikovat pomocí jednoho či více osobních jmen (osobní jméno + *patronymikum*, jméno matky, partnera, předků, jména potomků, sourozenců apod.). U jednotlivých jmen zaznamenávám i jejich původ, tedy kontext, v němž se jména vyskytovala původně a nejčastěji (jména řecká, thrácká, římská či jiného původu/není možné jejich původ určit). Dále rozlišuji, zda se jedná o jméno ženské, či mužské, pokud to dovolí stav dochování textů.
- V rámci *Collective Group Names* zaznamenávám jména popisující skupinu lidí. Může se jednat jak o skupinu lidí založenou na etnickém principu, společném zájmu, či společenskopolitické příslušnosti, či společném náboženském přesvědčení).[156]
- V sekci *Geographic Names* zaznamenávám místní jména, tak, jak jsou uvedená v textu nápisu (osídlení, regiony, pohoří, řeky apod.).[157]

4.4.1.9 Text nápisu

Text nápisu získávám z online databáze *Searchable Greek Inscriptions*[158], *Supplementum Epigraphicum Graecum*[159], *Epigraphic Database Heidelberg*[160], případně manuálním přepisem

[152] Jejich kompletní seznam je uveden v v Tabulce 10.8 v Apendixu 10.
[153] Jejich kompletní seznam je uveden v v Tabulce 10.9 v Apendixu 10.
[154] Jejich kompletní seznam je uveden v v Tabulce 10.10 v Apendixu 10.
[155] Podrobnější teoretický úvod k prezentaci identity na nápisech se nachází v kapitole 3.
[156] Jejich kompletní seznam je uveden v Tabulce 10.11 v Apendixu 10.
[157] Jejich kompletní seznam je uveden v v Tabulce 10.12 v Apendixu 10.
[158] *http://noapplet.epigraphy.packhum.org/*, 20. září 2016
[159] *http://referenceworks.brillonline.com/browse/supplementum-epigraphicum-graecum*, navštíveno 20. září 2016
[160] *edh-www.adw.uni-heidelberg.de/home*, navštíveno 20. září 2016

textů epigrafických korpusů. Heurist uchovává text ve formátu WYSIWYG[161], který se nejvíce podobá výsledné formě nápisu. Text užívám pro vnitřní potřebu projektu, jehož cílem není provádět nové edice nápisů, ale již vydané nápisy systematicky zpracovat a vzájemně porovnat zdroje, které nebylo pro svou nekompatibilnost nemožné konzistentně srovnávat. Texty samotné slouží jako doprovodné informace, vlastní data určená k analýze, extrahovaná z textů, jsou obsažena ve strukturované podobě databáze samotné.

4.4.1.10 Přílohy

V sekci *Attachments* se nacházejí obrazové přílohy tak, jak byly otištěny v jednotlivých korpusech. Tato sekce slouží čistě pro interní potřebu projektu a není zcela kompletní.

4.5 Technické řešení: QGIS a geografická data

Geografická data získaná exportem z Heuristu mají formát jednak KML, ale i CSV se zeměpisnými koordináty, které následně převádím na formát *shapefile*. Pro zpracování dat a následnou vizualizaci formou map používám *open source* program QGIS, verze 2.8 Wien.[162] QGIS je geoinformatický software určený ke zpracování, úpravám, analýze a přehledné prezentaci zeměpisných dat. Hlavní výhodou programu QGIS je jeho volná dostupnost a relativně malá hardwarová náročnost. Výsledným produktem práce s programem QGIS jsou analýzy v kapitole 7 a mapy obsažené v této práci.

Zdigitalizovaná data o poloze a rozmístění nápisů uchovávám a analyzuji ve formátu CSV, KML a *shapefile*. Jednotlivé nápisy obsahují informace o zeměpisné šířce a délce nejpravděpodobnějšího místa jejich nálezu. Dále nápisy obsahují informaci o přesnosti místa nálezu nápis v podobě koeficientu přesnosti místa nálezu (*Position certainty*, viz výše), který určuje, do jak velké oblasti od daného geografického bodu spadá nejpravděpodobnější místo nálezu daného nápisu (tzv. *buffer zone*). Dále každý záznam obsahuje kompletní tabulární data, dle nichž je možné nápisy filtrovat, analyzovat a zobrazovat na mapě.

Další geografická data, která pro projekt používám, jsou digitalizovaná data z *Barrington Atlas of the Greek and Roman World* (Talbert 2000), částečně upravená data získaná z projektu *Pleiades*[163], data získaná z projektu *Tundzha Regional Archaeological Project* (Ross *et al.*, v přípravě, vyjde 2018), data získaná z projektu *Burial Mounds* (Weissova 2013; 2016), data z projektu *Stroyno Archaeological Project* (Tušlová *et al.* 2014; 2016) a satelitní snímky

[161] WYSIWYG je akronym anglické věty „*What you see is what you get*", česky „co vidíš, to dostaneš". Tato zkratka označuje způsob záznamu dokumentů v počítači, při kterém je verze zobrazená na obrazovce vzhledově totožná s výslednou verzí dokumentu, která je uložena v databázi.

[162] Více informací o softwaru QGIS a verzi 2.8, oficiální stránka společnosti *http://www.qgis.org/en/site/index.html* (26. září 2016).

[163] *https://pleiades.stoa.org/home* (26. září 2016)

poskytnuté nadací *Digital Globe Foundation*. Jako výchozí geografická data a podkladové vrstvy používám volně dostupné mapy *OpenStreetMap*[164], data získaná v průběhu mapování vodních zdrojů Bulharska společností *Japan International Cooperation Agency*[165], data získaná digitalizací topografických map Bulharska s měřítkem 1:50 000 a 1:100 000, data ve formátu *shapefile* obsahující administrativní hranice moderních států a silniční sítě[166] a další volně dostupná vektorová data.[167]

4.6 Technické řešení: R a tabulární data

Tabulární data o jednotlivých nápisech získaná ve formátu CSV zpracovávám a analyzuji v statistickém programu R verze 3.3.1 pro Windows OS a R Studio verze 0.99.903.[168] R je volně dostupný program, který se specializuje na statistické zpracování dat a jejich prezentaci v podobě grafů a diagramů. Výsledným produktem jsou statistické údaje grafy obsažené v této práci a skripty jednotlivých analýz, které jsou součástí digitálního Apendixu.[169]

4.7 Statistické zpracování epigrafických dat

Nápisy představují nejen výborný sociologický a antropologický materiál pro studium antické společnosti, ale pokud se k nim přistupuje komplexně, mohou odhalit nové pohledy na tehdejší společnost, které by bylo jen velmi obtížné získat studiem jednotlivých nápisů. Statistické zpracování většího počtu nápisů s sebou nese celou řadu metodologických problémů. Epigrafická data jsou svou podstatou nedokonalá, často nekoherentní a tudíž velmi specifická. Z tohoto důvodu dochází ke statistickému zpracování nápisů relativně málo často (MacMullen 1982; Meyer 1990; Saller a Shaw 1984; Prag 2002; Prag 2013; Korhonen 2011).

I přes neoddiskutovatelný potenciál statistického zpracování nápisů existuje velké množství přístupů, které nereflektují problematickou a často nekoherentní povahu informací získaných z nápisů, a může tak docházet k jejich zkreslení, či nepochopení. V následující pasáži se nejdříve věnuji míře nejistoty datace, která bývá často opomíjená v rámci epigrafických studií, a dále metodě výběru statisticky signifikantního souboru

[164] *https://wiki.openstreetmap.org/wiki/Cs:Main_Page* (26. září 2016)
[165] *http://www.jica.go.jp/english/our_work/social_environmental/archive/pro_asia/bulgaria_1.html* a *http://open_jicareport.jica.go.jp/pdf/11878667_02.pdf* (26. září 2016)
[166] *http://www.vdstech.com/osm-data.aspx* (26. září 2016)
[167] *http://www.naturalearthdata.com/* (26. září 2016)
[168] *https://www.r-project.org/* a *http://www.r-project.cz/about.html* (26. září 2016). Za tabulární data považuji strukturovaná data získaná exportem z databáze v Heuristu, ve formátu CSV. Může se jednak jak o numerická data, zeměpisné koordináty, či o text. Data pocházejí z jednotlivých epigrafických korpusů, či se jedná o interpretace odvozené z dat publikovaných v daných korpusech (relativní datace, relativní poloha místa nálezu, vizuální podoba předmětu atp.).
[169] *https://github.com/petrajanouchova/hat_project*.

nápisů vhodných k temporální analýze celospolečenských trendů. V neposlední řadě poukazuji na problém nadhodnocování celkových čísel epigrafické produkce při statistickém zpracování nápisů v jednotlivých stoletích a nabízím řešení za využití metody normalizované datace.

4.7.1 Pravděpodobnost a míra nejistoty datace nápisů

Jednotlivé nápisy bývají datovány s přesností na konkrétní roky poměrně zřídka, ale spíše častěji bývají datovány s přesností několika století či spadají pouze do časového období přesahující několik staletí, jako např. hellénismus, klasická doba, římská doba atp. Tento nejednotný styl datování, který se různí i dle osobního přístupu editorů epigrafických korpusů, velmi znesnadňuje jakékoliv statistické výpočty a srovnávání epigrafické produkce v průběhu několika století. V rámci hledání řešení této nelehké situace jsem se inspirovala v oblasti archeologických polních sběrů, nabízejících možná metodologická řešení míry nejistoty datace.

Jednotlivé lokality bývají datovány na základě studia nalezené keramiky. Ta je zařazena do chronologických skupin dle výskytu charakteristických tvarových prvků a použitých technologií výroby a zpracování. V případě, že je keramika nekvalitní, nediagnostická, či špatně dochovaná, a tedy charakteristické prvky neumožňují jasnou dataci, archeologové přišli s řešením tohoto problému nejistoty datace (Dewar 1991; Bevan a Conolly 2006; Crema 2012; Bevan *et al.* 2013; Sobotková 2018). Při statistickém zpracování přiřazují jednotlivým střepům procentuální vyjádření pravděpodobnosti dané datace, tedy jakýsi koeficient pravděpodobnosti, zda daný střep spadá do dané chronologické skupiny (např. Bevan *et al.* 2013; Crema 2012). Na základě analýzy pravděpodobnosti datace keramických střepů a zohlednění těchto výsledků pak mohou archeologové vypočítat přibližnou dobu trvání a celkový počet lokalit v daném období. Jednotlivá chronologická období jsou vnímána jako na sebe navazující kontinuum, a nikoliv striktně oddělené kategorie, a na prvek nejednoznačnosti a nejistoty datace je nahlíženo jako na jedno z hodnotících kritérií. Tímto způsobem je možné daný předmět analyzovat komplexněji a sledovat provázanost mezi jednotlivými chronologickými kategoriemi. Tato v mnohém inovativní metoda navíc umožňuje zahrnout materiál, který by byl dříve pro svou nejednoznačnost z celkové analýzy vyloučen, a tím pádem by by mohlo dojít ke ztrátě dat a ke zkreslení interpretací.

Studie zabývající se statistickým zpracováním nápisů v dlouhém časovém intervalu jsou poměrně málo časté, vzhledem k nedostatku relevantních korpusů a problematické povaze datace nápisů. Při statistickém zpracování nápisů totiž nevyhnutelně dochází k určité redukci intervalu datace, což je nezbytné vzhledem k nutnosti zpracování velkého

počtu dat a jejich prezentace v jednotném a koherentním formátu. Na rozdíl od archeologické aplikace pravděpodobnosti a temporální nejistoty, která především řeší dobu trvání jednotlivých lokalit a vztahy s ostatními lokalitami datovanými do téže doby, použití této metody v epigrafice se v několika zásadních hlediscích odlišuje. Jednak tím, že datace nápisu totiž udává nejpravděpodobnější interval, v němž nápis vznikl, a neudává dobu existence nápisu (která by ve valné většině případů trvala až do současnosti). Nápis tak má, na rozdíl od archeologických lokalit, výpovědní hodnotu vztahující se k době vzniku, nikoliv však k době své existence, a proto se částečně liší i přístup k nejistotě jeho datace. Dalším zásadním rozdílem je, že v archeologickém použití této metody jde především o odhad počtu současně existujících lokalit, avšak už se většinou dále nepracuje na úrovni jednotlivých lokalit a s nimi spojených kvalitativních prvků, jako je tomu u studia nápisů (Dewar 1991, 604). Nápisy navíc nebývají v epigrafických korpusech datovány s procentuálním vyjádřením pravděpodobnosti datace do jednotlivých století, ale interval datace má stejnou pravděpodobnost po celou dobu trvání, ať už se jedná o rok, deset let či pět století. Povaha samotných dat tedy neumožňuje použít metodu ve formě jakou navrhuje např. Bevan *et al.* 2013; Crema 2012, ale je nutné ji upravit a částečně zjednodušit tak, aby odpovídala povaze epigrafických dat a metodologii datování nápisů.

Metoda definování pravděpodobnosti datace upravená pro epigrafické prostředí umožňuje nápisy rozdělit do jednotlivých časových období s přihlédnutím k možné variabilitě a poměrně širokému rozptylu jejich intervalu datace. Jinými slovy, metoda zohledňuje míru nejistoty datace a pravděpodobnost doby vzniku nápisu v rámci jednotlivých století za účelem vytvoření nejrelevantnějšího souboru nápisů pro studium konkrétních trendů v rámci daného století.[170] V oblasti epigrafiky podobnou metodologii uplatňuje např. Jonathan Prag (2002; 2013) u statistických studií nápisů nalezených na Sicílii, kde rovněž postihuje období delší než deset století. Tato metoda umožňuje zařadit nápisy do kategorie jednotlivých století s přihlédnutím k celkovému intervalu doby jejich vzniku (*terminus post quem* a *terminus ante quem*). Dle dostupných údajů o dataci jsem vypočetla tzv. koeficient pravděpodobnosti datace, který zaznamenává míru pravděpodobnosti, s níž daný nápis vznikl v průběhu daného století.[171] Tímto způsobem jsem rozlišila nápisy,

[170] Tato metoda vznikala nezávisle na statistických studiích zabývajících se epigrafickými prameny z jiných regionů (Prag 2002; Prag 2013; Korhonen 2011), avšak základní principy a řešení nejistoty datace se do velké míry shodují.

[171] Pro lepší pochopení udám konkrétní příklad: nápis je editorem datován do 2.-3. st. n. l., což znamená, že v rámci tradičního přístupu by byl nápis započítán jak v rámci statistik pro 2. st. n. l., tak v rámci 3. st. n. l. Stejně tak by ve statistikách nebyl rozdíl mezi nápisem datovaným do 2.-3. st. n. l. a nápisem datovaným do 2. st. n. l. (tj. nápis datovaný do 2. a 3. st. n. l. by měl stejnou váhu pro interpretaci epigrafické produkce ve 2. st.n. l. jako např. nápis datovaný pouze do 2. st. n. l.). Tyto rozdíly v šíři datace jsem považovala za nutné oddělit a proto jsem vytvořila tzv. koeficient pravděpodobnosti datace. U nápisů datovaných do více než jednoho století jsem tedy plnou hodnotu pravděpodobnosti (1=100 %) vydělila počtem století, do nichž byly nápisy datovány a vyšel mi koeficient pravděpodobnosti datace pro dané století. U nápisů datovaných do dvou století byl tak koeficient 0,5 pro každé z obou století, u nápisů datovaných do tří století byl koeficient 0,33 pro každé ze třech století. U nápisů datovaných do čtyř století byl koeficient 0,25, atd.

které jsou datovány do jednoho století, a obsahují tak statisticky přesnější data o trendech jednotlivých století, od nápisů jejichž datace přesahuje do několika století, u nichž je tak těžší sledovat vývoj měnících se parametrů v čase, a jejichž výpovědní hodnota ke konkrétnímu časovému okamžiku je relativně nízká.

Průměrná délka časového intervalu datace všech datovaných nápisů je 114,6 let (aritmetický průměr); medián je 99 let, což přibližně odpovídá dělení na století, které jsem zvolila jako základní chronologické dělení pro další statistické analýzy.[172] Z Grafu 11.9 v Apendixu 11 můžeme vidět jasné tendence přiřazování datace napříč všemi datovanými nápisy (2276 nápisů): a) zařadit nápis co nejpřesněji, v rámci intervalu menšího než 20 let, b) s přesností na jedno století, tedy intervalu menšímu či rovnajícímu se 100 letům, c) s přesností na dvě století, tedy intervalu menšímu či rovnajícímu se 200 letům. Omezený počet nápisů je datován s přesností na tři století, případně na pět, avšak tato datace je již příliš široká pro studii vývoje v rámci jednotlivých století. Procento všech datovaných nápisů, jejichž interval datace, tedy období vzniku nápisu ohraničené StartYR a EndYR v databázi, byla pro interval 1-50 let 35,15 %, pro interval 51-100 let 30,13 %, a pro interval 101-704 let 34,63 %. Pro účely temporální studie v kapitole 6 jsem vybrala pouze nápisy, které jsou datovány v rozmezí jednoho století (jimž jsem přidělila koeficient 1), a nápisy datovány do rozmezí dvou století (koeficient 0,5).[173] Tyto dvě skupiny dohromady reprezentují 89,5 % (2036 nápisů) všech datovaných nápisů, které však zcela neodpovídá kategoriím jednotlivých staletí, ale navzájem se částečně překrývají, a proto o nich pojednávám v kapitole 6 jako o navzájem oddělených kategoriích.

Pokud však chceme srovnat celkovou míru epigrafické produkce v jednotlivých staletích, je nutné přistoupit k metodě normalizované datace, která zobrazuje nejpravděpodobnější procentuální zastoupení epigrafické produkce v daném století. Graf 11.10 v Apendixu 11 ilustruje poměr datovaných nápisů v jednotlivých stoletích s přihlédnutím k šíři jejich datace (vyjádřenou pomocí jejich koeficientů 1 - 0,125). Ve 4. st. př. n. l. představují nápisy s koeficientem 1 až 0,5 téměř 95 % všech datovaných nápisů, což značí velmi malou míru nejistoty přesné datace nápisů. Naopak ve 4. st. n. l. se jedná pouze o 70 %, což značí relativně velkou míru nejistoty datace nápisů přiřazených do daného století. Důvodem může být nízký počet charakteristických datačních prvků, s nímž se potýkali autoři epigrafických korpusů v kombinaci se všeobecným poklesem publikační

[172] Použitý R skript je součástí digitálního Apendixu, dostupného na adrese *https://github.com/petrajanouchova/hat_project*. Aritmetický průměr (*mean*) je součtem všech hodnot, vydělený celkovým počtem prvků. Medián udává střední hodnotu souboru vzestupně seřazených hodnot a dělí tak soubor na dvě stejně početné poloviny. Hodnota mediánu není zpravidla ovlivněna extrémními hodnotami, např. velmi se odlišujícími maximálními či minimálními hodnotami, na rozdíl od aritmetického průměru, a lépe tak poukazuje na střední hodnoty daného souboru. Pro srovnání udávám vždy aritmetický průměr a medián daného souboru.

[173] Nápisy, které se podařilo datovat jako relativně římské, do analýzy v kapitole 6 nezařazuji, zejména vzhledem k jejich vágní dataci, a tedy malé výpovědní hodnotě v rámci temporální studie. Stejně tak nápisy, jejichž šíře datace přesahuje dvě století.

aktivity ve 4. st. n. l. Medián, tedy střední hodnota pro všechna sledovaná století u skupiny nápisů s koeficientem 1 až 0,5 je 85 %. Celkem v osmi z jedenácti sledovaných časových období je jejich poměr vyšší než 85 %. Korpus nápisů datovaných do rozmezí dvou století, tedy nápisy s koeficientem 1 a 0,5, představuje statisticky dostatečně signifikantní vzorek pro všechna měřená století a jeho analýza umožňuje sledovat měnící se celospolečenské trendy s přesností na 100, respektive 200 let. Vzhledem k tomu, že epigrafická produkce je obecně svou povahou poměrně konzervativní, společenskokulturní změny se na formě a obsahu nápisů mohou objevit ve větším měřítku až se zpožděním několika desetiletí. Proto jsem zvolila časový interval jednoho století jako výchozí jednotku pro sledování vývoje a proměn epigrafické produkce v čase.

4.7.1.1 Problém nadhodnocování epigrafické produkce

V rámci analýzy celkové epigrafické produkce v jednotlivých století jsem řešila problém nadhodnocování celkového čísla datovaných nápisů do konkrétního století. Každý nápis, který byl totiž datován do více než jednoho století, může být započítán pro každé z těchto století se stejnou váhou, a může tak dojít ke zkreslení epigrafické produkce směrem nahoru. Společnost v Thrákii by se tak mohla zdát více epigraficky aktivní než jak tomu nasvědčuje celkový počet dochovaných nápisů.[174] Jako možné řešení této situace, které by lépe reflektovalo poměrné rozložení nápisů v rámci jednotlivých století, jsem se rozhodla uplatnit koeficient pravděpodobnosti datace k získání celkového počtu nápisů datovaných do daného století. Namísto abych započítávala každý nápis s hodnotou 1 pro všechna století, kam byly nápisy datovány, jsem započítávala pouze hodnotu jejich koeficientu pravděpodobnosti, a součtem koeficientů všech nápisů jsem došla ke konečnému číslu epigrafické produkce v daném století, které lépe reflektuje poměrné rozložení nápisů a nejistotu jejich datace (normalizovaná datace).

Graf 11.11 v Apendixu 11 nabízí porovnání obou metod uplatněných na soubor datovaných nápisů z Thrákie. Výsledná linie představuje celkový počet datovaných nápisů v rámci jednotlivých století v závislosti na použité metodě (normalizovaná datace versus nenormalizovaná datace).[175] Ze srovnání obou křivek je patrné, že trendy měnícího se počtu nápisů zůstávají stejné, v závislosti na uplatnění koeficientu pravděpodobnosti datace se však mění celkové počty nápisů. Při uplatnění nenormalizované datace tak dochází k nárůstu počtu nápisů, který však neodpovídá počtu reálně existujících nápisů, viz výše. Rozdíl mezi výslednými čísly může být poměrně dramatický zejména ve stoletích, kde

[174] Součet počtu nápisů pro jednotlivá století byl vyšší než celkový počet dochovaných nápisů.
[175] Výsledné číslo datace v daném století je v případě použití normalizované metody součtem koeficientů pravděpodobnosti všech nápisů. U nenormalizované datace každý nápis má hodnotu 1 pro každé století, do nějž je nápis datován (konečný součet je číslo 1 u nápisů datovaných do jednoho století, či násobky čísla jedna u nápisů datovaných do více století).

byly nápisy datované šířeji, například ve 2. st. n. l. tento rozdíl činí až 238 nápisů.[176] Z tohoto důvodu v kapitole 6. věnované chronologickému přehledu nápisů dále pojednávám zvlášť o nápisech datovaných s přesností do jednoho a do dvou staletí, aby nedocházelo k nárůstu celkového počtu nápisů a zároveň i inflaci epigrafické produkce v daném časovém období.

4.7.2 Nejistota rozmístění nápisů v krajině

Dalším problémem, s nímž bylo nutné se vypořádat, je nejistota spojená s určením místa nálezu nápisu. Ve velkém množství případů epigrafické korpusy udávají pouze přibližnou polohu, kde byl nápis nalezen, a není ho tak možné spojovat s konkrétní archeologickou lokalitou. Pro provedení analýzy rozmístění nápisů, která bere v potaz vzájemné prostorové vztahy a zasazení epigrafické produkce do kontextu zeměpisných podmínek, bylo nutné se vypořádat s mírou nejistoty při určování nejpravděpodobnějšího místa nálezu nápisu.

Za tímto účelem jsem vytvořila tzv. *position certainty index*, tedy koeficient přesnosti určení míst nálezu, který určuje velikost území, na němž byl nápis nejpravděpodobněji nalezen.[177] Při stanovování velikosti území jsem vycházela z informací poskytovaných editory jednotlivých autorů, zejména pak *IG Bulg*. Pokud bylo možné místo spojit s konkrétní archeologickou lokalitou, přesnost míry určení místa jsem stanovila ve vzdálenosti do 1 km, nesoucí koeficient 1.[178] Pokud autor korpusu udal místo nálezu v okolí moderního sídla s udáním konkrétních vzdáleností a směru, kde byl nápis nalezen, místo nálezu se s největší pravděpodobností nacházelo v okruhu 5 km od tohoto moderního sídla.[179] Pokud editor korpusu udal pouze všeobecnou informaci o nálezovém místě a jeho poloze vůči moderním sídlům, oblast nejpravděpodobnějšího místa nálezu byla stanovena do vzdálenosti 20 km od uvedeného moderního sídla.[180] Skupina nápisů, jejichž místo nálezu

[176] Obě dvě křivky zaznamenávají podobný vývoj epigrafické produkce, až na nápisy datované do 1. st. n. l., kde se trendy rozcházejí. Tento fakt může poukazovat na určitou nejistotu datace nápisů právě do zvoleného období, které je označováno jako období nástupu římské moci a transformace oblasti do římské provincie *Thracia*. Celkově však nenormalizovaná datace nápisů ukazuje obecně vyšší číslo nápisů, a to až o 60 %, tj. o 1368 nápisů, než odpovídá skutečnosti, tj. 2276 oproti 3644 nápisům. Dochází tak ke zkreslení povahy epigrafické produkce v Thrákii, které může vést k nadhodnocování určitých trendů, zejména ve 2. a 3. st. n. l, kdy je nárůst celkového počtu nápisů markantní. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla používat metodu normalizované datace, pokud hovořím o celkových trendech v rámci datovaných nápisů.

[177] Tabulka 10.4 v Apendixu 10 přehledně shrnuje hodnoty koeficientu a celkového počtu nápisů jednotlivých skupin.

[178] Příkladem udávání místa nálezu, které bylo možno spojit s konkrétní archeologickou lokalitou je např. *IG Bulg* 118: „*Odessi reperta in via Prespa.*"; *I Aeg Thrace* 195: „Προέρχεται άπο τήν θέση Μάρμαρα της αρχαίας Μαρώνειας."

[179] Příkladem relativně přesného místa nálezu je např. *IG Bulg* 3,2 1843: „*Repertus in agro quodam ad vicum nunc Dobrinovo, olim Hasbeglij dicto.*"; *IG Bulg* 4 2014: „*Reperta 1 km orientem versus a vico Gurmazovo, conservabatur penes vicanum eiusdem vici Pane Gjorev.*"

[180] Příkladem obecného udávání místa nálezu je např. *IG Bulg 4* 2034: „*Reperta ad vicum Dragoman.*"; *IK Byzantion* 159: „*Gefunden in Istanbul.*"

je známé jen velmi obecně, či vůbec, ale editoři nápisu udávají, že pochází z Thrákie, nese koeficient 4, což značí velmi malou míru pravděpodobnosti konkrétního zeměpisného určení.[181] Nápisy z této poslední skupiny vynechávám ze všech analýz rozmístění v kapitole 7, vzhledem k velmi malé výpovědní hodnotě o místě nálezu a prostorovém uspořádání těchto nápisů v krajině.

4.8 Shrnutí

Současná epigrafika a s ní související metody výzkumu antické společnosti procházejí v posledních letech prudkým vývojem. Původně velmi konzervativní disciplína v současnosti využívá mnoho moderních přístupů ze sousedních disciplín, jako je archeologie, antropologie či sociologie a nově vzniklý obor tzv. *digital humanities.*

V této práci vycházím z tradičních principů epigrafické práce za využití potenciálu, jaký nám nabízí moderní technologie a digitální zpracování dat. Nesporným přínosem zvoleného přístupu je možnost zpracovávat velká množství dat a navzájem je propojovat tak, že vznikají nové úhly pohledu a srovnání nejen jednotlivých regionů mezi sebou, ale i porovnání vývoje v různých časových obdobích.

Metodologie zkoumání společnosti na základě nápisů je do velké míry neprobádaným územím s velkým potenciálem do budoucnosti. Představované metodologické postupy jsou snahou vyrovnat se se specifiky epigrafického materiálu za zachování základních principů současné vědecké práce, jako je princip testovatelnosti analýz a ověřitelnosti jejich výsledků. Zcela v souladu s požadavky současného výzkumu jsou výsledná data dostupná komukoliv k ověření či vyvrácení hypotéz, případné modifikaci a navázání na současný výzkum.

[181] Příkladem nápisu s neznámou lokalitou je *IG Bulg* 5 5927: „*Thrace, région indéterminée.*"

5 Epigrafická produkce v Thrákii

V této kapitole charakterizuji dochovaný epigrafický materiál jako celek, se zaměřením na obecné trendy prolínající se napříč celým souborem. Věnuji se zejména jednotlivým aspektům epigrafické produkce v souvislosti s prezentací identity osob, jako je volba publikačního jazyka či proměny onomastických zvyků. Výchozím souborem je 4665 nápisů, které jsem shromáždila v rámci databáze *Hellenization of Ancient Thrace* (HAT), zahrnující materiál celkem z více než 11 století a pocházející z jihovýchodní části balkánského polostrova (Janouchová 2014).[182]

5.1 Přehled analyzovaného materiálu

Soubor nápisů přestavuje jedinečný komparativní dataset, reflektující společenskokulturní změny a vývoj společnosti antické Thrákie. Databáze HAT tak krom informací o nápisech samých obsahuje i data o 5464 epigrafických osobách, které figurují v textech nápisů. Tyto osoby jsou identifikovány na základě dochovaných 3956 osobních jmen a 178 termínů vyjádření kolektivní identity. Dále databáze obsahuje informace o 678 místech, kde byly nápisy nalezeny, ať už na území Thrákie či z nejbližšího okolí. V neposlední řadě se zde nacházejí data vztahující se k obsahu nápisů: celkem databáze zaznamenává 134 zeměpisných jmen, 233 epitet jednotlivých božstev, 137 termínů z náboženské oblasti, 112 termínů z oblasti organizace společnosti, 49 termínů vztahujících se k epigrafickým zvyklostem a 37 termínů vztahující se k udílení poct v rámci epigrafické kultury.[183]

5.1.1 Zeměpisné uspořádání nápisů

Nápisy pocházejí z oblasti jihovýchodní části dnešního Balkánského poloostrova, a to konkrétně z území dnešních států Bulharska, Řecka a Turecka. Velká část nápisů byla nalezena či editory zařazena do oblastí ve vzdálenosti do 20 km od mořského pobřeží a dále z vnitrozemských městských center, která se nacházejí poblíž toků řek Hebros, Strýmón a Tonzos, případně v blízkosti hlavních cest v nížinatých oblastech. Z hornatých oblastí vnitrozemské Thrákie pochází jen menší část nápisů, a to zejména z oblasti pohoří Stara Planina, Rodopy, Pirin a Rila.[184]

[182] Digitální apendix, spolu s kompletním obsahem databáze je volně dostupný na GitHubu na adrese *https://github.com/petrajanouchova/hat_project*, stav k 9. listopadu 2016. Tabulka 10.13 v Apendixu 10 shrnuje celkový počet záznamů v databázi rozdělený dle jednotlivých druhů záznamů.

[183] Podrobný komentář a vysvětlení termínů se nachází v kapitole 4 na straně 71 věnované metodologii práce.

[184] Více o zeměpisném rozložení nápisů hovořím v kapitole 7.

Dochované nápisy jsou do značné míry výsledkem náhodných nálezů v průběhu posledních dvou století a systematického archeologického výzkumu zhruba od poloviny 20. století. Archeologické výzkumy neprobíhaly na všech místech stejnou měrou a ve stejném rozsahu, a proto i počty dochovaných nápisů mnohdy odpovídají stavu archeologického výzkumu na území Thrákie. Příkladem může být dobrý stav poznání v černomořských řeckých koloniích, které bylo možné prozkoumat velmi detailně v posledních 50 letech zejména díky prudkému nárůstu turistického ruchu a s ním spojených záchranných výzkumů (Velkov 1969; Ognenova-Marinova *et al.* 2005; Baralis a Panayotova 2015). Opačným příkladem je oblast turecké Thrákie, která je prozkoumána jen velmi málo. Vzhledem k složité politické a ekonomické situaci jsou data z části evropského Turecka nedostupná až na oblast okolo Perinthu, Byzantia a řeckých měst na Thráckém Chersonésu, které se podařilo získat díky výzkumu a spolupráci německých a tureckých vědců (Krauss 1980; Lajtar 2000; Sayar 1998). Ucelená publikace nápisů z egejské Thrákie je taktéž poměrně nedávnou záležitostí (Loukopoulou *et a*l. 2005), avšak zde jsou nálezy nápisů doplněny dlouhodobými archeologickými výzkumy.

Mapa 11.12 v Apendixu 11 vyznačuje oranžovou barvou oblast, kterou pokrývají v databázi zpracované nápisy. Naopak místa bílá jsou zároveň místy, pro něž nejsou dostupné systematicky zpracované korpusy nápisů. Tato oblast bez nápisů se vyznačuje poměrně nepřístupným terénem a pravděpodobně byla málo zalidněná jak v antice, tak dnes. Obecně se předpokládá, že z této části Thrákie pochází jen velmi malý počet nápisů, které by tak výrazněji neměly zasáhnout do celkového obrazu epigraficky aktivní společnosti antické Thrákie, pokud dojde v budoucnu k jejich publikování.

Nápisy se podařilo lokalizovat dle dat dostupných v epigrafických korpusech, a to s následující přesností: do 1 km 1540 nápisů (33 %)[185], s přesností do 5 km 2323 nápisů (50 %), s přesností do 20 km 590 nápisů (13 %), a s přesností nad 20 km 212 nápisů (4 %).[186] Udávaná poloha většiny nápisů byla editory označena jako místo primárního nálezu (4305 nápisů, tedy 92 %), tedy místo, kde byl nápis umístěn, když sloužil své primární funkci. Archeologický kontext místa, v němž byl nápis nalezen, udávají autoři korpusů zhruba u třetiny nápisů: funerální 251 nápisů, sídelní 222 nápisů, z čehož 53 bylo nalezeno v rámci obchodního kontextu daného osídlení, např. na agoře, na foru, v emporiu, v přístavu apod.; jiný kontext 16, rituální/náboženský kontext 779 nápisů. Pouze u 380 nápisů (8 %) udávají místo nálezu jako sekundární kontext, což znamená, že nápis byl použit při

[185] Následující statistiky vycházejí z celkového počtu 4665 nápisů, což představuje 100 % analyzovaného souboru. V určitých případech může dojít při konečném součtu všech položek k hodnotě větší či menší než 100 %. Pokud je součet větší než 100 %, daná položka mohla mít více hodnot, tj. nápis mohl být určen například jako funerální a honorifikační zároveň, pokud svými charakteristickými rysy spadal do obou kategorií, V tomto případě pak konečný součet má hodnotu více jak 100 %, protože položky obsahují více než jednu hodnotu. V případě statistik, kde je konečná hodnota menší než 100 %, pak tento rozdíl náleží položkám, které se nepodařilo určit, a to jak z důvodu jejich fragmentárnosti, nedostupnosti informace apod.

[186] K použité metodologii více v kapitole 4 na straně 85.

stavbě mladší stavby, či autor korpusu uvádí, že byl nápis přesunut z původního místa a přestal sloužit primární funkci.

5.1.2 Použitý materiál a nosič nápisu

Převážná většina nápisů byla zhotovena z kamene (4518 nápisů, což představuje 97 %), a to především z mramoru (3292 nápisů), dále z vápence (652 nápisů), syenitu (53 nápisů), pískovce (45 nápisů) a jiných, vesměs lokálních variant použitého kamene.[187] Nápisy vytesané do vápence převládají v 5. a 4. st. př. n. l. v okolí Apollónie Pontské, kde se nachází lokální zdroje vápence. Od 4. st. př. n. l. vápenec v této oblasti nahrazuje mramor, o němž se usuzuje, že by mohl pocházet z thráckého vnitrozemí z oblasti jihovýchodního Bulharska, případně se mohlo jednat o import z jiných řeckých obcí (Petrova 2015, 123-128).

Z materiálů jiných než kámen se jednalo o 24 nápisů na kovu,[188] dále 15 nápisů bylo na keramice, sedm nápisů byl nalezeno na méně trvanlivých materiálech, jako např. na dřevěném předmětu, mozaice a jako součást nástěnné malby. Téměř dvě třetiny všech objektů nesoucích nápis byly dekorované (2904 nápisů, 65,04 %). Převládající typ dekorace byla reliéfní výzdoba (64,32 % všech objektů nesoucích nápis, tedy 98,89 % objektů s dekorací). Nápisy s dochovanou malbou či jiným typem dekorace tvořily dohromady pouze 0,72 % všech nápisů. Mezi nejčastější typy reliéfní výzdoby patřila výzdoba figurální (39,14 % ze všech objektů nesoucích nápis), dále pak architektonická výzdoba či výzdoba ornamentální (23,88 % ze všech objektů nesoucích nápis).[189]

Nejčastějším druhem dekorace nápisu však byly relativně jednoduché stély s florální či ornamentální výzdobou, nicméně většina nápisů nenesla dekoraci žádnou (Petrova 2015, 19). Stély byly pravděpodobně malovány barvami, které se nicméně dochovaly pouze na několika examplářích v Apollónii Pontské (Gyuzelev 2002; 2005; 2013). Nápisy tesané do kamene a jejich dekorace prochází v průběhu staletí vývojem směrem od prostých stél s jednoduchou florální či malovanou dekorací z klasické a hellénistické doby, až po složité reliéfní dekorace a nejrůznější motivy, nacházející se jak na stélách, tak na architektonických prvcích jako jsou sloupy, oltáře či dokonce sarkofágy v době římské. Paradoxně k největšímu rozšíření reliéfních figurálních vyobrazení řeckých božstev a scén z řecké

[187] Editoři nápisů většinou neudávají konkrétní druh kamene, ale popisují materiál jako pocházející z místního zdroje. Agniezka Tomas (2016, 37-40) poukazuje na využití místního kamene na nápisech z okolí římského tábora v Novae. Převážně jsou využívány místní zdroje vápence a pískovce, pocházející jednak z bezprostředního okolí Novae a jednak z lokalit dostupných proti proudu řeky Jantra směrem na jih. Místní zdroj kamene byl tak využíván nejen pro epigrafické aktivity, ale zejména pro stavbu budov a jiných staveb nejen od druhé poloviny 1. st. n. l., jak naznačují dochované nápisy, ale pravděpodobněji již dříve. Tomas zaznamenává šest míst v regionu Novae, kde byly nápisy vyráběny ve větším měřítku a kam umísťuje i produkční dílny: Butovo, Novae, Dimum, Nicopolis ad Istrum, Karaisen a Pejčinovo - vše lokality zhruba v okruhu 40 km s výjimkou Nicopolis ad Istrum.

[188] Jako je zlato, stříbro, olovo a editorem blíže neurčený kov.

[189] Vysvětlení jednotlivých pojmů a jejich obrazová galerie je součástí Apendixu 10. Jednotlivým druhům dekorace a jejich výskytu se věnuji podrobněji v kapitole 6.

mytologie dochází až v době římské, nikoliv v době hellénismu, jak by se dalo očekávat. K oblíbeným motivům římské doby patří zejména jezdec na koni se 204 nápisy datovanými, Artemis s 10 datovanými nápisy, Héraklés a Asklépios po sedmi nápisech, Zeus a Héra s pěti nápisy, Nymfy se čtyřmi nápisy. Naopak na nápisech z klasické a hellénistické doby jsou vyobrazováni zemřelí s typickými atributy a pohřební scény obecně: funerální scéna - hostina v 66 případech, stojící osoba v 38 případech a sedící muž či žena ve 36 případech. Jedním z důvodů větší typologické variability v římské době mohla být větší dostupnost nových technologií a potřebné infrastruktury k získání kamene, jeho transportu a opracování. Dalším významným faktorem mohla být zvýšená přítomnost specializovaných umělců a řemeslníků, která je mimo jiné doložena i epigraficky, a to zejména u osob pocházejících z Malé Asie, které přišly do Thrákie ve 2. st. n. l. (Slawisch 2007a, 171; Sharankov 2011, 141, 143; Delchev 2013, 18-19).

Nejčastějším motivem na funerálních, ale zejména na dedikačních nápisech doby římské je motiv jezdce na koni, nejčastěji spojované s fenoménem tzv. thráckého jezdce (Kazarow 1938; Dimitrova 2002; Oppermann 2006). HAT databáze obsahuje 732 nápisů na kameni, jejichž nosič nese taktéž dekoraci v podobě reliéfního vyobrazení jezdce na koni. Celkem 133 z těchto nápisů je možné datovat s přesností na jedno století: motiv jezdce na koni se poprvé objevil ve 4. st. př. n.l. na dvou nápisech, nicméně oblíbeným se stal až od 1. st. př. n. l. a zejména pak v období od 1. až 3. st. n. l., odkud pochází zhruba 90 % všech nápisů s vyobrazením jezdce na koni. Mnozí badatelé přisuzují rozšíření a velkou oblíbenost tohoto motivu zapojení místního thráckého obyvatelstva do chodu římské armády a synkrezi místních tradic a původem řeckých náboženských představ (Dimitrova 2002, 227; Boteva 2005, 204). Thrácký jezdec byl nejčastěji spojován právě s řeckými božstvy jako je Apollón, Asklépios, Hádés, Héfaistos, neznámý hérós aj. (Dimitrova 2002, 210).

Stupeň a způsob dochování objektů nesoucí nápis, jak je uvádějí autoři korpusu, či jak bylo patrné z přiložené vizuální dokumentace, jako jsou fotografie, kresby, oklepky aj. podrobně dokumentuje Tabulka 10.14 v Apendixu 10. Je zřejmé, že výpovědní hodnota a přesnost interpretace je vyšší u nápisů, které se dochovaly v co možná nejkompletnější podobě. Bohužel u čtvrtiny nápisů nebylo možné určit stupeň dochování, a to zejména kvůli chybějící vizuální dokumentaci a nejasnému charakteru textu. I přesto se však téměř 70 % objektů nesoucí nápis dochovalo v takové podobě, že je možné z nich získat data potřebná k další analýze obsahu textu.

5.2 Rozsah a typologie nápisů

Dochovaná délka textů nápisů se pohybuje v rozmezí 1 až 270 řádků, s průměrnou délkou

nápisu 4,6 řádků (aritmetický průměr 4,6 řádků; medián 3 řádky).[190] U 784 nápisů se nepodařilo zjistit ani jejich přibližnou délku, a to zejména kvůli jejich špatnému stavu dochování. Z celkové analýzy délky dochovaného textu je zřejmé, že tři čtvrtiny nápisů mají délku do 5 řádků (3503 nápisů), z čehož jedna třetina nápisů obsahuje právě dva řádky textu (1206 nápisů). Skupina nápisů s rozsahem od 6 do 10 řádků obsahuje 777 textů, skupina nápisů s rozsahem 11-20 řádků 319 textů, skupina nápisů s rozsahem textu 21-50 řádků obsahuje 55 textů, a nad 51 řádků se celkem vyskytuje pouhých 11 nápisů. Celkově převládají texty krátkého charakteru a nápisy delší než 20 řádků se vyskytují spíše výjimečně.

Celkem 3609 nápisů bylo publikováno jednotlivými osobami či skupinami lidí pro soukromé účely, což představuje 77 % všech nápisů. Nápisy veřejné povahy, vydané politickou autoritou či samosprávní jednotkou, tvoří zhruba 15 % všech nápisů, zbytek nebylo možné přesně určit. Velký počet soukromých nápisů plně odpovídá převaze kratších textů, které ve velké většině mají charakter textů publikovaných pro osobní potřebu jednotlivců či skupin lidí. Jak plyne z dat uvedených v Tabulce 10.15 v Apendixu 10, průměrná délka soukromého nápisu je 3,71 řádku (aritm. průměr). Oproti tomu veřejné nápisy jsou velmi často popisnějšího charakteru: jejich průměrná délka je 10,93 řádku (aritm. průměr).

Soukromé nápisy je možné podle jejich obsahu a primární funkce rozdělit na několik základních skupin. Jak je patrné z Tabulky 10.16 v Apendixu 10, nejpočetnějšími dvěma skupinami soukromých nápisů jsou dedikační a funerální nápisy. Tyto dvě skupiny dohromady tvoří přes dvě třetiny všech nápisů (37 % pro nápisy funerální a 38 % pro nápisy dedikační) a přes 97 % všech soukromých nápisů. Zbývající kategorie soukromých nápisů, jako jsou vlastnické nápisy či soukromé nápisy nespadající do žádné z výše zmíněných kategorií či nápisy, které nebylo možné do konkrétní kategorie přiřadit, tvoří zbývající 2,6 % soukromých nápisů.

5.2.1 Funerální nápisy

Funerální nápisy představují spolu s dedikačními nápisy nejčastější kategorii nápisů, a to nejen z Thrákie, ale i z celého antického světa (Bodel 2001, 30-35). Databáze obsahuje 1740 funerálních nápisů, což představuje druhou nejpočetnější skupinu nápisů právě po dedikačních nápisech se 1777 exempláři. Do kategorie funerálních nápisů tak spadají nápisy vydávané pozůstalými členy rodiny, či blízkými přáteli zemřelého. Jejich primární funkcí bylo označit místo pohřbu a připomínat život zemřelé osoby v nejbližší komunitě

[190] Aritmetický průměr (*mean*) je součtem všech hodnot, vydělený celkovým počtem prvků. Medián udává střední hodnotu souboru vzestupně seřazených hodnot a dělí tak soubor na dvě stejně početné poloviny. Hodnota mediánu není zpravidla ovlivněna extrémními hodnotami, např. velmi se odlišujícími maximálními či minimálními hodnotami, na rozdíl od aritmetického průměru, a lépe tak poukazuje na střední hodnoty daného souboru. Pro srovnání udávám vždy aritmetický průměr a medián daného souboru.

(Sourvinou-Inwood 1996, 140-142). Funerální nápisy byly velmi často umístěny přímo nad místem pohřbu, ať už se jednalo o tzv. plochý hrob, či o vyvýšenou mohylu ve formě hliněného násypu, postavenou nad místem pohřbu. Podobné hroby jako v Thrákii můžeme vidět v archaické době v Athénách, ale i na jiných místech Řecka (Kurtz a Boardman 1971, 68-90). U nápisů z Thrákie je jejich archeologický funerální kontext znám u 251 nápisů, z toho 146 nápisů je možné identifikovat s pohřební mohylou či jejím bezprostředním okolím, nicméně celkové počty funerálních nápisů jsou mnohonásobně vyšší, avšak bez známého kontextu nálezu.

První funerální nápisy se objevují již v 6. st. př. n. l. v prostředí řeckých kolonií na pobřeží, kde se tato tradice uchovala po celou dobu antiky. V římské době se náhrobní kameny rozšířily i do vnitrozemí, kde se nacházejí zejména v okolí měst a podél cest.[191] Obecně se soudí, že funerální nápisy na náhrobcích byly v rámci řecké a římské společnosti veřejně přístupné a každý, kdo uměl číst, se mohl dozvědět více o zemřelé osobě, ale i nejbližší komunitě (Kurtz a Boardman 1971, 86; Saller 2001, 97-107). Obsahem funerálních textů jsou nejen zmínky o nebožtíkovi, jeho původu, dosažených životních úspěších a společenské prestiži, ale podobný druh informací je možné z textu vyčíst i o nejbližších, kteří nechali nápis zhotovit. V určitých případech, a to zejména v rámci thrácké komunity, skupina funerálních nápisů mohla obsahovat i nápisy umístěné uvnitř hrobu samotného, ať už jako součást pohřební výbavy, nebo hrobové architektury. V takových případech nápisy mohou nést výpovědní hodnotu i o průběhu pohřebního ritu samotného, jakožto o zesnulém a o komunitě, z níž pocházel.[192]

Na funerálních nápisech se dochovaly záznamy o celkem 2294 osobách, a to v podobě osobního jména či kombinace osobních jmen, případně jmen označujících rodiče či partnery. Celkem je zaznamenáno 4678 osobních jmen, což znamená, že na jednom funerálním nápise figurovala v průměru 1,31 osoby, a jednalo se tedy primárně o náhrobky patřící spíše jednotlivcům než rozvětveným rodinám. Tento poměr se proměňuje v jednotlivých stoletích, ale obecně je možné sledovat odklon od individualismu klasické a hellénistické doby směrem k uvádění většího počtu osob na náhrobcích v římské době. Tento jev je pozorovatelný napříč dalšími oblastmi římské říše, kdy bylo zvykem uvádět na nápisech i členy širší rodiny, případně přátele, a to pravděpodobně z dědických důvodů (Saller a Shaw 1984, 1445).

Na funerálních nápisech převládají mužská jména řeckého původu. V 71 % případů se jedná o jméno patřící muži, ve 21 % o ženě a zhruba 5 % není možné jméno přiřadit ani do jedné skupiny, ať už pro nejednoznačnost, případně špatný stav dochování. Poměr původu osobních jmen vyznívá ve prospěch jmen řeckého původu. Řeckých jmen se dochovalo

[191] Více o vývoji funerálních nápisů v jednotlivých stoletích v kapitole 6. O rozmístění funerálních nápisů v krajině více v kapitole 7.

[192] Více o konkrétním obsahu a vývoji sdělení v rámci jednotlivých komunit v kapitole 6.

60 %, thráckých jmen 10 %, římských jmen 21 % a jmen nejasného původu bylo 9 %. Kolektivní vyjádření identit na funerálních nápisech se dochovala u 60 textů. Převážně se jedná o uvedení původu zemřelého či člena rodiny. U 48 případů je to odkaz na město se silnou řecky mluvící populací převážně v Thrákii, případně také v Malé Asii. Odkaz na region se objevuje pouze třikrát, na příslušnost ke konkrétnímu kmeni šestkrát, dále výraz *barbaros* pouze dvakrát a původ označovaný místní vesnicí pouze jednou. Na 57 nápisech se dochovaly dialektální znaky, což ve většině případů byly znaky dórského dialektu a tyto nápisy pocházely z původně dórských kolonií Mesámbriá a Byzantion. Celkem 628 nápisů si uchovalo tradiční epigrafické formule spojené s funerálními nápisy, jako např. *mnémé*, *theois katachthoniois, chaire parodeita* téměř po celou dobu antiky. Pro popis místa pohřbu se používaly ustálené termíny *tymbos*, *tafos*, *bómos* a *stélé* pro označení náhrobního kamene. V římské době se objevují sarkofágy a spolu s nimi i termíny *latomeion*, *soros.* Jazyk užívaný pro účely funerálních nápisů si zachoval poměrně stabilní formu a tradiční terminologii, nicméně s příchodem Říma došlo k proměně v rámci ritu samotného, kdy hrobky na určitou dobu doplnily i sarkofágy a urny, jak dokazují četné archeologické nálezy (Tomas 2016, 84-87).

5.2.2 Dedikační nápisy

Dedikační nápisy představují nejčastější typ dochovaných nápisů v HAT databázi s celkem 1777 exempláři. Dedikačními nápisy jsou označovány předměty nesoucí věnování určitému božstvu. Zpravidla bývají nalézány ve společnosti dalších votivních předmětů na místě svatyně daného božstva, ale mohou být nalezeny i mimo kultovní kontext (Janouchová 2013b; 2016; v tisku 2018).[193] Dedikační nápisy věnují konkrétnímu božstvu či božstvům, jak jednotlivci, tak i skupiny lidí, a to s prosbou o pomoc či jako díky za již vykonané skutky a dobrodiní. Zhotovitelé nápisu často uvádějí nejen důvod věnování nápisu, ale i svou identitu, která v kontextu dané komunity hrála relevantní roli. Na nápisy tak zaznamenávají své osobní jméno, původ, zařazení do určité rodiny a komunity, ale mnohdy zdůrazňují i své životní úspěchy, případně společenský status.[194]

Celkem bylo možné na dedikačních nápisech dle osobních jmen identifikovat 1649 osob, což představuje průměrně 1,077 osoby na nápis. Dedikační nápisy byly spíše individuální záležitostí a se skupinovými dedikacemi se setkáváme méně často než například s rodinnými funerálními nápisy. Dedikant se na nápisech zpravidla identifikoval jedním až

[193] V určitých případech může docházet k cyklické kategorizaci, kdy je svatyně označena svatyní pouze na základě přítomnosti dedikačních nápisů, či naopak je nápis označen jako dedikační na základě nálezu v rámci archeologického kontextu svatyně. Abych tomuto předešla, přidržuji se informací poskytovaných editory jednotlivých epigrafických korpusů, avšak primárně přihlížím k obsahu a charakteristice nápisu, a automaticky neřadím jako dedikace nápisy pocházející z lokality charakterizované jako svatyně.

[194] Tato sdělení a jejich vývoj v rámci komunit podrobněji rozebírám v chronologickém přehledu jednotlivých století pak v kapitole 6.

dvěma osobními jmény, nejčastěji svým jménem a jménem rodiče. Celkem se dochovalo 3112 osobních jmen, z čehož jména řeckého původu představují 29,5 %, jména thráckého původu 24,5 %, jména římského původu 36 % a jména nejistého původu 10 %. Většinu dedikantů představovali muži, a to celkem v 88 % případů. Ženy dedikovaly nápisy jen v 7 % případů a u 5 % osobních jmen nešlo jednoznačně určit pohlaví dedikanta.

Na dedikačních nápisech zaznamenáváme větší míru zapojení thráckého obyvatelstva, než je tomu u funerálních nápisů. Dedikace byly z převážné většiny určeny božstvům nesoucím kombinovaná řecká jména a lokální epiteta, poukazující na udržování místních tradic zároveň s adaptací nových kulturních a náboženských prvků. Nejoblíbenějšími božstvy byl Asklépios s 249 dedikacemi, Apollón se 139, Zeus se 131, Héra se 72, a dále Dionýsos a Nymfy se 38 dedikacemi, Hygieia s 31, Héraklés s 28 a Artemis s 24. Mezi božstva z východního Středomoří patří Sarápis s 12 dedikacemi, Ísis s 10, Anúbis se třemi, Harpokratión se čtyřmi, Mithra s osmi, Kybelé s jednou, syrská bohyně se dvěma, Velká Matka se sedmi, Sabazios s pěti dedikacemi.

U 586 nápisů se dochovalo božské epiteton, které u dvou třetin nápisů poukazovalo na místní původ kultu. Mezi místní *héróy* nesoucí lokální přízvisko patřil *Zylmyzdriénos* se 47 nápisy[195], *Salsúsénos* s 32 nápisy[196], *Keiladeénos* s 20 nápisy[197], *Karistorénos* se 17 nápisy, *Karabasmos* s 11 nápisy a *Zbelsúrdos* s devíti nápisy.[198] U těchto nápisů je nepatrně vyšší zastoupení jmen thráckého původu s 26,5 %, zatímco jména řeckého původu mírně klesla na 25,5 %, jména římská zůstávají na přibližně stejné úrovni 37 % a neurčená jména na 11 %.[199] Vyšší počet thráckých jmen může poukazovat na oblíbenost místních božstev u thrácké populace, a tedy i kontinuitu náboženských představ.

Dedikační nápisy se staly velmi oblíbené ve vnitrozemských komunitách, kde můžeme sledovat vznik svatyní s velkými koncentracemi nápisů zejména ve 2. a 3. st. n. l. Z těchto svatyní pochází velká část dedikací, avšak některé lokality jsou známy i díky jedinému, někdy i náhodnému nálezu votivního předmětu či nápisu.[200]

5.2.3 Veřejné nápisy

Celkem se dochovalo 717 veřejných nápisů, což představuje 15 % všech dochovaných nápisů. Veřejné nápisy, tedy nápisy zhotovené politickou a administrativní autoritou za

[195] Dochované varianty jména jsou *Zylmyzdriénos, Zymdrénos, Zymedrénos, Zymlydrénos, Zymydrénos, Zymyzdros, Zysdrénos*.
[196] Dochované varianty jména jsou *Saldénos, Saldobysénos, Saldokelénos, Saldoúissénos, Saldoúsenos, Saldoússénos, Saldoúusénos, Saldúisénos, Saldúsénos, Saldúusénos, Salénos, Saltobysénos, Saltobyssénos, Saltúusénos*.
[197] Dochované varianty jména jsou *Keiladeénos, Kiladeénos, Deiladebénos, Keilaiskénos, K[eilade]énos*.
[198] Dochované varianty jména jsou *Zbelsúrdos* a *Zbelthiúrdos*.
[199] Podobné srovnání pro oblast okolo Novae ukazují, že zhruba 24 % nápisů je věnováno lidmi s řeckým jménem, 14 % se jménem thráckého původu a 62 % se jménem latinského původu čili římského (Tomas 2016, 84).
[200] Více o dedikačních nápisech v proměnách času v kapitole 6 a o jejich rozmístění v krajině v kapitole 7.

účelem organizace společnosti a udržení společenského řádu, je taktéž možné rozdělit podle jejich obsahu do několika částečně se prolínajících skupin. Jak plyne z dat uvedených v Tabulce 10.17 v Apendixu 10, nejpočetnější skupinou jsou honorifikační nápisy, tedy nápisy vydané v rámci samosprávné jednotky k poctě jednotlivce či skupiny lidí, které představují 41,56 % veřejných nápisů a 6,39 % všech nápisů. Další početnou skupinou jsou státní dekrety, tedy nařízení vydaná politickou autoritou, která mohou mít normativní charakter, či se jedná o veřejně vydaná ustanovení a smlouvy (2,35 % všech nápisů). Dále do kategorie veřejných nápisů spadají i seznamy nejrůznějšího charakteru (1,37 % všech nápisů) a náboženské texty (1,14 % všech nápisů), veřejné nápisy nespadající do předchozích kategorií (2,94 % všech nápisů) a veřejné nápisy, které nebylo možné přesněji určit (1,74 % všech nápisů).

Jazyk veřejných nápisů je do značné míry konzervativní: ustálené formule a termíny se opakují v nápisech stejné funkce. Celkem 532 nápisů obsahuje hledané administrativní termíny, a to celkem v 1362 výskytech, což představuje zhruba 2,6 termínu na nápis. Mezi nejčastější termíny patří *démos* s 217 výskyty, *polis* se 158, *búlé* se 153, *autokratór* se 113, *kaisar* s 84, *presbeutés* a *antistratégos* se 79, *hégémón* se 41 a *hypatos* se 41 výskyty. V průběhu doby dochází k nárůstu používání těchto termínů, což souvisí jednak s narůstají mírou epigrafické produkce, ale i zintenzivněním společenské organizace a vytvořením nových administrativních institucí v době římské.

I přes jistou ustálenost formy je možné sledovat vývoj regionálních variant textu, což by poukazovalo na míru autonomie jednotlivých oblastí, a to zejména v předřímské době. Vliv jednotné autority, který by měl za následek sjednocování formy veřejných nápisů, není v této době patrný. Pokud docházelo k ovlivňování a výpůjčkám v rámci společenské organizace, dělo se tak místně a v relativně malém měřítku. Naopak v římské době dochází k určitému sjednocení obsahu i formy veřejných nápisů na celém území Thrákie, patrně pod vlivem jednotné administrativy a rozsáhlého byrokratického aparátu.[201] Příkladem mohou být například milníky, které si zachovaly téměř identickou podobu nejen v Thrákii, ale například i v sousední Bíthýnii a i v jiných místech římské říše (pro Bíthýnii: French 2013).

5.3 Jazyk nápisů

Analyzovaný soubor nápisů obsahuje převážně řecky psané nápisy, které tvoří až 98 % všech nápisů. Databáze také obsahuje nápisy nesoucí zároveň řecký a latinský text (1

[201] Podrobně se vývojem veřejných nápisů v jednotlivých stoletích zabývám v kapitole 6, o jejich rozmístění v krajině pak v kapitole 7.

%), a v neposlední řadě nápisy nesoucí pouze latinsky psaný text (1 %).[202] Nápisy, které bývají někdy označovány jako thrácké, neřadím do samostatné kategorie, vzhledem k jejich problematické povaze, ale zahrnuji je do nápisů řeckých s patřičným komentářem (Dimitrov 2009, 3-19; Dana 2015, 244-245).[203]

Velká část nápisů z Thrákie je psána v řečtině, a to i v době římské nadvlády. Převaha epigrafických textů publikovaných v řečtině zcela odpovídá situaci i v dalších částech Balkánského poloostrova a ve východních částech římského impéria obecně. Řečtina se stala oficiálním publikačním jazykem poměrně záhy po objevení prvních řeckých osídlení na thráckém pobřeží. První nápisy pocházely z čistě řeckého kontextu, nicméně v průběhu staletí se i thrácké obyvatelstvo naučilo používat alfabétu a později řečtinu jako prostředek písemné komunikace a jazyk diplomacie (Samsaris 1980, 293). V římské době nedošlo k zásadnímu kulturnímu přelomu v užívání publikačního jazyka a řečtina zůstala preferovaným jazykem epigrafických památek, alespoň na území provincie *Thracia*. Na hranicích mezi provincií *Thracia* a *Moesia Inferior* se v římské době setkávaly dvě jazykové tradice, latinská a řecká, které zásadně ovlivnily jazyk publikovaných nápisů. Přes území Balkánu vedla v době římské říše tzv. Jirečkova linie, která od sebe oddělovala území, kde byla valná většina textů psána řecky, od území s převahou latinsky psaných epigrafických památek (Jireček 1911, 36-39). Jirečkova linie prochází přibližně na místě dnešního pohoří Stara Planina a pomyslně odděluje řecky píšící jih od latinsky píšícího severu. Přesné statistiky řecky vs. latinsky psaných textů je velmi obtížné uvést, vzhledem k nedostupnosti jednotného zdroje nápisů.[204] Obecně se předpokládá, že tento poměr je pro Thrákii

[202] Takto nízký počet latinských nápisů nereflektuje jejich skutečný stav dochování, ale je výsledkem omezení daného výzkumu a zaměření práce pouze na řecky psané texty. V budoucnosti je možné práci rozšířit i o latinsky psané texty, což v současné době přesahuje možnosti a omezení dané doktorským projektem. Doplnění současného projektu o latinsky psané texty by vyžadovalo vytvoření badatelského týmu a jednalo by se o projekt dlouhodobého charakteru, jehož přínos v rámci současného stavu poznání by byl zcela jistě neoddiskutovatelný.

[203] Badatelé se nemohou shodnout, zda se skutečně jedná o thrácké nápisy, či pouze o nesrozumitelně psané nápisy řecké (např. Dimitrov 2009; Dana 2015). Jedná se o několik (méně než 10, konkrétní číslo je záležitostí definice „thráckého" nápisu jednotlivých badatelů) velmi krátkých textů psaných alfabétou, sestávajících z jednoho, či několika málo slov. Význam těchto nápisů zůstává nejasný, a tedy i jejich interpretační hodnota je značně omezená. I přesto jsem se rozhodla je zařadit do kategorie řeckých nápisů, avšak brát v potaz jejich speciální charakter.

[204] V roce 2006 začal vznikat digitální korpus nápisů z Bulharska pod patronátem Univerzity *Sv. Kliment Ohridski* v Sofii, který měl obsahovat zhruba 3500 řecky psaných nápisů. Bohužel i v roce 2017 je tento projekt stále ve fázi vývoje a oficiální webová stránka je veřejnosti nedostupná, http://telamon.proclassics.org/index.php (navštíveno 7. března 2017). Databáze *Packard Humanities Institute* s názvem *Searchable Greek Inscriptions* (PHI) obsahuje pouze řecky psané nápisy z území Thrákie v počtu okolo 4000 exemplářů, avšak s metadaty omezenými na dataci, jméno nálezové lokality a text nápisu. K poslední úpravě databáze došlo v září 2015, což znamená, že neobsahuje nové nápisy (*http://inscriptions.packhum.org/*, navštíveno 5. března 2017). Databáze *Epigraphic Database Heidelberg* (EDH) obsahuje jak latinské, tak řecké nápisy, nicméně není ani zdaleka kompletní. Ač dochází k neustálému doplňování nápisů, 5. března 2017 databáze obsahovala 397 nápisů z provincie *Thracia* a 1938 z provincie *Moesia Inferior*. (*http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/home/*, navštíveno 5. března 2017). Databáze latinských nápisů *Corpus Inscriptionum Latinarum* (CIL) obsahuje k 5. březnu 2017 79 latinsky psaných nápisů z provincie *Thracia* a 387 z provincie *Moesia Inferior* (*http://cil.bbaw.de/cil_en/dateien/datenbank_eng.php*, navštíveno 5. března 2017).

kolem 80:20 ve prospěch řecky psaných nápisů.[205] V okolí větších měst a sídel vojenských jednotek je přítomnost latinsky psaných textů vyšší vzhledem k přítomnosti byrokratického a vojenského aparátu než na thráckém venkově, kde převládají řecky psané texty. V případě Thrákie se však latinský a řecký svět do značné míry prolínaly a docházelo k vzájemnému ovlivňování a lingvistickým výpůjčkám (Dana 2015, 253).[206]

5.3.1 Identita a volba jazyka

Volba řečtiny jako publikačního jazyka nápisů byla do nedávné doby brána jako jeden ze znaků hellénizace thráckého obyvatelstva (Sharankov 2011, 139-141). Podobně pak volba latiny jakožto publikačního jazyka byla považována za znak romanizace, která však na území Thrákie neproběhla v tak úspěšné míře, jako hellénizace. Hlavním argumentem byl menší počet dochovaných latinských nápisů v porovnání s celkovými počty dochovaných nápisů psaných řecky (Tomas 2016, 119-120). V tomto ohledu je však nutné vzít v potaz, že místní thrácké obyvatelstvo bylo před příchodem řeckých osadníků na území Thrákii negramotné, a s největší pravděpodobností byla řecká alfabéta prvním písemný systémem, s nímž se Thrákové setkali a jemuž byli vystaveni v dlouhodobém časovém horizontu. Převzetí písemného systému pak může v tomto případě představovat způsob komunikační strategie, a tedy snahu o nalezení společného dorozumívacího systému bez přímého vlivu na identitu uživatelů publikačního jazyka. Tzv. „thrácké" nápisy, tedy nápisy psané alfabétou, které dosud nebyly přesvědčivě interpretovány, mohou představovat mezistupeň vývoje, kdy Thrákové používali písmo ve velmi omezené podobě, avšak kontext použití byl specifický pro thrácké prostředí (Dana 2015, 244-245).

Přijetí řečtiny jako jazyka písemné komunikace jakožto znak hellénizace s sebou nese celou řadu problémů. Jedním z nich je fakt, že řečtinu není možné brát jako jednolitý jazyk, ale spíše jako komplex příbuzných dialektů, vycházejících, ze společného základu. To alespoň platí v archaické a klasické době, kdy se na nápisech objevují charakteristické prvky

[205] Přesný počet latinsky psaných nápisů pocházejících z území Thrákie není známé. Jednotlivé nápisy jsou publikovány v několika zdrojích, a pravděpodobně některé nápisy zůstávají nepublikované. Odhady badatelů se tak do velké míry různí: Milena Minkova (2000, 1-7) poskytuje statistiku pouze pro území moderního Bulharska, kde předpokládá existenci zhruba 1200-1300 latinsky psaných nápisů. Nicolay Sharankov (2011, 145) uvádí, že řeckých nápisů je zhruba 20krát více než latinských, avšak tento odhad je pravděpodobně příliš nízký. Pokud vezmeme 4600 řeckých nápisů z *Hellenization of Ancient Thrace* databáze jako výchozí číslo, dle Sharankova by latinských nápisů bylo pouze 230. Pouze z okolí samotného města Novae pochází 447 latinsky psaných nápisů (Gerov 1989, 207).

[206] Agniezka Tomas (2007, 31-47; 2016) zpracovala výskyt řeckých a latinských nápisů v okolí města Novae na Dunaji v provincii *Moesia Inferior* na pomezí tzv. Jirečkovy linie. Novae bylo sídlem římské legie již od roku 45 n. l. a vzhledem k trvalé přítomnosti římského vojska se dá předpokládat převaha latinských nápisů nad nápisy psanými řecky. To platí pro bezprostřední okolí Novae a pro sídla ve vnitrozemí, která měla na starosti zásobování města a vojenských jednotek, jako např. *villa* v Pavlikeni. Ve venkovských sídlech se však objevují i nečetné řecky psané nápisy, a to zejména ve svatyních poblíž vesnic Paskalevec, Butovo a Obedinenie (Tomas 2007, 44). V okolí města Nicopolis ad Istrum, které se nachází zhruba 80 km jihovýchodně, je většina dochovaných nápisů psaná řecky, a to jak nápisy nalezené na území města, tak ve venkovských oblastech.

náležící např. dórskému či iónsko-attickému dialektu.[207] Pokud se na nápisech dochovaly konkrétní dialektální zvláštnosti, pak nápisy s největší pravděpodobností pocházely z řecké komunity, která tak chtěla poukázat na své vazby s mateřskou obcí, jak dosvědčují mnohé příklady z thráckého pobřeží. Celkem bylo v Thrákii zaznamenáno 97 nápisů nesoucích charakteristické znaky dórského dialektu, které pocházely převážně z řeckých kolonií založených dórskou Megarou jako je Mesámbriá s 52 nápisy, Byzantion s 34 nápisy a Sélymbria se 7 nápisy. Z dalších nedórských lokalit pocházejí pouze náhodné nálezy vždy po jednom nápise v Apollónii Pontské, Marcianopoli, Odéssu a lokalitě Karon Limen.[208] Většina (86,46 %) nápisů psaných dórským dialektem pochází z 5. - 1. st. př. n. l. a největší část z nich pochází z 3. st. př. n. l. z černomořské Mesámbrie.[209] Texty dialektálních nápisů si uchovávají velmi konzervativní charakter, a to nejen volbou dialektu mateřského města, ale i svou formou. Na těchto nápisech se objevuje velký počet standardních epigrafických formulí, stejně tak jako referencí tradičních institucí řeckých *poleis*, regionálních řeckých božstev. Co se týče osobních jmen a vyjádření identity, nápisy pocházejí převážně z čistě řeckého prostředí (68 nápisů, 70 %), thrácká jména se vyskytují pouze na 4 nápisech (4,12 %), a téměř vždy v kombinaci s řeckým jménem. Volba dórského dialektu na nápisech tak poukazuje na kontinuitu společenskokulturních vazeb a norem i několik století po prvotním založení řeckých kolonií.

5.3.2 Postavení řečtiny v římské době

V případě římské doby konkrétní volba jazyka představovala volbu mezi tradičním jazykem, který se v oblasti používal jako jazyk epigrafické publikace již několik století, a mezi oficiálním jazykem římského impéria, jeho byrokratického a vojenského aparátu (Zgusta 1980, 135-137; Gerov 1980, 155-164). Volbou publikačního jazyka zhotovitel situoval sdělení daného nápisu do konkrétního kulturního prostředí, které mělo předem stanovená pravidla a očekávání. Volba jazyka v sobě nesla taktéž očekávání čtenářské obce, konkrétní komunity, jíž bylo sdělení určeno. Obsah nápisu naznačuje, že se jednalo spíše o vědomou volbu než o projev nekritického přijímání určitého jazyka, jak někdy navrhují autoři v rámci naznačují hellénizační či romanizační teorie (Sharankov 2011, 139-141; Tomas 2016, 119-120).

Srovnání publikovaných řeckých a latinských nápisů ve vztahu k demografii a funkci nápisu v několika regionech Thrákie ukazují, že nápisy, v nichž se vyskytuje latina, pocha-

[207] Podrobněji v kapitole 6 sekce věnované 6. až 4. st. př. n. l. od strany 105.
[208] Lokalita Karon Limen, též známá jako Caron Limen či Portus Caria.
[209] Z Mesámbrie 3. st. př. n. l. pochází dvojnásobně velký počet veřejných nápisů oproti ostatním obcím, a tyto texty jsou navíc psány dórským dialektem. Převážně se jedná o dekrety vydávané lidem Mesámbrie (*búlé* a *démos*), čili o nařízení regulující společenskou organizaci, dále o honorifikační dekrety a o seznamy občanů. Více v kapitole 6 v sekcích věnovaných 3. st. př. n. l. na straně 125.

zejí z prostředí vojenské a politické samosprávy, úzce související s aktivitami římského impéria. Řečtina naopak převládá ve venkovských oblastech zejména na dedikačních nápisech, ale setkáme se s ní i v rámci veřejných nápisů (Gerov 1980, 158; Sharankov 2011, 145; Tomas 2007, 44-45; Janouchová 2018, v tisku).

Zhruba 1 % (40) všech analyzovaných nápisů v databázi jsou nápisy obsahující řecký a latinský text. Ve více jak polovině nápisů (24) se jedná o identický text v řečtině a v latině. V těchto případech nelze říci, že by jeden z jazyků měl přednost: oba dva figurují na pozici prvního uvedeného textu rovnoměrně, pravděpodobně dle preferencí zhotovitele a očekávané komunity čtenářů. V případě nápisů s odlišnými latinskými a řeckými texty (16) vidíme jasné rozdělení na komunity, jimž byl text primárně určen, případně z jaké komunity pocházel zhotovitel. Nápisy určené latinsky mluvící komunitě jsou psány primárně latinsky se sekundárním textem řecky. Sekundární text může být jednak standardní epigrafická formule, jako např. invokační formule vzývající božstvo, či se může jednat o podpis zhotovitele předmětu nesoucí nápis. V neposlední řadě do této kategorie patří i dedikace řecky. Tyto sekundární texty poukazují na společenskokulturní pozadí, které bylo pro zhotovitele obvyklé a cítil potřebu se na něj odkázat i v rámci nápisu, který byl jinak určen primárně latinské komunitě.[210] Zhotovitelé nápisů jsou tak důkazem, že bylo možné přestupovat mezi jednotlivými jazykovými komunitami a panovala mezi nimi vzájemná kulturní tolerance. Malý počet těchto nápisů v celkovém korpusu však poukazuje na fakt, že většina epigraficky aktivní populace si zvolila jeden či druhý epigrafický jazyk. Dle dostupných dat se na většině území Thrákie jednalo o řečtinu, a to i v době, kdy se území stalo součástí římského impéria.

5.3.3 Styl jazyka

Kulturní a politické proměny tehdejší společnosti významnou měrou neovlivnily jazykovou formu a styl použitého jazyka. Zdá se, že styl epigrafického jazyka zachovával poměrně konzervativní podobu a vyplýval spíše ze společenské funkce nápisu, než že by podléhal aktuálním trendům (Petzl 2012, 52-58).

Celkem 121 textů nápisů, či alespoň jejich část, byla psána metricky. Jednalo se výhradně o nápisy soukromého charakteru: přes tři čtvrtiny, celkem 94 nápisů, mělo funkci funerálních nápisů. Dedikační nápisy ve verších se vyskytovaly v 17 případech, což představovalo zhruba 14 %, zbytek nápisů nebylo možné určit. Poměr metricky psaných nápisů, u nichž byla známá datace, vůči celkovému počtu datovaných nápisů mírně narůstal od 1. st. př. n. l., a to zhruba o 0,5 %.[211] Tento nárůst je statisticky nesignifikantní a mohl být

[210] Např. *IG Bulg* 2 749; *Perinthos-Herakleia* 292.
[211] Celkový počet datovaných nápisů ze 7. až 1. století př. n. l. (975,58; normalizovaná datace, více o metodě

způsoben stavem a nahodilostí dochování nápisů. Celkově je tedy možné říci, že tendence publikovat metrické nápisy zůstává konstantní po celou dobu epigrafické produkce v Thrákii a nemění se v závislosti na proměnách složení populace, či v reakci na politicko-kulturní události. Metricky psané nápisy tvoří v průměru 2,2 % celkové produkce, tedy její marginální část, která představuje velmi konzervativní a neměnnou součást epigrafické produkce.

5.4 Onomastické zvyklosti a identita osobního jména

Osobní jména, která se vyskytovala na nápisech, odhalují, že epigrafická produkce byla zaměřená především na mužskou část populace. Mužská individuální jména, tedy jména osoby, která vystupovala jako primární *agens* nápisu, ať už zemřelý, dedikant či honorovaný člověk, tvořila 81,04 % všech jmen, což zcela odpovídá zastoupení jednotlivých pohlaví na nápisech z dalších částí řeckého světa (Parissaki 2007, 267). V rámci onomastických zvyků se primární identita člověka skládala z několika individuálních jmen, dále ze jmen rodičů, případně prarodičů a partnerů. V rolích rodičů se z 92,32 % vyskytovala mužská jména. Stejně tak v rolích prarodičů figurovala v 91,53 % mužská jména. Tento fakt poukazuje na silnou tradici identifikace pomocí *patronymik* nebo *paponymik* v rámci epigraficky aktivní společnosti Thrákie. Co se týče jmen partnerů, pak se obě pohlaví vyskytují přibližně stejně často (42,98 % oproti. 52,05 %). Ženská jména se celkově vyskytovala na 12,26 % nápisů a jako primární *agens* nápisu figurovala ve 13,84 %, podrobněji v Tabulce 10.18 v Apendixu 10.

5.4.1 Onomastické tradice

Podíváme-li se na tradiční kulturněspolečenský původ jmen, celková čísla ukazují, že většina jmen, která se na nápisech vyskytují, pochází z řeckého kulturního prostředí (41,36 %), následují římská jména (35,79 %) a thrácká jména (13,57 %). Tabulka 10.19 v Apendixu 10 poskytuje souhrnné počty jmen dle jejich původu ze všech časových období.[212] Pokud obě dvě statistiky srovnáme dohromady, můžeme jasně vidět rozdíly mezi onomastickými zvyky jednotlivým kulturních prostředí. Jak je patrné z Tabulky 10.20 v Apendixu 10, u řeckých jmen je to silná tradice uvádění *patronymik* (37,78 %) a *paponymik* (0,61 %) oproti

normalizované datace v kapitole 4 na straně 80) představuje 27,47 % všech nápisů. Celkem 19 nápisů psaných metricky (normalizovaná datace) z téhož období, představuje 1,95 % ze všech datovaných nápisů. U nápisů datovaných do 1. až 8. st. n. l. se jedná celkem o 2575,09 nápisů (normalizovaná datace), což představuje 72,51 % všech datovaných nápisů. U nápisů psaných metricky a datovaných do 1. až 8. st. n. l. se jedná o 62 nápisů (normalizovaná datace), což představuje 2,41 % všech datovaných nápisů.

[212] V kapitole 6 je rámci jednotlivých století vždy jednotlivě pojednáno o měnících se poměrech původu jmen a případných demografických změnách epigraficky aktivní populace.

římskému kulturnímu prostředí. V římském prostředí se užívání kombinace tří individuálních jmen pro jednotlivce (*tria nomina*) odráží ve vysokém počtu individuálních jmen (90,07 %). Thrácké prostředí sleduje spíše řeckou onomastickou tradici, a to v užívání *patronymik* a *paponymik*. Z analýzy thráckých onomastických zvyků však víme, že dochází i k následování římské tradice, a to zejména v užívání kombinace několika individuálních jmen i v kombinaci se jménem římským, které se taktéž podílí na vysokém počtu římských individuálních jmen. Je tedy zřejmé, že osoby nesoucí thrácká osobní jména poměrně záhy přijaly zvyk uvádění osobního jména, doplněného jménem otce či prarodiče, a tento způsob identifikace přetrval i v době římské. Naopak, v době římské byl tento zvyk doplněn zvykem novým, a to přidáním původně římského jména či několika jmen k jménu původně thráckému, za nímž i nadále následovalo jméno otce či prarodiče. V thráckém prostředí se tak v této době setkáváme se s kombinací několika onomastických tradic a vytvářením jedinečného systému identifikace osob thráckého původu.

Právo nosit římská jména úzce souviselo s udělením římského občanství. V případě Thrákie se římské občanství udílelo v 1. st. n. l. převážně vysoce postaveným aristokratům, kteří zároveň hráli důležitou roli v místní samosprávě. V 2. a na počátku 3. st. n. l. se římské občanství udílelo za zásluhy a službu v římské armádě. Nositelé římského jména v tomto období pocházeli převážně ze středních společenských vrstev, kteří si na rozdíl od běžného obyvatelstva udržovali vyšší společenské postavení, nicméně se nejednalo výhradně o elity, jako v případě 1. st. n. l. (Camia 2013, 187-197). Ve 3. st. n. l. se právo nosit římské jméno se po roce 212 n. l. rozšířilo na všechny svobodné obyvatele římské říše a společenská prestiž a výsady spojené s římskými onomastickými zvyklostmi ztratili ve srovnání s předchozím obdobím své výsadní postavení (Beshevliev 1970, 31-32).

5.4.2 Zastoupení pohlaví v závislosti na kulturním prostředí

Pokud se podíváme na zastoupení pohlaví v jednotlivým kulturních prostředích, v řeckém prostředí je zastoupeno největší procento ženských jmen oproti mužským jménům (13,85 %). Mužská jména však představují více jak 85 % všech jmen v řeckém, římském i thráckém prostředí (Parissaki 2007, 267).

Jak je patrné z dat v Tabulce 10.21 a Tabulce 10.22 v Apendixu 10, ženská jména v řeckém prostředí figurují na místě rodičů častěji (1,67 %) než v případě římského a thráckého prostředí. To poukazuje na větší důležitost mateřské linie v rámci řecké společnosti. Otcovská linie však i přesto bývá pro srovnání uváděna v rámci identifikace jednotlivce zhruba 20krát častěji, než je tomu v případě matky (36,26 %). Naopak jako partnerská jména jsou v řeckém prostředí uváděna častěji mužská jména, než ženská (2,81 % oproti 1,58 %), což opět poukazuje na důležitější roli muže v rámci uspořádání řecké společnosti.

Vysoký počet jmen rodičů poukazuje na fakt, že udávání *patronymika* bylo v řeckém prostředí velmi časté, vzhledem k tomu, že 78 % všech individuálních jmen bylo doplněno právě jménem otce.

V římském prostředí roli při identifikaci jednotlivce hraje osobnost konkrétního člověka (*tria nomina*) a linie předků nemá tak význačnou pozici jako v řeckém prostředí (0,41 % pro ženy a 7,26 % pro muže). Role partnera při identifikace jednotlivce je v římském prostředí taktéž nižší než v řeckém prostředí (1 % pro ženy a 1,03 % pro muže). Thrácké onomastické prostředí do velké míry přejímá zvyky jak řeckého, tak římského prostředí: poměry užívání individuálních jmen a jmen předků při identifikaci osoby mají v řeckém a thráckém prostředí velmi podobné hodnoty - jedinci nesoucí thrácká jména udávají svůj původ pomocí jmen otců a prarodičů. Stejně tak ale jedinci identifikují sama sebe pomocí kombinace tří jmen, z nichž jedno, případně dvě jsou římského původu. Výjimku tvoří jména partnerů, kdy thrácká ženská jména jsou ze všech kulturních prostředí nejčastěji užívána v roli partnerek (2,38 %), což může být důsledek smíšených partnerských svazků mezi Thrákyněmi a Řeky.

5.4.3 Smíšené svazky a prolínání tradic

Údaje o smíšených svazcích mezi Řeky a Thráky se na nápisech dochovaly celkem ve 43 případech, a to v rámci identifikace jednotlivce ve formě jména primární osoby a jména partnera. Nejčastější formou jsou svazky mezi mužem z řeckého prostředí a ženou z thráckého prostředí (33 výskytů, 76,7 %). Celkem je možné rozlišit šest variant v závislosti na původu jména a pohlaví osoby vystupující na nápisech:

- muž se jménem řeckého původu, partnerka se jménem thráckého původu (19 výskytů)
- žena se jménem řeckého původu, partner se jménem thráckého původu (4 výskyty)
- žena se jménem thráckého původu, partner se jménem řeckého původu (13 výskytů)
- muž nesoucí jméno thráckého a římského původu, partnerka se jménem řeckého původu (2 výskyty)
- žena nesoucí jméno thráckého a římského původu, partner se jménem řeckého původu (1 výskyt).

Smíšené svazky se vyskytují zejména na nápisech pocházejících z regionu městských center a z oblastí, kde se dá předpokládat zvýšená míra kontaktů mezi thráckou a řeckou, případně římskou populací, tj. v okolí *emporií* či vojenských lokalit. Největší koncentrace nápisů se smíšenými svazky pochází z Odéssu s 23 nápisy, převážně z římské doby. Dále se nápisy se smíšenými svazky v době římské objevovaly v údolí středního toku řeky Strýmónu (10) a v menší míře ve městech Byzantion (3), Nicopolis ad Nestum (2), Pautália

(2), Augusta Traiana (2), Filippopolis (1) a Seuthopolis (1). Nápisy jsou většinou římské, až na tři hellénistické nápisy, které pocházejí ve dvou exemplářích z Odéssu a jeden ze Seuthopole.[213] Údaje o smíšených svazcích pochází převážně z funerálních nápisů, u nichž se zejména v římské době předpokládá uvádění rodinných příslušníků a vzájemných vztahů, mimo jiné i z dědických důvodů (Saller a Shaw 1984, 145; Meyer 1990, 95).

5.5 Shrnutí

Epigrafická produkce v antické Thrákii měla z velké části charakter soukromých sdělení, která z převážné většiny souvisela s pohřebním ritem a náboženskými aktivitami. Funerální nápisy pocházely většinově z řecké a v později i z římské komunity, a osobami, které texty nápisů zmiňují, jsou převážně muži, ač ženy byly zastoupeny z jedné pětiny. Dedikační nápisy poukazují na větší zapojení thráckého obyvatelstva mužského pohlaví, a naopak pokles počtu ženských dedikantů. S větším zapojením místního obyvatelstva souvisí i rostoucí popularita lokálních kultů, tedy kultů nesoucích nejčastěji řecké jméno božstva doplněné lokální epitetem.

Převládajícím publikačním jazykem byla v předřímské době řečtina, v římské době v provincii *Thracia* a v provincii *Moesia Inferior* latina v kombinaci s řečtinou. Latina se udržovala jako jazyk vojenské komunikace administrativy spojené s chodem římské říše, avšak občas docházelo i ke kombinaci obou jazyků na jednom médiu v souvislosti s očekávanými čtenáři a jejich jazykovými znalostmi. Řečtina se prosadila spíše v kontextu náboženských textů a ve venkovských oblastech, zatímco latinské nápisy pocházejí z okolí vojenských táborů a administrativních center. Volba daného jazyka byla do velké míry záležitostí individuální volby zhotovitele nápisu, zejména vzhledem k původu zhotovitele a publiku, jemuž bylo sdělení určeno.

Osobní jména na nápisech naznačují, že epigrafická produkce byla zaměřená především na mužskou část populace, a ženy vystupovaly spíše v roli partnerek a dcer než jako primární adresát nápisu. Větší zastoupení žen se vyskytuje na funerálních nápisech z řeckých kolonií na pobřeží, kde ženy tvořily asi jednu pětinu adresátů nápisů. Tento trend se nicméně nepřenesl do vnitrozemských oblastí a na dedikační nápisy, kde je zastoupení žen nižší. Co se týče onomastických zvyklostí, thrácká populace přijmula jak zvyky řeckého prostředí, ale i později římský způsob uvádění jména. V thráckém prostředí se typicky udávalo jméno otce, případně prarodiče, podobně jako v řeckých komunitách. Nezáleželo na tom, zda jména stejného či různého původu čili zda byla thrácká, či řecko-

[213] Právě hellénistický nápis *IG Bulg* 3,2 1731 ze Seuthopole dokumentuje aristokratický svazek thráckého krále Seutha III. a pravděpodobně řecké či makedonské Bereníké a jedná se o první zmínku o existenci smíšených svazků thrácké aristokracie (Tacheva 2000, 30-35; Calder 1996, 172-173). Ostatní nápisy dokumentují svazky mimo aristokratické kruhy, nakolik je možné tak soudit z mnohdy lakonického textu.

thrácká, a stejně tak i jména rodičů. Tento způsob identifikace Thrákové zřejmě přijali od Řeků, pokud ho však již nepoužívali v dobách před výskytem prvních dochovaných nápisů.

V případě přejímání římských onomastických zvyků se setkáváme s užíváním tří jmen (*tria nomina*), stejně jako bylo obvyklé v jiných částech římské říše, např. v *Gallii* (Carroll 2006, 129-130; 253-255). Thrácké jméno je obvykle kombinované s jedním či dvěma římskými jmény a poukazuje tak na vyšší společenský status nositele, případně na jeho právní postavení. I nadále je však zvyk uvádět tři osobní jména kombinován s udáváním původu v podobě jmen otce či prarodiče a setkáváme se tak s komplikovaným systémem identifikace jednotlivců za zdůraznění thráckého původu nositele.

6 Epigrafická produkce napříč staletími

V této kapitole se věnuji podrobné charakteristice epigrafické produkce v Thrákii v rámci jednotlivých staletí. Zaměřuji se především na rozšíření epigrafické produkce a její proměny v čase. Důraz kladu na projevy celospolečenských trendů a změn zvyklostí v epigraficky aktivních komunitách. Specificky mě zajímá rozšíření epigrafického zvyku v prostředí urbánních a venkovských komunit, dále šíření kulturních prvků typických pro řecky mluvící komunity v rámci osídlení thráckého pobřeží i thráckého vnitrozemí a v neposlední řadě funkce, jakou nápisy zastávaly v dané komunitě. Předmětem chronologické analýzy je celkem 2036 nápisů, u nichž je možné zařadit dobu jejich vzniku do konkrétního časového bodu či intervalu.[214] Dataci nápisů přebírám tak, jak ji stanovili editoři v jednotlivých korpusech.[215]

6.1 Charakteristika epigrafické produkce v 6. st. př. n. l.[216]

Nápisy ze 6. st. př. n. l. pocházejí výhradně z řeckých měst na pobřeží Černého, Marmarského a Egejského moře. Jedná se o krátké texty funerálního, a tedy soukromého charakteru. Soudě dle formy a obsahu, nápisy pocházejí čistě z řeckého kulturního prostředí.

[214] Celkový soubor 2036 nápisů s koeficientem 1 a 0,5 tvoří zhruba 89,5 % všech 2276 datovaných nápisů (nenormalizovaná čísla), což představuje statisticky signifikantní vzorek nápisů nesoucích patřičnou míru výpovědní hodnoty pro dané století. Jako součást chronologické studie pracuji jen s nápisy datovanými s přesností do jednoho století s koeficientem 1 (1291 nápisů) a s nápisy datovaných do dvou po sobě následujících století, tedy nápisy s koeficientem 0,5 (745 nápisů). Metoda výběru nápisů je podrobně vysvětlena v kapitole 4.

[215] Seznamy nápisů přináležející do daného souboru jednoho či dvou století jsou součástí digitálního Apendixu dostupného na adrese *https://github.com/petrajanouchova/hat_project*.

[216] Dva potenciálně nejstarší nápisy z území Thrákie pocházejí z řeckého města Byzantion, které bylo založeno jako kolonie řecké Megary v roce 667 př. n. l. Dochované nápisy *IK Byzantion* 42 a 53a je možné datovat pouze velice široce: zhruba od poloviny 7. st. př. n. l. až do doby klasické, respektive hellénistické. Jejich datace je natolik široká, že je nelze přiřadit k jednomu či dvěma konkrétním stoletím. Protože se však může jednat o první řecky psané epigrafické památky nalezené na území Thrákie, považuji za nutné je zmínit. Typologicky se jednalo o označení váhové míry, a označení délky, v jednom případě s uvedenou příslušností ke komunitě obyvatel Byzantia. Pokud akceptujeme jejich ranou dataci, pak by se mohlo jednat o jeden z prvních projevů politické a ekonomické autority na území Thrákie, a to v rámci řecké komunity. Bohužel tyto dva nápisy jsou tak ojedinělé a nejistě datované, a tudíž jejich výpovědní hodnota je velmi nízká.

Celkem	3
Region měst na pobřeží	Abdéra 1, Apollónia Pontská 1, Perinthos (Hérakleia) 1
Region měst ve vnitrozemí	0
Celkový počet individuálních lokalit	3
Archeologický kontext nálezu	neznámý 3
Materiál	kámen 3 (mramor 1, místní kámen 1 (póros[217]), 1 neznámý);
Dochování nosiče	100 % 1, 75 % 1, nemožno určit 1
Objekt	stéla 3
Dekorace	reliéfní dekorace 1 nápis (vyskytující se motiv: stojící osoba 1); architektonická dekorace 1 nápis (vyskytující se motiv: florální motiv 1, anthemion 1)[218]
Typologie nápisu	soukromé nápisy 3, veřejné 0
Soukromé nápisy	funerální 3
Veřejné nápisy	0
Délka	aritm. průměr 3, medián 3, max. délka 3, min. délka 3
Obsah	standardní epigrafické formule 1 (funerální)
Identita	pouze řecká jména, 2 ženy, 1 muž, krátké texty, celkem 3 osoby, 1 osoba na nápis

Do 6. st. př. n. l. je možné zařadit tři nápisy s přesností datace na jedno století. Nápisy pocházejí z regionu řeckých kolonií na pobřeží Egejského, Marmarského a Černého moře; konkrétně z regionu obcí Abdéra, Apollónia Pontská a Perinthos, pozdější Hérakleia. Místa nálezu se nacházejí přímo na území daných obcí, a tedy i v bezprostřední blízkosti mořského pobřeží. Vzájemnou polohu nálezových míst ilustruje Mapa 11.13 v Apendixu 11.

Charakteristické datační prvky archaických nápisů se vyskytují na několika exemplářích.[219] Objekty nesoucí nápis jsou vytvořeny z kamene převážně místního původu, jako je póros, a z části z mramoru, jehož původ není znám, ale dá se předpokládat jeho lokální zdroj. Vizuální podoba objektů nesoucích nápis se velmi podobá nápisům pocházejícím z ostatních řecky mluvících komunit té doby (Kurtz a Boardman 1971, 68-90, 121-127; Sourvinou-Inwood 1996, 277-297; Petrova 2015, 9-18).[220] Ze dvou třetin převládá reliéfní vyobrazení, které znázorňuje motivy typické pro náhrobní stély z řeckých kolonií té doby. Ve většině případů se jedná o vyobrazení nebožtíka s doplňkovými atributy jako je pes, psací tabulka, maková hlavice apod.[221] Není zcela jasné, zda se jedná o černomořskou produkci, či o stély importované z jiných částí řeckého světa, avšak jejich výskyt právě

[217] Druh porézního kamene s velkým množstvím zkamenělých ulit mořských živočichů.
[218] Výsledné číslo součtu nápisů nesoucích dekoraci může být vyšší než celkový počet nápisů, protože některé nápisy nesou více druhů dekorace, případně kombinace motivů.
[219] Směr použitého písma je v některých případech bustrofédon, např. *IG Bulg* 1,2 404 z Apollónie Pontské, nebo je používána místní epichórická alfabéta z Thasu/Paru, např. *I Aeg Thrace* 30 z Abdéry (Petrova 2015, 9).
[220] Stély v Apollónii Pontské mají prostý tvar obdélníku, případně v Perinthu mají typický podlouhlý tvar s palmetovým ukončením, známým jako *anthemion* (Panayotova 2007, 108).
[221] Z kontextu řeckých komunit v oblasti Thrákie se z 6. st. př. n. l. se dochovaly i další náhrobní stély podobného charakteru, které však nenesou žádný nápis, jako například stéla zobrazující stojícího muže se psem. Toto vyobrazení, které je obecně považováno za zpodobnění řeckého aristokrata, se do dnešní doby dochovalo celkem v 15 exemplářích po celém Černomoří (Petrova 2015, 11-18) a bývá datováno na přelom 6. a 5. st. př. n. l.

v Černomoří nasvědčuje na jejich původ v rámci místních řeckých komunit iónského původu.

6.1.1 *Typologie nápisů*

Dochované nápisy z 6. st. př. n. l. je možné typologicky i obsahově určit jako soukromé funerální texty, vytvořené za účelem označení místa pohřbu a jako připomínka zesnulého pro okruh nejbližších lidí. Krátký rozsah textů poukazuje na účelnost sdělení: typický text obsahuje jméno zesnulého a určení jeho biologického původu udáváním jména rodiče, případně zhotovitele nápisu. Nápisy mohou promlouvat ke čtenáři: personifikovaný náhrobní kámen oznamuje komu přesně patří a jehož život připomíná.[222] Obsah těchto sdělení měl význam převážně v nejbližší komunitě, kde každý znal zesnulého či jeho rodinu.

Ze 6. st př. n. l. tak nemáme žádné důkazy o prolínání řeckého a thráckého obyvatelstva. Nápisy svým kontextem i obsahem pocházejí z řeckých komunit a jejich charakter poukazuje na udržování tradičních společenských norem i v rámci nově vzniklých kolonií. Osobní jména, která se na nápisech vyskytovala, byla výhradně řeckého původu, dokonce i ve sledu dvou generací. Na nápisech nenalézáme žádné další vyjádření identity, ani se zde nevyskytují hledané společenskokulturní termíny, až na jednu výjimku výskytu formule typické pro náhrobní nápisy v řeckém světě.[223] Udržení tradiční formy i obsahu poukazuje na relativní uzavřenost tehdejších komunit a konzervativnost projevů epigraficky aktivní společnosti, tedy lidí, kteří se podíleli na publikování nápisů.

6.1.2 *Shrnutí*

Dochovaný vzorek nápisů ze 6. st. př. n. l. je bohužel velmi omezený a na jeho základě není možné hodnotit případné kontakty řecké a thrácké kultury. První nápisy se objevily v řecké komunitě v prvních desetiletích po založení kolonií, a jejich charakter se velmi podobal nápisům z jiných částí řecky mluvícího světa jak formou, tak obsahem. Malý počet dochovaných nápisů může poukazovat na a) nedostatečně a nerovnoměrně archeologicky prozkoumané kulturní vrstvy 6. st. př. n. l., b) nejasný charakter nápisů, který neumožňuje nápisy datovat právě do 6. st. př. n. l., c) na fakt, že společnost řeckých měst z území Thrákie v 6. st. př. n. l. neprodukovala velké množství nápisů, protože se potýkala jednak s interními, tak s externími problémy souvisejícími s osídlováním již obydleného území.

[222] Např. *Perinthos-Herakleia* 69: Ἡγησιπόλης εἰμὶ τῆς Ἡγεκράτεος, „Náležím Hégésipole, dceři Hégékratea".
[223] Termín *mnéma* pro označení hrobu či náhrobního kamene samotného.

6.2 Charakteristika epigrafické produkce v 6. až 5. st. př. n. l.

Nápisy datované do 6. a 5. st. př. n. l. pocházejí rovněž z pobřežních oblastí Černého a Marmarského moře z komunit řeckého původu. Typologicky se taktéž jedná o soukromé nápisy funerálního charakteru, které si udržovaly původní charakter a nedocházelo k prolínání s thráckou kulturou.

Celkem	3
Region měst na pobřeží	Apollónia Pontská 1, Perinthos (Hérakleia) 2
Region měst ve vnitrozemí	0
Celkový počet individuálních lokalit	3
Archeologický kontext nálezu	funerální 1, neznámý 2
Materiál	kámen 3 (mramor 1, neznámý 2)
Dochování nosiče	100 % 1, nemožno určit 2
Objekt	stéla 3
Dekorace	reliéfní dekorace 3 nápisy; figurální dekorace 3 nápisy (vyskytující se motiv: stojící osoba 2, sedící osoba 1, zvíře 1); architektonická dekorace 1 nápis (vyskytující se motiv: naiskos 1)
Typologie nápisu	soukromé nápisy 3, veřejné 0
Soukromé nápisy	funerální 3
Veřejné nápisy	0
Délka	aritm. průměr 3,3 řádky, medián 3, max. délka 4, min. délka 3
Obsah	bez hledaných termínů, náhrobní kameny vzpomínající na zemřelého
Identita	pouze řecká jména, krátké texty, 1 osoba na nápise

Do 6. a 5. st. př. n. l. jsou datovány celkem tři nápisy, které pocházejí z regionu řeckých kolonií na pobřeží Marmarského a Černého moře, tedy do stejných oblastí jako skupina nápisů datovaných do 6. st. př. n. l., jak ilustruje Mapa 11.13 v Apendixu 11.

6.2.1 Typologie nápisů

Dochované nápisy z 6. až 5. st. př. n. l. jsou typologicky totožné se skupinou nápisů ze 6. st. př. n. l. Jedná se taktéž o funerální texty, vytvořené za účelem označení místa pohřbu a na památku zesnulého v nejbližší komunitě. Nosiče nápisu jsou zhotovené z místního zdroje kamene a tvarově zachovávají podobu stél s jednoduchou dekorací. Jazyk nápisu je řecký, stejně tak jako původ dochovaných jmen. Text nápisů je ve všech třech případech psán v první osobě a obrací se na čtenáře, kterého informuje o identitě zemřelého a jeho původu, případně vyzdvihuje jeho kladné vlastnosti. Nakolik můžeme z takto malého vzorku soudit, zvyk zhotovovat náhrobní kameny s nápisy se i nadále udržel pouze v rámci řecké komunity.

6.2.2 Shrnutí

Dochovaný vzorek nápisů datovaných do 6. až 5. st. př. n. l. je taktéž velmi omezený a na jeho základě nelze hodnotit případné kontakty řecké a thrácké kultury. Počet dochova-

ných nápisů v žádném případě nevypovídá o skutečném stavu tehdy existujících osídlení a jednotlivých vztahů mezi nimi, ale spíše reflektuje nedostatečný stav našich znalostí a probádanost archeologických vrstev z daného období.

6.3 Charakteristika epigrafické produkce v 5. st. př. n. l.

V 5. st. př. n. l. dochází ke znatelnému nárůstu epigrafické produkce a rozšíření nápisů do většího počtu řeckých komunit na pobřeží, kde i nadále převládají funerální nápisy. V thráckém vnitrozemí se poprvé objevují nápisy použité v rámci thráckého funerálního kontextu, patrně patřící thrácké aristokracii a související s prominentní pozicí, kterou aristokraté ve společnosti zastávali.

Celkem	60 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 10, Apollónia Pontská 9, Mesámbriá 4, Perinthos (Hérakleia) 2, Strýmé 20, Zóné 9 (celkem 54 nápisů)[224]
Region měst ve vnitrozemí	Pulpudeva (pozdější Filippopolis) 5[225]
Celkový počet individuálních lokalit	13
Archeologický kontext nálezu	funerální 12, sídelní 1, nábož. 1, sekundární 11, neznámý 35
Materiál	kámen 54 (mramor 26, z toho mramor z Thasu 1, vápenec 6, jiný 20, z čehož je pískovec 1, póros 5; neznámý 2), kov 3 (stříbro, zlato), keramika 3
Dochování nosiče	100 % 10, 75 % 10, 50 % 23, 25 % 7, kresba 2, nemožno určit 8
Objekt	stéla 49, architektonický prvek 7, nádoba 3, jiné 1
Dekorace	reliéf 12, malovaná dekorace 0, bez dekorace 48; reliéfní dekorace figurální celkem 2 nápisy (vyskytující se motiv: stojící osoba 2, sedící osoba 1, obětní scéna 1), architektonické prvky 14 (vyskytující se motiv: naiskos 3, sloup 2, báze sloupu či oltář 5, florální motiv 1, architektonický tvar 5)
Typologie nápisu	soukromé 55, veřejné 3, neurčitelné 2
Soukromé nápisy	funerální 43, dedikační 6, vlastnictví 4, jiný 1, neznámý 1
Veřejné nápisy	nařízení 1, jiný 2
Délka	aritm. průměr 2,68 řádku, medián 2, max. délka 16, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 2, iónsko-attický 4; bústrofédon 1, stoichédon 1; hledané termíny (administrativní 4 - celkem 4 výskyty, epigrafické formule 3 - celkem 7 výskytů, honorifikační 0, náboženské 6 - celkem 8 výskytů, epiteton 6 - celkem 6 výskytů)
Identita	řecká božstva, regionální epiteta, kolektivní identita 4 - pouze obyvatelé řeckých obcí mimo oblast Thrákie, celkem 56 osob na nápisech, 46 nápisů s jednou osobou; max. 2 osoby na nápisech, aritm. průměr 0,93 osoby na nápis, medián 1; komunita převládajícího řeckého charakteru, jména pouze řecká (65 %), thrácká (1,67 %), kombinace řeckého a thráckého (1,67 %), jména nejistého původu (10 %)

Do 5. století celkem spadá 60 nápisů a k celkovému rozšíření nálezových lokalit na 13 oproti třem lokalitám z 6. st. př. n. l., a s tím i spojeným nárůstem epigrafické produkce.[226] Mapěa 11.14 v Apendixu 11 ilustruje rozložení nápisů na území Thrákie v 5. st.

[224] Z dalších tehdy existujících měst se nápisy do dnešní doby nedochovaly, či ještě nebyly objeveny. Možné je však také, že tato města v 5. st. př. n. l. nápisy neprodukovala, ať už z důvodů nestabilních podmínek, či odlišného přístupu tamních obyvatel k publikaci nápisů.

[225] Jeden nápis byl nalezen mimo region známých měst, a není ho možné zařadit do regionu měst na pobřeží, ani ve vnitrozemí.

[226] Nálezové lokality nesou jméno dle nejbližšího moderního osídlení, pokud není známo jejich antické jméno. V databázi jsou vedeny jako „*Modern Location*". V regionu antického města je zpravidla více nálezových lokalit, které mohou, ale nutně nemusí korespondovat s archeologickou lokalitou.

př. n. l. Většina nálezových lokalit pochází z území řeckých kolonií na pobřeží Egejského, Černého a Marmarského moře, v maximální vzdálenosti do 20 km od pobřeží. Největším producentem s 20 nápisy je řecké osídlení Strýmé poblíž moderního Molyvoti na egejském pobřeží. Z thráckého vnitrozemí se dochovaly nápisy v řádu pěti kusů z okolí moderní vesnice Duvanlij. Nápisy byly objeveny jako součást bohaté pohřební výbavy thráckých aristokratů v monumentálních hrobkách severně od řeky Hebros v regionu thráckého osídlení *Pulpudeva*, pozdější Filippopole. Tyto vnitrozemské nápisy se neodlišují pouze svou polohou, ale i použitým materiálem a funkcí, kterou objekt zastával v rámci společnosti.

Podobně jako v 6. st. př. n. l. je převážná většina 90 % nosičů nápisu zhotovena z kamene, nicméně zbývajících 10 % nápisů se nachází na kovových předmětech a na keramických nádobách.[227] Hlavní role nápisů psaných na kameni byla předat a sdělit specifickou zprávu v rámci lokální komunity, proto byly z převážné většiny určené k veřejnému vystavení, přístupné všem. Na lokální původ nápisů tesaných do kamene poukazuje i použitý materiál jako je vápenec, pískovec či porézní kámen, tzv. póros.[228] Oproti tomu primární funkce nápisů na kovových předmětech a keramických nádobách bylo v pěti z šesti nápisů označení vlastnictví či autorství a v jednom případě dedikace božstvu. Tato skupina nápisů sloužila primárně pro interní potřebu majitele a zpravidla se nejednalo o nápisy veřejně přístupné komukoliv, ale pouze vybraným členům z okolí majitele předmětu. Použitý materiál byl často drahý kov, jako je zlato či stříbro, což naznačuje na vysoké společenské postavení majitele. Mnohdy měly tyto předměty po smrti majitele využití jako sekundární funerální nápisy, a to zejména ve společnostech s kmenovým uspořádáním založených na charismatu a společenské prestiži jedince (Whitley 1991, 354-361; Bliege Bird a Smith 2005, 221-222, 233-234; Tzochev 2016, 789-792).

6.3.1 Funerální nápisy

Nápisy označené jako funerální je možné rozdělit do dvou kategorií dle jejich původní funkce a vztahu ke známému archeologickému kontextu: primární funerální nápisy, které byly vytvořeny pro účel pohřebního ritu, tedy např. vnitřní vybavení hrobky, architektonické součásti hrobky, a dále sekundární funerální nápisy, jejichž funkce byla původně jiná, ale pro svou sentimentální a společenskou hodnotu předměty nesoucí nápis tvořily

[227] Z nápisů tesaných do kamene má výrazná většina 82 % charakter soukromého nápisu, tedy nápisu sloužícího pro soukromé účely jedince či skupiny lidí. Téměř ze tří čtvrtin převládají funerální nápisy se 43 exempláři, dedikační nápisy představují zhruba 10 % a zbývající nápisy není možné přesněji určit.

[228] Tento fakt poukazuje na regionální charakter místních komunit, které primárně využívaly místně dostupný materiál a dále podporuje teorii, že nápisy byly produkovány místně a nestávaly se předmětem dálkového obchodu, alespoň v 5. st. př. n. l.

součást pohřební výbavy (Janouchová a Weissová 2015).[229]

6.3.1.1 Primární funerální nápisy

Primární funerální nápisy jsou typicky kamenné funerální stély či jiné předměty, které sloužily k označení místa pohřbu a připomínání zemřelého. Dochovalo se jich celkem 37 a pocházejí výhradně z území řeckých měst v pobřežních oblastech.

Přes 91 % primárních funerálních nápisů nese pouze řecká jména, s výjimkou jednoho nápisu z Apollónie, kde spolu figurují řecká a thrácká jména. Na černomořském pobřeží bylo možno u dvou nápisů určit použití dórského dialektu, a to u nápisů z Mesámbrie, která byla založená jako dórská kolonie, a dále i použití dialektu iónsko-attického u dvou nápisů z původně iónských kolonií Perinthu a Apollónie. Tento fakt souvisí s dialektem užívaným v rámci řeckých obcí, které oblasti osídlily a s nimiž je pojilo silné kulturněhistorické pouto. Vyjádření identity na funerálních nápisech se objevuje celkem na čtyřech nápisech: vždy se jedná o vyjádření příslušnosti k řeckému městskému státu a většinou se nachází v kombinaci s řeckým osobním jménem.[230] Geografické jméno se na funerálních nápisech vyskytuje pouze jednou a jedná se o město Perinthos, tedy o řecké osídlení z území Thrákie samotné. Co se týče hledaných termínů a vyjádření identity, na funerálních nápisech se vyskytuje pouze jediný administrativní termín, popisující identitu ženy nesoucí jméno řeckého původu jako propuštěnou otrokyni.[231]

Z dochovaných funerálních nápisů je patrné, že místní řecké komunity byly i v 5. st. př. n. l. poměrně uzavřené a ke kontaktu mezi thráckým obyvatelstvem docházelo v minimální míře v okolí Apollónie Pontské. Naopak ke kontaktu s dalšími částmi řecky mluvícího světa docházelo na pobřeží Egejského moře, které bylo v této době místem zvýšeného zájmu řeckých obcí. Nedostatek interakcí na epigrafickém materiále však nutně nemusí znamenat neexistenci kontaktů, ale spíše poukazuje na charakter nápisů jako na velmi selektivní médium, zachycující pouze malou část tehdejší společnosti. Archeologické výzkumy naopak dokazují, že mezi řeckými a thráckými komunitami docházelo v 5. st. př. n. l. k vzájemné interakci na každodenní bázi, která se ale bohužel neprojevila na nápisech (Kostoglou 2010, 180-185; Ilieva 2007, 212-221).

6.3.1.2 Sekundární funerální nápisy

Sekundární funerální nápisy se nacházejí na kovových či keramických předmětech, které primárně nebyly vyrobeny pro pohřební ritus, ale do dnešní doby se dochovaly právě

[229] Dosud nepublikovaný příspěvek na konferenci Symposium on Mediterranean Archaeology, 12. - 14. listopadu 2015, Kemer-Antalya, Turecko.
[230] Vyskytující se termíny: Aigínétés, Athénaios, Kyzikénos a Paroités.
[231] Nápis *IG Bulg* 1,2 334octies z Mesámbrie.

jako součást pohřební výbavy. Celkem se jedná o tři nápisy na kovových nádobách a tři na keramice, které pocházejí převážně z thráckého vnitrozemí z kontextu aristokratických pohřbů.

Nápisy na předmětech z drahých kovů, případně na importované keramice kvalitního provedení,[232] a tedy i vysoké hodnoty, byly nalezeny ve funerálním kontextu v thráckém vnitrozemí: předměty pocházejí z monumentálních hrobek, které se v 5. st. př. n. l. nacházely na území kmene Odrysů, nalezených v blízkosti moderní vesnice Duvanlij (Filov *et al.* 1934). Monumentalita hrobek, kterou je možné spatřit ještě dnes, a nákladnost nalezené pohřební výbavy dává soudit, že se jednalo o významné jedince, pravděpodobně elitní členy kmene Odrysů (Archibald 1998, 154-171). Krátké nápisy na kovových nádobách jsou psány řeckou alfabétou a mají charakter soukromého nápisu. Protože předměty byly zhotoveny ze stříbra a ze zlata, pravděpodobně si je mohli dovolit jen nejbohatší členové tehdejší společnosti. Dochovaná jména jsou thráckého původu a bývají interpretována jako jména majitele hrobky a pohřební výbavy (*SEG* 46:871; Filov *et al.* 1934).[233] Charakter dochovaných nápisů na kovových předmětech napovídá, že se jednalo předměty sloužící již za života majitele, které byly po jeho smrti přeneseny do hrobky jako hodnotný předmět, ukazatel společenského postavení majitele a důkaz prestiže v rámci komunity (Sahlins 1963; Whitley 1991, 354-361; Bliege Bird and Smith 2005, 221-222, 233-234; Tzochev 2016, 789-792).

Využití písma ve funerálním ritu se v thráckém kulturním prostředí v 5. st. př. n. l. poměrně zásadně odlišovalo od funkcí, které písmo zastávalo v řeckých komunitách na thráckém pobřeží. Docházelo-li ke kontaktu za účelem obchodní výměny zboží, nedocházelo ještě v této době k prolínání kulturních zvyklostí a společenského uspořádání, alespoň jak lze soudit z výsledné podoby a využití funerálních nápisů.

6.3.2 Dedikační nápisy

Dedikačních nápisů je celkem pět a pocházejí z pobřeží Egejského moře: tři z Abdéry a dva ze Zóné. Nápisy jsou datovány do druhé poloviny 5. st. př. n. l. a jedná se výhradně o věnování řeckým božstvům, jako Afrodíté *Syria*, Hermés *Agoráios*, Pýthia a Hestiá. Věnování obsahují tradiční dedikační formule užívané v řecké epigrafické tradici, avšak pouze jeden

[232] Tři nápisy na keramice byly taktéž nalezeny na thráckém území v monumentálních hrobkách: dva z nápisů pocházejí taktéž z nekropole u vesnice Duvanlij (*SEG* 47:1061,4 a *SEG* 47:1061,5) a jeden nápis pochází z nekropole města Apollónia Pontská na černomořském pobřeží (*SEG* 54:630). Ve všech případech se jednalo o keramické nádoby řecké provenience, jako je attická hydria, dále střep keramického talíře nesoucí mužské jméno řeckého původu, a nakonec skyfos nesoucí řecké jméno a věnování Afrodíté. Předměty mohly původně sloužit jako obchodní artikl, či dar, a text nápisu nemusí mít žádnou souvislost se sekundární depozicí v hrobce, ani s majitelem hrobky. I přesto, že tyto nápisy nemají přímou výpovědní hodnotu k průběhu funerálního ritu samotného, jedná se o důkaz cirkulace předmětů mezi thráckým vnitrozemím a černomořským pobřežím.

[233] Konkrétně se jedná se o dva zlaté pečetní prsteny, stříbrné nádoby, součásti luxusního picího servisu.

nápis obsahuje výlučně řecká jména. Další nápisy obsahují jména velmi špatně dochovaná, u nichž bohužel není možné zjistit jejich původ. V jednom případě je nápis psán iónsko-attickým dialektem a v jednom případě je použita epichórická alfabéta z Thasu/Paru. Z těchto nepřímých důkazů je tak možné usuzovat, že dedikace pocházely převážně z řecky mluvících komunit v egejské oblasti. Dochované dedikační nápisy nasvědčují, že v 5. st. př. n. l. nedocházelo k prolínání řeckých a thráckých náboženských představ, ale tehdejší náboženství a jeho projevy na nápisech si udržovaly poměrně konzervativní přístup.

6.3.3 Veřejné nápisy

Dochované tři veřejné nápisy reprezentují pouze 5 % nápisů z daného souboru. Ve dvou případech se jedná o nápis vymezující hranice náboženského okrsku řeckých božstev Dia, Athény a *hérós* se jmény *Podalirios*, *Machaón* a *Periéstos*. Tyto nápisy pocházejí regionu řeckého města Strýmé na pobřeží Egejského moře. Nápis z Abdéry představuje velmi fragmentárně dochované nařízení vydané blíže neznámou politickou autoritou mezi lety 485 a 475 př. n. l. Na žádném z nápisů nebylo možné určit kontext komunity, z které nápis pocházel, vzhledem k chybějícím osobním jménům a vyjádřením identity. Místa nálezů pocházejí z regionu řeckých měst Abdéra, Strýmé, a tudíž se dá předpokládat, že byly vytvořeny zde žijícím řeckým obyvatelstvem pro interní potřeby řecké komunity. Použitý lokální materiál, jako je vápenec a mramor, více než nasvědčují omezení produkce veřejných nápisů pouze na řeckou komunitu v pobřežních oblastech.

6.3.4 Shrnutí

Epigrafické památky z 5. st. př. n. l. pocházející z řeckých měst na egejském a černomořském pobřeží ukazují určitou míru konzervativismu vůči thráckým obyvatelům, alespoň dle obsahu dochovaných nápisů. Zcela odlišné pojetí funkce písma mezi řeckou a thráckou komunitou však nasvědčuje, že kontakty v 5. st. př. n. l. zůstávaly spíše na obchodní úrovni, a přenos kulturních zvyklostí byl i nadále minimální a omezoval se především na oblasti bezprostředně sousedící s řeckými městy na pobřeží. Nápisy v thráckém kontextu figurovaly pouze v elitních kruzích a jejich užití nasvědčuje o využití ryze pro soukromé účely prominentních jedinců. Oproti tomu v řeckém kontextu je epigrafická produkce rozšířena do větší části populace, nápisy jsou součástí života komunity a stejně tak tomu odpovídá i jejich obsah.

K vzájemným kontaktům Řeků a Thráků docházelo dle epigrafického materiálu ve velmi omezené míře v okolí Apollónie, která se nacházela v sousedství území thráckých kmenů a pravděpodobně sloužila jako středisko obchodní výměny mezi řeckým světem a

thráckým obyvatelstvem. Není tedy vůbec překvapivé, že se thrácké obyvatelstvo objevuje i v onomastických záznamech pocházejících z Apollónie, což může dokazovat nově vznikající příbuzenské vztahy, či mísení onomastických tradicí obou komunit. Jedná se nicméně o první epigraficky postihnuté kontakty Thráků a Řeků na nearistokratické úrovni.

6.4 Charakteristika epigrafické produkce v 5. až 4. st. př. n. l.

Převážná většina produkce nápisů datovaných do 5. a 4. st. př. n. l. pocházela i nadále z pobřežních oblastí, pouze s jedním nápisem pocházejícím z thráckého vnitrozemí. Nápisy i nadále sloužily převážně funerální funkci. Vzhled i obsah nápisů poukazoval na řecký původ nápisů, stejně tak i dochovaná osobní jména potvrzují, že epigrafická produkce se i nadále soustředila v rámci řeckých komunit.

Celkem	124 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 2, Apollónia Pontská 96, Chersonésos Molyvótés 1, Mesámbriá 2, Odéssos 8, Strýmé 9, Zóné 1; (celkem 119 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Beroé (pozdější Augusta Traiana) 1[234]
Celkový počet individuálních lokalit	15 (76 % všech nápisů z Apollónie Pontské)
Archeologický kontext nálezu	funerální 70, sekundární 7, neznámý 47
Materiál	kámen 123 (mramor 29, vápenec, 51, jiný 37, z čehož je pískovec 31, a dále místní kámen; neznámý 6), kov 1 (stříbro)
Dochování nosiče	100 % 62, 75 % 13, 50 % 16, 25 % 5, oklepek 1, kresba 10, ztracený 3, nemožno určit 14
Objekt	stéla 119, architektonický prvek 4, jiný 1
Dekorace	reliéf 27, malovaná dekorace 11 (písmena červenou barvou), bez dekorace 87; reliéfní dekorace figurální 2 nápisy (vyskytující se motiv: jezdec 1, funerální scéna 1, stojící osoba 1, funerální portrét 1), architektonické prvky 17 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 22, sloup 3, báze sloupu či oltář 14, florální motiv 6, architektonický tvar 29, jiný 1)
Typologie nápisu	soukromé 120, veřejné 1, neurčitelné 3
Soukromé nápisy	funerální 119, vlastnictví 1
Veřejné nápisy	náboženské 1
Délka	aritm. průměr 2,25 řádku, medián 2, max. délka 7, min. délka 1
Obsah	použitý dialekt atticko-iónský 1, stoichédon 1; řecká božstva 1, epiteton regionální 1, epigrafické formule funerální 2 - celkem 2 výskyty, ostatní hledané termíny 0
Identita	místa zmíněná v nápisech z Thrákie (Perinthos 1), celkem 123 osob na nápisech, 104 nápisů s jednou osobou, max. 2 osoby na nápisech, aritm. průměr 0,99 osoby na nápis, medián 1; komunita převládajícího řeckého charakteru, osobní jména řecká (85 %), thrácká (0,8 %), kombinace řeckého a thráckého (1,61 %), kombinace řeckého a jména nejistého původu (5,64 %) jména nejistého původu (1,61 %), bez jména (5,64 %); vyjádření kolektivní identity 1 (občan řeckého města Hérakleia)

Celkem se dochovalo 124 nápisů a podobně jako v předcházejících obdobích pocházejí z okolí řeckých měst na mořském pobřeží, jak je patrné z Mapy 11.14 v Apendixu 11. Největším producentem nápisů je Apollónia Pontská, odkud pochází 96 nápisů, což před-

[234] Celkem čtyři nápisy pocházely z blíže neznámého místa v Thrákii: dva z nich pocházely z pobřeží Egejského moře a dva z území Bulharska.

stavuje 77 % všech nápisů z daného období.[235] Pouze jeden nápis pochází z vnitrozemí z okolí moderního města Kazanlak, spadajícího do regionu antického města *Beroé*, později známého pod římským jménem *Augusta Traiana*. Lešnikova Mogila, v níž byl nápis nalezen jako součást pohřební výbavy, bývá interpretována jako místo pohřbu bohatého aristokrata thráckého původu, viz níže (Kitov 1995, 19-21).

Nápisy datované do 5. až 4. st. př. n. l. mají velmi podobný charakter jako nápisy datované do 5. st. př. n. l. Většina nápisů je zhotovena z místního kamene a má podobu jednoduché stély s minimem dekorací, jako jsou florální motivy či červeně malovaná písmena. Hlavní funkcí nápisů je stále označení místa pohřbu v řeckých komunitách a v thráckém vnitrozemí slouží nápisy i nadále úzkému okruhu aristokratů.

6.4.1 Funerální nápisy

Skupina nápisů datovaných do 5. a 4. st. př. n. l. obsahuje 119 primárních funerálních nápisů tesaných do kamene. Až 95 z nich pochází z Apollónie Pontské, což je pravděpodobně důsledek nedávného archeologického výzkumu ve městě, při němž byly objeveny rozsáhlé nekropole Kalfata a Budžaka (Gyuzelev 2002, 2005, 2013; Velkov 2005).

Oproti předcházejícímu období je možné pozorovat jen velmi pozvolný nárůst výskytu thráckých jmen na funerálních nápisech. Řecká a thrácká jména se společně vyskytují na třech funerálních nápisech, což představuje pouhých 2,4 % funerálních nápisů z daného období. Vyskytující se thrácká jména patří výhradně ženám a všechny tři nápisy pocházejí z nekropole Kalfata ve městě Apollónia Pontská, kde pravděpodobně docházelo ke kontaktu mezi Thráky a Řeky a k navazování partnerských vztahů mezi jedinci s odlišným původem.[236]

Tzv. sekundárně funerální se dochoval pouze jeden nápis zhotovený na stříbrné nádobě. Tento nápis taktéž pochází z kontextu bohaté pohřební výbavy hrobky thráckého aristokrata, která je známá pod názvem Lešnikova Mogila a nachází se u moderního města

[235] Za vysoký počet nápisů pocházejících právě z Apollónie může pravděpodobně stav archeologického výzkumu v oblasti a nedávné objevení několika nekropolí přímo na území antického města (Velkov 2005; Gyuzelev 2002, 2005, 2013; Baralis a Panayotova 2013, 2015; Hermary *et al.* 2010). V této době byla Apollónia ekonomické centrum a měla četné kontakty i s vnitrozemím, jak dokazují i např. mincovní nálezy (Paunov 2015, 268-269). Apollónia Pontská, kolonie Mílétu, byla založená koncem 7. st. př. n. l. Poměrně záhy se stala obchodním centrem regionu a svou výsadní pozici si udržela i v průběhu 5. st. př. n. l., kdy dokonce začala razit vlastní mince, které se nacházejí nejen v Thrákii, ale i ve Středomoří (Isaac 1986, 242-246). Apollónia tak pravděpodobně sloužila jako středisko obchodu a nevyhnutelně zde docházelo i ke kulturní výměně mezi řeckým světem a thráckým obyvatelstvem.

[236] Žena thráckého původu partnerka či dcera muže nesoucí jméno řeckého původu se jménem Paibiné Augé, partnerka/dcera Hermaia z nápisu *IG Bulg* 1,2 430; tak jako žena se jménem řeckého původu partnerka či dcera muže se jménem thráckého původu: Faniché, partnerka/dcera Kerzea (Gyuzelev 2002, 20), a dále Dioskoridé, partnerka/dcera Basstakilea z nápisu *IG Bulg* 1,2 440. Fakt, že dochované nápisy dokumentují vytváření příbuzenských kontaktů mezi Thráky a Řeky, znamená, že obě mezi oběma komunitami docházelo ke kontaktu již delší dobu a vznikly zde vztahy, které epigrafické prameny nepostihují vůbec, či nepřímo a se zpožděním i desítek let.

Kazanlak (*SEG* 55:742; Kitov 1995, 19-21). Podobně jako u stejné skupiny nápisů datovaných do 5. st. př. n. l. se jedná o stříbrnou nádobu sloužící za života majitele, jehož jméno pravděpodobně nápis nese.[237] V okruhu thráckých aristokratů vlastnictví předmětu nesoucího nápis poukazovalo na společenskou prestiž majitele, podobně jako tomu je i u skupiny nápisů na kovových nádobách datovaných do 5. st. př. n. l.

6.4.2 Dedikační nápisy

Z této skupiny nápisů se nedochoval žádný dedikační nápis.

6.4.3 Veřejné nápisy

Z této skupiny nápisů se dochoval pouze jeden nápis *IG Bulg* 1,2 398, který Georgi Mihailov označuje jako *res sacrae*, ale svou povahou se nápis nachází na pomezí veřejného, dedikačního a stavebního textu (Mihailov 1970, 365-366). Tento nápis sloužil k označení místa v regionu Apollónie Pontské, kde stál chrám, *megaron*, řecké bohyně Gé *Chthonios*. Nejedná se tedy v pravém slova smyslu o nápis vytvořený politickou autoritou, který by souvisel s chodem státu či jiné politické organizace, ale spíše o nápis dokumentující rozčlenění půdy a existenci chrámu řecké bohyně na území řecké obce.

6.4.4 Shrnutí

Nápisy datované do 5. až 4. st. př. n. l. vykazují velkou míru podobnosti se skupinou nápisů datovaných do 5. st. př. n. l. Převahu mají funerální nápisy, které pocházejí pouze z prostředí řeckých měst na pobřeží a které si udržují tradiční formu i obsah. Z vnitrozemí pochází pouze jeden nápis zhotovený na stříbrné nádobě, který je možné spojovat s thráckou aristokracií a jehož účel byl převážně utilitární povahy s významem pro okruh nejbližších aristokratů. Zvyk vytvářet nápisy nesoucí sdělení určené pro širší komunitu i nadále zůstává znakem řecké kultury a neprojevuje sena zvyklostech thráckých obyvatel.

6.5 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. st. př. n. l.

Většina epigrafické produkce ve 4. st. př. n. l. pochází z řeckých komunit podél mořského pobřeží. I nadále převládají nápisy funerální, ale pozvolna narůstá i počet veřejných

[237] O přesné podobě jména a znění nápisu se badatelé nemohou shodnout, vzhledem k tomu, že se jedná o jediný výskyt tohoto jména. Dimitrov (2009, 31-32) navrhuje interpretaci „(nádoba) Dynta, syna Zeila". Theodossiev (1997, 174) navrhuje znění „(fiálé) Dynta, syna Zemya" a Dana (2015, 247) navrhuje znění „(majetek) Dyntozelmia".

nápisů, sloužících převážně k organizaci a uplatnění politické svrchovanosti řeckých komunit, ale i jako prostředek vyjádření diplomatických vztahů mezi řeckými obcemi a thráckými aristokraty. Jména vyskytující se na nápisech svědčí o omezeném mísení řeckých a thráckých onomastických tradic v bezprostředním okolí řeckých měst. Nápisy se objevují ve velmi omezené míře i v thráckém vnitrozemí, kde slouží především potřebám thrácké aristokracie, stejně jako v 5. st. př. n. l.

Celkem	168 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 16, Apollónia Pontská 55, Byzantion 7, Chersonésos Molyvótés 1, Dionýsopolis 1, Maróneia 9, Mesámbriá 11, Odéssos 5, Perinthos (Hérakleia) 2, Strýmé 29, Zóné 18 (celkem 154 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Beroé (Augusta Traiana) 2, Pistiros 1[238]
Celkový počet individuálních lokalit	26
Archeologický kontext nálezu	funerální 58, sídelní 3, nábož. 2, sekundární 21, neznámý 84
Materiál	kámen 162 (mramor 92, z toho mramor z Thasu 3, vápenec 44, jiné 20, z čehož je pískovec 4, póros 2, vulkanický kámen 3; neznámý 6), kov 4 (stříbro 2, zlato 1, neznámý kov 1), jiný materiál 1, neznámý 1
Dochování nosiče	100 % 54, 75 % 33, 50 % 34, 25 % 16, kresba 6, ztracený 1, nemožno určit 24
Objekt	stéla 142, architektonický prvek 18, nádoba 2, socha 1, nástěnná malba 1, jiný 2, neznámý 2
Dekorace	reliéf 67, malovaná dekorace 6, jiná dekorace 1, bez dekorace 94; reliéfní dekorace figurální 6 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 1, stojící osoba 2, sedící osoba 2, funerální scéna 1), architektonické prvky 61 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 24, sloup 4, báze sloupu či oltář 14, florální motiv 5, architektonický tvar/forma 19, jiný 1)
Typologie nápisu	soukromé 153, veřejné 9, neurčitelné 6
Soukromé nápisy	funerální 142, dedikační 5, vlastnictví 4, jiný 1, neznámý 1
Veřejné nápisy	nařízení 2, náboženské 1, seznamy 1, honorifikační dekrety 1, státní dekrety 2, jiný 1, neznámý 1[239]
Délka	průměr 2,96 řádku, medián 2, max. 46, min. 1
Obsah	dórský dialekt 12, iónsko-attický dialekt 3; stará attická alfabéta 2, stoichédon 3, graffiti 1; hledané termíny (administrativní 11 - celkem 16 výskytů, epigrafické formule 3 - celkem 3 výskyty, honorifikační 3 - celkem 4 výskyty, náboženské 8 - celkem 10 výskytů, epiteton 2)
Identita	řecká božstva 6, subregionální hérós 2, kolektivní identita 10 - obyvatelé řeckých obcí, Thrákové jako kolektivní pojmenování, celkem 174 osob na nápisech, 121 nápisů s jednou osobou; max. 7 osob na nápis, aritm. průměr 1,03 osoby na nápis, medián 1; komunita převládajícího řeckého charakteru, jména pouze řecká (72 %), thrácká (2,97 %), kombinace řeckého a thráckého (0,59 %), jména nejistého původu (14,28 %); geografická jména z oblasti Thrákie 4, geografická jména mimo Thrákii 1;

Do 4. st. př. n. l. bylo datováno 168 nápisů, což znamená nárůst o 180 % oproti skupině nápisů datovaných do 5. st. př. n. l. Ve 4. st. př. n. l. i nadále narůstá počet individuálních lokalit, v nichž byly nápisy nalezeny. Jak dokazuje Mapa 11.15 v Apendixu 11, většina nápisů stále pochází z řeckých měst na pobřeží Černého, Marmarského a Egejského moře. Téměř jedna třetina nápisů pochází z řeckého města Apollónia Pontská, která v této době patří k hlavním kulturním a ekonomickým centrům regionu, ale zároveň také k nejlépe archeologicky prozkoumaným městům.[240] Mezi producenty střední velikosti patří řecká

[238] Celkem 11 nápisů nebylo nalezeno v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti (čtyři lokality s celkem pěti nápisy), či uvádějí jejich původ jako blíže neznámé místo v Thrákii (šest nápisů).

[239] Součet nápisů jednotlivých typů je vyšší než počet veřejných nápisů vzhledem k možným kombinacím jednotlivých typů v rámci jednoho nápisu.

[240] V posledních několika desetiletích zde byly nalezené nové nekropole s velkým počtem funerálních nápisů (Isaac 1986, 246; Avram, Hind a Tsetkhladze 2004, 931-932; Velkov 2005; Gyuzelev 2002, 2005, 2013). Oproti

města z pobřežních oblastí jako je Abdéra, Byzantion, Maróneia, Mesámbriá, Odéssos, Strýmé a Zóné. Oproti 5. st. př. n. l. je možné zaznamenat objevení nových lokalit ve vnitrozemské Thrákii, a to zejména v okolí dvou hlavních toků, Hebros a Tonzos. Lokality sídelního a funerálního charakteru ve vnitrozemí jsou, dle obecně přijímaného konsenzu, jak řeckého, tak thráckého původu.[241]

Podobně jako v 5. st. př. n. l. je možné sledovat odlišné charakteristiky nápisů zhotovených na kameni a na kovu či keramice. Jednak se jedná o jejich odlišnou kulturně-společenskou funkci, ale také i jejich výskyt v rámci prostorově odlišných komunit. Nápisy na kameni (96 %) se vyskytovaly převážně na pobřeží, nápisy na jiném médiu pocházejí převážně z vnitrozemí (3 %).[242] Nápisy na kameni jsou datovány do 4. st. př. n. l. v počtu 162 nápisů, z nichž 59 % nápisů je zhotoveno z mramoru, 28 % z vápence a zbývající část z místně dostupného kamene.[243] Podobně jako v 5. st. př. n. l. dochází k využívání místních zdrojů a nemáme důkazy o tom, že by se nápisy staly předmětem dálkového obchodu.[244] Oproti tomu nápisy vyryté na kovové předměty a do stěny hrobky pocházejí z thráckého vnitrozemí či z oblastí na pobřeží Egejského moře tradičně ovládaných thráckým kmenem Odrysů v okolí hory Ganos, mezi řeckými městy Ainos a Perinthos (Archibald 1998, 109-111).[245]

6.5.1 Funerální nápisy

Skupina primárních funerální nápisů si i ve 4. st. př. n. l. uchovává stejný charakter jako v 5. st. př. n. l., nicméně se zde poprvé vyskytují nápisy zhotovení na vnitřní architektuře hrobek. Primární funerální nápisy i nadále pocházejí ze stejných či charakteristikou velmi

nápisům z 5. až 4. st. př. n. l. jsou nicméně celková čísla dochovaných nápisů z Apollónie nicméně zhruba o 40 % nižší, což může být jednak důsledek lehkého útlumu postavení Apollónie, či výsledek do značné míry náhodných archeologických nálezů a široké datace nápisů.

241 Lokalita Pistiros je archeology považována za řeckou obchodní stanici a říční přístav (Bouzek *et al.* 1996, 9). Lokalita Seuthopolis je interpretována jako sídlo thráckého panovníka Seutha III. (Dimitrov, Chichikova a Alexieva 1978, 3-5). Lokality Sborjanovo, Smjadovo, Alexandrovo, Kupino, Naip jsou považovány za hrobky bohatých thráckých aristokratů z kmene Odrysů (Stoyanov 2001, 207-218; Atanasov 2006, 6; Kitov 2001, 15-29; Gergova 1995, 385-392; Delemen 2006, 261-263). Archeologický kontext míst nálezu nápisů je bohužel z poloviny neznámý, dále z jedné třetiny funerální, což znamená, že nápisy byly nalezeny buď v konkrétní hrobce, její blízkosti, či v blízkosti pohřebiště. Ve třech případech pochází nápisy ze sídelního archeologického kontextu, a ve dvou případech bylo místo jejich nálezu určeno jako náboženského původu, např. u nápisů pocházejících ze svatyně. Sekundární archeologický kontext je znám celkem u 21 nápisů, což je zhruba osmina souboru.

242 U jednoho nápisu editor korpusu neudává materiál nosiče a je tedy neznámý.

243 V případě nápisů nalezených v okolí pobřeží Egejského moře jsou jako zdroj mramoru relativně často udávány lomy na ostrově Thasu.

244 Stejně jako v 5. st. př. n. l. má převážná část nápisů na kameni charakter soukromého nápisu, s podílem 91 % nápisů z daného období. Dále jsou to nápisy veřejné se zastoupením 5 % a nápisy, které nebylo možné určit, které představují zhruba 4 %.

245 Stejně jako v případě nápisů na jiném materiálu než kameni, datovaných do 5. st př. n. l., i tato skupina čtyř nápisů pochází z kontextu bohatých pohřbů, patřícím pravděpodobně thrácké aristokracii, jako je Dalakova Mogila u Kazanlaku, lokalita Naip u hory Ganos na pobřeží Marmarského moře, neznámá mohyla u Kazanlaku (Delemen 2006, 251-273; Kitov 1995, 17; Kitov a Dimitrov 2008, 25-32). Jedná se jak o funerální nápisy primární, tak sekundárně umístěné.

podobných komunit na pobřeží, stejně tak jako sekundární funerální nápisy převážně pocházejí z kontextu thrácké aristokracie ve vnitrozemí.

6.5.1.1 Primární funerální nápisy

Celkem se jedná o 142 nápisů tesaných do kamene, zhotovených nejčastěji ve tvaru stély.[246] Funerální nápisy pocházejí opět z řeckých komunit podél mořského pobřeží: největší skupina 55 funerálních nápisů pochází z Apollónie Pontské na pobřeží Černého moře. Další významnou skupinu tvoří 29 nápisů ze Strýmé na egejském pobřeží.[247]

Osobní jména na funerálních nápisech jsou z 85 % řeckého původu. V jednom případě nápisu *I Aeg Thrace* 153 ze Strýmé na egejském pobřeží je zaznamenáno mísení onomastických tradic, kdy jedna osoba nesoucí řecké jméno může mít thráckého otce.[248] Vyjádření identity na funerálních nápisech na kameni zaznamenává čtyři případy příslušnosti k řecky mluvícím komunitám, naznačené užitím termínů Kyrénáios, Abdérítés, Amfipolítés a Kyzikénos. Tento fakt poukazuje na stále relativně konzervativní společnost, kde imigrace nebyla častá, či nebylo nutné uvádět svůj geografický původ v rámci funerálních nápisů.[249] Hledané termíny poukazují opět na převážně řeckou komunitu, která udržovala tradiční zvyky, nicméně tradiční formule náležící funerálním nápisům se vyskytla pouze jednou. Nesetkáváme se ani s individualizovanou prezentací jednotlivých zemřelých a poukazování na jejich společenský status, výjimkou je jeden nápis propuštěné otrokyně na nápise *IG Bulg* 1,2 334novies a.

Dva nápisy zhotovené na stěně vnitřní komory mohylové hrobky pocházejí z okolí hory Ganos[250] na pobřeží Marmarského moře a z lokality u vesnice Smjadovo v severní části Thrákie.[251] Z uvedeného charakteru nápisů plyne, že přístup do samotných hrobek či k předmětům na kovových předmětech měla velmi omezená skupina lidí z nejbližšího okolí majitele. Dle původu dochovaných jmen a charakteru pohřební výbavy je možné sou-

[246] Typický text funerálního nápisu představuje jméno zemřelého se jménem otce či partnera v genitivu. Pouze v jednom případě tento jednoduchý text doplňují okolnosti smrti a detaily z života zemřelého (Gyuzelev 2013, 20). Průměrná délka funerálního nápisu je 2,3 řádku, nicméně nejdelší text má až šest řádků.

[247] V sedmi případech je dokonce dochováno použití dórského dialektu v původně dórských koloniích Mesámbriá s pěti nápisy, Byzantion s jedním; jeden nápis pochází z původně nedórského Odéssu.

[248] Jméno otce Dadás není výhradně thrácké, tudíž není možné na jeho thrácký původ poukázat se 100 % jistotou (Loukopoulou 1989, 201).

[249] Geografická jména zmiňují pouze v jednom případě Olynthos, avšak text nápisu *I Aeg Thrace* 214 je příliš poškozen, abychom z něj mohli usuzovat něco dalšího.

[250] Text nápisu SEG 56:827bis: ΚΑΘΑΘΑ. Z téže hrobky dále pochází stříbrná nádoba *SEG* 56:828, označující majitele nádoby, thráckého aristokrata Térea (Delemen 2006, 261-262). Z historických pramenů víme, že jméno Térés tradičně patřilo panovníkům z rodu thráckých Odrysů, avšak nedokážeme s přesností posoudit, zda se jednalo o téhož Térea, majitele této hrobky (Hdt. 4.80, 7.137; Thuc. 2.29, 2.67, 2.95; Dem. 12.8).

[251] Nápis *SEG* 52:712 ze Smjadova byl nalezen na překladovém kameni, který byl součástí vnitřní architektury hrobky, patřící pravděpodobně členovi či člence thrácké aristokracie. Vzhledem k tomu, že se jedná o nápis pocházející z vnitřního prostoru hrobky, jednalo se nejspíše o jméno majitelky hrobky: Gonimase(ze), ženy Seutha. Přesné znění nápisu *SEG* 52:712 není zcela jasné. Dimitrov (2009, 17-18) navrhuje překlad „Gonimaseze, Seuthova žena", zatímco Dana (2015, 246-247) text čte následovně „Gonimase, Seuthova žena, (i nadále) žije!".

dit, že se jednalo o členy thrácké aristokracie. Užití písma v tomto případě bylo omezeno převážně na utilitární funkci označení majitele či zhotovitele a obsah textu se nevázal k funerálnímu ritu samotnému. Svým charakterem se tak nápisy z vnitřní architektury hrobek řadí spíše k nápisům na kovových nádobách a jiných materiálech, nalezených v thráckém vnitrozemí v kontextu aristokratických hrobek v 5. až 3. st. př. n. l.

6.5.1.2 Sekundární funerální nápisy

Do skupiny sekundárních funerálních nápisů patří celkem čtyři nápisy na kovových předmětech, zhotovené z drahých kovů: jeden zlatý pečetní prsten *SEG* 58:699 nese jméno a podobiznu pravděpodobně svého majitele Seutha, syna Térea. Dále do této skupiny patří stříbrná nádoba nesoucí nápis *SEG* 56:828 se jménem Térea, označující pravděpodobně majitele nádoby, zmíněná výše. Další nápis *SEG* 53:706 na stříbrné nádobě s textem „*Kotys, z Ergiské*", který taktéž označuje majitele a geografický termín Ergiské označuje buď původ majitele či původ nádoby samotné. Bohužel u této nádoby není zcela možné určit její přibližné místo nálezu, protože pochází z aukce, avšak podobá se nádobám pocházejícím z území Thrákie (Loukopoulou 2008, 158-159). Poslední nápis *SEG* 46:851 na kovovém kratéru nese nápis označující pravděpodobně její obsah.[252]

Ač byly všechny předměty nalezeny ve funerálním kontextu, obsah textu se nevztahuje specificky k pohřebnímu ritu. Nápisy představují součást pohřební výbavy uložené do hrobu společně se zemřelým a mají čistě utilitární funkci. Původ majitele, alespoň nakolik je možné soudit dle osobních jmen, byl thrácký.[253] Naopak obsah nádoby je označen typicky řeckým způsobem, což může poukazovat na řecký původ nádoby.[254] Nicméně tento nápis mohl vzniknout daleko dříve, než se nádoba dostala do thráckého prostředí, a její přítomnost dokládá pouze obchodní či diplomatické kontakty a výměnu zboží mezi thráckým vnitrozemím a řeckým pobřežím.

6.5.2 Dedikační nápisy

Celkový počet dedikačních nápisů se oproti 5. st. př. n. l. výrazně nezměnil. Dochovalo se celkem pět nápisů z oblastí na pobřeží Egejského a Černého moře. Nápisy obsahují tradiční formule dedikačních nápisů (*epoiésen*, *euchén*) a byly věnovány převážně řeckým božstvům Démétér, Kybelé a *héróům* s přízviskem *Epénór* a *Mesopolités*. Nic nenasvědčuje, že by se Thrákové aktivně podíleli na vydávání dedikačních nápisů či že by nápisy pocházely

[252] Nápis naznačuje, že je obsah jsou čtyři kyliky, tedy číše na víno.
[253] Seuthés, Térés, Kotys jsou tradiční jména thrácké aristokracie, vyskytující se i v literárních pramenech (Thuc. 2. 29, 2.67, 2.95, 2. 97; Strabo 12.3.29; Tac. *Ann.* 2.64-65).
[254] Písmeno delta označuje číslo 4, a slovo kylix pochází z řečtiny a označuje číši na pití vína.

z čistě thráckého prostředí. Texty jsou krátké a psané řecky, gramaticky a ortograficky nevykazují žádné zvláštnosti oproti standardnímu užití řečtiny a obsahují pouze řecká jména. Osobní jména, jména božstev, forma a obsah nápisů navíc poukazují na řecký původ dedikantů a převážně řecký kontext komunit, z nichž nápisy pocházely.

6.5.3 Veřejné nápisy

Veřejných nápisů se dochovalo celkem devět, což představuje oproti 5. st. př. n. l. mírný nárůst. Narůstající číslo odpovídá i upevňování pozice politických autorit v regionu v důsledku stabilizace podmínek a nárůstu počtu nových osídlení.[255] Typologicky se jedná o šest dekretů, z čehož tři jsou honorifikační udílející pocty významným jedincům. Dále sem patří dvě nařízení, regulující obchodní výměnu, jeden seznam obsahující záznam pravděpodobně dlužných částek či vynaložených nákladů, jeden text náboženského charakteru na pomezí soukromého textu a dva nápisy jiného či blíže neznámého charakteru.

Ve 4. st př. n. l. vidíme první náznaky využití nápisů v rámci regulace veřejného politického a ekonomického života: objevují se termíny jako je *polis*, *démos*, *búlé* apod. které poukazují na existenci samosprávních institucí. Tyto instituce nebyly do 4. st. př. n. l. epigraficky potvrzeny z území Thrákie, nicméně pravděpodobně existovaly v daných městech již dříve. Termíny se objevují na nápisech pocházejících z řeckých komunit v Mesámbrii, Dionýsopoli, Zóné, Perinthu a Byzantiu, což svědčí o tradičním uspořádání těchto řeckých měst, o jejich politické autonomii a o fungujícím státním aparátu, schopném vydávat veřejná nařízení.[256] O existenci diplomatických a ekonomických vztahů řeckých měst a thráckých aristokratů svědčí nápis *SEG* 49:911.[257] Jedná se vůbec o první smlouvu ekonomického charakteru pocházející z území Thrákie, kde thrácký panovník vystupuje jako svrchovaná politická autorita, rovná autoritě řeckých měst na pobřeží. Dle současných interpretací šlo o regulaci již probíhajících ekonomických kontaktů, reagující na aktuální či minulé problémy ve snaze o nápravu a kodifikaci vzájemných vztahů (Velkov a Domaradzka 1996, 209-215; Bravo a Chankovski 1999, 279-290; Graninger 2012, 108-109). O vnitřním uspořádání území ovládaného Odrysy však z nápisu není bohužel

[255] Jedním z efektů dlouhodobé stabilizace politické situace může být i nárůst společenské komplexity. Tento jev se v rámci epigrafiky může projevit nejen nárůstem celkové epigrafické produkce, ale i vznikem nových funkcí a povolání, a tedy i jejich následnému objevení v textu nápisů.

[256] Příkladem může být nařízení *I Aeg Thrace* 3 z Abdéry datované do poloviny století regulující obchod s otroky a hospodářskými zvířaty.

[257] Tento nápis pochází pravděpodobně z prostředí řeckého *emporia* Pistiros v thráckého vnitrozemí a jedná se dohodu, v jejímž rámci se reguluje obchod mezi odryským panovníkem Kotyem a řeckými městy na pobřeží Egejského moře, a to konkrétně Maróneiou, Apollónií a Thasem. Dana (2015, 247-248) poukazuje na několik desítek *graffit* nalezených v okolí Pistiru, často nesoucí řecká jména či věnování řeckým božstvům, což může naznačovat trvalý pobyt osob řeckého původu (Domaradzka 1996, 2002, 2005, 2013). V okolí Pistiru se našlo několik dalších nápisů psaných osobami s řeckými jmény, mimo jiné i slavný dekret z Batkunu *IG Bulg* 3,1 1114, o němž hovořím níže. Vše tedy poukazuje na fakt, že *emporion* Pistiros bylo skutečně řeckou obchodní stanicí, jejíž část, nebo možná celá populace, byla řeckého původu.

možné vyčíst nic dalšího, ale vzhledem k ojedinělému výskytu podobného textu je možné říci, že thrácká aristokracie ve 4. st. n. l. nevyužívala nápisy k uplatnění politické moci a veřejné prezentaci svrchované autority stejným způsobem, jak to bylo obvyklé v řeckých městech na pobřeží. Naopak řecký charakter osídlení *emporia* Pistiros nasvědčuje, že thrácký panovník přistoupil na formu komunikace obvyklou pro řeckou komunitu, ať už pro usnadnění srozumitelnosti sdělení, či jako diplomatické gesto. Nápis je psán řecky, upravuje podmínky vzájemné interakce a zajišťuje ochranu řeckých obchodníků na území Thrákie, která je však garantována autoritou odryského panovníka. V případě tzv. pistirského nápisu se tedy jedná o vzájemnou dohodu řecké a thrácké politické autority, k jejíž prezentaci slouží výrazové a kulturně-společenské prvky pouze jedné ze zmíněných stran, a to strany řecké.

6.5.4 Shrnutí

Z uvedeného je patrné, že nápisy soukromého charakteru ve 4. st. př. n. l. sledovaly podobné trendy jako nápisy v 5. st. př. n. l., a není zde patrný žádný kulturní předěl. Většina epigrafické produkce se koncentrovala na území řeckých komunit podél mořského pobřeží, nicméně se objevují nápisy i ve vnitrozemí v prostředí thrácké aristokracie.

Thrácká komunita využívala nápisy převážně utilitárně pro označení vlastníka, autora či v souvislosti s funkcí předmětu. Tyto nápisy byly zhotoveny pro velmi úzkou skupinu lidí a jejich vlastnictví či vlastnictví předmětu nesoucí nápis poukazovalo na vysoký společenský status majitele. Jejich výsadní postavení v rámci společnosti nasvědčovalo i jejich uložení v hrobce jako součást pohřební výbavy. Oproti tomu nápisy pocházející z řeckých komunit poukazují na uchovávání kulturních tradic a zvyklostí a pouze omezený kontakt s thráckým obyvatelstvem. Převažují veřejně vystavené funerální nápisy, napomáhající vytváření povědomí o jednotné komunitě a kolektivní paměti.

V případě veřejných nápisů se setkáváme s mírným nárůstem jejich celkového počtu. Jednou z příčin rozšíření epigrafické produkce i mimo soukromou sféru může být jak nárůst společenské komplexity spojené s objevením nových institucí a specializovaných povolání v prostředí řeckých komunit, tak i proměnami politického uspořádání v rámci kmene Odrysů. Nicméně i přes pozvolna se proměňující uspořádání společnosti, veřejné nápisy v thráckém prostředí slouží převážně jako prostředek komunikační strategie vůči Řekům, a pravděpodobně neslouží pro komunikaci uvnitř thrácké komunity.

6.6 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. až 3. st. př. n. l.

Nápisy datované od 4. do 3. st. př. n. l. pocházejí převážně z řeckého prostředí na pobřeží. I

nadále má největší počet nápisů funerální funkci, avšak začínají se objevovat i dedikace věnované božstvům řeckého původu. Nečetné nápisy z vnitrozemí i nadále slouží potřebám thrácké aristokracie a jejich společenská funkce se odlišuje od využití nápisů v řeckých městech. Komunity si i nadále udržují konzervativní charakter a k jejich prolínání dochází ve velmi omezené míře.

Celkem	25 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 2, Apollónia Pontská 4, Byzantion 3, Maróneia 3, Mesámbriá 3, Perinthos (Hérakleia) 1, Zóné 1 (celkem 17 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Beroé (Augusta Traiana) 1, Filippopolis 3, (Hadriánúpolis) 1[258]
Celkový počet individuálních lokalit	14
Archeologický kontext nálezu	funerální 5, sídelní 3, sekundární 3, neznámý 14
Materiál	kámen 23 (mramor 16, vápenec 3, jiný 2, neznámý 4), jiný 1, neznámý 1
Dochování nosiče	100 % 3, 75 % 1, 50 % 6, 25 % 2, kresba 4, nemožno určit 9
Objekt	stéla 23, nástěnná malba 1
Dekorace	reliéf 8, bez dekorace 17; figurální dekorace 0, architektonické prvky 10 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 7, florální motiv 2, neznámý 1)
Typologie nápisu	soukromé 20, veřejné 3, neurčitelné 2
Soukromé nápisy	funerální 14, dedikační 4, vlastnictví 1, jiný 1
Veřejné nápisy	honorifikační dekrety 1, státní dekrety 1, neznámý 1
Délka	aritm. průměr 4,24 řádku, medián 2, max. délka 20, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 1; stoichédon 1; hledané termíny (administrativní 4 - celkem 4 výskyty, epigrafické formule 6 - celkem 6 výskytů, honorifikační 7 - celkem 7 výskytů, náboženské 3 - celkem 4 výskyty, epiteton 0)
Identita	řecká božstva 2, kolektivní identita 2 - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie, celkem 23 osob na nápisech, 17 nápisů s jednou osobou; max. 2 osob na nápis, aritm. průměr 1,15 osoby na nápis, medián 1; komunita převládajícího řeckého charakteru, jména pouze řecká (60 % - celkem 15 nápisů), thrácká (8 % - celkem 2 nápisy), kombinace řeckého a thráckého (0 %), jména nejistého původu (12 %); geografická jména 0;

Nápisů datovaných do 4. až 3. st. př. n. l. se dochovalo 25, což představuje úbytek o 80 % oproti podobné skupině nápisů datovaných do 5. až 4. st. př. n. l. Skupina nápisů ze 4. až 3. st. př. n. l. vykazuje mírný nárůst lokalit v thráckém vnitrozemí v okolí řeckých a makedonských sídel v Pistiru a Seuthopoli a podél hlavních toků, nicméně i přesto se většina epigrafické produkce nachází na pobřeží Černého, Marmarského a Egejského moře, jak dokazuje následující Mapa 11.15 v Apendixu 11.

Nápisy datované do 4. až 3. st. př. n. l. pokračují v tradicích ustanovených v předcházejících obdobích a dle dochovaných nápisů nedochází k zásadní kulturní změně či předělu oproti dřívějším staletím.[259]

[258] Celkem tři nápisy nebyly nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti (tři lokality ve vnitrozemí).

[259] V 58 % se jedná o funerální nápisy z okolí řeckých měst, ve 32 % o nápisy dedikační a ve 24 % o nápisy veřejné. Nosiče nápisů jsou převážně zhotoveny z kamene, jsou určeny k veřejnému vystavení a slouží soukromým účelům. Dva nápisy nicméně pocházejí z interiéru hrobky thráckého aristokrata a typologicky odpovídají podobným utilitárním nápisům na cenných předmětech z 5. a 4. st. př. n. l. Nápis *SEG* 39:653 nespadá ani do kategorie funerálních či dedikačních nápisů, nicméně je důležitý vzhledem k tomu, že pochází z vnitrozemí, z regionu pozdější Hadriánopole. Nápis byl publikován pouze částečně, a je znám v podstatě pouze jeho text, který zní „*Hebryzelmis, syn Seutha, Prianeus*". Hebryzelmis i Seuthés jsou thrácká aristokratická jména, nicméně badatelé si nejsou jisti původem etnického jména Prianeus, ale obecně ho považují

6.6.1 *Funerální nápisy*

Celkem se z této doby dochovalo 13 funerálních nápisů patřící do kategorie primárních funerálních nápisů na stélách. Těchto 13 nápisů pochází výhradně z řeckých měst na mořském pobřeží a vyskytují se na nich pouze řecká jména, podobně jako v předcházejících staletích.

Dva nápisy pocházejí z vnitřní architektury mohylových hrobek, které obě pravděpodobně patřily thráckým aristokratům, soudě dle bohaté pohřební výbavy a jejich umístění na území ovládaném kmenem Odrysů. Jeden nápis pochází z hrobky u moderní vesnice Alexandrovo na dolním toku řeky Hebros a druhý z hrobky u moderní vesnice Kupinovo u Veliko Tarnova. Texty jsou vytesány či vyškrábány do stěn vnitřní komory hrobek. V případě hrobky z Alexandrova nápis poukazuje na majitele hrobky či zhotovitele hrobky, případně nástěnných maleb, do nichž je právě vyryto *graffito SEG* 54:628 (Kitov 2004, 45-46).[260] Nápis z Kupinova *SEG* 46:852 se nachází na říčním kameni vestavěném do vnitřní konstrukce hrobky a nese nápis σκιάς nejasného významu. Z výše uvedeného plyne, že použití písma v kontextu thrácké aristokracie je identické s nápisy z 5. a 4. st. př. n. l. a nedochází k zásadním proměnám kulturních zvyklostí.

6.6.2 *Dedikační nápisy*

V tomto období se poprvé objevily i tři dedikační nápisy ve vnitrozemí, z celkově čtyř dochovaných nápisů. Tyto nápisy pocházejí z komunit ve vnitrozemí tradičně označovaných jako řecké, jako je tomu v případě nápisu z Pistiru či řecko-thrácké se silnými řeckými konotacemi a aristokratickými vazbami na řeckou kulturu, v případě nápisu ze Sborjanova či z okolí Seuthopole.[261] Nápis *SEG* 55:739 z lokality poblíž moderního Sborjanova obsahoval tradiční formuli dedikační nápisů (*euchén*) a byl věnován bohyni *Fosforos*, která je nejčastěji spojována s Artemidou.[262] Zbylé texty neobsahují věnování božstvu, ale

za jméno thráckého kmene z egejské oblasti (Veligianni 1995, 158; 1998). Bohužel více informací o nápisu není dostupných, což znemožňuje jakékoliv další závěry.

260 Dochované jméno Kozimazés bývá nejčastěji interpretováno jako jméno malíře a je známo ještě z nápisu z hrobky v Kazanlaku, která bývá datována do 3. st. n. l. (Sharankov 2005, 29-35). Více v sekci věnované nápisům z 3. st. př. n. l.

261 Seuthopolis byla sídlem odryského panovníka Seutha III., kterou si nechal postavit na březích řeky Tonzos v dnešním Kazanlackém údolí ve střední Thrákii. Jednalo se o opevněné sídlo o velikosti 4 ha, postavené dle vzorů rezidencí makedonských vladařů. Byly zde nalezeny domy řecké typu, pravoúhlé uspořádání domů a ulic, množství řeckých importů, graffit s řeckými i thráckými jmény a mimo jiné i řecky psaný nápis, tzv. seuthopolský nápis *IG Bulg* 3, 2 1731, o němž podrobněji hovořím níže (Dimitrov a Chichikova 1978; Čičikova 1984; Domaradzka 2005, 299). Nedaleko vesnice Sborjanovo v severovýchodním Bulharsku se našlo sídlo getských panovníků, často označované jako hlavní město kmene Getů a ztotožňované se sídlem panovníka Dromichaita, Chelis (Stoyanov 1997; 2001, 207-219). I odsud pocházejí graffiti s thráckými jmény (Domaradzka 2005, 298) a dedikační nápis *SEG* 55:739.

262 V dalším thráckém městě Kabylé se bohyně Fosforos stala dokonce patronkou města a hlavním vyobrazením na mincích ražených v hellénismu v Kabylé (Janouchová 2013a, 103-104). Kult Artemis *Fosforos* je znám

pouze krátkou identifikaci dedikanta.[263] Ač byly tyto dedikační nápisy nalezeny v thráckém vnitrozemí, vše nasvědčuje na udržení kontinuity řeckých náboženských tradic a nedokazuje ovlivnění místními thráckými náboženskými představami.

6.6.3 *Veřejné nápisy*

Do této skupiny patří celkem tři nápisy, z nichž dva jsou honorifikační dekrety vydané autoritou řecké *polis*[264] a jeden z nich pochází z thráckého vnitrozemí.[265] Není zcela jasné, kdo nápis vydal, ale usuzuje se, že se mohlo jednat o instituci reprezentující lid nedaleké Filippopole či Seuthopole (Archibald 2004, 886-889). Jedná se tak o první dochovaný dekret z vnitrozemí vydaný jinou politickou autoritou, než byl thrácký panovník, což může poukazovat na pomalu se měnící politické uspořádání v Thrákii.

6.6.4 *Shrnutí*

Nápisy datované do 4. až 3. st. př. n. l. poukazují na narůstající pronikání epigrafické produkce do thráckého vnitrozemí, které je patrné již u skupiny nápisů datovaných do 4. st. př. n. l. Ve vnitrozemí se nápisy objevují zejména v okolí řeckých, případně makedonských osídlení, v nichž mohli žít i místní obyvatelé či minimálně se s nimi museli stýkat na každodenní bázi. Nicméně i v okolí těchto sídel si epigrafická produkce udržuje tradiční řecký charakter a dle osobních jmen je do publikační činnosti zapojena pouze populace nesoucí řecká jména a dodržující řecké zvyklosti.

6.7 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. st. př. n. l.

Nápisy v této době pocházejí převážně z pobřežních oblastí, nicméně nápisy se objevují i v kontextu thrácké aristokracie ve vnitrozemí stejně jako v 5. a 4. st. př. n. l. V řeckých

---

i z Byzantia, kde se konaly slavnosti Bosporií, doprovázené průvodem s pochodněmi, podobně jako ve 4. st. př. n. l. v Athénách (Janouchová 2013a, 97; Lajtar 2000, 39-41: *IK Byzantion* 11, nedatovaný nápis z Byzantia).

[263] Dochovaná jména jsou pouze řeckého původu, a to jak v případě jmen dedikantů, tak i jejich rodičů. Krátké texty jsou psány řecky a nevykazují žádné odchylky a nepravidelnosti v užití řečtiny.

[264] Nápis *I Aeg Thrace* 400 pochází z antického města Drýs na egejském pobřeží a jedná se o honorifikační dekret pro Polyárata, syna Histiáiova, kterému byla udělena privilegium proxénie, společně s udělením občanství, odpuštěním daní a právo volného vstupu do města. Obyvatele města Drýs zastupují v tomto případě archónti, kteří reprezentují politickou autoritu daného města.

[265] Honorifikační dekret *IG Bulg* 3,1 1114 pochází přímo z vnitrozemí z okolí moderní vesnice Batkun v regionu Filippopole, nedaleko řeckého *emporia* Pistiros. Text nápisu je znám bohužel jen částečně, nicméně z dostupného textu plyne, že občané neznámého města nechali neznámým bratrům postavit sochu a umístit jí ve svatyni Apollóna, a navíc se zavázali, že bratři budou vyznamenáni věncem při každé slavnosti konané pravděpodobně v dané svatyni. Nápis byl pravděpodobně nalezen u vesnice Batkun v kontextu venkovské svatyně věnované Asklépiovi *Zymdrénovi*, která se nachází na svazích pohoří Rodopy nedaleko Filippopole (Tsonchev 1941). Bravo a Chankowski (1999, 296-299) zpochybňují svatyni v Batkunu jako původní místo, kde nápis stál a jako alternativu navrhují kontext řecké komunity v nedalekém řeckém *emporiu* Pistiros.

komunitách na pobřeží dochází ke kontaktu s ostatními řecky mluvícími komunitami mimo Thrákii a v malé míře i s thráckým kulturním prostředím. Nárůst počtu veřejných nápisů a výskyt hledaných termínů svědčí o nárůstu společenské komplexity, a to zejména v řeckém prostředí.

Celkem	117 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 5, Agathopolis 1, Anchialos 2, Apollónia Pontská 5, Byzantion 16, Dionýsopolis 6, Doriskos 1, Maróneia 21, Mesámbriá 42, Naulochos 1, Odéssos 5, Perinthos (Hérakleia) 1 (celkem 106 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Beroé (Augusta Traiana) 4, (Marcianopolis) 1, (Plótinúpolis) 1[266]
Celkový počet individuálních lokalit	18
Archeologický kontext nálezu	funerální 10, sídelní 3, náboženský 2, sekundární 10, neznámý 92
Materiál	kámen 116 (mramor 103, z toho mramor z Thasu 1, vápenec 3, jiné 1; z čehož je syenit 1; neznámý 9), jiný materiál 1
Dochování nosiče	100 % 19, 75 % 6, 50 % 35, 25 % 28, oklepek 1, kresba 2, nemožno určit 26
Objekt	stéla 110, architektonický prvek 5, socha 1, nástěnná malba 1
Dekorace	reliéf 61, malovaná dekorace 2, bez dekorace 54; reliéfní dekorace figurální 13 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 1, stojící osoba 3, sedící osoba 8, skupina lidí 4), architektonické prvky 44 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 22, sloup 5, báze sloupu či oltář 1, florální motiv 10, geometrický motiv 1, architektonický tvar/forma 5)
Typologie nápisu	soukromé 79, veřejné 36, neurčitelné 2
Soukromé nápisy	funerální 71, dedikační 5, jiný (jméno autora) 1, neznámý 2
Veřejné nápisy	nařízení 1, náboženské 2, seznamy 2, honor. dekrety 9, státní dekrety 23[267]
Délka	aritm. průměr 5,56 řádku, medián 3, max. délka 37, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 26, graffiti 1; hledané termíny (administrativní termíny 25 - celkem 77 výskytů, epigrafické formule 11 - 46 výskytů, honorifikační 19 - 65 výskytů, náboženské 18 - 42 výskytů, epiteton 1 - počet výskytů 1)
Identita	řecká božstva, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, regionální epiteton 1, kolektivní identita 15 termínů, celkem 18 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie, ale i mimo ni, kolektivní pojmenování kmenové příslušnosti (Thessalos, Aitólos, Krés), celkem 166 osob na nápisech, 70 nápisů s jednou osobou; max. 12 osob na nápis, aritm. průměr 1,41 osoby na nápis, medián 2; komunita převládajícího řeckého charakteru, jména pouze řecká (75 %), thrácká (3,41 %), kombinace řeckého a thráckého (2,56 %), jména nejistého původu (14,52 %); geografická jména z oblasti Thrákie 5, geografická jména mimo Thrákii 3;

Celkem se dochovalo 117 nápisů, zejména z řeckých měst či jejich bezprostředního okolí. Z vnitrozemí pocházejí nápisy z lokalit na největších řekách spojujících vnitrozemskou Thrákii s Egejskou oblastí, konkrétně z povodí řek Tonzos, Hebros a Strýmón. Mapa 11.16 v Apendixu 11 zachycuje konkrétní rozložení lokalit v nichž byly nalezeny nápisy. Apollónia Pontská přestává být hlavním producentem nápisů a na její místo nastupuje její jižní soused Mesámbriá, odkud pochází 36 % nápisů z daného období. Dalšími významnými producenty nápisů jsou Maróneia, Byzantion a Odéssos. Archeologický kontext nálezů nápisů je většinou neznámý, nicméně zhruba u 14 nápisů byl tento kontext určen jako funerální, tj. pochází z pohřebiště či mohyly. Archeologické lokality dosvěd-

[266] Celkem pět nápisů nebylo nalezeno v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti (jedna lokalita s jedním nápisem), či uvádějí jejich původ jako blíže neznámé místo v Thrákii (dva nápisy), či jako nápisy pocházející z území mimo Thrákii (dva nápisy).

[267] V určitých případech může docházet ke kumulaci jednotlivých typů textů v rámci jednoho nápisu, či jejich nejednoznačnost neumožňuje rozlišit mezi několika typy a těmto nápisů jsou přiřazeny několikanásobné hodnoty (např. nápis náboženský a zároveň seznam). V těchto případech pak součet všech typů nápisů může přesahovat celkové číslo nápisů.

čují náhlé změny poměrů, pravděpodobně související s příchodem keltských kmenů do Thrákie, které měly za následek destrukci některých lokalit, případně jejich úplný zánik, jako v případě *emporia* Pistiros (Bouzek *et al.* 2016).

Převládajícím materiálem je z 99 % i nadále kámen: z téměř 91 % mramor a dále kámen místního původu, jako je vápenec, syenit či varovik. Nápisy tesané do kamene pocházely z velké části z řeckých měst či jejich bezprostředního okolí. Výjimku tvoří několik nápisů pocházejících z thráckého vnitrozemí, a to z údolí středního Strýmónu, dále z oblasti střední Thrákie s lokalitami Seuthopolis a Kabylé. V těchto místech se předpokládá buď přítomnost řeckého či makedonského obyvatelstva nebo přinejmenším velmi intenzivní kontakty thrácky a řecky mluvících komunit. Dochází zde k náznakům podobného využití písma pro regulaci společenských vztahů ve formě, na jakou jsme zvyklí z řeckých obcí na pobřeží.[268] Podobně jako v předcházejících dvou stoletích se setkáváme s odlišným pojetím písma a jeho kulturně-společenské funkce v rámci řecké a thrácké komunity v malé míře i ve 3. st. př. n. l.

6.7.1 Funerální nápisy

Funerální nápisy tvoří nejpočetnější skupinu soukromých nápisů, podobně jako v předcházejících stoletích. Celkem se dochovalo 71 primárních funerálních nápisů datovaných do 3. st. př. n. l. Do skupiny sekundárních funerálních nápisů patří jeden nápis vyrytý do fresky uvnitř mohylové hrobky.

6.7.1.1 Primární funerální nápisy

Do této skupiny již tradičně patří funerální stély či jiné předměty, jejichž hlavní funkcí bylo označovat místo pohřbu a připomínat zemřelého. Celkem se jich dochovalo 71 a pocházely především z řeckých obcí na mořském pobřeží. Největší koncentrace 23 nápisů pochází z černomořské Mesámbrie a dále z Byzantia a z egejské Maróneie se 17 nápisy. Mimo pobřežní oblasti byl nalezen jeden náhrobních nápis z okolí moderní vesnice Červinite Skali v oblasti středního toku Strýmónu.

Skupina nápisů pocházejících z pobřežních oblastí naznačuje, že nápisy z řeckých měst a jejich bezprostředního okolí nadále udržují funerální ritus v podobě, v jaké se projevoval v předcházejících staletích.[269] Analýza osobních jmen potvrdila, že 84 % osobních

[268] V jednom případě se dochoval nápis na jiném materiále než na kameni, a to na fresce uvnitř hrobky z thráckého prostředí.

[269] Texty funerálních nápisů byly převážně jednoduché, v rozsahu dvou až tří řádků. Nejdelší text měl 11 řádků, ale to se jednalo spíše o výjimku. Typický nápis obsahoval jméno zemřelého a jméno jeho rodiče či partnera. Pouze výjimečně nápis obsahoval informace z nebožtíkova života či ve čtyřech případech vyjádření zármutku pozůstalých zhotovené metricky. Texty tedy spíše následovaly tradici jednoduchých textů poukazujících pouze na osobu zemřelého, jak bylo obvyklé v předcházejících stoletích.

jmen je řeckého původu, 13 % není možné určit a pouze 3 % jmen jsou pravděpodobně thráckého původu. Thrácká jména se vyskytovala celkem na třech nápisech, z nichž dva pravděpodobně pocházely z Odéssu a jeden z Byzantia. V jednom případě se jednalo o ženu, v jednom případě o manželský pár-sourozence a v jednom případě o muže. Z toho plyne, že funerální stély byly využívány výhradně obyvateli se jmény řeckého původu. Další vyjádření identity jako kolektivní pojmenování odkazují na řecký původ zemřelých či jejich rodinných příslušníků s kořeny v okolí thráckého regionu.[270] Ač nečetné, jedná se o zdokumentované případy migrace části obyvatel. Nelze však tvrdit, že by ve 3. st. př. n. l. migrace obyvatelstva byla častější než ve 4. st. př. n. l. pouze na základě většího výskytu geografických termínů. Kladení důrazu na geografický původ může souviset s narůstající propojeností hellénistického světa, která je jedním z průvodních znaků hellénismu a se snahou udržet si svou identitu i v rámci nové komunity, a proto se tato vyjádření začala objevovat častěji.

Nejen osobní jména a vyjádření identity, ale i hledané termíny poukazují na udržování tradic řeckého kulturního prostředí i v rámci funerálního ritu.[271] Všechny dochované termíny jsou použity v jejich původním významu a v kontextu v jakém bychom je mohli najít i ve zbytku řecky mluvícího světa té doby. Veškeré důkazy tedy poukazují na přetrvávání tradičních funerálních zvyklostí a jejich epigrafických projevů ve 3. st. př. n. l. pouze v rámci řecké, případně makedonské komunity. Zapojení thrácké komunity je pozorovatelné maximálně pouze na úrovni jedinců, žijících v prostředí řeckých komunit.

6.7.1.2 Sekundární funerální nápisy

Nápis pochází z thrácké aristokratické hrobky z Kazanlackého údolí na řece Tonzos, z území tradičně ovládaného kmenem Odrysů. Dle bohaté pohřební výbavy se usuzuje, že se mohlo jednat o členy thrácké aristokracie, podobně jako v podobných případech v předcházejících stoletích (Sharankov 2005, 29-35). *Dipinti SEG* 58:703 bylo nalezeno na fresce v hrobové komoře a má dvě části. První části nese jméno Seutha, syna Rhoigova a souvisí s ním kresba mladého muže, která je umístěna v bezprostřední blízkosti. Druhá část je tzv. autorský podpis malíře jménem Kozimazés, který je znám jako zhotovitel další fresky *SEG* 58:674 v hrobce v Alexandrovu, která je datovaná do 4. až 3. st. př. n. l. a o níž jsem hovořila dříve. Charakterem tento nápis odpovídá podobným skupinám funerálních

[270] Patří sem například termíny jako Filippeus, Lýsimacheus, Hérakleótés, a pak dále Krés a Rhodios. Geografické pojmy se vyskytují jen v jednom případě a poukazují na původ jistého Apollónia z Babylónu. Celkem šest lidí udávalo svůj geografický původ, který byl z více než poloviny mimo oblast Thrákie, nicméně jejich jména byla řeckého původu.

[271] V osmi případech vyskytují se zde typické invokační formule (*chaire*). Pro popis hrobky se ve dvou případech používá taktéž zcela typické vyjádření (*tymbos*), z čehož v jednom případě na nápise *IK Byzantion* 305 byl termín upřesněn jako navršený hrob čili mohyla (*chóstos tymbos*). Dále se zde vyskytuje jednou termín pro hrob samotný (*tafos*).

nápisů z 5. a 4. st. př. n. l., kdy thrácká aristokracie využívala písmo zejména utilitárně pro svou soukromou potřebu vně komunity, tedy odlišným způsobem, než můžeme vidět v řeckých komunitách.

6.7.2 *Dedikační nápisy*

Dedikačních nápisů se dochovalo celkem pět a, až na jednu výjimku ze Seuthopole, pocházejí všechny z regionu řeckých měst na pobřeží. Věnování byla určena převážně řeckým božstvům jako je Zeus, Dionýsos a Démétér, případně tehdejším významným panovníkům.[272]

Dedikační nápisy se vyskytují převážně v kontextu řeckých komunit. Jedinou výjimkou je nápis pocházející z vnitrozemské Seuthopole, která je považována za původně thrácké osídlení se silnou přítomností řeckého či makedonského prvku (Nankov 2012, 120). Výskyt osobních jmen poukazuje na převahu řeckého prvku: řeckých osobních jmen se vyskytlo celkem šest, zatímco thrácké jméno se dochovalo pouze jedno, a to na nápise *IG Bulg* 3,2 1732, který pochází právě ze Seuthopole.[273] Tento fakt svědčí o existenci relativně zavedených náboženských praktik, a to zejména na území řeckých měst, ale v případě Seuthopole i mimo ně. Soudě dle dochovaných nápisů, Seuthopole je příkladem komunity, která nebyla čistě thrácká, ale docházelo zde ke kulturnímu a náboženskému kontaktu, ač v relativně malém měřítku.

6.7.3 *Veřejné nápisy*

Ve 3. st. př. n. l. je možné sledovat narůstající využití psaného slova za účelem uplatňování autority existujících autonomních politických jednotek na území Thrákie. Celkem se dochovalo 36 veřejných nápisů, reprezentujících až 31 % všech nápisů z daného období.[274] Veřejné nápisy až na tři výjimky pocházejí z řeckých měst na pobřeží, a z Mesámbrie na černomořském pobřeží dokonce až 18 exemplářů.[275] Dva nápisy z vnitrozemí pocházejí z

[272] V jednom případě byl nápis věnován Diovi a králi Filippovi, s titulem zachránce (*sótér*). Tento nápis *I Aeg Thrace* 186 pochází z Maróneie a králem může být myšlen jak makedonský Filip II., tak Filip V. (Loukopoulou *et al.* 2005, 372). Další podobná dedikace *IK Sestos* 39 určená králi Filippovi pochází z Lýsimachei na Thráckém Chersonésu, nicméně v tomto případě se jedná spíše o makedonského krále Filippa V. (Krauss 1980, 92).

[273] Nápisy *IG Bulg* 3,2 1731 a 1732 dosvědčují existenci řeckých kultů na území Seuthopole, nebo kultů nesoucí řecká jména. Nápis *IG Bulg* 3,2 1732 věnoval věnoval Amaistas, syn Medista, kněz Dionýsova kultu, což poukazuje na zapojení thrácké populace do chodu původně řeckého kultu v rámci rezidence thráckého vladaře Seutha III. Epigraficky je v Seuthopoli doložen jak kult Dionýsa, tak svatyně Velkých božstev ze Samothráké, nicméně archeologicky se existenci těchto kultů nepodařilo zcela prokázat, ač zde byla nalezena terakotová soška Kybelé a sošky inspirované uměním východního Středomoří (Nankov 2007, 63; Barrett a Nankov 2010, 17).

[274] Oproti 4. st. př. n. l. je možné sledovat nárůst až na čtyřnásobek celkového počtu veřejných nápisů.

[275] Tento vysoký pomčet veřejných, ale i soukromých nápisů z Mesámbrie z 3. st. př. n. l. může být dán jak stavem archeologických výzkumů, které se odehrávaly zejména v 60. až 80. létech 20. století, ale částečně i

původně thráckých osídlení, která hrála důležitou roli i za makedonských místodržících, konkrétně ze Seuthopole a Kabylé. Typologicky se jedná 31 dekretů vydaných politickou autoritou (*pséfisma*), z čehož devět bylo honorifikačních nápisů.

Dekrety jsou nejčastějších dochovaným typem veřejného nápisu, protože sloužily jako jeden z projevů suverenity politické autority, která je vydala.[276] Zajišťovaly tak osobám, které spadaly pod vliv dané autority ochranu, základní práva a výměnou za jejich loajalitu určitou společenskou prestiž. Dále se částečně dochovalo jedno nařízení z Abdéry o platbách za dodávání pravdivých informací státu (*I Aeg Thrace* 2), jeden veřejný nápisy s náboženskou tematikou, seznam osob nejistého významu a jeden blíže neurčený nápis veřejného charakteru.

Ve zvýšené míře se na nápisech nachází administrativní termíny, a to celkem 25 termínů v 77 výskytech.[277] Častý výskyt tradičních termínů vychází z ustálené formy dekretů a formulí, které se používaly v celém řeckém světě ve velmi podobné formě. Texty nápisů jsou často velmi popisné a detailně zmiňují veškeré situace, v nichž je daný text nápisů platný a k čemu konkrétně dává pravomoci. Dále se zde vyskytuje celá řada specializovaných povolání, funkcí a referencí na existující společenskou hierarchii, což svědčí o narůstající komplexitě komunit, které nápisy vydávaly (Tainter 1988, 106-108).[278] Celá řada specializovaných termínů a formulí odkazuje na komplexní procedury spojené s pořizováním nápisů a jejich veřejným vystavováním. Jednalo se tedy pravděpodobně o ustanovenou proceduru, organizovanou obcí, podobně jak ji známe i z jiných řeckých komunit té doby. Zejména u honorifikačních nápisů z řeckých obcí je možné pozorovat výskyt formulí, které reflektují ustálené administrativní procedury a existující instituce pověřené epigrafickou produkcí. Ač je obsah formulí stejný či velmi podobný, jejich konkrétní forma se liší město od města.[279] Nejjednotnější formu mají nápisy z Odéssu, kde většina nápisů vycházela ze stejného vzoru, což poukazuje na zavedený systém byrokra-

---

ekonomickým a politickým významem, který Mesámbriá v průběhu 3. st. př. n. l. měla (Velkov 1969; 2005; Venedikov 1969; Ognenova-Marinova *et al.* 2005).

276 Veřejné nápisy byly tesány do kamene a byly určeny pro veřejné vystavení. Jejich primárním účelem bylo jednak informovat o daném nařízení či usnesení politické autority, kterou v případě řeckých *poleis* byl lid, zastoupený termíny *démos* a *búlé,* a v případě thrácké aristokracie kmenový vůdce, označovaný termínem *basileus*. Předpokládá se, že každý si mohl nařízení přečíst, pokud toho byl schopen, a případně se na něj odvolat, pokud by docházelo k jeho porušování.

277 Předně se jedná o instituce a funkce zajišťující chod státního aparátu či symbolizující politickou autoritu samotnou jako je *démos*, *búlé*, *archón*, *stratégos*, *basileus* atd. Nejčastěji se opakujícím termínem byl *démos*, který se objevil 17krát, dále *polis* s 11 výskyty a *búlé* s šesti výskyty.

278 Mezi objevující se nová povolání a funkce patří zejména funkce spojené s výkonem chodu státu a zajištění dodržování publikovaných nařízení, jako například *tamiás*, *argyrotamiás*, *gymnasiarchés*, *polítés*, *oikonomos*, *archón*, *stratégos*, *basileus*, *kéryx*, *theóros* či *presbys*.

279 Text dekretů se typicky sestává z uvedení instituce udělující privilegia (*búlé*, *démos*, *polis* či kolektivní pojmenování občanů města), komu jsou privilegia a pocty uděleny s uvedením důvodů vedoucích k udělení poct. Dále často následuje výčet a specifika udělených privilegií a praktické informace o financování a veřejném vystavení nápisu. V dochovaných textech existuje mnoho variant počínaje pořadím privilegií, konkrétními udělenými poctami, způsobem veřejného vystavení, institucemi vydávajícím dekret. Dále se zde vyskytují i místní varianty použití určitých slovesných tvarů či infinitní větné konstrukce (*edoxe* vs. *dedochthai*, *edókan* vs. *dedosthai*), kde v jednotlivých *poleis* převládá použití jednoho nebo druhého tvaru.

tických procedur. Nápisy z ostatních řeckých měst obsahují lehce pozměněné formulace a lokální varianty textu, což nasvědčuje na velmi podobné politické uspořádání a totožné procedury. Tento fakt nicméně poukazuje i na absenci sjednocující autority a normy, která by skoordinovala formální stránku nápisů. Řecká města tedy i ve 3. st. př. n. l. vystupovala a jednala jako autonomní politické jednotky, jejichž procedurální postupy byly do značné míry konzervativní.

Veřejné nápisy pocházející z thráckého kontextu přejímají jazyk a formu řeckých usnesení, ač jejich obsah nemá příliš paralel v celém antickém světě. Konkrétně se jedná o nápisy *IG Bulg* 3,2 1731 ze Seuthopole a *Kabyle* 2 z Kabylé, které byly v této době původně thráckými komunitami se silnou makedonskou přítomností, a to se odráží i na projevu politické autority na nápisech.[280] Podobně jako v případě nápisu z Pistiru ze 4. st. př. n. l. se mohlo jednat o komunikační strategii thrácké aristokracie vůči řecky mluvícímu obyvatelstvu, či o snahu o zavedení zvyklostí typických pro řeckou komunitu, které však neměly dlouhého trvání. Vzhledem k ojedinělému užití nápisů ve veřejné funkci nejde příliš mluvit o dlouhodobém přejímání zvyků či organizace, ale spíše o dokumentech vzniklých jako reakce na aktuální politickou situaci a snahu se s ní vyrovnat způsobem obvyklým pro jednu zúčastněnou stranu. Absence institucí a úřadů typických pro řecké *poleis* poukazuje na specificitu thrácké politické autority a společenské organizace, kde hlavní roli hrál panovník a nejbližší okruh aristokratů, a nikoliv lid a státní instituce.

6.7.4 Shrnutí

Ve 3. st. př. n. l. i nadále většina epigrafické produkce pochází z řeckých měst na pobřeží a vykazuje všechny charakteristické rysy typické pro řecký svět té doby. Zvýšení celkového počtu veřejných nápisů z těchto komunit může nasvědčovat na zavádění nových procedur a institucí do měst, či alespoň větší míru využívání nápisů pro účely politické organizace a vedení administrativy. Naopak snížení počtu soukromých nápisů může poukazovat na míru nejistoty, které museli obyvatelé čelit, což mohlo souviset s invazí keltských kmenů na počátku 3. st. př. n. l. Na poměrně bouřlivý charakter této doby poukazují i destrukční vrstvy z četných archeologických nalezišť, mimo jiné i z Pistiru.

[280] Nápis *IG Bulg* 3,2 1731 ze Seuthopole vydala vdova po thráckém panovníkovi Seuthovi III. Bereníké, která tak formou přísahy řeší nastalou situaci s paradynastou Spartokem z Kabylé, které se nachází zhruba 90 km po toku řeky Tonzos. Bereníké uzavírá se Spartokem dohodu, pravděpodobně za účelem uchování postavení a moci pro své syny Hebryzelma, Térea, Satoka a Sadala (Ognenova-Marinova 1980, 47-49; Velkov 1991, 7-11; Calder 1996, 172-173; Tacheva 2000; Archibald 2004, 886). Částečně dochovaný nápis *Kabyle* 2 (Velkov 1991, 11-12) byl vydán pravděpodobně v polovině 3. st. př. n. l. politickou autoritou řecké obce. Velkov navrhuje jako nejpravděpodobnější místo vzniku Mesámbrii a jednalo by i se tak o vzájemnou smlouvu mezi Kabylé a blízkou Mesámbrií na černomořském pobřeží. Po polovině století Kabylé i Mesámbriá pravděpodobně spadaly pod vliv keltského panovníka Kavara, který v obou městech nechal razit mince pro svou potřebu (Draganov 1993, 75-86, 107).

Ve vnitrozemí se nápisy objevují pouze v kontextu aristokratických kruhů a slouží zejména k upevnění společenské pozice v rámci komunity, ale v ojedinělých případech i jako prostředek komunikace s řeckými či makedonskými partnery. Výjimečnou roli zaujímají multikulturní komunity v Seuthopoli a Kabylé, které vycházejí z thráckých kořenů, avšak v určité míře přijímají i prvky tradičně označované jako řecké či makedonské. Dalším potenciálním místem kontaktu kultur je Hérakleia Sintská, původně makedonská vojensko-obchodní stanice u středního toku řeky Strýmónu. Epigrafické důkazy však i nadále poukazují spíše na uzavřený charakter komunit a přetrvávání tradičních kulturních hodnot v jejich rámci.

6.8 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. až 2. st. př. n. l.

Nápisy datované do 3. až 2. st. př. n. l. pocházejí převážně z řeckého kulturního prostředí. Dochází k nárůstu produkce veřejných nápisů, stejně tak k výskytu hledaných termínů. Prolínání řeckých a thráckých onomastických tradic je možné sledovat v omezené míře, dále dochází i k mírnému rozšíření lokálních, řeckých a egyptských náboženských tradic.

Celkem	59 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 5, Apollónia Pontská 4, Byzantion 12, Dionýsopolis 1, Lýsimacheia 1, Maróneia 10, Mesámbriá 9, Odéssos 7, Perinthos (Hérakleia) 3 (celkem 52 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Beroé (Augusta Traiana) 1, Filippopolis 1, údolí středního toku řeky Strýmónu 3[281]
Celkový počet individuálních lokalit	14
Archeologický kontext nálezu	funerální 4, sídelní 1, náboženský 1, sekundární 4, neznámý 48
Materiál	kámen 56 (mramor 48, jiný 2, neznámý 6), keramika 1, kov 1, neznámý 1
Dochování nosiče	100 % 3, 75 % 10, 50 % 8, 25 % 14, kresba 1, ztracený 2, nemožno určit 21
Objekt	stéla 50, socha 1, nádoba 1, architektonický prvek 4, jiné 2, neznámý 1
Dekorace	reliéf 29, malovaná dekorace 1, bez dekorace 29; figurální 8 nápisů (vyskytující se motiv: skupina lidí 1, sedící postava 2, stojící postava 1, funerální scéna 2, jezdec 1), architektonické prvky 21 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 9, florální motiv 7, sloup 1, báze sloupu či oltář 3, věnec 1, architektonický tvar/forma 3)
Typologie nápisu	soukromé 37, veřejné 20, neurčitelné 2
Soukromé nápisy	funerální 30, dedikační 6, vlastnictví 1, jiné (jméno autora) 1[282]
Veřejné nápisy	náboženské 1, seznamy 1, honorifikační dekrety 5, státní dekrety 11, funerální na náklady obce 1, neznámý 1
Délka	aritm. průměr 5,08 řádku, medián 3, max. délka 25, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 7, graffiti 1; hledané termíny (administrativní termíny 11 - celkem 39 výskytů, epigrafické formule 7–20 výskytů, honorifikační 11–22 výskytů, náboženské 14–20 výskytů, epiteton 1 - počet výskytů 1)
Identita	řecká božstva, místní božstva, egyptská božstva, kolektivní identita 3 - obyvatelé řeckých obcí, z toho z oblasti Thrákie 1, mimo Thrákii 2, celkem 71 osob na nápisech, 34 nápisů s jednou osobou; max. 6 osob na nápis, aritm. průměr 1,2 osoby na nápis, medián 1; komunita převládajícího řeckého charakteru, jména pouze řecká (52 % - celkem 31 nápisů), thrácká (3,38 % - celkem 2 nápisy), kombinace řeckého a thráckého (5,08 % - 3 nápisy), pouze římská jména (1,69 % - 1 nápis), jména nejistého původu (16,94 %); geografická jména míst v Thrákii 1;

[281] Celkem dva nápisy nebylo nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti (jedna lokalita s jedním nápisem), či uvádějí jejich původ jako blíže neznámé místo v Thrákii (jeden nápis).

[282] Vzhledem ke kumulaci typů je celkový součet vyšší než počet soukromých nápisů.

Celkem se dochovalo 59 nápisů, které i nadále pocházejí převážně z řeckých komunit na pobřeží a jen minimum nápisů je nalezeno v thráckém vnitrozemí, jak ukazuje Mapa 11.16 v Apendixu 11. Nápisy z vnitrozemí pocházejí z okolí Kazanlackého údolí a středního toku Strýmónu, tedy oblastí spojovaných se zvýšenou přítomností makedonských či thráckých vojáků v řeckých službách (Nankov 2012; 2015a; 2015b).

Převládajícím materiálem je již tradičně kámen, nápisy na kovu a na keramice se dochovaly vždy po jednom exempláři. V obou případech nápisů na jiném nosiči, než na kameni, se jedná o identifikaci autora předmětu či vnitřní dekorace hrobky v kombinaci se jménem majitele předmětu, což představuje podobné použití jako v 5. až 3. st. př. n. l. Přes polovinu celkového počtu zaujímají funerální nápisy, ale setkáváme se i s označením vlastnictví z prostředí thrácké aristokracie.[283]

6.8.1 Funerální nápisy

Celkem se dochovalo 30 funerálních nápisů datovaných do 3. až 2. st. př. n. l., které pocházejí převážně z řecké komunity na pobřeží a z řecké či makedonské komunity v okolí Hérakleie Sintské, jak dokazuje přítomnost zejména řeckých jmen zemřelých osob.[284] Charakteristika nápisů je totožná s funerálními nápisy pocházející z řeckých komunit 5. až 3. st. př. n. l. Za zvláštní pozornost nicméně stojí skupina tří funerálních nápisů z Hérakleie Sintské, na nichž se dochovala jména celkem pěti osob, z čehož byly čtyři ženy.[285] Nosiče nápisů byly ve dvou případech vyrobeny z místně dostupného materiálu jako je tuf, vápenec a varovik, ale uchovaly si tradiční vzhled jednoduchých funerálních stél s akroteriem, figurální funerální scénou a v jednom případě písmeny malovanými červenou barvou. Zdroj materiálu byl sice místní, nicméně provedení odkazuje na techniky a motivy tradičně používané v rámci řecké či makedonské komunity. Z archeologických zdrojů však víme, že v době hellénismu byla v Hérakleii Sintské založena pravděpodobně makedonská vojensko-obchodní stanice, která se později rozrostla na město (Nankov 2015a, 7-10, 22-27). Není zcela jasné, zda se jednalo o osídlení čistě makedonské, či bylo obývané jak Makedonci, tak Thráky, jak bývalo obvyklé u měst zakládaných Filippem II. (Adams 2007, 9-11). V současné době zde neustále probíhají archeologické výzkumy, a tak je možné, že se do budoucna objeví ještě více důkazů. Zatím je však zřejmé, že mimo

[283] Do této kategorie spadá nápis *IG Bulg* 5 5638bis nalezený na amfoře v antickém městě Kabylé na středním toku řeky Tonzos. Kabylé bylo známo jako makedonské vojensko-obchodní osídlení založené na místě dřívějšího thráckého sídliště (Handzhijska a Lozanov 2010, 260-263). Nápis představuje pravděpodobně jméno majitele či objednatele amfory, Sadalás, syn Téreův. Obě jména jsou typicky thrácká, většinou patřící thrácké aristokracii (Dana 2014, 298-301; 355-361).

[284] Jediné jméno, které je možné průkazně spojovat s thráckým původem, je jméno Amatokos z *IK Byzantion* 325, které je použito jako jméno rodiče Hermia.

[285] Jednotlivé osoby byly identifikovány nejen pomocí osobního jména, ale i pomocí údajů o rodičích a partnerech a veškerá dochovaná jména jsou jména řeckého či makedonského původu. Jiná vyjádření identity, či podoby jazyka, která by pomohla komunitu lépe zařadit, se nedochovala.

pobřežní oblasti byl zvyk stavění náhrobních kamenů ve 3. až 2. st. př. n. l. rozšířen pouze v oblasti obývané řeckými či makedonskými osadníky, a nevyskytoval se v komunitě čistě thráckého původu.

Podobně jako v 5. a 4. st. př. n. l. je písmo v kontextu thrácké aristokracie využíváno pro velmi specifický účel a v okruhu velmi omezeného počtu lidí. Hlavním účelem je ztotožnit majitele, který patřil do okruhu thrácké aristokracie, či zhotovitele, který mohl být thráckého, případně řeckého původu. V případě nápisu na kovovém předmětu *SEG* 59:759 se jedná o jméno tvůrce na zlatém diadému, který se nalezl uvnitř hrobky patřící pravděpodobně ženě. Jméno zhotovitele předmětu je řeckého původu a používá typicky řeckou formuli *epoi[é]sen*, tedy zhotovil Démétrios (Manov 2009, 27-30; Agre 2009, 21-26).[286] Pořizování předmětů s nápisy nicméně stále nepatřilo k standardu ani mezi thráckými aristokraty, natož mezi běžnou thráckou populací a přístup k písmu byl odlišný v rámci řecké a thrácké komunity, což dokazuje i nadále pokračující absence pohřební stél z thráckého kontextu.

6.8.2 Dedikační nápisy

Zvyk věnovat stély s nápisy se i nadále na přelomu 3. a 2. st. př. n. l. vyskytoval v řeckých komunitách na pobřeží. Celkem se dochovalo šest dedikačních nápisů, které pocházely z území řeckých měst a věnování provedly osoby nesoucí téměř výhradně řecká jména. Věnování byla určena božstvům řeckého původu, jako je Apollón, Afrodíté či Hekaté a božstvům egyptského původu, jako je Ísis, Sarápis a Anúbis.[287] Rozšíření kultu egyptských božstev v Thrákii bývá vysvětlováno zvýšenou přítomností hellénistických vojsk a politického vlivu Ptolemaiovců v oblasti Perinthu (Tacheva-Hitova 1983, 54-58; Barrett a Nankov 2010, 17). I nadále nemáme důkazy o zapojení thráckého obyvatelstva a thráckého náboženství do procesu epigrafické produkce.

6.8.3 Veřejné nápisy

Celkem se dochovalo 20 nápisů spadající do kategorie veřejných nápisů: převážná většina z nich byly dekrety vydávané v rámci řeckých městských států na pobřeží, přičemž šest dekretů pochází z Odéssu a pět z Maróneie. Politickou autoritu jednotlivých měst zastupovaly orgány jako *démos* a *búlé* a nejčastějším druhem dokumentu jsou honorifikační

[286] Na témže diadému se nachází ještě pravděpodobně thrácké jméno Kortozous v genitivu singuláru, u nějž není jisté, zda patřilo muži či ženě. Manov (2009, 27-30) usuzuje, že je to jméno majitele diadému, a pokud jím byla žena pohřbená v hrobce, kde byl předmět nalezen, pak diadém mohl patřit právě jí. Nejedná se tedy o primárně funerální nápis, ale o předmět osobní potřeby, který byl uložen do hrobu po smrti majitele.

[287] Věnování Ísidě, Sarápidovi a Anúbidovi na nápise *IG Bulg* 1,2 322ter z černomořské Mesámbrie, a Ísidě a Afrodíté na nápise *Perinthos-Herakleia* 42 z Perinthu.

dekrety vystavené pro význačné osoby či osoby, které se výjimečným způsobem zasloužily o udělení poct. Dle dochovaných osobních jmen se většinou jednalo o muže řeckého původu. V několika případech známe jejich mateřskou obci: Athény, Kallátis, Chersonésos a Antiocheia.[288] Součástí textu byly občas i podmínky zveřejnění nápisu, což pro řecké komunity zpravidla bývalo umístění veřejného nápisu do svatyně patrona daného města, jak je to typické i pro jiné řecké komunity.[289]

Texty honorifikačních nápisů vycházely ze stejného základu, nicméně každý nápis byl přizpůsoben konkrétní situaci. Znění dekretů se lišilo město od města, což poukazuje na nezávislý vývoj epigrafických formulí, ale zároveň i na podobný kulturněpolitický rámec zúčastněných komunit.

6.8.4 Shrnutí

Nápisy datované do 3. a 2. st. př. n. l. nezaznamenávají změnu trendu nastaveného v předchozích stoletích. Řecká a thrácká komunita interagují pouze v omezené míře a udržují si své tradiční zvyklosti, alespoň soudě dle dochovaných nápisů. Poprvé se v této době objevují projevy rozšíření egyptského náboženství do Thrákie, což můžeme vidět zejména na Řeky osídleném pobřeží a v jihovýchodní části Thrákie, kde získali určitý politický vliv Ptolemaiovci.

6.9 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. st. př. n. l.

Nápisy datované do 2. st. př. n. l. pocházejí výhradně z měst na pobřeží. Mezi oblasti, kde se nápisy začínají objevovat nově, patří Thrácký Chersonésos a lokality na pobřeží Marmarského moře. Téměř pětinu nápisů představují nápisy veřejné, a to zejména dekrety vydávané politickou autoritou. Dochází také k nárůstu výskytů hledaných slov, nápisy se stávají delší a obsahově komplexnější. Celkově dochází k většímu otevírání původně řeckých komunit na pobřeží a k výskytu nových prvků. Zároveň s tím ale dochází k útlumu epigrafických aktivit thrácké aristokracie ve vnitrozemí.

[288] *I Aeg Thrace* 172, *IG Bulg* 1,2 13ter, *IG Bulg* 1,2 39, *IG Bulg* 1,2 41. V případě seznamu osob *Perinthos-Herakleia* 62 z Perinthu se dochovala jména šesti mužů řeckého původu. Svou identitu udávají pomocí osobního jména a jména otce, a dále specifikují svůj původ: tři muži pocházejí z fýly *Théseis*, dva z fýly *Basileis* a jeden z města Byzantion.

[289] Text nápisů *IG Bulg* 1,2 41 a 42 z Odéssu nařizuje umístit honorifikační nápis v podobě sochy do svatyně samothráckých božstev a do svatyně anonymního božstva.

Celkem	115 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 7, Ainos 1, Anchialos 1, Apollónia Pontská 2, Bisanthé 1, Bizóné 3, Byzantion 69, Dionýsopolis 1, Lýsimacheia 1, Maróneia 15, Mesámbriá 5, Odéssos 2, Perinthos (Hérakleia) 1, Sélymbria 1, Séstos 1, Topeiros 1 (celkem 112)
Region měst ve vnitrozemí	0[290]
Celkový počet individuálních lokalit	23
Archeologický kontext nálezu	sídelní 3, náboženský 4, sekundární 12, neznámý 96
Materiál	kámen 113 (mramor 108, z toho mramor z Prokonnésu 2, vápenec 1, jiné 1), keramika 1, neznámý 1
Dochování nosiče	100 % 6, 75 % 8, 50 % 12, 25 % 11, oklepek 1, kresba 1, nemožno určit 76
Objekt	stéla 106, architektonický prvek 5, socha 1, nádoba 1;
Dekorace	reliéf 78, bez dekorace 37; reliéfní dekorace figurální 55 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 1, stojící osoba 1, sedící osoba 1, skupina lidí 1, funerální scéna/symposion 8, jiné 1), architektonické prvky 29 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 3, sloup 1, báze sloupu či oltář 4, věnec 1, florální motiv 11, geometrický motiv 0, architektonický tvar/forma 4, jiné 1)
Typologie nápisu	soukromé 86, veřejné 25, neurčitelné 4
Soukromé nápisy	funerální 80, dedikační 8, jiné (jméno autora) 1[291]
Veřejné nápisy	náboženské 1, seznamy 2, honorifikační dekrety 7, státní dekrety 15, funerální 2[292]
Délka	aritm. průměr 7,93 řádku, medián 2, max. délka 107, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 10; hledané termíny (administrativní termíny 38 - celkem 125 výskytů, epigrafické formule 16 - 44 výskytů, honorifikační 27 - 91 výskytů, náboženské 26 - 54 výskytů, epiteton 7 - počet výskytů 7)
Identita	řecká božstva 12 pojmenování, egyptská božstva 2 pojmenování, římská božstva 2 pojmenování, dále názvy míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, regionální epiteton 7, kolektivní identita 15 termínů, celkem 25 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie, ale i mimo ni, kolektivní pojmenování kmenové příslušnosti (Bíthýnos, Thrák), kolektivní pojmenování Římanů (Rómaios), celkem 186 osob na nápisech, 78 nápisů s jednou osobou; max. 25 osob na nápis, aritm. průměr 1,61 osoby na nápis, medián 1; komunita převládajícího řeckého charakteru, jména pouze řecká (60 %), pouze thrácká (1,73 %), pouze římská (4,34 %), kombinace řeckého a thráckého (4,34 %), kombinace řeckého a římského (2,6 %), jména nejistého původu (19,97 %), beze jména (6,95 %); geografická jména z oblasti Thrákie 7, geografická jména mimo Thrákii 6;

Celkový počet nápisů datovaných do 2. st. zůstává přibližně na stejné úrovni jako ve 3. st. př. n. l. Naprostá většina nápisů pochází z pobřežních oblastí, z bezprostřední blízkosti řeckých měst, jak ukazuje Mapa 11.17 v Apendixu 11. Hlavní produkční centrum pro celý region se přesunulo z Mesámbrie a Maróneie do Byzantia, což je pravděpodobně odrazem nárůstu politického postavení Byzantia, co by spojence Říma (Jones 1973, 7).

Materiálem nesoucím nápisy je téměř výhradně kámen, s jednou výjimkou nápisu *SEG* 54:633 na střepu keramické nádoby.[293] Nosiče nápisů jsou převážně zhotovovány z místního zdroje kamene a dá se tedy i nadále předpokládat, že materiál pro zhotovování nápisů byl získáván v nejbližším okolí produkčních center a nebyl předmětem dálkového obchodu.

[290] Celkem tři nápisy byly nalezeny mimo území Thrákie, avšak editoři korpusů je vzhledem k jejich obsahu zařadili mezi nápisy pocházející z Thrákie.

[291] V určitých případech může docházet ke kumulaci jednotlivých typů textů v rámci jednoho nápisu, či jejich nejednoznačnost neumožňuje rozlišit mezi několika typy. V těchto případech pak součet všech typů nápisů může přesahovat celkové číslo nápisů.

[292] Možnost kombinace kategorií, součet všech typů může přesahovat celkové číslo pro danou kategorii.

[293] Na pomezí soukromého a veřejného nápisu je dochovaný nápis *SEG* 54:633 na střepu keramické nádoby, která pochází z Apollónie Pontské a nese řecké jméno Aris[s]teidés, a bývá editory interpretován jako ostrakon. Pravděpodobněji se ale jedná o označení vlastníka nádoby.

6.9.1 *Funerální nápisy*

Ze 2. st. př. n. l. pochází 80 funerálních nápisů, jejichž primární funkcí bylo sloužit jako náhrobní kámen a označovat hrob. Oproti předcházejícím obdobím se nedochovaly nápisy na předmětech osobní potřeby, které se staly součástí pohřební výbavy. Tento fakt může poukazovat na stav prozkoumání kulturních vrstev z této doby, či na upadající vliv thráckých aristokratů, a tudíž i na pokles epigrafických aktivit spojených a jejich aktivitami.

Celkově dochází k poklesu počtů funerálních nápisů napříč celou Thrákií, s výjimkou řeckého Byzantia, kde dochází k poměrně markantnímu nárůstu. Nápisy z pobřežních oblastí nesou ze 73 % jména řeckého původu, nicméně zejména v oblasti Byzantia se setkáváme i s jmény thráckými, zastoupenými zhruba v 5 %, a římskými, zastoupenými zhruba 7 %, zbylých 15 % jmen je cizího či nejistého původu.[294] Necelých 30 % nápisů je určeno ženám, které jsou dále identifikovány jako dcery či partnerky. Kombinace osobních jmen je možné interpretovat jako důsledek smíšených sňatků, či přejímání onomastických zvyků dané kultury. Tento jev je omezený na oblast Byzantia a nelze tedy hovořit o celospolečenském fenoménu.

Geografický původ zemřelých poukazuje vždy po jednom nápise na původ z Galatie a Bíthýnie, Apameie, tedy z Malé Asie z oblastí sousedících s Thrákií, což poukazuje na přesuny obyvatel mezi Evropou a Asií, ač na omezené úrovni.[295] Nápisy jsou většinou krátké v rozsahu jednoho až tří řádků. Výjimku tvoří několik veršovaných nápisů z Maróneie a Byzantia o rozsahu až 13 řádek, které podrobně líčí životní osudy a vykonané skutky zemřelého tak, jak bývá obvyklé zejména v pozdějších dobách.[296] Vyskytující se epigrafické formule i nadále odpovídají funerálním nápisům tak, jak jsme je mohli vidět v řeckých komunitách v 5. - 3. st. př. n. l.[297]

6.9.2 *Dedikační nápisy*

Celkem osm dedikačních nápisů pochází výhradně z okolí řeckých kolonií na pobřeží. Věnování provedli muži nesoucí jména řeckého původu a nápisy byly dedikovány božstvům

[294] Nápisů s pouze řeckými jmény je celkem 53, nápisy s řeckým a římským jménem jsou dva, a nápisy s řeckým a thráckým jménem jsou čtyři, všechny z Byzantia. Nápis *IK Byzantion* 214 jako jediný prokazatelně patří muži nesoucí thrácké jméno, jehož otec nese jméno řeckého původu: Mokaporis, syn Moscha. Thrácká jména se vyskytují celkem na šesti nápisech, z nichž pouze na jednom se setkáváme s kombinací čistě thráckých jmen. Nápis *IK Byzantion* 340 patřil Mokazoiré, dceři Dinea.

[295] Nápis *IK Byzantion* 120 patřil Theodórovi, jehož otec pocházel z města Bíthýnion v Bíthýnii, ale sám Theodóros se cítil být občanem Byzantia, kde také byl pochován.

[296] Ač jsou všechna jména na těchto delších nápisech až na jednu výjimku řeckého původu, jedná se spíše o zvyk, který je pozorovatelný v římské době.

[297] Celkem 11krát nápisy zdraví čtenáře. Místo pohřbu je v jednom případě označeno termínem *tafos*, jednou je použit termín *mnéma*, které označuje jak hrob, tak zároveň i náhrobní kámen.

řeckého původu, tj. Dioskúrům, Diovi, Hermovi, Afrodíté s místním přízviskem *Ainijská* a samothráckým božstvům, dále božstvům egyptského původu, tj. Sarápidovi a Ísidě. Poprvé se objevuje věnování Diovi a Rómé, personifikovanému božstvu představujícímu autoritu města Říma.[298]

6.9.3 Veřejné nápisy

Celkem se dochovalo 25 veřejných nápisů, což oproti minulému století představuje mírný propad v celkové produkci. Nápisy pocházejí výhradně z řeckých měst na pobřeží, případně byly nalezeny mimo oblast Thrákie, ale jejich obsah je zcela jasně s Thrákií spojuje. Nejvíce textů pochází z Maróneie s devíti exempláři. Celkem 80 % veřejných nápisů představují dekrety vydané institucemi řecké *polis*, jako je *búlé* a *démos*.

Honorifikační nápisy jsou určeny význačným mužům řeckého i římského původu. Řím se objevuje v nápisech jako silný hráč na poli mezinárodní politiky, v mnoha případech vystupuje i jako spojenec řeckých států na egejském pobřeží, např. na nápise *I Aeg Thrace* 168. Pokud jde o zmínky o Thrácích, velmi záleží na konkrétním případě a záměru daného nápisu. Konkrétně na nápise *IK Sestos* 1 jsou Thrákové zmiňováni jako sousedé, kteří mohou ohrožovat bezpečí obyvatel Séstu. V případě dalšího nápisu *I Aeg Thrace* 5 je thrácký panovník Kotys vnímán jako suverénní politická autorita, stojící na podobné úrovni jako Řím a abdérský lid. V kontextu veřejných nápisů tedy nefigurují Thrákové jako barbaři či nepřátelé, ale spíše jako mocní spojenci a nevyzpytatelní sousedé autonomních řeckých měst.

Dochované administrativní termíny poukazují na nárůst vyskytujících se termínů na 35, které se dohromady objevují 117krát.[299] Nárůst celkového počtu termínů a objevení nových institucí a funkcí související s organizací politické autority a jejím výkonem naznačuje, že docházelo k proměnám společenské organizace v rámci řeckých komunit na pobřeží. Nárůst dochovaných ujednání mezi politickými autoritami regionu naznačuje i zintenzivnění diplomatických kontaktů, nebo alespoň jejich kodifikace a častější zaznamenávání na trvalé médium.

[298] *I Aeg Thrace* 187 pochází z egejské Maróneie.

[299] Nejpoužívanějšími termíny byly pojmy bezprostředně reprezentující politickou autoritu a vztahující k proceduře vydávání nařízení jako *démos*, *búlé*, *polis* a *pséfisma*. Objevují se nové funkce a instituce, které se nápisech dříve nevyskytovaly, jako například *synedrion*, *symmachiá*, *gymnasion*, *grammateus*, *chorégiá*, *efébos* a *basilissa*. Existence *gymnasia* na území Thrákie je poprvé potvrzena epigraficky, a to v Apollónii a v Séstu, instituce *efébie* je potvrzena také v Séstu. Dále se zde vyskytují termíny s finanční a obchodní tematikou jako je *emporion*, *chrémata*, *analóma*, *trápeza*, *chóra*, *oikos* a *katoikia*. Zcela poprvé se objevuje termín *autokratór*, který je v následujících stoletích používán výhradně pro římského císaře, ale v tomto případě na nápise *IG Bulg* 1,2 388bis označuje velitele námořnictva z Istru, který pomohl Apollónii v době války mezi Apollónií a Mesámbrií.

6.9.4 Shrnutí

V průběhu 2. st. př. n. l. dochází k prvním projevům mísení řeckého a římského kulturního prostředí, avšak se znatelnou převahou řeckého elementu. Thrákové se do produkce soukromých nápisů zapojují minimálně, a to pouze v regionu Byzantia a na úrovni běžného obyvatelstva, nikoliv thrácké aristokracie, jak bylo zvykem v předcházejících stoletích. Obsah a forma veřejných nápisů naznačují objevení nových institucí, intenzifikaci diplomatických kontaktů mezi jednotlivými politickými autoritami a jejich kodifikaci v epigrafické produkci. Thráčtí králové jsou na veřejných nápisech pocházejících z řeckého kontextu vnímáni jako rovnocenní spojenci, nikoliv jako primitivní barbaři.

6.10 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. až 1. st. př. n. l.

Nápisy datované do 2. a 1. st. př. n. l. pocházejí i nadále převážně z řeckého prostředí, nicméně v regionu se začíná projevovat vliv římské přítomnosti. To s sebou nese zvýšenou přítomnost římských jmen a pokračující nárůst počtu veřejných nápisů, v nichž se Řím objevuje jako mocný spojenec. Nápisy pocházejí převážně z pobřežních oblastí, avšak je možné pozorovat nárůst epigrafické aktivity v oblasti středního toku řeky Strýmónu. Zapojení thrácké aristokracie na produkci epigrafických pramenů je pozorovatelné i nadále v malé míře.

Celkem	125 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 3, Apollónia Pontská 1, Byzantion 79, Maróneia 10, Mesámbriá 7, Odéssos 14, Perinthos (Hérakleia) 1, Sélymbria 3 (celkem 118 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Beroé (Augusta Traiana) 2, (Marcianopolis) 1, údolí střední toku řeky Strýmónu 3, Hérakleia Sintská 1
Celkový počet individuálních lokalit	21
Archeologický kontext nálezu	funerální 3, sídelní 1, sekundární 9, neznámý 112
Materiál	kámen 125 (mramor 118, z toho mramor z Prokonnésu 1, místní mramor 1, jiné 1; z čehož je varovik 1)
Dochování nosiče	100 % 8, 75 % 14, 50 % 10, 25 % 8, kresba 1, nemožno určit 84
Objekt	stéla 119, architektonický prvek 4, jiné 1
Dekorace	reliéf 103, malovaná dekorace 1, bez dekorace 22; reliéfní dekorace figurální 81 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 2, stojící osoba 5, sedící osoba 6, skupina lidí 2, zvíře 5, funerální scéna/symposion 15, scéna oběti 4, jiný 2), architektonické prvky 24 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 6, sloup 1, báze sloupu či oltář 1, věnec 1, florální motiv 11, architektonický tvar/forma 2, jiný 2)
Typologie nápisu	soukromé 107, veřejné 14, neurčitelné 4
Soukromé nápisy	funerální 98, dedikační 11, jiné 1[300]
Veřejné nápisy	náboženské 1, seznamy 1, honorifikační dekrety 1, státní dekrety 6, neznámý 2
Délka	aritm. průměr 3,92 řádku, medián 3, max. délka 60, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 11; hledané termíny (administrativní termíny 16 - celkem 44 výskytů, epigrafické formule 13 - 46 výskytů, honorifikační 14 - 19 výskytů, náboženské 24 - 35 výskytů, epiteton 2 - počet výskytů 2)
Identita	řecká božstva, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, místní thrácká božstva, regionální epiteton 2, kolektivní identita 3 termíny, celkem 3 výskyty - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 1, ale i mimo ni 1, kolektivní pojmenování barbaroi 1; celkem 217 osob na nápisech, 86 nápisů s jednou osobou; max. 63 osob na nápis, aritm. průměr 1,73 osoby na nápis, medián 1; komunita řeckého charakteru se zastoupením římského a thráckého prvku, jména pouze řecká (56 %), pouze thrácká (2,4 %), pouze římská (1,6 %), kombinace řeckého a thráckého (3,2 %), kombinace řeckého a římského (8 %), kombinace thráckého a římského (0,8 %), jména nejistého původu (15,2 %), beze jména (11,2 %); geografická jména z oblasti Thrákie 0, geografická jména mimo Thrákii 7;

Oproti nápisům datovaným do 3. až 2. st. př. n. l. je u skupiny nápisů datovaných do 2. až 1. st. př. n. l. pozorovatelný téměř 200 % nárůst celkového počtu nápisů. Většina produkčních center se nachází na pobřeží, nicméně individuální nápisy byly nalezeny i v thráckém vnitrozemí, zejména v okolí řeky Strýmónu, jak je možné vidět na Mapě 11.17 v Apendixu 11. Hlavním produkčním centrem je Byzantion, avšak pozici menších produkčních center si i nadále udržují Odéssos a Maróneia.

Materiálem, z nějž jsou nápisy zhotovovány, je výhradně kámen a většina nosičů má tvar stély. Nápisy mají převážně funerální a v malé míře i dedikační funkci. Objevují se i nápisy veřejné, ač v menším počtu než v předcházejících obdobích.

6.10.1 Funerální nápisy

Nejvíce z 98 dochovaných funerálních nápisů pochází z Byzantia, celkem 78, což představuje téměř 80 % všech funerálních nápisů z daného období. Z vnitrozemí pocházejí pouze tři nápisy, a to z údolí středního toku Strýmónu z regionu Hérakleie Sintské, podobně

[300] Součet nápisů jednotlivých typů je vyšší než počet veřejných nápisů vzhledem k možným kombinacím jednotlivých typů v rámci jednoho nápisu.

jako v předcházejícím období. Celkově dochází k poklesu počtu funerálních nápisů napříč celou Thrákií, s výjimkou řeckého Byzantia, kde dochází k poměrně markantnímu nárůstu. Podobně jako ve 2. st. př. n. l. zcela chybí sekundární funerální nápisy, které by bylo možné spojovat s thráckou aristokracií, což může svědčit o oslabení politické a ekonomické moci thráckých aristokratů či o proměnách přístupu Thráků k užití písma a k funerálním ritu obecně.

Skupina tří nápisů z thráckého vnitrozemí z regionu Hérakleie Sintské představuje funerální stély tří žen se jmény řeckého původu, jejichž otcové nesou taktéž jména řeckého (či makedonského) původu. Jak je již patrné v předcházejícím období, tato komunita si uchovala tradiční hodnoty, alespoň co se týče epigrafického projevu a onomastických tradic.

6.10.2 Dedikační nápisy

Dedikačních nápisů se dochovalo celkem 11 a většina z nich pochází z pobřežních oblastí, až na jeden nápis z lokality Madara, která leží ve vnitrozemí zhruba ve vzdálenosti 70 km východně od Odéssu. Jména dedikantů jsou výhradně řeckého původu, až na jednu výjimku z regionu Topeiru, odkud pochází nápis *I Aeg Thrace* 105 se jménem dedikanta pravděpodobně thráckého původu.

Vyskytující se epigrafické formule dosvědčují udržení zvyklostí typických pro dedikační nápisy v řeckém světě, avšak v menší míře než v předcházejícím období. Formule typické pro věnování nápisů se objevují zřídka: *charistérion* pouze v jednom případě, *euchén* pouze dvakrát. V jednom případě se dochovalo *enkómion I Aeg Thrace 205* určené egyptské bohyně Ísidě s délkou přes 44 řádků a původem z Maróneie. Jedná se na svou dobu o neobvyklý nápis, který jak formou, tak obsahem poukazuje na trvající vliv původně egyptského náboženství v jižních oblastech Thrákie (Loukopoulou *et al.* 2005, 385). Poprvé se v nápisech objevují i místní thrácké kulty a výskyt nápisů věnovaných místním božstvům je většinou svázán s konkrétní lokalitou či regionem, jako v případě *héróa Karabasma* či *Perkóna* z Odéssu. Dále se zde objevují božstva řecká, jako např. Zeus *Hypsistos* či samothrácká božstva. Věnování patří i bohyni *Fosforos*, nejčastěji ztotožňované s Artemidou, Hekaté či Bendidou (Janouchová 2013a, 103-104). Podobně jako v předcházejícím století se vyskytují i dedikace původně egyptským božstvům Sarápidovi, Ísidě, Anúbidovi a Harpokratiónovi, a dále zbožštělým egyptským vládcům Ptolemaiovi (VI. nebo VII.) a Kleopatře. Obecně dochází k většímu prolínání náboženských systémů a představ a jejich zaznamenávání na permanentní médium nápisu, což může nasvědčovat na větší otevřenost společnosti, zvýšenou míru kulturního kontaktu a změny ve společnosti, které vyústily v proměnu náboženského systému.

6.10.3 *Veřejné nápisy*

Celkem se dochovalo 14 veřejných nápisů, což představuje propad oproti předcházejícím obdobím. Krom jednoho nápisu z thráckého Kabylé všechny nápisy pocházejí z okolí řeckých měst na pobřeží. Klesající počet nápisů může naznačovat na pokles moci publikujících politických autorit, případně na nedostatečnou míru prozkoumání kulturních vrstev 2. a 1. st. př. n. l. Nejčastější termíny jsou stále *démos*, *búlé*, *politai* a *pséfisma* a i nadále fungují dříve ustanovené procedury spojené se zhotovováním a vystavováním nápisů. Klesající počet termínů označujících instituce může nicméně dokumentovat jejich postupný úpadek či pozbytí významu v rámci fungování obce. O nadále trvající autonomii řeckých měst a regionalismu svědčí různá forma honorifikačních dekretů např. v Apollónii Pontské a Mesámbrii či Odéssu.

Nápis *I Aeg Thrace* 212 představuje seznam věřících kultu Sarápida a Ísidy z Maróneie a objevuje se na něm až 75 jmen převážně řeckého původu, avšak i se sedmi jmény římskými a dvěma thráckými. Z přítomnosti osobních jmen je patrné, že kult byl oblíben převážně u mužů nesoucí řecká jména, nicméně byl přístupný i Thrákům a Římanům. Funkce kněžů zastávali muži nesoucí řecká jména a z velké části nedocházelo k mísení onomastických tradic, tj. římská jména tvořila osobní jméno výhradně s dalším jedním či dvěma římskými jmény a nedocházelo k jejich prolínání s řeckými či thráckými jmény. Relativní izolovanost římských jmen svědčí o tom, že zvyk přijímat římská jména se v tomto období ještě neprosadil v podobě, jaká bude běžná v následujících stoletích.

6.10.4 *Shrnutí*

Nápisy 2. až 1. st. př. n. l. dokumentují omezení publikačních aktivit thrácké aristokracie pro potřeby udržení společenského postavení v rámci komunity. Do regionu poprvé vstupuje se vší silou Řím, což se projevuje jak na obsahu a formě veřejných nápisů, narůstající variabilitě náboženských systémů, ale i na proměňující se skladbě osobních jmen. Římané jsou členy kultů a jsou na území Thrákie pohřbíváni, zejména pak v okolí Byzantia. Nedochází však k mísení onomastických tradic, ale jednotlivé komunity si i nadále udržují kulturní odstup.

6.11 Charakteristika epigrafické produkce v 1. st. př. n. l.

Celková epigrafická produkce v 1. st. př. n. l. poměrně výrazně klesá. Epigraficky aktivní komunity jsou i z poloviny čistě řeckého původu, avšak i nadále dochází k jejich postupnému otevírání a mísení onomastických a náboženských tradic. Veřejné nápisy představují až

třetinu celkové produkce a poprvé se objevují nápisy obsahující latinský text. V malé míře narůstají i počty dochovaných římských jmen.

Celkem	69 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 2, Apollónia Pontská 1, Byzantion 36, Dionýsopolis 1, Maróneia 10, Mesámbriá 11, Odéssos 4, Perinthos (Hérakleia) 1, Sélymbria 1, Séstos 1 (celkem 68 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Didymoteichon (Plótinúpolis) 1
Celkový počet individuálních lokalit	13
Archeologický kontext nálezu	funerální 2, sídelní 1, náboženský 1, sekundární 6, neznámý 59
Materiál	kámen 67 (mramor 67, z toho mramor z Thasu 1), neznámý 2
Dochování nosiče	100 % 4, 75 % 5, 50 % 5, 25 % 12, kresba 2, nemožno určit 41
Objekt	stéla 64, architektonický prvek 3, neznámý 2
Dekorace	reliéf 48, bez dekorace 21; reliéfní dekorace figurální 34 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 1, stojící osoba 2, sedící osoba 1, funerální scéna/symposion 3), architektonické prvky 16 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 5, báze sloupu či oltář 3, věnec 1, florální motiv 3, architektonický tvar/forma 5)
Typologie nápisu	soukromé 50, veřejné 17, neurčitelné 2
Soukromé nápisy	funerální 42, dedikační 11, jiný 1[301]
Veřejné nápisy	náboženské 2, seznamy 3, honorifikační dekrety 2, státní dekrety 8, jiné 1, neznámý 1
Délka	aritm. průměr 5,4 řádku, medián 2, max. délka 49, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 9, latinský text 1 nápis; hledané termíny (administrativní termíny 18 - celkem 44 výskytů, epigrafické formule 9 - 28 výskytů, honorifikační 13 - 17 výskytů, náboženské 23 - 35 výskytů, epiteton 4 - počet výskytů 5)
Identita	řecká božstva 10, egyptská božstva 3, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, regionální epiteton 4, kolektivní identita 4 termíny, celkem 6 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 1, ale i mimo ni 1, kolektivní pojmenování Thráx 3, Rómaios 1; celkem 141 osob na nápisech, 41 nápisů s jednou osobou; max. 20 osob na nápis, aritm. průměr 2,04 osoby na nápis, medián 1; komunita řeckého charakteru s částečným zastoupením římského a thráckého prvku, jména pouze řecká (46,47 %), pouze thrácká (1,44 %), pouze římská (4,34 %), kombinace řeckého a thráckého (4,34 %), kombinace řeckého a římského (5,79 %), kombinace thráckého a římského (1,44 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (5,79 %), jména nejistého původu (21,71 %), beze jména (8,69 %); geografická jména z oblasti Thrákie 3, geografická jména mimo Thrákii 2;

Do 1. st. př. n. l. bylo datováno 69 nápisů, což oproti předcházejícímu období znamená pokles epigrafické produkce o 40 %. Jak je patrné na Mapě 11.18 v Apendixu 11, nápisy pocházejí téměř výhradně z pobřežních oblastí s výjimkou lokality Didymoteichon, která se nachází v regionu pozdějšího města Plótinúpolis na řece Tonzos. Hlavní produkční centrum je i nadále v Byzantiu, odkud pochází 43 % nápisů. Další středně velká produkční centra se nachází v Maróneii, v Mesámbrii, a částečně i v Odéssu, podobně jako v předcházejícím období.

Archeologický kontext míst nálezu je bohužel opět z velké části neznámý, případně sekundární. Materiál použitý na výrobu nosičů nápisů je opět výhradně kámen, zejména mramor. Nejrozšířenější formou nosiče je kamenná stéla a opět zcela chybí nápisy na keramice či na kovových předmětech, které se v Thrákii vyskytovaly mezi 5. a 3. st. př. n. l.

[301] Jeden nápis měl vzhledem ke své nejednoznačnosti kombinovanou funkci funerálního a zároveň dedikačního nápisu, proto je součet nápisů obou typů vyšší než celkový počet soukromých nápisů.

6.11.1 *Funerální nápisy*

Celkem se dochovalo 42 funerálních nápisů, z nichž všechny sloužily jako primární funerální nápisy, tedy k označení hrobu a předání informace o zemřelém jeho nejbližšímu okolí. Všechny nápisy pocházely z pobřežních oblastí, s největší koncentrací 33 funerálních nápisů v okolí Byzantia. Pravděpodobně v souvislosti s politickým a ekonomickým rozvojem se Byzantion stal již koncem 2. st. př. n. l. epigrafickým centrem Thrákie a tento trend pokračuje i v průběhu 1. st. př. n. l. a na přelomu letopočtu.

Text funerálních nápisů si udržuje i nadále tradiční podobu[302] a identita zemřelých a jejich nejbližších ukazuje na převážně řecký původ epigraficky aktivní populace. Jedná se nicméně o společnost, v níž se potkává několik kulturních tradic, což se projevuje zejména na proměňujících se onomastických zvyklostech. Zhruba dvě třetiny jmen jsou původem řecká, nicméně 13 % jmen je možné zařadit jako jména římská a 8 % jako jména thrácká, zbývajících 16 % představuje jména cizího či neznámého původu. V omezené míře dochází k mísení řeckých jmen se jmény římskými, což je pravděpodobně důsledek smíšených sňatků a zvýšené přítomnosti římských občanů na území Byzantia.[303] Poprvé se také začínají ve velmi malé míře objevovat řecká či thrácká jména v kombinaci s římskou nomenklaturou.[304]

6.11.2 *Dedikační nápisy*

Celkem se dochovalo 11 dedikačních nápisů, které pocházejí převážně z Mesámbrie, Maróneie a Byzantia, s výjimkou jednoho nápisu z lokality Didymoteichon na dolním toku řeky Tonzos. Čtyři nápisy byly věnované egyptským božstvům Sarápidovi, Ísidě, Anúbidovi a Harpokratiónovi. Egyptské kulty se objevují v Byzantiu, Maróneii a Mesámbrii, tedy ve všech hlavních produkčních centrech té doby, což poukazuje na jejich důležitost nejen jako míst setkávání různých kultur, ale i regionálních center té doby. Dále se objevila věnování božstvům řeckého původu vždy po jednom nápisu Diovi *Aithriovi*, Athéně a Neikonemesis *Sóteiře* a Hérakleovi *Sótérovi*.

---

[302] Invokační formule *chaire* se objevuje 12krát, v jednom případě se text nápisu obrací na podsvětní božstva, Háda a Acherón. Rozsah většinou nepřesahuje tři řádky, pouze v jednom případě dosahuje maximální délky 10 řádků. Tento obsáhlejší nápis *IG Bulg* 1,2 344 z Mesámbrie mluví o dosažených úspěších jistého Aristóna, který udatně bojoval s nepřátelským kmenem Bessů. Bessové představovali jeden z thráckých kmenů, který se dostal do popředí zájmu literárních pramenů zejména v 1. st. př. n. l. v souvislosti s politickým vývojem v regionu a nástupem aristokratů právě z kmene Bessů k moci.

[303] Příkladem může být nápis *IK Byzantion* 269, který představuje náhrobní kámen členů jedné rodiny, kde dochází ke smíšenému sňatku mezi mužem s řeckými jmény a ženou se jmény římského původu: Hadys, syn Poseidónia a jeho manželka Veigellia Katyla. Jejich syn pak nese jméno řeckého původu spolu se jménem otce, tj. Dionysis, syn Hadyův.

[304] Např. Markos Antonios Dadas z nápisu *IK Byzantion* 198.

Osobní jména dedikantů poukazují na jejich řecký původ, nicméně římský prvek začíná hrát důležitou roli i na dedikačních nápisech.[305] Thrácké elity se v omezené míře zapojují do praxe věnování nápisů božstvům, což do této doby byla zvyklost spadající převážně do čistě řecké komunity. Příkladem této velmi demograficky omezené změny zvyklostí může být nápis *I Aeg Thrace* 458 věnovaný řeckému božstvu Hérakleovi Sótérovi z lokality Didymoteichon, který věnoval thrácký král Kotys, syn Rháskúporida mezi lety 42 a 31 př. n. l.[306]

6.11.3 Veřejné nápisy

Veřejných nápisů se dochovalo celkem 17, což představuje mírný pokles oproti 2. st. př. n. l. Nápisy pocházejí výhradně z pobřežních komunit. Nejvíce jich bylo nalezeno Odéssu a Maróneii, vždy po čtyřech exemplářích, dále tři v Mesámbrii a po jednom nápise v dalších lokalitách na černomořském a egejském pobřeží. Místa s největším počtem veřejných nápisů jsou shodná s největšími producenty soukromých nápisů.

Nápisy mohou nepřímo svědčit o politických událostech a o zvyšujícím se vlivu Říma v regionu, nicméně se i nadále v nich udržují tradiční zvyklostí a procedury spojené s vydáváním veřejných nápisů. Nápisy obsahují 14 hledaných termínů v 35 výskytech, což představuje výrazný pokles oproti předcházejícímu období. Nejčastěji se vyskytuje termín *démos* v 10 případech, dále *búlé* a *polis* se čtyřmi výskyty a *basileus* a *pséfisma* se třemi výskyty. Dochází i k poklesu celkového počtu termínů označujících společenské funkce a instituce. Většinu veřejných nápisů představují dekrety vydávané politickou autoritou, což v tomto případě byly zejména instituce řecké *polis*. Nápisy nicméně zmiňují představitele římské říše a thrácké krále jako rovnocenné partnery a uznávají jejich svrchovanou autoritu.[307]

Thrácká aristokracie i nadále hraje důležitou politickou roli v regionu: na nápisech se vyskytují celkem čtyři muži, nesoucí označení král Thráků: Kotys, syn Rháskúporida, Rhoimétalkás, Sadalás a Burebista. V 1. st. př. n. l. došlo ke sjednocení části Thráků pod kmenem Sapaiů, a tedy i k upevnění pozice thráckého panovníka se sídlem v Bizyi v jihovýchodní Thrákii (Lozanov 2015, 78). Rozmístění nápisů odpovídá i přibližnému rozmístění

[305] Celkem 26 jmen mělo řecký původ, 11 římský, dva thrácký a sedm nebylo možné s jistotou určit. Nejvíce jmen se vyskytlo na nápise *IK Byzantion* 19 z Byzantia, kde je možné napočítat až 26 jmen různého původu: jedná se o věnování Diovi *Aithriovi* obyvateli neznámé vesnice, kde funkce knězů zastávají muži se třemi římskými jmény (*tria nomina*). Zhruba polovina obyvatel na této dedikaci má taktéž římské jméno, které je v několika případech kombinované se jménem řeckým (Lajtar 2000,50-51).

[306] Tento nápis je na pomezí soukromého a veřejného nápisu, vzhledem k tomu, že byl věnován jménem krále Kotya, tedy svrchované politické autority.

[307] Příkladem mohou být nápisy *IG Bulg* 1,2 13, *IG Bulg* 1,2 43, *IG Bulg* 1,2 314a. Dekret *IG Bulg* 1,2 314 z Mesámbrie, díky němuž se dozvídáme, že makedonský místodržící M. Terentius Lucullus v roce 72/71 př. n. l. ustanovil vojenskou posádku na území Thrákie a upevnil tak římský vliv v oblasti (Lozanov 2015, 77). O délce trvání římské přítomnosti a o míře vlivu však nemáme žádné další informace, nicméně je to jeden z prvních náznaků římského zájmu v oblasti, který se projevil i v epigrafice.

sféry vlivu jednotlivých dynastií: Sapaiové na jihovýchodě, Odrysové ve středu a Getové na severu Thrákie.[308]

6.11.4 Shrnutí

Počty dochovaných nápisů z 1. st. př. n. l. poukazují na celkové snížení produkce nápisů a jejich vymizení z vnitrozemí, pravděpodobně v souvislosti s celkovým úpadkem ekonomické prosperity (Lozanov 2015, 84). Hlavním ekonomickým a produkčním centrem je i nadále Byzantion, ale nápisy se v menší míře vydávají i v dalších městech na pobřeží. Řecký prvek hraje i nadále důležitou roli, ale je doplněn jak thráckým, tak římským a dalšími prvky. Vzhledem k narůstající moci Říma se začíná proměňovat i složení epigraficky aktivní populace a její zvyky, ať už se jedná o projevy náboženství či nové onomastické trendy, případně o detailnější obsah funerálních nápisů.

Dochází k proměně na politické scéně, kdy se v 1. st. př. n. l. se opět objevuje thrácká aristokracie, tentokrát v podobě dynastie Sapaiů, Odrysů a Getů. Její přítomnost a projevy v epigrafice se však nepodobají nápisům 5. až 3. st. př. n. l., nicméně mají formu obvyklou spíše u politické autority typu řecké *polis*. Je tedy možné říci, že tato nově reformovaná thrácká aristokracie přistoupila na společenské normy a zvyklosti svých nejbližších sousedů a partnerů a jako komunikační strategii zvolila formu veřejných dekretů a usnesení.

6.12 Charakteristika epigrafické produkce 1. st. př. n. l. až 1. st. n. l.

Nápisy datované do 1. st. př. n. l. až 1. st. n. l. se vyznačují narůstající otevřeností a multikulturalitou epigraficky aktivních komunit. Tomu nasvědčuje i prolínání onomastických tradic, rozvoj místního náboženství, ale i kultů nethráckého původu. Epigrafická aktivita je celkově nižší oproti předcházejícím stoletím, avšak narůstá celkový počet osob vystupujících na nápisech. Thrácká aristokracie se nicméně z epigrafických dokumentů vytrácí a stejně tak i ustávají epigrafické aktivity v thráckém vnitrozemí.

[308] Do dynastie Sapaiů spadají Rhaskúporis a Kotys s nápisy pocházejícími z Bizóné, Maróneie a lokality Dydimoteichon. Sadalás pravděpodobně patří do dynastie Odrysů a vyskytuje se na nápise *IG Bulg* 1,2 43 z Odéssu a Burebista, zmíněný na nápise *IG Bulg* 1,2 13 z Dionýsopole pochází z kmene Getů.

Celkem	56 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 3, Anchialos 1, Bizóné 1, Byzantion 30, Dionýsopolis 1, Maróneia 8, Mesámbriá 1, Odéssos 3, Perinthos (Hérakleia) 2, Sélymbria 2, Séstos 1, Topeiros 1 (celkem 54 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	0[309]
Celkový počet individuálních lokalit	19
Archeologický kontext nálezu	sídelní 1, náboženský 1, sekundární 5, neznámý 49
Materiál	kámen 54 (mramor 52, neznámý 2), neznámý 2
Dochování nosiče	100 % 4, 75 % 2, 50 % 5, 25 % 10, nemožno určit 35
Objekt	stéla 48, architektonický prvek 4, socha 2, neznámý 2
Dekorace	reliéf 39, bez dekorace 17; reliéfní dekorace figurální 32 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 3, sedící osoba 1, skupina lidí 1, zvíře 1, funerální scéna/symposion 7), architektonické prvky 8 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 3, sloup 2, báze sloupu či oltář 2, architektonický tvar/forma 1)
Typologie nápisu	soukromé 45, veřejné 9, neurčitelné 2
Soukromé nápisy	funerální 35, dedikační 9, neznámý 1
Veřejné nápisy	seznamy 1, honorifikační dekrety 6, státní dekrety 1, neznámý 1
Délka	aritm. průměr 4,14 řádku, medián 2, max. délka 48, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 2, latinský text 1 nápis, písmo římského typu 1; hledané termíny (administrativní termíny 10 - celkem 16 výskytů, epigrafické formule 5 - 11 výskytů, honorifikační 6 - 8 výskytů, náboženské 11 - 18 výskytů, epiteton 4 - počet výskytů 5)
Identita	řecká božstva 2, egyptská božstva 3, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, místní thrácká božstva, regionální epiteton 1, subregionální epiteton 3, kolektivní identita 14 termínů, celkem 14 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 10, ale i mimo ni 2, kolektivní pojmenování Thrák 1, Rómaios 1; celkem 122 osob na nápisech, 31 nápisů s jednou osobou; max. 46 osob na nápis, aritm. průměr 2,18 osoby na nápis, medián 1; komunita multikulturního charakteru se zastoupením řeckého, římského a thráckého prvku, jména pouze řecká (33,9 %), pouze thrácká (3,57 %), pouze římská (8,92 %), kombinace řeckého a thráckého (10,71 %), kombinace řeckého a římského (7,14 %), kombinace thráckého a římského (3,57 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (5,35 %), jména nejistého původu (12,49 %), beze jména (14,28 %); geografická jména z oblasti Thrákie 9, geografická jména mimo Thrákii 1;

Oproti nápisům datovaným do 2. až 1. st. př. n. l. je u skupiny nápisů datovaných do 1. st. př. n. l. až 1. st. n. l. pozorovatelný pokles o až 45 % celkového počtu nápisů. Produkční centra se nachází výhradně na pobřeží, jak je možné vidět na Mapě 11.18 v Apendixu 11. Hlavním produkčním centrem bylo i nadále Byzantion, odkud pochází přes polovinu všech nápisů. Pozici menšího produkčního centra si i nadále udržuje Maróneia s osmi nápisy, což představuje 14 % celkového počtu nápisů. Materiálem, z nějž jsou nápisy zhotovovány, je výhradně kámen, většina nápisů má tvar stély a slouží jako funerální nápis. Zhruba 16 % nápisů představují nápisy veřejné, což je nepatrně větší zastoupení než v předcházejícím období.

6.12.1 Funerální nápisy

Celkem 35 dochovaných funerálních nápisů pochází výhradně z kontextu řeckých komunit na pobřeží, nicméně onomastické záznamy svědčí o proměňujících se zvyklostech a pravděpodobně i složení tamější populace. Tři čtvrtiny nápisů pocházejí z Byzantia, kde lze pozorovat narůstající politickou moc Říma, která se projevila i na charakteru nápisů.

[309] Celkem dva nápisy nebyly nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti či muzeu, kde se v současnosti nacházejí.

O narůstající roli římského kulturního vlivu svědčí i nápis *I Aeg Thrace* 72, který je psán výhradně latinsky. Navíc se v této době u funerálních nápisů začíná zvyk uvádět roky, jichž se zemřelý dožil, většinou zaokrouhlené na pět let, což je zvyk typický pro římské nápisy (MacMullen 1982, 238). Mezi jmény vyskytujících se na nápisech nicméně i nadále převládají řecká jména, kterých je přibližně čtyřikrát více než jmen římských a pětkrát více než jmen thráckých. Jako město svého původu označuje Byzantion na nápise *IK Byzantion* 352 muž nesoucí čistě římská jména Gaios Ioulios, což svědčí o jeho dvojí loajalitě směrem k římské tradici, ale i politické příslušnosti k Byzantiu, tedy původně řecké kolonii. Z toho lze soudit, že jména v této době přestávají být jednoznačným ukazatelem etnokulturního původu, ale představují spíše uvědomělou volbu identity, vyjadřující přináležitost k dané skupině.

6.12.2 Dedikační nápisy

Dedikační nápisy se pomalu začínají prosazovat i v rámci místních thráckých kultů, avšak řecká božstva mají stále převahu. Dedikačních nápisů se dochovalo celkem devět, z nichž tři jsou věnovány Apollónovi, který v jednom případě nesl lokální přízvisko *Eptaikenthos* a v jednom *Toronténos*, dále tři nápisy věnované *héróovi*, který dvakrát nesl přízvisko *Stomiános*, jednou *Perkón*. V jednom případě je nápis věnován neznámým božstvům ze Sélymbrie. Nápisy pocházejí převážně od osob nesoucí řecká jména, nicméně v případě nápisu *Perinthos-Herakleia* 51 věnovaného Apollónovi *Toronténovi* se setkáváme s dedikanty nesoucími thrácká jména. Římská jména se objevují pouze v jednom případě na nápise *I Aeg Thrace* 202 z Maróneie.

6.12.3 Veřejné nápisy

Veřejných nápisů se dochovalo celkem devět, z nichž šest představují honorifikační dekrety udělené institucemi řeckých měst významným jedincům.[310] Politickou autoritu představují jednotlivé instituce řeckých *poleis*, osoba thráckého krále a jednotliví stratégové, případně sama autorita Říma.[311]

Osobní jména na veřejných nápisech dokazují stále ještě řecký charakter epigraficky aktivní populace: dochovalo se celkem 93 řeckých jmen, 11 thráckých a devět římských.[312]

[310] Jako např. thrácký král Kotys na nápise *I Aeg Thrace* 207 z Maróneie,
[311] Příkladem je nápis *IG Bulg* 5 5011 z Dionýsopole; *IK Sestos* 1 ze Séstu.
[312] Nápis *IG Bulg* 1,2 46 představuje seznam knězů nejmenovaného kultu z Odéssu a dochovalo se na něm celkem 50 jmen, z čehož 46 bylo řeckého původu, což může nasvědčovat jisté konzervativnosti nejmenovaného kultu, zejména vzhledem k tomu, že pouze dvě jména byla prokazatelně identifikována jako jména thrácká a dvě jména jako římská.

Formule použité v honorifikačních nápisech dokumentují jisté přetrvání zvyklostí a procedur spojených s vystavením nápisů, podobně jako v předcházejících stoletích, avšak pokles výskytu tradičních formulí spojených s udílením poct značí proměnu vnitřního uspořádání politických autorit, která se odráží i v použitém jazyce veřejných nápisů.[313]

6.12.4 Shrnutí

Na přelomu 1. st. př. n. l. a 1. st. n. l. se setkáváme s projevy celospolečenských změn, které se odrážejí i na charakteru epigrafické produkce z Thrákie. Dochází k poklesu celkové produkce, jejímu přesunutí do městských center na pobřeží, v čele s Byzantiem. Řím začíná hrát důležitou roli jak v měnícím se charakteru a uspořádání společnosti, ale i v pozvolna se vyvíjejících zvyklostech, spojených např. s proměnou tradičního epigrafického jazyka či přijímáním nových osobních jmen.

6.13 Charakteristika epigrafické produkce v 1. st. n. l.

Většina nápisů z 1. st. n. l. i nadále pochází z pobřežních oblastí, kde však dochází k postupnému otevírání komunit a větší roli hraje i institucionální epigrafická produkce. Celková délka nápisů se prodlužuje, stejně tak se zvyšuje i počet osob vystupujících na nápisech. Římský kulturní prvek se začíná prosazovat jak na poli proměňujících se osobních jmen, tak i přítomností latinsky psaných nápisů či jejich částí.

[313] Nápis *IG Bulg* 1,2 320 z Mesámbrie popisuje proceduru korunovace, což byla jedna z poct udílených v rámci řecké *polis*.

Celkem	68 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 2, Abritus 1, Anchialos 1, Apollónia Pontská 1, Byzantion 15, Ferai 1, Koila 1, Madytos 1, Maróneia 13, Mesámbriá 1, Odéssos 2, Perinthos (Hérakleia) 13, Topeiros 3 (celkem 55 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Filippopolis 4, Neiné 1, Nicopolis ad Nestum 1, Serdica 1, údolí středního toku řeky Strýmónu 1 (celkem 8 nápisů)[314]
Celkový počet individuálních lokalit	27
Archeologický kontext nálezu	sídelní 5, náboženský 3, sekundární 8, neznámý 52
Materiál	kámen 64 (mramor 55, z toho z Thasu 1, z okolí Maróneii 2; vápenec 1; jiný 4, z toho póros 1; neznámý 4), kov kombinovaný s kamenem 1, neznámý 3
Dochování nosiče	100 % 6, 75 % 7, 50 % 7, 25 % 10, oklepek 2, kresba 2, ztracený 1, nemožno určit 33
Objekt	stéla 46, architektonický prvek 13, socha 1, jiný 2, neznámý 6, (celkem 3 sarkofágy)
Dekorace	reliéf 25, malovaná 1, bez dekorace 42; reliéfní dekorace figurální 13 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 1, stojící osoba 2, lovecká scéna 1, funerální scéna/symposion 2, obětní scéna 2, jiný 1), architektonické prvky 11 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 3, sloup 2, báze sloupu či oltář 4, architektonický tvar/forma 4, florální motiv 2, jiný 2)
Typologie nápisu	soukromé 37, veřejné 28, neurčitelné 3
Soukromé nápisy	funerální 24, dedikační 10, jiný 1, neznámý 1
Veřejné nápisy	seznamy 3, honorifikační dekrety 10, státní dekrety 2, náboženské 5, nařízení 1, funerální na náklady obce 1, jiný 4, neznámý 2
Délka	aritm. průměr 7,53 řádku, medián 5, max. délka 94, min. délka 1
Obsah	latinský text 12 nápisů, písmo římského typu 1; hledané termíny (administrativní termíny 29 nápisů - celkem 52 výskytů, epigrafické formule 13 - 24 výskytů, honorifikační 5 - 7 výskytů, náboženské 25 - 45 výskytů, epiteton 5 - počet výskytů 9)
Identita	řecká božstva 11, egyptská božstva 2, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, objevující se místní thrácká božstva, regionální epiteton 1, subregionální epiteton 4, kolektivní identita 6 termínů, celkem 10 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 3, mimo ni 0, kolektivní pojmenování Thrák 4, Rómaios 2, Kimbros 1; celkem 152 osob na nápisech, 27 nápisů s jednou osobou; max. 34 osob na nápis, aritm. průměr 2,35 osoby na nápis, medián 1; komunita multikulturního charakteru se zastoupením řeckého, thráckého prvku a narůstající pozicí římského prvku, jména pouze řecká (13,23 %), pouze thrácká (4,4 %), pouze římská (25 %), kombinace řeckého a thráckého (8,82 %), kombinace řeckého a římského (16,17 %), kombinace thráckého a římského (4,4 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (5,88 %), jména nejistého původu (7,31 %), beze jména (14,7 %); geografická jména z oblasti Thrákie 18, z toho pojmenování stratégií v Thrákii 11, geogr. jména mimo Thrákii 0;

Do 1. st. n. l. bylo celkem datováno 68 nápisů, což je zhruba stejně jako v 1. st. př. n. l. Jak je dobře vidět na Mapě 11.19 v Apendixu 11, nápisy pocházejí převážně z pobřežních oblastí, nicméně osm nápisů bylo nalezeno i ve vnitrozemí. Zatímco velké produkční centrum v této době chybí, produkční centra střední velikosti se nacházejí i nadále v Byzantiu, Perinthu a Maróneii.

Téměř výhradně je použitým materiálem kámen a nejčastější formou nosiče jsou i nadále stély, avšak v malé míře se začínají objevovat i sarkofágy. Přes polovinu nápisů představují funerální texty, nicméně počet veřejných nápisů představuje více než 40 % nápisů, což může naznačovat větší míru institucionálního zapojení na celkové epigrafické produkci, tj. produkci přímo organizované samosprávními institucemi. Tento jev je pozorovatelný zejména v okolí Perinthu, který se stal v druhé polovině století hlavním městem nově vzniklé provincie *Thracia* (Sharankov 2005b, 521; Sayar 1998, 74).

6.13.1 Funerální nápisy

Celkem se dochovalo 25 funerálních nápisů, z nichž většina pochází z Byzantia, Maró-

neie a Perinthu. V této době se poprvé objevily funerální sarkofágy, které nesly nápis, a zároveň sloužily jako úložiště tělesných pozůstatků zemřelého. Sarkofágy pocházely z Byzantia, Perinthu a Maróneie, tedy měst, v němž měl Řím silné politické postavení a dá se předpokládat, že objevení sarkofágů souvisí se zvýšenou přítomností osob ze západního Středomoří.

Převaha osobních jmen řeckého původu poukazuje na přetrvávající charakter produkčních center, avšak se silným římským vlivem na podobu osobních jmen. Celkem 27 osob neslo řecká jména, 18 jména římská, šest jmen thráckých a tři jména neznámého či cizího původu. K mísení řeckých a římských, případně thráckých jmen dochází zcela výjimečně, přijímání systému tří římských jmen není ještě obecně rozšířené. Thrácká jména se vyskytují pouze na třech nápisech a jejich nositelé pocházejí z vyšších společenských vrstev.[315] Poprvé se objevují osobní jména (Titos) Flavios/Flavia a (Titos) Klaudios.[316] Zvyk přijímat osobní jména po rodových jménech římských císařů byla typická praxe při udílení římského občanství, kdy se k původnímu jménu nositele přidávala jména jako ocenění za služby ve správě provincie či v armádě (Topalilov 2012, 13). V těchto konkrétních případech z 1. st. n. l. je jméno tvořeno i dalšími osobními jmény římského původu a nasvědčuje to spíše faktu, že se nejednalo o případy nově uděleného občanství, ale o osoby, které jména získaly po svých předcích, a šlo tedy o Římany, nikoliv o Řeky či Thráky, kteří přijali nová jména v důsledku nového společesnkého uspořádání.[317]

Jazyk funerálních nápisů si udržuje do jisté míry tradiční charakter, jak naznačují vyskytující se formule, ale dochází i k určitým inovacím ve funerálním ritu a jeho projevech v epigrafice.[318] Poprvé se setkáváme s formulí, která poskytuje právní ochranu hrobu, či spíše sarkofágu, před jeho dalším použitím.[319] Kdo by toto nařízení překročil, hrozí mu finanční postih, který je vymahatelný autoritami města. Tento text je typicky na konci funerální nápisu a vyskytuje se výhradně na nápisech z Perinthu, tedy místě se silnou římskou přítomností. V dalších stoletích dojde k rozšíření této formule i do jiných míst, nicméně její výskyt pravděpodobně souvisí s administrativní změnou a regulací funerálního ritu v oblasti jihovýchodní Thrákie.

---

315 Jako např. stratégos Rhoimétalkás, syn Diasenea se svou ženou Besúlou [Besoulou], dcerou Múkaporida [Moukaporida], a dětmi Kaprúbébou [Kaproubebou] a Darútúrmé [Daroutourme] na nápise *I Aeg Thrace* 387.

316 *I Aeg Thrace* 317, *Perinthos-Herakleia* 72, *Perinthos-Herakleia* 128.

317 Vyjádření kolektivní identity se vyskytují pouze jednou na podstavci, na němž byla pravděpodobně umístěna socha thráckého gladiátora. Nápis *I Aeg Thrace* 484 označuje etnický původ (Thrák) a označení druhu gladiátora (*mormillón*, lat. *mirmillo*).

318 Invokační formule *chaire* je použita třikrát, nebožtík je titulován jako *hérós* čtyřikrát, okolo jdoucí je oslovován jednou (*parodeita*).

319 *Perinthos-Herakleia* 88. Pokud by došlo k tomu, že budou do hrobu „*vloženy ostatky někoho jiného, zaplatí viník částku [x] městu/pokladníkovi*", do jehož regionu nápis spadá. Výše částky se lišila v dalších stoletích město od města, stejně tak i přesné znění formule.

6.13.2 *Dedikační nápisy*

Římská politická přítomnost v regionu se začíná projevovat i na měnícím se složení epigraficky aktivní části populace a dochází k opětovnému zapojení místních elit. Zvyk věnovat nápisy božstvům thráckého i řeckého původu se v této době šíří zejména mezi thráckou aristokracii, zastávající vysoké úřednické funkce v provinciální správě, a částečně i mezi veterány římské armády. Dedikačních nápisů se dochovalo celkem 10, z nichž tři pocházejí z vnitrozemí a sedm z pobřežních oblastí. Vnitrozemské dedikace jsou ve dvou případech věnovány stratégy nesoucími římská a thrácká jména, což poukazuje na jejich thrácký aristokratický původ[320] a v jednom případě byl nápis věnován veteránem římské armády, který nese výhradně římská jména.[321] Věnování těchto vnitrozemských dedikací patří Héře *Sonkéténé*, božstvu *Médyzeovi* a Artemidě Kyperské. Dedikace z pobřeží pak náleží císaři Vespasiánovi, Apollónovi *Karsénovi*, Diovi *Patróovi*, Diovi *Zbelsúrdovi*, Hygiei, Nymfám a Néreovi. Tato věnování pocházejí od stratégů nesoucích římská, řecká i thrácká jména, propuštěnce nesoucího řecké jméno a od nejvyššího kněze Dionýsova kultu nesoucího řecká jména.

Zvyklosti dedikovat nápisy se uplatňují v thrácké komunitě pouze v nejvyšších vrstvách aristokratů, případně veteránů, a stále nepronikly mezi běžné obyvatelstvo. Nápisy zmiňující stratégy pocházejí převážně z jihovýchodní části Thrákie, z okolí Perinthu a Anchialu, kde pravděpodobně docházelo ke kulturnímu transferu ve zvýšené míře, alespoň na úrovni nejvyšších představitelů politické organizace. Jména římsko-thrácká se vyskytují pouze na nápise *IG Bulg* 4 2338, kde figuruje Flavios Dizalás, syn Esbenida a jeho partnerka Reptaterkos, dcera Hérakleidova.[322] Jak prozrazuje text nápisu, thrácký Dizalás byl stratégem v Thrákii a občanství a s ním i právo nosit jméno Flavios si získal za zásluhy ve službách římské říši. Jedná se tak o jeden z prvních potvrzených případů, kdy Thrák získal římské jméno za své zásluhy, a nikoliv jako výsledek smíšených manželství.[323]

6.13.3 *Veřejné nápisy*

Veřejných nápisů se dochovalo celkem 28, z nichž šest pochází z Perinthu a Byzantia a tři z Filippopole. Perinthos se po polovině 1. st. n. l. stal sídlem místodržícího provincie *Thracia*, a nahradil Byzantion v pozici administrativního centra regionu. Zvýšený výskyt

[320] *SEG* 54:639, *IG Bulg* 4 2338.
[321] Nápis *IG Bulg* 3,1 1410 je psaný z větší části latinsky, nicméně jméno božstva a věnování je psáno řecky. Jméno veterána a jeho vojenské zařazení je psáno latinsky, stejně tak jako časové určení, které udává dobu vlády císaře Vespasiána a jeho sedmý konzulát, tedy rok 76 n. l.
[322] Nápis pochází z regionu města Nicopolis ad Nestum a je datován do poslední čtvrtiny 1. st. n. l.
[323] Vzhledem k tomu, že Dizalás zastával úřad stratéga, jednalo se pravděpodobně o potomka thráckých aristokratů, který byl za svou loajalitu odměněn římským občanstvím, a tedy i právem nosit jméno Flavios.

veřejných nápisů v obou těchto městech v 1. st. n. l. tak není překvapivý (Lozanov 2015, 76).[324]

Ve 12 případech se jedná o dekrety, z nichž 10 je honorifikačních, v pěti případech o texty náboženského charakteru a další kategorie jsou zastoupeny v řádech kusů nápisů.[325] Politickou autoritu na nápisech představuje římský císař, případně vysocí provinciální úředníci, kteří ho zastupují. Instituce jednotlivých měst mohou vydávat nařízení pod patronátem římské říše či thráckého krále, avšak převážně se veřejné nápisy vydané městskými institucemi omezují na honorifikační dekrety.[326] V této době se taktéž na území Thárkie objevuje první milník, informující o době vzniku daného úseku cesty, a první nápisy informující o císařském provinciálním stavebním programu.[327] Zmínky o thrácké aristokracii jako takové a thráckých králích z epigrafických záznamů zcela mizí po polovině 1. st. n. l., ač systém stratégií se ještě udržuje několik desetiletí (Lozanov 2015, 78-81). Thrácká aristokracie se tak pravděpodobně adaptovala na nové podmínky a zaujala roli v provinciální samosprávě, právě v roli stratégů.

Na nápisech z 1. st. n. l. dochází k pozvolné proměně použitého jazyka veřejných nápisů a instituce spojené s chodem římské provincie se začínají objevovat ve zvýšené míře.[328] Osobní jména poukazují na proměňující se trendy při výběru jmen a přijímání římských onomastických tradic zejména mezi Thráky sloužícími v římské armádě a vykonávajícími vysoké úřednické funkce. Lidé zastávající funkci stratéga běžně nesou tři jména, kombinující římská jména, jako Titos, Flavios, Tiberios, Gaios, Iúlios [Ioulios] nebo Klaudios, spolu s osobními jmény thráckého původu.[329]

---

[324] Hlavním městem provincie *Thracia* se stává Perinthos, kde vznikla i většina institucí a město se stalo sídlem místodržícího a také zde sídlila vojenská posádka, a město se tak stalo přirozeným produkčním centrem veřejných nápisů (Sharankov 2005b, 521; Sayar 1998, 74).

[325] Celkem tři seznamy, dva nápisy s věnováním veřejné stavby (lázní), jeden milník, jeden hraniční kámen, jeden nápis stanovující oficiální váhovou jednotku, jeden nápis věnovaný císaři neznámé povahy, a dva blíže neurčitelné nápisy veřejné povahy.

[326] Např. nápis *SEG* 55:752 z Filippopole či *I Aeg Thrace* 83 z Abdéry. Politická autorita se proměňuje v závislosti na změně politické situace. Do poloviny 1. st. n. l. jako autority vystupuje jednak lid, instituce řeckých měst a thráčtí panovníci, kteří však byli smluvně zavázání Římu. Tito panovníci z kmene Odrysů, Astů a Sapaiů jsou známí jako vazalští králové Říma, kteří si částečně udrželi autonomii, ale ve velké míře podléhali vlivu a politickým rozhodnutím Říma (Lozanov 2015, 78-80). Pravděpodobně na začátku 1. st. n. l. došlo k rozdělení Thrákie na tzv. stratégie, tedy administrativní a vojenské regiony, které byly oficiálně řízeny thráckými stratégy z řad thráckých aristokratů. Gabriella Parissaki navrhuje, že se jednalo o mezistupeň mezi tradičním kmenovým uspořádáním a centralizovanou samosprávou římské provincie, kde thráčtí aristokraté sehráli významnou roli (Parissaki 2009, 320-328).

[327] *I Aeg Thrace* 453 z lokality Ferai, datovaný do doby vlády císaře Nerona a *IG Bulg* 5 5691 z města Serdica, což představuje první důkaz o centrálně řízených stavebních aktivitách koordinovaných Římem, konkrétně o stavbě komunikací v Thrákii na pobřeží Egejského moře. Budování cest pravděpodobně probíhalo již v dřívějších stoletích, ale z té doby se nám nedochovaly milníky či jiné epigrafické záznamy (Lozanov 2015, 76; Madzhahov 2009, 63-65).; *IG Bulg* 1,2 57 z Odéssu a *IK Sestos* 29 ze Séstu slouží jako doložení stavebních aktivit.

[328] Celkem 24 administrativních termínů se vyskytuje ve 37 případech. Většina termínů se již objevila v minulých stoletích, mezi nové termíny však patří *hégémón*, *kaisar* jako termíny označující římského císaře, dále *búleutés* jako člen *búlé*, dále *agoranomos*, *nauarchos*, a nakonec termín pro hlavní město *métropolis*. Mezi nejčastěji se opakující termíny patří i nadále *démos* s 6 výskyty a *gymnasiarchés* se čtyřmi výskyty.

[329] Např. na nápise *I Aeg Thrace* 84 z Topeiru.

6.13.4 Shrnutí

Z dostupných nápisů je patrné, že připojení Thrákie k Římu s sebou neslo celou řadu změn. V reakci na zapojení thráckého obyvatelstva do římské armády se proměnily onomastické zvyky vojáků a veteránů. Projevy zvyšujícího vlivu římské administrativy jsou patrné zejména v druhé polovině 1. st. n. l., kdy dochází k budování provinciální infrastruktury a spolu s tím i k nárůstu počtu veřejných nápisů. Epigrafická produkce se v omezené míře navrátila do vnitrozemí, nicméně s příchodem autority římského císaře se změnila role thrácké aristokracie. Celkové počty dochovaných nápisů jsou však poměrně nízké, z čehož se dá usuzovat, že nárůst vlivu Říma byl postupný a reformy byly spíše dlouhodobého charakteru.

6.14 Charakteristika epigrafické produkce v 1. st. n. l. až 2. st. n. l.

Nápisy datované do 1. a 2. st. n. l. pocházejí i nadále z pobřežních oblastí, s hlavním produkčním centrem v Perinthu. Soukromé nápisy funerálního typu i stále převažují, prodlužuje se průměrná délka nápisu a stejně tak i celkový poměr přítomnosti římských jmen v epigraficky aktivních komunitách. Osoby nesoucí thrácká jména se dostávají do izolace, nedochází k jejich kombinaci s řeckými či římskými jmény v rámci jednoho nápisu.

Celkem	94 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 2, Anchialos 1, Apollónia Pontská 1, Bizóné 1, Byzantion 6, Lýsimacheia 1, Maróneia 12, Mesámbriá 3, Odéssos 1, Perinthos (Hérakleia) 53, Sélymbria 1, Topeiros 1, Zóné 1 (celkem 84 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 2, Hérakleia Sintská 1, Filippopolis 2, údolí středního toku řeky Strýmónu 3 (celkem 8 nápisů)[330]
Celkový počet individuálních lokalit	26
Archeologický kontext nálezu	funerální 1, sídelní 2, náboženský 2, sekundární 6, neznámý 83
Materiál	kámen 89 (mramor 81, jiný 1, neznámý 7), kov 2, neznámý 3
Dochování nosiče	100 % 16, 75 % 3, 50 % 13, 25 % 13, kresba 5, nemožno určit 43
Objekt	stéla 51, architektonický prvek 17, socha 1, nádoba 1, jiný 19 (z toho sarkofág 16), neznámý 2
Dekorace	reliéf 43, bez dekorace 51; reliéfní dekorace figurální 20 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 3, stojící osoba 4, skupina lidí 1, zvíře 3, obětní scéna 1, Héraklés 1, Artemis 1, tři Nymfy 2, funerální scéna/symposion 1, funerální portrét 1, jiný 2), architektonické prvky 31 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 11, sloup 1, báze sloupu či oltář 7, architektonický tvar/forma 7, geometrický motiv 2, florální motiv 12, věnec 1, jiný 2)
Typologie nápisu	soukromé 73, veřejné 15, neurčitelné 6
Soukromé nápisy	funerální 57, dedikační 15, jiný 1
Veřejné nápisy	seznamy 1, honorifikační dekrety 4, státní dekrety 1, funerální na náklady obce 2, náboženský 3, jiný 4 (z toho veřejné dedikace 3)
Délka	aritm. průměr 6,05 řádku, medián 5, max. délka 18, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 1, latinský text 6 nápisů, písmo římského typu 14; hledané termíny (administrativní termíny 17 - celkem 44 výskytů, epigrafické formule 18 - 109 výskytů, honorifikační 2 - 2 výskytů, náboženské 20 - 35 výskytů, epiteton 5 - počet výskytů 5)
Identita	řecká božstva 10, egyptská božstva 1, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, místní thrácká božstva, regionální epiteton 3, subregionální epiteton 2, kolektivní identita 7 termínů, celkem 7 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 7, mimo ni 0; celkem 132 osob na nápisech, 40 nápisů s jednou osobou; max. 8 osob na nápis, aritm. průměr 1,4 osoby na nápis, medián 1; komunita multikulturního charakteru se zastoupením řeckého, římského a thráckého prvku, jména pouze řecká (23,4 %), pouze thrácká (2,12 %), pouze římská (18,08 %), kombinace řeckého a thráckého (0 %), kombinace řeckého a římského (22,34 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (5,31 %), jména nejistého původu (9,55 %), beze jména (19,14 %); geografická jména z oblasti Thrákie 2, geografická jména mimo Thrákii 4;

Nápisů datovaných do období 1. až 2. st. n. l. je přibližně o 67 % víc než v předcházejícím období. Většina nápisů pochází z oblasti na pobřeží, z okolí původně řeckých měst. Nápisy ve vnitrozemí se objevují podél cest, které jsou pravidelně udržovány a spravovány od druhé poloviny 1. st. n. l., a zejména v okolí rozvíjejících se regionálních urbánních center, jako je Filippopolis či Kabylé, a dále v oblasti středního toku řeky Strýmónu, jak ilustruje Mapa 11.19 v Apendixu 11. Největším epigrafickým producentem je od druhé poloviny 1. st. n. l. Perinthos (Hérakleia) odkud pochází 56 % celkové produkce.[331] Pozici středního producenta si i nadále udržuje Maróneia, zatímco Byzantion, které hrálo roli největšího epigrafického producenta v předchozích dvou stoletích, nyní produkuje zhruba pouze 6 % nápisů.

Materiálem nosiče nápisů je z 94 % kámen, z převážné části je to mramor, dále vápenec

[330] Celkem dva nápisy nebyly nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti.

[331] Nárůst epigrafické produkce Perinthu souvisí s faktem, že se v polovině 1. st. n. l. stalo hlavním městem nově vytvořené provincie *Thracia* a je logické, že se zde soustředila většina produkce.

a místní zdroj kamene. Nápisy na kovových předmětech se dochovaly pouze dva.[332] Nejoblíbenější formou kamenného nápisu je i nadále stéla, nicméně populární jsou i funerální nápisy na sarkofázích, pocházejících v 15 případech z Perinthu (Hérakleii) a v jednom z Byzantia.

6.14.1 *Funerální nápisy*

Celkem 59 nápisů je interpretováno jako funerální[333], což představuje zhruba dvě třetiny celého souboru, přibližně stejně jako v 1. st. př. n. l. Většina nápisů je zhotovena na stéle, ale spadá sem i skupina 16 sarkofágů, které nesly nápis, a zároveň sloužily jako úložiště tělesných pozůstatků zemřelého. Hlavní produkční centra funerálních nápisů jsou Perinthos s 42 nápisy, Byzantion a Maróneia s pěti nápisy.

Sarkofágy z Perinthu užívají téměř totožné formule a termíny a na většině z nich se vyskytuje formule o ochraně sarkofágu a pozůstatků zemřelého politickou autoritou města, jako ve skupině nápisů z 1. st. př. n. l. Osobní jména na sarkofázích nesou v polovině případů římská jména a ve zbývající polovině jména řecká. Thrácká jména se na sarkofázích vůbec nevyskytují, což může poukazovat na kulturní provázanost tohoto zvyku s komunitami římského, případně řeckého původu.

Převaha funerálních nápisů stále pochází z řeckých komunit, které si i nadále udržují relativně konzervativní charakter. Nejčastěji se na nápisech objevují řecká jména, zhruba v polovině příkladů. Dále ve 40 % jména římská a zbylých 10 % připadá jménům thráckým a jménům nejistého původu. Thrácká jména se objevují pouze na dvou nápisech, a to jak samotná, tak v kombinaci s řeckým jménem, výhradně v souvislosti s funerálním nápisem zemřelého zastávajícího funkci stratéga.[334] Geografický původ uvádí pouze jeden nápis, odkazující na bíthýnskou Nikomédii.[335]

Obsah nápisů si udržoval tradiční formu, nicméně se vyskytují termíny popisují nově zavedené součásti funerálního ritu, jako sarkofág, ale objevují se i termíny pro nově vzniklá povolání a funkce.[336] Text nápisů nese více detailů se života zemřelého: setkáváme se s šesti vojáky různých hodností, jako například legionář, jezdec, *stratégos* či *pragmatikos*.

[332] Do skupiny nápisů datovaných do 1. až 2. st. n. l. patří vojenský diplom AE 2007, 1260 psaný na bronzové destičce, který uděluje římské občanství, právo nosit římské jméno, pořídit si manželku a právo na vlastní pozemek. Text je psaný latinsky a pochází z okolí vesnice Trapoklovo v jihovýchodním Bulharsku. Bohužel text je velmi poškozený, a tudíž není možné dělat žádné další závěry. Nicméně se jedná o jeden z prvních projevů udělení římského občanství vojákovi za jeho dlouholeté služby, který byl nalezen přímo na území Thrákie. Zároveň se jedná o další důkaz narůstajícího vlivu římské armády nejen na proměňující se složení obyvatelstva, ale zejména na měnící se onomastické zvyky v důsledku zvýšené přítomnosti veteránů na území Thrákie (Dana 2013, 239-264).

[333] 57 nápisů je soukromého charakteru a dva jsou veřejného charakteru.

[334] Nápis Manov 2008 199 a nápis *I Aeg Thrace* 87.

[335] *Perinthos-Herakleia* 144.

[336] Invokační formule oslovující okolo jdoucího čtenáře (*chaire*) se objevily celkem 26krát, (*parodeita*) 21krát. Funerální nápisy sloužily ve většině případů pro rodinné pohřby: celkem 24krát se objevuje text zhotovený jedním z partnerů pro sebe a pro manžela či manželku, či jiného člena nejbližší rodiny. Pro popis hrobu

Dále se setkáváme se stavitelem domů (*domotektón*), ale i notářem (*notários*). V 17 případech se dozvídáme věk, kterého se zemřelý dožil, obyvkle zaokrouhlený na pět let. Jedná se o typický římský kulturní zvyk, který se na území Thrákie vyskytl již v 1. st. n. l. ve velmi omezeném počtu, nyní však u celé třetiny funerálních nápisů.

6.14.2 Dedikační nápisy

Dedikačních nápisů se dochovalo celkem 19, z čehož 16 je soukromé povahy a tři jsou na pomezí soukromého a veřejného nápisu, což oproti minulému období představuje dvojnásobný nárůst. Polovina nápisů pochází z Perinthu a na dalších místech na pobřeží a ve vnitrozemí se vyskytují nápisy od jednoho do tří exemplářů. Nápisy jsou zhotoveny převážně z kamene, jen v jednom případě se jedná o zlatý amulet z Perinthu.

Věnování jsou určena jak řeckým, tak lokálním božstvům, která částečně využívají řecká jména v kombinaci s místním epitetem . Dedikace jsou určeny Apollónovi *Iatrovi*, Asklépiovi *Zylmyzdriénovi*, Diovi s přízviskem *Lofeités*, Sarápidovi, Héře a anonymním božstvům. Osobní jména dedikantů poukazují na smíšené složení věřících. U nápisů věnovaných božstvům s místním (subregionálním) epitetem se vyskytují thrácká jména ve vyšším poměru než u ostatních dedikací, což naznačuje, že lokální kulty byly oblíbené především u místního thráckého obyvatelstva. Přítomnost jmen smíšených řecko-thráckých a římsko-řeckých ukazuje, že lokální kulty byly přístupné i lidem mimo thráckou komunitu.

6.14.3 Veřejné nápisy

Celkem se dochovalo 15 veřejných nápisů: čtyři z Maróneie a Perinthu a po jednom nápise z ostatních měst na pobřeží. Politickou autoritu představují instituce řeckých *poleis*, jako *búlé* a *démos* v případě Maróneie, a *démos* v případě Odéssu a Perinthu, a dále římský císař a vysoce postavení úředníci římské říše. Thráčtí králové se na veřejných nápisech nevyskytují, stejně tak jako stratégové. Nápisy mají nejčastěji povahu honorifikačních dekretů či seznamů věřících a textů náboženské povahy. Tradiční forma honorifikačních dekretů tak, jak ji známe např. z 3. st. př. n. l., se nedochovala, z čehož se dá usuzovat, že došlo k proměně celé procedury udílení poct, a tedy i k proměně podoby honorifikačních textů, podobně jako např. v Malé Asii (Van Nijf 2015, 240).[337]

---

samotného sloužily termíny *mnémeion* jednou, *latomeion* v devíti případech a *soros* v 11 případech, popisující sarkofág, dále *stéla* se sedmi výskyty jako označení hrobu a *bómos* se dvěma výskyty a po jednom výskytu *tymbos* a *séma* označují hrob samotný.

[337] Bohužel dochovaný soubor honorifikačních nápisů je natolik fragmentární, že není možné blíže popsat jednotlivé změny.

6.14.4 Shrnutí

S větší participací thráckého prvku na epigrafické produkci může souviset zapojení Thráků v provinciální administrativě a v římské armádě, což s sebou neslo jednak přijetí nových zvyků a jednak i nárůst gramotnosti, a tedy i změny přístupu k publikaci nápisů. Postupné proměny onomastických záznamů svědčí o aktivním zapojení thráckých mužů v římské armádě a následné proměny onomastických zvyků u této části populace. S tím může nepřímo i souviset i mírný nárůst počtu místních kultů, které však zůstávají otevřené všem bez rozdílu původu. Zvyky civilní části obyvatelstva zůstávají podobné, jako v období před vznikem provincie *Thracia*, což svědčí o plynulém přechodu bez znatelného kulturního zlomu.

6.15 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. st. n. l.

Ve 2. st. n. l. dochází k prudkému nárůstu epigrafické aktivity, a to zejména ve vnitrozemí, odkud pochází poprvé více nápisů než z pobřežních oblastí. Institucionální uspořádání a politický vliv Říma mají zásadní vliv na rozšíření epigrafické produkce. Veřejné nápisy představují téměř polovinu celého souboru, častější je i výskyt hledaných termínů a latinského textu. Římská jména se vyskytují na polovině všech nápisů, ať už samostatně, či v kombinaci. Dochází k prolínání kulturních a náboženských tradic, objevují se ale i nové prvky a jména kultů. Politická příslušnost a status nabírají na důležitosti, a proto narůstá i počet honorifikací.

Celkem	254 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 5, Anchialos 2, Apollónia Pontská 1, Byzantion 22, Dionýsopolis 1, Kallipolis 2, Madytos 1, Maróneia 19, Mesámbriá 1, Odéssos 17, Perinthos (Hérakleia) 21, Sélymbria 1, Topeiros 4, Zóné 1 (celkem 98 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 23, Carasura 1, Discoduraterae 3, Filippopolis 29, Hadriánopolis 1, Hérakleia Sintská 2, Marcianopolis 4, Neiné 1, Nicopolis ad Istrum 28, Pautália 5, Plótinúpolis 2, Serdica 18, Traianúpolis 2, údolí středního toku řeky Strýmónu (Parthicopolis a okolí) 30 (celkem 149 nápisů)[338]
Celkový počet individuálních lokalit	69
Archeologický kontext nálezu	funerální 5, sídelní 43 (z toho obchodní 10), náboženský 5, sekundární 25, jiný 3, neznámý 173
Materiál	kámen 246 (mramor 169, z Chalkedónu 1, z Prokonnésu 1; vápenec 49, jiný 10, z toho syenit 5, póros 1; neznámý 18), kov 2, neznámý 6
Dochování nosiče	100 % 36, 75 % 35, 50 % 44, 25 % 43, oklepek 2, kresba 8, ztracený 8, nemožno určit 78
Objekt	stéla 148, architektonický prvek 89, socha 2, jiný 8 (z toho *instrumentum domesticum* 1, vojenský diplom 1) neznámý 7
Dekorace	reliéf 144, bez dekorace 110; reliéfní dekorace figurální 44 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 8, stojící osoba 6, skupina lidí 1, zvíře 1, Artemis 1, scéna lovu 1, funerální scéna/symposion 10, funerální portrét 9, jiný 3), architektonické prvky 99 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 9, sloup 9, báze sloupu či oltář 45, architektonický tvar/forma 18, geometrický motiv 4, florální motiv 18, věnec 2, jiný 7)
Typologie nápisu	soukromé 130, veřejné 117, neurčitelné 7
Soukromé nápisy	funerální 84, dedikační 49, vlastnictví 1, jiný 2[339]
Veřejné nápisy	seznamy 2, honorifikační dekrety 63, státní dekrety 6, nařízení 5, náboženský 13, jiný 24, neznámý 4
Délka	aritm. průměr 6,52 řádku, medián 5, max. délka 62, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 2, latinský text 22 nápisů, písmo římského typu 85; hledané termíny (administrativní termíny 40 - celkem 284 výskytů, epigrafické formule 29 - 199 výskytů, honorifikační 10 - 13 výskytů, náboženské 46 - 156 výskytů, epiteton 26 - počet výskytů 33)
Identita	řecká božstva 19, egyptská božstva 2, římská božstva 2, thrácká božstva 2, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, regionální epiteton 15, subregionální epiteton 11, kolektivní identita 18 termínů, celkem 55 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 12, mimo ni 0; kolektivní pojmenování etnik či kmenů (Thráx 13, Rómaios 9, barbaros 1, Asianos 1, Kappadox 1), člen fýly 1; celkem 511 osob na nápisech, 94 nápisů s jednou osobou; max. 29 osob na nápis, aritm. průměr 2,02 osoby na nápis, medián 1; komunita multikulturního charakteru se zastoupením řeckého, římského a thráckého prvku, se silnou přítomností římského prvku, jména pouze řecká (11,06 %), pouze thrácká (1,18 %), pouze římská (31,25 %), kombinace řeckého a thráckého (3,95 %), kombinace řeckého a římského (15,81 %), kombinace thráckého a římského (3,95 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (6,32 %), jména nejistého původu (12,23 %), beze jména (14,22 %); geografická jména z oblasti Thrákie 15, geografická jména mimo Thrákii 4;

Do 2. st. n. l. bylo datováno celkem 254 nápisů, což představuje nárůst o 272 % oproti předcházejícímu období. Jak je patrné z Mapy 11.20 v Apendixu 11, poprvé v tomto období převládá epigrafická produkce ve vnitrozemí, a nikoliv na pobřeží. Většina lokalit s nápisy ve vnitrozemí se nacházela v povodí velkých řek či na trase *Via Diagonalis*, římské cesty spojující severozápad s jihovýchodem, procházející skrz města Serdicu, Filippopolis, Perinthos a Byzantion (Jireček 1877; Madzharov 2009, 70-31). Nápisy pocházely převážně z níže položených sídel. V horských oblastech se našly jednotlivé nápisy pouze v oblasti cest a průsmyků či v okolí vojenských posádek. Hlavními produkčními centry byla oblast údolí středního toku Strýmónu s městy Hérakleia Sintská, Neiné a Parthicopolis[340], a dále

[338] Celkem sedm nápisů nebylo nalezeno v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti, či uvádí muzeum, v němž se nachází.

[339] Několik nápisů mělo vzhledem ke své nejednoznačnosti kombinovanou funkci, proto je součet nápisů obou typů vyšší než celkový počet soukromých nápisů.

[340] Parthicopolis je známá též jako Paroikopolis a nachází se pod moderním městem Sandanski v Bulharsku.

oblast střední Thrákie s městy Filippopolis, Nicopolis ad Istrum, Augusta Traiana, a na pobřeží Propontidy ve městech Byzantion a Perinthos. Oproti předcházejícím obdobím dochází k přesunu epigrafické produkce z jednoho dominantního administrativního centra do většího počtu měst. Oproti 1. st. n. l. upadá celková produkce Byzantia a Perinthu, což souvisí s přesunem hlavního města provincie do Filippopole, kde je naopak možné pozorovat markantní nárůst nápisů (Topalilov 2012, 13).

Použitým materiálem je výhradně kámen, a to zejména mramor ze 70 %, vápenec z 18 % a syenit z 2 %. Kamenné nosiče nápisů mají ze dvou třetin tvar stély, v necelé třetině tvar architektonického prvku. Ve zbylých případech se čtyři nápisy dochovaly na sochách, jeden na mozaice a 19 na sarkofázích či jejich fragmentech.

6.15.1 Funerální nápisy

Funerálních nápisů se dochovalo celkem 84, z čehož 80 má povahu soukromého nápisu a čtyři byly zhotoveny na náklady města, konkrétně Maróneie. Oproti předcházejícímu století počet funerálních nápisů narostl více než třikrát, což je možné spojovat s nárůstem celkového počtu obyvatel, ale i s proměnami přístupu obyvatelstva k zřizování funerálních nápisů. Nápisy pocházejí z celého území Thrákie, tedy jak z pobřeží, tak z vnitrozemí. Hlavními produkčními centry je údolí středního toku řeky Strýmónu s městem Hérakleia Sintská, Neiné a Parthicopolis, odkud pochází 25 nápisů, dále Byzantion s 18 nápisy, Perinthos a Maróneia s 11 nápisy. Obecně funerální nápisy pocházejí z okolí velkých městských center, kde žilo nejvíce lidí.

Texty funerálních nápisů poukazují na proměňující se složení společnosti a nárůst důležitosti římského vojska. Texty nesou standardní formule, podobně jako v předcházejících stoletích[341] a náhrobky jsou zhotovovány členy nejbližší rodiny a hrobky slouží k pohřbům více členů rodiny.[342] Celkem 20 nápisů, pocházejících zejména z Byzantia a Perinthu, uvádí věk zemřelého, což je obvyklé na nápisech napříč římskou říší. Latinský text se dochoval na šesti nápisech, většinou u nápisů patřícím vojákům či veteránům, kteří nesli římská jména. Vojáků se na nápisech objevuje celkem pět, od běžných vojáků až po

---

Dle Mitreva (2017, 106-108) na tomtéž místě existovala thrácká vesnice Desudaba, která byla později transformována do makedonské kolonie Alexandropolis. Vztah mezi Alexandropolí a Parthicopolí není zcela jasný, nicméně první archeologické nálezy a nápisy pocházejí až z 1. a zejména z 2. st. n. l., tedy z římské doby. Parthicopolis byla epigraficky aktivní i v průběhu 3. st. n. l. (Mihailov 1997, 401).

341 Invokační formule *chaire* se objevuje 16krát, oslovení okolojdoucího (*parodeita*) 11krát. termín označující hrob (*tymbos*) se objevuje jednou, termín *stélé* třikrát, termín *mnémé* 15krát, *mnémeion* čtyřikrát, termín pro sarkofág celkem třikrát (*soros*). Také se objevuje termín *chamosorion*, popisující pravděpodobně sarkofág umístěný na podstavci či přímo na zemi. Poprvé se čtyřikrát objevuje invokační formule vzývající podsvětní bohy v latině (*Dis Manibus*) a dvakrát v řečtině (*Theoi Katachthonioi*).

342 Celkem 22 nápisů vyjmenovává několik členů rodiny, ve čtyřech případech nápisy zmiňují potomky a sourozence, v jednom případě rodiče a ve dvou přítele. Ve dvou případech se setkáváme s nápisem zhotoveným propuštěným otrokem pro svého bývalého pána.

legionáře a jezdce. Jiná, než vojenská povolání zmiňují funkce vždy po jednom výskytu, a to kněze (*hiereus*), člena městské rady (*búleutés*), člena *gerúsie* (*gerúsiastés*). Na nápisech figurují taktéž čtyři otroci, z čehož dva jsou propuštěnci. Sarkofágy, podobně jako v 1. st. n. l., pocházejí převážně z Perinthu (Hérakleii) a Byzantia a dalších pobřežních lokalit, ale dva pocházejí i z thráckého vnitrozemí. Z osmi sarkofágů z Perinthu (Hérakleie) a Byzantia pouze dva nesou ochrannou formuli, která zakazuje nové použití sarkofágu pod peněžní pokutou[343], ale téměř na všech se udává věk zemřelého, případně jeho původ a kdo nechal sarkofág zhotovit.

Geografický původ zemřelého dokládá zvýšenou migraci z oblastí Malé Asie, což je patrné zejména u nápisů pocházejících z Filippopole (Topalilov 2012, 13; Sharankov 2011, 143).[344] Vyskytující se osobní jména i jsou nadále převážně řecká, nicméně je možné pozorovat nárůst jak jmen římských, tak především i jmen thráckých. Řecká jména představují 42 %, thrácká jména představují 18 %, římská jména představují necelou třetinu všech jmen. Thrácká jména se vyskytují jak samostatně, tak v malé míře i v kombinaci s řeckými i římskými jmény. Celé dvě třetiny nápisů s thráckým jménem pocházejí z údolí středního toku Strýmónu, kde se thrácká populace podílela na zhotovování funerálních nápisů zejména v první polovině 2. st. n. l.[345] Římská jména se vyskytují převážně samostatně, v menší míře v kombinaci s řeckými a téměř minimálně v kombinaci s thráckými jmény. Ke kombinaci římských s thráckými jmény dochází většinou u jedinců, kteří sloužili v římské armádě a přijali nové jméno, nicméně i nadále odkazují na svůj thrácký původ.[346] Kombinovaná jména, která by odkazovala na nedávné přijetí římského jména a s ním i spojených privilegií, se na rozdíl od 1. st. n. l. dochovala pouze v minimální míře.[347]

6.15.2 Dedikační nápisy

Dedikačních nápisů se dochovalo celkem 49, z čehož 44 bylo soukromé povahy a pět bylo zhotoveno jako veřejný text, tj. dedikace císaři či text zhotovený na náklady obce. Nejvíce

[343] Tato formule se objevila již na sarkofázích z Perinthu (Hérakleii) v 1. st. n. l. a tento zvyk se rozšířil do nedalekého Byzantia.

[344] Celkem sedm nápisů udává geografický původ zemřelého, a to jako pocházejícího z Byzantia, Abdéry (dvakrát), Hérakleie, Filippopole, Kappadokie, Níkaie a Apameie v Bíthýnii.

[345] Z celkem 22 nápisů v nichž se vyskytuje alespoň jedno thrácké jméno jich 14 pochází z okolí řeky Strýmónu. Celkem se zde vyskytuje 40 osob, z nichž osm jsou ženy.

[346] Např. na nápise *IG Bulg* 5 5462 z Filippopole Ailios Polemón, *benefikarios*, věnoval svým předkům Beithytraleiovi, synovi Taséa(?) a Kouété, dceři Dydéa(?). Nápis Manov 2008 82 dokumentuje případ veterána se jmény Gaios Valerios Púdens [Poudens], jehož otec nesl jméno Gaios Virginios [Ourginios] Púdens [Poudens] a matka jméno Múkasoké [Moukasoké]. Veteránova žena nesla jméno Severa, syn jméno Ioulios Maximos, a sestra Zaikaidenthé.

[347] To může značit, že Thrákové nedostávali za svou službu právo nosit římská jména, či se plně adaptovali na systém tří jmen, zcela opustili užívání původních thráckých jmen, a stali se tak nerozlišitelnými od Římanů. Nicméně vzhledem k udržení thráckých jmen na nápisech ze 3. st. n. l. je toto vysvětlení nedostačující.

nápisů pochází z regionu Augusty Traiany, celkem s osmi nápisy, dále z údolí středního toku řeky Strýmónu sedm nápisů a Serdica s pěti nápisy.

Dedikace jsou věnovány jak božstvům nesoucím řecká jména, tak božstvům místním, případně božstvům, jež vznikla smíšením řeckých a místních tradic.[348] Místní epiteta vznikla pravděpodobně ze jména místa, kde se vyskytovala svatyně či vycházejí z thráckých tradic.[349] Lokální thrácké kulty se vyskytovaly na více než jednom místě pouze v ojedinělých případech, většinou se jednalo kult pevně svázaný s daným místem.

Přes polovinu osobních jmen na dedikačních nápisech tvořila římská jména, třetinu jména řecká a zhruba 10 % jména thrácká. Nápisy s thráckými jmény pocházely výhradně z vnitrozemských oblastí z okolí Augusty Traiany a středního toku Strýmónu a byly věnovány jak řeckým božstvům, tak řeckým božstvům nesoucím místní přízviska.[350] Zhruba polovina těchto dedikací byla věnována Thráky sloužícími v římské armádě, kteří zároveň nesli římská a thrácká jména.

6.15.3 Veřejné nápisy

Poprvé větší část veřejných nápisů pochází z vnitrozemí, a to zejména z velkých městských center a jejich nejbližšího okolí. Tento fakt jistě souvisí s urbanizačními aktivitami a posílením politické moci a významu městské samosprávy k nimž došlo za vlády Trajána a Hadriána (Topalilov 2012, 14-15). Celkem se dochovalo 117 veřejných nápisů, což představuje oproti 1. st. n. l. zhruba čtyřnásobný nárůst celkového počtu. Tento trend je pozorovatelný zejména v oblasti vnitrozemské Thrákie v okolí měst Nicopolis ad Istrum a Filippopolis, odkud pochází 21 nápisů a Augusta Traiana se 14 nápisy. Nejvíce se dochovalo honorifikačních nápisů, ale objevují se ve větší míře i milníky a nápisy dokumentující stavební aktivity.

Honorifikační nápisy představují nejvýznamnější skupinu veřejných nápisů. Oproti předcházejícímu období se jedná o téměř osminásobný nárůst z osmi na 63 honorifikačních nápisů, což dokazuje oblíbenost tohoto druhu nápisů. Honorifikační nápisy pocházejí zejména z vnitrozemí z regionu města Nicopolis ad Istrum, s 18 texty, a z regionu Filippopole, kde bylo nalezeno 14 textů. Honorifikační dekrety jsou i nadále vydávány politickou

[348] Objevuje se osm Asklépiovi, sedm Diovi, šest Dionýsovi a Artemidě, pět Apollónovi, jedna Hygiei, Sabaziovi, Sarápidovi, Héře, Athéně a Semelé.

[349] Z místních božstev je to především hérós/theos *Karabasmos*, *Manimazos*, *Marón*, *Pyrmerúlás*, *Zbelsúrdos* a dále místní přízviska spojená s Apollónem a Asklépiem a Artemidou, jako např. *Aulariokos*, *Epékoos*, *Tadénos*, *Beeuchios*, *Patróos*, *Suidénos* (Janouchová 2016 k rozšíření přízviska *Patróos*).

[350] Příkladem nápisů věnovaných řeckému božstvu s místním přízviskem jsou dva nápisy z Kabylé, kde byl ve 2. st. n. l. umístěný vojenský tábor pomocných jednotek a pravděpodobně zde žili Thrákové společně s Řeky. Nápisy *Kabyle* 18 a 19 nesou věnování Apollónovi *Tadénovi*, provedené členy *cohors II Lucensium*, kteří sami nesli thrácká osobní jména (Velkov 1991, 23-24).

autoritou města, a to pod patronátem římského císaře.[351] Tradiční forma honorifikačních nápisů, kdy se dobrodinci (*euergetés*) udělují konkrétní privilegia za vykonaná dobrodiní, je nicméně vystřídána formou novou, kdy namísto významného jedince je hlavní pozornost věnována císaři, na jehož počest většina nápisů a s nimi spojených monumentů vzniká.[352] Tato proměna honorifikačních nápisů je patrná již v průběhu 1. st. n. l. i v jiných částech římské říše (Van Nijf 2015, 240). Důraz je kladen převážně na osobní kvality a zásluhy jedinců, jejich pověst a společenskou prestiž, což může odrážet i větší míru stratifikace tehdejší společnosti.

Milníky a nápisy dokumentující stavební aktivity organizované provinciální samosprávou poukazují na nárůst stavebních aktivit v 2. st. n. l., zejména po roce 116 n. l. Celkem devět milníků nesoucí řecké nápisy pochází jak z okolí významných měst ve vnitrozemí, tak na pobřeží. Silnice *Via Diagonalis* byla v této době doplněna dalšími menšími silnicemi spojujícími významná města právě s touto nejdůležitější dopravní tepnou celého Balkánu. Dochované milníky poukazují na existenci cest v druhé polovině 2. st. n. l. v okolí Marcianopole a Odéssu, dále na probíhající opravy *Via Diagonalis*, která spojovala Serdicu a Byzantion. Silnice využívala primárně římská armáda, nicméně z této infrastruktury těžilo i místní obyvatelstvo a došlo k lepšímu propojení regionu a snadnějšímu pohybu obyvatel.[353]

Další nápisy zaznamenávají stavbu akvaduktů v Odéssu, městského opevnění ve Filippopoli a Serdice a lázní v Pautálii a Augustě Traianě či rekonstrukci divadla ve Filippopoli. Dva dochované nápisy označují hranice území Abdéry jako samosprávní jednotky pod autoritou císaře.[354] Stavební aktivity většinou financovali místodržící či vysocí úředníci na počest císaře a soudě dle osobní jmen, byli tito vysoce postavení muži zejména římského původu, ale vyskytovali se i jedinci nesoucí kombinaci thráckých a římských jmen.[355]

Veřejným textům náboženského charakteru zcela dominuje císařský kult, v seznamech věřících převládají řecká a thrácká jména.[356] Osoba císaře hraje zásadní roli i v rozložení politické moci.[357] Autoritu císaře přímo v provincii reprezentuje místodržící a

[351] Nejčastějšími termíny reprezentujícími politickou autoritu měst jsou *búlé* s 24 výskyty, *démos* s 25, *polis* se 7 výskyty.

[352] Texty obsahují tradiční invokační formuli ve 27 případech (*agathé týché*) a jsou převážně psány řecky. Dva texty jsou psány latinsko-řecky, kde latinský text je uváděn první a řecký text je překladem latinského textu a hlavní autoritou těchto nápisů je vždy římský císař. Další dva nápisy jsou čistě latinské a jsou určeny přímo římskému císaři.

[353] Císař Hadrián dekretem *I Aeg Thrace* 185 určeným obyvatelům Maróneie z roku 131 n. l. mimo jiné udělil právo k užívání a ochranu po dobu putování po cestě z Maróneii do Filipp, čímž se pravděpodobně myslela *Via Egnatia*, jedna z nejvýznamnějších římských cest. Na civilní využití menších cest a mostů v okolí Pautálie poukazuje nápis *SEG* 54:648 z poloviny 2. st. n. l.

[354] *I Aeg Thrace* 78 a 79. Předpokládá se, že hraniční kameny se vyskytovaly na pomezí území měst vcelku často, do dnešních dnů se jich dochovalo bohužel pouze několik exemplářů.

[355] Jako např. Titus Vitrasius Pollio z nápisu *IG Bulg* 1,2 59 a Poplios Ailios Aulouporis z nápisu *IG Bulg* 5 5334.

[356] Na nápise *IG Bulg* 4 1925 se setkáváme se seznamem příslušnic mystérií Velké Matky a Attida, kde se vyskytují jak řecká, tak římská ženská jména, avšak text je poměrně špatně dochovaný.

[357] Termíny označující autoritu císaře jsou s 30 výskyty *autokratór*, dále s 26 výskyty *kaisar*, s 12 *hypatos* a se 17 *hégémón*. Císař bývá někdy titulován i jako otec vlasti, *patér patridos*, a *archiereus*, což je řecká verze titulu

jeho zástupce, na nápisech často titulovaný jako *presbeutés* a *antistratégos*, latinsky *legatus Augusti pro praetore* (Mason 1974, 153-155), a to konkrétně ve 24 případech. Jako zástupce císařské moci vystupuje v několika případech i *thrakarchés*, tedy vysoký úředník s náboženským zaměřením, podobným nejvyššímu knězi celé provincie (Lozanov 2015, 82-83). Úřad *thrakarcha* obvykle zastupoval muž nesoucí kombinovaná thrácká a římská jména, což nepřímo poukazuje na jeho aristokratický thrácký původ. Jak je však patrné, thrácký původ v této době nebyl překážkou kariéry v rámci provinciálních institucí i na poměrně vysokých pozicích (Sharankov 2005b, 532).

S dobou vlády císaře Trajána se taktéž spojují administrativní reformy, díky nimž narostla autorita měst ve vnitrozemí na úkor dřívějšího uspořádání založeného na kmenovém principu. Toto nové uspořádání se projevilo i na výskytu termínů užívaných na nápisech.[358] Z jednotlivých úřadů či osob zastávajících funkce v rámci samosprávy se objevuje *búlé* ve 34 případech *démos* ve 42, *polis* ve 24, dále *archón* na čtyřech nápisech, na dvou nápisech *fýlé* a *pontarchés*[359] a na jednom nápise *agaranomos* a *gerúsia*. V rámci posílení pozice se města z Thrákie společně sdružovala v tzv. *koinon tón Thrákón*, s Filippopolí jako hlavním městem a sídlem spolkového sněmu (*métropolis*; Sharankov 2005, 518-531).[360] Politické centrum tehdejší provincie se tak přesunulo z Perinthu do vnitrozemské Filippopole, čemuž odpovídá i přesun jednoho z největších producentů veřejných, tak i soukromých nápisů z Perinthu právě do Filippopole.

6.15.4 Shrnutí

Na nápisech z 2. st. n. l. lze velmi dobře pozorovat rostoucí vliv Říma nejen na celkovou epigrafickou produkci, ale i na proměňující se strukturu společnosti. Zvyšující se epigrafická produkce souvisí s narůstající společenskou komplexitou, která se mimo jiné projevuje narůstajícím počtem administrativních institucí a zátěží spojenou s vedením velké říše. To se projevuje jak větším počtem veřejných nápisů regulujících společenské uspořádání římské provincie, ale i výsadní pozicí císaře, coby svrchované politické autority. Rostoucí role vojska je patrná jak na obsahu nápisů, často publikovaných vojáky či veterány,

---

pontifex maximus (Mason 1974, 115-116).

[358] Parissaki (2013, 83-84) se domnívá, že dříve fungující systém stratégií byl za doby vlády Trajána nahrazen novým administrativním systémem, v němž hrála zásadní roli městská samospráva.

[359] Úřad *pontarcha* je znám z císařské doby a jedná se o nejvyššího úředníka uskupení šesti měst na pobřeží Černého moře, který zastupoval císařskou autoritu a zároveň vykonával úřad nejvyššího kněze (Cook 1987, 30). Toto uskupení černomořské Hexapole zahrnovalo pobřežní města převážně z provincie *Moesia Inferior* jako Histria, Tomis, Kallatis, Dionýsopolis, Odéssos a Mesámbriá a usuzuje se, že vzniklo v době vlády císaře Trajána či Hadriána, tedy před polovinou 2. st. n. l. Vytvořením této organizace původně řecká města fakticky ztratila svou autonomii, či její pozůstatky, a od té doby spadala přímo pod autoritu císaře (Lozanov 2015, 83).

[360] Přesná funkce tohoto uskupení měst není jasná, nicméně jeho vznik byl pravděpodobně inspirován vzorem ze sousední Bíthýnie pro usnadnění provinciální administrativy (Lozanov 2015, 82).

proměňujících se zvyklostí a přejímání nových vzorců chování, ale i na samotném rozmístění epigraficky aktivních komunit. Patrná je koncentrace epigrafické produkce v okolí městských center, podél vojenských silnic a v okolí vojenských a polovojenských osídlení.

6.16 Charakteristika epigrafické produkce ve 2. st. n. l. až 3. st. n. l.

Nápisy datované do 2. a 3. st. př. n. l. pocházejí ze dvou třetin z vnitrozemí s největší produkcí v okolí Augusty Traiany, středního toku řeky Strýmónu a Filippopole. Poprvé dedikační nápisy převažují nad funerálními nápisy, což pravděpodobně souvisí i se zvyšujícím se počtem místních kultů a variabilitou vyobrazení božstev na nápisech. Složení společnosti je i nadále multikulturní, s dominantním římským prvkem, nicméně celkově dochází k většímu zapojení thrácké populace do epigrafické produkce.

Celkem	182 nápisů
Region měst na pobřeží	Anchialos 2, Byzantion 7, Dionýsopolis 2, Madytos 1, Maróneia 8, Mesámbriá 3, Odéssos 9, Perinthos (Hérakleia) 18, Sélymbria 3, Zóné 1 (celkem 54 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 49, Filippopolis 16, Hadriánopolis 2, Marcianopolis 5, Nicopolis ad Nestum 2, Nicopolis ad Istrum 11, Pautália 3, Plótinúpolis 4, Serdica 8, Traianúpolis 3, údolí středního toku řeky Strýmónu 21 (celkem 124 nápisů)[361]
Celkový počet individuálních lokalit	61
Archeologický kontext nálezu	funerální 1, sídelní 14 (z toho obchodní 7), náboženský 36, sekundární 22, neznámý 109
Materiál	kámen 181 (mramor 138; vápenec 28, jiný 3, z toho syenit 2, varovik 1; neznámý 12), neznámý 1
Dochování nosiče	100 % 21, 75 % 27, 50 % 27, 25 % 44, kresba 13, ztracený 2, nemožno určit 48
Objekt	stéla 136, architektonický prvek 36, socha 2, mozaika 1, jiný 5, neznámý 2
Dekorace	reliéf 120, malovaná 2, bez dekorace 58; reliéfní dekorace figurální 73 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 33, sedící osoba 1, stojící osoba 5, skupina lidí 1, zvíře 1, Artemis 3, Asklépios 2, Héraklés 2, Zeus a Héra 1, scéna lovu 2, funerální scéna/symposion 7, funerální portrét 8, jiný 8), architektonické prvky 48 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 8, sloup 5, báze sloupu či oltář 21, architektonický tvar/forma 13, florální motiv 6, věnec 4, jiný 7)
Typologie nápisu	soukromé 126, veřejné 46, neurčitelné 10
Soukromé nápisy	funerální 54, dedikační 76, jiný 1[362]
Veřejné nápisy	seznamy 3, honorifikační dekrety 30, státní dekrety 3, náboženský 4, jiný 3, neznámý 3
Délka	aritm. průměr 5,0 řádku, medián 4, max. délka 48, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 0, latinský text 4 nápisy, písmo římského typu 74; hledané termíny (administrativní termíny 31 - celkem 139 výskytů, epigrafické formule 24 - 128 výskytů, honorifikační 3 - 3 výskyty, náboženské 42 - 112 výskytů, epiteton 26 - počet výskytů 40)
Identita	řecká božstva 19, egyptská božstva 4, římská božstva 2, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, nárůst počtu lokálních kultů, regionální epiteton 12, subregionální epiteton 14, kolektivní identita 13 termínů, celkem 24 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 7, mimo ni 2; kolektivní pojmenování etnik či kmenů (Thrax 2, Rómaios 3, Bíthynos 1, Acháios 1); celkem 256 osob na nápisech, 85 nápisů s jednou osobou; max. 24 osob na nápis, aritm. průměr 1,41 osoby na nápis, medián 1; komunita multikulturního charakteru se zastoupením řeckého, římského a thráckého prvku, se silnou přítomností římského prvku, jména pouze řecká (11,53 %), pouze thrácká (6,59 %), pouze římská (24,72 %), kombinace řeckého a thráckého (4,39 %), kombinace řeckého a římského (12,08 %), kombinace thráckého a římského (2,74 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (4,94 %), jména nejistého původu (6,02 %), beze jména (26,92 %); geografická jména z oblasti Thrákie 12, geografická jména mimo Thrákii 4;

[361] Celkem dva nápisy nebyly nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti, či uvádí muzeum, v němž se nachází. Další dva nápisy pocházejí z neznámého místa v Bulharsku.

[362] Několik nápisů mělo vzhledem ke své nejednoznačnosti kombinovanou funkci, proto je součet nápisů obou

V případě skupiny 182 nápisů datovaných do 2. a 3. st. n. l. se jedná o nárůst o 93 % oproti skupině nápisů z 1. až. 2. st. n. l. Nápisy pocházejí z většiny z thráckého vnitrozemí z okolí hlavních městských center a okolí hlavních komunikačních tepen, jak je patrné z Mapy 11.20 v Apendixu 11. Největším producentem se stává Augusta Traiana, jakožto hlavní město provincie *Thracia*. Producenty střední velikosti jsou další velká centra městského typu, jako Perinthos, Nicopolis ad Istrum a města z oblasti středního toku řeky Strýmónu.

Převážná část nosičů nápisů je z kamene, dva nápisy jsou zhotovené z kovu a jeden je na mozaice.[363]

6.16.1 Funerální nápisy

Funerálních nápisů se dochovalo celkem 54, z čehož 52 má povahu soukromého nápisu a dva byly zhotoveny na náklady města.[364] Nápisy pocházejí z celého území Thrákie, tedy jak z pobřeží, tak z vnitrozemí. Hlavními produkčními centry jsou města v údolí středního toku Strýmónu, odkud pochází 14 nápisů, dále Perinthos s devíti nápisy a Maróneia se šesti nápisy.

Texty nápisů se pozvolna proměňují a dochází k opouštění tradičně používaných formulí. Stejně jako u skupiny nápisů z 2. st. n. l. se objevují nové termíny, které popisují nově vzniklé skutečnosti a předměty, jako termíny pro sarkofág a formule zajišťující právní ochranu jejich obsahu.[365] Obsah textů poukazuje na nadále se proměňující složení společnosti, či alespoň narůstající manifestaci nejrůznějších životních drah a profesí na nápisech. Stejně tak se objevují zvyklosti typické pro nápisy z římské doby, stejně jako u skupiny nápisů z 1. a zejména z 2. st. n. l.[366]

---

typů vyšší než celkový počet soukromých nápisů.

363 Nápisy na kovu představují vojenský diplom (*AE* 2007, 1259) a *instrumentum domesticum* čili předmět běžné denní potřeby (*AE* 2004, 1302, *instrumentum domesticum*, Chaniotis 2005, 92). Nápis *SEG* 54:652 se nachází na mozaice. Užitá osobní jména poukazují jak na řecký původ, tak na římské onomastické tradice u osob, které na nápisech figurují, ať už jako majitelé, či zhotovitelé. Nápisy pocházejí z okolí vojenského tábora v Kabylé a z vojenského tábora ve městě Nicopolis ad Istrum na Dunaji. Nápisy pocházejí nepřímo z kontextu spojeného s přítomností a projevy armádních struktur na území Thrákie. Vzhledem k jejich malému počtu a krátkému rozsahu však není možné vyvozovat nic dalšího.

364 *SEG* 48:894 a *I Aeg Thrace* 217.

365 Invokační formule *chaire* se objevuje pouze čtyřikrát, oslovení okolojdoucího (*parodeita*) pouze čtyřikrát. Termín označující hrob (*tymbos*) se objevuje jednou, termín *stélé* čtyřikrát, *mnémeion* jednou, termín pro sarkofág celkem pětkrát (*soros, latomeion, diathéké*). Třikrát se objevuje invokační formule vzývající podsvětní bohy v latině (*Dis Manibus*) a ani jednou v řečtině. Celkem čtyři nápisy uvádí věk zemřelého, což je typický zvyk pro římské nápisy. Podobně jako u nápisů datovaných do 2. st. n. l. pochází skupina devíti sarkofágů zejména z lokalit v okolí Propontidy (Perinthos, Byzantion), z nichž čtyři nesou ochrannou formuli, která zakazuje nové použití sarkofágu pod peněžní pokutou. Osobní jména na těchto sarkofázích jsou převážně řeckého původu.

366 Texty jsou zhotovovány členy nejbližší rodiny a hrobky slouží k pohřbům více členů rodiny. Celkem 26 nápisů zmiňuje společný hrob s partnerem zemřelého či zmiňuje členy rodiny. Vojáci se na nápisech objevují celkem třikrát, konkrétně jde o legionáře, jezdce a *carceraria*, hlídače vojenského vězení, a jednou o veterán. Jiná, než vojenská povolání zmiňují funkce vždy po jednom výskytu kněze (*archiereus*, *hiereus*),

Vyskytující se osobní jména jsou nadále převážně řecká, nicméně je možné pozorovat nárůst jak jmen římských, tak především i jmen thráckých. Řecká jména představují 38 %, což představuje zhruba 12 % pokles oproti nápisům z 1. až 2. st. n. l. K mísení thráckých a římských onomastických tradic dochází na funerálních nápisech zcela minimálně. Římská jména představují 30 %, což značí 10 % pokles. Thrácká jména naopak zaznamenala nárůst ze zhruba 3 % až na 20 %. Největší koncentrace devíti nápisů nesoucích thrácká jména pochází v údolí středního toku řeky Strýmónu a dále z okolí Augusty Traiany a Filippopole po dvou nápisech. Osoby nesoucí thrácká jména většinou odkazují na svůj původ i pomocí thráckého jména rodiče či dalších členů rodiny, případně i prohlášením o svém původu.[367]

6.16.2 Dedikační nápisy

Dedikačních nápisů se dochovalo celkem 76, což představuje čtyřnásobný nárůst oproti nápisům z 1. až 2. st. n. l. Nejvíce nápisů pochází z regionu Augusty Traiany celkem se 33 nápisy, dále sem patří Serdica s osmi nápisy, obce z údolí středního toku řeky Strýmónu se sedmi nápisy a Filippopolis s šesti nápisy.

Dedikace jsou věnovány jak božstvům nesoucím řecká jména, tak božstvům místním či smíšeným.[368] Podle počtu výskytů na nápisech představuje Apollón nejpopulárnější božstvo, které bylo dle množství místních epitet rozšířeno do celé řady míst a do velké míry splynulo s místními kulty. Apollón se stal nejoblíbenějším božstvem a je mu určeno celkem 24 dedikací pocházejících z oblastí jižně od pohoří Haimos, zejména v okolí řeky Tonzos a Hebros, a dále v Sélymbrii a Serdice. Mezi jeho nejčastěji užívaná místní epiteta patří: *Foibos*, *Poénos*, *Kersénos*, *Zerdénos*, *Epékoos*, *Genikos*, *Geniakos*, *Patróos*, *Raniskelénos*, *Aularkénos*, *Lykios*, *Kendreisos* a *Téradéenos*, ale bývá oslovován též jako *hérós*, *theos* či *kyrios* (Goceva 1992; Bujukliev 1997). Největší počet dedikací pochází ze dvou velkých svatyní Apollóna s místním přízviskem *Téradéenos* a *Zerdénos*, nalézajících se u vesnice Kran v Kazanlackém údolí, nedaleko místa dřívějšího hellénisticko sídla Seuthopole (Tabakova 1959; Tabakova-Tsanova 1980).[369] Jak dokazují dochovaná osobní jména dedikantů, kult Apollóna byl přístupný všem a relativně vysoký počet thráckých jmen může naopak nazna-

---

člena městské rady (*búleutés*), námořního obchodníka (*naukléros*) či patrona. Geografický původ zemřelého nápisy neudávají.

[367] Příkladem je nápis *IG Bulg* 3,2 1794, který patří Apollónidovi, synovi Aulozénida ze Sapaiké, který je však pochován v thráckém vnitrozemí v lokalitě známé jako Dodoparon nedaleko středního toku řeky Tonzos (Janouchová 2016).

[368] Celkem se dochovalo 24 dedikací Apollónovi, šest Asklépiovi, tři Diovi a Artemidě, dvě Hygiei a Sabaziovi, po jedné Héře a Sarápidovi, Ísidě, Anúbidovi, Harpokratiónovi, Músám, Horám, Athéně, Héfaistovi, Matce bohů, Hérakleovi, Déméter a Télesforovi. Z místních božstev je to především *hérós*/*theos* nesoucí lokální přízviska či božstvo s lokálním přízviskem, jako *Marón, Poénos, Kersénos, Dabatopiénos, Zerdénos, Estrakénos, Raniskelénos, Zbelsúrdos, Aularkénos, Téradéenos* či *Kendreisos*.

[369] Ač Seuthopolis zanikla již na začátku 3. st. př. n. l., je možné, že určité povědomí o řeckém náboženství zůstalo zakořeněno v místní populaci a postupem času se transformovalo do podoby místních kultů.

čovat oblíbenost kultu Apollóna mezi místní populací.[370] Teorii o splynutí kultu Apollóna s lokálními kulty taktéž nahrává forma nosiče nápisů a jeho dekorace: 16 nápisů neslo reliéfní dekoraci zobrazující jezdce na koni, taktéž známého jako fenomén tzv. thráckého jezdce, který byl oblíben i mezi thráckými vojáky a veterány (Kazarow 1938; Dimitrova 2002; Boteva 2002; 2005; 2007; Oppermann 2006).

Podobný trend většího zapojení místní populace je možné sledovat i v případě dalších kultů božstev nesoucích řecká jména, jako je kult Asklépia.[371] Pokud srovnáme poměr osobních jmen na dedikačních nápisech vůči poměru osobních jmen na všech nápisech z daného období, je možné sledovat nárůst jmen thráckého původu o 16,5%. Thrácká jména na všech nápisech z 2. st. n. l. představují 12,5% osobních jmen a na na dedikačních nápisech mají thrácká jména zastoupení až 29 %.[372] Z čehož plyne, že oproti jiným druhům nápisů a s nimi spojených aktivit, Thrákové byli více epigraficky aktivní, pokud šlo o náboženské zvyklosti. Tomuto faktu odpovídá i současně pozorovatelný nárůst množství lokálních kultů, u nichž se předpokládá, že vznikly spojením místní tradice a řeckého náboženského systému již v dřívějších dobách, ale první epigrafické záznamy o jejich existenci pochází až z 2. st. n. l.

6.16.3 Veřejné nápisy

Celkem se dochovalo 46 veřejných nápisů datovaných do 2. až 3. st. n. l., což představuje trojnásobný nárůst oproti skupině nápisů datovaných do 1. až 2. st. n. l. Nejvíce nápisů pochází z Augusty Traiany, celkem 10 nápisů, z Perinthu a Nicopolis ad Istrum, sedm nápisů a z Filippopole, pět nápisů. Nejčastějším typem s 29 výskyty jsou i nadále honorifikační nápisy vydávané městskými institucemi. Dochází k pokračujícím změnám epigrafického jazyka a standardizaci veřejných nápisů, stejně tak k proměně formulí typických pro veřejné nápisy. I nadále dekrety vydává *búlé* a *démos* pod patronátem císaře[373], nicméně nyní se setkáváme i s přídomky *kratistos, hieros, hierotatos* či *lamprotatos*, které jsou spojovány s jednotlivými městskými institucemi. Podobného označení se městským institucím dostávalo i v římských provinciích Malé Asie, a to přibližně ve stejné době, což je příznakem jisté standardizace epigrafického jazyka napříč římskými provinciemi (Heller 2015,

[370] Celkem se dochovala jména 12 mužů, z nichž čtyři nesli thrácká jména, čtyři pouze římská jména a tři řecká jména, jedno jméno nebylo možné určit vzhledem ke špatnému stavu dochování. Dedikanti byli ve dvou případech vojáci, v jednom případě člen *búlé* a v jednom případě se jednalo o dohlížitele nad agorou z Plotínopole.

[371] Asklépiovi je věnováno celkem šest dedikací a božstvo je s oslovováno jako *kyrios*, *theos* či přízviskem *Liménios*. Asklépios je uctíván dohromady s Hygieí a Télesforem, a to lidmi se jmény řeckého i římského původu, nikoliv však thráckého. Nápisy pocházejí především ze svatyně u vesnice Slivnica v regionu města Serdica (Boteva 1985).

[372] U jmen řeckých je to pokles o 10 % a u jmen římských pokles o 1,5 %, nicméně i přesto římská jména představují přes 40 % všech jmen na dedikačních nápisech a řecká jména jednu čtvrtinu.

[373] Císař je označován termíny *kaisar* sedmkrát a *autokratór* 17krát.

250-253). K určitému sjednocení formy nápisů napříč městy dochází i pokud jde o uvádění císařských titulů, císařovy rodiny a zařazení nápisů do daného roku císařovy vlády.[374] Na nápisech jsou často uváděni i vysocí provinciální úředníci, za jejichž služby došlo k vydání nápisu či např. byly prováděny stavební aktivity.[375]

Z dalších druhů nápisů se dochoval pouze jeden milník, stejně tak jako jeden nápis dokumentující stavební aktivity veřejného charakteru, či označení hranic regionu města[376] a dva seznamy osob, které dobře zachycují onomastické zvyky ve vztahu ke kolektivní identitě. Na nápisech *IG Bulg* 1,2 50 a 51 obsahujících seznam věřících boha Dionýsa a seznam efébů z Odéssu zcela převládají řecká a thrácká jména. To může být důsledek kulturněspolečenských norem, které měly za následek, že osoby nesoucí římská jména do těchto náboženských skupin nevstupovaly, případně v daném kontextu vystupovaly pod jinou součástí své identity a záměrně vypoustěly římské jméno.

6.16.4 Shrnutí

Ač u nápisů 2. až 3. st. n. l. epigraficky aktivní populace zůstává převážně řecká, dochází k nárůstu římského elementu, ale zejména i k sebeuvědomění a zapojení thrácké obyvatelstva. Thrákové se objevují zejména v souvislosti s vojenskou službou a nápisy využívají jako formu prezentace společenského statutu. Thrácký prvek se objevuje zejména v místních svatyních, které jsou ale přístupné všem obyvatelům. Nadále dochází i k upevňování zvyklostí a jejich epigrafických projevů, které se poprvé objevily až s římskou přítomností, jako např. rozšíření funerálních sarkofágů či uvádění věku zemřelého. Veřejné nápisy pak poukazují na míru regionalismu a autonomie jednotlivých městských samospráv, avšak zaštítěného všudypřítomnou autoritou římského císaře a provinciálních institucí.

6.17 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. st. n. l.

Nápisy datované do 3. st. n. l. pocházejí ze tří čtvrtin z vnitrozemských městských center, jako je Augusta Traiana, Filippopolis a Serdica. Zvýšený výskyt geografických termínů a kolektivních pojmenování z oblastí mimo Thrákii naznačuje otevírání společnosti a migraci lidí z dalších částí římské říše. I nadále převládají dedikační nápisy, často věnované božstvům lokálního charakteru. Veřejné nápisy představují téměř polovinu všech nápisů, poprvé se v nich objevuje i místní samospráva na úrovni vesnic, nikoliv pouze na úrovni měst.

[374] Např. na nápise *IG Bulg* 2 617 a 624 z Nicopolis ad Istrum.
[375] Termín *presbeutés* a *antistratégos* se vyskytuje sedmkrát, *thrakarchés* jednou, *búleutés* dvakrát, *efébarchos* jednou, *synedrion* jednou, *métropolis* jednou.
[376] *Perinthos-Herakleia* 38, 40 a *IG Bulg* 5 5540.

Celkem	390 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 5, Anchialos 3, Bizóné 1, Byzantion 20, Caron Limen 2, Dionýsopolis 7, Ferai 1, Maróneia 21, Maximiánúpolis 1, Mesámbriá 1, Odéssos 7, Perinthos (Hérakleia) 16, Sélymbria 2, Strýmé 1, Topeiros 9 (celkem 97 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 58, Discoduraterae 7, Filippopolis 49, Hadriánopolis 1, Hérakleia Sintská 2, Marcianopolis 4, Neiné 3, Nicopolis ad Istrum 25, Pautália 7, Plótinúpolis 4, Serdica 91, Traianúpolis 1, údolí středního toku řeky Strýmónu (Particopolis a okolí) 29 (celkem 281 nápisů)[377]
Celkový počet individuálních lokalit	115
Archeologický kontext nálezu	funerální 9, sídelní 47 (z toho obchodní 20), náboženský 79, sekundární 44, jiný 3, neznámý 208
Materiál	kámen 385 (mramor 237, z Prokonnésu 1; vápenec 104, jiný 17, z toho syenit 6, varovik 1, granit 1, tuf 1, břidlice 1; neznámý 27), keramika 2, neznámý 3
Dochování nosiče	100 % 45, 75 % 47, 50 % 74, 25 % 60, oklepek 6, kresba 25, ztracený 8, nemožno určit 125
Objekt	stéla 215, architektonický prvek 145, socha 18, jiný 1, neznámý 11
Dekorace	reliéf 259, malovaná 1, bez dekorace 130; reliéfní dekorace figurální 115 nápisů (vyskytující se motiv: jezdec 59, sedící osoba 2, stojící osoba 7, skupina lidí 3, zvíře 1, Artemis 1, Asklépios 3, Héraklés 1, Zeus a Héra 1, Dionýsos 2, scéna lovu 2, funerální scéna/symposion 3, funerální portrét 13, socha 1, jiný 8), architektonické prvky 136 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 12, sloup 49, báze sloupu či oltář 70, architektonický tvar/forma 17, geometrický motiv 2, florální motiv 15, věnec 2, jiný 13)
Typologie nápisu	soukromé 203, veřejné 176, neurčitelné 11
Soukromé nápisy	funerální 76, dedikační 128, vlastnictví 2, jiný 5[378]
Veřejné nápisy	seznamy 7, honorifikační dekrety 97, státní dekrety 11, náboženský 1, jiný 52, neznámý 9
Délka	aritm. průměr 8,62 řádku, medián 7, max. délka 270, min. délka 1
Obsah	dórský dialekt 1, iónsko-attický 1, latinský text 12 nápisů, písmo římského typu 168; hledané termíny (administrativní termíny 53 - celkem 502 výskytů, epigrafické formule 26 - 315 výskytů, honorifikační 9 - 22 výskytů, náboženské 30 - 177 výskytů, epiteton 24 - počet výskytů 55)
Identita	řecká božstva 13, egyptská božstva 0, římská božstva 1, pojmenování míst a funkcí typických pro řecké náboženské prostředí, nárůst počtu lokálních kultů, regionální epiteton 11, subregionální epiteton 13, kolektivní identita 38 termínů, celkem 162 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 20, mimo ni 3; kolektivní pojmenování etnik či kmenů (barbaros 3, Thrák 64, Rómaios 11, Kampános 1, Makedón 1), obyvatelé thráckých vesnic 10; celkem 1129 osob na nápisech, 134 nápisů s jednou osobou; max. 154 osob na nápis, aritm. průměr 2,89 osoby na nápis, medián 1; komunita multikulturního charakteru se zastoupením řeckého, římského a thráckého prvku, se nadpoloviční přítomností římského prvku, jména pouze řecká (6,66 %), pouze thrácká (3,58 %), pouze římská (27,43 %), kombinace řeckého a thráckého (2,56 %), kombinace řeckého a římského (19,23 %), kombinace thráckého a římského (5,12 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (10,25 %), jména nejistého původu (8,18 %), beze jména (16,92 %); geografická jména z oblasti Thrákie 24, geografická jména mimo Thrákii 19;

Ve 3. st. n. l. je úroveň epigrafické produkce přibližně o polovinu vyšší než v předcházejícím století. I nadále pocházejí tři čtvrtiny nápisů z vnitrozemských oblastí, a to zejména z lokalit nalézajících se podél římské cesty *Via Diagonalis,* jako je Augusta Traiana a Filippopolis. Tato cesta procházející ze severovýchodu na jihovýchod Thrákie spojovala Evropu s Malou Asií a sloužila k poměrně častému přesunu vojsk oběma směry, což s sebou neslo zvýšenou potřebu společenské regulace (Madzharov 2009, 70-131). Zbývající čtvrtina epigrafické produkce i nadále pochází z tří regionů řeckých měst na pobřeží: z okolí Perinthu a Byzantia na pobřeží Marmarského moře, z okolí Abdéry a Maróneie na pobřeží Egejského moře, a dále z Odéssu a Dionýsopole na pobřeží Černého moře. Konkrétní

377 Celkem 12 nápisů nebylo nalezeno v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti. Devět nápisů pochází z pobřeží Egejského moře a tři z bulharského vnitrozemí.

378 Několik nápisů mělo vzhledem ke své nejednoznačnosti kombinovanou funkci, proto je součet nápisů obou typů vyšší než celkový počet soukromých nápisů.

polohu míst nálezů nápisů ilustruje Mapa 11.21 v Apendixu 11.[379]

Soukromé nápisy představují přes polovinu celého souboru. Podobně jako u nápisů datovaných do 2. až 3. st. n. l. převládají dedikační nápisy nad nápisy funerálními. Celý soubor doplňuje nebývale vysoký počet veřejných nápisů, které představují 45 % všech nápisů z daného období.

6.17.1 Funerální nápisy

Funerálních nápisů ze 3. st. n. l. se dochovalo celkem 76, což představuje nárůst zhruba o 40 % oproti funerálním nápisům z předcházejícího století. Podobně jako v předcházejícím období se na funerálních nápisech uchovávají standardní formule, typické pro tento druh nápisů. Jejich celkový výskyt se nicméně snižuje, pravděpodobně v reakci na proměňující se funerální ritus.[380]

Typický text nápisu nese jméno nebožtíka, jeho zařazení v rámci komunity, jeho původ a jeho dosažené postavení či vykonané skutky. Dále je zde uveden zhotovitel nápisu a jeho vztah k zemřelému. Většinou se jedná o člena rodiny, přítele či kolegu z armády. Důvody pro uvádění pozůstalých jsou pravděpodobně spojeny s dědickými nároky a souvisejícími povinnostmi (MacMullen 1982; Meyer 1990).

V této době je možné pozorovat větší nárůst geografických jmen, a to nejen u funerálních nápisů, často označujících geografický původ osoby, odkazující zejména na místa v Malé Asii, z měst Malé Asie jako je Níkaia či Smyrna. Zvýšená přítomnost osob z Malé Asie svědčí o migračních proudech z této oblasti, které začaly již koncem 2. st. n. l., ale na nápisech se projevily zejména až ve 3. st. n. l. (Slawisch 2007a, 171; Sharankov 2011, 141, 143; Delchev 2013, 18-19). Dále je možné pozorovat i zvýšenou přítomnost osob ze západních římských provincií, která ale nedosahuje úrovně přítomnosti osob z maloasijských regionů. I přes zvýšenou míru výskytu uvádění geografického původu nebyl nejdůležitějším a ani jediným faktorem identifikace jednotlivce.[381] Naopak zmínka o povolání či zvolené

[379] Archeologický kontext je podobně jako u předcházejícího období z velké části neznámý, avšak zhruba u 18 % lokalit je kontext určen jako náboženský a zhruba u 11 % lokalit sídelní. Oproti předcházejícímu období dochází k mírnému nárůstu u obou kategorií, a téměř každý třetí nápis pochází buď z osídlení, či svatyně. Předpokládá se, že materiál na výrobu nápisů pocházel z místních zdrojů, jako např. z ostrova Prokonnésos v Marmarském moři. Zcela v tomto období chybí nápisy na kovových předmětech.

[380] Např. typická formule na památku (*mnémé charin* či *mnéiás charin)* ve dochovala ve 21 případech. Místo pohřbu je nejčastěji nazýváno *mnémeion* ve třech, *larnax* v jednom případě pro sarkofág, *latomeion* ve třech případech taktéž pro sarkofág, *soros* v sedmi případech pro urnu, *chamosorion* pro plochou hrobku umístěnou na zemi. Celkem tři nápisy zmiňují vztyčení stély a ve dvou případech i zhotovení textu nápisu. Celkem čtyři nápisy oslovují okolo jdoucího poutníka (*chaire/chairete parodeita*), což je znatelně méně než v předcházejícím období.

[381] V jednom případě na nápise *IG Bulg* 1,2 1 z lokality Tvardica v regionu Caron Limen se setkáváme s označením barbar, které se vztahuje ke skupině lupičů blíže nespecifikovaného původu a etnicity, jimž se podařilo uniknout knězi Aureliovi Flaviovi Markovi. Termín *barbaros* tak nelze spojovat výlučně s thráckým etnikem, a pokud ano, jedná se o etický emotivně zabarvený popis nespecifické etnické skupiny.

životní dráze zemřelého se dochovala na pětině nápisů, což poukazuje na narůstající váhu prezentace povolání a dosaženého společenského postavení.[382]

Dle výskytu osobních jmen v průběhu ve 3. st. n. l. dochází k většímu zapojení osob nesoucích thrácká jména do praxe vztyčování funerálních nápisů a jejich podíl je nyní již takřka pětinový.[383] Thrácká jména pocházejí především z nápisů nalezených v údolí středního toku Strýmónu a částečně v okolí Maróneie a Topeiru. Polovina thráckých jmen se vyskytovala v kombinaci se jménem římským, což taktéž naznačuje proměnu onomastické tradice a obecně rozšířené přijímání římských jmen. Přijetí římského jména a jeho uvedení na nápisech mohlo v dřívějších dobách signalizovat jak společenské postavení dané osoby, tak i jeho nejbližší rodiny, vzhledem k tomu, že až do roku 212 n. l. se udílelo především za individuální zásluhy. V roce 212 n. l. však bylo uděleno římské občanství a právo nosit jméno římského původu všem obyvatelům římské říše. Předpokládá se, že právo nosit římské jméno tak postupně ztrácelo váhu a společenskou prestiž, kterou mělo před rokem 212 n. l. (Blanco-Perez 2016, 271).

Převaha textů byla i nadále v řeckém jazyce a latinské nápisy se objevovaly především v souvislosti s vojáky či veterány a pocházely z okolí míst s permanentně umístěnou vojenskou posádkou.[384] Ač latina sloužila jako oficiální jazyk římské armády a do jisté míry ovlivňovala i podobu funerálních nápisů zemřelých vojáků, tak se zdá, že v Thrákii volba jazyka byla dána spíše funkcí nápisu a publikem, jemuž byl nápis určen.[385]

Ve 3. st. n. l. dále narůstá míra standardizace funerálních nápisů a souvisejících procedur. Ve 18 případech se setkáváme s frází na konci nápisu postihující případné nové použití hrobky, ale zejména sarkofágu a urny, stejně jako v 1. a 2. st. n. l.[386] Z poměrně vysoké frekvence a rozšíření tohoto zvyku můžeme soudit, že se jednalo o častou praxi,

[382] Setkáváme se s šesti vojáky různých hodností, dále s čtyřmi gladiátory nejrůznějších specializací, jedním strážným, jedním knězem, jedním propuštěncem, jedním členem *búlé* a jedním členem *gerúsie*.

[383] Celkem se na nápisech dochovalo 182 jmen, z nichž 43 % je řeckých, 32 % římských, 18,5 % thráckých a 6,5 % je nejistého původu. Řecká jména, ať už samotná či v kombinaci, se vyskytovala zejména v okolí řeckých měst na pobřeží Egejského moře, Perinthu a Byzantia. Ve vnitrozemské Thrákii se řecká jména vyskytovala zejména v údolí středního toku Strýmónu. Až polovina osob nesoucí řecké jméno nesla i jméno římské, což značí přijetí římského onomastického systému. Římská jména bez kombinace s thráckým, řeckým či jiným jménem se dochovala pouze na deseti nápisech rovnoměrně rozmístěných na území Thrákie.

[384] Latinský text se objevil u funerálních nápisů pouze pětkrát, a to u zemřelých vojáků sloužících v římské armádě ve čtyřech případech a u propuštěnce v jednom případě. Čistě latinský text nápisu se objevil třikrát v Byzantiu, a to zejména u vojáků nesoucích jména římského či nethráckého původu. Jeden bilingvní překlad identického řeckého textu se objevil ve Filippopoli, a to u vojáka nesoucího římské a thrácké jméno, který byl thráckého původu, ale kariéru si vybudoval v rámci římské armády. Latinský text byl uvedený na prvním místě a řecký text až jako druhý.

[385] Pokud byl text určen pouze vojákům nethráckého původu, případně pokud se mělo poukazovat na postavení zemřelého v rámci armády, byla volena spíše latina jako je tomu u nápisů z Byzantia. Pokud však měl být nápis určen jak pro vojenskou, tak nevojenskou komunitu, tak docházelo k prolínání latiny a řečtiny či ke kompletním překladům textů, jako je tomu i nápisů z Perinthu, viz výše.

[386] Nejvíce takovýchto nápisů bylo nalezeno v Byzantiu, celkem šest, dále pak v Maróneii čtyři nápisy, v Perinthu tři nápisy, dva v Topeiru a po jednom v Abdéře, Sélymbrii a Filippopoli. Převážně se jednalo o osoby nesoucí původní řecká jména a nově přijaté jméno Aurelios či Aurelia. V jednom případě se jedná o člena *gerúsie* z Filippopole, člena *búlé* z Perinthu a dceru veterána z Maróneie. Sarkofágy většinou sloužily pro dva a více členů rodiny a byly věnovány partnery či potomky zemřelých.

kdy byla místa pohřbu využívána sekundárně a bylo nutné se chránit. Politická autorita města, pod jehož ochranu nápis spadal, tak určitou ochranu pravděpodobně zajišťovala, jinak by nedošlo k tak hojnému rozšíření této epigrafické formule do několika produkčních center.

6.17.2 Dedikační nápisy

Dedikačních nápisů se ze 3. st. n. l. dochovalo 128, což představuje zhruba trojnásobný nárůst oproti 2. st. n. l. Dedikační nápisy i nadále převládají nad nápisy funerálními, podobně jako u skupiny nápisů datovaných do 2. až 3. st. n. l.[387] Pokračujícím fenoménem ve 3. st. n. l. jsou velké svatyně v blízkosti velkých měst či v podhorských oblastech v dostupnosti cest, které se staly populární jak mezi Thráky, tak i lidmi nesoucí jiná než thrácká jména.[388] Zvyk věnovat nápisy nebyl ve 3. st. n. l. omezen pouze na jednu část společnosti, ale podíleli se na něm lidé jak thráckého, tak jiného původu a různého společenského postavení.

Věnování jsou určena zejména Asklépiovi ve 27 případech, Diovi ve 12 případech, Apollónovi v pěti případech, Áreovi ve dvou případech. Tato božstva nesla většinou místní epiteton, což naznačuje pokračující propojení místních a původně řeckých kultů, stejně jako v 2. st. př. n. l.[389] Ve většině případů se jedná o prostou dedikaci bez většího množství detailů, ale zhruba čtvrtina nápisů poskytuje detailnější informace o dedikantech. Dedikace ve 14 případech zhotovili vojáci, ve třech případech členové *búlé*, ve dvou *thrakarchové* a v jednom případě *gymnasiarchés* a *archón* v jedné osobě. V jednom případě se jedná o hromadnou dedikaci *saltariů*, tj. římské verze polesných a lidí starajících se o lesní porost (Mihailov 1966, 275). Osobní jména poukazují na převahu původně římských jmen.[390] Dedikanti thráckého původu se vyskytovali téměř na pětině nápisů, což je zhruba o 8 % více než ve století předcházejícím.[391] Nápisy s thráckými jmény pocházely výhradně z vnitrozemí z okolí městských center: 11 z regionu Augusty Traiany, čtyři z regionu města Serdica, čtyři z regionu Filippopole. Celkem v šesti případech se jednalo o věnování vojáka či zastupitele zastávajícího vysokou pozici v administrativním aparátu provincie. Deset dedikačních nápisů s thráckým jménem neslo dekoraci v podobě jezdce na koni, což je prvek tradičně spojovaný právě s thráckou populací.

[387] Na konci 3. st. n. l. však dochází ke změně a celkový počet funerálních nápisů opět převládá nad dedikacemi.
[388] Takřka polovina nápisů pochází z jedné svatyně v regionu města Serdica. Dalších 18 nápisů pochází z několika míst z regionu Augusty Traiany, a dalších devět nápisů z údolí středního toku Strýmónu.
[389] Mezi tato božstva patří např. Zeus *Zbelthiúrdos*, Zeus *Paisúlénos*, Apollón *Dortazénos*, Asklépios *Kúlkússénos*, Árés *Saprénos*, dále *theos Salénos*, *Aularchénos*, *hérós Tisasénos* a *Marón*, *theos Asdúlos*.
[390] Celkem se dochovalo 185 jmen, z čehož zhruba polovina je římského původu, 23 % řeckého původu, 18 % thráckého původu a 10 % jmen nebylo možné přesněji určit.
[391] V kombinaci s římským jménem se thrácké jméno objevilo na 13 nápisech, v kombinaci s řeckým na devíti nápisech, a samostatně stojících na devíti nápisech.

Již na přelomu 2. a 3. st. se objevují nové motivy reliéfní dekorace, jako jsou například výjevy znázorňující Asklépia, Héraklea, Dia a Héru, Dionýsa. Nejčastěji se opakujícím motivem je však jezdec na koni, který v mnoha případech může být spojován s fenoménem tzv. thráckého jezdce (Kazarow 1938; Dimitrova 2002; Oppermann 2006).[392] Celkem 30 nápisů s dekorací jezdce na koni nese osobní jména: deset z nich obsahuje thrácká jména samostatně stojící či v kombinaci, a 20 obsahuje jiná než thrácká jména. Neznamená to tedy, že dedikace s vyobrazením jezdce na koni byla výsadně záležitostí thrácké populace, ale naopak, tzv. thrácký jezdec se stal ve 3. st. n. l. populární i mezi lidmi nesoucími řecká a římská jména. Nelze s jistotou tvrdit, že fenomén thráckého jezdce byl rozšířen výhradně v komunitě vojáků thráckého původu jak naznačuje Boteva (2005, 204), ale jedná se o celospolečenský fenomén. Celkem u osmi nápisů o sobě dedikant přímo uvádí, že se jedná o vojáka, což představuje zhruba 15 % všech dedikací nesoucích motiv jezdce na koni z daného období.

Jako ilustrativní příklad složení epigraficky aktivní populace a náboženských zvyklostí 3. st. n. l. mohou sloužit nálezy ze svatyně Asklépia *Liménia* ze Slivnice. Tato svatyně patří k nejvýznamnějším svatyním, alespoň co do počtu nalezených nápisů. Bylo zde nalezeno celkem 69 dedikací nesoucích nápis a 286 anepigrafických votivních předmětů (Boteva 1985, 31; Mihailov 1997, 318).[393] Celkem 24 nápisů bylo určeno Asklépiovi, z toho 14 s přízviskem *Liménios*, dále ve čtyřech případech označovaný jako *theos*, v sedmi jako *kyrios* a ve jednom případě jako *sótér*, tj. zachránce. Velká část dedikací, konkrétně 44, nese vyobrazení jezdce na koni, pouhé tři nápisy nesou reliéfní zobrazení Asklépia, Hygiee a Télesfora. Pokud jde o identitu dedikantů, zdá se, že tato lokalita byla navštěvována obyvatelstvem nesoucím řecká i thrácká jména, ale i římskými občany a vojáky.[394] Předměty nesoucí nápisy představují pouze pětinu dochovaných votivních předmětů, což značí že zvyk věnovat nápisy nebyl zcela běžnou součástí rituálu, ale spíše ojedinělou záležitostí. Větší zapojení thrácké populace je pravděpodobně důsledkem nárůstu gramotnosti mezi thráckou populací a proměny funerálních zvyklostí v souvislosti s vojenskou či civilní službou Thráků.

[392] Jezdec na koni se objevil na nápisech ze 3. st. n. l. celkem 55krát, z čehož 44 nápisů pochází ze svatyně Asklépia *Liménia* ze Slivnice v okolí města Serdica, dalších šest ze svatyně u vesnice Viden v regionu města Augusta Traiana (Boteva 1985; Tabakova-Tsanova 1961).

[393] Celkem 62 z těchto dedikací splňovalo chronologická kritéria a bylo datováno s přesností do jednoho až dvou století.

[394] Celkem 29 nápisů nese osobní jména: osm řeckých, čtyři thrácká, 21 římských a 11 bez přesného určení. Římská jména se vyskytovala samostatně na osmi nápisech a v kombinaci na 13 nápisech. V 11 případech se opakuje římské jméno Aurelios v kombinaci s řeckým či thráckým jménem, což značí že dedikanti přijali po roce 212 n. l. toto jméno, co by znak římského občanství. Nápisy věnovali vojáci v šesti případech, což představuje pouze 9,5 % dedikací nesoucích nápis z této lokality.

6.17.3 *Veřejné nápisy*

Oproti 2. st. n. l. je pozorovatelný další nárůst počtu veřejných nápisů zhruba o 50 % na 176 exemplářů. Veřejné nápisy pocházejí většinou z thráckého vnitrozemí z bezprostředního okolí *Via Diagonalis* a městských center ležících na této významné spojnici. Mezi největší producenty veřejných nápisů patří Augusta Traiana s 38 nápisy, Filippopolis s 37 nápisy, Serdica s 27 nápisy, Nicopolis ad Istrum s 22 nápisy, Perinthos (Hérakleia) s 9 nápisy. Naopak veřejné nápisy téměř vymizely z Byzantia, odkud pocházejí pouze dva texty, či z Maróneie, kde byl nalezen jeden veřejný nápis.[395]

Honorifikační nápisy jsou i nadále nejpočetnější skupinou veřejných nápisů a pocházejí především z velkých městských center té doby s existujícími samosprávními institucemi a velkým počtem obyvatelstva. Většina textů pochází z vnitrozemí: 23 nápisů pochází z Augusty Traiany, 21 nápisů z Nicopolis ad Istrum, 20 z Filippopole, 13 z Perinthu (Hérakleie) a pět z města Serdica. Nápisy jsou vydávány místní samosprávou, reprezentovanou *búlé* a *démem*, případně *gerúsií*, avšak zcela pod patronátem římského císaře, kterého zastupují místodržící a vysoce postavení úředníci daného města, např. *epimelúmenos* a *logistés*, lat. *curator*, *argyrotamiás*, lat. *questor*, či *thrakarchés* (Mason 1974, 25; 46). Mezi honorovanými jedinci se objevují členové *búlé*, *gymnasiarchové*, vojáci, kněží, nižší úředníci jako např. *grammateus*, či sportovci (*agonothétés*). Jak dokazují opakující se formule, na počest významných jedinců byly vztyčovány stély či jejich sochy byly umístěny na veřejných místech, což poukazuje na důležitou roli, jakou v tehdejší společnosti hrál společenský status (Van Nijf 2015, 233-243). Většina osobních jmen na veřejných nápisech byla římského původu, což může naznačovat, že vysoké funkce zastávali zejména římští občané italického původu, či místní Thrákové zcela upustili od tradice zachovávání thráckých jmen a přijali plně systém tří římských jmen.[396]

Významem zůstává obsah honorifikačních nápisů podobný, nicméně každé větší město používá specifické formule a slovní obraty, které se na jiných místech nevyskytují, či se vyskytují v upravené formě.[397] Z variability formulací je možné soudit, že podoba honorifikačních nápisů nebyla striktně regulována jednotnou politickou autoritou, ale že se jednalo vždy o místní interpretaci dané společesnké funkce nápisu. Je pravděpodobné, že se jednotlivé městské samosprávy navzájem inspirovaly, nicméně finální podoba nařízení byla ponechána zcela místním institucím.

Jinak tomu však bylo v případě milníků, které vykazují shodný charakter včetně formy

[395] Dekrety jsou stále nejčastějším typem dokumentu s 105 nápisy, z nichž 95 představuje dekrety honorifikační. Dále sem patří sedm seznamů a 51 nápisů jiného typu, z čehož 42 jsou milníky, tři hraniční kameny a jeden nápis dokumentují stavební aktivity.

[396] Pokud by tomu tak bylo, ve většině případů tyto dvě kategorie nedokážeme navzájem odlišit, vzhledemk tomu, že specificky neudávají geografický svůj původ.

[397] Příkladem může být Filippopolis, které je vždy označována jako *lamprotaté polis*, tedy nejslavnější z měst, a Perinthos, který v textech nápisů figuruje jako *lampra polis* čili jako slavné město.

a obsahu napříč různými částmi římského impéria. To může poukazovat jednak na snahu o zjednodušení komunikace, zvýšení srozumitelnosti sdělení i v rámci mnohonárodnostního římského vojska. Dále existence milníků dokumentuje jistou míru centralizovanosti byrokratického aparátu, který měl zřizování cest, a tedy i milníků, na starosti. Jedná se tak o jeden z nepřímých projevů narůstající společenské organizace a centrálně řízeného propracovaného systému uchovávání a šíření informací, typického pro komplexní společnosti (Johnson 1973, 3-4). Dochované milníky taktéž dokumentují existenci fungující infrastruktury a stavebních aktivit v průběhu 3. st. n. l. Především koncem 2. st. a začátkem 3. st. n. l. dochází k zintenzivnění aktivit spojených s výstavbou a zejména opravou již existujících cest, které sloužily primárně pro přesuny římské armády, ale i k obchodu a zásobování provincií (Madzharov 2009, 64). Milníky udávaly vzdálenost do nejbližšího města, které zároveň bylo i samosprávní jednotkou s povinností se starat o údržbu daného úseku cesty.[398] Většina milníků pochází z trasy *Via Diagonalis*, která spolu s *Via Egnatia* spojovala evropské provincie s maloasijskými. Stavební aktivity započaté za Severovců pokračují i v průběhu celého 3. st. n. l., jak dokazuje počet dochovaných milníků.[399]

O rozsahu centrálně řízených stavebních aktivit a existující infrastruktury vypovídají dochované veřejné nápisy.[400] O vnějším uspořádání měst a jejich území svědčí hraniční kameny (*horoi*), kterých se dochovalo celkem osm, což je největší počet ze všech předcházejících období. Města těmito kameny vymezovala rozsah svého území, a to jednak pro samosprávní účely, výběr daní, ale například i pro jasnější financování infrastrukturních projektů, jako byla např. údržba cest.[401]

Stavební aktivita se na konci 2. st. n. l. a na počátku 3. st. n. l. nevztahovala pouze na cesty, ale v epigrafických záznamech se postupně objevují nově vzniklá *emporia* Discoduraterae, Pizos, dále sem patří i Pirentensium a Pautália (Lozanov 2015, 84-85). Tato *emporia* spadala pod samosprávu nejbližšího města, což byla Augusta Traiana, či Nicopolis ad Istrum. Tato lokální centra obchodu zajišťovala městským celkům a vojenským jednotkám jednak zemědělské produkty, řemeslné výrobky, ale zároveň byla umístěna v blízkosti

[398] V deseti případech to byla Filippopolis, osmi případech Serdica, v sedmi Augusta Traiana, v pěti Pautália, ve dvou Perinthos (Hérakleia) a Hadrianúpolis, a v jednom Traianúpolis. Udávané vzdálenosti se pohybovaly v rozmezí dvou až 37 mil, tj. zhruba tří až 55 kilometrů.

[399] Z doby severovské dynastie se dochovalo celkem 14 milníků, z období po roce 235 n. l. do konce století dalších 24, a do doby na přelomu 3. a 4. st. n. l. dalších pět.

[400] Zmínky na nápisech dokumentují stavbu agory v blíže neznámém městě v údolí řeky Strýmónu, jako je tomu v případě nápisu *IG Bulg* 4 2264 z moderního města Sandanski (antická Parthicopolis - Paroikopolis; Mitrev 2017, 106-108). Další nápis *I Aeg Thrace* 433 z Traiánúpole poukazuje na existující praxi vyměřování vnitřního rozdělení a uspořádání území Traiánúpole na egejském pobřeží v roce 202 n. l. Velmi podobný nápis *I Aeg Thrace* 447, avšak hůře dochovaný, pochází i z nedaleké Alexandrúpole. Nápis datovaný taktéž do r. 202 n. l. nasvědčuje, že za Severovců došlo k novému vyměření území a jejich vnitřní struktury u nejméně dvou měst na egejském pobřeží.

[401] Hraniční kameny se našly na hranicích území dvou měst, jako je to v případě jednoho nápisu z Odéssu a dvou nápisů z Marcianopolis, a dále na hranicích samosprávné jednotky na úrovni vesnice (*kómé, chórion*) či jiného osídlení neměstského typu jako v případě tří nápisů z Bendipary v blízkosti Filippopole, a jednoho nápisu patřící Eresénským, tedy obyvatelům Eresy(?) v blízkosti Maróneie. Hraniční kameny byly vydány pod hlavičkou tehdejšího císaře či místodržícího úředníka, čili se jednalo o státem podporovanou aktivitu.

důležitých vojenských, ale i obchodních cest a umožňovala výměnu zboží mezi městem a venkovem. Nápis *IG Bulg* 3,1 1690 o délce 270 řádek zmiňuje *emporion* Pizos a podává výčet obyvatel vesnic z okolí, kteří se podíleli na zakládání *emporia*.[402] To vzniklo sestěhováním obyvatel nejméně devíti thráckých vesnic v době vlády Septimia Severa v roce 202 n. l.[403] V textu se vyskytují pouze mužská jména a mělo se jednat o první osadníky nově vzniklého *emporia*, které se nacházelo v regionu Augusty Traiany. Jména 154 sestěhovaných obyvatel jsou z více než dvou třetin thrácká a poukazují na thrácký původ jak nositelů samotných, tak jejich rodičů či sourozenců. Vyšší společenský status některých z nich v rámci rurální společnosti dokládají použité funkce jako *toparchés* či *búleutés*.[404]

Proměnu onomastických zvyklostí ve 3. st. n. l. v reakci nové politické uspořádání nejlépe ilustrují poměrně obsáhlé seznamy osob, kde lze velmi dobře sledovat proměňující se přístup k přijímání římských jmen v rámci vývoje širší společenskopolitické situace v římské říši. Před rokem 212 n. l. bylo užití jmen jako Flavios, Iúlios, Ulpios, Klaudios pouze záležitostí velmi úzké skupiny lidí, což zvyšovalo jejich prestiž (Parissaki 2007, 286). V dřívějších dobách bylo právo nosit římské jméno výsadou vysloužilých vojáků či vysokých úředníků jako odměna za jejich služby, avšak po roce 212 n. l. mohl toto jméno nosit každý svobodný obyvatel římské říše (Beshevliev 1970, 28-32). V roce 212 n. l. císař Caracalla ediktem známým jako *Constitutio Antoniniana* udělil římské občanství všem obyvatelům římské říše a spolu s ním i právo nosit rodové jméno římského císaře (Beshevliev 1970, 31-32). Z této doby se dochovalo sedm nápisů obsahujících údaje o 437 osobách a 658 osobních jmen[405] a seznamy vydané bezprostředně po roce 212 n. l. vykazují výrazně vyšší poměr přijatých římských jmen, především jména Aurelios, než nápisy např. z poloviny století.[406] Tento trend se ve velké míře objevuje i v dalších částech římské říše, jak dokazuje nedávná studie z Malé Asie (Blanco-Perez 2016, 279). Jedno z možných

---

402 Pizos ležel na *Via Diagonalis* v blízkosti přepřahacích stanic (*mutatio*) Ranilum, Arzus a Cillae a nedaleko opevněného osídlení vojenského charakteru v Carasuře. Odbytiště pro produkty a výrobky z *emporia* zajišťovala z velké části římská armáda a částečně i sama Augusta Traiana. Jedno z privilegií nového *emporia* bylo oproštění od dovozních cel do Augusty Traiany, což oproti místním vesnicím poskytovalo *emporiu* nespornou ekonomickou výhodu. *Emporion* ve 3. st. n. l. tak usnadňovalo výměnu zboží mezi městskými centry a venkovem. Podobně tomu tak bylo i v případě dalších *emporií*, z nichž se nám však na nápisech dochovalo výrazně méně detailních informací o jejich fungování.

403 Jména sestěhovaných vesnic jsou typicky thrácká: *Skedabria, Stratopara, Krasalopara, Skepte, Gelúpara, Kúrpisos, Bazopara, Strúneilos a Búsipara*. Zajímavým faktem je, že jedna skupina obyvatel měla sestěhování nařízeno od místodržícího provincie a další skupina se sestěhování účastnila dobrovolně (Boyanov 2014, 185).

404 Heller (2015, 266) na příkladech honorifikačních nápisů z Malé Asie dokazuje, že *búleutés* zaujímal spíše střední až nižší postavení v rámci hierarchie provinciálních úředníků, nicméně toto postavení bylo stále vyšší než u většiny běžné populace, a proto bylo na nápisech vyzdvihováno.

405 Nejvíce osob se nachází na již diskutovaném nápise *IG Bulg* 3,1 1690 o založení emporia Pizos, a to 154 osob. Dále sem patří tři nápisy se seznamy efébů z Oděssu (*IG Bulg* 1,2 47, 47bis, 48) a jeden z Dionýsopole (*IG Bulg* 1,2 14), jeden seznam věřících Dionýsova kultu z Cillae (*IG Bulg* 3,1 1517) a jeden seznam věřících blíže neznámého kultu z Augusty Traiany (*SEG* 58:679).

406 Příkladem z Thrákie jsou nápisy se seznamy efébů *IG Bulg* 1,2 14 a 47 datované do doby krátce po r. 212 n. l., kde přes 95 % osob přijalo ke svému jménu císařské jméno Aurelios. Na dalším seznamu efébů *IG Bulg* 1,2 47bis z roku 221 n. l. tento poměr klesl na 85 % a u nápisu *IG Bulg* 3,1 1517 datovaného do let 241-244 n. l. klesl na 80 %. Na seznamech efébů se většinou vyskytují muži s kombinovanými řeckými a římskými jmény a zcela výjimečně jména thrácká v necelých 2,4 %.

vysvětlení může naznačovat, že s přibývajícím časovým odstupem od hromadného udělení římského občanství společenská hodnota a prestiž v rámci komunity klesala, a tudíž se jméno Aurelios, a vše, co toto jméno představovalo, na nápisech objevovalo méně často.

Spolu s měnícími se onomastickými zvyklostmi je ve 3. st. n. l. taktéž pozorovatelná větší provázanost identity jednotlivce s institucemi a společenskou organizací římské říše, a to jak na veřejných, tak na soukromých nápisech. Politická identita, respektive přináležitost do samosprávní jednotky na úrovni města, případně samosprávy na úrovni vesnice, se stává důležitou součástí veřejných nápisů.[407] Politická identita zcela nahrazuje etnickou příslušnost, která tak pozbývá na společenské důležitosti a tudíž i její zmiňování na nápisech.[408]

6.17.4 Shrnutí

Dochované materiály ze 3. st. n. l. poukazují na výsadní roli římské administrativy a vojenské organizace, což se projevovalo i v rámci epigrafické produkce. Epigrafické záznamy dokládají nárůst stavebních aktivit a aktivit spojených s udržováním již existující infrastruktury, jako vojenských cest či táborů, ale i intenzivní rozvoj městských center, zejména ze začátku 3. st. n. l. Narůstají komplexita společnosti se projevuje i ve zvyšujícím se množství specializovaných funkcí, které se na nápisech objevují. Většina z nich je do větší či menší míry spojena s administrativním řízením provincie či s vojenskou službou.

Složení epigraficky aktivní společnosti je podobné jako ve 2. st. př. n. l., ale dochází k nárůstu výskytu osob thráckého původu, zejména na nápisech soukromé povahy. Thrákové již zcela běžně slouží v římské armádě, kde zastávají nižší a střední posty. V rámci civilní samosprávy se podílejí na vedení provincie, a to dokonce i v roli vyšších úředníků. Přítomnost Thráků je ve zvýšené míře zaznamenána u nápisů pocházejících z lokálních svatyní ve vnitrozemí, nicméně i v těchto kultech nepřesahuje zastoupení osob s thráckými jmény jednu pětinu dochovaných jmen. Z toho plyne, že i místní kulty byly otevřeny i osobám jiného než thráckého původu.

Ve 3. st. n. l. podobně jako v předcházejícím století spíše než původ hraje roli status a postavení v rámci komunity: velký důraz je kladen na dosažené postavení, zastávané funkce, získané pozice v armádě, i na afiliaci s římskou říší v podobě proměněných onomastických zvyků, které poukazují na římské občanství a dosažený status nositele.

---

[407] Výskyt kolektivního vyjádření identity s příslušností k městu se vyskytuje na soukromých i veřejných nápisech ze 3. st. n. l. celkem 55krát, s příslušností k vesnici sedmkrát.

[408] Kolektivní termíny Thrákové a Thrákie jsou zmiňovány na 66 soukromých a veřejných nápisech pouze v souvislostí s obyvateli provincie *Thracia*, či jako obecné pojmenování typu gladiátora. Zmínka o konkrétních thráckých kmenech je omezena pouze na Serdicu, o níž se na 17 nápisech hovoří jako o městu kmene Serdů (*hé Serdón polis*).

6.18 Charakteristika epigrafické produkce ve 3. st. n. l. až 4. st. n. l.

V epigrafické produkci dochází na přelomu 3. a 4. st. n. l. k velkému propadu. Zcela dochází k vymizení thráckých osobních jmen a místních kultů z dochovaných nápisů. Komunity se opět uzavírají a pokles epigrafické produkce je velmi patrný na všech místech. Veřejné nápisy v této době poprvé převažují nad nápisy soukromými a polovinu z nich tvoří milníky, které se nacházely podél významných silnic.

Celkem	24 nápisů
Region měst na pobřeží	Anchialos 1, Maróneia 7, Perinthos (Hérakleia) 8 (celkem 16 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 1, Filippopolis 1, Serdica 2, Traianúpolis 1, údolí středního toku řeky Strýmónu 1 (celkem 6 nápisů)[409]
Celkový počet individuálních lokalit	12
Archeologický kontext nálezu	sídelní 3 (z toho obchodní 1), sekundární 3, neznámý 19
Materiál	kámen 24 (mramor 14; vápenec 3, jiný 2; neznámý 5)
Dochování nosiče	100 % 3, 75 % 4, 50 % 2, 25 % 4, kresba 1, ztracený 1, nemožno určit 9
Objekt	stéla 11, architektonický prvek 11, jiný 1, neznámý 1
Dekorace	reliéf 7, bez dekorace 17; reliéfní dekorace figurální 0 nápisů, architektonické prvky 7 nápisů (vyskytující se motiv: sloup 6, jiný 1)
Typologie nápisu	soukromé 11, veřejné 12, neurčitelné 1
Soukromé nápisy	funerální 9, dedikační 2, vlastnictví 1, jiný 1[410]
Veřejné nápisy	honorifikační dekrety 4, jiný 7 (z toho milník 4, hraniční kámen 3)
Délka	aritm. průměr 9,2 řádku, medián 10, max. délka 21, min. délka 1
Obsah	latinský text 5 nápisů, písmo římského typu 3; hledané termíny (administrativní termíny 5 - celkem 16 výskytů, epigrafické formule 9 - 21 výskytů, honorifikační 1 - 2 výskyty, náboženské 2 - 2 výskyty, epiteton 24 - počet výskytů 55)
Identita	řecká božstva 1, egyptská božstva 0, římská božstva 0, křesťanství 0, prudký pokles náboženské terminologie, včetně vymizení lokálních kultů z nápisů, regionální epiteton 0, subregionální epiteton 0, kolektivní identita 3 termíny, celkem 9 výskytů - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 1, mimo ni 0; kolektivní pojmenování etnik či kmenů (Thrák 2), obyvatelé thráckých vesnic 1; celkem 50 osob na nápisech, 5 nápisů s jednou osobou; max. 6 osob na nápis, aritm. průměr 2,08 osoby na nápis, medián 2; komunita se zastoupením řeckého a římského, thrácký prvek zcela chybí, jména pouze řecká (4 %), pouze thrácká (0 %), pouze římská (52 %), kombinace řeckého a thráckého (0 %), kombinace řeckého a římského (12 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (4 %), jména nejistého původu (4 %), beze jména (24 %); geografická jména nejistého původu 1;

U skupiny nápisů datovaných do 3. a 4. st. n. l. je pozorovatelný prudký pokles epigrafické produkce až o 86 % oproti skupině nápisů datovaných do 2. až 3. st. n. l. Tento jev odpovídá dění i v jiných částech římské říše, kdy po prudkém nárůstu koncem 2. st. a na začátku 3. st. dochází ve druhé polovině 3. a na začátku 4. st. n. l. k výraznému snížení počtu dochovaných nápisů (MacMullen 1982, 245; Meyer 1990, 82-94). Produkční centra se v malé míře uchovávají v pobřežních oblastech, zejména v Maróneii a Perinthu, jak je patrné na Mapě 11.21 v Apendixu 11.

[409] Celkem dva nápisy nebyly nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti.

[410] Několik nápisů mělo vzhledem ke své nejednoznačnosti kombinovanou funkci, proto je součet nápisů obou typů vyšší než celkový počet soukromých nápisů.

6.18.1 *Funerální nápisy*

Funerálních nápisů se dochovalo celkem devět, což představuje takřka šestinásobný propad v produkci oproti nápisům datovaným do 2. až 3. st. n. l. Celkem čtyři nápisy pocházejí z Maróneie, dva z Perinthu. V jednom případě se jedná o sarkofág, jehož neoprávněné použití bylo chráněno institucemi v Maróneii, podobně jako u stejných nápisů z 1. až 3. st. n. l.[411] Většina dochovaných osobních jmen je řeckého a římského původu, pouze v údolí středního toku Strýmónu se dochovalo šest osob se jmény pravděpodobně thráckého původu.[412] Úbytek počtu nápisů je jedinou zásadní změnou, celkový charakter funerálních nápisů zůstává stejný jako v předcházejícím období, nakolik je možné usuzovat z omezeného vzorku nápisů.

6.18.2 *Dedikační nápisy*

Dedikační nápis se dochoval pouze jeden, což představuje velký propad oproti předcházejícímu období. *IG Bulg* 3,2 1835 je psán řecky a latinsky a je věnován císaři Diokletiánovi, Maximiánovi, Konstantinu Chlorovi a Galeriovi vojákem nesoucí jména Aurelios Iúlianos.

6.18.3 *Veřejné nápisy*

Nápisů datovaných do 3. až 4. st. n. l. se dochovalo dohromady 12, což představuje téměř 50 % všech nápisů z dané skupiny. Celkem se jedná o čtyři honorifikační dekrety, čtyři milníky, tři hraniční kameny a jeden nápis s věnováním císařům. Všechny nápisy pochází z období tetrarchie a jsou úzce spojeny s osobnostmi císařů.

Všechny honorifikační dekrety pocházejí z Hérakleie (původního Perinthu), která v této době hrála roli regionálního centra, než se jím v roce 330 n. l. stala Konstantinopol, bývalé Byzantion. Všechny čtyři nápisy jsou věnované obyvateli Hérakleie tehdejším císařům Diokletiánovi, Maximiánovi, Konstantinu Chlorovi a Galeriovi. Stejně tak i dochované tři hraniční kameny jsou věnovány tetrarchům, kteří tak vyměření hranic území daného sídla propůjčují patřičnou legitimitu.[413] Dochované čtyři milníky pocházejí z okolí *Via Diagonalis* (Serdica, Augusta Traiana a Perinthos, tehdy již jako Hérakleia) a jsou datované na přelom 3. a 4. st. n. l., kdy docházelo k stavebním aktivitám a úpravám této významné silnice, sloužící zejména k přepravě římských vojsk.

411 Nápis *I Aeg Thrace* 312.
412 Nápis Manov 2008 168.
413 Ve všech případech se jedná o hraniční kámen místní thrácké vesnice, neznámé z dalších historických zdrojů. *I Aeg Thrace* 398 jedná se o vyznačení hranic osídlení (*chórióma*) Barilos (?). *I Aeg Thrace* 382 vyznačení hranic vesnice Eresén[-]. *I Aeg Thrace* 383 vyznačení hranic neznámé vesnice.

6.18.4 *Shrnutí*

Na přelomu 3. a 4. st. n. l. dochází k útlumu epigrafických aktivit a výraznému poklesu počtu dochovaných nápisů. To může souviset s celospolečenskou krizí římské říše a ekonomickým úpadkem, způsobeným dlouholetými vojenskými spory pocházejícími jak z nitra říše samotné, tak i nájezdy nepřátel na severních hranicích. S úpadkem institucí tak, jak je známe dosud a omezením jejich činnosti dochází i k vymizení veřejných nápisů a přeměně soukromých nápisů, jak je patrné dále ve 4. st. n. l.

6.19 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. st. n. l.

Nápisy 4. st. n. l. následují trend prudkého poklesu produkce, který začal již na přelomu 3. a 4. st. n. l. Dochází k uzavírání komunit, snižuje se i variabilita forem i obsahu nápisů. Spolu s tím se objevují i jasné projevy křesťanské tematiky, a to zejména v oblasti Perinthu, Abdéry a Byzantia. Opět převládá funerální funkce nápisů, jejich obsah je však podstatně odlišný.

Celkem	23 nápisů
Region měst na pobřeží	Abdéra 2, Bizóné 1, Byzantion 5, Kallipolis 1, Mesámbriá 2, Perinthos (Hérakleia) 7 (celkem 18 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 3, Nicopolis ad Istrum 1, Traianúpolis 1, (celkem 5 nápisů)
Celkový počet individuálních lokalit	11
Archeologický kontext nálezu	funerální 2, sídelní 4, náboženský 1, sekundární 2, neznámý 14
Materiál	kámen 22 (mramor 12; vápenec 3, neznámý 7), jiný 1
Dochování nosiče	100 % 3, 50 % 3, 25 % 3, nemožno určit 15
Objekt	stéla 17, architektonický prvek 4, nástěnná malba 1, jiný 1
Dekorace	reliéf 6, malovaná 1, bez dekorace 16; reliéfní dekorace figurální 1 nápis (vyskytující se motiv: zvíře 1), architektonické prvky 7 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 2, sloup 1, báze sloupu či oltář 1, geometrický motiv 1, florální motiv 1, jiný 2)
Typologie nápisu	soukromé 14, veřejné 6, neurčitelné 3
Soukromé nápisy	funerální 10, dedikační 1, jiný 3 (z toho popis sochy 2)
Veřejné nápisy	honorifikační dekrety 2, jiný 4 (z toho milník 2)
Délka	aritm. průměr 8,34 řádku, medián 6, max. délka 33, min. délka 1
Obsah	latinský text 2 nápisy, písmo římského typu 4; hledané termíny (administrativní termíny 13 - celkem 18 výskytů, epigrafické formule 11 - 22 výskytů, honorifikační 0 - 0 výskytů, náboženské 5 - 5 výskytů, epiteton 1 - počet výskytů 1)
Identita	řecká božstva 1, egyptská božstva 0, římská božstva 0, křesťanská tematika 9, pokles náboženské terminologie, včetně vymizení lokálních kultů z nápisů, regionální epiteton 1, subregionální epiteton 0, kolektivní identita 3 termíny, celkem 3 výskyty - obyvatelé řeckých obcí z oblasti Thrákie 3, mimo ni 0; celkem 34 osob na nápisech, 11 nápisů s jednou osobou; max. 8 osob na nápis, aritm. průměr 1,48 osoby na nápis, medián 1; komunita řeckého a římského charakteru, thrácký prvek zcela chybí, jména pouze řecká (26,08 %), pouze thrácká (0 %), pouze římská (4,34 %), kombinace řeckého a thráckého (0 %), kombinace řeckého a římského (39,13 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (0 %), jména nejistého původu (4,34 %), beze jména (26,08 %); geografická jména z oblasti Thrákie 3, mimo Thrákii 0;

Epigrafická produkce ve 4. st. n. l. podstupuje velké změny. V první řadě se jedná o celkový prudký úpadek produkce o 94 % ze 390 na 23 nápisů. Příčiny tohoto procesu je možné sledovat již v druhé polovině 3. st. n. l., kdy tehdejší společensko-politická krize

vyústila v nestabilitu říše, způsobenou jak vnitřními rozbroji, ekonomickou krizí, ale i hrozícím nebezpečím za hranicemi římského impéria (Lozanov 2015, 87-88). Tyto jevy se samozřejmě podepsaly i na úpadku epigrafické produkce, což vyústilo v poměrně radikální proměnu jejího charakteru. Většina nápisů pochází z pobřežních oblastí, s největší produkcí v Hérakleii, býv. Perinthu, jak je patrné na Mapě 11.22 v Apendixu 11.

Nejčastější formou objektu nesoucího nápis je již tradičně mramorová stéla, na níž začínají převládat křesťanské motivy, jako je kříž či christogram.

6.19.1 Funerální nápisy

Zvyk zhotovovat funerální nápisy se tak ve 4. st. n. l. uchoval v Thrákii pouze v rámci křesťanské komunity, převážně z okolí Hérakleie. Funerálních nápisů se celkem dochovalo 10 a přestavují tak nejčetnější skupinu nápisů ze 4. st. n. l. Devět nápisů nese jasné znaky křesťanské víry nebožtíků či pozůstalých, ať už je to slovní vyjádření, zobrazení christogramu či vyobrazení křížů.[414] Fakt, že většina nápisů nese textové či vizuální konotace na křesťanskou víru, není nijak překvapivý, vzhledem k tomu, že hlavní produkční centrum Hérakleia, odkud pochází šest nápisů, byla zároveň jedním ze hlavních sídel křesťanské komunity pro region jihovýchodní Thrákie a křesťanství se v průběhu 4. st. n. l. stalo uznávaným náboženstvím a dokonce oficiální vírou římské říše (Dumanov 2015, 92-96). Osoby na nápisech i nadále nesou jména vzniklá kombinací římského a řeckého jména a i nadále se v mírně pozměněné formě udržují kulturní zvyklosti předcházejících období, jako je např. fráze o ochraně hrobu či texty nápisů promlouvající ke kolemjdoucím.[415]

6.19.2 Dedikační nápisy

Dedikační nápisy ve 4. st. n. l. téměř vymizely, což může souviset i s ústupem místních kultů a nástupem křesťanské víry. Ze 4. st. n. l. se dochoval pouze jeden dedikační nápis *I Aeg Thrace* 19 z Abdéry, který věnovala Sab(b)ais Diovi *Hypsistovi*, tedy nejvyššímu bohu.

6.19.3 Veřejné nápisy

Celkem se dochovalo šest veřejných nápisů, z nichž dva jsou milníky[416], dva stavební

[414] Např. na nápise *Perinthos-Herakleia* 219 se setkáváme s frází „Χρειστιανοὶ δὲ πάντες ἔνεσμεν", tedy vědomé přihlášení se všech zmíněných osob ke křesťanské víře.

[415] Na nápise *Perinthos-Herakleia* 177 vystupuje Aurelios Afrodeiseios spolu s manželkou Aurelií Deionoisií. V nápisu je také uvedeno, že kdokoliv se odváží či pokusí neoprávněně použít hrobku, musí zaplatit pokutu právoplatným dědicům. Celkem se tato fráze objevuje na čtyřech sarkofázích z Hérakleie. Na závěr nápisu je taktéž ve čtyřech případech uvedena tradiční formule *chaire parodeita*, avšak s mírně pozměněnou ortografií, která pravděpodobně reflektovala tehdejší výslovnost.

[416] *Perinthos-Herakleia* 292 z Hérakleie a Velkov 2005 58 z Mesámbrie.

nápisy, dokumentující stavbu brány v Byzantiu (Konstantinopoli) a stavbu věže v Kaliakře[417], a dva honorifikační nápisy věnované tehdejším císařům vysokými městskými úředníky.[418] Nápisy pocházejí z doby tetrarchie, zejména z vlády císaře Konstantina. Ač je jejich celkový počet velmi omezený, i přesto se jedná o tradiční projevy suverenity římské říše a císaře. Primární funkcí těchto nápisů bylo informovat o stavebních aktivitách státního aparátu, ale i šířit pověst a postavení římského císaře v rámci provincie. Malý počet veřejných nápisů může dosvědčovat, že státní aparát byl v této době v krizi, a tudíž i celková produkce nápisů byla velmi nízká. Státní instituce do jisté míry i nadále fungovaly, což dokumentují dekrety pocházející z Augusty Traiany či milníky z Hérakleie (dříve Perinthu), obecně však produkce nápisů sloužících veřejnému zájmu končí zhruba po polovině 4. st. n. l.[419] Od této doby se vyskytují nápisy pouze pro soukromou potřebu jednotlivců či uzavřených komunit.

6.19.4 Shrnutí

Dochované nápisy ze 4. st. n. l. svědčí o ústupu epigrafické produkce zhruba od konce 3. st. n. l. Došlo však nezbytně k přeměně formy a obsahu publikovaných nápisů tak, aby více odpovídala tehdejším společenským potřebám. V soukromé sféře se publikace nápisů udržela pouze v rámci křesťanské komunity. Křesťanská víra se stala jednotícím prvkem nápisů produkovaných v Thrákii během 4. a následně i během 4. až 5. st. n. l. Nápisy téměř zcela vymizely z veřejné sféry, kde došlo k poměrně radikálním přeměnám administrativního uspořádání, což mělo za následek změny i v epigrafické produkci.

6.20 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. st. n. l. až 5. st. n. l.

Nápisy datované do 4. až 5. st. n. l. pocházejí převážně z velkých měst na pobřeží. Pokračuje úbytek jak celkového počtu nápisů, tak i epigraficky aktivních komunit. Komunity jsou spíše uzavřené, nedochází ke kulturní výměně na úrovni předcházejících století. Zcela převládají soukromé nápisy funerální funkce, na nichž je patrný silný vliv křesťanství, který ovlivňuje jak podobu, tak obsah nápisů. Dochází k opětovné individualizaci nápisů, ač rozsah nápisů se nijak nemění.

[417] *SEG* 53:651, *IG Bulg* 1, 2 12bis.
[418] *SEG* 51:916 datovaný na poč. 4. st. n. l., a *SEG* 52:695 datovaný mezi roky 324-337 n. l., oba z Augusty Traiany.
[419] V polovině 4. st. n. l. došlo k dokončení administrativních reforem, které začaly již za císaře Diokleciána: území Thrákie bylo přeměněno na diecéze *Thracia* a *Dacia*, z nichž Thracia se dále dělila na šest provincií se svými hlavními městy, která se staly administrativními centry nejbližších regionů (Dumanov 2015, 91).

Celkem	35 nápisů
Region měst na pobřeží	Byzantion 4, Maróneia 13, Perinthos (Hérakleia) 13 (celkem 30 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 2, Serdica 2, Traianúpolis 1 (celkem 5 nápisů)
Celkový počet individuálních lokalit	8
Archeologický kontext nálezu	funerální 2, sídelní 2, náboženský 1, sekundární 6, neznámý 24
Materiál	kámen 32 (mramor 23; jiný 1, neznámý 8), kov 2 (olovo 2), jiný 1
Dochování nosiče	100 % 4, 75 % 3, 50 % 3, 25 % 10, oklepek 1, nemožno určit 14
Objekt	stéla 32, architektonický prvek 1, mozaika 1, jiný 1
Dekorace	reliéf 18, jiná 1, bez dekorace 16; reliéfní dekorace figurální 2 nápisy (vyskytující se motiv: zvíře 1, scéna lovu 1, skupina lidí 1, stojící osoba 1, socha 1), architektonické prvky 17 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 9, florální motiv 1, jiný 9 (kříž 9)
Typologie nápisu	soukromé 30, veřejné 1, neurčitelné 4
Soukromé nápisy	funerální 28, jiný 2 (proklínací destička 2)
Veřejné nápisy	jiný 1 (z toho hraniční kámen 1)
Délka	aritm. průměr 6,67 řádku, medián 6, max. délka 22, min. délka 1
Obsah	latinský text 1 nápis, písmo římského typu 6; hledané termíny (administrativní termíny 8 - celkem 12 výskytů, epigrafické formule 7 - 23 výskytů, honorifikační 0 - 0 výskytů, náboženské 0 - 0 výskytů, epiteton 0 - počet výskytů 0)
Identita	vymizení řecké a thrácké náboženské terminologie, včetně vymizení lokálních kultů z nápisů, křesťanství jediným náboženstvím, regionální epiteton 0, subregionální epiteton 0, kolektivní identita 0 termínů; celkem 28 osob na nápisech, 15 nápisů s jednou osobou; max. 5 osob na nápis, aritm. průměr 0,8 osoby na nápis, medián 1; komunita řeckého a římského charakteru, thrácký prvek zastoupen minimálně, jména pouze řecká (17,14 %), pouze thrácká (0 %), pouze římská (8,57 %), kombinace řeckého a thráckého (2,85 %), kombinace řeckého a římského (14,28 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (0 %), jména nejistého původu (14,27 %), beze jména (42,85 %); geografická jména z oblasti Thrákie 0, mimo Thrákii 0;

Celková produkce je ve 4. až 5. st. n. l. zhruba desetinová při porovnání s dobou největší epigrafické aktivity, tedy 2. a 3. st. n. l. Epigrafická produkce se do jisté míry vrátila na úroveň 1. či 2. st. př. n. l., kdy většina nápisů byla produkována v pobřežních oblastech a ve vnitrozemí se nápisy objevily pouze sporadicky. Většina z 35 nápisů z daného období pochází z přímořských oblastí, a to zejména z regionu Maróneie a Hérakleie, jak je patrné na Mapě 11.22 v Apendixu 11. Nápisy ve vnitrozemí pocházejí převážně z urbánních center, jako je Serdica či Augusta Traiana, kde dochází k velmi omezenému přežívání epigrafické kultury.

Nejčastější formou objektu nesoucí nápis je i nadále mramorová stéla, z jiných materiálů se dochovaly dvě proklínací destičky psané na olovo, jeden nápis na mozaice a jeden nápis na nástěnné malbě uvnitř hrobky.

6.20.1 Funerální nápisy

Funerálních nápisů se celkem dochovalo 28 a i nadále pocházejí převážně z křesťanské komunity, jak je patrné z obsahu i dekorace náhrobků samotných.[420] I nadále si uchovaly

[420] Místo spočinutí označují slova jako *mnémeion* či *mnéma* označující jak hrob, tak stélu samotnou. Dále se začíná objevovat termín *thesis*, typický právě pro křesťanské nápisy, označující místo posledního spočinutí. Termín *latomeion* se vyskytuje celkem pětkrát a označuje sarkofág, který nese nápis a zároveň slouží jako místo posledního odpočinku. Sarkofágy pocházejí převážně z křesťanské komunity z Hérakleie a slouží

poměrně informativní a interaktivní charakter: v osmi případech nápisy promlouvají k náhodně procházejícímu poutníkovi (*chaire parodeita*) a sdělují mu životní osudy zemřelého. Poměrně dlouhý rozsah nápisů poskytuje řadu informací nejen o nebožtíkovi, ale i o jeho rodině.[421] Zemřelý je identifikován pomocí osobního jména a jména rodiče, případně jeho přináležitostí ke křesťanské komunitě.

Identita osob byla jasně dána křesťanskou vírou, a nebylo tedy nutné uvádět geografický původ. K prolínání onomastických tradic téměř již nedocházelo s tím, že převaha dochovaných osobních jmen byla řeckého původu, pouze s malým podílem jmen římského původu, nakolik je možné v této době přisuzovat jednotlivým jménům kulturní původ. Thrácký prvek se až na jednu výjimku z dochovaného epigrafického materiálu zcela vytratil.[422] Tímto zásadním způsobem proměnilo křesťanství podobu a obsah epigrafické produkce v Thrákii, ale i mimo ni. Přestala být oceňována identita politická či vojenská kariéra a společenská prestiž v rámci státního aparátu, ale namísto nich na důležité místo ve společnosti nastoupila sounáležitost s křesťanskou obcí.

6.20.2 Dedikační nápisy

Ve své tradiční podobě se dedikační nápis nedochoval ani jeden, nicméně následující čtyři nápisy je možné zahrnout do široce pojaté kategorie rituálně zaměřených textů: dva nápisy na podstavcích soch, jejichž text se s největší pravděpodobností vztahoval k nedochovaným sochám[423], a dále dvě proklínací tabulky.[424]

---

pro rodinné pohřby, v jednom případě až pro šest lidí. Texty na sarkofágu typicky označují nebožtíka jako řádného obyvatele Hérakleie. V šesti případech nápisy obsahovaly formuli, které zakazovala jejich další používání pod pokutou, vymahatelnou v rámci samosprávy či církve právě v Hérakleii. Podobné nápisy existovaly v několika městech již od 1. st. n. l. Podle množství dochovaných nápisů s identickým, či velmi podobným textem se dá usuzovat, že se jednalo o poměrně častý problém, který ve 4. st. n. l. přetrval zejména v Hérakleii, např. na nápise *Perinthos-Herakleia* 180.

421 Ve dvou případech se jednalo o vojáky z povolání, konkrétně o legionáře a *centenaria*, v jednom případě o lékaře, v jednom případě o námezdního dělníka, dále o architekta, stříbrotepce, mincovního mistra a výběrčího daní. Dozvídáme se o manželkách zesnulých, jejich potomcích a někdy i o věku, jehož se dožili. Výjimku tvoří nápis *SEG* 49:871 nalezený na nástěnné malbě uvnitř hrobky číslo 252 v regionu města Augusta Traiana s typickou formulí přející štěstí (*agathé týché*).

422 Nápis *Perinthos-Herakleia* 183 patřil stříbrotepci s původně thráckým jménem, Mókiánem z Hérakleie, který přijal křesťanskou víru, a text nápisu obsahoval stejnou právní formulku poskytující ochranu před novým použitím sarkofágu, která se vyskytovala v oblasti již od 1. st. n. l.

423 Nápisy *SEG* 46:845 a 845,2 zmiňují bohyni Hekaté a pravděpodobně řečníka Aischina, a byly objeveny v rámci archeologických vykopávek na Istanbulském *hippodromu*.

424 *SEG* 60:747 a 748, které jsou datované do 4. až 5. st. n. l. Jejich text se sestává z magických formulí a relativně běžného palindromu *ablanathanalba* (Gager 1999, 136). Účelem těchto proklínacích destiček bylo získat sílu, lásku, zdraví, peníze či moc, či naopak jejich magickou mocí uškodit nepříteli. Jejich text je často nesrozumitelný a obsahuje magické formule, které měly přimět nadpřirozenou sílu vykonat přání pisatele. Jejich výskyt je vcelku běžný v průběhu celé antiky, jejich dochování z oblasti Thrákie je však poměrně vzácné. Tyto dva texty (*SEG* 60:747 a 748) byly nalezeny v průběhu archeologických vykopávek v roce 2010 v moderním Istanbulu, a je možné, že v budoucnosti bude objeveno více podobných nálezů.

6.20.3 *Veřejné nápisy*

Veřejný nápis ze 4. až 5. st. n. l. se dochoval pouze jeden, a to velmi poškozený hraniční kámen *I Aeg Thrace* 343 z Maróneie.

6.20.4 *Shrnutí*

Skupina nápisů datovaných do 4. až 5. st. n. l. vykazuje stejné charakteristiky jako nápisy datované do 4. st. n. l. a poukazuje na poměrně značné změny ve společenském uspořádání. Tyto změny měly za následek nejen téměř úplné vymizení epigrafické produkce ve službách politické autority, ale i ze soukromého sektoru. Proměna kulturních a náboženských projevů společnosti je dobře patrná na pozměněném obsahu a formě nápisů, kde hlavní roli přejímá křesťanská víra a thrácký element se opět vytrácí.

6.21 Charakteristika epigrafické produkce v 5. st. n. l.

V 5. st. n. l. pokračuje útlum epigrafických aktivit, komunity se ještě více uzavírají. Produkce do omezené míry přežívá na pobřeží a ve vnitrozemských městech, nicméně se snižuje variabilita formy a obsahu nápisů. Vliv křesťanství narůstá, jak v dekoraci tak i funkci nápisů, podobně jako v předcházejícím období. Soukromé funerální nápisy jsou takřka jediným typem nápisů, převládá jednoduchá dekorace s křesťanskou tematikou.

Celkem	12 nápisů
Region měst na pobřeží	Byzantion 3, Maróneia 4, Perinthos (Hérakleia) 1 (celkem 8 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Filippopolis 2, Plótinúpolis 1, Traianúpolis 1 (celkem 4 nápisy)
Celkový počet individuálních lokalit	6
Archeologický kontext nálezu	funerální 3, náboženský 2, sekundární 2, neznámý 5
Materiál	kámen 12 (mramor 7; vápenec 2, neznámý 3)
Dochování nosiče	100 % 2, 75 % 1, 50 % 1, 25 % 2, nemožno určit 6
Objekt	stéla 10, architektonický prvek 1, mozaika 1
Dekorace	reliéf 5, bez dekorace 7; reliéfní dekorace figurální 0, architektonické prvky 5 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 1, sloup 1, jiný 4 (kříž 4))
Typologie nápisu	soukromé 11, neurčitelné 1
Soukromé nápisy	funerální 10, neznámý 1
Veřejné nápisy	0
Délka	aritm. průměr 3,91 řádku, medián 3, max. délka 14, min. délka 1
Obsah	latinský text 0, písmo římského typu 0; hledané termíny (administrativní 1 - celkem 1 výskyt, epigrafické formule 3 - 3 výskyty, honorifikační 0, náboženské 0, epiteton 0)
Identita	narůstající vliv křesťanství, regionální epiteton 0, subregionální epiteton 0, kolektivní identita 0 termínů; celkem 12 osob na nápisech, 10 nápisů s jednou osobou; max. 1 osoba na nápis, aritm. průměr 0,8 osoby na nápis, medián 1; komunita řeckého a omezeně římského charakteru, jména pouze řecká (41,67 %), pouze thrácká (0 %), pouze římská (0 %), kombinace řeckého a thráckého (0 %), kombinace řeckého a římského (8,33 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (0 %), jména nejistého původu (33,2 %), beze jména (16,6 %); geografická jména z oblasti Thrákie 0, mimo Thrákii 0;

Celková epigrafická produkce v 5. st. n. l. poklesla o 52 % oproti 4. st. př. n. l. a o 93 % oproti 3. st. n. l. Jedná se o pokračující trend poklesu epigrafické produkce, který začal již na konci 3. st. n. l., a který je pozorovatelný i v dalších částech bývalé římské říše. Nápisy pocházejí především z Maróneie a Byzantia (Konstantinopole), jak je patrné na Mapě 11.23 v Apendixu 11.

Nápisy z 5. st. n. l. jsou převážně vyrobeny z kamene, jen jeden nápis se zachoval na dřevě. Jejich charakter je soukromý a slouží výhradně funerální funkci, celkem v 11 případech. Velký vliv na formu i obsah nápisu má křesťanství, které se stalo výhradním tématem spojujícím dochované nápisy. Časté je vyobrazení kříže či christogramu, se zmínkami o křesťanském Bohu, případně Kristovi. Funerální nápisy se stávají individuálním monumentem, zmiňujícím pouze zemřelého, a nikoliv jeho rodinu. Jména na nápisech jsou převážně řeckého původu, ale do určité míry dochází k uchování římské onomastické tradice.[425] Thrácká jména, stejně tak jako kulty thráckého původu zcela chybí. Nevyskytují se ani zmínky o kontaktech s jinými komunitami, ať už z regionu či mimo region a nedochází k epigraficky zaznamenané imigraci lidí, tak jak bylo běžné např. ve 2. a 3. st. př. n. l.

6.21.1 Shrnutí

V 5. st. n. l. se komunity uzavírají a opouštějí dříve nastolenou společenskou organizaci a zvyky, mezi něž patřil například i zvyk publikovat nápisy. Zcela dochází k vymizení institucionální epigrafické produkce. Vzniklé křesťanské nápisy jsou poslední přežívající tradicí, amalgámem pohanského a křesťanského pohřebního ritu, který se udržel v místech se silnou historickou tradicí publikace nápisů, ale na mnoha jiných místech zanikl.

6.22 Charakteristika epigrafické produkce v 5. st. n. l. až 6. st. n. l.

U nápisů datovaných do 5. až 6. st. n. l. je i nadále možné sledovat celkový pokles jejich produkce. Většina z nich pochází z pobřežních oblastí a má soukromý charakter. Obsah nápisů úzce souvisí s projevy křesťanské víry a funerální funkcí nápisů. Epigraficky aktivní komunity jsou spíše uzavřeného charakteru, epigraficky nejsou zaznamenány kontakty dokonce ani s nejbližším okolím.

[425] Např. na nápise *SEG* 56:823 vystupuje muž jménem Flavios Eutychés.

Celkem	16 nápisů
Region měst na pobřeží	Apollónia Pontská 1, Byzantion 3, Maróneia 3, Mesámbriá 3, Topeiros 1 (celkem 11 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Nicopolis ad Istrum 2 (celkem 2 nápisy)[426]
Celkový počet individuálních lokalit	8
Archeologický kontext nálezu	sekundární 3, neznámý 13
Materiál	kámen 15 (mramor 13; jiný 2), jiný 1 (z toho dřevo 1)
Dochování nosiče	50 % 5, 25 % 3, kresba 1, nemožno určit 7
Objekt	stéla 11, architektonický prvek 2, jiný 1, neznámý 2
Dekorace	reliéf 5, bez dekorace 11; reliéfní dekorace figurální 1 nápis (vyskytující se motiv: funerální scéna/symposion 1), architektonické prvky 4 nápisy (vyskytující se motiv: kříž 7, christogram 1)
Typologie nápisu	soukromé 13, veřejné 0, neurčitelné 3
Soukromé nápisy	funerální 10, dedikační 1, jiný 1, neznámý 1
Veřejné nápisy	0
Délka	aritm. průměr 4,75 řádku, medián 5, max. délka 9, min. délka 1
Obsah	latinský text 0, písmo řím. typu 1; hledané termíny (administrativní termíny 0, epigrafické formule 1 - 1 výskyt, honorifikační 0, náboženské 2 - 3 výskyty, epiteton 0)
Identita	křesťanská náboženská terminologie, vymizení lokálních kultů z nápisů, regionální epiteton 0, subregionální epiteton 0, kolektivní identita 0 termínů; celkem 8 osob na nápisech, 8 nápisů s jednou osobou; max. 1 osoba na nápis, aritm. průměr 0,5 osoby na nápis, medián 0,5; uzavřené komunity, bez prolínání onomastických tradic, jména pouze řecká (25 %), pouze thrácká (0 %), pouze římská (12,5 %), kombinace řeckého a thráckého (0 %), kombinace řeckého a římského (0 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (0 %), jména nejistého původu (12,5 %), beze jména (50 %); geografická jména z oblasti Thrákie 1, mimo Thrákii 0;

Většina nápisů z 5. až 6 st. n. l. pochází z pobřežních oblastí. Epigraficky aktivní komunity se udržují pouze na několika místech ve třech regionech na mořském pobřeží, zejména v okolí Byzantia (Konstantinopole), Perinthu (Hérakleie), Maróneie a Mesámbrie, podobně jako v předcházejícím období, což dobře ilustruje Mapq 11.23 v Apendixu 11.

Nápisy mají výhradně soukromý charakter, 10 z nich mělo funerální funkci a pocházelo z křesťanské komunity, a jeden sloužil jako dedikace věnovaná křesťanskému Bohu.[427] Nápisy jsou většinou velmi špatně dochované, nicméně z jejich výzdoby a fragmentárního textu lze soudit, že pocházejí výhradně z křesťanského kontextu, z komunit v Maróneii, Byzantiu, Mesámbrii a Apollónii. Dochovaná osobní jména jsou převážně řeckého původu a setkáváme se i s uváděním funkcí, které zemřelý zastával v rámci křesťanské komunity.[428] Zcela naopak chybí nápisy veřejné povahy, a dále nápisy v nichž by figurovalo obyvatelstvo nesoucí thrácká jména.

6.22.1 Shrnutí

Nápisy datované do 5. až 6. st. n. l. poukazují i nadále na zásadní vliv křesťanství na společnost tehdejší Thrákie, která se projevila i na podobě epigrafické produkce. Dochované

[426] Celkem tři nápisy nebyly nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti, či uvádí muzeum, v němž se nachází.
[427] Nápis Velkov 2005 54 z Mesámbrie.
[428] Např. nápis *I Aeg Thrace* 96 nebo *SEG* 60:735.

funerální nápisy pocházejí především z oblastí se silnou křesťanskou komunitou. Velmi malý počet dochovaných nápisů nasvědčuje, že zvyk publikovat nápisy do jisté míry přežíval v komunitách, které přeměnily podobu funerálních nápisů tak, aby jejich forma a obsah vyhovovaly potřebám křesťanské víry.

6.23 Nápisy z 6. až 8. st. n. l.

Vytvořená HAT databáze obsahuje celkem 12 nápisů ze 6. st. n. l., které odpovídají kritériím datace, tedy nápisů s koeficientem 1. Dále databáze obsahuje i dva nápisy ze 7. až 8. st. n. l., tedy nápisy s koeficientem 0,5. Tato skupina nápisů vykazuje stejné rysy jako nápisy z 5. a 5. až 6. st. n. l., a proto je zmíním alespoň ve stručnosti.

Celkem	12 nápisů (6. st.) + 2 nápisy (7.-8. st.)
Region měst na pobřeží	Maximianopolis 2, Traianopolis 1, Perinthos (Herakleia) 5, Mesámbriá 1 (celkem 9 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Plotinopolis 1, Augusta Traiana 1 (celkem 2 nápisy)[429]
Celkový počet individuálních lokalit	7
Archeologický kontext nálezu	funerální 1, sekundární 2, neznámý 9
Materiál	kámen 10 (mramor 7; jiný 3), keramika 4
Dochování nosiče	75 % 1, 50 % 2, 25 % 4, nemožno určit 7
Objekt	stéla 8, architektonický prvek 6
Dekorace	reliéf 7, bez dekorace 7; reliéfní dekorace figurální 0 nápisů , architektonické prvky 7 nápisy (vyskytující se motiv: kříž 5, razidlo 4)
Typologie nápisu	soukromé 8, veřejné 4, neurčitelné 2
Soukromé nápisy	funerální 8
Veřejné nápisy	razidlo na cihlách 4
Délka	aritm. průměr 4,64 řádku, medián 5, max. délka 8, min. délka 2
Obsah	latinský text 0, písmo řím. typu 1; hledané termíny (administrativní termíny 4 - 1 výskyt, epigrafické formule 3 - 1 výskyt, honorifikační 0, náboženské 2 - 1 výskyt, epiteton 0)
Identita	křesťanská náboženská terminologie, vymizení lokálních kultů z nápisů, regionální epiteton 0, subregionální epiteton 0, kolektivní identita 0 termínů; celkem 14 osob na nápisech, 6 nápisů s jednou osobou; max. 2 osoby na nápis, aritm. průměr 0,57 osoby na nápis, medián 0,5; uzavřené komunity, bez prolínání onomastických tradic, jména pouze řecká (36 %), pouze thrácká (0 %), pouze římská (7 %), kombinace řeckého a thráckého (0 %), kombinace řeckého a římského (7 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (0 %), jména nejistého původu (0 %), beze jména (50 %); geografická jména z oblasti Thrákie 0, mimo Thrákii 2;

Nápisy pocházejí převážně pobřežních oblastí, pouze dva nápisy pocházejí z vnitrozemí. Produkční centra jsou prakticky stejná jako v 5. st. př. n. l., jak je patrné z Mapy 11.23 v Apendixu 11. Objekty nesoucí nápis jsou převážně z mramoru s vyobrazením křesťanského kříže a křesťanská tematika se odráží i v textu nápisů, které jsou převážně funerálního zaměření. Zbylé čtyři nápisy označují výrobce keramických cihel, nesoucí vyobrazení kříže a pořečtěnou verzi termínu *kúbikúlarios*, tedy eunuch sloužící v předpokojích římského a později byzantského císaře. Složení epigraficky aktivní společnosti je dle původu osobních jmen z třetiny řecké, s odkazy na místní komunity jako je Filippopolis či na

[429] Celkem tři nápisy nebyly nalezeny v rámci regionu známých měst, editoři korpusů udávají jejich polohu vzhledem k nejbližšímu modernímu sídlišti, či uvádí muzeum, v němž se nachází.

obyvatele řeckých měst z Malé Asie z oblasti Galatie a Ankýry. Tato skupina nápisů tedy nijak nevybočuje z trendu epigrafické produkce nastavené již na konci 4. st. n. l., a zejména pak v průběhu 5. st. n. l., kde se křesťanství, a zejména jeho projevy v rámci funerálního ritu, staly jediným přeživším motivem epigrafické produkce v Thrákii.

6.24 Epigrafická produkce a proměny společnosti

Dochovaný epigrafický materiál, který bylo možné datovat s přesností do jednoho až dvou století, poskytuje poměrně ucelený soubor dat o vývoji společnosti antické Thrákie v průběhu více než 11 století. Soubor analyzovaných 2036 nápisů umožňuje sledovat vývoj epigrafické produkce v jednotlivých časových obdobích a navzájem je srovnávat se známými společensko-politickými změnami.

6.24.1 Proměny epigrafické produkce v závislosti na společenské organizaci a komplexitě

Podíváme-li se na celkový počet nápisů, jak ho zobrazuje Graf 11.24 v Apendixu 11, skupiny nápisů datovaných s přesností do jednoho a do dvou století vykazují velmi podobné trendy. K výraznému nárůstu produkce dochází v 5. a 4. st. př. n. l. Další období růstu počtu nápisů jsou ve 2. st. n. l. a pak zejména v 3. st. n. l. Ze srovnání se známými historickými jevy a událostmi tak plyne, že období růstu epigrafické produkce mohou být spojována s dobou intenzivního působení řeckých obcí na území Thrákie v klasické době, kdy došlo k rozšíření epigrafického zvyku i mimo bezprostřední území řeckých *poleis*, a kdy se začalo ve velmi omezené míře na nápisech objevovat i thrácké obyvatelstvo, zejména aristokratického původu. Další období růstu souvisí s dobou relativní politické stability řeckých obcí ve 2. st. př. n. l., kdy byla velká část Thrákie součástí makedonského království. Nejvýraznější nárůst epigrafické produkce nastává ve 2. a 3. st. n. l., kdy dochází k velkému množství administrativních reforem v rámci římské říše a s tím spojeným větším zapojení běžného obyvatelstva do státních a vojenských institucí.

Naopak období poklesu epigrafické produkce oproti předcházejícímu století nastalo na přelomu 4. a 3. st. př. n.l., výrazněji pak v 1. st. př. n. l. a nejstrmější propad pochází z přelomu 3. a 4. st. n. l. Doby poklesu epigrafické aktivity mohou být přičítány období ekonomické a společenské krize, vyčerpání a následné transformace, která vede i k odlišnému pojetí epigrafické produkce. K poklesu produkce dochází zejména na přelomu 1. st. př. n. l. a 1. st. n. l., kdy Thrákie prochází reformou politické moci a vazalské krále thráckého původu střídá autorita římské říše. Tento propad epigrafické produkce nicméně není tak markantní jako téměř ukončení epigrafické produkce na konci 3. st. př. n. l., kdy dochází k

poklesu produkce o více než 90 %, což souvisí s celkovou destabilizací poměrů v římské říši, vleklou ekonomickou krizí, zvyšujícími se nájezdy nepřátelských kmenů a v neposlední řadě i narůstající společenskou rolí křesťanské víry.

Opakující se trendy růstu v době prosperity a stability a poklesu v době nejistoty a úpadku se projevují i napříč typologickými skupinami nápisů. Změny vnitřní infrastruktury se projeví s určitým zpožděním na celkovém počtu veřejných nápisů, které jsou produktem organizované administrativy a aktivity fungující politické autority. Jejich nárůst je patrný ve 3. st. př. n. l. jakožto důsledek zvýšených aktivit makedonských králů, avšak i přesto stále převažují nápisy soukromé povahy. Další nárůst produkce veřejných nápisů je pozorovatelný ve 2. st. n. l., kdy dochází k nárůstu regulace v souvislosti s administrací římské provincie a stavebních aktivit financovaných státním aparátem. Tento růst dále pokračuje i v 3. st. n. l., kdy se římská říše dlouhodobě potýká s krizí, nárůstem byrokratického aparátu, zvyšování moci armády a centralizací řízení rozsáhlé říše. Rostoucí komplexita politické a společenské organizace vede k nutnosti efektivněji uchovávat a předávat informace, nutné k řízení stratifikované společnosti o velikosti větší než několik set členů. Proto v komplexních společnostech dochází k vytvoření systému uchovávání a předávání informací, jehož částečným projevem jsou i dochované veřejné nápisy (Johnson 1973, 3-4). V 2. a 1. st. př. n. l. je naopak možné pozorovat snížení celkového počtu nápisů, které je nejmarkantnější ve 4. st. n. l., kdy dochází k destabilizaci politické autority, která využívala nápisy pro účely organizace a správy území a obyvatelstva. Probíhající reformy organizace říše, ekonomická a politická nestabilita vedou ve 4. st. n. l. ke konečnému úpadku byrokratického aparátu v jeho původní podobě, a tedy i k razantnímu opuštění epigrafické produkce.

6.24.2 Soukromé vs. veřejné nápisy a role komplexní společnosti

Nápisy soukromé povahy tvořily většinu nápisů po celou sledovanou dobu a do jisté míry u nich probíhaly podobné změny růstu a poklesu produkce jako u veřejných nápisů, jak je patrné z Grafu 11.25 v Apendixu 11. Tento jev souvisí s propojeností základní infrastruktury nutné k vytvoření nápisů, kterou sdílí jak nápisy veřejné, tak i soukromé povahy. V dobách prosperity, kdy dochází k nárůstu společenské komplexity, současně se totiž objevuje i infrastruktura nutná ke zhotovení nápisů, jakou je profesní specializace, intenzifikace výroby, navýšení gramotnosti obyvatelstva a akumulace ekonomického potenciálu osobami podílejícími se na produkci nápisů. Pokud jsou tyto podmínky naplněny, tím pádem může snadněji dojít k většímu zapojení obyvatelstva na produkci nápisů, a tedy i nárůstu produkce soukromých nápisů.

Prudké nárůsty produkce soukromých nápisů se objevují v 5. st. př. n. l., dále ve 2. st. n. l., tedy v době prosperity a stability, kdy soukromé osoby mají dostatek prostředků na zhotovení nápisu. Naopak ve 3. st. př. n. l., 1. st. př. n. l. a zejména ve 4. st. n. l. dochází k úpadku publikační činnosti soukromých osob. Tento jev je možné spojovat s obdobím společenské a ekonomické nejistoty, kdy lidé upouští od publikování nápisů a dávají přednost zajištění primárních životních potřeb. V těchto dobách také může klesat počet obyvatel schopných psát, spolu s tím, jak v dobách krize mizí i nutná infrastruktura potřebná pro vznik gramotné vrstvy obyvatel, případně pro vytváření nápisů samých (Tainter 1988, 118-123, 137).

Zajímavým jevem je současný nárůst veřejných nápisů a současný pokles nápisů funerálních, ke kterému došlo ve 3. st. př. n. l. a také ve 3. st. n. l., jak je patrné v Grafu 11.25 v Apendixu 11. Možné vysvětlení tohoto trendu je krize tehdejšího politického a společenského uspořádání a snaha politické autority o reformy, navýšení regulace a kontroly byrokratického aparátu. Přímým důsledkem je zvýšené finanční zatížení středních vrstev společnosti, což v konečném důsledku vede k relativně okamžitému poklesu produkce soukromých nápisů. Ve 3. st. př. n. l. tento jev může souviset se snahou původně autonomních řeckých měst vyrovnat se s působením makedonských králů v Thrákii, které je možné datovat již od poloviny 4. st. n. l. s výraznějšími projevy zejména ve století následujícím. Ve 3. st. n. l. je to naopak reakce na krizi římské říše, způsobenou jak vojenskými převraty a konflikty, nebezpečím na vnějších hranicích říše, finanční zátěží a přebujelým administrativním aparátem (Tainter 1988, 137-140). Administrativní aparát se snaží udržet v chodu i za cenu zvyšujících se nákladů, které dopadají především na střední vrstvu. To může vést až ke snižování vzdělanosti a schopnosti obyvatelstva publikovat a financovat zhotovování nápisů, což má za následek úbytek soukromých nápisů ve 3. st. n. l. O století později tento trend vyústí v konečný úpadek epigrafické produkce ve veřejné sféře a přeměnu publikačních zvyků v soukromé sféře, vedoucí k přežívání epigrafické funerální produkce v křesťanských komunitách.

Trendy v chování vyšší a střední vrstvy, tedy těch lidí, kteří si mohli dovolit publikovat nápisy, dobře dokumentují trendy zobrazené v Grafu 11.26 v Apendixu 11. Po většinu doby převládaly funerální nápisy, jejichž funkcí bylo označovat hrob a připomínat zemřelého. Jejich celkové počty reagovaly na aktuální změny ve společnosti, tj. pokles v době krize a nárůst v době stability. Změna nastává na konci 1. st. n. l., kdy se Thrákie stává součástí římské říše a objevuje se prudký nárůst dedikačních nápisů, doprovázený pomalým poklesem funerálních nápisů. Ve 3. st. n. l. jsou dedikační nápisy dokonce četnější než nápisy funerální, což svědčí o proměnách chování tehdejší populace. S tím souvisí i nárůst epigrafické produkce související s lokálními kulty, které vykazují prvky jak místní thrácké víry, tak řeckého náboženství. Došlo tak k unikátnímu spojení a přeměně zvyků

tehdejší společnosti, kdy se funkce převážné části epigrafické produkce změnila z připomínání zemřelého směrem k vyjádření náboženského přesvědčení. Ve 4. st. n. l. dochází k všeobecnému úpadku a navrácení se k funerální funkci dochovaných nápisů.

6.24.3 Epigrafická produkce v jednotlivých obdobích

V zásadě je možné epigrafickou produkci rozdělit podle její celkové míry a rozsahu, případně charakteru materiálu do několika období, v nichž dochází k zásadnějším proměnám společnosti, způsobených jak změnami vnitřního uspořádání společnosti, tak i ovlivněním nově příchozími kulturami.

Období 6. a 5. st. př. n. l. je charakterizováno soustředěním epigrafické produkce v řeckých městech na pobřeží a pouze sporadickým užitím písma v thráckém aristokratickém kontextu ve vnitrozemí. Použití nápisů v thráckém prostředí je odlišné od použití v řecky mluvících komunitách na pobřeží a nic nesvědčí o přenosu kulturních zvyklostí v počátečních staletích. Ke kontaktu dochází v omezené míře na diplomatické úrovni v řadách aristokratů a dále na úrovni obyvatelstva žijícího v bezprostřední blízkosti řeckých měst, avšak ani zde nedochází k významnějšímu přenosu kultury a zvyklostí. Výskyt thráckých osobních jmen v řeckém kontextu poukazuje na existenci smíšených svazků, ale vzhledem k tomu, že se nejedná se více než o 3 % z celkového počtu dochovaných osobních jmen, pak i smíšené svazky byly záležitostí spíše výjimečnou.[430] Tuto dobu je možné ohraničit objevením prvních epigrafických památek v 6. st. př. n. l. a polovinou 4. st. př. n. l., kdy dochází k nárůstu moci thrácké aristokracie spolu s výraznějším vstupem Makedonie na scénu. To sebou nese proměnu poměru soukromých a veřejných nápisů v rámci celkové produkce s až třetinovým nárůstem počtu veřejných nápisů, což se projeví zejména později ve 3. st. př. n. l., jak dobře ilustruje Graf 11.25 v Apendixu 11.

Ve 4. st. př. n. l. pokračuje epigrafická produkce v řeckých městech na pobřeží beze výraznějších změn, pouze dochází k jejímu rozšíření do více míst a zvyšuje se i celková produkce. Převahu mají nápisy soukromé povahy, ale objevují se i veřejné nápisy, jejichž charakter je do velké míry ovlivněn tradicí a normou obvyklou pro daný typ nápisu. Epigrafická produkce se v omezené míře objevuje i v nově vzniklých smíšených makedonsko-thráckých osídleních ve vnitrozemí, nicméně ani zde nedochází k prolínání onomastických zvyklostí či náboženských představ a obě komunity si udržují spíše tradiční charakter, soudě dle epigrafické produkce.

---

[430] Dle studia osobních jmen se thrácká populace v předřímské době podílela na epigrafické produkci jen minimální měrou, a to zejména v bezprostředním okolí řeckých osídlení. Loukopoulou (1989, 185-217) udává, že v oblasti Propontidy se thrácká jména na nápisech z archaické a klasické doby takřka nevyskytovala. V době hellénismu a v době římské celkové zastoupení thráckých jmen na nápisech nepřesahovalo 3 - 6 % dle konkrétního regionu, s tím, že nejvíce jmen thráckého původu bylo na nápisech z okolí Byzantia.

Podobný trend nárůstu celkové epigrafické produkce pokračuje i ve 3. a 2. st. př. n. l., kdy však dochází k poklesu produkce soukromých nápisů v řeckých městech na pobřeží ve 3. st. př. n. l., ale zároveň dochází k nárůstu produkce veřejných nápisů, což může svědčit o nárůstu institucionální regulace. Pobřežní komunity se taktéž v této době více otevírají multinárodnostnímu hellénistickému společenství, což vede k objevení neřeckých náboženství a osob s neřeckými jmény. Zároveň se v řeckých městech objevují i božstva thráckého původu, avšak podíl thráckých jmen se stále pohybuje pod úrovní 3 % obyvatelstva. Thrácká aristokracie se na epigrafické produkci podílí zcela minimálně, a to zejména v okolí smíšených (řecko-)makedonsko-thráckých osídlení.

Skupina nápisů z 1. st. př. n. l. a 1. st. n. l. poukazuje na úpadek epigrafické produkce jako důsledek společenskopolitické krize a nestálosti poměrů v oblasti. V této době začíná do politické situace silně zasahovat Řím, ať už přímo, či pomocí nepřímé intervence. Od poloviny 1. st. n. l. je oblast oficiálně připojena pod římskou říši jako provincie *Thracia* a *Moesia Inferior*, avšak nedochází k významnému kulturnímu předělu či k zásadním změnám v epigrafické produkci.

Významnější změny naopak přináší 2. st. n. l., kdy dochází k strmému nárůstu jak soukromé, tak veřejné epigrafické produkce. Reformy administrativního uspořádání provincie, nárůst byrokratické zátěže a centrální organizace má za následek zintenzivnění epigrafické produkce, objevení se nových institucí a specializovaných profesí. Zapojení thráckého obyvatelstva v armádě a městské samosprávě s sebou nese i nárůst gramotnosti, povědomosti o epigrafických zvyklostech, a tedy i nárůst celkového počtu soukromých nápisů.

Nápisy z 2., ale i z 3. st. n. l. nabízejí větší různorodost obsahu nápisů, která je odrazem smíšeného složení epigraficky aktivní společnosti. Zhruba jedna pětina epigraficky aktivní populace jsou osoby nesoucí thrácké jméno, kteří však v mnoha případech přijali i jména římská pravděpodobně jako důkaz dosaženého společenského postavení a vykonaných skutků. Spolu s rozšířením epigrafické produkce mezi thrácké obyvatelstvo se objevují ve větší míře i thrácké kulty, které se smísily s řeckými, ale i dalšími středomořskými kulty. Přítomnost lidí z jiných částí římské říše poukazuje na zvýšený pohyb obyvatelstva, a to zejména v případě lidí pocházejících z Malé Asie a usídlených v oblasti velkých měst jako je Filippopole a Serdica (Slawisch 2007, 171). Zvýšená mobilita osob je typická pro multikulturní prostředí římské říše a projevuje se nejen v oblasti Thrákie (Carroll 2006, 281). Dedikační nápisy se ve 2. a 3. st. n. l. stanou vůbec nejhojnější skupinou nápisů, což svědčí o zařazení epigrafické produkce k náboženským zvyklostem. Dochází i k rozšíření nových zvyklostí, jako je udávání věku na funerálních nápisech či pravidelné uvádění skutků a společenského postavení, stejně tak jako nejbližší rodiny a přátel, kteří si tak pravděpodobně zajišťovali dědická práva (Carroll 2006, 281). V závislosti na společenském

uspořádání římské říše se proměňují i onomastické zvyklosti obyvatel, ač tyto trendy byly omezeně pozorovatelné už i v druhé polovině 1. st. n. l. Uplatňuje se systém tří jmen, z nichž alespoň jedno jméno má římský původ a poukazuje tak na společenské postavení svého nositele. Tento trend je však narušen po roce 212 n. l., kdy právo nosit římské jméno má každý obyvatel římské říše a v průběhu času tudíž ztrácí na původní prestiži.

Zároveň s narůstající variabilitou obsahu se však ve 2. a 3. st. n. l. projevuje i relativní ustálení formy, a to jak ve vnější podobě epigrafických monumentů, tak i v případě opakujících se formulí a ustálených slovních spojení. V případě veřejných nápisů je vidět jasně centralizovaná role římské administrativy, která do jisté míry předepisuje výslednou podobu a obsah nápisů, avšak za ponechání prostoru pro vytvoření lokálních variant místními samosprávami. V případě soukromých nápisů se spíše než o vliv předepsaných norem jedná o věc osobního vkusu kombinovanou s nápodobou již existujících zvyklostí, která nepřímo vytváří unifikovanou podobu soukromých nápisů.

Následné 4. a 5. st. n. l. jsou znamením úpadku epigrafické produkce a přeměny struktury společnosti. Reformy organizace společnosti vedou k jiným formám uplatňování politické autority, v nichž vydávání nápisů nehraje žádnou roli a od tohoto zvyku se upouští. Nárůst významu křesťanství v životě soukromých osob je možné pozorovat téměř na všech dochovaných nápisech soukromého charakteru. Z nápisů zcela mizí náboženství jiného typu než křesťanství a stírají se jak etnické rozdíly, tak i zaniká původní hierarchie společnosti a vytváří se nová struktura, provázaná úzce s křesťanskou církví. V následujících stoletích je možné spatřovat přežívající pozůstatky epigrafické produkce, ale ve velmi omezeném množství a pouze v soukromé sféře.

7 Mapování kulturních změn

V této kapitole se zabývám zeměpisným uspořádáním nálezových míst jednotlivých nápisů na území Thrákie. Zvláštní pozornost věnuji produkčním centrům, tedy místům se zvýšeným výskytem nápisů, a vzájemným vztahům, které tato centra mezi sebou měla. Sleduji povahu epigrafické produkce se zaměřením na veřejné a soukromé nápisy, jejich rozmístění v krajině a vztah s nejbližšími sídly, existující infrastrukturou a zeměpisnými podmínkami, a to ve snaze dokázat souvislost mezi rozšířením epigrafické produkce a rostoucí společenskou komplexitou a mírou politické organizace.

7.1 Prostorová analýza epigrafické produkce

Prostorovou analýzu vytvářím na základě souboru 4453 nápisů, což představuje 95 % všech nápisů obsažených v databázi *Hellenization of Ancient Thrace*. Tento soubor nápisů byl zvolen na základě dostupných informací o jejich místě nálezu, respektive o přesné lokalizaci místa nálezu uváděné v epigrafických korpusech a původních zdrojích. Tuto informaci o přesnosti místa nálezu v databázi zastupuje tzv. *position certainty index*, s hodnotami přesného určení místa nálezu do 1 km s 1540 nápisy, do 5 km s 2323 nápisy a do 20 km s 590 nápisů. Celkem 212 nápisů s přesností určení nad 20 km do současné analýzy nezahrnuji, vzhledem k nízké výpovědní hodnotě o místě vzniku i místě nálezu.[431]

7.1.1 Epigrafická produkční centra

Oblast Thrákie se počty dochovaných nápisů řadí mezi střední producenty, a to zejména od 1. st. n. l., kdy se stala součástí římské říše. Srovnáme-li území, které Thrákie zhruba zaujímala a celkový počet dochovaných nápisů dostaneme se na hodnoty epigrafické produkce srovnatelné s římskou provincií *Gallia* či *Germania* (Woolf 1998, 81-82). Bereme-li průměrnou velikost území Thrákie v době římské zhruba 130,000 km^2, a celkový počet dochovaných nápisů je 4665, hustota nápisů činí 3,58 nápisu na 100 km^2. Toto číslo se samozřejmě liší v čase. V době římské sledujeme zhruba 2,6x vyšší hustotu nápisů než v předcházejících obdobích. Skupina nápisů od 6. do 1. st. př. n. l. na stejně velkém území zaujímá hustotu zhruba 0,75 nápisu na 100 km^2. V případě nápisů od 1. do 5. st. n. l. se jedná o hustotu 1,98 nápisů na 100 km^2, nedatované nápisy mají hodnotu 0,85 nápisu

[431] Pro podrobnosti o zvolené metodě výběru nápisů a zaznamenávání přesnosti místa nálezu více v kapitole 4 věnované metodologii práce.

na 100 km^2. Tato čísla poukazují na výrazný nárůst epigrafické produkce v době, kdy se Thrákie stala součástí římské říše. V žádném případě ale Thrákie nedosahovala úrovní provincií na Apeninském poloostrově, kde byla hustota nápisů 13 na 100 km^2 a v případě *Latia* i 55 nápisů na 100 km^2. Thrákie v době římské se tak řadí spíše na úroveň provincie *Gallia Comata, Belgica* či *Germania Inferior* s hustotou dva nápisy na 100 km^2 (Woolf 1998, 81-83).

Nárůst epigrafické produkce však nebyl na všech místech rovnoměrný, ale je možné sledovat shlukování nápisů v okolí měst, pohřebišť, svatyní a dále v okolí komunikací. Vzhledem k tomu, že nápisy sloužily zejména pro místní trh a nestaly se komoditou dálkového obchodu ve větším měřítku, se dá předpokládat, že produkční centra se nacházela nedaleko od místa nálezu nápisu, zpravidla v řádu několika kilometrů. Na základě srovnání archeologických dat Bekker-Nielsen (1989, 30-32) došel k závěru, že vzdálenosti mezi centry a jejich ekonomicky a společensky závislými regiony se pohybují od 10 do 37 km dle zastávané funkce. Dle Bekker-Nielsena je průměrnou vzdáleností od města k hranicím závislého regionu 37 km, což je průměrná délka maximálního denního pochodu v římské době, která odpovídala 25 římským mílím. Délka denního pochodu se stala jednou ze základních délkových jednotek udávaných např. při přesunech římského vojska (Madzharov 2009, 51). Z těchto čísel Bekker-Nielsen (1989, 30-32) dále odvozuje délku půl-denního pochodu, tedy vzdálenost 18,5 km, která by umožňovala obyvatelům žijícím v okolí centra cestu do města a návrat domů v témže dni. Vzdálenost 10 km pak používá jako oblast ze které se obyvatelé mohli uchylovat pod ochranu centra v případě nebezpečí, a to v řádu dvou hodin chůze či jedné hodiny jízdy.[432]

Vzhledem k tomu, že náročnost terénu se na území Thrákie navzájem liší, zaokrouhlila jsem vzdálenosti půldenního pochodu na 20 km a celodenního pochodu na 40 km. Území v okruhu do 20 km považuji za oblast spadající pod přímý ekonomicky a společensky vliv daného centra. Území do vzdálenosti do 40 km představuje oblast maximálního dosahu vlivu daného centra, avšak s nižší mírou interakce mezi centrem a regionem. Pro účely

[432] Částečně vycházím z údajů projektu Orbis vytvořeného na Stanford University, *http://orbis.stanford.edu/*. Tento projekt modeluje a mapuje rychlost přepravy v římském světě na základě geografických dat a známých historických a literárních zdrojů, nejčastěji v podobě tzv. itinerářů. Autoři projektu zahrnují různé způsoby přepravy a k nim doplňují i průměrnou vzdálenost v kilometrech, jakou bylo možné tímto druhem přepravy urazit za jeden den. Pro pěší pochod počítají 30 km za den, pro přepravu pomocí vozu taženého oslem 12 km za den, pro přepravu s větším vozem 36 km za den, pro jízdu na koni 56 km za den, zrychlenou jízdu na koni až 250 km za den, na lodi apod. Autoři berou v úvahu i zrychlený přesun vojenských jednotek, kterému stanovili průměrnou hodnotu 60 km za den (Scheidel *et al.* 2012, *http://orbis.stanford.edu/orbis2012/ORBIS_v1paper_20120501.pdf*). Pro vypočtení konkrétní trasy je možné zadat celou řadu parametrů, které zohledňují jak roční a denní dobu, rychlost přepravy, způsob přepravy, zda se jednalo o vojenskou či soukromou přepravu. Na základě těchto parametrů pak Orbis spočítá nejen dobu trvání cesty, ale i její finanční nákladnost v římských denárech. Příkladem může být např. cesta z Byzantia do Filippopole, která v červenci konaná pěšky s rychlostí 30 km za den trvá 11,7 dní. Pokud použijeme rychlost zrychleného vojenského přesunu 60 km za den, dostaneme se na 6,2 dní. Cesta mezi městy Serdica a Byzantion trvala 16,5 dní pěšího pochodu o rychlosti 30 km za den a 8,6 dne zrychlené vojenského přesunu o rychlosti 60 km za den. Odéssos a Byzantion jsou ve vzdálenosti 2,3 dní plavby na moři.

této práce se držím střední hodnoty 20 km pro vyznačení regionu daného centra s přímým ekonomickým a kulturním vlivem, což také odpovídá hodnotám 1 až 3 koeficientu určení přesnosti místa nálezu. Pro srovnání udávám i počty nápisů nalezených v širším regionu 40 km, abych srovnala bezprostřední okolí centra s jeho regionem a z nich vyplývající trendy v rozmístění epigrafické produkce.

Na základě rozmístění zvýšených koncentrací nápisů v terénu je možné určit produkční centra, tedy místa, kde byly nápisy s největší pravděpodobností vytvářeny a určeny pro ekonomicky závislý region. Tato produkční centra byla v Thrákii nerovnoměrně rozmístěna v závislosti na geografických podmínkách, ale i na demografickém uspořádání oblasti.

7.1.2 Faktory ovlivňující rozmístění nápisů

Rozmístění nálezových míst nápisů ovlivňují v první řadě geografické podmínky. Pokud se podíváme na mapu nálezových míst a jejich pozici v krajině, téměř tři čtvrtiny nápisů se nalézají v nížinách do 249 m. n. m. Na úpatí hor a v nižších horských polohách se nachází něco málo přes 20 % nápisů. Zbylých 6 % nápisů pochází z horských oblastí zejména v severovýchodní části Thrákie. Obecně je v horských oblastech méně nápisů než ve vnitrozemí, nicméně podél toků řek se nápisy vyskytují i v polohách nad 1000 m. n. m. Jak je dále patrné z Mapy 11.27 v Apendixu 11, nápisy mají tendenci se shlukovat jednak na mořském pobřeží a ve vnitrozemí v okolí velkých řek, které v antice sloužily jako hlavní komunikační tepny (Bouzek 1996, 221-222; Bravo a Chankowski 1999, 310-311; Archibald 2002).

Zeměpisné podmínky však nejsou jediným faktorem ovlivňujícím rozmístění nápisů. Pravděpodobně ještě důležitější roli hraje umístění lidských sídel, případně míst určených pro vybranou aktivitu, jako např. pohřebiště či svatyně. Z Mapy 11.28 v Apendixu 11 je patrné, že velká část nápisů se nachází ve vzdálenosti 20 km od města, tedy ve vzdálenosti, kterou bylo možné ujít v jednom dni. V okruhu do 20 km od města se nachází 67 % nápisů. Zbývajících 33 % pochází z oblastí vzdálených od města více než 20 km. Pokud okruh okolo města rozšíříme na délku maximálního denního pochodu, do vzdálenosti 40 km od města spadá 83,5 % nápisů. Zbývajících 16,5 % nápisů se nachází ve větší vzdálenosti než 40 km od regionálních produkčních center.

Důležitou roli hraje nejen vzdálenost od nejbližšího města, ale i pozice vůči cestám, jak je dobře vidět na Mapě 11.29 v Apendixu 11. Jako komunikace byly v antice využívány i velké řeky, které byly pravděpodobně splavné minimálně na některých úsecích. Cesty existovaly již v předřímských dobách, ale k jejich systematické stavbě, rozšiřování silniční sítě a údržbě docházelo až od 1., ale zejména ve 2. a 3. st. n. l., jak dosvědčují dochované

milníky či související stavby (Madzharov 2009, 29-40). Z blízkosti několika kilometrů od cest pocházela převážná část nápisů: ve vzdálenosti do 20 km od cest se našlo 95 % nápisů, nad 20 km pak zbývajících 5 % nápisů. Ve vzdálenosti do 10 km od cesty se našlo 83 % nápisů, nad 10 km pak 17 % nápisů. Ve vzdálenosti do 5 km od cest bylo lokalizováno 75 % nápisů, 25 % pak ve vzdálenosti větší než 5 km.[433] Z toho vyplývá, že více jak dvě třetiny nápisů byly nalezeny v bezprostředním okolí cest. Tato existující infrastruktura v podobě silnic do velké míry usnadňovala pohyby nejen vojsk, ale i běžného obyvatelstva, které tak mohlo např. snadněji navštěvovat svatyně ve vzdálenějších oblastech. V oblasti se schůdným terénem jako např. v okolí Filippopole se vzdálenost od města, kterou bylo možné ujít v jednom dni, prodlužuje. V případě pohybu po *Via Diagonalis* a nápisů nalezených v okolí města Filippopolis to může být až 60 km po západo-východní ose.

Zásadní roli na rozmístění nápisů v krajině tedy hrály jednak příznivé přírodní podmínky a přístupný terén v kombinaci s blízkostí lidských sídel a rozmístění sítě komunikací, ať už v podobě řek či pozemních cest. Hustota nápisů byla největší ve městech, případně ve vybraných svatyních a s narůstající vzdáleností od města počet nápisů klesal. Tento trend částečně narušovaly komunikace, v jejichž bezprostřední blízkosti se nápisy taktéž nacházely, a to pravděpodobně díky zvýšenému pohybu obyvatelstva a usazování v menších sídlech a stanicích, které se staraly o údržbu a bezpečnost cest (Madzharov 2009, 43-57).

7.1.3 Skupiny produkčních center nápisů

Produkční centra je možné charakterizovat jako místa se zvýšenou koncentrací nálezů nápisů. Mapa 11.30 v Apendixu 11 dokumentuje hustotu nalezených nápisů na území Thrákie v podobě tzv. teplotní mapy. Místa s tmavší barvou představují místa s vyšší koncentrací nápisů v okruhu 20 km. Nejtmavší místa jsou velká města jak na pobřeží, tak ve vnitrozemí na důležitých cestách či křižovatkách cest. V horských oblastech je minimum míst s nejvyšší koncentrací nápisů, ale vyskytují se zde lokality se středními hodnotami počtu nápisů. Většina míst s největší koncentrací nápisů je v nejbližším okolí měst, ale v několika případech se setkáváme i s vysokou koncentrací nápisů v lokalitách neměstského charakteru.

7.1.3.1 Produkční centra městského charakteru

Jak plyne z výše řečeného, největším producentem nápisů jsou města a jejich nejbližší regiony ve vzdálenosti do 20 km. Města je možné rozdělit podle počtu nalezených nápisů na

[433] Se zmenšující se vzdáleností od cesty se zmenšoval i počet nápisů. Jinými slovy, oblast do 5 km okolo cest obsahovala méně nápisů než oblast pokrývající území v okruhu 10 či 20 km okolo cesty.

nadregionální producenty s počtem okolo 300 a více nápisů, velké regionální producenty s počty od 150 do 250 nápisů, menší regionální centra s 50 až 149 nápisy a malá produkční centra s 49 a méně nápisy. Jejich polohu v Thrákii a kategorii, do níž dané produkční místo spadalo ilustruje Mapa 11.31 v Apendixu 11.

Do kategorie producentů s nadregionálním významem patří města, která svým významem překračovala území Thrákie či zastávala významnou pozici v rámci nadregionální samosprávy. Do této kategorie patří města Byzantion, Odéssos a Filippopolis. Ač nejvíce nápisů bylo nalezeno v černomořském Odéssu, a to celkem 359, toto číslo je ve skutečnosti o pár desítek nápisů nižší, protože do 20 km okruhu okolo Odéssu zasahuje území Marcianopole a Dionýsopole a program QGIS započítal tyto nápisy na pomezí ke všem městům stejně. Nicméně i přesto z regionu Odéssu pochází zhruba 300 nápisů a řadí se tak k jedněm z největších producentů nápisů v Thrákii. Z Byzantia a jeho regionu pochází 352 nápisů, což ho tak řadí na první místo epigrafické produkce.[434] Filippopolis s 296 nápisy spadá do kategorie nadregionálních produkčních center, jakožto administrativní a kulturní centrum provincie *Thracia*.

Do skupiny velkých regionálních center spadají čtyři města na pobřeží Černého, Marmarského a Egejského moře, která hrála roli administrativního a ekonomického centra daného přímořského regionu. Největším producentem z této skupiny je Perinthos s 248 nápisy, dále Maróneia s 234 nápisy, Apollónia Pontská s 218 nápisy a Mesámbriá se 172 nápisy. Tato města zaujímala pozici regionálních center zejména v 6. až 3. st. př. n. l. a v případě Perinthu až 1. st. př. n. l., nicméně si jistou míru autonomie a politické moci udržela i v římské době.

Skupina středních regionálních center zahrnuje města jak na mořském pobřeží, tak města vnitrozemská, která se nacházela většinou na křižovatkách cest či významných komunikacích a sloužila jako administrativní a ekonomická centra pro nejbližší region. Do této kategorie patří Parthicopolis[435] se 147 nápisy, Nicopolis ad Istrum se 136 nápisy, Hérakleia Sintská se 128 nápisy, Augusta Traiana se 124 nápisy, Pautália se 122 nápisy, Serdica se 112 nápisy a Marcianopolis se 122 nápisy.

Skupina malých regionálních center s méně než 30 nápisy zaujímala pouze marginální roli v epigrafické produkci, což však nereflektuje její postavení ve společnosti jako ekonomické či politické centrum okolní oblasti, jak je tomu např. u Ainu či Nicopolis ad Nestum či Bizyé. Tento stav spíše reflektuje nedostatečný stav prozkoumání regionu těchto měst, zejména z důvodu moderní zástavby. V budoucnu se dá tak v těchto městech dají očekávat nálezy nápisů, které by tato města posunula do kategorie středních regionálních

[434] Byzantion zastával významnou pozici v době vlády Říma, a to zejména od 4. st. n. l., kdy se stal pod jménem Konstantinopol hlavním městem římské říše (Jones 1971, 23).

[435] Též známá jako Paroikopolis, nejčastěji ztotožňovaná s osídlením nacházejícím se pod základy současného města Sandanski v Bulharsku (Mitrev 2017, 106-108).

producentů.

7.1.3.2 Produkční centra neměstského charakteru

Z již zmiňované teplotní Mapy 11.30 v Apendixu 11 plyne, že místa s velkou hustotou nápisů nebyla pouze městského charakteru, ale dochovalo se i několik lokalit mimo region města s vysokou koncentrací nápisů. V těchto případech se jedná o svatyně umístěné ve volné přírodě, kde bylo nalezené velké množství dedikací. Společnou charakteristikou těchto svatyní byla dobrá dostupnost, a tedy i blízkost cest v případě horských lokalit či nenáročnost terénu v případě svatyň v nížinách a v podhůří, jak je též patrné z Mapy 11.32 v Apendixu 11.

Mezi svatyně s největším počtem nápisů patří svatyně v Batkunu s 194 nápisy nalezenými ve vzdálenosti do 5 km od místa svatyně Asklépia.[436] Dále sem patří svatyně Asklépia z lokality Slivnica se 72 nápisy, Glava Panega se 77 nápisy, Daskalovo se 76 nápisy.[437] Svatyně Apollóna nesoucího místní epiteta pochází z lokalit Kiril Metodievo s 33 nápisy a Kran taktéž s 33 nápisy.[438] Svatyně Nymf a Asklépia je známá z lokality Búrdapa, kde bylo nalezeno 47 nápisů.[439] V lokalitě Mezdra bylo nalezeno 17 nápisů věnovaných různým božstvům, mimo jiné Démétér či Diovi. S lokalitě Skaptopara se pak jedná převážně o funerální nápisy náležející k blízkému osídlení - thrácké vesnici Skaptopara.

Většina těchto svatyní pochází ze severozápadní Thrákie z horských oblastí. Nejníže položená lokalita se nachází ve výšce 209 m. n. m a nejvýše položená ve výšce 754 m. n. m. Průměrná nadmořská výška všech devíti lokalit je 404 m. n. m. (aritmetický průměr; medián je 345 m. n. m.). Lokality jsou v těsné blízkosti cest a řek, což usnadňovalo věřícím přístup a pravděpodobně tento fakt hrál roli v jejich oblíbenosti mezi věřícími. Svatyně s nejvíce nápisy se nachází ve vzdálenosti 28, respektive 50 km od města Filippopolis, které po většinu římské doby zastávalo roli hlavního města provincie a jehož obyvatelé s největší pravděpodobností navštěvovali tuto svatyni Nymf v Búrdapě a Asklépia v Batkunu (Janouchová 2013b).

Ať už se jedná o nápisy nalezené v regionu měst či v lokalitách neměstského charakteru, zásadní roli na rozmístění lokalit měla existence místní infrastruktury a systému komunikací. Nápisy se objevují zejména ve vzdálenosti dosažitelné v rámci jednoho dne od hlavních administrativních center a podél cest. Čím bylo dané sídlo důležitější a koncentrovaly se v něm politické a administrativní instituce, tím více se v jeho okolí objevilo

[436] Tsonchev (1941). Většina nápisů byla nalezena v bezprostření blízkosti svatyně, nicméně některé nápisy byly sekundárně přemístěny do nedalekého kostela. To je ostatně případ velkého počtu nápisů, které bývaly často použity jako stavební materiál pozdějších staveb, zejména pak kostelů.
[437] Boteva (1985); Gocheva (1992), Oppermann (2006, 147-154).
[438] Tabakova (1959), Tabakova-Tsanova (1961; 1980).
[439] Janouchová (2013b, 14).

i nápisů. Ekonomická aktivita jednotlivých měst na celkovou výši epigrafické produkce zásadní vliv neměla, příkladem může být město Ainos, jeden z hlavních říčních a přímořských přístavů s až překvapivě nízkým počtem nápisů. Obecným trendem zůstává, že s přibývající vzdáleností od lidských sídel, narůstající nadmořskou výškou a vzdáleností od cest počet nápisů klesá.

7.2 Rozmístění nápisů v závislosti na jejich typologii

Rozmístění nápisů a jejich zařazení dle společenské funkce přináší nový pohled na roli, jakou nápisy v antické Thrákii hrály. Rozmístění veřejných nápisů odpovídá roli, jakou hrály byrokratické instituce a infrastruktura vytvářená komplexní společností v době existence římské provincie. Soukromé nápisy mohou existovat nezávisle na tomto uspořádání, nicméně k jejich rozšíření ve větším měřítku dochází právě v koexistenci s prostředím raného státu s centralizovanou mocí a organizovaným řízením. Proto se i soukromé nápisy nacházejí v okolí center či oblastí se zvýšenou mírou společenské a politické provázanosti, jakou obyvatelům poskytují města. Naopak venkov je epigraficky málo aktivní, a to i v římské době, a epigrafické aktivity souvisí spíše s iniciativou jedinců než obecným přístupem venkovské populace.

7.2.1 Veřejné nápisy jako produkt komplexní společnosti

Rozmístění veřejných nápisů odpovídá funkci, kterou hrály v rámci organizace společnosti, jako např. uchovávání a rozšiřování informací důležitých pro chod společnosti a udržení pořádku. Veřejné nápisy sloužily nejen jako zdroj informací, ale také samy byly projevem politické moci daného subjektu, a proto se vyskytují v hojné míře v administrativních a politických centrech, ať už regionálního či nadregionálního charakteru (Tainter 1988, 99-106).

Mapa 11.33 v Apendixu 11 velmi dobře ilustruje rozmístění veřejných nápisů a jejich vzdálenosti od městských center, případně cest. Z celkem 695 veřejných nápisů pochází 79 % ze vzdálenosti do 20 km, a zbývajících 21 % nápisů ze vzdálenosti nad 20 km. Skupina nápisů nalezených na území ve vzdálenosti maximálního denního pochodu, tedy do 40 km od měst, představuje 92 % všech nápisů. Zbylých 8 % nápisů pochází ze vzdálenosti větší než 40 km od měst a nachází se většinou v přímé blízkosti silnic. Obsah této menší skupiny milníků a stavebních nápisů nejčastěji souvisí právě s údržbou římských silnic a vytyčováním vzdáleností.

Jedním z příkladů projevů politické autority a existující infrastruktury v krajině je rozmístění milníků, které označovaly vzdálenost k významnému městu v římské době

(Hollenstein 1975, 23-45; Madzharov 2009, 57-59). Zpravidla milník udával vzdálenost v mílích k městu, do jehož regionu spadala správa daného úseku silnice. Nápis byl umístěn viditelně vedle silnice tak, aby si každý cestující zjistil jak velkou vzdálenost mu zbývá ujít či ujet do daného města, ale nápis také nesl informace o tom, kdo cestu spravuje, případně se postaral o její postavení či opravy. Na Mapě 11.33 v Apendixu 11 je velice dobře vidět, že nálezová místa milníků kopírují trasu známých římských cest.[440] Nejvíce milníků pochází z tzv. *Via Diagonalis*, což byla jedna z nejvýznamnějších cest Balkánu, protože spojovala východní provincie se západem a sloužila k častému přesunu vojsk mezi lokalitou Singidunum, dnešním Bělehradem, a Byzantiem, dnešním Istanbulem (Jireček 1877; Madzharov 2009, 70-131). Desítky milníků se dochovaly z okolí města Serdica, Filippopolis a Augusta Traiana, pod jejichž správu vybrané úseky *Via Diagonalis* spadaly. První milník se objevil již v 1. st. n. l. v oblasti *Via Egnatia* na egejském pobřeží, nicméně stavební aktivity ve vnitrozemské Thrákii jsou dobře dokumentované až z 2. st. n. l. Nejvíce milníků pochází z 3. st. n. l., kdy docházelo k úpravám *Via Diagonalis* vzhledem k jejímu častému využití římskými vojsky (Hollenstein 1975, 27-41). Na přelomu 3. a 4. st. n. l. docházelo k omezení stavebních aktivit a odpovídá tomu i menší počet dochovaných milníků. Poslední milník se dochoval ze 4. st. n. l. z *Via Egnatia* v okolí Perinthu.

Z některých úseků pochází velké množství milníků, např. v okolí města Serdica, ale z velké části cest se nedochoval ani jeden milník. Tento fakt je možné přisuzovat stavu archeologických výzkumů, které se zaměřují na zkoumání osídlení, což vede k relativně málo známému systému římských cest v Thrákii. Výzkumy posledních let se začínají zaměřovat i na síť silnic, jako na důležitou součást provinciálního uspořádání, a v budoucnosti se tak dají očekávat nové objevy, které mohou přinést i nové milníky a související stavební nápisy.

7.2.2 Soukromé nápisy a projevy kulturních zvyklostí

Rozmístění soukromých nápisů do velké míry sleduje podobné trendy jako veřejné nápisy: větší část nápisů se nachází ve vzdálenosti na úrovni jednodenního pochodu od měst, případně v lokalitách podél cest, avšak ve srovnání s veřejnými nápisy je to až o 15 % nápisů méně. Ve vzdálenosti do 20 km od měst se totiž nachází 64 % nápisů, zbývajících 36 % je ve vzdálenosti větší než 20 km. Pokud bereme v potaz vzdálenost do 40 km, pak se v tomto rozsahu nachází 81 % z 3440 soukromých nápisů a zbylých 19 % je vzdáleno od měst více než 40 km.

[440] Madzharov (2009, 57-59) udává celkový počet řeckých i latinských milníků z území dnešního Bulharska na 180 exemplářů. Mapa Mapa 11.34 v Apendixu 11 zobrazuje pouze datované milníky, z nichž většina je psána řecky. Latinsky psané milníky nejsou z větší části zahrnuty do HAT databáze.

Soukromé nápisy se objevují v úzkém pobřežním pásu do vzdálenosti zhruba 20 km na pobřeží Egejského a Marmarského moře, jak je patrné z Mapy 11.35 v Apendixu 11. Na pobřeží Černého moře nápisy plynule přechází z pobřeží do vnitrozemí, což může být vysvětleno absencí pohoří, které by bránilo jejich rozšíření dále do vnitrozemí, podobně jako v případě nápisů pocházejících z území podél egejského pobřeží. Ve vnitrozemí se nápisy nachází zejména v okolí *Via Diagonalis* a na ní ležících měst Filippopolis a Serdica, nicméně zvýšené koncentrace soukromých nápisů můžeme pozorovat téměř v okolí všech měst s výjimkou Bizyé. V případě Bizyé lze však absenci nápisů vysvětlit nedostatkem publikovaného materiálu, a nikoliv negativním postojem obyvatelstva vůči zhotovování nápisů pro soukromé účely. Na rozdíl od veřejných nápisů soukromé nápisy pocházejí i z venkovských oblastí, které nesousedí s městem a ani v jejich blízkosti neprochází žádná z hlavních římských cest. Přítomnost soukromých nápisů v rurálním kontextu je tak možné vysvětlit jako důsledek pohybu obyvatelstva či adopce epigrafických zvyklostí v omezené míře i ve venkovském prostředí.

Dvě nejčastější společenské funkce, jakou soukromé nápisy zastávaly byla funkce funerální a dedikační. Rozmístění soukromých nápisů dle jejich typologie přináší zajímavé poznatky o chování tehdejšího obyvatelstva a šíření kulturních zvyklostí mezi jednotlivými komunitami.

7.2.2.1 Funerální nápisy

Rozmístění funerálních nápisů reflektuje odlišné zvyklosti, respektive odlišnou demografickou strukturu obyvatelstva pobřežní a vnitrozemské Thrákie. Jak je patrné z Mapy 11.36 v Apendixu 11, v případě pobřežní Thrákie se funerální nápisy nacházejí převážně přímo ve městech či v nejbližším okolí. Ve vnitrozemí pak nalézáme funerální nápisy nejen ve městech, ale i v oblastech podél cest mimo region měst, případně na venkově mimo dosah cest. Z celkem 1631 funerálních nápisů se jich 87 % nachází ve vzdálenosti do 20 km od měst a 13 % ve vzdálenosti větší než 20 km. Do skupiny nápisů nalezených ve vzdálenosti od měst v délce denního pochodu, tedy 40 km, spadá 97 % nápisů a jen 3 % byla nalezena ve vzdálenosti větší než 40 km. Z toho plyne, že většina funerálních nápisů se nacházela v okolí měst či přímo ve městech. V případě vzdálenosti nálezových míst od trasy cest bylo 80 % nápisů nalezeno ve vzdálenosti do 5 km od cesty, 20 % nápisů ve vzdálenosti větší než 5 km. Pokud tuto vzdálenost změníme na 10 km od cesty, počet nápisů naroste na 84 % všech nápisů nalezených do vzdálenosti 10 km a 16 % ve vzdálenosti nad 10 km. V případě vzdálenosti 20 km tento poměr naroste na 97 % nápisů ve vzdálenosti do 20 km a 3 % ve vzdálenosti nad 20 km. Z toho plyne, že většina funerálních nápisů se našla v bezprostřední blízkosti cesty. Jako příklad mohou sloužit archeologicky prozkoumané

nekropole v okolí Nicopolis ad Istrum, které se nacházely v přímém sousedství hlavních cest vedoucích z města (Vladkova 2016, 410-411).

Tomuto faktu odpovídá i obsah celé řady nápisů nalezených v okolí cest. Nápisy promlouvají k okolo jdoucím poutníkům či kupcům (*parodeita*), což předpokládá umístění náhrobních kamenů v přímé blízkosti frekventovaných cest. Nápis *IG Bulg* 3,2 1022 dokonce promlouvá specificky k neznámému poutníkovi, který projíždí v blízkosti hrobky s osly naloženými zbožím, aby uctil a oplakal Kainia, syna Mithridatova a Chrésté tak, jak se sluší mezi lidmi.[441] Zvyk umísťovat náhrobky podél silnic je dobře znám i z jiných míst římské říše, např. v okolí Říma byly nekropole umísťovány podél známé *Via Flaminia* (Carroll 2006, 48-58). Termín *parodeita* (či jeho podoba *parodita*) se objevuje celkem na 116 nápisech, z čehož 106 nápisů se nachází ve vzdálenosti do 5 km od nejbližší známé trasy římské silnice. Většina nápisů s termínem *parodeita* se nachází na předpokládané trase silnic vedoucích z velkých městských center, a to ve vzdálenosti do 20 km od města. V Thrákii se náhrobní kameny obsahující termín *parodeita* nejčastější vyskytují na pobřeží Marmarského moře v okolí měst Perinthos, kde bylo nalezeno 53 nápisů. Dále nápisy pocházely zejména z Byzantia v téže oblasti a z pobřeží Černého moře z okolí Apollónie Pontské, Mesámbrie, Oděssu a Marcianopole. Až na jednu výjimku z 2. st. př. n. l. (*IK Byzantion* 102) pocházejí všechny datované nápisy promlouvající ke kolemjdoucím z římské doby. Rozmístění a obsah nápisů tak nepřímo reflektují existující zvyklosti spojené s pohřbíváním, které se v Thrákii rozšířily až v římské době.[442]

Pokud se podíváme na umístění funerálních nápisů v krajině, celkem 93 % nápisů pochází z nížin do 273 m. n. m., čemuž odpovídá i průměrná nadmořská výška nálezových míst všech funerálních nápisů 81 m. n. m.[443] Funerální nápisy tedy byly nalézány především v dobře přístupném terénu, v blízkosti měst a podél tras hlavních cest. Lidé byli pohřbíváni mimo centrum měst, nejčastěji v bezprostředním okolí hlavních cest vedoucích směrem z města ven. Rozmístění funerálních nápisů zcela reflektuje přirozený jev umisťovat pohřebiště v blízkosti lidských sídel, a nikoliv do odlehlých horských oblastí (Kurtz a Boardman 1973, 49-51; Damyanov 2010, 270).

Z četnosti výskytu funerálních nápisů na Mapě 11.37 v Apendixu 11 zcela jasně vyplývá, že zvyk zhotovovat funerální nápisy převažuje v pobřežních oblastech, konkrétně

441 Podobná reflexe pohřební zvyklostí a rozmístění hrobek v přímé blízkosti silnic se objevuje v latinsky psané literatuře (Propertius 2.1.75-8; 2.11.5-6; 3.16.25-30; Ovidius *Tristia* 3.3.73-6 užívají shodně termín *viatorů*; Varro *De lingua Latina* 6.49), což naznačuje na běžné rozšíření tohoto zvyku v římské době napříč římským impériem.

442 Formule *chaire* či v plurále *chairete*, která přímo oslovuje čtenáře, se v Thrákii objevuje celkem na 332 nápisech. Poprvé se dochovala na nápisech datovaných do 3. až 2. st. př. n. l. a to ve čtyřech případech pocházejících z řeckých měst na pobřeží, které byly v kontaktu s římským světem a celým Středomořím (Abdéra, Maróneia, Byzantion). Ze 2. až 1. st. př. n. l. se dochovalo 44 nápisů s touto invokační formulí, které z převážné většiny pocházejí z Byzantia. V římské době došlo k rozšíření této formule na nápisy pocházející z celého území Thrákie.

443 Pro srovnání průměrná nadmořská výška nálezových míst všech dedikačních nápisů je 311 m. n. m., viz níže.

ve městech Byzantion, Apollónia Pontská, Odéssos, Perinthos, Maróneia a Mesámbriá, původně řeckých koloniích. Z vnitrozemských center je to původně makedonské sídlo Hérakleia Sintská a Makedonci založená Filippopolis. Hustota výskytu funerálních nápisů ve vnitrozemí má však daleko nižší hodnoty, z čehož plyne, že zvyklost vytvářet a veřejně vystavovat nápisy je možné spojovat spíše se zvyklostmi řeckého kulturní okruhu a pouze částečně se rozšířila z řeckých měst na pobřeží do vnitrozemské Thrákie. Tomuto faktu odpovídá i datace funerálních nápisů. Z 6. až 1. st. př. n. l. pocházejí funerální nápisy převážně z pobřežních oblastí či z oblasti Hérakleie Sintské a lokality Didymoteichon, zatímco v období mezi 1. až 5. st. n. l. pocházejí funerální nápisy jak z pobřeží, oblasti toku řeky Strýmónu, tak i z oblasti centrální Thrákie. V době římské většina funerálních nápisů pochází z okolí silnic v blízkosti velkých městských center, což odpovídá i charakteru rozmístění náhrobních nápisů v jiných částech římské říše (Carroll 2006, 48-53).

7.2.2.2 Dedikační nápisy

Dedikační nápisy jsou projevem náboženského přesvědčení jednotlivců i celých skupin a jejich rozmístění reflektuje normy chování v rámci jednotlivých komunit. Pobřežní Thrákie se vyznačuje velmi nízkým počtem dedikací, zatímco ve vnitrozemí se nachází několik oblastí s vysokou koncentrací dedikačních nápisů.

Jak je patrné z Mapy 11.38 v Apendixu 11 dedikační nápisy se vyskytují v blízkosti měst a podél cest, podobně jako funerální nápisy. Ve vzdálenosti do 20 km od měst se nachází 43 % nápisů, zbylých 57 % nápisů pochází ze vzdálenosti vyšší než 20 km. Do skupiny nápisů nalezených ve vzdálenosti do 40 km od měst spadá 68 % nápisů, zbylých 32 % bylo nalezeno ve vzdálenosti větší než 40 km od měst. V porovnání s funerálními nápisy se dedikační nápisy vyskytují v okolí měst v menší míře a zejména pocházejí z venkovských a horských oblastí, které jsou vzdáleny od hlavních městských center.[444]

Největší koncentrace dedikací pocházejí z podhůří pohoří Rodopy, Pirin a Stara Planina v centrální Thrákii a z horských oblastí severozápadní Thrákie. Průměrná nadmořská výška místa nálezu dedikačního nápisu je 311 m. n. m., ale 21 nápisů bylo nalezeno dokonce ve výškách nad 764 m. n. m.[445] Téměř 80 % nápisů pochází z oblastí do 509 m. n. m., tedy z oblasti nížin ve střední části Thrákie podél řeky Hebros, ale i z oblastí na úpatí hor a v údolí řeky Strýmónu. Dedikace pocházející z horských oblastí s nadmořskou výškou vyšší než 510 m. n. m. pocházejí zejména z oblasti okolo měst Serdica a Pautália s pohořími Vitoša a Stara Planina.

[444] Funerální nápisy mají poměr 87:13 u vzdálenosti 20 km (do 20 km vs. nad 20 km), a u vzdálenosti 40 km se tento poměr mění na 97:3.

[445] Pro srovnání průměrná nadmořská výška nálezových míst funerálních nápisů je 81 m. n. m., z čehož plyne, že dedikační nápisy byly nalézány ve vyšších horských polohách, případně na úpatí hor, viz dříve.

Dedikační nápisy a jejich výskyt v horských oblastech a podhůří poukazuje na udržení tradičního charakteru thráckého náboženství, které se vyznačovalo silným propojením s přírodními silami a často bylo v souladu s okolní krajinou (Janouchová 2013b, 10). Svatyně původně thráckých božstev byly nejčastěji umístěny ve volné přírodě a tento trend pokračoval i v době římské, z níž pochází většina dochovaných dedikačních nápisů.

7.3 Srovnání epigrafické produkce s archeologickými daty

Ač se na první pohled může zdát, že dochované nápisy nám poskytují informace o interakci jednotlivých komunit v plném rozsahu, opak je často pravdou a dochování nápisů může být do velké míry dílem náhody. Nápisy se dochovaly pouze z části tehdy existujících lokalit, a dokonce i ne ze všech řeckých kolonií té doby. Archeologické výzkumy neprobíhají na všech místech stejnou měrou a některé lokality jsou lépe prozkoumané. Pokud by produkce nápisů byla rovnoměrná po celém území, pak by z lépe prozkoumaných lokalit mělo také pocházet více nápisů. K tomu však dochází pouze v několika případech, jako u Apollónie Pontské či Byzantia.[446] Jaký je poměr epigraficky aktivních měst vůči těm, které nápisy neprodukovaly? Nebo jinými slovy, na kolik jsou nápisy relevantním historickým zdrojem pro studium společnosti jako celku? Co tedy stojí za faktem, že z určitých lokalit pochází velké množství nápisů a z podobných lokalit, které jsou i do stejné míry prozkoumané, se dochovalo nápisů velmi málo či dokonce žádné? Na tyto otázky se pokusím alespoň nastínit odpověď na dvou příkladech srovnávajících epigrafická a archeologická data z území Thrákie.

Zásadním problémem, na nějž toto a podobná srovnání naráží, je nekompletní povaha archeologických, ale i epigrafických dat. Naše současné znalosti postihují pouze zlomek tehdy existujících lokalit, který je podobně nahodilý jako v případě nápisů. Do značné míry tak srovnání založené na souborech archeologických a epigrafických dat může být nepřesné a částečně zkreslené charakterem dostupných dat. Proto v žádném případě nelze zde uváděná čísla brát jako kompletní a neměnná, ale spíše jako orientační a shrnující aktuální stav našich znalostí. Hlavním cílem tohoto srovnání je ukázat, že epigraficky aktivní byla pouze velmi malá část tehdejší společnosti a nápisy pocházejí pouze ze zlomku tehdy známých lokalit, ač by jejich relativně velké počty na první pohled mohly svědčit o opaku.

7.3.1 Příklad řeckých měst v Thrákii v 7. až 4. st. př. n. l.

Částečné srovnání poměru epigraficky aktivních komunit na úrovni měst a komunit bez

[446] V případě Apollónie Pontské jsou dobře prozkoumány vrstvy ze 4. st. př. n. l. a v Byzantiu ze 2. a 1. st. př. n. l., více v sekcích věnovaných jednotlivým stoletím v kapitole 6.

epigrafické aktivity mezi 7. a 4. st. př. n. l. umožňují data získaná z nedávno publikovaných kompendií archeologických lokalit jako Hansen a Nielsen (2004) *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, které zaznamenává především řecká města na pobřeží, a Talbert (2000) *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*, zaznamenávající archeologické lokality jak na pobřeží, tak ve vnitrozemí.[447] Počet lokalit z těchto dvou zdrojů je nicméně vhodné chápat nikoliv jako kompletní výčet, ale spíše měřítko aktivit v dané oblasti a indikátor objevujících se trendů.

Tabulka 10.23 v Apendixu 10 poskytuje přehled počtu lokalit udávaných Hansenem *a* Nielsenem (2004) a Talbertem (2000) v jednotlivých stoletích a srovnává je s celkovým počtem epigrafických lokalit. Odhlédneme-li od problematiky konečných počtů lokalit a zaměříme se spíše na obecné trendy, je možné sledovat, že a) narůstající počet sídel odpovídá i narůstajícímu počtu epigrafických lokalit, b) sídel bez epigrafické produkce je několikanásobně více než sídel s dochovanou epigrafickou produkcí, a to již 7. st. př. n. l., a zejména pak v 6. st. př. n. l. a v kontextu vnitrozemských lokalit. Z tohoto srovnání plyne, že epigraficky aktivní byla v nejlepším případě jen třetina všech známých sídel a zhruba dvě třetiny měst řeckého původu. Oproti původnímu očekávání nelze zvyk publikovat nápisy automaticky považovat za jednotnou charakteristiku všech řeckých osídlení na území Thrákie, ale i v rámci řeckých *poleis* se setkáváme s odlišným přístupem k epigrafické produkci, který se měnil v průběhu staletí.

Jednou z hlavních myšlenek hellénizačního přístupu v tradičním slova smyslu je, že se hellénizace společnosti projevuje jako uniformní ve všech řecky mluvících komunitách a jejich okolí. Epigrafická produkce je tradičně považována za jeden z projevů „hellénství" a je vnímána jako nedílný projev společenskokulturního uspořádání řecky mluvících komunit. Jak je patrné z výše uvedeného, epigrafická produkce se v případě řeckých komunit na území Thrákie objevovala zhruba ve dvou třetinách komunit existujících v období od 7. do 4. st př. n. l., a proto nelze tyto dva fenomény spojovat bez dalšího vysvětlení a zařazení místních specifických podmínek v jednotlivých obcích.[448] Pro období 7. až 4. st. př. n. l. tak epigrafická produkce figuruje spíše jako doplňující zdroj informací o tehdejší společnosti a je nutné přihlížet k archeologickým poznatkům, případně k historiografickým pramenům.

I přesto, že nápisy představují značně selektivní zdroj informací, v celkovém pohledu

[447] Hansen a Nielsen (2004) se primárně zaměřuje jen na řecká města archaického a klasického období. Celkové počty řeckých kolonií udávaných kolektivem autorů nereprezentují celkový počet všech existujících lokalit v daném století, a to již z podstaty historiografických a archeologických dat, která obsahují velkou míru nejistoty a nekompletnosti. Nicméně i přesto se jedná o jeden v současné době z nejucelenějších souborů informací, který lze použít pro celkové srovnání. Jako další kontrolní soubor používám lokality z *Barrington Atlas of Greek and Roman World* (Talbert 2000), který je však obecně považován za méně přesný než Hansen a Nielsen (2004). Talbert (2000) uvádí jak řecká osídlení, tak i osídlení thráckého původu, avšak nerozlišuje mezi jednotlivými stoletími, ale lokality zasazuje dohromady v rámci období, a proto se celkové číslo jeví jako dvojnásobně vyšší v případě 5. a 4. st. př. n. l., tedy klasického období.

[448] Podrobněji se vybranými regiony se zabývám v rámci sekcí věnovaným jednotlivým stoletím v kapitole 6.

nabízí jedinečné srovnání jednotlivých regionů, a to i v období od 7. do 4. st. př. n. l. (Woolf 1998, 80-82; Bodel 2001, 38-39). Regionální rozdíly v epigrafické produkci mohou značit jednak výrazně jiný přístup komunity k epigrafické kultuře, související se situací v mateřském městě, nestabilní politickou situaci, nedostatek materiálu, či pouze reflektují náhodnost dochování nápisů. Nápisy se zpravidla nedochovaly z prvních let po založení kolonie, ale pochází z následujících let, ne-li desetiletí, kdy došlo ke stabilizaci politické situace, zajištění základních potřeb a bezpečí obyvatelstva. Stabilizace podmínek, za nichž mohly vznikat nápisy ve větší míře, tak přímo může souviset s nárůstem společenské komplexity a míry společenské organizace. Pokud totiž dojde k upevnění politické moci, dochází zpravidla k ustálení produkce a zajištění nutné infrastruktury (Tainter 1988, 106-118).[449] V období prosperity je tak možné sledovat nárůst celkového počtu soukromých nápisů, a naopak v době nestability narůstají ve snaze regulovat tehdejší společnost celkové počty nápisů veřejných a klesají počty nápisů soukromých.

Tabulka Tabulka 10.24 v Apendixu 10 dokazuje, že 5. a 4. st. př. n. l. představovalo dle narůstajících počtů archeologických i epigrafických lokalit a celkového množství epigrafické produkce dobu relativní stability, zatímco ve 3. st. př. n. l. došlo k poklesu celkové epigrafické produkce, markantnímu nárůstu veřejných nápisů na třetinu celkového počtu a poklesu soukromých nápisů. Stejně tak došlo i k poklesu epigrafických lokalit, což poukazuje na destabilizaci situace v regionu v průběhu 3. st. př. n. l. Z historických zdrojů víme, že ve 3. st. př. n. l. byla Thrákie svědkem několika vojenských tažení hellénistických panovníků, invaze Keltů ze střední Evropy, která s sebou nesla i destrukce archeologických lokalit a vedla k přeměně společenského uspořádání Thrákie. Ve 2. st. př. n. l. naopak dochází k určité stabilizaci poměrů, což se projevuje i na zvýšené epigrafické produkci, nárůstu počtu lokalit a nárůstu počtu soukromých nápisů. 1. st. př. n. l. naopak zaznamenává propad epigrafické produkce, pokles počtu epigrafických lokalit a soukromých nápisů téměř na poloviční hodnoty, zatímco veřejné nápisy se udržují na podobné úrovni jako ve 3. st. př. n. l. a představují zhruba čtvrtinu všech nápisů. V Thrákii v této době dochází k přeměně společenské struktury směrem k vazalskému království v područí Říma, což s sebou neslo míru nejistoty, která se odrazila i na epigrafické produkci.

7.3.2 Příklad z thráckého vnitrozemí: Kazanlacké údolí v době římské

Jiný druh srovnání archeologických a epigrafických dat nabízí následující příklad z vybraného regionu vnitrozemské Thrákie, Kazanlackého údolí. Srovnání na mikro-regionální úrovni umožňuje porovnat poměr všech známých archeologických lokalit s epigrafickými lokalitami, což je jen velmi těžko dosažitelné na úrovni makro-regionální jako v případě

[449] O roli institucí, byrokratického aparátu na rozšíření nápisů podrobněji hovořím v kapitole 3 na straně 53.

srovnání všech známých lokalit ze 7. až 4. st. př. n. l. Proto jsem jako příklad zvolila dobře ohraničené území ve vnitrozemské Thrákii a zaznamenala všechny známé archeologické lokality a porovnala je se známými místy nálezů nápisů.[450]

Projekt *The Tundzha Regional Archaeological Project*, jehož závěry používám jako výchozí data, zaznamenal v průběhu let 2009 až 2011 celkem 82 archeologických lokalit a 773 mohyl na území o rozloze 85 km^2 (Sobotková v přípravě, vyjde 2018). Pro dobu pozdně železnou (500 - 0 př. n. l., tj. dobu klasickou a helénistickou) bylo nalezeno 38 lokalit a pro dobu římskou (1 - 400 n. l., tj. dobu římskou) 23 lokalit, což v průměru znamená výskyt jedné lokality na 2,23 km^2 v době pozdně železné a na 3,69 km^2 v době římské. Jak je patrné z Tabulky 10.25 v Apendixu 10, z vybraného území se dochovalo celkem 43 nápisů, z nichž osm spadalo do doby pozdně železné a bylo nalezeno ve čtyřech lokalitách s centrem v Seuthopoli, helénistické rezidenci odryského panovníka Seutha (Dimitrov, Chichikova a Alexieva 1978, 3-5). Tyto nápisy poukazují na prominentní roli Seuthopole a zcela ojedinělý přístup k publikaci nápisů a řecké kultuře obecně, který panovník Seuthés zaujímal (Janouchová v přípravě, vyjde 2018). Nápisy z Kazanlackého údolí v helénistické době pocházely pouze z kontextů spojených s panovníkem Seuthem, tj. například z území Seuthopole, a zvyk veřejně vystavovat nápisy tesané do kamene, jak je obvyklé v řeckých komunitách, po jeho smrti postupně vymizel z thráckého prostředí na několik dalších století. Nicméně povědomí o užívání písma přetrvalo alespoň v prostředí thrácké aristokracie v mírně změněné formě. Aristokraté předměty nesoucí nápisy využívali pro soukromé účely, jakožto prestižní předmět, zdůrazňující jejich společenský status (Sahlins 1963; Whitley 1991, 349-350; Tzochev 2016, 789-792).

Z doby římské se dochovalo 35 nápisů celkem z pěti různých lokalit. Většina nápisů pocházela ze svatyní Apollóna, nesoucího místní přízviska *Teradéenos* a *Zerdénos*, umístěných v okolí moderní vesnice Kran (Tabakova 1959, 97-104; Tabakova-Tsanova 1980, 173-194). Z toho plyne, že ze známých lokalit doby pozdně železné 10,5 % obsahovalo minimálně jeden nápis. V době římské se tento poměr zvýšil na dvojnásobek na 21,7 %. Pokud vezmeme v potaz charakter jednotlivých epigrafických lokalit, v římské době většina nápisů z oblasti pozemních sběrů v rámci projektu TRAP pochází ze svatyní Apollóna nesoucího místní

[450] Pro tyto účely jsem zvolila oblast Kazanlackého údolí ve střední části Bulharska. Oblast okolo Kazanlaku je známá jako kulturní a historické centrum thráckých panovníků, kteří udržovali čilé kontakty s řeckými obcemi. V letech 2009-2011 zde probíhaly povrchové sběry projektu *The Tundzha Regional Archaeological Project* (TRAP; Sobotkova *et al.* 2010; Ross *et al.* v přípravě, vyjde 2018), během nichž se podařilo zmapovat osídlení ve větší části Kazanlackého údolí. Výsledky těchto sběrů tak představují výborný výchozí soubor dat, pokrývající větší část vybraného regionu v jeho komplexnosti a zaznamenávají jak viditelné monumenty, tak i koncentrace keramiky a architektonických prvků na povrchu. Pro úplnost porovnávám data i se soupisy archeologických lokalit, které byly pořízeny pro Kazanlak v roce 1991 (Domaradzki 1991; Tabakova-Tsanova 1991) a výstupy archeologických vykopávek na zkoumaném území (Chichikova, Dimitrov a Alexieva 1978; Tabakova 1959; Tabakova-Tsanova 1961, 1980; Tabakova-Tsanova a Ovcharov 1976; Dinchev 1997; Nekhrizov *et al.* 2013). Toto srovnání vychází ze studie, která vyjde v roce 2018 rámci sborníku z projektu *The Tundzha Regional Archaeological Project* (Janouchová v přípravě, vyjde 2018).

přízvisko, pravděpodobně thráckého původu. Většina nápisů má soukromý charakter a jejich zhotoviteli jsou osoby nesoucí převážně thrácká či kombinovaná římská a thrácká jména, což poukazuje na jejich působení v římské armádě a samosprávě měst (Janouchová v přípravě, vyjde 2018). V římské době tedy nárůst počtu epigrafických lokalit odpovídá i většímu zapojení místního obyvatelstva do epigrafické produkce, která i přesto zůstávala nadále poměrně nízká.

7.4 Shrnutí

Nápisy v antické Thrákii pocházejí především z produkčních center umístěných ve městech a jejich bezprostředním okolí, což je trend podobný i v jiných částech antického světa, např. v římské provincii *Gallia*. Zvýšená koncentrace nápisů se nachází i podél cest, a to jak z menších osídlení v jejich bezprostředním okolí, tak i z městských center spravujících jednotlivé úseky silnic.

Zásadní role politické autority a organizace společnosti je vidět i na rozmístění veřejných nápisů, které se koncentrují v okolí velkých administrativních center, případně podél cest v podobě milníků a stavebních nápisů. Na veřejné nápisy navazují nepřímo i nápisy soukromé, které vykazují podobné rysy: velký počet soukromých nápisů pochází z okolí měst, kde žila velká část epigraficky aktivních obyvatel v římské době, a dále z menších sídel v okolí cest, jak je patrné z rozmístění funerálních nápisů. Soukromé nápisy se na rozdíl od nápisů veřejných, vyskytují i mimo dosah cest a často v těžko přístupném terénu, jak je možné vidět zejména v případě dedikačních nápisů.

Rozmístění funerálních nápisů svědčí o tom, že zvyk zřizovat náhrobky se rozšířil zejména v řecké komunitě na pobřeží, kde si udržel výsadní postavení jak v předřímské, tak i v římské době. Do vnitrozemí se tato zvyklost rozšířila pouze částečně, a to do původně makedonských hellénistických sídel v Héraklei Sintské či Filippopoli v předřímské době a na zbytek území v římské době.

Dedikační nápisy oproti tomu pocházejí převážně z thráckého vnitrozemí. Vzhledem k jejich rozmístění v krajině se dá usuzovat, že převážně rurální charakter svatyní typický pro thrácké náboženství přetrvával i v době římské. Svatyně se nalézaly v blízkosti cest a jejich největší koncentrace pochází z podhůří Rodop v okolí města Filippopolis a horských oblastí okolo města Serdica. Nápisy pocházejí nejčastěji z venkovských svatyněk, kde byly nalezeny nápisy v řádech několika kusů, ale výjimkou nejsou ani svatyně s několika desítkami, či ojediněle i stovkami nápisů. Božstva na nápisech nesou řecká jména, jako je např. Asklépios, Apollón či Nymfy, nicméně velmi často mají i místní jméno, které s největší pravděpodobností poukazuje na lokální tradici a náboženský synkretismus mezi thráckými a řeckými náboženskými představami.

Srovnání s dostupnými archeologickými daty nabízí zcela novou perspektivu a ukazuje, že přístup k publikaci nápisů nebyl vždy stejný. Obecně více nápisů pochází z řeckých komunit než z thráckého vnitrozemí, nicméně i v rámci řeckých měst se setkáváme zhruba s jednou třetinou lokalit bez epigrafických nálezů. Proto nelze zcela jednoznačně považovat zvyk publikovat nápisy za univerzální projev řecké kultury a společenského uspořádání, ale k vysvětlení důvodů rozšíření nápisné kultury je nutné se zaměřit i na jiné druhy motivací, jako je snaha o využití nápisů k šíření státem podporované ideologie a řízení státního celku či osobní pohnutky spojené s projevem víry a dosažení společenské prestiže.

8 Závěr

Studie zaměřující se na výpovědní hodnotu epigrafických památek za účelem studia a identifikace celospolečenských trendů se v minulosti objevovaly jen velice okrajově a často jim chyběl prvek kritického zhodnocení užité metodologie (Mihailov 1977, 343-344; Sharankov 2011, 135-145). Epigrafické památky sloužily v pracích zaměřených na hellénizaci neřecky mluvících obyvatel jako měřítko a zároveň prostředek naprostého pořečtění obyvatelstva, a to bez další analýzy. Pouhá přítomnost řecky psaných textů na území Thrákie sloužila jako důkaz adopce řecké kultury, společenské organizace, a v souvislosti s tím i řecké identity. Hellénizace obyvatelstva byla vnímána jako nevyhnutelný proces, který začal s příchodem řeckých kolonistů v 7. a 6. st. př. n. l., pokračoval v hellénistické době s aktivitami místní aristokracie a nabyl ještě větší intenzity pod římskou nadvládou. Zvyk vydávat nápisy byl v tehdejší společnosti natolik zakořeněn, že nevymizel ani s oslabením politického a kulturního vlivu řeckých obcí v 1. st. př. n. l. a 1. st. n. l., ale naopak se změnou politického uspořádání za římské nadvlády v následujících stoletích ještě zesílil. Tento jev bývá v literatuře někdy souhrnně nazýván termínem římská hellénizace, tedy jakési zintenzivnění hellénizačního procesu za pomoci infrastruktury římské říše (Vranič 2014a, 39).

8.1 Zhodnocení vlivu hellénizace na epigrafickou produkci v Thrákii

V této práci jsem na základě studia dochovaného epigrafického materiálu došla k závěru, že v dnešní době je teoretický koncept hellénizace do značné míry překonaný a jako interpretační rámec vysvětlující rozšíření epigrafické produkce v Thrákii je nedostačující. Hellénizační přístup totiž představuje jednostranně zaměřený model, zatížený množstvím předsudků, který nereflektuje pestrost mezikulturních kontaktů v celé jejich šíři a nenabízí prostor pro aktivní zapojení thrácké populace v celém procesu kulturní změny. V duchu hellénizace je rozšíření epigrafické produkce v Thrákii interpretováno jako bezvýhradné přijetí zvyku publikovat nápisy místním obyvatelstvem se současným opuštěním vlastní identity a její postupné nahrazení identitou řeckou. Pokud by došlo k úplné a bezvýhradné hellénizaci, tak jak tento model navrhuje, všechny nápisy by byly produkovány Thráky, kteří by postupem času přijali řeckou identitu a řecká jména a stali se tak v epigrafickém prostředí nerozlišitelnými od Řeků. Za nějakou dobu by thrácký prvek zcela vymizel nejen z onomastických záznamů, ale i z vyjádření příslušnosti k místním komunitám a projevům víry typických pro thrácké obyvatelstvo. Thrácká identita, spolu s jmény, by tak v pozdních fázích hellénizace neměla na nápisech vůbec figurovat.

Univerzálním motivem rozšíření nápisů by byla přirozená touha po všem řeckém, po řecké kultuře a civilizaci. Neexistovaly by lokální varianty, místa s větší či menší mírou rezistence. Nápisy by byly rozmístěny rovnoměrně po celém území a zachovávaly by si uniformní charakter a formu.

Jak je patrné z analyzovaného materiálu v jednotlivých časových obdobích a specifických regionech, tento uplatněný hellénizační model neodpovídá skutečné situaci. Naopak, prvky dokumentující existenci místní identity se vyskytují po celou dobu existence epigrafických památek na území Thrákie, a ve 2. a 3. st. n. l. dochází k intenzifikaci tohoto trendu. Řecká identita na epigrafických památkách tak nenahrazuje přináležitost k thrácké komunitě, ale jsme svědky adaptace nového společenského uspořádání a zvyklostí na všech zúčastněných stranách probíhající mezikulturní výměny. Jak dokazuje podrobná analýza nápisů, zvyk vytvářet a publikovat nápisy byl přijat různými vrstvami a skupinami společnosti odlišně, v různou dobu a s různorodými projevy, a proto jej nelze jednoznačně interpretovat jako důsledek uniformního vlivu řecké kultury a civilizace. Nápisy a písmo obecně v tehdejší společnosti sloužily jako prostředek vyjadřování a zaznamenávání informací, který se rozšířil z řeckých měst na pobřeží směrem do progresivních komunit ve vnitrozemí v klasické a hellénistické době, avšak k jeho rozšíření do prakticky všech komunit došlo až pod vlivem sjednocující autority římské říše. Pouhá kulturní dominance řeckého světa tak nemůže sloužit jako jediné vysvětlení epigrafické produkce v Thrákii, ale spíše je vhodné na rozšíření nápisů nahlížet jako na jeden z průvodních jevů rozvíjející se společensko-politické organizace a struktury.

8.2 Charakter epigrafické produkce v Thrákii v předřímské době

Epigrafická kultura se v Thrákii v plné míře prosadila až v době římské, jako jeden z projevů rozvinuté komplexní společnosti a státní organizace. Do té doby můžeme sledovat dva zcela odlišné přístupy k nápisné kultuře, které do jisté míry vycházely z rozdílného kulturního pozadí pobřežních a vnitrozemských komunit. Na pobřeží Černého, Marmarského a Egejského moře byla epigrafická produkce ovlivněná přímo řeckou přítomností na tomto území a vykazovala rysy typické pro řeckou kulturu, zatímco obyvatelé thráckého vnitrozemí přistupovali k nápisné kultuře a písmu obecně velmi odlišně.

8.2.1 Pobřežní komunity

V období od 6. do 1. st. př. n. l. se epigrafická produkce soustředila zejména v bezprostředním okolí řeckých měst na pobřeží Egejského, Černého a Marmarského moře a v menší míře v okolí řecky mluvících komunit ve vnitrozemí Thrákie v okolí řek Strýmónu, Hebru

a Tonzu. Většina nápisů z okolí těchto komunit byla soukromého charakteru a sloužila k označení místa pohřbu v případě funerálních nápisů a jako součást věnování božstvu v případě dedikačních nápisů. Charakter soukromých nápisů, dochovaná osobní jména a vyjádření identity poukazují na téměř výlučně řecký původ obyvatelstva, které se podílelo na epigrafické produkci. Thrácká osobní jména se na nápisech z pobřeží vyskytovala pouze ve 2 - 3 %, což může poukazovat na velmi malou míru interakce a zapojování thrácké populace do chodu řeckých komunit, či se může jednat o výsledek nezájmu thráckého obyvatelstva podílet se na zvyklostech zhotovovat nápisy soukromého charakteru.

Veřejné nápisy z řecky mluvících komunit dokládají, že řecká města na pobřeží Thrákie byla organizována velmi podobně jako ve zbytku tehdejšího řeckého světa a zvyk vydávat veřejná nařízení a ustanovení byl v těchto komunitách plně rozvinutý. Veřejné nápisy taktéž dokazují existenci samosprávních institucí, stratifikaci společenských rolí a rozdělení moci, stejně tak fungující systém procedur a ustálených norem chování. Regionální varianty těchto prvků však poukazují na absenci sjednocující politické autority. Zásadní roli tedy hrála regionální centra jakožto autonomní politické jednotky, které vycházely z podobného kulturního pozadí, avšak jednaly v zájmu svých občanů.

8.2.2 Vnitrozemské komunity

V případě thrácké komunity se v období od 6. do 1. st. př. n. l. jednalo o ojedinělé a omezené pokusy o zavedení řeckých epigrafických zvyklostí, typické pro komunity řízené autoritativními jedinci z řad aristokracie, jako v případě Seuthopole, či obchodní komunity se smíšeným obyvatelstvem, které však měly omezený vliv a trvání, jako v případě Pistiru či Hérakleie Sintské. Thráčtí aristokraté využívali písmo utilitárně, tedy k označení vlastnictví a účelu souvisejícího objektu či jako způsob komunikační strategie směrem k řecky mluvícím komunitám.

První skupina nápisů z vnitrozemí je spojena s aktivitami thrácké aristokracie a nachází se většinou na předmětech z drahých kovů či souvisejících s funerálním ritem. Thráčtí aristokraté nepřijali zvyk zhotovování a vystavování náhrobních stél tak, jak bylo běžné v řeckých komunitách na pobřeží, ale většina funerálních nápisů pocházela z interiéru hrobek, či z předmětů, které se staly součástí pohřební výbavy. Oproti řeckým komunitám byly tyto nápisy určeny jen nejbližšímu kruhu aristokratů, nebyly veřejně přístupné a funerální funkci získaly až druhotně. Tento fakt vypovídá jednak o odlišném společenském uspořádání thrácké a řecké společnosti, ale i o odlišném přístupu k písmu a zaznamenávání informací. Písmo zde nesloužilo k šíření informací mezi širokou veřejnost jako v případě nápisů z řeckých měst, ale bylo využíváno čistě pro potřeby úzkého okruhu

aristokratů a sloužilo jako prostředek zvýšení společenského postavení (Tzochev 2016, 789-792).

Druhá skupina nápisů z thráckého vnitrozemí pochází z kontextů řeckých, makedonských či smíšených komunit, jako v případě řeckého *emporia* v Pistiru, makedonského *emporia* v Héraklei Sintské, hellénistické rezidence v Seuthopoli či hellénistického města v Kabylé. V těchto případech se užití písma podobá více zvyklostem zaznamenaných v řeckých komunitách na pobřeží. Vyskytují se zde nápisy na kamenných stélách, které byly veřejně vystavované a byly jak soukromého, tak veřejného charakteru. Navíc z těchto míst pochází i graffiti na keramice, dokazující určitý stupeň gramotnosti místního obyvatelstva. Osobní jména na nápisech jsou převážně řeckého původu či se jedná o thrácká jména pravděpodobně aristokratického původu. Charakter dochovaných nápisů naznačuje přejímání určitých zvyklostí typických pro řeckou kulturu a společenskou organizaci, avšak také naznačuje jejich adaptaci na místní podmínky. Epigrafická produkce tak v případě soukromých nápisů sloužila pro interní potřeby dané komunity a nedocházelo k rozšíření zvyklostí mimo bezprostřední sféru vlivu daného osídlení. V případě veřejných nápisů, které sloužily jako prostředek kodifikace diplomatických vztahů, je pak konkrétní forma ovlivněna zvolenou komunikační strategií zúčastněných stran a snahou nalézt společné vyjadřovací prostředky. Vzhledem k propracovanosti systému smluv a ustanovení v řeckém světě je pak zcela logické, že se zúčastněné strany rozhodly využít ustálenou formu a částečně i obsah těchto smluv. Z těchto důvodů tzv. pistirský či seuthopolský nápis vycházejí z řeckých vzorů, avšak reagují na konkrétní politickou situaci a tomu odpovídá i jejich unikátní obsah, který do značné míry zdůrazňuje autonomii a suverenitu thrácké aristokracie vůči řeckým komunitám.

Z podrobné analýzy dochovaných nápisů plyne, že epigrafická produkce v předřímské době pochází z řeckých komunit a ve velmi omezené míře i z kontextu thrácké aristokracie, která adoptovala prvky nápisné kultury pro své vlastní účely a dala jim unikátní charakter. Důsledkem kontaktu s řeckou kulturou bylo objevení nápisů v thráckém kontextu jakožto prostředku komunikace vně i uvnitř komunity, avšak za zachování tradičního charakteru thrácké společnosti a platných norem chování.

8.3 Charakter epigrafické produkce v Thrákii v římské době

Epigrafická produkce pocházející z období římské nadvlády vykazuje oproti předcházejícímu období prudký nárůst, zejména v průběhu 2. a 3. st. n. l. Navíc se zcela stírají rozdíly mezi odlišným užitím nápisů na pobřeží a ve vnitrozemí, nápisy tak dostávají velmi podobný charakter a epigrafická produkce se z pobřeží přesouvá do okolí center městského charakteru ve vnitrozemí. Politický a kulturní vliv řeckých měst je však natolik oslaben,

že tuto proměnu epigrafické kultury není možné spojovat s civilizační tendencí řecké kultury, známou pod pojmem hellénizace, či tzv. římská hellénizace.

Ze studia dochovaných nápisů vyplývá, že k hlavnímu rozvoji epigrafické produkce došlo nikoliv v souvislosti s řeckou přítomností v Thrákii, ale v přímé souvislosti s nárůstem společenské organizace a rozvinutím potřebné infrastruktury v době římské. V předřímské době nápisy pocházely převážně z řeckých měst na pobřeží, případně z ekonomických a kulturních center ve vnitrozemí. V době římské epigrafická produkce pocházela z přímého okolí městských center, která se v této době začala objevovat ve zvýšené míře i ve vnitrozemí, a dále z okolí římských silnic, které sloužily pro přesuny vojsk i civilního obyvatelstva a výraznou měrou přispěly k propojení vzdálených regionů a zintenzivnění kulturních kontaktů. Urbanizace thráckého vnitrozemí měla na projevy epigrafické produkce přímý vliv, stejně tak jako centralizace politické moci, jevy obecně spojené s růstem společenské komplexity. V této době zároveň došlo k rozdělení práce, zintenzivnění produkce a zajištění potřebné infrastruktury nutné k produkci nápisů ve velkém měřítku.

Jedním z hlavních důvodů nárůstu epigrafické produkce v římské době bylo zvýšené zapojení místních obyvatel do služeb římské armády, pozorovatelné již od 1. st. n. l. Veteráni, kteří se po dlouhé vojenské službě vraceli do Thrákie, s sebou přinesli nově získané kulturní zvyklosti související s jejich službou v armádě a pobytem na územích se zcela odlišnou kulturou (Boteva 2007; Ivanov 2008; Dana 2013; Tomas 2016). Je více než pravděpodobné, že za dobu služby vojáci získali alespoň základní stupeň gramotnosti a seznámili se se zvykem publikovat nápisy, což se po konci služby projevilo i ve změně přístupu k zhotovování nápisů. Na nápisech v římské době se taktéž objevuje větší zastoupení thráckých jmen než v době předřímské, což je přímý důsledek většího zapojení Thráků do epigrafické produkce. S větším zapojením Thráků souvisí i nárůst počtu dedikací věnovaných místním božstvům, zejména ve 2. a 3. st. n. l. Tento jev by mohl představovat nárůst uvědomění si thrácké identity, nicméně taktéž se může jednat o pouhý epigrafický záznam již existujícího trendu, který se podařilo zachytit právě díky aktivnímu zapojení větší části thrácké populace na produkci nápisů. Tím, že se Thrákové více zapojovali do chodu římské říše, zejména službou v armádě a civilní správě, se jim dostalo náležitého vzdělání a tím více se následně mohli zapojovat i do produkce nápisů, čemuž odpovídá i větší zastoupení thráckého prvku na dochovaných nápisech.

8.3.1 Proměny identity a vliv řecké kultury

Jeden ze základních rysů hellénizace v podobě proměny původní identity osob a její postupné nahrazení řeckou identitou není na nápisech z Thrákie pozorovatelný. Naopak,

po celou dobu dochází ke kladení důrazu na lokální identitu a kontinuitu tradičních hodnot. Zejména v římské době se osoby více ztotožňují s politickou autoritou na úrovni měst a vesnických samospráv, státních i místních institucí a v neposlední řadě i vojska.

Identifikace s thráckým etnikem na nápisech v předřímské době téměř neexistuje a v římské době se objevuje v souvislosti se systémem verbování a tvoření vojenských jednotek římské armády, ale soudě dle nápisů, v životě civilního obyvatelstva nehraje etnicita takřka žádnou roli. Naopak identifikace a snaha zařazení osob do nejbližších komunit se vyskytuje jako jednotící prvek po celou dobu, a to zejména na nápisech soukromého charakteru, kde se setkáváme s uváděním biologického původu a odkazů na předky.

Osobní jména v předřímské době nevykazují velkou míru prolínání onomastických tradic a jednotlivé komunity spíše dodržují konzervativní charakter předávání osobní jmen z generace na generaci. Nicméně Thrákové přecházejí na systém identifikace s uváděním jmen rodičů, jak je zvykem v řecky mluvícím prostředí. V římské době dochází k určité proměně onomastických zvyklostí, kdy jsou k tradičním jménům řeckého či thráckého původu přidávána jména římská. Přijetí tradičního římského onomastického systému poukazuje na dosažené společenského postavení nositele, jakožto symbolu získání římského občanství, jehož vlastnictví s sebou nese společenské výhody, ale nedokazuje proměnu identity. Naopak fakt, že se většinou římská jména vyskytují v kombinaci se jmény thráckého či řeckého původu spíše poukazuje na adaptaci obyvatel na nové společenskopolitické podmínky za současného uchování původní identity.

Řečtina je i nadále využívána jako hlavní jazyk publikace nápisů, ale spíše než o projev hellénizace společnosti se jedná o projev převzetí fungujícího systému komunikace a zaznamenávání informací bez nutnosti změny jeho formy. Tomu nasvědčuje i velká konzervativnost epigrafického jazyka a obsahu nápisů, kde tradiční epigrafické formule zůstávají neměnné i po několik století. Nicméně proměňující se dekorace a provedení nosiče nápisu naznačují změnu vkusu a poptávky zhotovitelů. V římské době se objevuje více variant dekorace nosičů nápisů, které nicméně vycházejí z předřímských vzorů.

Nápisy z římské doby vykazují několik společných rysů, které se nevyskytovaly v předcházejícím období a které jsou pozorovatelné i mimo Thrákii na území ostatních římských provincií. Společným rysem funerálních nápisů z římské doby je tendence spolu s identifikací zemřelého uvádět i členy rodiny, či přátele, kteří nápis nechali zhotovit. V předřímské době je na nápisech uváděn pouze zemřelý či rodiče, případně partner. V římské době se tento okruh lidí značně rozšiřuje i na sourozence, vnuky a přátele, případně kolegy z armády. Je více než pravděpodobné, že se tak dělo z důvodů zajištění dědických práv a z povinností dědiců vycházejících z tehdy platných právních norem. Dalším prvkem, pozorovatelným v době římské na celém území Thrákie, ale i mimo něj, je snaha jedince prezentovat na nápisech dosažené společenské postavení a zapojení

do institucionálních struktur tehdejší společnosti. Děje se tak vědomou prezentací na nápisech ve formě konkrétní podoby osobního jména, dále ve formě uvádění dosažených životních úspěchů a společenského postavení, ale i ve formě identifikace s politickou či náboženskou komunitou. Podobně se objevuje ve velké míře na nápisech z této doby i zvyk udávat věk zemřelého, což je zvyk typický pro nápisy římské doby. Tyto trendy nejsou typické pouze pro nápisy z Thrákie, ale vyskytují se téměř na celém území římské říše a naznačují ovlivnění podoby epigrafické produkce tehdy platnými společenskými normami a společenskou organizací, kterou představovala centrální autorita římské říše.

8.4 Zhodnocení použité metodologie

Použitá metodologie kvantitativní a kvalitativní studie epigrafické produkce v místě a čase může být aplikována i na jiná místa antického světa, kde docházelo k setkávání řecké, římské a místní kultury a není pevně vázána pouze na oblast Thrákie. Tato metodologie v sobě kombinuje tradiční přístup k epigrafickému materiálu s moderními teoretickými přístupy napříč příbuznými disciplínami. Syntetické práce srovnávající velké množství epigrafických dat na regionální úrovni nejsou příliš časté, a proto je použitá metodologie pokusem uchopit data získaná z nápisů se všemi jejich nedostatky, jako je například míra nejistoty časového zařazení či nejistota při určování provenience nápisu. Inspirací po metodologické stránce jsou podobné postupy užívané běžně v archeologii, které své uplatnění v historii a epigrafice teprve pomalu hledají. Použitá metodologie tak umožňuje zařadit velké množství nápisů do konkrétního kontextu a sledovat trendy celospolečenského charakteru a jejich vývoj v místě a čase.

Nespornou výhodou, kterou současná práce disponuje, je široký záběr moderních technologií, které umožňují nápisy analyzovat ve větším měřítku a zapojovat nové přístupy a metody, jako například statistické zhodnocení sledovaných jevů, srovnávání jednotlivých regionů či mapování změn společnosti na časové ose, tak i zapojení do kontextu krajiny a vztahu s lidským osídlením. Epigrafickou produkci je tak možno velmi srozumitelně prezentovat v sérii chronologických map, nebo se zaměřením na jednotlivé aspekty nápisů ve vztahu s dalšími lidskými aktivitami na území Thrákie.

Praktické využití pro spřízněné obory nabízí vytvořená elektronická databáze *Hellenization of Ancient Thrace* obsahující více než 4600 nápisů z oblasti Thrákie (Janouchová 2014). Databáze sjednocuje data z mnoha různých zdrojů a převádí je do jednotné formy a do anglického jazyka. V rámci principů a požadavků současného vědeckého výzkumu jsou data z databáze v neupravené podobě k dispozici volně na internetu a případní zájemci je mohou použít v rámci vlastního výzkumu. Tato epigrafická data jsou dostupná již v digitalizované podobě a připravená pro další analýzy a srovnání s dalšími soubory dat. Ar-

cheologické projekty, které zpracovávají data z oblasti Thrákie, tak mohou snadno získat data o epigrafických nálezech z blízkosti konkrétní lokality či regionu. V takto kompletní podobě žádná jiná volně dostupná databáze v současné době neposkytuje data o místě nálezu nápisu, jeho obsahu a z něj vycházejících interpretacích, jako je datace, funkce a další relevantní informace.

8.5 Nastínění dalšího vývoje

V rámci studia proměn thrácké společnosti a epigrafické produkce v Thrákii se nabízí rozšíření výzkumu na latinsky psané nápisy z oblasti, případně rozšíření zkoumaného území na oblasti severně od Dunaje či do oblasti Bíthýnie. V případě zapojení latinských nápisů se nabízí srovnání přístupů společnosti ve vztahu ke zvolenému publikačnímu nápisu a konkrétní podobě a obsahu nápisů. Zajímavé by mohlo být i srovnání přístupu obyvatelstva dle etnicity či společenského postavení a volby publikačního jazyka. Zapojení nápisů z oblasti severně od Dunaje a z oblasti maloasijské Bíthýnie, tedy regionů do jisté míry taktéž obývaných thráckými kmeny, by pomohlo zhodnotit nakolik jsou si obyvatelé podobní, jednak co se týče přístupu k epigrafické kultuře v průběhu staletí, ale i nakolik se podobají složením společnosti a vývojem společenského uspořádání.

Velmi zajímavým rozšířením této práce by bylo srovnávat epigrafická data s archeologickými daty z téhož regionu. Pokud bude v budoucnosti dostupný zdroj koherentních archeologických dat, toto srovnání by dále prohloubilo naší znalost o složení a proměnách společenského uspořádání a zvyklostí obyvatelstva antické Thrákie.

9 Použité zkratky a bibliografie

9.1 Seznam použitých zkratek

AE: *L'Année épigraphique*. ed. Cagnat, R. Paris 1888-1992. ed. Corbier, M. Paris 1992- .

CIL: *Corpus Inscriptionum Latinarum, consilio et auctoritate Academiae litterarum regiae Borussicae editum*. 1863 - , Berlin. http://cil.bbaw.de/cil_en/dateien/datenbank_eng.php

EDH: *Epigraphic Database Heidelberg*, databáze řeckých a latinských nápisů, http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/home/

GIS: geografický informační systém

Gyuzelev 2002: Gyuzelev, M. (2002). Ancient Funerary Monuments at Sozopol Archaeological Museum. *Izvestija na narodnija muzej Burgas* 4, 119–129.

Gyuzelev 2005: Gyuzelev, M. (2005). Ancient Funerary Monuments Found at the Necropolis of Kalfata (Sozopol) in the Year of 2002. In Stoyanov, T. (Ed.). *Heros Hephaistos: Studia in honorem Liubae Ognenova-Marinova*, 131–138. Sofia: Faber Publisher.

Gyuzelev 2013: Gyuzelev, M. (2013). Tituli sepulcrales in necropoli antiqua locis dictis Kalfata and Budzaka prope urbem Sozopolim reperti in effosionibus annorum MMIV et MMV. *Il Mar Nero* 7, 115–148.

HAT: *Hellenization of Ancient Thrace*, databáze vytvořená pro účely této disertační práce, dostupná na adrese https://github.com/petrajanouchova/hat_project

I Aeg Thrace: Loukopoulou, L. D., Parissaki, M. G., Psoma, S., Zournatzi, A. (2005). *Inscriptiones antiquae partis Thraciae quae ad ora maris Aegaei site est: praefecture Xanthes, Rhodopes et Hebri*. Athens: Diffusion de Boccard.

IG: *Inscriptiones Graecae*. 1903- , Berlin.

IG Bulg: Mihailov, G. (1956, 1958, 1961, 1964, 1966, 1970, 1997). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*, 5 vols. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

IK Byzantion: Lajtar, A. (2000). *Die Inschriften von Byzantion*. Bonn: Rudolf Habelt Verlag.

IK Sestos: Krauss, J. (1980). *Die Inschriften von Sestos und der Thrakischen Chersonesos*. Bonn: Rudolf Habelt Verlag.

LSJ: Liddell, H. G., Scott, R., Jones, H. S., McKenzie, R. (1996). *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.

Manov 2008: Manov, M. (2008). *Selishnijat Zhivot v dolinata na Sredna Struma spored antichnite epigrafski pametnitsi ot IV/III v. pr. Ch. - III v. sl. Ch.* Sofia: BAN - NAIM.

QGIS: program *QuantumGIS* nebo také *QGIS* sloužící k vytváření, zobrazování a analyzování geografických dat, http://www.qgis.org/

Perinthos-Herakleia: Sayar, M. H. (1998). *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*. Vienna: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

PHI: *Packard Humanities Institute*, databáze řeckých nápisů *Searchable Greek Inscriptions*, http://inscriptions.packhum.org/

R: statistický program *R*, https://www.r-project.org/about.html

SEG: *Supplementum Epigraphicum Graecum*. Vols. 1-11, ed. Jacob E. Hondius, Leiden 1923-1954. Vols. 12-25, ed. Arthur G. Woodhead. Leiden 1955-1971. Vols. 26-41, eds. Henry W. Pleket

a Ronald S. Stroud. Amsterdam 1979-1994. Vols. 42-44, eds. Henry W. Pleket, Ronald S. Stroud a Johan H. M. Strubbe. Amsterdam 1995-1997. Vols. 45-49, eds. Henry W. Pleket, Ronald S. Stroud, Angelos Chaniotis a Johan H. M. Strubbe. Amsterdam 1998-2002. Vol. 50, eds. Angelos Chaniotis, Ronald S. Stroud, Johan H. M. Strubbe. Amsterdam. 2003. Vols. 51-58, eds. Angelos Chaniotis, Ronald S. Stroud, Nicolas Papazarkadas, and R. A. Tybout. Leiden 2005-2012. Vols. 59- , eds. Angelos Chaniotis, Thomas Corsten, Nicolas Papazarkadas, and R. A. Tybout. Leiden. 2013- . http://referenceworks.brillonline.com/browse/supplementum-epigraphicum-graecum

TRAP: *The Tundzha Regional Archaeological Project*, archeologický projekt vedený S. A. Rossem a A. Sobotkovou, Macquarie University, Sydney, Australia, www.tundzha.org

Velkov 1991: Velkov, V. (1991). Nadpisi ot Kabile. In Velkov, V. (Ed.), *Kabile* 2, 7–53. Sofia: Balgarska Akademia na naukite.

Velkov 2005: Velkov, V. (2005). Inscriptions antiques de Messambria (1964-1984). In Karayotov, I. (Ed.), *Nessebre III*, 159–193. Burgas: Spring Ltd.

9.2 Seznam zkratek antických autorů a děl

Aischinés De falsa legatione: Aischinés, *O falešném vyslanectví*

Arist.: Aristotelés

Aristoph. Ach.: Aristofanés, *Acharňané*

Arr. Anab.: Arriános, *Anabasis*

Arr. Peripl. Ponti Euxini: Arriános, *Periplous Ponti Euxini*

Dem. Contra Timocratem (23): Démosthenés, *Proti Tímokratovi*

Dem. De Chersoneso (8): Démosthenés, *O záležitostech na Chersonésu*

Dem. Philippica quarta (10): Démosthenés, *Čtvrtá řeč proti Filippovi*

Dem. De Corona (18): Démosthenés, *O věnci*

Dio. Cass.: Dión Cassius

D. S.: Diodóros Sicilský

Eutrop. Breviarium: Eutropius, *Breviarium*

Hom. Il.: Homér, *Ílias*

Hdt.: Hérodotos

Klaudios Ptolemaios, Geogr.: Klaudios Ptolemaios, *Geographica*

Plat. Resp.: Platón, *Ústava*

Plin. H. N.: Plinius Starší, *Historia Naturalis*

Plut. Kim.: Plútarchos, *Kimón*

Pomp. Mela: Pomponius Mela

Steph. Byz.: Stefanos Byzantský, *Ethica*

Strabo: Strabón

Suetonius Aug., Tib.: Suetonius, *Augustus*, *Tiberius*

Tac. Ann.: Tacitus, *Annales*

T. Liv.: Titus Livius

Thuc.: Thúkýdidés

Xen. Anab.: Xenofón, *Anabasis*

9.3 Primární antické literární prameny

* Jméno antického autora je uvedeno v podobě uvedené v citované publikaci

Aeschines (1919). *Aeschines: Speeches* (Ch. D. Adams, ed.). Cambridge (MA): Harvard University Press.

Ammianus Marcellinus (1963). *Ammianus Marcellinus* (J. C. Rolfe, ed.). London: W. Heinemann.

Archilochus (1999). Fragments. In D. E. Gerber (ed.) *Greek Iambic Poetry: from the seventh to the fifth centuries BC*. Cambridge (MA): Harvard University Press.

Aristophanes (1907). *Aristophanes Comoediae* (F. W. Hall a W. M. Geldart, edd.). Oxford: Clarendon Press.

Aristotle (1957). *Aristotle's Politica* (W. D. Ross, ed.). Oxford: Clarendon Press.

Arrian (1885). *Arriani Nicomediensis Scripta Minora* (R. Hercher a A. Eberhard, edd.). Leipzig: Teubner.

_____ (1907). *Flavii Arriani Anabasis Alexandri* (A. G. Ross, ed.). Leipzig: Teubner.

Cassius Dio Cocceianus (1914). *Historiae Romanae* (E. Cary a H. B. Foster, edd.). Lodon, New York: Harvard University Press; William Heinemann.

Demosthenes (1903). *Demosthenis Orationes* (S. H. Butcher, ed.). Oxford: Clarendon Press.

_____ (1921). *Demosthenis Orationes* (S. H. Butcher a W. Rennie, edd.). Oxford: Clarendon Press.

Diodóros Sicilský (Diodorus Siculus) (1989). *Diodorus of Sicily in Twelve Volumes with an English Translation by C. H. Oldfather. Vol. 4-8*. Cambridge (MA); London: Harvard University Press; William Heinemann.

Eutropius (1898). *Eutropius* (J. C. Hazzard, ed.). New York: American book company.

Hellanicus (1826). *Hellanici Lesbii Fragmenta* (F. W. Sturz a W. Kanter, edd.). Lipsiae: Hartmann.

Herodotus (1920). *The Histories [with an English translation by A.D. Godley]*. Cambridge: Harvard University Press.

Hérodotos (2004). *Dějiny [přeložil Jaroslav Šonka]*. (3. vyd. ed.). Praha: Academia.

Homer (1920). *Homeri Opera* (T. W. Allen, ed.). Oxford: Clarendon Press.

Homéros (1934). *Homérova Ilias [přeložil, úvodem, poznámkami a slovníčkem opatřil Otmar Vaňorný]*. Praha: Jan Laichter.

Isocrates (1980). *Isocrates with an English Translation in three volumes* (G. Norlin, ed.). Cambridge (MA): Harvard University Press.

Klaudios Ptolemaios (1843). *Claudii Ptolemaii Geographia* (C. F. A. Nobbe, ed.). Lipsiae: Sumptibus et typis Caroli Tauchnitii.

Pausanias (1903). *Pausaniae Graeciae Descriptio*. Lipsiae: Teubner.

Pindar (1997). *Nemean Odes. Isthmian Odes. Fragments* (W. H. Race, ed.). Cambridge (MA): Harvard University Press.

Plato (1903). *Platonis Opera* (J. Burnet, ed.). Oxford: Oxford University Press.

Pliny (2014). *Natural history (Historia Naturalis)* (A. C. Andrews, D. E. Eichholz, W. H. S. Jones, a H. Rackham, edd.). Cambridge (MA), London: Harvard University Press.

Plutarch (1914). *Plutarch's Lives* (B. Perrin, ed.). Cambridge (MA): Harvard University Press.

Pomponius Mela (1816). *Pomponii Melae De situ orbis libri tres* (K. H. Taschucke, ed.). Lipsiae: Sumptibus Frid. Christ. Guil. Vogelii.

Propertius (1898). *Elegies* (L. Mueller, ed.). Leipzig: Teubner.

Pseudo-Scymnus (1846). *Scymni Chii Periegesis quae supersunt* (H. T. Dittrich, ed.). Lipsiae: Teubner.

Pseudo-Skylax (2011). *Pseudo-Skylax's periplous: the circumnavigation of the inhabited world.* (G. Shipley, ed.). Exeter: Bristol Phoenix Press.

Publius Ovidius Naso (1939). *Tristia* (A. L. Wheeler, ed.). Cambridge (MA): Harvard University Press.

Stephanos Byzantios (2006). *Stephani Byzantii Ethnica / recensuit, Germanice vertit, adnotationibus indicibusque instruxit Margarethe Billerbeck* (M. Billerbeck, J. F. Gaertner, B. Wyss, a C. Zubler, edd.). Berolini, Novi Eboraci: de Gruyter.

Strabo (1877). *Geographica* (A. Meineke, ed.). Leipzig: Teubner.

Suetonius (1924). *Suetonius / with an English translation by J. C. Rolfe.*. London: Heinemann.

Tacitus, C. (1859). *Cornelii Taciti libri qui supersunt* (K. Halm, ed.). Lipsiae: Teubner.

Thucydides (1942). *Historiae*. Oxford: Oxford University Press.

Thúkýdidés (1977). *Dějiny peloponnéské války [přeložil Václav Bahník]*. (2. vyd. ed.). Praha: Odeon.

Titus Livius (Livy) (1976). *Ab urbe condita* (B. O. Foster, ed.). Cambridge (MA): Harvard University Press.

Varro (1938). *On the Latin Language* (R. G. Kent, ed.). London, Cambridge (MA): Heinemann, Harvard University Press.

Xenofón (1974). *Anabaze [přeložil Jaroslav Šonka]*. Praha: Odeon.

Xenophon (1904). *Xenophontis opera omnia, vol. 3*. Oxford: Clarendon Press.

9.4 Primární epigrafické prameny

Corpus Inscriptionum Latinarum (n.d.).

Gyuzelev, M. (2002). Ancient Funerary Monuments at Sozopol Archaeological Museum. *Izvestija na Narodnija muzej Burgas*, *4*, 119–129.

_____ (2005). Ancient Funerary Monuments Found at the Necropolis of Kalfata (Sozopol) in the Year of 2002. In T. Stoyanov (ed.) *Heros Hephaistos: Studia in honorem Liubae Ognenova-Marinova*. (131–138). Sofia: Faber Publisher.

_____ (2013). Tituli sepulcrales in necropoli antiqua locis dictis Kalfata and Budzaka prope urbem Sozopolim reperti in effosionibus annorum MMIV et MMV. *Il Mar Nero*, *7*, 115–148.

Inscriptiones Graecae (n.d.).

Krauss, J. (1980). *Die Inschriften von Sestos und der Thrakischen Chersonesos*. Bonn: Rudolf Habelt Verlag.

L'Année épigraphique (n.d.).

Lajtar, A. (2000). *Die Inschriften von Byzantion*. Bonn: Rudolf Habelt Verlag.

Loukopoulou, L., Parissaki, M. G., Psoma, S., a Zournatzi, A. (2005). *Inscriptiones antiquae partis Thraciae quae ad ora maris Aegaei site est: praefecture Xanthes, Rhodopes et Hebri*. Athens: Diffusion de Boccard.

Manov, M. (2008). *Selishnijat zhivot v dolinata na sredna Struma spored antichnite epigrafski pametnitsi ot IV/III v. pr. Ch. - III v. sl. Ch.*. Sofia: BAN - NAIM.

Mihailov, G. (1956). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, I: Inscriptiones orae Ponti Euxini*. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

_____ (1958). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, II: Inscriptiones inter Danubium et Haemum repertae*. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

_____ (1961). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, III,1: Inscriptiones inter Haemum et Rhodopem repertae. Territorium Philippopolis*. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

_____ (1964). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, III,2: Inscriptiones inter Haemum et Rhodopem repertae: A territorio Philippopolitano usque ad oram Ponticam*. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

_____ (1966). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, IV: Inscriptiones in territorio Serdicensi et in vallibus Strymonis Nestique repertae*. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

_____ (1970). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, I,2: Inscriptiones orae Ponti Euxini*. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

_____ (1997). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, V: Inscriptiones novae, addenda et corrigenda*. Sofia: Academiae Litterarum Bulgaricae.

Sayar, M. H. (1998). *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*. Vienna: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Supplementum Epigraphicum Graecum (n.d.).

Velkov, V. (1991). Nadpisi ot Kabile. In V. Velkov (ed.) *Kabile 2*. (7–53). Sofia: Balgarska Akademia na naukite.

_____ (2005). Inscriptions antiques de Messambria (1964-1984). In I. Karayotov (ed.) *Nessebre III*. (159–193). Burgas: Spring Ltd..

9.5 Sekundární prameny

Adams, J. N., Janse, M., a Swain, S. (2002). *Bilingualism in Ancient Society*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Adams, W. L. (2007). 'Symmiktous katoikisas' and the City Foundations of the Thracian Frontier. In A. Iakovidou (ed.) *Thrace in the Graeco-Roman World. Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini-Alexandroupolis 18-23 October 2005*. (3–12). Athens: National Hellenic Research Foundation.

Agre, D. (2009). Hellenistic Gold Plate with Inscription from a Tumular Grave Near Sinemorets, Tsarevo Region. *Archaeologia Bulgarica*, *13*(2), 21–26.

Antonaccio, C. M. (2001). Ethnicity and Colonization. In I. Malkin (ed.) *Ancient Perceptions of Greek Ethnicity*. (113–158). Washington D.C.: Center for Hellenic Studies Trustees for Harvard University.

_____ (2013). Networking the Middle Ground? The Greek Diaspora, Tenth to Fifth Century BC. *Archaeological Review from Cambridge*, *28*(1), 237–251.

Appadurai, A. (1986). *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Archibald, Z. H. (1998). *The Odrysian Kingdom of Thrace*. Oxford: Clarendon Press.

_____ (1999). Thracian Cult - from Practice to Belief. In G. Tsetskhladze (ed.) *Ancient Greeks West and East*. (427–468). Leiden, Boston, Koln: Brill.

_____ (2002). A River Port and Emporion in Central Bulgaria: An Interim Report on the British Project at Vetren. *The Annual of the British School at Athens*, *97*, 309–351.

_____ (2004). Inland Thrace. In M. H. Hansen a T. H. Nielsen (edd.) *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. (885–899). Oxford, New York: Oxford University Press.

_____ (2013). *Ancient Economies of the Northern Aegean: Fifth to First Centuries BC*. Oxford: Oxford University Press.

_____ (2015). L'Aristocratie Odryse: Signes et lieux du pouvoir en Thrace (Ve -IIIe s. av. J.-C.). *CRAI*, *2*, 891–912.

Asheri, D. (1990). Herodotus on Thracian Society. In G. Nenci a O. Reverdin (edd.) *Herodote et les peuples non grecs*. (131–169). Geneve: Fondation Hard, Vandoeuvres.

Atanasov, G. a Yorgov, Y. (2006). The Valley of the Kamchiya River in the Smyadovo-Dragoevo Region during the Classical and Hellenistic Ages. In L. Vagalinski (ed.) *The Lower Danube in Antiquity, 6.-7. 10. 2005, Tutrakan*. (Sofia, 1–8). Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, National Institute of Archaeology and Museum.

Avram, A., Hind, J. G. H., a Tsetskhladze, G. R. (2004). The Black Sea Area. In M. H. Hansen a T. H. Nielsen (edd.) *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. (924–973). Oxford: Oxford University Press.

Bakardzhiev, S. (2008). Sondazhni arheologicheski prouchvanya v m. Yurta pri s. Stroyno, obshtina Elhovo. *Arheologicheski otkritya i razkopki prez 2007 g.*, 471–473.

Baralis, A. (2013). Hellénisation et déshellénisation dans l'espace pontique: le passé antique á l'épreuve des constructions identitaires modernes. In H. Menard a R. Plana-Mallart (edd.) *Contacts de cultures, constructions identitaires et stéréotypes dans l'espace méditerranéen antique*. (91–106). Montpellier: Presses universitaires de la Méditerranée.

Baralis, A. a Panayotova, K. (2013). Burial enclosures and spatial organization of the Classical and early Hellenistic necropoleis of Apollonia Pontica, Kalfata / Budjaka Area. In K. Sporn (ed.) *Griechische Grabbezirke klassischer Zeit: Normen und Regionalismen Akten*. (241–259). München: Hirmer Verlag GmbH.

_____ (2015). Apollonia du Pont, les travaux de la mission archéologique franco-bulgare. *CRAI*, *2*, 945–999.

Barrett, C. a Nankov, E. (2010). Egyptian Imagery in Hellenistic Bulgaria: Lamps from the Thracian City of Seuthopolis. *Newsletter of the Coroplastic Studies Interest Group*, *4*, 17.

Barth, F. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference* (F. Barth, ed.). Boston: Little, Brown and Company.

Bayman, J. M. (2010). The Precarious "Middle Ground": Exchange and the Reconfiguration of Social Identity in the Hawaiian Kingdom. In C. D. Dillian a C. L. White (edd.) *Trade and Exchange: Archaeological Studies from History and Prehistory*. (129–148). New York, London: Springer.

Bekker-Nielsen, T. (1989). *The Geography of Power: Studies in the Urbanization of Roman North-West Europe*. Oxford: Archaeopress.

Benefiel, R. R. (2010). Rome in Pompeii: Wall Inscriptions and GIS. In F. Feraudi-Gruenais (ed.) *Latin on Stone: Epigraphic Research and Electronic Archives*. (45–76). Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth UK: Lexington Books.

Beshevliev, V. (1970). *Untersuchungen über die Personennamen bei den Thrakern*. Amsterdam: Verlag Adolf M. Hakkert.

Bevan, A. a Conolly, J. (2006). Multiscalar Approaches to Settlement Pattern Analysis. In G. Lock a B. L. Molyneaux (edd.) *Confronting Scale in Archaeology*. (217–234). New York: Springer.

_____ (2013). *Mediterranean Islands, Fragile Communities and Persistent Landscapes*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo, Delhi, Mexico City, Cambridge: Cambridge University Press.

Bevan, A., Crema, E. R., Li, X., a Palmisano, A. (2013). Intensities, interactions and uncertainties: some new approaches to archaeological distributions. In A. Bevan a M. Lake (edd.) *Computational Approaches to Archaeological Spaces*. (27–52). Walnut Creek, CA: Left Coast Press.

Bevan, A., Conolly, J., Hennig, C., Johnston, A., Quercia, A., Spencer, L., a Vroom, J. (2013). Measuring chronological uncertainty in intensive survey finds: A case study from Antikythera, Greece. *Archaeometry*, *55*(2), 312–328.

Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London, New york: Routledge.

Bintliff, J. (1996). The Mountain Peoples of Ancient Greece: The Relevance of World-Systems Theory and Neo-Malthusianism to their Development Growth Phase I: Late Geometric to Archaic. In E. Olshausen a H. Sonnabend (edd.) *Gebirgsland als Lebensraum. Stuttgarter Kolloquium zur Historischen Geographie des Altertums*. (Vol. 5, 106–141). Bonn: Rudolf Habelt Verlag.

Blanco-Perez, A. (2016). Nomenclature and Dating Roman Asia Minor: (M.) Aurelius/a and the 3rd Century AD. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, *199*, 271–293.

Bliege Bird, R. a Smith, E. A. (2005). Signaling Theory, Strategic Interaction, and Symbolic Capital. *Current Anthropology*, *46*(2), 221–248.

Boardman, J. (1980). *The Greeks Overseas: Their Early Colonies and Trade*. New York: Thames and Hudson.

Bodel, J. (2001). *Epigraphic Evidence: Ancient History from Inscription*. London, New York: Routledge.

_____ (2012). Latin Epigraphy and the IT Revolution. In J. Davies a J. Wilkes (edd.) *Epigraphy and the Historical Sciences*. (275–296). Oxford, New York: Oxford University Press.

Boring, T. A. (1979). *Literacy in Ancient Sparta*. Leiden: Brill.

Boteva, D. (1985). Obrochni pametnitsi ot svetilishteto na Asklepii Limenos krai Slivnitsa, Sofiiski okrag. *Arkheologia*, *4*, 31–38.

_____ (2002). The Heros of the Thracian Iconic Narrative: A Data Base Analysis. In A. Fol (ed.) *Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology "Thrace and the Aegean", Sofia - Yambol, 25 - 29 September 2000*. (Vol. 2, 817–821). Sofia: Institute of Thracology - Bulgarian Academy of Science.

_____ (2005). Soldiers and Veterans Dedicating Votive Monuments with a Representation of the Thracian Horseman within the Provinces of Lower Moesia and Thrace. In M. Mirković (ed.) *Römische Städte und Festungen an der Donau. Akten der Regionalen Konferenz (16-19 Oktober 2003)*. (199–210). Beograd: Fil. Fak..

_____ (2007). Dedicators with Roman Names and the Indigenous Cult of the Tracian Horseman (a Reprint). *Archaeologica Bulgarica*, *11*(3), 75–89.

_____ (2011). Re-reading Herodotus on the Persian Campaigns in Thrace. In R. Rollinger, B. Truschnegg, a R. Bichler (edd.) *Herodot und das Persische Weltreich Herodotus and the Persian Empire*. (1, 735–759). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Bourdieu, P. (1977). Structures, Habitus, Power: Basis for a Theory of Symbolic Power. In Structures, Habitus, Power: Basis for a Theory of Symbolic Power. *Outline of a Theory of Practice*. (Vol. 233, 159–171). Cambridge: Cambridge University Press.

_____ (1984). The Habitus and the Space of Lifestyles. In The Habitus and the Space of Lifestyles. *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. (169–180). Cambridge (MA): Harvard University Press.

_____ (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.

Bouzek, J., Archibald, Z. H., a Domaradzki, M. (2002). *Pistiros II*. Prague: Karolinum.

Bouzek, J. a Domaradzka, L. (2005). The culture of Thracians and their neighbours. In J. Bouzek a L. Domaradzka (edd.) *International Symposium in Memory of Prof. Mieczyslaw Domaradzki, with a Round Table "Archaeological map of Bulgaria"*. Oxford: BAR International Series.

_____ (2011). Greeks in Inner Thrace. *Eirene*, *47*, 44–59.

Bouzek, J., Domaradzka, L., a Archibald, Z. H. (2007). *Pistiros III*. Prague: Karolinum.

Bouzek, J., Domaradzka, L., a Archibald, Z. H. (2010). *Pistiros IV*. Prague: Karolinum.

Bouzek, J., Domaradzka, L., Gotzev, A., a Archibald, Z. H. (2013). *Pistiros V*. Prague: Karolinum.

Bouzek, J., Domaradzki, M., a Archibad, Z. H. (1996). *Pistiros I: Excavations and Studies*. Praha: Karolinum.

Bouzek, J. a Graninger, D. (2015). Geography. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (12–21). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Bouzek, J., Militky, J., Taneva, V., a Domaradzka, E. (2016). *Pistiros VI*. Prague: Karolinum.

Boyanov, I. (2006). Rimskite veterani ot raiona na Kabile. In I. Iliev (ed.) *IV mezhdunaroden simpozium Poselishten zhivot v Trakia, 9-11 Novembri 2005, Yambol, Kabile*. (235–242). Yambol: Ya.

_____ (2008). *Rimskite veterani v Dolna Mizia i Trakia (I-III v.)*. Sofia: Avalon Publishing.

_____ (2012). Veterans and Society in Lower Moesia and Thrace during the Principate. In L. Vagalinski, N. Sharankov, a S. Torbatov (edd.) *The Lower Danube Roman Limes (1st - 6th c. AD)*. (251–269). Sofia: NAIM BAS.

_____ (2014). *Discoduraterae i emporite v rimska Trakia*. Sofia: Avalon Publishing.

Braund, D. (1984). *Rome and the Friendly King: The Character of the Client Kingship*. London, Canberra, New York: Croom Helm, St. Martin's Press.

Bravo, B. a Chankowski, A. S. (1999). Cités et emporia dans le commerce avec les barbares à la lumière du document dit à tort 'inscription de Pistiros'. *Bulletin de correspondance helléniquenique*, *123*, 275–317.

Bujukliev, H. (1997). Le culte d'Apollon a Augusta Trajana et dans son territoire. In D. Triandaphyllos a D. Terzopoulou (edd.) *Actes 2e symposium international des études thraciennes, Komotini, 20-27 Septembre 1992*. Komotini: Ekdosi morfotikou omilou Komotinis.

Calder, W. M. III. (1996). The Seuthopolis Inscription: IGBR 1731, a New Edition. In R. W. Wallace a E. M. Harris (edd.) *Transitions to Empire: Essays in Greco-Roman History,*

360-146 B.C., in honor of E. Badian. (167–178). Norman, London: University of Oklahoma Press.

Camia, F. (2013). Roman Citizens of Thrace: an Overview. In M. G. Parissaki (ed.) *Thrakika Zetemata II: Aspects of the Roman Province of Thrace*. (165–218). Athens: Diffusion De Boccard.

Card, J. J. (2013). *Archaeology of Hybrid Material Culture*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.

_____ (2013). Introduction. In J. J. Card (ed.) *Archaeology of Hybrid Material Culture*. (1–21). Carbondale, Edwardsville: Southern Illinois University Press.

Carroll, M. (2006). *Spirits of the Dead: Roman Funerary Commemoration in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.

Clark, J. E. a Parry, W. J. (1990). Craft Specialization and Cultural Complexity. *Research in Economic Anthropology*, *12*, 289–346.

Cohen, A. P. (1985). The Symbolic Construction of Community. In The Symbolic Construction of Community. *Symbolic Construction of Community*. (August, 97–118). Florence, KY: Routledge.

_____ (2000). *Signifying Identities: Anthropological perspectives on boundaries and contested values*. London, New York: Routledge.

Comaroff, J. (1985). *Body of Power, Spirit of Resistance: The Culture and History of a South African People*. Chicago: University of Chicago Press.

Constantakopoulou, C. (2007). *The Dance of the Islands: Insularity, Networks, the Athenian Empire, and the Aegean World*. Oxford: Oxford University Press.

Cook, B. F. (1987). *Greek Inscriptions*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.

Cooley, A. E. (2012). *The Cambridge Manual of Latin Epigraphy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Corsten, T. (2006). The Role and Status of the Indigenous Population in Bithynia. In T. Bekker-Nielsen (ed.) *Rome and the Black Sea Region: Domination, Romanisation, Resistance*. (85–92). Aarhus: Aarhus University Press.

Crema, E. R. (2012). Modelling Temporal Uncertainty in Archaeological Analysis. *Journal of Archaeological Method and Theory*, *19*(3), 440–461.

Cusick, J. G. (1998). Historiography of Acculturation: An Evaluation of Concepts and Their Application in Archaeology. In J. G. Cusick (ed.) *Studies in Culture Contact: Interaction, Culture Change and Archaeology*. (23–43). Carbondale: Southern Illinois University Press.

Damyanov, M. (2007). Dionysopolis, its territory and neighbours in the pre-Roman times. In D. V. Grammenos a Elias. K. Petropoulos (edd.) *Ancient Greek Colonies in the Black Sea 2, Vol. 1*. (1–36). Oxford: BAR International Series 1675 (I).

_____ (2010). Greeks and natives in the region of Odessos. In H. Tréziny (ed.) *Grecs et indigens de la catalogue a la Mer Noire*. (Vol. 3, 265–276). Paris: Bibliothèque d'Archéologie Méditerranéenne et Africaine.

_____ (2011). Amphorae from a Tumulus on Kolokita Promontory near Sozopol (Apollonia Pontica). In C. Tzochev, T. Stoyanov, a A. Bozkova (edd.) *Patabs II*. (87–100). Sofia: Bulgarian Academy of Sciences.

_____ (2012). Normative and Non-Normative Burial Practices in the Necropoleis of the Greek Colonies in the Western Black Sea Area. *Ancient West & East East*, *11*, 35–68.

Dana, D. (2011). Onomasticon Thracicum (Onom Thrac). Répertoire des noms indigènes de Thrace, Macédoine Orientale, Mésies, Dacie et Bithynie. *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, *17*(1), 25–45.

_____ (2013). Les Thraces dans les diplomes militaires. Onomastique et statut des persones. In M. G. Parissaki (ed.) *Thrakika Zetemata II: Aspects of the Roman Province of Thrace*. (219–269). Athens: Ekdoseis Iliaia.

_____ (2014). *Onomasticon Thracicum (OnomThrac)*. Athens: Diffusion de Boccard.

_____ (2015). Inscriptions. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (243–264). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Dana, M. (2013). L'intégration des indigènes dans les structures civiques de deux cités du Pont Gauche à l'époque impériale. In P. Fröhlich a P. Hamon (edd.) *Groupes et associations dans les cités grecques Groupes et associations dans les cités grecques: Actes de la table ronde de Paris, INHA, 19-20 juin 2009*. (277–305). Genève: Librairie Droz S.A..

Danov, C. M. (1976). *Altthrakien*. Berlin, New York: Walter De Gruyter.

Delemen, İ. (2006). An Unplundered Chamber Tomb on Ganos Mountain in Southeastern Thrace. *American Journal of Archaeology*, *110*(2), 251–273.

Delev, P. (2015). Thrace from Kotys I to Koroupedion (360-281 BCE). In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (48–58). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

_____ (2015). From Koroupedion to the Beginning of the Third Mithridatic War (281-73 BCE). In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (59–74). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Delchev, D. (2013). Acculturation in Thracia and Moesia Inferior from the 1st to the 4th Century AD - The Role of Settlers of the Eastern Roman Provinces as Cultural Mediators. *Zentrum fur Archaologie und Kulturgeschichte des Schwarzemeerraumes e V., Archaeologia Circumpontica*, *9*, 15–21.

Demetriou, D. (2012). *Negotiating Identity in the Ancient Mediterranean: The Archaic and Classical Greek Multiethnic Emporia*. New York: Cambridge University Press.

Derks, T. (2009). Ethnic identity in the Roman frontier. The epigraphy of Batavi and other Lower Rhine tribes. In T. Derks a N. Roymans (edd.) *Ethnic Constructs in Antiquity: The Role of Power and Tradition*. (239–282). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Derks, T. a Roymans, N. (2009). *Ethnic Constructs in Antiquity: The Role of Power and Tradition*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Detschew, D. (1957). *Die thrakischen Sprachreste*. Wien: Rudolf M. Rohrer.

Detschew, D. (1952). *Charakteristic der Thrakischen sprache*. Sofia: Izdanie na balgarskate akademija na naukite.

Dewar, R. E. (1991). Incorporating Variation in Occupation Span into Settlement-Pattern Analysis. *Society for American Archaeology*, *56*(4), 604–620.

Dietler, M. (1997). The Iron Age in Mediterranean France: Colonial encounters, entanglements, and transformations. *Journal of World Prehistory*, *11*(3), 269–358.

_____ (1998). Consumption, Agency, and Cultural Entanglement: Theoretical Implications of a Mediterranean Colonial Encounter. In J. G. Cusick (ed.) *Studies in Culture Contact Interaction, Culture Change, and Archaeology*. (288–315). Carbondale: Southern Illinois University Press.

_____ (2005). The Archaeology of Colonization and the Colonization of Archaeology. In G. J. Stein (ed.) *The Archaeology of Colonial Encounters: Comparative Perspectives*. (33–68). Santa Fe: School for Advanced Research Press.

_____ (2010). *Archaeologies of Colonialism: Consumption, Entanglement, and Violence in Ancient Mediterranean France*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

Dietler, M. a Herbich, I. (1998). Habitus, techniques, style: An integrated approach to the social understanding of material culture and boundaries. In M. Stark (ed.) *The Archaeology of Social Boundaries*. (232–263). Washington D.C.: Smithsonian Institution Press.

Dimitrov, D. P. (1961). Seuthopolis. *Antiquity*, *35*, 91–102.

Dimitrov, D. P., Čičikova, M., a Alexieva, M. P. (1978). *The Thracian City of Seuthopolis*. (Vol. 38). Oxford: BAR Supplementary Series.

Dimitrov, P. A. (2009). *Thracian Language and Greek and Thracian Epigraphy*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholar Publishing.

Dimitrova, D. (2015). *The Tomb of King Seuthes III in Golyama Kosmatka Tumulus*. Sofia: Arros Publishing House.

Dimitrova, D. a Popov, Z. (1978). *Arkheologicheskite pametnitsi v Yambolski okrag*. Sofia: Okrazhen istoricheski muzei.

Dimitrova, N. (2002). Inscriptions and Iconography in the Monuments of the Thracian Rider. *Hesperia*, *71*(2), 209–229.

Dimova, B. (2014). Royal Bodies, Invisible Victims: Gender in the Funerary Record of Late Iron Age and Early Hellenistic Thrace. In C. N. Popa a S. Stoddard (edd.) *Fingerprinting the Iron Age*. (33–47). Oxford and Philadelphia: Oxbow Books.

Dinchev, V. (1997). *Rimskite vili v dneshnata balgarska teritoria*. Sofia: Agato.

Díaz-Andreu, M. (2015). Ethnic Identity and Ethnicity in Archaeology. In J. Wright (ed.) *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. (Vol. 8, 102–105). Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo: Elsevier.

Domaradzka, L. (1996). Graffiti from Pistiros. In J. Bouzek, M. Domaradzki, a Z. H. Archibald (edd.) *Pistiros I*. (89–95). Prague: Karolinum.

_____ (2002). Pistiros and Its Contribution to Classical Greek Epigraphy. In K. Rabazhiev a R. Gicheva (edd.) *Pitye: Izsledovanie v chest na prof. Ivan Marazov*. (294–302). Sofia: Anubis.

_____ (2005). Greek Classical and Hellenistic Graffiti from Thrace (6th/5th - 3rd C. BC). In K. Rabadžiev (ed.) *Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Ludmili Getov*. (Suppl. IV, 296 – 307). Sofia: Presses universitaires St. Kliment Ohridski.

_____ (2013). Newly discovered graffiti on pottery from Pistiros (2004-2010). In J. Bouzek, L. Domaradzka, A. Gotzev, a Z. H. Archibald (edd.) *Pistiros V*. (198–206). Prague: Karolinum.

Domaradzki, M. (1991). Zapadnata krepostna stena na Kabile. In V. Velkov (ed.) *Kabile 1*. (54–82). Sofia: Balgarska Akademia na naukite.

_____ (1991). Kultura na Trakite prez kasnozhelyaznata epocha v Kazanlashkiya krai. In M. Chicikova (ed.) *Trakiiskata kultura prez elinisticheskata epocha v Kazanlashkiya krai*. (125–143). Kazanlak: Muzei Iskra Kazanlak.

Dominguez, A. J. (1999). Hellenisation in Iberia?: The Reception of Greek Products and Influences by the Iberians. In G. R. Tsetskhladze (ed.) *Ancient Greeks West and East*. (301–329). Leiden, Boston, Koln: Brill.

Donnellan, L. (2006). Ethnic Identity in the Western Black Sea Area: The cases of Histria, Kallatis and Apollonia Pontika (7th – 4/3rd centuries BC). *Talanta*, *XXXVI-XXXV*, 189–267.

Draganov, D. (1991). Kontramarkite na Kabile. In V. Velkov (ed.) *Kabile 2*. (198–218). Sofia: Balgarska Akademia na naukite.

_____ (1993). *Monetosecheneto na Kabile*. Sofia: Dios.

Droogers, A. (2015). Syncretism. In J. Wright (ed.) *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences Behavioral Sciences*. (Vol. 23, 881–884). Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo: Elsevier.

Dumanov, B. (2015). Thrace in Late Antiquity. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (91–105). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Dumont, A. a Homolle, T. (1892). Inscriptions et monuments figurés de la Thrace. In A. Dumont (ed.) *Mélanges d'archéologie et d'épigraphie*. (307–581). Paris: Libraire des Écoles Francaises d'Athénes et de Rome.

Duncan-Jones, R. (1974). *Economy of the Roman Empire: quantitative studies*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.

Earle, T. (1989). The Evolution of Chiefdoms. *Current Anthropology*, *30*(1), 84–88.

Eckstein, A. M. (2010). Macedonia and Rome, 221–146 BC. In J. Roisman a I. Worthington (edd.) *A Companion to Ancient Macedonia*. (225–250). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Feraudi-Gruenais, F. (2010). Latin on Stone: Epigraphy and Databases. In F. Feraudi-Gruenais (ed.) *Latin on Stone: Epigraphic Research and Electronic Archives*. (1–19). Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth UK: Lexington Books.

Fernández-Götz, M. (2013). Revisiting Iron Age Ethnicity. *European Journal of Archaeology*, *16*(1), 116–136.

_____ (2013). Revisiting Iron Age Ethnicity. *European Journal of Archaeology*, *16*(1), 116–136.

Fernoux, HL. (2004). *Notables des cités de Bithynie aux époques hellénistique et romaine (IIIe siècle av. J.-C. IIIe siècle apr. J.-C)*. Lyon: Maison de l'Orient et de la Méditerranée.

Filov, B., Velkov, I., a Mikov, V. (1934). *Die Grabhügelnekropole bei Duvanlii in Südbulgarien*. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences.

Flannery, K. V. (1972). The Cultural Evolution of Civilizations. *Annual Review of Ecology and Systematics*, *3*, 399–426.

Fol, A. (1997). L'Hellenisation des Thraces - leur chance d'entrer dans l'histoire. In [s.n.] (ed.) *Actes 2e symposium international des études thraciennes, Komotini, 20-27 Septembre 1992*. (Vol. I, 71–74). Komotini: Edition de l'Association Culturelle de Komotini.

Fol, A. a Marazov, I. (1977). *Thrace and the Thracians*. London: Balding and Mansell Ltd..

Fol, A. a Spiridonov, T. (1983). *Istoricheska geografiya na Trakiiskite plemena do III v. pr. n. e.*. Sofia: Izdatelstvo na Bulgarskata Akademiya na Naukite.

Frankenstein, S. a Rowlands, M. (1978). The internal structure and regional context of Early Iron Age society in south-western Germany. *Bulletin of the Institute of Archaeology*, *15*, 73–112.

Fraser, P. (2000). Ethnics as Personal Names. In S. Hornblower a E. Matthews (edd.) *Greek Personal Names: Their Value as Evidence*. (149–157). Oxford, New York: Oxford University Press.

Freeman, P. W. M. (1997). Mommsen to Havefield: the origins of studies of Romanization in late 19th-c. Britain. In D. J. Mattingly (ed.) *Dialogues in Roman Imperialism: Power, Discourse, and Discrepant Experience in the Roman Empire*. (27–50). Portsmouth, Rhode Island: British Academy.

French, D. H. (2013). *Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. 3 Milestones. Fasc. 3.4 Pontus et Bithynia*. Ankara: British Institute at Ankara.

Gager, J. G. (1999). *Curse Tablets and Binding Spells from the Ancient World*. Oxford: Oxford University Press.

Garcia Ramon, J. L. (2007). Thessalian Personal Names and the Greek Lexicon. In E. Matthews (ed.) *Old and New Worlds in Greek Onomastics*. (29–68). Oxford, New York: Oxford University Press.

Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Ithaca: Cornell University Press.

Gergova, D. (1995). Skias - The Newly-discovered Inscription from the Thracian Tumulus near Kupinovo, Veliko Turnovo District. *Thracia*, *11*, 385–392.

Gerov, B. (1980). Die lateinisch-griechische Sprachgrenze auf der Balkanhalbinsel. In G. Neumann a J. Untermann (edd.) *Die Sprachen im Römischen Reich der Kaiserzeit*. (BJ Beheift ed., 147–166). Bonn: Habelt in Komm..

_____ (1989). *Inscriptiones Latinae Bulgaria Repertae*. Sofia: University Kliment Ohridski Press.

Getov, L. (1991). Mogilen nekropol ot elinisticheskata epocha pri Kabile. In V. Velkov (ed.) *Kabile 1*. (168–197). Sofia: Balgarska Akademia na naukite.

_____ (2003). Cohors I Athoitorum in Kabyle (Epigraphic record). *Thracia*, *15*, 121–124.

Goceva, Z. (1992). Le Culte d´Apollon. *Dialogues d'histoire ancienne*, *18*(2), 163–171.

Golden, M. (1998). *Sport and Society in Ancient Greece*. Cambridge: Cambridge University Press.

Graham, A. J. (1992). Abdera and Teos. *The Journal of Hellenic Studies*, *112*, 44–73.

Graninger, D. (2012). Documentary Contexts for the 'Pistiros Inscription'. *Electrum*, *19*, 99–110.

_____ (2015). Ethnicity and Ethne. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (22–32). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Gregory, I. N. (2003). *A Place in History: A Guide to Using GIS in Historical Research*. Oxford: Oxbow Books.

Gregory, I. N. a Ell, P. S. (2007). *Historical GIS: Technologies, Methodologies and Scholarship*. Cambridge: Cambridge University Press.

Habicht, C. (2000). Foreign Names in Athenian Nomenclature. In S. Hornblower a E. Matthews (edd.) *Greek Personal Names: Their Value as Evidence*. (119–128). Oxford, New York: Oxford University Press.

Hales, S. a Hodos, T. (2010). *Material Culture and Social Identities in the Ancient World*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hall, E. (1989). *Inventing the Barbarian: Greek Self-definition through Tragedy*. Oxford: Clarendon Press.

Hall, J. M. (1997). *Ethnic Identity in Greek Antiquity*. Cambridge: Cambridge University Press.

_____ (2002). *Hellenicity: Between Ethnicity and Culture*. Chicago: The University of Chicago Press.

Handzhiyska, V. a Lozanov, I. (2010). Kabile prez elinistecheskata epocha (po danni ot poslednite archeologicheski prouchvania). In R. Georgieva, T. Stoyanov, a D. Momchilov (edd.) *Yugoiztochna Bulgaria prez 2-1 chiliadoletie pr. Chr.*. (247–270). Varna: Zograf.

Hansen, M. H. (2001). What is a document? An Ill-Defined Type of Source. *Classica et Medievalia*, *52*, 317–343.

Hansen, M. H. a Nielsen, T. H. (2004). *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Harding, A. (2013). World Systems, Cores, and Peripheries in Prehistoric Europe. *European Journal of Archaeology*, *16*(3), 378–400.

Harrison, T. (2002). *Greeks And Barbarians*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Hartog, F. (1988). *The Mirror of Herodotus: the representation of the other in the writing of history, transl. Janet Lloyd [1980]*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

Haynes, I. P. (2011). Early Roman Thrace: New Evidence from Bulgaria. *Journal of Roman Archaeology, Supplement*, *82*.

Heller, A. (2015). Membership of the boule in the Inscriptions of Asia Minor: A Mark of Elevated Status. In A. B. Kuhn (ed.) *Social Status and Prestige in the Graeco-Roman World*. (247–267). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Hermary, A., Panayotova, K., Baralis, A., Damyanov, M., a Riapov, A. (2010). *Apollonia du Punt (Sozopol): La nécropole de Kalfata (V-III s. av. J.-C.)*. Aix-en-Provence: Centre Camille Jullian.

Hernández, A. A., Guenter, S. P., a Zender, M. U. (2003). Sak Tz'i', a Classic Maya Center: A Locational Model Based on GIS and Epigraphy. *Society for American Archaeology*, *14*(2), 179–191.

Hingley, R. (1997). Resistance and domination in Roman Britain. In D. J. Mattingly (ed.) *Dialogues in Roman Imperialism: Power, Discourse, and Discrepant Experience in the Roman Empire*. (81–100). Portsmouth, Rhode Island: British Academy.

Hodos, T. (2006). *Local Responses to Colonization in the Iron Age Mediterranean*. London, New York: Routledge.

Hollenstein, L. (1975). Zu den Meilensteinen der römischen Provinzen Thracia und Moesia Inferior. *Studia Balcanica*, *10*, 23–44.

Hornblower, S. (2000). Personal Names and the Study of the Ancient Greek Historians. In S. Hornblower a E. Matthews (edd.) *Greek Personal Names: Their Value as Evidence*. (129–144). Oxford, New York: Oxford University Press.

Horsley, G. H. R. (1999). *Homer in Pisidia: Degrees of literateness in a backwoods province of the Roman Empire*. Armidale: University of New England, NSW.

Champion, T. C. (2005). *Centre and Periphery: Comparative Studies in Archaeology*. (One World ed.). London, New York: Routledge.

Chaniotis, A. (2005). Inscribed Instrumenta Domestica and the Economy of Hellenistic and Roman Crete. In Z. H. Archibald, J. K. Davies, a V. Gabrielsen (edd.) *Making, Moving and Managing. The New World of Ancient Economies 323-31 BC*. (92–116). Oxford: Oxbow Books.

Chichikova, M. (1984). Antichna keramika. In D. P. Dimitrov, M. Chichikova, A. Balkanska, a L. Ognenova-Marinova (edd.) *Sevtopolis, Tom 1*. (18–114). Sofia: Izdatelstvo na Balgarskate Akademia na naukite.

Iliev, I., Ross, S., Sobotkova, A., Bakardzhiev, S., a Connor, S. (2012). *The Tundzha Regional Archaeological Project: Elhovo Survey*. Yambol: Izdatelstvo Ya.

Ilieva, P. (2007). Thracian Greek 'symbiosis' on the Shore of the Aegean. In A. Iakovidou (ed.) *Thrace in the Graeco-Roman World: Proceedings of the 10th International Congress of Thracology Komotini-Alexandroupolis 18-23 October 2005*. Athens: National Hellenic Research Foundation.

_____ (2011). The 'Warlike' Thracians and the Greeks: The Politics of the Written Logos versus the 'Silent Discourse of Things' as Evidence for Mixed Habitation in Aegean Thrace. *Seminarium Thracicum*, *7*, 25–47.

Isaac, B. (1986). *The Greek Settlements in Thrace until the Macedonian Conquest*. Leiden: Brill.

Ivanov, M. (2008). Social Status and Cultural Identity in Roman Thrace: (Grave Stelai and Altars). *Ancient West & East*, *7*, 135–150.

Ivanov, R. (2012). *Roman Cities in Bulgaria*. Sofia: Marin Drinov.

Janouchová, P. (2013). Thrácké Nymfy a řecké nápisy: možné využití GIS v epigrafice. *Auriga*, *55*(2), 5–26.

_____ (2013). The Cult of Bendis in Athens and Thrace. *Graeco-Latina Brunensia*, *18*(1), 95–106.

_____ (2014). Database of Greek inscriptions 'Hellenisation of Ancient Thrace': a final report on investigations during 2013-2014. *Studia Hercynia*, *18*(1-2), 67–74.

_____ (2016). The Ancestral Apollo Cult in Ancient Thrace: A Result of Internal Colonisation ?. *Ancient West & East*, *15*, 83–101.

_____ (2017). Thracians, Greeks or Romans? The inhabitants of ancient Thrace and their identity based on funerary inscriptions. In M. A. Janković a V. Mihailovič (edd.) *Reflections of Roman Imperialism*. ([v tisku]). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

_____ (2018). The Epigraphic Evidence from Kazanlak and Yambol, c. 500 BC - AD 300. In S. A. Ross, A. Sobotkova, J. Tzvetkova, G. Nekhrizov, a S. Connor (edd.) *Tundzha Regional Archaeological Project, Surface Survey, Palaeoecology, and related Studies (2009-2011): Final Report*. ([429—-452]). Oxford: Oxbow books.

Janouchová, P. a Weissová, B. (2015). The Use of Writing in the Funerary Context in Classical and Hellenistic Thrace. In [nepublikováno] (ed.) *Symposium on Mediterranean Archaeology, 12 - 14 November 2015, Kemer-Antalya, Turkey*. ([nepublikováno]). [s.n.]: [s.n.].

Jarrett, M. G. (1969). Thracian Units in the Roman Army. *Israel Exploration Journal*, *19*(4), 215–224.

Jenkins, R. (2008). *Social Identity*. (3rd ed., 246). London, New York: Routledge.

Jireček, C. (1877). *Die Heerstrasse von Belgrad nach Constantinopel*. Prague: F. Tempsky.

_____ (1911). *Geschichte der Serben*. Gotha: Friedrich Adreas Perthes.

Johnson, G. A. (1973). *Local Exchange and Early State Development in Southwestern Iran*. Ann Arbor: Museum of Anthropology, University of Michigan.

Jones, A. H. M. (1971). *The Cities of the Eastern Roman Provinces*. Oxford: Clarendon Press.

Jones, S. (1997). *The Archaeology of Ethnicity: Constructing Identities in the Past and Present*. London, New York: Routledge.

Jourdan, C. (2015). Creolization: Sociocultural Aspects. In J. Wright (ed.) *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. (Vol. 5, 1, 117–121). Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo: Elsevier.

Kallet, L. (2002). *Money and the Corrosion of Power in Thucydides: The Sicilian Expedition and Its Aftermath*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

Kazarow, G. I. (1938). *Die Denkmäler des thrakischen Reitergottes in Bulgarien*. Budapest: Institut für Münzkunde und Archäologie der P. Pázmány-Universität.

Kitov, G. (1994). Trakiiski mogili v hinterlanda na Sevtopolis. In D. Draganov (ed.) *Poselishten zhivot v drevna Trakiia, III Mezhdunaroden simpozium, Kabile, 17-21 May, Yambol*. (85–91). Yambol: Istoricheski Muzei Yambol.

_____ (1995). Les tumuli royaux dans 'La vallée des rois'. *Orpheus*, *5*, 5–21.

_____ (1999). Royal Insignia, Tombs and Temples in the valley of the Thracian Rulers. *Archaeologia Bulgarica*, *3*(1), 1–20.

_____ (2001). A Newly Found Thracian Tomb with Frescoes. *Archaeologia Bulgarica*, *5*(2), 15–29.

_____ (2004). Novi nabludenia v Alexadrovskata grobnitsa. *Arkheologia*, *1-2*, 42–51.

_____ (2005). The Newly Discovered Tombs of the Thracian Ruler Seuthes III. *Archaeologia Bulgarica*, *9*(2), 39–54.

Kitov, G. a Dimitrov, P. (2008). A 4th century BC Thracian Golden Signet-ring from the Dalakova Mogila Tumulus (SE Bulgaria). *Archaeologia Bulgarica*, *7*(2), 25–32.

Kitov, G. a Krasteva, M. (1993). A 4th century BC Thracian Royal Tomb from the Kazanluk Region, Southern Bulgaria. *Talanta*, *24-25*, 59–75.

Kitov, G. a Theodossiev, N. (1995). New data on Thracian archaeology and religion from the tumuli near the villages of Shipka and Sheinovo in the Kazanlak region. *Thracia*, *11*, 317–336.

Korhonen, K. (2011). Language and Identity in the Roman Colonies of Sicily. In R. J. Sweetman (ed.) *Roman Colonies in the First Century of their Foundation*. (7–31). Oxford: Oxbow Books.

Kostoglou, M. (2010). Iron, Connectivity and Local Identities in the Iron Age to Classical Mediterranean. In P. van Dommelen a A. B. Knapp (edd.) *Material Connections in the Ancient Mediterranean*. (170–189). London, New York: Routledge.

Kurtz, D. C. a Boardman, J. (1971). *Greek Burial Customs*. New York: Cornell University Press.

Langslow, D. R. (2002). Approaching Bilingualism in Corpus Languages. In J. N. Adams, M. Janse, a S. Swain (edd.) *Bilingualism in Ancient Society*. (23–51). Oxford, New York: Oxford University Press.

Lavelle, B. M. (1992). The Pisistratids and the Mines of Thrace. *Greek, Roman and Byzantine Studies*, *33*(1), 5–23.

Liddell, H. G., Scott, R., Jones, H. S., a McKenzie, R. (1996). *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.

Liebmann, M. (2013). Parsing Hybridity: Archaeologies of amalgamation in seventeenth-century New Mexico. *The Archaeology of Hybrid Material Culture*, (39), 25–49.

Loukopoulou, L. (1989). *Contribution a l'histoire de la Thrace Propontique durant la periode archaique*. Athens: Diffusion de Boccard.

_____ (1989). Athen, Colons et indigènes dans la Thrace Propontique. *Klio*, *1*(71), 78–83.

_____ (2004). Thrace from Nestos to Hebros. In M. H. Hansen a T. H. Nielsen (edd.) *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. (870–884). Oxford: Oxford University Press.

_____ (2005). Addendum on the Inscription of Vetren: Custom duties of the Odrysians. In J. Bouzek a L. Domaradzka (edd.) *International Symposium in Memory of Prof. Mieczyslaw Domaradzki*. Oxford: BAR International Series.

_____ (2008). Les inscriptions des trésors nord-balkaniques. In L. D. Loukopoulou a S. Psoma (edd.) *Thrakika Zetemata I*. (139–167). Athens: Diffusion de Boccard.

Loukopoulou, L. a Lajtar, A. (2004). Propontic Thrace. In M. H. Hansen a T. H. Nielsen (edd.) *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. (912–923). Oxford, New York: Oxford University Press.

Lozanov, I. (2006). Kabile prez kasnoelinisticheskata i rimskata epocha: problemi na selishtnoto razvitie - 2 v. pr. Ch. - 4 v. sl. Ch.. In I. Iliev (ed.) *IV mezhdunaroden simpozium Poselishten zhivot v Trakia, 9-11 Novembri 2005, Yambol, Kabile*. (145–176). Yambol: Ya.

_____ (2015). Roman Thrace. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (75–90). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Mackil, E. (2014). Ethnos and Koinon. In J. McInerney (ed.) *A Companion to Ethnicity in the Ancient Mediterranean*. (270–284). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

MacMullen, R. (1982). The Epigraphic Habit in the Roman Empire. *The American Journal of Philology*, *103*(3), 233–246.

Madzharov, M. (2009). *Rimski patishta v Balgaria: prinos v razvitieto na rimskata patna sistema v provintsiite Mizia i Trakia*. Veliko Turnovo: Faber Publisher.

Malkin, I. (1987). *Religion and Colonization in Ancient Greece*. Leiden: Brill.

_____ (1998). The Middle Ground: Philoktetes in Italy. *Kernos*, *11*, 131–141.

_____ (2001). *Ancient Perceptions of Greek Ethnicity*. Washington D.C.: Center for Hellenic Studies Trustees for Harvard University.

_____ (2004). Postcolonial Concepts and Ancient Greek Colonization. *Modern Language Quarterly*, *65*(3), 341–364.

_____ (2005). Networks and the Emergence of Greek Identity. In I. Malkin (ed.) *Mediterranean Paradigms and Classical Antiquity*. (56–74). Abingdon, New York: Routledge.

_____ (2011). *A Small Greek World: Networks in the Ancient Mediterranean*. Oxford, New York: Oxford University Press.

_____ (2014). Between Collective and Ethnic Identities: a conclusion. *Identité ethnique et culture matérielle dans le monde grec. Actes de la table ronde organisée à Paris (INHA) les 10 et 11 décembre 2010. (Dialogues d'histoire ancienne. Supplément, 10)*, *Supplement*, 283–292.

Malkin, I., Constantakopoulou, C., a Panagopoulou, K. (2009). *Greek and Roman Networks in the Mediterranean*. London, New York: Routledge.

Manov, M. (2002). Who Was Rhaskouporis, Killed in 11 B.C.. In A. Fol (ed.) *Thrace and the Aegean: Eigth International Congress of Thracology. Sofia - Yambol, 25-29 Spetember 2000*. (627–631). Sofia: International Foundation Europa Antiqua - Sofia; Institute of Thracology, Bulgarian Academy of Sciences.

_____ (2006). Die Inschriften auf den Silbergefässen und dem Bronzehelm von Seuthes III. aus dem Grabhügel Goljama Kosmatka. *Archaeologica Bulgarica*, *10*(3), 27–34.

_____ (2009). Hellenistic Inscription on a Gold Appliqué from Sinemorets. *Archeologia Bulgarica*, *13*(2), 27–30.

Marwick, B. (2017). Computational Reproducibility in Archaeological Research: Basic Principles and a Case Study of Their Implementation. *Journal of Archaeological Method and Theory*, *24*(2), 424–450.

Mason, H. J. (1974). *Greek Terms for Roman Institutions*. Toronto: Hakkert.

Mattingly, D. J. (1997). Introduction: Dialogues of power and experience in the Roman Empire. In D. J. Mattingly (ed.) *Dialogues in Roman Imperialism: Power, Discourse, and Discrepant Experience in the Roman Empire*. (7–24). Portsmouth, Rhode Island: British Academy.

_____ (2010). Cultural Crossover: Global and Local Identities in the Classical World. In S. Hales a T. Hodos (edd.) *Material Culture and Social Identities in the Ancient World*. (283–296). Cambridge: Cambridge University Press.

Mauss, M. (1966). *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies (transl. Ian Cunnison)*. London: Cohen and West.

May, J. M. F. (1966). *The Coinage of Abdera (540-345 BC)*. London: Royal Numismatic Society.

McLean, B. H. (2002). *An Introduction to Greek Epigraphy of the Hellenistic and Roman Periods from Alexander the Great down to the Reign of Constantine (323 B.C.-A.D. 337)*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

McNutt, M., Lehnert, K., Hanson, B., Nosek, B. A., Ellison, A. M., a King, J. L. (2016). Liberating field science samples and data. *Science*, *351*(6277), 1024–1026.

Meiggs, R. (1972). *The Athenian Empire*. Oxford: Clarendon Press.

Meritt, B. D., Wade-Gery, H. T., a McGregor, M. F. (1950). *The Athenian Tribute Lists*. Princeton, New Jersey: The Americal School of Classical Studies at Athens.

Meskell, L. a Preucel, R. W. (2004). *Companion to Social Archaeology*. Malden, Oxford, Carlton: Wiley-Blackwell.

Meyer, E. A. (1990). Explaining the Epigraphic Habit in the Roman Empire: The Evidence of Epitaphs. *The Journal of Roman Studies*, *80*, 74–96.

Mihailov, G. (1977). Les noms thraces dans les inscriptions des pays thraces. In H. G. Pflaum a N. Duval (edd.) *L'onomastique latine. Actes du colloque du Paris, 13-15 octobre 1975*. Paris: C.N.R.S..

_____ (1983). Les inscriptions comme source de l'histoire des états thraces. *Pulpudeva*, *4*, 21–27.

_____ (2007). *Scripta Minora: Épigraphie, onomastique et culture thraces* (P. Dimitrov, ed.). Sofia: Éditions NBU.

Mihailov, G. a Velkov, V. (1987). L'Epigraphie en Bulgarie. *Acta Centri Historiae Terra Antiqua Balcanica*, *2*, 201–332.

Mihajlović, V. D. a Janković, M. A. (2014). Foreword: Edges of the "Roman world", imperialism and identities. In Foreword: Edges of the "Roman world", imperialism and identities. *The Edges of the Roman World*. (x–xix). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Millett, M. (1990). *The Romanization of Britain: An Essay in Archaeological Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Minkova, M. (2000). *The Personal Names of the Latin Inscriptions in Bulgaria*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Mitrev, G. (2017). The Data for Paroecopolis/Parthicopolis and the Problem on the Name of the Ancient Town at Sandanski. In E. Nankov (ed.) *Sandanski and its Territory during Prehistory, Antiquity and Middle Ages*. (106–112). Veliko Tarnovo: American Research Centre in Sofia.

Morgan, C. (2001). Ethne, Ethnicity, and Early Greek States, ca. 1200-480 BC. In I. Malkin (ed.) *Ancient Perceptions of Greek Ethnicity*. (75–112). Cambridge (MA); London: Harvard University Press.

_____ (2003). *Early Greek States Beyond the Polis*. London, New York: Routlegde.

Morpurgo Davies, A. (2000). Greek Personal Names and Linguistic Continuity. In S. Hownblower a E. Matthews (edd.) *Greek Personal Names: Their Value as Evidence*. (15–40). Oxford: Oxford University Press.

_____ (2002). The Greek Notion of Dialect. In T. Harrison (ed.) *Greeks and Barbarians*. (153–171). Edinburgh: Edinburgh University Press.

Nankov, E. (2007). An Ivory Scabbard Chape from Seuthopolis Rediscovered: Evidence for a Xiphos from Early Hellenistic Thrace?. *Archaeologia Bulgarica*, *11*(1), 37–46.

_____ (2007). Toward the Thracian Religion in the Early Hellenistic Period: A Terracotta Figurine of Kybele from Seuthopolis Reconsidered. *Archaeologia Bulgaricaa Bulgarica*, *11*(3), 47–67.

_____ (2008). The Fortifications of the Early Hellenistic Thracian City of Seuthopolis: Breaking the Mold. *Archaeologia Bulgaricaa Bulgarica*, *12*(3), 15–56.

_____ (2009). The Circulation of Bronze Macedonian Royal Coins in Seuthopolis: A Reappraisal. In C. O. Aygun (ed.) *SOMA 2007: Proceedings of the XI Symposium on Mediterranean Archaeology, Istanbul Technical University, 24-29 April 2007*. (270–276). Oxford: Archaeopress.

_____ (2012). Beyond Hellenization: Reconsidering Greek Literacy in the Thracian City of Seuthopolis. In M. Manov (ed.) *Vasilka Gerasimova Tomova in memoriam*. (107–124). Sofia: NAIM.

_____ (2015). Urbanization. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (399–411). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

_____ (2015). The Mobility of Macedonian Army in Thrace during the Reign of Philip II and the Inscribed Lead Sling Bullets from Kozi Gramadi. *Bulgarian e-Journal of Archaeology*, *5*, 1–13.

_____ (2015). In Search of a Founder and the Early Years of Heraclea Sintica. *Papers of the American Research Centre in Sofia*, *2*, 7–35.

Nekhrizov, G. (2015). Dolmens and Rock-Cut Monuments. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (126–143). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Nekhrizov, G., Parvin, M., a Kecheva, N. (2013). Prouchvane na andgrobni mogili ot nekropola pri selata Yasenovo i Golyamo Dryanovo, obshtina Kazanlak. *Problemi i izsledvaniya na Trakiiskata kultura*, *VI*, 17–41.

Oakley, J. H. (2004). *Picturing Death in Classical Athens*. New York: Cambridge University Press.

Ognenova-Marinova, L. (1980). Quis autem erat Epimenes?. *Klio*, *62*, 47–49.

Ognenova-Marinova, L., Reho, M., Cimbuleva, J., Sasselov, D., Velkov, V., a Karayotov, I. (2005). *Nessebre III*. Burgas: Spring Ltd..

Oppermann, M. (2006). *Der Thrakische Reiter: Des Ostbalkanraumes im Spannungsfeld von Graecitas, Romanitas und Lokalen Traditionen*. Langenweissbach: Beier & Beran.

O'Shea, J. M. a Barker, A. W. (1996). Measuring Social Complexity and Variation: A Categorical Imperative?. In J. E. Arnold (ed.) *Emergent Complexity: The Evolution of Intermediate Societies*. (13–24). Ann Arbor: International Monographs in Prehistory.

Owen, S. (2005). Analogy, Archaeology and Archaic Greek Colonization. In H. Hurst a S. Owen (edd.) *Ancient Colonizations: Analogy, Similarity and Difference*. (5–22). London: Duckworth.

Panayotova, K. (2007). Burial and post-burial rites in the necropoleis of the Greek colonies on the Bulgarian Black Sea Littoral. In D. V. Grammenos a Elias. K. Petropoulos (edd.) *Ancient Greek Colonies in the Black Sea, Vol. 2 (1)*. (85–126). Oxford: Archaeopress.

Papazoglu, F. (1980). O „helenizaciji" i „romanizaciji". *Glas Srpske akademije nauka i umetnosti*, *320*(2), 21–36.

Parissaki, M. G. (2007). *Prosopography and Onomasticon of Aegean Thrace*. Athens: Kentron Hellēnikēs kai Rōmaikēs Archaiotētos.

_____ (2009). Étude sur l'organisation administrative de la Thrace a l'epoque romaine: l'histoire des stratégies. *REG*, *122*(2), 319–357.

_____ (2013). *Thrakika Zetemata II: Aspects of the Roman Province of Thrace Aspects of the Roman Province of Thrace*. Athens: Diffusion de Boccard.

Parker, R. (2011). *On Greek Religion*. Ithaca: Cornell University Press.

Paunov, E. I. (2015). Introduction to the Numismatics of Thrace, ca. 530 BCE - 46 CE. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (265–292). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Petrova, A. (2015). *Funerary Reliefs from the West Pontic Area (6th-1st centuries BC)*. Leuven, Paris, Bristol: Peeters.

Petzl, G. (2012). Greek Epigraphy and Greek Language. In J. Davies a J. Wilkes (edd.) *Epigraphy and the Historical Sciences*. (49–60). Oxford, New York: Oxford University Press.

Pike, K. L. (1954). *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behaviour*. Glendale: Summer Institute of Linguistics.

Pitts, M. (2008). Globalizing the local in Roman Britain: An anthropological approach to social change. *Journal of Anthropological Archaeology*, *27*(4), 493–506.

Popov, H. (2015). Settlements. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (109–125). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Popper, K. R. (2005). *The Logic of Scientific Discovery*. London, New York: Routledge.

Poulter, A. G. (2007). *The Transition to Late Antiquity in the Danube and Beyond*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Prag, J. (2002). Epigraphy by numbers: Latin and the epigraphic culture in Sicily. In A. E. Cooley (ed.) *Becoming Roman, writing Latin? Literacy and Epigraphy in the Roman West*. (15–31). Portsmouth, Rhode Island: Journal of Roman Archaeology.

_____ (2013). Sicilian Identity in the Hellenistic and Roman Periods: Epigraphic Considerations. In P. Martzavou a N. Papazarkadas (edd.) *Epigraphical Approaches to the Post-Classical Polis: Fourth Century BC to Second Century AD*. (37–56). Oxford: Oxford University Press.

_____ (2013). Epigraphy in the western Mediterranean: a Hellenistic phenomenon?. In J. R. W. Prag a J. C. Quinn (edd.) *The Hellenistic West: Rethinking the Ancient Mediterranean*. (320–347). Cambridge, New York: Cambridge University Press.

Randsborg, K. (1994). Greek Peripheries and Barbarian Centres: Economic Realities and Cultural Responses. In P. Bilde, T. Engberg-Pedersen, L. Hannestad, J. Zahle, a K. Randsbborg (edd.) *Centre and Periphery in the Hellenistic World*. (86–123). Aarhus: Aarhus University Press.

Raycheva, M. a Delchev, D. (2016). The Lesičeri pillar and the transfer of funerary architecture trends from Bithynia to Roman Thrace. In The Lesičeri pillar and the transfer of funerary architecture trends from Bithynia to Roman Thrace. *1st International RaLATh Conference "Cities, Territories and Identities"*. (poster). Plovdiv, 7-10 October 2016: 1st International RaLATh Conference "Cities, Territories and Identities".

Redfield, R., Linton, R., a Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for Study of Acculturation. *American Anthropologist*, *38*(1), 149–152.

Renfrew, C. (1986). Introduction: Peer Polity Interaction and Socio-Political Change. In C. Renfrew a J. F. Cherry (edd.) *Peer Polity Interaction and Socio-Political Change*. (1–18). Cambridge: Cambridge University Press.

Romer, F. E. (1998). *Pomponius Mela's Decription of the World*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Ross, S. A., Sobotkova, A., Nekhrizov, G., Tsvetkova, J., a Connor, S. E. (2018). *Tundzha Regional Archaeological Project, Surface Survey, Palaeoecology, and related Studies (2009-2011): Final Report*. ([v tisku]). Oxford: Oxbow Books.

Rowlands, M. (1987). Centre and Periphery: a review of a concept. In M. Rowlands, M. Larsen, a K. Kristiansen (edd.) *Centre and Periphery in the Ancient World*. (1–11). Cambridge: Cambridge University Press.

Rowlands, M., Larsen, M., a Kristiansen, K. (1978). *Centre and Periphery in the Ancient World*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sahlins, M. D. (1963). Poor Man, Rich Man, Big-Man, Chief: Political Types in Melanesia and Polynesia. *Comparative Studies in Society and History*, *5*(3), 285–303.

Saller, R. P. a Shaw, B. D. (1984). Tombstones and Roman Family Relations in the Principate: Civilians, Soldiers and Slaves. *The Journal of Roman Studies*, *74*, 124–156.

Saller, R. (2001). The Family and Society. In J. Bodel (ed.) *Epigraphic Evidence: Ancient history from inscriptions*. (95–117). London, New York: Routledge.

Samsaris, D. (1980). *O exellinismos tis Thrakis kata tin elliniki kai romaiki archaiotita*. Thessaloniki: Dissertation thesis.

_____ (1985). Les consequences de la conquete romaine dans les colonies grecques du litoral de la Thrace -Egeene. *Thracia Pontica*, *2*, 227–242.

_____ (1989). *La vallée du Bas-Strymon à l'époque impériale. Contribution épigraphique à la topographie, l'onomastique, l'histoire et aux cultes de la province romaine*. (Vol. 18, 1, 203–382). Ioannina: Dodone.

_____ (1993). *Les Thraces dans l'empire Romain d'Orient: Le Territoire de la Grece actuelle*. Jannina: [s.n.].

Sapiro, G. (2015). Habitus: History of a Concept. In J. Wright (ed.) *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. (Vol. 10, 1973, 484–489). Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo: Elsevier.

Sartre, M. (2007). The Ambiguous Name: the Limitations of Cultural Identity in Graeco-Roman Syrian Onomastics. In E. Matthews (ed.) *Old and New Worlds in Greek Onomastics*. (199–232). Oxford, New York: Oxford University Press.

Sayar, M. H. (1998). *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*. Vienna: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Sears, M. A. (2013). *Athens, Thrace, and the Shaping of Athenian Leadership*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sharankov, N. (2005). A Greek Graffito in the Thracian Tomb near Alexandrovo. *Archaeologia Bulgarica*, *9*(1), 29–35.

_____ (2005). Unknown Governors of Provincia Thracia , Late I-Early II Century AD. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, *151*, 235–242.

_____ (2011). Language and Society in Roman Thrace. In I. P. Haynes (ed.) *Early Roman Thrace: New Evidence from Bulgaria*. (135–156). Portsmouth, Rhode Island: Journal of Roman Archaeology 82.

_____ (2016). Notes on Greek Inscriptions from Bulgaria. In M. Slavova a N. Sharankov (edd.) *Studia Classica Serdicensia: Monuments and Text in Antiquity and Beyond*. (305–361). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.

Sheedy, K. (2013). Nymphodorus of Abdera: mint magistrate and proxenos?. *Numismatic Association of Australia*, *24*, 39–47.

Shipley, G. (2011). *Periplous: The Circumnavigation of the Inhabited World*. Bristol: Phoenix Press.

Scheidel, W., Meeks, E., a Weiland, J. (2012). *ORBIS: The Stanford Geospatial Network Model of the Roman World*. Retrieved from http://orbis.stanford.edu/orbis2012/ORBIS{_}v1paper{_}20120501.pdf

Schuler, C. (2012). Inscriptions and Identities of Rural Population Groups in Roman Asia Minor. In J. K. Davies a J. Wilkes (edd.) *Epigraphy and the Historical Sciences*. (63–100). Oxford, New York: Oxford University Press.

Silliman, S. W. (2013). What, Where, and When is Hybridity. In J. J. Card (ed.) *Archaeology of Hybrid Material Culture*. (486–500). Carbondale, Edwardsville: Southern Illinois University Press.

Slawisch, A. (2007). *Die Grabsteine der römischen Provinz Thracia. Aufnahme, Verarbeitung und Weitergabe überregionaler Ausdruckmittel am Beispiel der Grabsteine einer Binnenprovinz zwischen Ost und West*. Langenweissbach: Beier & Beran.

Snow, D. R., Gahegan, M., Giles, C. L., Hirth, K. G., Milner, G. R., Mitra, P., a Wang, J. Z. (2006). Cybertools and Archaeology. *Science*, *311*(5763), 958–959.

Sobotkova, A. (2013). Resisting Rule in Ancient Thrace. In M. Manoledakis (ed.) *Exploring the Hospitable Sea: Proceedings of the International Workshop on the Black Sea in Antiquity held in Thessaloniki, 21–23 September 2012*. (133–146). Oxford: BAR International Series.

_____ (2018). Contemporaneity and Uncertainty in Kazanlak survey datasets: (How much) are we overcounting?. In S. A. Ross, A. Sobotkova, J. Tzvetkova, G. Nekhrizov, a S. Connor (edd.) *Tundzha Regional Archaeological Project, Surface Survey, Palaeoecology, and related Studies (2009-2011): Final Report*. ([s.p.]). Oxford: Oxbow Books.

Sobotkova, A., Ross, S. A., Nehrizov, G., a Weissova, B. (2010). Tundzha Regional Archaeological Project Kazanluk Survey: Preliminary Report. Spring 2009 and 2010. *Studia Hercynia*, *XIV*, 56–66.

Sobotkova, A. a Ross, S. (2015). The Tundzha Regional Archaeology Project: Social Complexity and the Rise of the State in Early Thrace. *Ancient History: Resources for Teachers*, *45*, 1–25.

Souček, J. (2011). Řekové a barbaři v Ísokratově díle. *Auriga*, *53*, 33–44.

Sourvinou-Inwood, C. (1996). *"Reading" Greek Death: to the end of the Classical Period*. Oxford: Clarendon Press.

Stein, G. J. (1998). World System Theory and Alternative Modes of Interaction in the Archaeology of Culture Contact. In J. G. Cusick (ed.) *Studies in Culture Contact: Interaction, Culture Change, and Archaeology*. (220–255). Carbondale: Southern Illinois University Press.

_____ (2005). *The Archaeology of Colonial Encounters: Comparative Perspectives*. Santa Fe: School for Advanced Research Press.

_____ (2005). Introduction: The Comparative Archaeology of Colonial Encounters. In G. J. Stein (ed.) *The Archaeology of Colonial Encounters: Comparative Perspectives*. (1–29). Santa Fe: School for Advanced Research Press.

Stewart, C. (2007). Creaolization: History, Etnography, Theory. In C. Stewart (ed.) *Creolization: History, Etnography, Theory*. (1–25). Walnut Creek, CA: Left Coast Press.

Stewart Lowndes, J. S., Best, B. D., Scarborough, C., Afflerbach, J. C., Frazier, M. R., O'Hara, C. C., ... Halpern, B. S. (2017). Our path to better science in less time using open data science tools. *Nature Ecology & Evolution*, *1*(6), s41559—-017—-0160.

Stoyanov, T. (1997). *Sboryanovo 1: Mogilen nekropol ot rannozheleznaza epocha*. Sofia: Svyat, Nauka.

_____ (2001). The Getic Capital at Sboryanovo (North-Eastern Bulgaria). *Talanta*, *32-33*, 207–221.

Tabakova, G. (1959). Svetilishteto na Apolon Zerdenski pri s. Kran, Starozagorsko. *Izvestia na Archeologicheski Institut*, *22*, 97–110.

Tabakova-Tsanova, G. (1961). Trakiisko svetilishte pri s. Viden, Starozagorsko. *Izvestia na Archeologicheski Institut*, *24*, 203–219.

_____ (1980). Svetilishteto na Apolon Teradeenos pri s. Kran, Starozagorsko. In I. Venedikov a A. Fol (edd.) *Trakiiski pametnitsi II, Trakiiski svetilishta*. (173–194). Sofia: Izdatelstvo na Balgarskate Akademia na naukite.

_____ (1991). Prinos kam archeologicheskata karta na Kazanlaskyia raion. In M. Chichikova (ed.) *Trakiiskata kultura prez elinisticheskata epocha v Kazanlashkiya krai*. (103–124). Kazanlak: Firma Nadezhda print.

Tabakova-Tsanova, G. a Ovcharov, T. (1976). Villa rustica krai Kazanlak. *Izvestia muzeite na jugoiztochna Bulgaria*, *1*, 25–50.

Tacheva, M. (2000). *Sevt III., Sevtopolis i Kabile (341 - 252 g. pr. Ch.) spored epigrafskite i numizmatichnite danni / Seuthes III., Seuthopolis und Kabyle (341 - 252 v. Chr.) nach der epigraphischen und numismatischen Angaben*. Sofia: Agato.

Tacheva-Hitova, M. (1983). *Eastern Cults in Moesia Inferior and Thracia*. Leiden: E. J. Brill.

Tainter, J. A. (1988). *The Collapse of Complex Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Talbert, R. J. A. (2000). *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*. Princeton: Princeton University Press.

Theodossiev, N. (1997). A New Early Thracian Inscription from Bulgaria. *Kadmos*, *26*, 174.

_____ (2011). Ancient Thrace during the First Millenium BC. In G. R. Tsetskhladze (ed.) *The Black Sea, Greece, Anatolia and Europe in the First Millenium BC*. (1–60). Leuven: Peeters.

_____ (2014). Ancient Thrace Between the East and the West. In C. N. Popa a S. Stoddard (edd.) *Fingerprinting the Iron Age*. (157–160). Oxford and Philadelphia: Oxbow Books.

Tiverios, M. (2008). Greek Colonisation in the Northern Aegean. In G. Tsetskhladze (ed.) *Greek Colonisation. An Account of Greek colonies and Other Settlements Overseas*. (1–154). Leiden, Boston: Brill.

Tomas, A. (2007). Inter Moesos et Thraces. A Contribution to the Studies on the Rural Hinterland of Novae in Lower Moesia. *Archeologia*, *58*, 31–47.

_____ (2016). *Inter Moesos et Thraces: The Rural Hinterland of Novae in Lower Moesia (1st - 6th centuries AD)*. Oxford: Archaeopress.

Tomaschek, W. (1893). *Die Alten Thraker*. (Vols. 1-2, IV). Wien: F. Tempsky.

Topalilov, I. (2012). *Rimskiat Filipopol. Tom 1: Topografia, Gradoustroistvo i Architektura*. Sofia: Faber Publisher.

_____ (2013). The Veterans and their Descendents in the Elite of Philippopolis, Thrace. In A. R. Solas a MG. Parissaki (edd.) *Armées grecques et romaines dans le nord des Balkans*. (185–196). Gdańsk - Toruń: Akanthina.

Tsetskhladze, G. R., De Angelis, F., a Boardman, J. (2004). *The archaeology of Greek colonisation: essays dedicated to Sir John Boardman*. (40). Oxford: Oxford University Committee for Archaeology.

_____ (2004). *The archaeology of Greek colonisation: essays dedicated to Sir John Boardman*. (40). Oxford: Oxford University Committee for Archaeology.

Tsetskhladze, G. R. (2004). Greek Penetration of the Black Sea. In G. R. Tsetskhladze a F. DE Angelis (edd.) *The Archaeology of Greek Colonisation: Essays dedicated to Sir John Boardman*. (111–135). Oxford: Oxford University School of Archaeology.

_____ (2006). Revisiting Ancient Greek Colonisation. In Revisiting Ancient Greek Colonisation. *Greek Colonisation. An Account of Greek colonies and Other Settlements Overseas*. (Vol. I, xxiii–lxxxiii). Leiden, Boston: Brill.

Tsiafakis, D. (2000). The Allure and Repulsion of Thracians in the Art of Classical Athens. In B. Cohen (ed.) *Not the Classical Ideal, Athens and the Construction of the Other in Greek Art*. (364–389). Leiden: Brill.

Tsonchev, D. (1941). *Le sanctuaire thrace près du village de Batkoun*. Sofia: Impr. de l'État.

Tušlová, P., Weissová, B., a Bakardzhiev, S. (2014). Stroyno Excavation Project, introduction to the site of Yurta–Stroyno and report on the 2014 season. *Studia Hercynia*, *XVIII*(1-2), 16–24.

Tušlová, P., Weissová, B., Bakardzhiev, S., Čisťakova, V., Frecer, R., a Janouchová, P. (2016). The Stroyno Archaeological Project, Report on the Season 2015. *Studia Hercynia*, *19*(1-2), 247–265.

Tzochev, C. (2016). Accounts from the Treasury of Seuthes III: Inscribed Silver Plate Found in the Tomb of the Golyama Kosmatka Mound. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, *85*(4), 779–794.

Van Dommelen, P. (1998). Conceptualizing colonialism. Mediterranean archaeology and the study of colonialism. In P. Van Dommelen (ed.) *On Colonial Grounds*. (15–36). Leiden: Faculty of Archaeology, University of Leiden.

_____ (2005). Colonial Interactions and Hybrid Practices: Phoenician and Carthaginian Settlement in the Ancient Mediterranean. In G. J. Stein (ed.) *The Archaeology of Colonial Encounters: Comparative Perspectives*. (109–141). Santa Fe: School for Advanced Research Press.

Van Dommelen, P. a Knapp, A. B. (2010). *Material Connections in the Ancient Mediterranean: Mobility, Materiality and Mediterranean Identities*. London, New York: Routledge.

Van Nijf, O. (2015). Civic Mirrors: Honorific Inscriptions and the Politics of Prestige. In A. B. Kuhn (ed.) *Social Status and Prestige in the Graeco-Roman World*. (233–245). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Vanvalkenburgh, P. (2013). Hybridity, Creolization, Mestizaje: A Comment. *Archaeological Review from Cambridge*, *28*(1), 301–322.

Veligianni, C. H. R. (1995). Abdera, Maroneia, Ainos und der Odrysenstaat. *Tekmeria*, *1*, 137–172.

_____ (1998). Hebryzelmis, Sohn des Seuthes, Prianeus. *Tekmeria*, *4*, 101–112.

Velkov, V. (1969). Incriptions de Mesembria (1956-1963). In I. Venedikov, T. Ivanov, a L. Ognenova-Marinova (edd.) *Nessebre I*. (179–224). Sofia: Academie Bulgare des Sciences.

_____ (1977). *Cities in Thrace and Dacia in Late Antiquity*. Amsterdam: Adolf M. Hakkert.

_____ (1982). Kabile. Mestopolozhenie, pouchvania, izvori. In T. Ivanov (ed.) *Kabile 1*. (7–17). Sofia: Balgarska Akademia na naukite.

Velkov, V. a Domaradzka, L. (1996). Kotys I. (383/2-359 B. C.) and Emporion Pistiros in Thrace. In J. Bouzek, M. Domaradzki, a Z. H. Archibald (edd.) *Pistiros I*. (Vol. I, 205–216). Prague: Author.

Velkov, V., Gočeva, Z., a Tapkova Zaimova, V. (1981). *Izvori za istoriata na Trakia i trakite*. Sofia: Izdatelstvo na Balgarskata Akademia na naukite.

Venedikov, I. (1969). *Nessebre I*. Sofia: Editions de l'Academie bulgare des Sciences.

_____ (1977). Thrace. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin, New Series*, *35*(1), 72–80.

Vladkova, P. (2016). Nicopolis ad Istrum: The City of the Dead. In M. Slavova a N. Sharankov (edd.) *Studia Classica Serdicensia V: Monuments and Texts in Antiquity and Beyond*. (409–423). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.

Vlassopoulos, K. (2013). *Greeks and Barbarians*. Cambridge: Cambridge University Press.

_____ (2013). The Stories of the Others: Storytelling and Intercultural Communication in the Herodotean Mediterranean. In E. Almagor a J. Skinner (edd.) *Ancient Ethnography: New Approaches*. (49–75). London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.

Vranič, I. (2012). The Classical and Hellenistic Economy and the 'Paleo-Balkan' Hinterland: A Case Study of the Iron Age 'Hellenized Settlements'. *Balcanica*, *43*, 29–49.

_____ (2014). The "Hellenization" process and the Balkan Iron Age archaeology. In M. A. Jankovič, V. D. Mihajlovič, a S. Babič (edd.) *The Edges of the Roman World*. (33–47). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholar Publishing.

_____ (2014). 'Hellenisation' and Ethnicity in the Continental Balkan Iron Age Ivan. In C. N. Popa a S. Stoddart (edd.) *Fingerprinting the Iron Age*. (161–172). Oxford and Philadelphia: Oxbow books.

Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-system. I, Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York, London: Academic Press.

Webster, J. (2001). Creolizing the Roman Provinces. *American Journal of Archaeology*, *105*(2), 209–225.

Weissova, B. (2013). Project for the Verification of Burial Mounds in Ancient Thrace. Methods and Preliminary Results from the Regions of Stara Zagora, Yambol and Pazardzhik. In L. Bombardieri, A. D'Agostino, G. Guarducci, V. Orsi, a S. Valentini (edd.) *SOMA 2012: Identity and Connectivity*. Oxford: BAR International Series 2581 (II).

_____ (2016). Quantification of Burial Mounds in Yambol District, Ancient Thrace. *Ancient West & East*, *15*, 115–129.

White, R. (1991). *The Middle Ground: Indians, Empires, and Republics in the Great Lakes Region, 1650-1815* (R. White, ed.). Cambridge, New York: Cambridge University Press.

_____ (2011). Preface to the twentieth anniversary edition. In Preface to the twentieth anniversary edition. *The Middle Ground: Indians, Empires, and Republics in the Great Lakes Region, 1650-1815*. (2nd editio ed., xi–xxiv). New York: Cambridge University Press.

Whitehouse, R. a Wilkins, J. (2005). Greeks and Nnatives in South-East Italy: approaches to the archaeological evidence. In T. Champion (ed.) *Centre and Periphery. Comparative studies in archaeology*. (103–127). London, New York: Routledge.

Whitley, J. (1991). Social Diversity in Dark Age Greece. *The Annual of the British School at Athens*, *86*, 344–365.

Whitley, J. (2001). *The Archaeology of Ancient Greece*. Cambridge: Cambridge University Press.

Witschel, C. (2010). The Epigraphic Habit in Late Antiquity: An Electronic Archive of Late Roman Inscriptions Ready for Open Access. In F. Feraudi-Gruenais (ed.) *Latin on Stone: Epigraphic Research and Electronic Archives*. (77–95). Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth UK: Lexington Books.

Woolf, G. (1994). Becoming Roman, Staying Greek: Culture, Identity and the Civilizing Process in the Roman East. *Proceedings of the Cambridge Philological Society*, *40*, 116–143.

_____ (1997). Beyond Romans and Natives. *World Archaeology*, *28*(3), 339–350.

_____ (1998). *Becoming Roman: The Origins of Provincial Civilization in Gaul*. Cambridge: Cambridge University Press.

_____ (2004). Cultural Change in Roman Antiquity: Observation on Agency. *Kodai*, *13/14*, 157–167.

_____ (2009). Cruptorix and His Kind. Talking Ethnicity on the Middle Ground. In T. Derks a N. Roymans (edd.) *Ethnic Constructs in Antiquity: The Role of Power and Tradition*. (207–217). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Worthington, I. (2015). *By the Spear*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Xydopoulos, I. K. (2004). The Thracian Image in the Archaic Literature. The Absence of Otherness. *Peri Thrakes*, *34*, 11–22.

_____ (2007). The Concept and Representation of Northern Communities in Ancient Greek Historiography: The Case of Thucydides. In J. Pan-Montoyo a F. Pedersen (edd.) *Communities in European History: Representations, Jurisdictions, Conflicts*. (1–22). Pisa: Edizioni Plus.

_____ (2007). The Thracian Image in Herodotus and the Rhetoric of Otherness. In The Thracian Image in Herodotus and the Rhetoric of Otherness. *Proceedings of the Mediterranean Crossroads Conference (MCC): New Trends in the Study of the Mediterranean and its history at the onset of the 21st century*. (593–604). Athens, Oxford: Author.

_____ (2010). Defining Identities in the Black Sea Region: The Case of the Massagetae in Greek Literary Sources. *EGNATIA*, *14*, 19–28.

_____ (2010). The Odrysian Kingdom after Philip II: Greek- and Self-perception. *Eirene*, *XLVI*, 213–222.

Zahrnt, M. (2015). Early History of Thrace. In J. Valeva, E. Nankov, a D. Graninger (edd.) *A Companion to Ancient Thrace*. (35–47). Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

Zacharia, K. (2008). Herodotus' Four Markers of Greek Identity. In K. Zacharia (ed.) *Hellenisms: Culture, Identity, and Ethnicity from Antiquity to Modernity*. (21–36). Aldershot, Burlington: Ashgate Publishing.

Zelnick-Abramowitz, R. (2005). *Not Wholy Free: The Concept of Manumission and the Status of Manumitted Slaves in the Ancient Greek World*. Leiden, Boston: Brill.

Zgusta, L. (1980). Die Rolle des Griechischen in römischen Kaiserreich. In G. Neumann a J. Untermann (edd.) *Die Sprachen im Römischen Reich der Kaiserzeit*. (121–145). Koln, Bonn: Rheinland Verlag, Rudolf Habelt Verlag.

10 Apendix A - Tabulky

Tabulka 10.1 Charakteristika komplexní společnosti dle Taintera (1988).

Charakteristika společnosti dle Tainter (1988, 22-31)	Kmenově uspořádaná společnost (Big Man society, chiefdom)	Státní uspořádání (Early state)
Rozložení moci	Úzká vrstva aristokratů v čele s jedním panovníkem, dědičnost moci založena na příbuzenských vztazích	Profesionalizovaná vrstva vládnoucích jedinců; centralizace moci
Legitimizace moci	Charisma, autorita a společenský status vládnoucího jedince, schopnost zajistit si následovníky; nestabilní	Stabilní území, byrokratický aparát, organizované vojenské jednotky, centrální státní ideologie; relativně stabilní
Struktura společnosti	Homogenní společnost, bez výrazných společenských a ekonomických rozdílů, velký důraz na existující příbuzenské vztahy; kulturně a etnicky konzervativní společnost	Heterogenní společnost, ekonomická a společenská specializace, stratifikace společnosti, nerovnoměrné rozložení moci a ekonomických prostředků; kulturní a etnická heterogeneita společnosti
Kulturní charakteristika	Ideologie slouží k legitimizaci moci vládnoucí vrstvy; náboženství není centrálně organizováno	Jednotná státní ideologie a náboženství, sounáležitost na základě územního principu

Tabulka 10.2a Schéma databáze *Hellenization of Ancient Thrace* s vysvětlením jednotlivých položek. Přehled hodnot je uváděn ve formě, jakou má v databázi.

Položka v HAT databázi	Popis	Hodnoty: pův. angl. termín v HAT databázi	Datový typ	Formát při exportu
Heurist ID	Automaticky vytvořené identifikační číslo záznamu		Číselná hodnota	Číslovka
Creator of the record	Tvůrce záznamu v databázi		Text	Text
Checked	Záznam zkontrolován administrátorem	Yes; No; Blank	Předvolené hodnoty	Text
IDENTIFICATION section	Základní identifikace nápisu dle korpusu, v němž byl nápis vydán			
Corpus Name	Jméno epigrafického korpusu	I Aeg Thrace; IG Bulg 1; IG Bulg 2; IG Bulg 3,1; IG Bulg 3,2; IG Bulg 4; IG Bulg 5; IK Byzantion; IK Sestos; Other; Perinthos-Herakleia	Předvolené hodnoty	Text
Corpus ID Number	Identifikační číslo dle epigrafického korpusu		Text	Text
Corpus ID Numeric	HAT identifikační číslo; každý korpus má daný specifický rozsah čísel		Číselná hodnota	Číslovka
SEG Number	Identifikační číslo dle *SEG*		Text	Text
GEOGRAPHY section	Informace o místě náezu nápisu získané z korpusu			
Location	Moderní a antické jméno lokality, a region antického sídla, v němž byl nápis nalezen	Modern location; Ancient site; Ancient site - region	Text	Text
Geolocation	Zeměpisné koordináty místa nálezu	Latitude; Longitude; projekce WGS 84	Koordináty	Koordináty
Position certainty	Koeficient přesnosti místa nálezu	1 Certain; 2 Vicinity; 3 Region; 4 Uncertain	Předvolené hodnoty	Text
Geography Notes	Poznámky k umístění nápisu		Text	Text
Reuse	Sekundární použití nápisu	Yes; No; Blank	Předvolené hodnoty	Text
Archaeological Context	Známý archeologický kontext	Commercial; Funerary; Habitation; Other; Religious/Ritual; Secondary	Předvolené hodnoty	Text
Mound	Nápis je možné připsat konkrétní mohyle, byl nalezen v její blízkosti či na mohyle	Yes; No; Blank	Předvolené hodnoty	Text

Tabulka 10.2b Schéma databáze *Hellenization of Ancient Thrace* s vysvětlením jednotlivých položek. Přehled hodnot je uváděn ve formě, jakou má v databázi.

Položka v HAT databázi	Popis	Hodnoty: pův. angl. termín v HAT databázi	Datový typ	Formát při exportu
OBJECT METADATA section	Informace o nosiči nápisu získané z korpusu			
Material Category	Druh materiálu, z nějž byl předmět vyroben	Metal; Other; Perishable; Pottery; Stone	Předvolené hodnoty	Text
Stone	Druh kamene	Limestone; Marble; Other	Předvolené hodnoty	Text
Origin of Stone	Původ kamene		Text	Text
Object Category	Druh předmětu	Architectural Feature; Mosaic; Other; Sculpture; Stele; Vessel; Wall	Předvolené hodnoty	Text
Preservation	Stupeň dochování, odhadovaný od původní podoby předmětu	1 Intact (100%); 2 Slightly Damaged (75%); 3 Heavily Damaged (50%); 4 Almost Destroyed (25%); 5 Squeeze; 6 Drawing; 7 Lost; 8 Undeterminable	Předvolené hodnoty	Text
Decoration	Druh použité dekorativní techniky	Relief; Painted; Other; N/A	Předvolené hodnoty	Text
Relief Decoration	Druh reliéfní dekorace předmětu	Architectural/Ornamental; Figural; Other	Předvolené hodnoty	Text
Architectural Relief	Druh architektonické dekorace předmětu	Altar; Architectural Moulding; Base; Column, Crown; Floral Motive; Geometric Motive; Naiskos, Other	Předvolené hodnoty	Text
Figural Relief	Druh figurální dekorace předmětu	Animal; Artemis-like; Asclepius; Crowning; Fight/Hunt/Athletes; Funerary Portrait; Group of People; Heracles; Horse Rider; Sacrifice; Sitting Woman; Standing Zeus/Poseidon; Funerary Scene/Symposion; Three Nymphs; Other, Dionysus; Nemesis; Sitting Man; Statue; Zeus and Hera; Standing Person	Předvolené hodnoty	Text
Decoration Notes	Poznámky k dekoraci		Text	Text
Visual Record Availability	Dostupnost vizuálního materiálu	Yes; No; Blank	Předvolené hodnoty	Text
TEXTUAL METADATA section	Interpretace založené na základě obsahu a formátu nápisu			
Start Year (StartYR)	Počáteční rok nejzazší datace editora korpousu; terminus post quem; minusové hodnoty znamenají rok př. n. l.; plusové hodnoty rok n. l.		Číselná hodnota	Číslovka
End Year (EndYR)	Konečný rok nejzazší datace editora korpusu; terminus ante quem; minusové hodnoty znamenají rok př. n. l.; plusové hodnoty rok n. l.		Číselná hodnota	Číslovka
Relative Date	Relativní datace dle výskytu osobních jmen, ligatur, a tvaru písmen; interpretace na základě textu a vizuálního materiálu	Not Roman; Roman	Předvolené hodnoty	Text
Century	Výčet všech století, do nichž byl nápis datován editorem korpusu		Číselná hodnota	Číslovka
Dialect	Dialekt; interpretace na základě textu	Aeolic; Doric; Immitation; Ionic-Attic; Other	Předvolené hodnoty	Text
Latin	Přítomnost latiny v textu nápisu	Yes; No	Předvolené hodnoty	Text

Tabulka 10.2c Schéma databáze *Hellenization of Ancient Thrace* s vysvětlením jednotlivých položek. Přehled hodnot je uváděn ve formě, jakou má v databázi.

Položka v HAT databázi	Popis	Hodnoty: pův. angl. termín v HAT databázi	Datový typ	Formát při exportu
Language Form	Forma použitého jazyka; interpretace na základě textu	Prose; Verse; Undistinguishable	Předvolené hodnoty	Text
Script	Druh použitého písma; interpretace na základě vizuálního materiálu	Attic; Euboean; Thasos/Paros; Roman Style; Graffiti	Předvolené hodnoty	Text
Layout	Vizuální podoba uspořádání textu; interpretace na základě vizuálního materiálu	Stoichedon; Irregular; Boustrophedon	Předvolené hodnoty	Text
Document Typology	Základní typologie nápisu; interpretace na základě textu	Public; Private; Uncertain	Předvolené hodnoty	Text
Public Documents	Základní typologie veřejného nápisu; interpretace na základě textu	Accounts/Lists; Religious/Ritual; Legal/Regulations; State Decrees; Honorary Decrees; Other	Předvolené hodnoty	Text
Private Documents	Základní typologie soukromého nápisu; interpretace na základě textu	Dedicatory; Funerary; Ownership; Other	Předvolené hodnoty	Text
Document Typology Notes	Poznámky k typologii nápisu a obecně k intepretacím založeným na čtení textu		Text	Text
Extent of Lines	Maximální dochovaný počet řádků textu		Číselná hodnota	Číslovka
KEYWORDS section	Hledané termíny vyskytující se v textu nápisu			
Administrative Keywords	Hledaná slova s administrativní tematikou	viz Tabulka Administrative Keywords	Předvolené hodnoty	Text
Formulaic Keywords	Typické formulace vyskytující se v řeckých nápisech	viz Tabulka Formulaic Keywords	Předvolené hodnoty	Text
Honorific Keywords	Hledaná slova s honorifikační tematikou	viz Tabulka Honorific Keywords	Předvolené hodnoty	Text
Religious Keywords	Hledaná slova s náboženskou a rituální tematikou	viz Tabulka Religious Keywords	Předvolené hodnoty	Text
Epithet	Epiteta náležející božstvům		Text	Text
NAMES section	Jména vyskytující se v textu nápisu			
Collective Group Names	Názvy a pojmenování skupin lidí		Předvolené hodnoty	Text
Geographic Names	Geografická jména a pojmenování		Předvolené hodnoty	Text
Imperial Titulature	Přítomnost římské císařské titulatury	Yes; No; Blank	Předvolené hodnoty	Text
Currency	Přítomnost zmínky peněžní měny	Yes; No; Blank	Předvolené hodnoty	Text
PERSONAL NAMES section	Identifikace osob vyskytujících se v textu nápisu			
Person	Identifikace konkrétní osoby vyskytující se na nápise		Předvolené hodnoty	Text
ATTACHMENTS section	Obrazové přílohy			
Visual Documentation	Připojené vizuální dokumenty		Příloha	Příloha

Tabulka 10.3a Přehled jednotlivých korpusů a přidělených řad identifikačních čísel nápisů.

Jméno korpusu	HAT Číselný kód: první nápis	HAT Číselný kód: poslední nápis (k 12. září 2016)	Celkový počet nápisů
I Aeg Thrace	10001	10499	499
IG Bulg 1,2	20001	20479.3	660

Tabulka 10.3b Přehled jednotlivých korpusů a přidělených řad identifikačních čísel nápisů.

IG Bulg 2	30480	30877	410
IG Bulg 3,1	40878	41551	626
IG Bulg 3,2	51552	51897	319
IG Bulg 4	61902	62353	442
IG Bulg 5	75003	75932	504
Perinthos-Herakleia	80001	80315	266
IK Sestos	90001	90072	72
IK Byzantion	95001	96066	454
Other - Jiné zdroje	100001	100421	413

Tabulka 10.4 Koeficient přesnosti místa nálezu, jeho vyjádření v kilometrech a počet nápisů spadajících do dané kategorie.

Index přesnosti místa nálezu	Popis přesnosti místa nálezu	Okruh v km okolo udávaného bodu (tzv. buffer-zone)	Celkem nápisů
1	Místo nálezu identifikované s konkrétní archeologickou lokalitou, či lze místo identifikovat dle informací z lemmatu s přesností 1 km.	Do 1 km	1540
2	Místo nálezu je určeno pouze blízkostí nejbližšího města či vesnice, v jejichž regionu byl nápis nalezen.	Do 5 km	2323
3	Místo nálezu spadá do širšího regionu daného města, či byl nápis nalezen v sekundárním kontextu (v kostele, ve zdech apod.).	Do 20 km	590
4	Místo nálezu je neznámé, či dle editora pouze pravděpodobné, či známe pouze současné umístění např. v muzeu.	Nad 20 km	212

Tabulka 10.5a Příklady způsobů uvádění datace dle editora korpusu v originálním jazyce použitém v daném korpusu a jejich číselné ekvivalenty v HAT databázi.

Příklady způsobů uvádění datace dle editora korpusu	Hodnota Start Year (terminus post quem)	Hodnota End Year (terminus ante quem)
anno 337-361 p	337	361
anno 232/3 a	-232	-233
inter annos 161/0a - 75/6p	-161	76
saeculo 1a	-100	0
saeculo 1p	0	99
saeculo 3-2a	-300	-101
	100	212
annis Tito imperatore	79	81
half of the 3rd c. BC	-260	-240
first half of the 3rd c. BC / partis prioris	-300	-250
second half of the 3rd c. BC	-250	-200
last third of the 2nd c. AD	270	299
end of the 2nd c. BC	-215	-201
beginning of the 2nd c. BC	-300	-285
after mid-2nd c. BC	-250	-230
last years of 2nc c. BC	-210	-201
Archaic p.	-700	-479
Classic p.	-479	-338
Hellenistic p.	-338	-30
Mid-hellenistic	-280	-201
Late-hellenistic	-200	-30
Roman	-30	476
Imperial	-27	284
Principate	-27	284

Tabulka 10.5b Příklady způsobů uvádění datace dle editora korpusu v originálním jazyce použitém v daném korpusu a jejich číselné ekvivalenty v HAT databázi.

Dominate	284	476
ante anno 212	-27	212
post anno 212	212	476
ante ABC	-700	ABC
post XYZ	XYZ	476

Tabulka 10.6a Přehled hledaných administrativních termínů, jejich kulturní původ a krátký popis. Administrativní termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Administrativní termín	Typ	Původ	Krátký popis
2302	Agon	Související s kulturou	Řecký	Závod, soutěžní klání
1805	Agora	Jméno místa	Řecký	Tržiště, místo ve městě vyhrazené obchodování a veřejnému setkávání
2606	Agoraios	Související s byrokratickým aparátem - úředníka	Řecký	Notář, obhájce, související s agorou, navštěvující agoru
1808	Agoranomos	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Dohlížitel na agoře
1809	Aisymnetes	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Sudí při atletickém klání
14125	Akropolis	Jméno místa	Řecký	Citadela
1810	Analoma	Finanční	Řecký	Finanční náklady
10983	Anthypatos	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Adjektivum nejčastěji spojené s funkcí prokonzula, legáta
7181	Antistrategos	Vojenství	Římský	Zastupující velitel, či guvernér provincie s hodností pro praetore
2895	Apeleutheros	Společenské postavení	Řecký	Propuštěnec
1811	Arche	Instituce	Řecký	Vláda, moc, říše
4719	Archein,Arxantes	Instituce	Řecký	Sloveso vládnout, mít moc, případně začínat
3540	Archiatros	Specifické povolání	Řecký	Hlavní lékař
1806	Archon	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Guvernér, úředník, zastupitel
2301	Argyrotamias	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Pokladník
7979	Astoi	Společenské postavení	Řecký	Obyvatel města
1814	Asty	Jméno místa	Řecký	Území města
1807	Astynomos	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Dohlížitel vě městě
2645	Autokrator	Vojenství	Řecký	Vojenský velitel, později titul užívaný pro římského císaře
1815	Basileia	Instituce	Řecký	Království, vláda
1816	Basileus	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Král, panovník, představený politické autority
1817	Boule	Instituce	Řecký	Rada občanů v řecké polis, městské zastupitelstvo
1818	Bouleutai	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Členové rady města
1819	Bouleuterion	Jméno místa	Řecký	Budova rady města
2663	Bouleutes	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Člen sněmu
1836	Chora	Jméno místa	Řecký	Území řecké polis, mimo území města, venkovské oblasti v teritoriu řecké polis
13879	Choregia	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Druh leitúrgie, občanské povinnosti, povinnost platit a organizovat sbor herců při dramatických představeních
2336	Chremata	Finanční	Řecký	Peníze
1821	Demos	Instituce	Řecký	Lid, představitelé řecké polis

Tabulka 10.6b Přehled hledaných administrativních termínů, jejich kulturní původ a krátký popis. Administrativní termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Administrativní termín	Typ	Původ	Krátký popis
8893	Dike	Instituce	Řecký	Právo, soud
6687	Dogma	Instituce	Řecký	Usnesení
2170	Doulos	Společenské postavení	Řecký	Otrok
2599	Efebarchos	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Dohlížitel nad mladíky
1822	Efebos	Společenské postavení	Řecký	Mladík
1823	Ekklesia	Instituce	Řecký	Shromáždění občanů, lidové shromáždění
2317	Eleutheria	Společenské postavení	Řecký	Svoboda
2171	Eleutheros	Společenské postavení	Řecký	Svobodný člověk, propuštěný otrok
2326	Emporion	Jméno místa	Řecký	Osada specializující se na obchod
6218	Enadeus	Související s kulturou	Řecký	Člen sboru ?
6189	Epikoinoi	Instituce	Řecký	Společné činnosti, hry
1824	Episkopos	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Dohlížitel
6810	Epistole	Související s kulturou	Řecký	Dopis, poselství, psaná zpráva
12367	Fiskos	Finanční	Římský	Daňová povinnost
3168	Fylarchos	Vojenství	Řecký	Dohlížitel na jednotky jednotlivých fýl
1826	Fylax	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Strážce, dohlížitel
1827	Fyle	Instituce	Řecký	Rod, v řecké polis vnitřní dělení skupin občanů
1828	Gerousia	Instituce	Řecký	Rada starších v řecké polis
9927	Gerousiastes	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Člen rady starších
9992	Grafeus	Související s kulturou	Řecký	Písař, úředník
6809	Grammata	Související s kulturou	Řecký	Písmo, písmena, psaní, dopisy
1829	Grammateus	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Písař, úředník
1830	Gymnasiarches	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Představený gymnasia
1831	Gymnasion	Jméno místa	Řecký	Veřejný prostor, v němž se mužští občané setkávali a společně trénovali, místo setkávání, místo výuky
1832	Hegemon	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Představený, nejvyšší velitel, titul spojený s římským císařem či guvernérem provincie
2623	Hegemonia	Instituce	Řecký	Politická moc, nadvláda, imperium
8271	Hippeus	Vojenství	Řecký	Jezdec, voják vyšší šarže
1834	Horkos	Instituce	Řecký	Přísaha
1835	Horos	Jméno místa	Řecký	Hraniční kámen
2922	Hypatos	Související s byrokratickým aparátem	Římský	Ekvivalent pro konzula
1837	Iatros	Specifické povolání	Řecký	Lékař, léčitel
3563	Kaisar	Instituce	Římský	Císař
1838	Katoikia	Jméno místa	Řecký	Osídlení vojenského charakteru, často s vojenskou posádkou
8124	Kenturion	Vojenství	Římský	Římský centurio
1839	Kerykes	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Hlasatelé
7876	Kleronomos	Společenské postavení	Řecký	Dědic
9468	Komarchia	Instituce	Řecký	Vesnická samospráva
1840	Kome	Jméno místa	Řecký	Vesnice, nejmenší jednotka samosprávy
8330	Kometai	Společenské postavení	Řecký	Obyvatelé vesnice
7545	Metropolis	Jméno místa	Řecký	Mateřské, hlavní Město

Tabulka 10.6c Přehled hledaných administrativních termínů, jejich kulturní původ a krátký popis. Administrativní termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Administrativní termín	Typ	Původ	Krátký popis
15431	Nauarchos	Vojenství	Řecký	Velitel námořnictva
2312	Nomofylax	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Ochránce práva a zákonů, strážce
1842	Nomos	Instituce	Řecký	Zákon, regulace, nařízení
1843	Oikonomos	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Finanční dohlížitel, správce
1844	Oikos	Jméno místa	Řecký	Dům, základní finanční a správní jednotka řecké polis, domácnost
15054	Paidagogos	Specifické povolání	Řecký	Otrok doprovázející děti do vzdělávací instituce
2607	Paideutes	Specifické povolání	Řecký	Učitel, vyučující
2305	Patris	Jméno místa	Řecký	Vlast
4772	Patron	Specifické povolání	Římský	Patron
11580	Polemos	Vojenství	Řecký	Válka
1846	Polis	Instituce	Řecký	Městská obec
2320	Politai	Společenské postavení	Řecký	Občané polis
1847	Politeia	Instituce	Řecký	Ústava
8918	Politeuomenon	Instituce	Řecký	Zastávat občanskou povinnost
3092	Pontarches	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Předseda provinciálního sněmu obcí na pobřeží Černého moře v římské době
12477	Pragmatikos	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Obchodník, vykonavatel politické moci a rozhodnutí politické autority
2306	Presbeia	Instituce	Řecký	Vysoce postavený úřad
3408	Presbein	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Sloveso související se zastávání funkce vyslance či vysoce postaveného úředníka
2585	Presbeutes kai antistrategos	Související s byrokratickým aparátem	Římský	Legatus pro praetore
2307	Presbys	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Úředník, vyslanec, představený
1848	Proedroi	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Předsedající úředníci, představitelé
3001	Prosgrafos	Související s byrokratickým aparátem	Římský	Lat. adscripticus, připsaný na seznam
1850	Prytaneis	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Předsedající úředníci státních institucí, prytanové
1851	Psefisma	Instituce	Řecký	Rozhodutí, usnesení, výrok, nařízení
1854	Strategos	Vojenství	Řecký	Vojenský velitel, úředník
11603	Strateuma	Vojenství	Řecký	Vojsko
3177	Stratiotes	Vojenství	Řecký	Voják
1855	Symmachia	Vojenství	Řecký	Vojenská aliance
2624	Symmachos	Vojenství	Řecký	Spojenec
9871	Synarchia	Instituce	Řecký	Společná úřednická funkce, spojená vláda a administrativní funkce
2309	Synedrion	Instituce	Řecký	Shromáždění lidu, instituce
16320	Synedros	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Člen synedria
12034	Synkletikos	Související s byrokratickým aparátem	Římský	Senátor
12150	Synkletos	Instituce	Řecký	Římský senát
3193	Syntelonai	Finanční	Řecký	Skupina lidí společně platící daně
12353	Tameion	Instituce	Řecký	Státní pokladna

Tabulka 10.6d Přehled hledaných administrativních termínů, jejich kulturní původ a krátký popis. Administrativní termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Administrativní termín	Typ	Původ	Krátký popis
1856	Tamias	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Pokladník, finanční úředník
6131	Thrakarches	Související s byrokratickým aparátem	Římský	Vysoce postavený úředník - náboženský představitel v provinci Thracia
2313	Trapeza	Instituce	Řecký	Finanční instituce
2681	Trierarchia	Související s byrokratickým aparátem	Řecký	Občanská povinnost platit náklady na provoz triéry
12089	Trierarchos	Vojenství	Řecký	Kapitán triéry
8531	Veteranos, Ouetranos, Beteranos	Vojenství	Římský	Veterán, vysloužilý voják
2635	Xenos	Společenské postavení	Řecký	Cizinec

Tabulka 10.7a Přehled hledaných honorifikačních termínů, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Honorifikační termín	Typ	Původ	Krátký popis
1973	Agathos aner	Důvody pro udělení	Řecký	Osobní kvality oceněného muže
2631	Aleitourgos, Aneisforos	Pocty	Řecký	Bez povinnosti placení určitého druhu daní
6710	Andrias	Vystavení	Řecký	Socha
2331	Arete	Důvody pro udělení	Řecký	Osobní kvality
1977	Asylia	Pocty	Řecký	Ochrana oceněného muže, nepostižitelnost
1978	Ateleia	Pocty	Řecký	Vyjmutí z povinnosti platit daně
2322	Efodos	Pocty	Řecký	Právo volného vstupu do městské rady a do jiných institucí
6254	Eikon	Vystavení	Řecký	Socha
1981	Eisagoge, exagoge	Pocty	Řecký	Právo volného obchodování
1982	Eisplous, ekplous	Pocty	Řecký	Právo volného přístupu do přístavu
1980	Ekona stesai	Pocty	Řecký	Pocta zahrnující vystavení sochy
1983	Enktesis	Pocty	Řecký	Právo umožňující vlastnictví půdy
2310	Epainesai	Jiný	Řecký	Sloveso velebit, chválit, vyznamenat
1984	Epainos	Jiný	Řecký	Chvála
2316	Euergesia	Důvody pro udělení	Řecký	Dobrodiní
1987	Euergetes	Důvody pro udělení	Řecký	Člověk vykonávající dobrodinní
2311	Eunoia	Důvody pro udělení	Řecký	Dobrá vůle
1988	Eunous	Důvody pro udělení	Řecký	Člověk s dobrou vůlí
2327	Exagoge sitou	Pocty	Řecký	Právo na stravování na náklady obce
1990	Filotimia	Důvody pro udělení	Řecký	Touha po poctách, ctižádost
3000	Filotimos	Důvody pro udělení	Řecký	Ctižádostivý
1993	Isoteleia	Pocty	Řecký	Právo platit stejné daně jako plnoprávný občan
2308	Kalos kai agathos	Důvody pro udělení	Řecký	Typická formule vyzdvihující kladný charakter osobnosti, krásný a dobrý člověk
9600	Panegyris	Vystavení	Řecký	Slavnost, setkání
15941	Politeia	Pocty	Řecký	Udělení občaství
1995	Prodikia	Pocty	Řecký	Právo na přednostní soudní řízení
1996	Proedria	Pocty	Řecký	Právo na místa vpředních řadách při veřejných setkáních, hrách a slavnostech
2427	Pronoia	Důvody pro udělení	Řecký	Dobrá vůle

Tabulka 10.7b Přehled hledaných honorifikačních termínů, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Honorifikační termín	Typ	Původ	Krátký popis
1998	Prosodos pros ten boulen/ demon/polin	Pocty	Řecký	Volný vstup na setkání občanů obce
1999	Prothymos	Důvody pro udělení	Řecký	Přátelsky nakloněný
2000	Proxenia	Důvody pro udělení	Řecký	Instituce hostinného přátelství
2001	Proxenos	Důvody pro udělení	Řecký	Hostinný přítel
11989	Soter	Důvody pro udělení	Řecký	Zachránce
2003	Stefanos	Vystavení	Řecký	Věnec, koruna
2004	Stefanosai	Vystavení	Řecký	Sloveso korunovat, vložit na hlavu věnec
2321	Time	Jiný	Řecký	Pocta
11899	Timein	Jiný	Řecký	Sloveso poctít, ctít

Tabulka 10.8a Přehled hledaných epigrafických formulí, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Epigrafická formule	Typ	Původ	Krátký popis
1902	Agalma	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Socha
1903	Agathe tyche	Invokační formule	Řecký	Epigrafická formule přející zdar a štěstí
1904	Anagrapsai	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Vytvoření nápisu
8743	Anatheinai	Věnování	Řecký	Sloveso věnování, dedikace
1905	Anathema	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Votivní dar, socha
3446	Anestesen	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Sloveso vztyčení nápisu
1907	Anetheken	Věnování	Řecký	Sloveso věnování, dedikace v minulosti
1919	Chaire	Invokační formule	Řecký	Pozdrav v singuláru
1920	Chairete	Invokační formule	Řecký	Pozdrav v plurálu
2592	Chalkoma	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Kovová destička
1921	Charin	Funerální	Řecký	Pro, kvůli, díky
1922	Charisterion	Věnování	Řecký	Vyjádření díků
9141	Choma	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Mohyla
9274	Chomatikon	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Mohylka
1908	Dedochthai	Chod isntituce	Řecký	Formule z usnesení, XX rozhodl ...
2894	Dis Manibus	Funerální	Římský	Formule na funerálních nápisech určená podsvětním božstvům
1909	Doron	Věnování	Řecký	Dar
1910	Edoxen	Chod isntituce	Řecký	Formule z usnesení, XX rozhodl ...
8345	Egrafe, Egrapsen	Chod isntituce	Řecký	Sloveso sepsání, navržení usnesení
1912	Eis stelen lithinen	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Na kamennou stélu
1914	Ektisen	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Postavit
2694	Epegrapsen	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Nesoucí nápis
9387	Epoiei	Jiný	Řecký	Vytvořil, označení autorství
1916	Epoiesen	Jiný	Řecký	Vytvořil, označení autorství
4879	Etheke	Věnování	Řecký	Věnoval, označení dedikanta
1917	Eucharisterion	Věnování	Řecký	Formula věnování
2351	Euchen	Věnování	Řecký	Modlitba, přání, slib
9843	Eutychos	Jiný	Řecký	Šťastný, přání štěstí
1924	Kateskeuasen	Jiný	Řecký	Zhotovil, nechal zhotovit
1925	Keimai	Funerální	Řecký	Odpočívá zde XX
7038	Kion	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Sloup

Tabulka 10.8b Přehled hledaných epigrafických formulí, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Epigrafická formule	Typ	Původ	Krátký popis
1926	Larnax	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Sarkofág
3441	Mneias	Funerální	Řecký	Památka
1927	Mnema,Mneme	Funerální	Řecký	Památka, upomínka
1928	Mnemeion	Funerální	Řecký	Památka, malá upomínka
8347	Mnemosyne	Funerální	Řecký	Památka, paměť
1930	Parodita, Parodeita	Invokační formule	Řecký	Kolemjdoucí
1931	Psefizomai	Chod instituce	Řecký	Schválit, odhlasovat, rozhodnout
1932	Sema	Funerální	Řecký	Náhrobní kámen, označení místa pohřbu
1933	Stele	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Stéla
9264	Steleida	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Malá stéla
1934	Stesai	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Postavit, vystavit
1913	Telamon	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Stéla
1935	Theke	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Sarkofág
1936	Theoi	Invokační formule	Řecký	Božstva
1937	Theoi Katachthonioi	Funerální	Řecký	Věnování podsvětním božstvům
8351	Tumulus	Zhotovení a umístění nápisů	Řecký	Mohyla, tumulus
7978	Tymbeuein	Funerální	Řecký	Pohřbít
7974	Tymbos	Funerální	Řecký	Hrob, mohyla

Tabulka 10.9a Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Termín s náboženskou tematikou	Typ	Původ	Krátký popis
3745	Acheron	Řecký	Božstvo	Acherón, říční božstvo
2691	Agonothetes	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Předsedající náboženských soutěží
9308	Alfios	Řecký	Božstvo	Alfios, říční božstvo
2682	Anoubis	Jiný	Božstvo	Anúbis, egyptské božstvo
1858	Aphrodite	Řecký	Božstvo	Afrodíté
1860	Apollo	Řecký	Božstvo	Apollón
8292	Archibassara	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Vedoucí bakchanálií
3089	Archiereia	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Hlavní kněžka
1862	Archiereus	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Hlavní kněží
8290	Archimystes	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Vedoucí komunity mystérií
1861	Ares	Řecký	Božstvo	Árés
1863	Artemis	Řecký	Božstvo	Artemis
6225	Asklepeion	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Chrám boha Asklépia
1864	Asklepius	Řecký	Božstvo	Asklépios
1865	Athanatos	Řecký	Epiteton	Nesmrtelný
1866	Athena	Řecký	Božstvo	Athéna
12151	Bakcheion	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Spolek vyznavačů Bakkcha
2479	Bakchos	Řecký	Božstvo	Bakchos
1868	Bomos	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Oltář
14188	Bosporia	Řecký	Činnost spojená s výkonem víry	Festival Bosporií
6799	Charites	Řecký	Božstvo	Charitky, Grácie
12908	Christianos	Jiný	Role spojená s výkonem víry	Křesťan
3966	Christos	Jiný	Božstvo	Ježíš Kristus

Tabulka 10.9b Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Termín s náboženskou tematikou	Typ	Původ	Krátký popis
12868	Daimon	Řecký	Božstvo	Božstvo, daimón
1869	Demeter	Řecký	Božstvo	Déméter
7410	Dikaios	Řecký	Epiteton	Epiteton božstva v Anchiálu
2303	Dionysia	Řecký	Činnost spojená s výkonem víry	Slavnosti boha Dionýsa
2593	Dionysion	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Chrám boha Dionýsa
1870	Dionysus	Řecký	Božstvo	Dionýsos
1871	Dioskuroi	Řecký	Božstvo	Dioskúrové
3340	Dis Manibus	Římský	Božstvo	Podsvětní božstva
3123	Erato	Řecký	Božstvo	Erató
1872	Eros	Řecký	Božstvo	Érós
9152	Eumarides	Řecký	Božstvo	Hérós z Apollónie
10495	Gaia	Řecký	Božstvo	Gáia
8098	Ge	Řecký	Božstvo	Gé
1873	Great Mother	Řecký	Božstvo	Velká Matka
2732	Hades	Řecký	Božstvo	Hádés
2683	Harpokrates	Řecký	Božstvo	Harpokratés
13356	Hecate	Řecký	Božstvo	Hekaté
2697	Helios	Řecký	Božstvo	Hélios
1874	Hephaestus	Řecký	Božstvo	Hefaistos
1875	Hera	Řecký	Božstvo	Héra
1876	Heracles	Řecký	Božstvo	Héraklés
1877	Hermes	Řecký	Božstvo	Hermés
16454	Heroon,Heroion	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Chrámek zasvěcený héróovi, héroon
1878	Heros	Řecký	Božstvo	Hérós
1879	Hestia	Řecký	Božstvo	Hestia
2325	Hierea	Řecký	Činnost spojená s výkonem víry	Náboženské slavnosti
3624	Hiereia	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Kněžka
11534	Hiereion	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Obětina, oběť
1880	Hiereus	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Kněží
4304	Hierokeryx	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Hlasatel či pomocník při oběti
1881	Hieron	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Svatyně, chrámek
4303	Hieroneikes	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Vítěz náboženských slavností a závodů
12149	Homonoia	Římský	Božstvo	Concordia, bohyně jednoty
3355	Horai	Řecký	Božstvo	Hórai
7409	Hosios	Řecký	Božstvo	Epiteton božstva v Anchiálu
3129	Hygeia	Řecký	Božstvo	Hygia
10954	Hypnos	Řecký	Božstvo	Hypnos
1882	Isis	Jiný	Božstvo	Ísis
2594	Kapitolion	Římský	Místo spojené s výkonem víry	Juppiter Kapitolský
3162	Karabasmos	Thrácký	Epiteton	Hérós z pobřeží Černého moře
3744	Kekrops	Řecký	Božstvo	Kekrops
8291	Kistoforos	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Nosič košíku při nábožsnkém průvodu
16676	Korre	Řecký	Božstvo	Koré
15949	Kybele	Řecký	Božstvo	Kybelé
3098	Kyria	Řecký	Božstvo	Bohyně
1883	Kyrios	Řecký	Božstvo	Bůh
3159	Manimazos	Thrácký	Božstvo	Jména héróa

Tabulka 10.9c Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Termín s náboženskou tematikou	Typ	Původ	Krátký popis
3309	Meter (Cybele)	Řecký	Božstvo	Kybelé, Matka
1885	Meter theon	Řecký	Božstvo	Matka bohů
3054	Mithra	Jiný	Božstvo	Mithra
1884	Moirai	Řecký	Božstvo	Moiry
2740	Musai/Mousai	Řecký	Božstvo	Múzy
5959	Myrsines	Nejistý	Božstvo	Jména héróa
6713	Mystai	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Účastníci mystérií
1886	Naos	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Chrám
2693	Neikonemesis	Řecký	Božstvo	Nemesis vítězná
1887	Nemesis	Řecký	Božstvo	Nemesis
14186	Nereidai	Řecký	Božstvo	Néreovny
14185	Nereus	Řecký	Božstvo	Néreus
11239	Nike	Řecký	Božstvo	Níké
6800	Nymfai	Řecký	Božstvo	Nymfy
10955	Oneiros	Řecký	Božstvo	Božstvo snu, Oneiros
6038	Ordianos	Nejistý	Epiteton	Jména héróa
6969	Orpheus	Řecký	Božstvo	Orfeus
3127	Paian	Řecký	Božstvo	Paián
13808	Panakia	Nejistý	Božstvo	Panakia, ženské božstvo
9655	Peierides	Řecký	Epiteton	Múzy z Píérie
6049	Perkos	Nejistý	Božstvo	Jména héróa
3555	Phoebus (Foibos)	Řecký	Božstvo	Foibos
8188	Phosphorion	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Svatyně bohyně Fosforos
3321	Phosphoros	Řecký	Božstvo	Fosforos
7215	Plouto	Řecký	Božstvo	Pluto
1890	Pompe	Řecký	Činnost spojená s výkonem víry	Průvod
2580	Pontarches	Římský	Role spojená s výkonem víry	Velekněz z oblasti Černého moře
1891	Poseidon	Řecký	Božstvo	Poseidón
5970	Proastios	Řecký	Epiteton	Jména héróa
6086	Propylaios	Řecký	Epiteton	Jména héróa
2300	Pythia	Řecký	Činnost spojená s výkonem víry	Slavnost Apollóna Pýthia
2967	Rhome,Rome	Římský	Božstvo	Božstva personifikace Říma
9031	Sabazios	Řecký	Božstvo	Sabazios
2786	Samothrakion	Řecký	Epiteton	Božstva ze Samothráky
1892	Sarapis / Serapis	Egyptský	Božstvo	Serápis
2698	Selene	Řecký	Božstvo	Seléné
4231	Semele	Řecký	Božstvo	Semelé
12158	Sibylle	Římský	Role spojená s výkonem víry	Sibylla
7185	Symposiastai	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Účastník symposia
6802	Symposion	Řecký	Činnost spojená s výkonem víry	Symposion
2347	Synmystai	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Účastník mystérií
1893	Tafos	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Hrob
6084	Tasages	Nejistý	Epiteton	Jméno héróa
3128	Telesphoros	Řecký	Božstvo	Telesforos
1894	Thea	Řecký	Božstvo	Bohyně
5045	Thea Syria	Jiný	Božstvo	Syrská bohyně
2328	Theatron	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Divadlo

Tabulka 10.9d Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Termíny jsou uváděny v podobě, jakou mají v databázi.

Heurist ID	Termín s náboženskou tematikou	Typ	Původ	Krátký popis
5075	Themis	Řecký	Božstvo	Themis
14193	Theoi apotropaioi kai alexikakoi	Řecký	Božstvo	Ochraňující božstva
12683	Theoi epekooi	Řecký	Božstvo	Naslouchající božstva
6497	Theoi katachthonioi	Řecký	Božstvo	Podsvětní božstva
8853	Theoi katoikidioi	Řecký	Božstvo	Domácí božstva
9811	Theoi Olympioi	Řecký	Božstvo	Olympská božstva
1895	Theoi Samothrakioi	Řecký	Božstvo	Samothrácká božstva
2296	Theoroi	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Úředníci s náboženskou funkcí
1896	Theos	Řecký	Božstvo	Božstvo
1897	Theos megalos	Řecký	Božstvo	Velký bůh
2629	Therapeutai	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Pomocníci, sloužící v kultu
14328	Thiasotes	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Členové náboženského spolku, průvod
1899	Thysia	Řecký	Činnost spojená s výkonem víry	Oběť
11586	Thysiastai	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Obětující
2703	Triptolemos	Řecký	Božstvo	Triptolemos
12042	Tychaion	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Chrám bohyně Týché
1900	Tyche	Řecký	Božstvo	Týché
11536	Xoanon	Řecký	Místo spojené s výkonem víry	Rituální dřevěná socha
2652	Zakoros	Řecký	Role spojená s výkonem víry	Pomocník v chrámu
1901	Zeus	Řecký	Božstvo	Zeus

Tabulka 10.10a Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Regionální = vyskytující se v regionu Středomoří, tedy i mimo Thrákii; subregionální = vyskytující se pouze lokálně, většinou pouze v jedné lokalitě v Thrákii.

Heurist ID	Epiteton (podoba v databázi)	Krátký popis	Typ
10541	Adrasteia	Nejčastěji spojováno s Nemesis	Subregionální
11219	Aenaos	Spojováno s Nymfami, věčně trvající	Regionální
4034	Agoraios	Ochránce veřejných shromáždění, ochránce pocestných	Regionální
16538	Ainios	Pocházející z Ainu	Regionální
14240	Aithrios	Spojováno s Diem	Regionální
13161	Alousades	Místní božstvo	Subregionální
9050	Amazon	Spojováno s Artemidou	Regionální
14004	Anaios	Místní božstvo	Subregionální
8002	Anchialos	Z Anchiálu, spojováno s Nymfami	Subregionální
8013	Aniketos (aneiketos)	Neporazitelný	Regionální
8156	Anthienos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
10919	Aphosikakos	Odvracející zlo	Regionální
14212	Archagetas	Kult předků z Sélymbrie	Subregionální
6836	Arselenos	Spojováno se Sabaziem	Neznámý
8662	Artakene	Spojováno s Hérou	Subregionální
6979	Arzenos	Místní božstvo	Subregionální
11513	Asdoulos	Místní božstvo	Subregionální

Tabulka 10.10b Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Regionální = vyskytující se v regionu Středomoří, tedy i mimo Thrákii; subregionální = vyskytující se pouze lokálně, většinou pouze v jedné lokalitě v Thrákii.

Heurist ID	Epiteton (podoba v databázi)	Krátký popis	Typ
9032	Athyparenos	Spojováno se Sabaziem	Subregionální
6974	Aularchenos	Místní božstvo	Subregionální
11555	Aulariokos	Místní božstvo	Subregionální
6549	Aularkenos	Místní božstvo z Mesámbrie	Subregionální
13149	Aulousadenos	Místní božstvo	Subregionální
13810	Basilissa	Spojováno s Hygieí	Subregionální
9723	Baskidithios	Místní božstvo	Subregionální
16095	Beeuchios	Místní božstvo	Subregionální
10486	Beisaletenos	Spojováno s Hérakleem v regionu Pautálie	Subregionální
8257	Birou[?]	Místní božstvo	Subregionální
8530	Blekouros	Místní božstvo	Subregionální
7398	Borkeithios	Místní božstvo	Subregionální
11983	Boulaios	Spojováno s institucí rady	Regionální
10313	Bourdapenos	Kult Nymf z Búrdapy	Subregionální
10475	Byaiparene	Spojováno s Hérou v regionu Pautálie	Subregionální
11660	Chryseochaites	Spojováno s Asklépiem	Regionální
8099	Chthonios	Chthonické božstvo	Regionální
7510	Dabatopienos	Spojováno s Héfaistem	Subregionální
13500	Daiterenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
16663	Derzis	Místní božstvo	Subregionální
13809	Despoina	Ženské božstvo	Regionální
6697	Dimeranos	Spojováno s Diem	Regionální
14337	Dionysobolos	Nejasný význam, pravděpodobně původem z Dionýsopole ?	Neznámý
4050	Dolichaios	Spojováno s Diem	Regionální
6847	Dolichenos	Spojováno s Diem	Regionální
13476	Dooupyros	Místní božstvo	Subregionální
8269	Dortazenos	Spojováno s Apollónem, místní božstvo	Regionální
10496	Doteira zoes	Spojováno s Persefóné	Regionální
13475	Drigesos	Místní božstvo	Subregionální
9594	Edeinene ?	Spojováno s Hérou	Subregionální
6577	Eisenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
6732	Eithia	Spojováno s Hérou ?	Subregionální
13786	Elafebolos	Epiteton patřící Artemidě	Regionální
14209	Eleneites	Spojováno s Dionýsem v Sélymbrii	Subregionální
6281	Eleuthereus	Spojováno s Dionýsem	Regionální
4037	Eleutherios	Spojováno s Diem	Regionální
7211	Emfanestatos	Zjevující se mezi lidmi	Regionální
14266	Enaulios	Ochránce vnějšího dvora	Regionální
9170	Enyalios	Související s Áreem	Regionální
4039	Epekoos	Naslouchající božstvo	Regionální
4074	Epenor	Místní božstvo ?	Subregionální
4038	Ephorios	Hraniční božstvo	Regionální
13224	Epifanes	Jasné božstvo	Regionální
16467	Eptaikenthos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
8313	Estrakenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
6531	Eukarpos	Spojováno s Dionýsem	Regionální
8481	Geigon Aulousell	Místní božstvo	Subregionální

Tabulka 10.10c Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Regionální = vyskytující se v regionu Středomoří, tedy i mimo Thrákii; subregionální = vyskytující se pouze lokálně, většinou pouze v jedné lokalitě v Thrákii.

Heurist ID	Epiteton (podoba v databázi)	Krátký popis	Typ
8472	Geikaitienos	Místní božstvo	Subregionální
8453	Geikesenos	Místní božstvo	Subregionální
8461	Geikethienos	Místní božstvo	Subregionální
8312	Geniakos	Místní božstvo	Regionální
8318	Genikos	Místní božstvo	Regionální
7590	Genous Archegos	Kult předků, božstvo spojené s kolonizací	Regionální
16685	Gesienos	Místní božstvo	Subregionální
8465	Gikentienos	Místní božstvo	Subregionální
8457	Ginkisenos	Místní božstvo	Subregionální
4040	Horios	Strážce hranic	Regionální
6260	Hyperdexios	Vítězný, svrchovaný	Regionální
4036	Hypsistos	Spojováno s Diem	Regionální
15007	Iatreine	Ženský ekvivalent lékaře	Neznámý
8049	Iatros	Lékař	Regionální
11658	Kallinikos	Spojováno s Hérakleem	Regionální
14301	Kallon	Spojováno s Dionýsem	Subregionální
6902	Kapetolios	Pocházející z Kapitolu	Regionální
13217	Kaprenos	Božstvo	Regionální
10567	Karistorenos	Spojováno s Diem a Héru poblíž v regionu Pautálie	Subregionální
11967	Karpodoter	Božstvo plodnosti	Regionální
7987	Karsenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
9234	Karsimiene	Spojováno s Hérou	Subregionální
12650	Keiladebenos	Místní božstvo	Subregionální
12627	Keiladeenos	Místní božstvo	Subregionální
10500	Keilaideouenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
12657	Keilaiskenos	Místní božstvo	Subregionální
6568	Kempenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
7955	Kendreisos / Kendrisos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
6358	Keraunios	Spojováno s Apollónem	Regionální
8119	Kermillenos	Místní božstvo	Subregionální
4048	Kersenos	Místní božstvo	Subregionální
12636	Kiladeenos	Místní božstvo	Subregionální
4970	Klaros	Spojováno s Apollónem	Regionální
13629	Kled[?]enos	Místní božstvo	Neznámý
6661	Kolofonios	Spojováno s Apollónem	Regionální
14272	Komatikos	Ochránce vesnic	Regionální
16561	Konos	Spojováno s Diem	Neznámý
10280	Kordenos	Místní božstvo	Subregionální
7535	Kore	Ženské božstvo	Regionální
10482	Kouidos	Místní božstvo v regionu Pautálie	Subregionální
9049	Koulkoussenos	Místní božstvo	Subregionální
6801	Kyprogeneus	Zrozený/á na Kypru	Regionální
8122	Kyrmillenos	Místní božstvo	Subregionální
12664	K[eilade]enos	Místní božstvo	Subregionální
13354	Lampadeforos	Nesoucí pochodeň, spojováno s Hekaté	Regionální
4245	Lenaios	Spojováno s Dionýsem	Regionální
8522	Letoios	Spojováno s Apollónem	Regionální
13630	Limenos	Ochraňující přístav	Regionální

Tabulka 10.10d Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Regionální = vyskytující se v regionu Středomoří, tedy i mimo Thrákii; subregionální = vyskytující se pouze lokálně, většinou pouze v jedné lokalitě v Thrákii.

Heurist ID	Epiteton (podoba v databázi)	Krátký popis	Typ
12114	Lofeites	Spojováno s Diem v Perinthu	Regionální
12123	Lykios	Spojováno s Apollónem	Regionální
4072	Machaon	Místní božstvo	Subregionální
6664	Maloforos	Spojováno s Ceres	Regionální
14236	Mamouzene	Spojováno s Velkou Matkou	Subregionální
4191	Maron	Místní božstvo	Subregionální
4035	Mesopolites	Městský kult	Subregionální
9204	Metrikos	Mateřský	Regionální
10656	Mytorgenes	Spojováno s Dionýsem	Regionální
16547	Nikeforos	Spojováno s Athénou	Regionální
13355	Nyktofanes	Spojováno s Hekaté	Regionální
4071	Okkonenos	Spojováno s Diem	Subregionální
6729	Okonenos	Spojováno s Diem	Subregionální
4052	Olympia	Spojováno s Hérou	Regionální
4051	Olympios	Spojováno s Diem	Regionální
8876	Ouerzelenos	Spojováno s Dionýsem	Subregionální
16670	Ouetespios	Místní božstvo	Subregionální
7262	Ourania	Ženské božstvo	Regionální
8132	Ourdenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
16671	Outaspios	Místní božstvo	Subregionální
4865	Paianos	Spojováno s Asklépiem, Apollónem a Orfeem	Regionální
4044	Paisoulenos	Spojováno s Diem	Subregionální
12926	Pallas	Spojováno s Athénou	Regionální
14329	Parabolos	Spojováno s Dionýsem	Neznámý
7296	Patroos	Kult předků, otcovský	Regionální
4073	Periestos	Místní božstvo	Subregionální
11793	Perseiades	Spojováno s Hérakleem	Regionální
4041	Podalirios	Místní božstvo	Subregionální
4045	Poenos	Spojováno s Apollónem	Neznámý
6352	Polias	Spojováno s Athénou	Regionální
11955	Progonikos	Kult předků	Regionální
8321	Propylaios	Ochránce měst, městských bran	Regionální
4875	Pyrmeroulas	Místní božstvo	Subregionální
14914	Pythios	Spojováno s Apollónem	Regionální
9036	Raniskelenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
9999	Rasyperenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
13743	Rhodopeis	Místní božstvo	Subregionální
4068	Saldenos	Spojováno s Apollónem a Artemidou	Subregionální
4063	Saldobysenos	Spojováno s Asklépiem a Artemidou	Subregionální
4062	Saldokelenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
4057	Saldoouissenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
4058	Saldoousenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
4055	Saldooussenos	Místní božstvo	Subregionální
4069	Saldoouusenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
4059	Saldouisenos	Místní božstvo	Subregionální
4054	Saldousenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
4064	Saldouusenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
13817	Salenos	Místní božstvo	Subregionální

Tabulka 10.10e Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Regionální = vyskytující se v regionu Středomoří, tedy i mimo Thrákii; subregionální = vyskytující se pouze lokálně, většinou pouze v jedné lokalitě v Thrákii.

Heurist ID	Epiteton (podoba v databázi)	Krátký popis	Typ
4061	Saltobysenos	Místní božstvo	Subregionální
4060	Saltobyssenos	Místní božstvo	Subregionální
4056	Saltouusenos	Místní božstvo	Subregionální
15902	Saprenos	Místní božstvo, z vesnice Saprisara, CIL VI 2933	Subregionální
6835	Sebazius	Jméno božstva	Regionální
16665	Seinoulazies	Místní božstvo	Subregionální
13530	Sellenos	Spojováno s Áreem	Subregionální
7315	Sgebdenos	Místní božstvo	Subregionální
6909	Sikerenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
4046	Sirenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
10428	Skalpenos	Spojováno s Asklépiem v regionu Pautálie	Subregionální
8435	Skarsene	Spojováno s Hérou	Subregionální
6742	Skelentene	Spojováno s Velkou Matkou	Subregionální
9415	Skodrenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
10691	Skokelenos	Spojováno s Diem, Hérou a Afrodíté	Subregionální
10465	Skopei[?]	Místní božstvo v regionu Pautálie	Subregionální
4065	Soldenos	Spojováno s Asklépiem a Hygieí	Subregionální
4070	Soldoboouusenos	Místní božstvo	Subregionální
10922	Solenos	Místní božstvo	Subregionální
16470	Sonketene	Spojováno s Hérou	Subregionální
4042	Soteira	Zachrákyně	Regionální
4047	Soter	Zachránce	Regionální
8163	Souet[oulenos]	Místní božstvo	Subregionální
10536	Souitoulenos	Místní božstvo v regionu Pautálie	Subregionální
10548	Souketene	Spojováno s Hérou	Subregionální
10222	Souregethes	Místní božstvo	Subregionální
8523	Spindeenos	Místní božstvo	Subregionální
9808	Spinthopyrenos	Spojováno s Asklépiem v regionu Pautálie	Subregionální
7393	Staraskenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
10231	Sta[?]	Spojováno s Asklépiem	Neznámý
14289	Stomianos	Jméno božstva	Regionální
10489	Storenos	Spojováno s Diem a Hérou	Subregionální
16669	Stourouleos	Místní božstvo	Subregionální
9485	Straminenos	Místní božstvo	Subregionální
16688	Stropoulas	Místní božstvo	Subregionální
16482	Suidenos	Místní božstvo	Subregionální
16466	Syria	Božstvo syrského původu	Regionální
11547	Syroteres	Místní božstvo	Subregionální
10447	Tadenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
8872	Tarsozienos ?	Místní božstvo	Subregionální
13541	Teradeenos	Místní božstvo	Subregionální
10144	Tiditene	Spojováno s Hérou	Subregionální
15564	Tisasenos	Místní božstvo	Subregionální
12125	Torontenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
16578	Totoithenos	Místní božstvo	Subregionální
6733	Tourme	Spojováno s Hérou	Subregionální
13357	Trimorfos	Božstvo tří podob	Regionální
13358	Triodos	Spojováno s Hekaté	Regionální

Tabulka 10.10f Přehled hledaných termínů s náboženskou tematikou, jejich kulturní původ a krátký popis. Regionální = vyskytující se v regionu Středomoří, tedy i mimo Thrákii; subregionální = vyskytující se pouze lokálně, většinou pouze v jedné lokalitě v Thrákii.

Heurist ID	Epiteton (podoba v databázi)	Krátký popis	Typ
8247	Zairdenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
16666	Zamazis	Místní božstvo	Subregionální
10723	Zbelsourdos	Místní božstvo	Subregionální
4043	Zbelthiourdos	Místní božstvo	Subregionální
9041	Zelaenos	Místní božstvo	Subregionální
10263	Zelsourdos	Místní božstvo	Subregionální
10306	Zemdrienos	Místní božstvo	Subregionální
8244	Zerdenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
7344	Zgebdenos	Místní božstvo	Subregionální
10862	Zgoulamenos	Spojováno s Apollónem	Subregionální
9200	Zinobastenos	Místní božstvo	Subregionální
4049	Zousyreithos	Místní božstvo	Subregionální
9588	Zydeenos	Místní božstvo	Subregionální
6351	Zygia	Spojováno s Hérou	Subregionální
9602	Zylmyzdrienos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
10008	Zymdrenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
9613	Zymedrenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
9937	Zymlydrenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
9611	Zymydrenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
9828	Zymyzdenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
9948	Zymyzdros	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
9606	Zymzdrenos	Spojováno s Asklépiem	Subregionální
9856	Zysdrenos	Spojováno s Asklépiem, Hygieí a Télesforem	Subregionální
9418	[Let]agenos	Místní božstvo	Subregionální

Nejistý

Tabulka 10.11a Přehled použitých vyjádření kolektivní identity, jejich kulturní původ a krátký popis.

Heurist ID	Vyjádření kolektivní identity	Typ	Původ	Krátký popis
2297	Abderites	Město	Řecký	Obyvatelé Abdéry
13902	Abydenoi	Město	Řecký	Obyvatelé Abydu
3396	Achaioi	Kmen	Řecký	Achájové
2576	Aiginetes	Město	Řecký	Obyvatelé Aigíny
16686	Ainetos	Město	Řecký	Obyvatelé Ainu
2590	Ainioi	Město	Řecký	Obyvatelé Ainu
2299	Aitoloi	Kmen	Řecký	Aitólové
2319	Akanthios	Město	Řecký	Obyvatelé Akanthu
12043	Alexandreis	Jiný	Řecký	Fýlé
13887	Alopekonesioi	Město	Řecký	Obyvatelé Alopekonnésu
8938	Amaseus		Nejistý	
16675	Amastrianos	Město	Řecký	Obyvatelé Amastris
2578	Amfipolites	Město	Řecký	Obyvatelé Amfipole
14978	Anchialeos/oi	Město	Řecký	Obyvatelé Anchiálu
4806	Ankyres	Město	Řecký	Obyvatelé Ankýry v Galatii
5388	Antiocheus	Město	Řecký	Obyvatelé Antiocheie

Tabulka 10.11b Přehled použitých vyjádření kolektivní identity, jejich kulturní původ a krátký popis.

Heurist ID	Vyjádření kolektivní identity	Typ	Původ	Krátký popis
16157	Apameias	Město	Řecký	Obyvatelé Apameie
6178	Apolloniates	Město	Řecký	Obyvatelé Apollónie
10075	Ardilenos	Vesnice	Nejistý	Obyvatelé vesnice
3019	Asianoi	Území	Řecký	Z Asie
10148	Assyrios	Území		Z Assýrie
2022	Astai	Kmen	Thrácký	Kmen Astů
1789	Athenaios	Město	Řecký	Z Athén
13303	Attikos	Území	Řecký	Z Attiky
4794	Babylonios	Město		Z Babylónu
2274	Barbaroi	Jiný		
15387	Bathoneus		Nejistý	Hekatostys
16682	Bazitenos	Vesnice	Thrácký	Dana 2014, 28; vesnice poblíž lokality Glava Panega
7640	Bazoparenoi	Kmen	Thrácký	Poblíž emporia Pizos
10902	Bdekyrenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
10858	Bendiparoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
16673	Bessoparenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
7297	Bithynoi	Území	Nejistý	Bíthýnové
7992	Bizyenos	Město	Řecký	Obyvatelé Bizyé
10724	Bolbabrienos	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
8513	Bosagyrenos	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
10321	Bourdapenos	Vesnice	Thrácký	Z lokality Búrdapa
7648	Bousiparenoi	Vesnice	Thrácký	Poblíž emporia Pizos
10894	Brentoparoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
5756	Byzantios	Město	Řecký	Obyvatelé Byzantia
2617	Chalkedonios	Město	Řecký	Obyvatelé Chalkedónu
5383	Chersoneneites	Území	Řecký	Obyvatelé Chersonésu
15565	Dadoparenos	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé Dadopary
13904	Dardaneioi	Město	Řecký	Obyvatelé Dardánie, krajiny či města v Troádě u Hellespontu
16126	Dardanis	Město	Řecký	Obyvatelé Dardánie
14275	Delkanoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
15402	Deuteras	Jiný	Řecký	
15519	Dionysias	Jiný	Řecký	
2532	Dionysopolitai	Město	Řecký	Obyvatelé města Dionýsopolis
3351	Dryai	Neznámý	Nejistý	Obyvatelé města Drýs
3155	Dryitai	Město	Řecký	Obyvatelé města Drys
8458	Dysyrenos	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
12046	Efesioi	Město	Řecký	Obyvatelé Efesu
10900	Eitrizenoi	Neznámý	Nejistý	
13905	Elaiousioi	Město	Řecký	Obyvatelé města Elaiúsa
5374	Epidamnios	Město	Řecký	Obyvatelé Epidamnu
3071	Eresenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
6907	Ergissenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
3886	Eurysthenides	Město	Římský	Obyvatelé Eurysthénu
13903	Flabiopoleitai	Město	Římský	Obyvatelé Flaviopole
7966	Frygios	Území	Jiný	Z Frýgie
2730	Galatai	Kmen	Jiný	Keltové z Galatie
10901	Geizagerenoi	Vesnice	Nejistý	Obyvatelé vesnice

Tabulka 10.11c Přehled použitých vyjádření kolektivní identity, jejich kulturní původ a krátký popis.

Heurist ID	Vyjádření kolektivní identity	Typ	Původ	Krátký popis
7646	Gelouparenoi	Vesnice	Thrácký	Poblíž emporia Pizos
8468	Geupasenos	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice
10806	Greseitoi (-ai)		Nejistý	
8506	Hadrianopolitai	Město	Římský	Obyvatel Hadriánopole
5523	Heraites	Město	Řecký	
5725	Herakleiotes	Město	Řecký	Obyvatelé Hérakleie
6448	Herakleotes	Město	Řecký	Obyvatelé Hérakleie
13951	Herakleotes in Pontos	Město	Řecký	Obyvatelé Hérakleie Pontské
12765	Hypepenos	Město	Nejistý	
9042	Illyrikos	Kmen	Řecký	Z Illýrie
3009	Istrianoi	Město	Řecký	Obyvatelé Istru
14317	Italikos	Území		Z oblasti provincie Italia
13928	Italos	Území	Jiný	Z oblasti provincie Italia
3008	Kallatianoi	Město	Řecký	Obyvatelé Kallatidy
14404	Kallatianos	Město	Řecký	Obyvatelé Kallatidy
15411	Kallichoriteus	Jiný	Řecký	Neznámý
13910	Kallipoleitai	Město	Řecký	Obyvatelé města Kallipolis
16677	Kampanos	Území	Římský	Z Kampánie
16507	Kappadox	Území	Jiný	Z Kappadokie
12914	Karros	Území	Řecký	Obyvatel Karie
11162	Kellenoi	Město	Thrácký	Obyvatellé Kellai
15406	Kerameus	Jiný	Řecký	Z Kerameiku - hrnčíř
13757	Kimbroi	Kmen	Nejistý	Kimbrové
13927	Koilanoi	Město	Řecký	Obyvatelé města Koila
16443	Koilenoi	Území	Řecký	Obyvatelé města Koilé
11042	Kokeloneoi	Kmen	Nejistý	
14436	Koos	Město	Řecký	Obyvatelé Kóu
6114	Koroulenoi	Kmen	Nejistý	
7643	Krasaloparenoi	Vesnice	Thrácký	Poblíž emporia Pizos
15409	Krateineas	Jiný	Řecký	Nejistý
2820	Kres / Kretes	Území	Řecký	Z Kréty
7721	Kymaios	Město	Řecký	Obyvatelé Kýmé
2401	Kyrenaios	Město	Řecký	Obyvatelé Kyréné
5347	Kyzikenos	Město	Řecký	Obyvatelé Kyziku
6777	Lakedaimonioi	Území	Řecký	Obyvatelé Lakedaimónu
4022	Lakem[onios]	Území	Nejistý	Pravděpodobně z Lakedaimonu
14081	Lampsakenos	Město	Řecký	Obyvatelé Lampsaku
13948	Laodikeos	Město	Řecký	Obyvatelé Laodíkeie
13908	Limnaioi	Město	Řecký	Obyvatelé Limné
15163	Lydios	Území	Jiný	Z Lýdie
2825	Lysimacheus	Město	Řecký	Obyvatelé Lýsimacheie
13886	Madytioi	Město	Řecký	Obyvatelé Madytu
2007	Makedones	Kmen	Řecký	Makedonci
5346	Markianopoleitai	Město	Římský	Obyvatelé Marcianopole
2589	Maronitai	Město	Řecký	Obyvatelé Maróneie
15946	Mesambrianoi	Město	Řecký	Obyvatelé Mesámbrie

Tabulka 10.11d Přehled použitých vyjádření kolektivní identity, jejich kulturní původ a krátký popis.

Heurist ID	Vyjádření kolektivní identity	Typ	Původ	Krátký popis
5313	Methymnaios	Město	Řecký	Obyvatelé Méthymny
14168	Milatioi	Město	Řecký	Obyvatelé Mílétu
8919	Montanos	Město	Nejistý	Obyvatelé města Montany v Thrákii
11915	Monteianos	Město	Nejistý	Obyvatelé Montany v Thrákii
10895	Mosypenoi	Kmen	Nejistý	Neznámý
11594	Mysenos	Území	Řecký	Z Mýsie
4232	Neikaios	Město	Řecký	Obyvatelé Bíthýnské Níkaie
3356	Neikomedoi	Město	Řecký	Obyvatelé Bíthýnské Níkomédeie
5081	Neikopolitai	Město	Řecký	Obyvatelé města Nicopolis
13756	Neinenai	Město	Římský	Obyvatelé Neiné
15947	Neopolitai	Město	Řecký	Obyvatelé města Neapolis
2990	Odessitai	Město	Řecký	Obyvatelé Odéssu
14175	Olbiopolites	Město	Řecký	Obyvatelé Olbie
6655	Oulpianoi Anchialeoi	Město	Řecký	Obyvatelé Anchiálu
13946	Panitiai	Město	Nejistý	Neznámý
14074	Pannonioi	Území	Nejistý	Z Pannonie
2502	Par[oi]tes	Město	Řecký	Obyvatel Par[?]
3166	Pautaleotes	Město	Římský	Obyvatelé Pautálie
3139	Peratikoi	Město	Řecký	Obyvatelé části Byzantia
11902	Perinthioi	Město	Řecký	Obyvatelé Perinthu
10932	Petradenos	Vesnice	Nejistý	Z vesnice Petras
2823	Philippeus	Město	Řecký	Obyvatelé Filipp
8961	Philippopoleites	Město	Řecký	Obyvatelé Filippopole
15407	Philoktereas	Jiný	Řecký	Nejistý
8679	Phygeleus	Město	Řecký	Z Fygeleie, jižně od Efesu
10821	Pilinzenoi	Kmen	Nejistý	Neznámý
3431	Ploteinopolitai	Město	Řecký	Obyvatelé Plotínúpole
9023	Pontiane	Území	Nejistý	Z Pontu
16551	Prianeus	Město	Řecký	Nejistý
12229	Rhamnousios	Město	Řecký	Z Rhamnúntu
16074	Rodios/Rhodios	Město	Řecký	Z Rhodu
16052	Rodopes	Území	Thrácký	Z Rodop
1791	Romaioi	Město	Římský	Římané
14208	Salymbrianos	Město	Řecký	Obyvatelé Sélymbrie
2711	Samothrakioi	Město	Řecký	Ze Samothráké
9628	Sardianoi	Město	Jiný	Pravděpodobně ze Sard
10773	Sekinenos	Kmen	Nejistý	Nejistý
14164	Seleukeios	Město	Řecký	Obyvatelé Seleukie
2052	Serdai	Kmen	Thrácký	Kmen Serdů
13901	Sestioi	Město	Řecký	Obyvatelé Séstu
8331	Sikinystyrenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice Sikinystera
10805	Skaptoparenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice Skaptopara
8120	Skaskoparenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice Skaskopara
10089	Skau[rianos]	Kmen	Nejistý	Neznámý
7644	Skeptoi	Vesnice	Nejistý	Poblíž emporia Pizos
13907	Skopaioi	Město	Řecký	Obyvatelé města Skopaia

Tabulka 10.11e Přehled použitých vyjádření kolektivní identity, jejich kulturní původ a krátký popis.

Heurist ID	Vyjádření kolektivní identity	Typ	Původ	Krátký popis
16295	Skotoussaios Herakleotes	Město	Thrácký	Obyvatel města Skotúsa
11914	Sousionos	Město	Nejistý	Obyvatel Sousy ?
10781	Sportelenoi	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice Sportéla
7642	Stratoparenoi	Vesnice	Thrácký	Poblíž emporia Pizos
10652	Stronylenos	Vesnice	Thrácký	Obyvatelé vesnice Stroneilos
8947	Strymonios	Území	Thrácký	Z území okolo řeky Strýmón
11148	Syros	Území	Jiný	Pravděpodobně ze Sýrie
8058	Tarseus	Město	Řecký	Obyvatelé Tarsu
5316	Taurios	Město	Řecký	Z Tauridy
2315	Teoi	Město	Řecký	Obyvatelé Teu
16642	Thasiai	Město	Řecký	Obyvatelé Thasu
6201	Thessalos	Kmen	Řecký	Thessal
4347	Thraika	Kmen	Thrácký	Thrákyně
2011	Thrakes	Kmen	Thrácký	Thrákové
5527	Tomeites	Město	Řecký	Obyvatelé Tomidy
3007	Tomitai	Město	Řecký	Obyvatelé Tomidy
3145	Topeiritai	Město	Řecký	Obyvatelé Topeiru
6683	Traianeoi	Město	Římský	Obyvatelé Augusty Traiany
7819	Trazyres	Neznámý	Nejistý	Neznámý
13087	Tyrios	Město	Řecký	Obyvatelé Tyru
4797	Zmyrnaios	Město	Řecký	Obyvatel Smyrny
7779	[?]arakoi	Neznámý	Nejistý	Neznámý

Tabulka 10.12a Přehled použitých geografických termínů, jejich charakteristika, známé umístění a krátký popis.

Heurist ID	Geografický termín	Typ	Krátký popis	Moderní jméno	Koordináty (z. šířka, z. délka.)
2093	Abdera	Osídlení	Město	Avdira	24.9514602 40.9814734
7085	Abritus	Osídlení	Město	Poblíž Razgradu	26.5417788 43.5239399
11635	Adramyt(t)ion	Osídlení	Neznámé osídlení		
2699	Aigyptos	Území	Stát	Egypt	31.2085533 30.0863254
2094	Ainos	Osídlení	Město	Enez	26.084574 40.725024
11644	Akras	Osídlení	Osídlení v Thrákii		
2059	Anchialos	Osídlení	Město	Pomorie	27.6155704 42.5680485
2731	Apameia	Osídlení	Město	Dinar	30.1540375 38.0610674
7625	Apoulia	Území	Region v Itálii	Apoulia	17.1011931 40.7928393
3421	Apros / Apron	Území	Osídlení v Thrákii		
12856	Argaios	Hora - pohoří	Hora	Hora v Kappadokii	
9450	Argedauon	Osídlení	Město?		
11634	Arseos	Osídlení	Neznámé osídlení		
12023	Asia	Území	Provincie	Dnešní Turecko	
9168	Askanie	Osídlení	Město	Iznik, Turecko	29.719743 40.429524
13040	Astike (strategia)	Území	Stratégia		27.9217529 40.9840449
2090	Athenai	Osídlení	Město	Athény	23.7293097 37.9837155
11533	Athioutike (strategia)	Území	Stratégia		
3002	Attike	Území	Attika	Attika	23.8952637 38.0264587

Tabulka 10.12b Přehled použitých geografických termínů, jejich charakteristika, známé umístění a krátký popis.

Heurist ID	Geografický termín	Typ	Krátký popis	Moderní jméno	Koordináty (z. šířka, z. délka.)
2062	Augusta Traiana (Beroé)	Osídlení	Město	Stara Zagora	25.6344644 42.4257769
3437	Babylon	Osídlení	Město	Babylon	52.6722336 36.5478455
3152	Barilon?	Osídlení	Vesnice		
13057	Bathonea	Řeka	Řeka		
7629	Bazopara	Osídlení	Thrácká vesnice	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
16641	Belana Praseon	Území	Území		
11532	Bioletike (strategia)	Území	Stratégia		
12053	Bithynia	Území	Území	Bíthýnia v Malé Asii	
7636	Bousipara	Osídlení	Thrácká vesnice	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
2105	Byzantion	Osídlení	Město	Istanbul	28.9783589 41.0082376
12051	Chartagenne	Osídlení	Město	Karthágo	10.3329494 36.8625853
2780	Chersonesos	Území	Území	Dnešní Turecko	
6854	Dakia	Území	Provincie	Dnešní Rumunsko	
10811	Debelt	Osídlení	Město	Debelt	27.2673627 42.3917743
2089	Delphi	Osídlení	Město	Delfy	22.4940617 38.4800567
2065	Dionysopolis	Osídlení	Město	Balčik	28.1617188 43.4269047
2066	Diospolis	Osídlení	Město		
16088	Discodourateraе	Osídlení	Osídlení v Thrákii	Gostilitsa	
8413	Dodoparon	Osídlení	Osídlení v Thrákii	Nedaleko Golyam Manastir	26.3414383 42.2141841
16684	Dourostorum	Osídlení	Město	Silistra	27.2671901 44.1147271
11529	Dresapaike (strategia)	Území	Stratégia		
12858	Efesos	Osídlení	Město	Efesos	27.3370743 37.9404069
10899	Eitrizene	Území	Vesnice		
2701	Eleusis	Osídlení	Město	Eleusína poblíž Athén	23.5412121 38.0422104
13565	Emporion Thouidai	Osídlení	Osídlení v Thrákii	Poblíž Slivenu	26.322813 42.6819937
16487	Ergiske	Území	Území v Thrákii		
2702	Europa	Území	Evropa	Evropa	
3454	Galatia	Území	Území v Malé Asii	Dnešní Turecko	
7624	Geloupara	Osídlení	Vesnice	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
2164	Hadrianopolis	Osídlení	Město	Edirne	26.5557145 41.6771297
2162	Haimos	Hora - pohoří	Pohoří Haimos	Stara Planina	25 43.25
3348	Hebros	Řeka	Řeka	Marica	
2700	Hellas	Území	region	Řecko	22.835083 38.5266816
2135	Herakleia Pontica	Osídlení	Město	Karadeniz Ereğli	31.42026 41.279909
2122	Istros	Řeka	Řeka	Dunaj	26.8742272 44.0984174
2068	Kabyle	Osídlení	Město	Kabyle	26.4784397 42.5474649
14913	Kainon Frourion	Osídlení	Vesnice		28.1830215 41.2248922
2106	Kalchedon	Osídlení	Město	Kadıköy	29.08227 40.980141
2069	Kallatis	Osídlení	Město	Mangalia	28.5741496 43.8152436
11643	Karbateis	Osídlení	Osídlení v Thrákii		
2118	Kardia	Osídlení	Město	Kardia	26.6226196 40.3881354
11538	Keirpara	Osídlení	Vesnice		
2596	Kos	Osídlení	Město	Kos	27.2846317 36.8943802
7626	Kourpisos	Osídlení	Osídlení v Thrákii	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	

Tabulka 10.12c Přehled použitých geografických termínů, jejich charakteristika, známé umístění a krátký popis.

Heurist ID	Geografický termín	Typ	Krátký popis	Moderní jméno	Koordináty (z. šířka, z. délka.)
7622	Krasalopara	Osídlení	Osídlení v Thrákii	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
2107	Kyzikos	Osídlení	Město	Kyzikos	27.8548444 40.39832
10837	Ladikia	Území	Území		
6778	Lakedaimon	Území	Lakedaimón	Lakedaimon, okolí Sparty	22.4304771 37.0607937
2088	Lesbos	Území	ostrov, Město	Lesbos	26.2777073 39.2645095
12358	Lougdounon	Osídlení	Město	Lugdunum, Lyon	4.8350573 45.7642149
7627	Lykia	Území	Území		
2166	Makedonia	Území	Území		22.0027892 40.6170447
11798	Markianopolis	Osídlení	Území	Marcianopolis, Devnya	27.5583738 43.2197379
2092	Maroneia	Osídlení	Území	Maroneia	25.5171698 40.9044618
6957	Maskiobria	Osídlení	Osídlení v Thrákii		
2071	Mesambria Pontica	Osídlení	Město	Nessebar	27.7205593 42.6601365
2428	Mestos (form of Nestos)	Řeka	Řeka	Néstos, Mesta	
15393	Mylassa	Osídlení	Město	Milas	27.780795 37.311638
2474	Neikaia	Osídlení	Město	Iznik	28.0841017 38.1704637
3657	Nikomedeia	Osídlení	Město	Izmit	29.9295044 40.7659815
3686	Nikopolis / Neikopolis pros Istro	Osídlení	Město	Nikjup	25.5895185 43.2450152
2074	Odessos	Osídlení	Město	Varna	27.9147333 43.2140504
4969	Ogygia	Území	Mýtické území		
16683	Oiskos	Osídlení	Město	Gigen	24.48333 43.7
11527	Olynthia (strategia)	Území	Stratégia		
2144	Olynthos	Osídlení	Město	Olynthos	23.3426114 40.2911675
12359	Oulokasseinon	Osídlení	Město	Velocassium	
3566	Oulpia Neikopolis	Osídlení	Osídlení		
7628	Pamfylia	Území	Území	Dnešní Turecko	
10416	Pautalia	Osídlení	Město	Kjustendil	22.6925611 42.28658
7630	Peisidia	Území	Území	Pisidia, dnešní Turecko	
2598	Pentepolis	Území	Skupina měst z Thrákie		
2119	Perinthos	Osídlení	Město	Marmara Ereglisi	27.95484 40.969332
2636	Philippoi	Osídlení	Město	Philippi	24.3386534 41.0251024
2075	Philippopolis	Osídlení	Město	Plovdiv	24.7452904 42.1354079
14303	Philokterea	Osídlení	Osídlení v Thrákii		
2076	Pistiros	Osídlení	Město	Pistiros	24.0750155 42.2307172
7603	Pizos	Osídlení	Emporion	Poblíž města Stara Zagora	25.5476546 42.1950308
3427	Plotinopolis	Osídlení	Město	Didymoteicho	26.4904015 41.3437186
2080	Pontos	Moře	Území, moře	Černé moře	34.299316 43.413029
6853	Porolissum	Osídlení	Město	Osídlení v Rumunsku	23.0670001 47.1898336
13377	Raouenna	Osídlení	Město	Ravenna	12.2052097 44.4206014
2163	Rhodope	Hora - pohoří	Pohoří Rodopy	Rodopy	24.574167 41.601111
11528	Roimeletike (strategia)	Území	Stratégia		
2081	Rome	Osídlení	Město	Řím	12.4963655 41.9027835
7989	Rysike (strategia)	Území	Stratégia		
2086	Samothrake	Osídlení	Ostrov, Město	Samothráké	25.5917918 40.4476834
8412	Sapaike	Území	Území	Oblast okolo Abdéry	24.9514602 40.9814734
16672	Sardes	Osídlení	Město	Sardy	28.1114445 38.4663784

Tabulka 10.12d Přehled použitých geografických termínů, jejich charakteristika, známé umístění a krátký popis.

Heurist ID	Geografický termín	Typ	Krátký popis	Moderní jméno	Koordináty (z. šířka, z. délka.)
11535	Seletike (strategia)	Území	Stratégia		
7988	Selletike (strategia)	Osídlení	Město	V okolí města Marciánopolis	
2120	Selymbria	Osídlení	Město	Silivri	28.247868 41.073678
2078	Seuthopolis	Osídlení	Město	Koprinka	25.3034842 42.6170941
7619	Skedabria	Osídlení	Thrácká vesnice	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
10911	Skeiame	Osídlení	Osídlení		23.2246685 41.6639997
7623	Skepte	Osídlení	Thrácká vesnice	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
11642	Skerezis	Osídlení	Osídlení		
3439	Smyrna / Zmyrna	Osídlení	Město	Izmir	27.1219826 38.4122732
2091	Sparta	Osídlení	Město	Sparta	22.430264 37.074461
10627	Spinopara	Osídlení	Vesnice		22.7822113 42.3239049
7620	Stratopara	Osídlení	Thrácká vesnice	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
7634	Strouneilos	Osídlení	Thrácká vesnice	Poblíž emporia Pizos, okolí města Stara Zagora	
14075	Syria	Území	Území	Syria	
2133	Teos	Území	Město	Sığacık	26.777552 38.187557
2332	Thessalonike	Osídlení	Město	Soluň - Thessaloniki	22.9446064 40.6393495
11530	Thoukysidantike (strategia)	Území	Stratégia		
2167	Thrake	Území	Území	Thrákie	26.4086816 42.2640806
3347	Traianoupolis	Osídlení	Město	Traianoupoli	26.0320616 40.8648481
12052	Troias	Území	Území	Okolí Tróje	
2123	Tyras	Osídlení	Město	Bilhorod-Dnistrovskyi	30.3414908 46.1854516
3125	Vicus Trullensium	Osídlení	Vesnice	Kunino	23.997 43.18792
10893	Zebastene	Území	Thrácká vesnice		
10892	Zerklene	Území	Thrácká vesnice		
11531	Zraike (strategia)	Území	Stratégia		
11194	Zylouzeny?	Osídlení	Thrácká vesnice		

Tabulka 10.13 Celkový počet záznamů v databázi *Hellenization of Ancient Thrace*, dále rozdělený dle jednotlivých druhů záznamů.

Hellenization of Ancient Thrace: Druh záznamu v databázi	Popis druhu záznamu	Počet záznamů
Person (epigraphic)	Osoba vystupující na nápise	5464
Inscription Info	Základní informace o nápise	4665
Personal name	Osobní jméno	3956
Location data	Záznamy o lokalitě, místě nálezu nápisu	678
Epithet	Božské přízvisko	233
Collective Group name	Vyjádření kolektivní identity	178
Religious keywords	Hledaný termín s náboženskou tematikou	137
Geographic name	Zeměpisné jméno	134
Administrative keywords	Hledaný termín spojený s organizací společnosti	112
Formulaic keywords	Typické epigrafické formule	49
Honorific keywords	Hledaný termín se zaměřením na udílení poct	37
Person (modern author)	Autor záznamu	3

Tabulka 10.14 Stupeň dochování nosiče nápisu a celkový počet nápisů v jednotlivých kategoriích.

Stupeň dochování nosiče nápisu	Počet nápisů	Procentuální zastoupení (100 % = 4665 nápisů)
Intaktní až lehce poničený (100-76 % dochováno)	725	15,54
Lehce až velmi poničený (75-51 %)	549	11,77
Těžce poničený (50-26 %)	717	15,37
Téměř zničený (25-1 %)	1038	22,25
Dochovaný pouze jako oklepek	45	0,96
Dochovaný pouze jako kresba	194	4,16
Ztracený, ale existuje záznam	145	3,11
Nemožné určit stav dochování, informace neuvedena	1252	26,84

Tabulka 10.15 Celkový přehled všech nápisů dle jejich typologie a jejich průměrná délka.

Typ nápisů	Počet nápisů	% všech nápisů (100 % = 4665 nápisů)	Průměrná délka nápisů (počet řádků), aritm. průměr	Průměrná délka nápisů (počet řádků), medián
Soukromé	3609	77,36	3,71	2
Veřejné	717	15,36	10,93	8
Nemožné určit	339	7,28	2,96	2

Tabulka 10.16 Celkový přehled všech soukromých nápisů dle jejich typologie a jejich procentuální zastoupení.

Typ soukromých nápisů (možnost kombinace hodnot, n>100 %)	Počet nápisů	% soukromých nápisů (n = 3609)	% všech nápisů (n = 4665)
Funerální	1740	48,21	37,29
Dedikační	1777	49,23	38,09
Vlastnictví	29	0,80	0,62
Jiné	27	0,75	0,58
Neurčitelné	104	2,88	2,22

Tabulka 10.17 Celkový přehled všech veřejných nápisů dle jejich typologie a jejich procentuální zastoupení.

Typ veřejných nápisů (možnost kombinace hodnot, tj. součet je větší než 100 %)	Počet nápisů	% veřejných nápisů (n = 717)	% všech nápisů (n = 4665)
Honorifikační	298	41,56	6,39
Seznamy	64	8,92	1,37
Státní dekrety, nařízení a zákony	110	15,34	2,35
Náboženské	53	7,39	1,14
Jiné	137	19,10	2,94
Nemožné určit	81	11,29	1,74

Tabulka 10.18 Užití osobních jmen vyskytujících se na nápisech a jejich rozdělení dle pohlaví a vztahu k osobě, jejíž identita byla na nápise specifikována (rodič, prarodič, partner, individuální osobní jméno).

Typ jména	Nejasné jméno	%	Ženské jméno	%	Mužské jméno	%	Celkem jmen	Celkem %
Prarodič	2	3,39 %	3	5,08 %	54	91,53 %	59	100,00 %
Rodič	130	3,87 %	128	3,81 %	3101	92,32 %	3359	100,00 %
Partner	23	4,97 %	199	42,98 %	241	52,05 %	463	100,00 %
Individuální jméno	473	5,12 %	1278	13,84 %	7483	81,04 %	9234	100,00 %
Celkový poměr	628	4,79 %	1608	12,26 %	10879	82,95 %	13115	

Tabulka 10.19 Přehled užitých osobních jmen dle jejich tradičního kulturního zařazení.

Původ jména	Počet jmen	% zastoupení
Řecká jména	5424	41,36 %
Thrácká i řecká jména	2	0,02 %
Římská jména	4694	35,79 %
Thrácká jména	1780	13,57 %
Jména nejistého původu	1215	9,26 %
Celkem	13115	100,00 %

Tabulka 10.20 Přehled původu / kulturního zařazení osobních jmen v závislosti na typologii osobního jména a vztahu k osobě, jejíž identita byla na nápise specifikována (rodič, prarodič, partner, individuální osobní jméno).

Typ jména	Řecká jména	Řecká-thrácká jména	Římská jména	Thrácká jména	Nejistá jména	Jména celkem %
Prarodič	0,61 %	0 %	0,26 %	0,62 %	0,25 %	0,45 %
Rodič	37,78 %	0 %	7,65 %	36,57 %	24,69 %	25,61 %
Partner	4,35 %	0 %	2,02 %	4,21 %	4,69 %	3,53 %
Individuální jméno	57,26 %	100,00 %	90,07 %	58,60 %	70,37 %	70,41 %
Celkem	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Tabulka 10.21 Srovnání výskytu ženských a mužských jmen v závislosti na kulturním prostředí, z nějž osobní jména pocházela.

Původ jména	Počet jmen dle pohlaví			% zastoupení			Celkem	
	Nejisté pohlaví	Ženská jména	Mužská jména	Nejisté pohlaví	Ženská jména	Mužská jména	Celkem jmen	Celkem %
Řecká jména	41	751	4632	0,76 %	13,85 %	85,40 %	5424	100,00 %
Thrácká i řecká jména	0	0	2	0	0	100,00 %	2	100,00 %
Římská jména	14	529	4151	0,30 %	11,27 %	88,43 %	4694	100,00 %
Thrácká jména	56	188	1536	3,15 %	10,56 %	86,29 %	1780	100,00 %
Jména nejistého původu	517	140	558	42,55 %	11,52 %	45,93 %	1215	100,00 %
Celkem	628	1608	10879	4,79 %	12,26 %	82,95 %	13115	100,00 %

Tabulka 10.22 Srovnání výskytu ženských a mužských jmen v závislosti na kulturním prostředí a na druhu jména (vztahu k osobě, jejíž identita byla na nápise specifikována).

Původ jména	Ženská jména				Mužská jména				Celkem	
	Pra-rodič	Rodič	Partner	Indiv. jméno	Pra-rodič	Rodič	Partner	Indiv. jméno	Celkem jmen	Celkem %
Řecká jména	0,04 %	1,67 %	1,58 %	10,66 %	0,58 %	36,26 %	2,81 %	46,41 %	5424	100,00 %
Thrácká i řecká jména	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	100,00 %	2	100,00 %
Římská jména	0,02 %	0,41 %	1,00 %	9,87 %	0,24 %	7,26 %	1,03 %	80,17 %	4694	100,00 %
Thrácká jména	0 %	0,87 %	2,38 %	7,66 %	0,58 %	36,14 %	1,74 %	50,64 %	1780	100,00 %
Jména nejistého původu	0 %	0,57 %	3,72 %	15,76 %	0,29 %	26,65 %	1,72 %	51,29 %	1215	100,00 %
Celkem	0,02 %	1,03 %	1,59 %	10,23 %	0,43 %	24,83 %	1,93 %	59,93 %	13115	100,00 %

Tabulka 10.23 Srovnání celkového počtu archaeologických a epigrafických lokalit ve vybraných stoletích, pro než byla dostupná archeologická data. Počty archeologických lokalit datovaných do 7. až 4. st. př. n. l. vycházejí z Hansen a Nielsen (2004) a Talberta (2000). Celkový počet eigrafických lokalit vychází z počtu nálezových lokalit v HAT databázi, v nichž byly nalezeny nápisy datované s přesností na jedno století (s koeficientem 1).

Století	Počet arch. lokalit dle Hansen a Nielsen (2004)	Počet arch. lokalit dle Talbert (2000)	Celkový počet epigrafických lokalit s 1 a více nápisy	Poměr epigraficky aktivních lokalit (Hansen a Nielsen 2004)	Poměr epigraficky aktivních lokalit (Talbert 2000)
7. st. př. n. l.	14	19	[1]	7,14 %	5,26 %
6. st. př. n. l.	27	19	3	11,11 %	15,79 %
5. st. př. n. l.	31	73	13	41,93 %	17,80 %
4. st. př. n. l.	38	73	26	68,42 %	35,51 %

Tabulka 10.24 Srovnání celkového počtu epigrafických lokalit v jednotlivých stoletích dle šíře jejich datace a typologie nápisu. Zahrnuty jsou pouze nápisy datované s přesností na jedno století (s koeficientem 1).

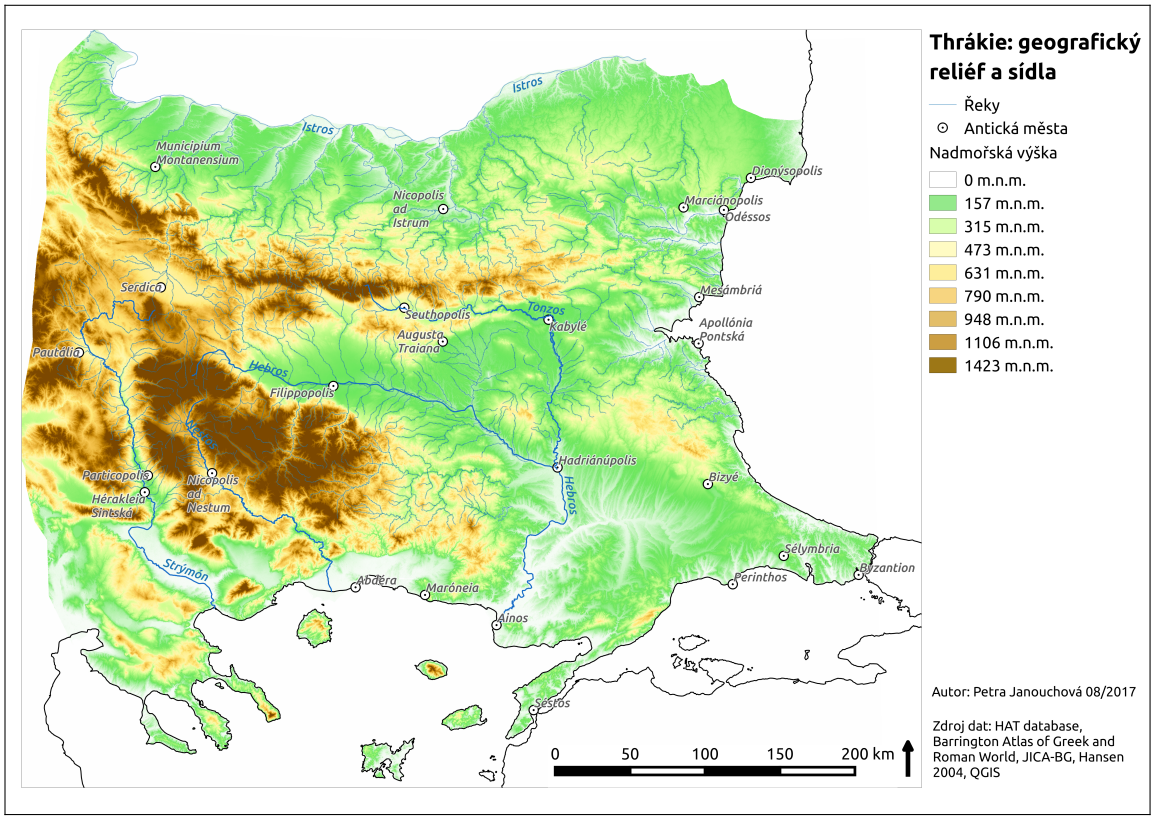
Století	Celkový počet epigrafických lokalit s 1 a více nápisy	Počet nápisů datovaných s přesností do jednoho století	Průměrný počet nápisů na lokalitu	Počet soukromých nápisů	Počet veřejných nápisů	Průměrný počet soukr. náp. na lokalitu	Průměrný počet veř. nápisů na lokalitu
7. st. př. n. l.	[1]	[2]	[2]	0	[2]	0,00	[2,00]
6. st. př. n. l.	3	3	1,0	3	0	1,00	0,00
5. st. př. n. l.	13	60	4,6	55	3	4,23	0,23
4. st. př. n. l.	26	168	6,5	153	9	5,88	0,35
3. st. př. n. l.	18	117	6,5	79	36	4,39	2,00
2. st. př. n. l.	23	115	5,0	86	25	3,74	1,09
1. st. př. n. l.	13	69	5,3	50	17	3,85	1,31
1. st. n. l.	27	68	2,51	37	28	1,37	1,04
2. st. n. l.	69	254	3,68	130	117	1,88	1,70
3. st. n. l.	115	390	3,39	203	176	1,77	1,53
4. st. n. l.	11	23	52,09	14	6	1,27	0,55
5. st. n. l.	6	12	2,0	11	1	1,83	0,17

Tabulka 10.25 Srovnání celkového počtu lokalit v Kazanlackém údolí v době pozdně železné a v době římské s celkovým počtem epigraficky aktivních lokalit v daném období.

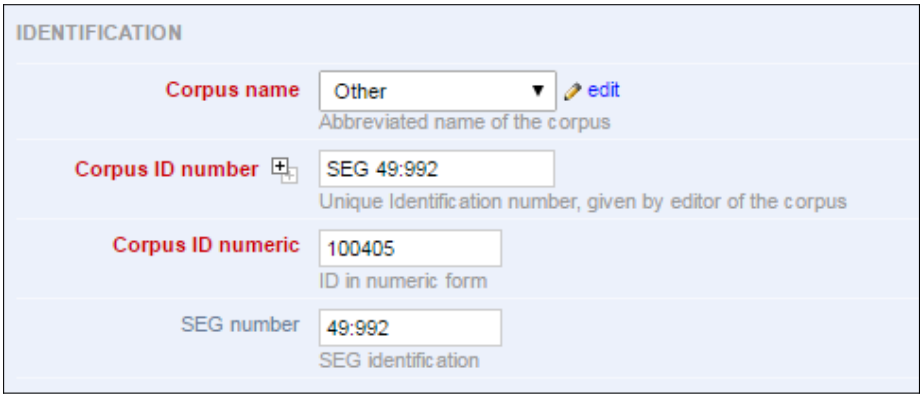
Období	Počet lokalit	Počet nápisů	Počet lokalit s nápisy	Poměr epigraficky aktivních lokalit
Doba pozdně železná (500 - 0 př. n. l.)	38	8	4	10,5 %
Doba římská (1- 400 n. l.)	23	35	5	21,7 %

11 Apendix B - Mapy a grafy

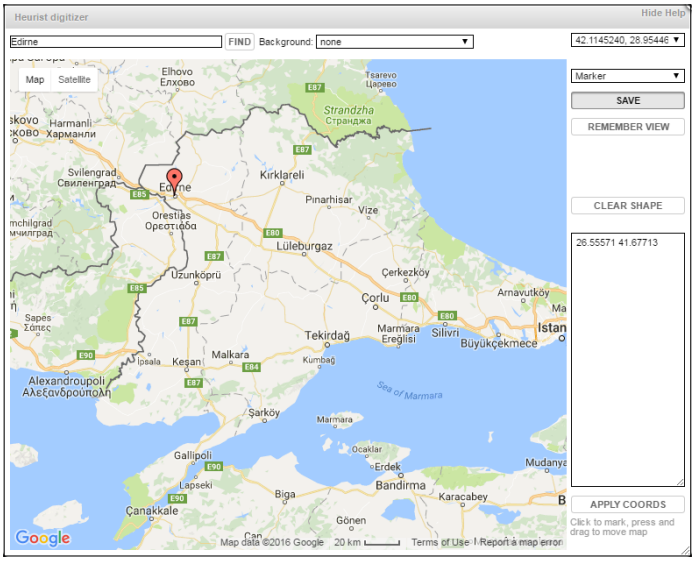
Obrázek 11.1 Přibližné území antické Thrákie dle literárních pramenů, geografický reliéf, nejvýznamnější řeky a antická města.

Obrázek 11.2 Ukázka identifikačních záznamů v databázi Hellenization of Ancient Thrace, vytvořené v softwaru Heurist Scholar. Nápis SEG 49:992 = 100405.

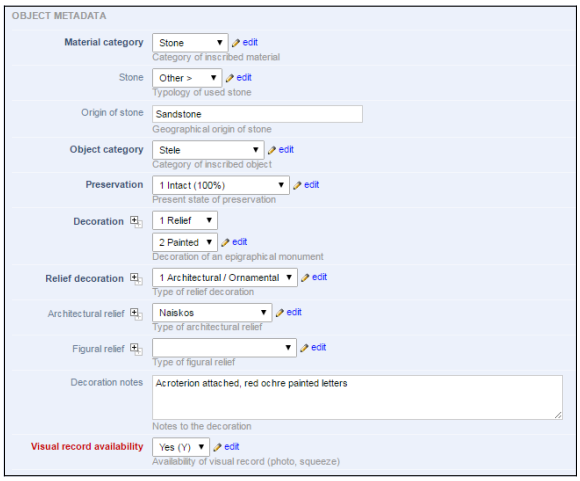
Obrázek 11.3 Ukázka geografického záznamu v Heurist Digitizer, nápis SEG 49:992 = 100405.

Obrázek 11.4 Ukázka záznamu geografických dat v databázi Hellenization of Ancient Thrace, vytvořené v softwaru Heurist Scholar. Nápis IG Bulg 3,2 1612 = 51612.

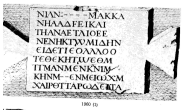
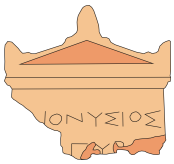
Obrázek 11.5 Ukázka záznamu dat o nosiči nápisu v databázi Hellenization of Ancient Thrace, vytvořené v softwaru Heurist Scholar. Nápis Gyuzelev 2002 3 = 100105.

Obrázek 11.6 Dochování nosiče nápisu spolu s ilustrativními příklady jednotlivých kategorií.

Hodnoty dochování nosiče	Popis	Dochování z původního předmětu (odhad)	Ilustrativní foto
1 Intact	Intaktní až lehce poničený, většina nosiče je dochována	100 -76 %	
2 Slightly destroyed	Lehce až těžce poničený, pouze malá část nosiče chybí	75 - 51 %	
3 Heavily destroyed	Těžce poničený až téměř zničený, více než polovina nosiče chybí	50 - 26 %	
4 Almost destroyed	Téměř zničený až zničený, pouze malá část nosiče je dochována	25 - 1 %	
5 Squeeze	Oklepek	Dochovaný pouze jako oklepek	
6 Drawing	Kresba	Dochovaný pouze jako kresba	
7 Lost	Ztracený	Ztracený, ale existuje písemný záznam	-
8 Undeterminable	Nemožné určit	Nemožné určit stav dochování, informace neuvedena editorem korpusu, vizuální dokumentace neumožňuje odhadnout původní velikost nosiče	

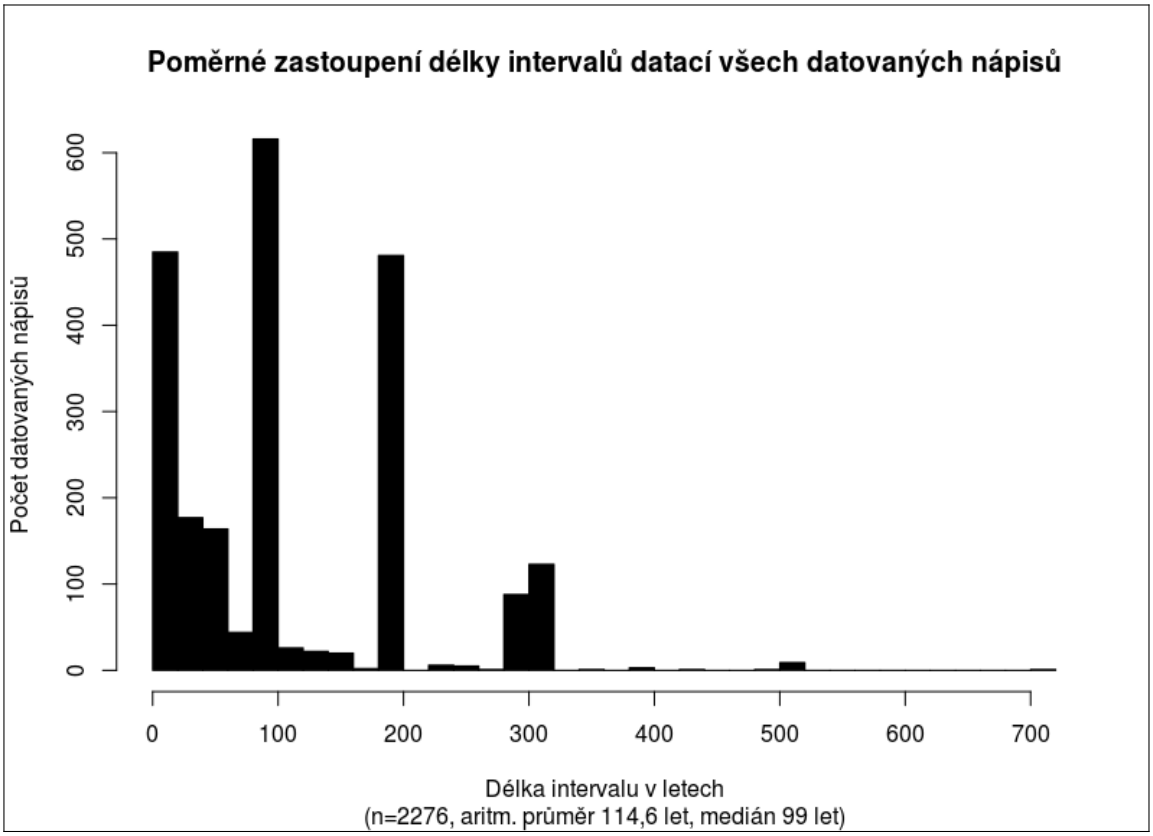
Obrázek 11.7 Architektonická dekorace nosičů nápisů spolu s ilustrativními příklady jednotlivých kategorií.

HAT databáze: Architektonická dekorace, obrazová příloha					
HAT	Altar	Architectural moulding	Column	Crown	Floral motive
Obr.					
Popis	Oltář	Architektonické tvarování	Sloup	Věnec	Florální motiv
HAT	Geometric motive	Naiskos		Other	
Obr.		 		-	
Popis	Geometrický motiv	Naiskos, motiv malého chrámku		Jiný, nepatří ani do jedné z uvedených kategorií, popis v Decoration notes	

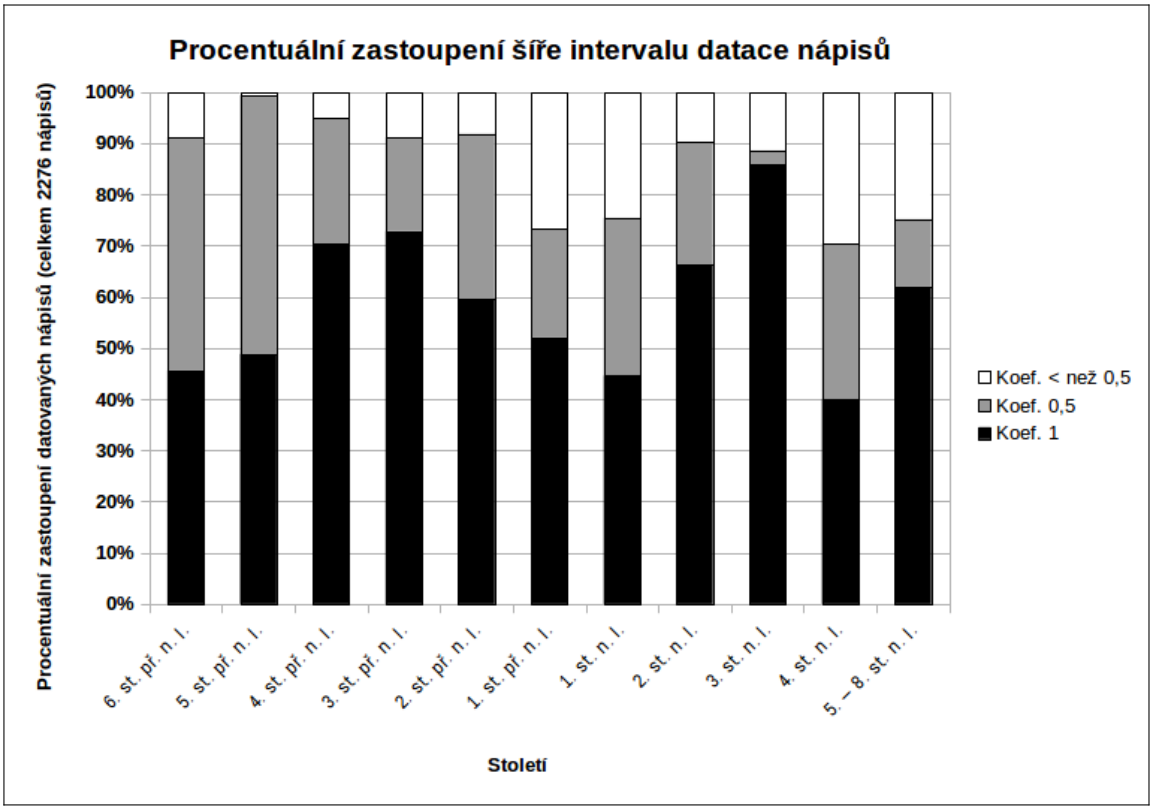
Obrázek 11.8 Figurální dekorace nosičů nápisů spolu s ilustrativními příklady jednotlivých kategorií.

HAT databáze: Figurální dekorace, obrazová příloha							
HAT	Animal	Artemis-like	Asclepius	Crowning	Dionysus	Fight/Hunt /Athletes	Funerary Portrait
Obr.							
Popis	Zvíře	Vyobrazení Artemidy	Asklépios	Scéna udílení poct, věnců	Dionýsos	Boj, lov, atletická scéna	Funerální scéna či symposio n
HAT	Funerary Scene	Group of People	Heracles	Horse Rider	Nemesis	Sacrifice	Sitting Woman
Obr.							
Popis	Funerální scéna, symposion	Skupina lidí	Héraklés	Jezdec na koni	Nemesis	Scéna oběti	Sedící žena
HAT	Sitting Man	Zeus/Poseid on	Sculpture	Three Nymphs	Zeus and Hera	Unidentifia ble	Other
Obr.						Jedná se figurální reliéf, ale není možné určit více detailů	Nepatří ani do jedné kategorie, popis v poznámká ch
Popis	Sedící muž	Stojící Zeus, Poseidón	Socha	Tři Nymfy	Zeus a Héra		

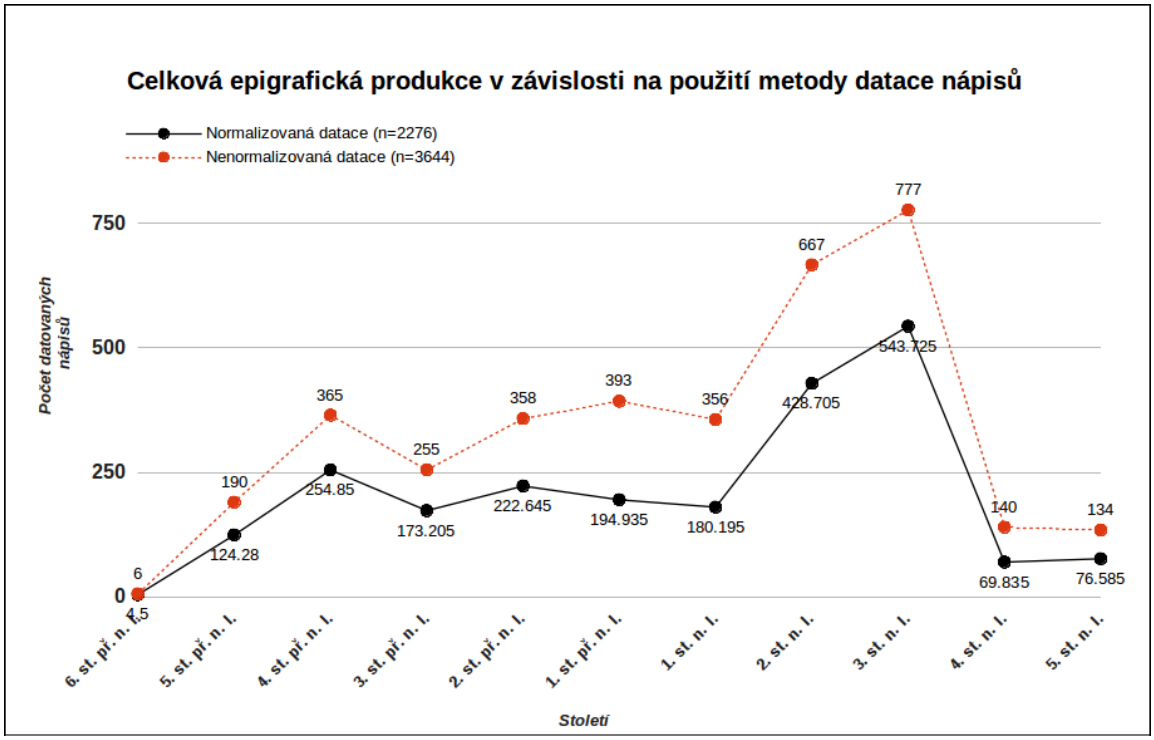
Obrázek 11.9 Poměrné zastoupení délky intervalů datací všech 2276 datovaných nápisů.

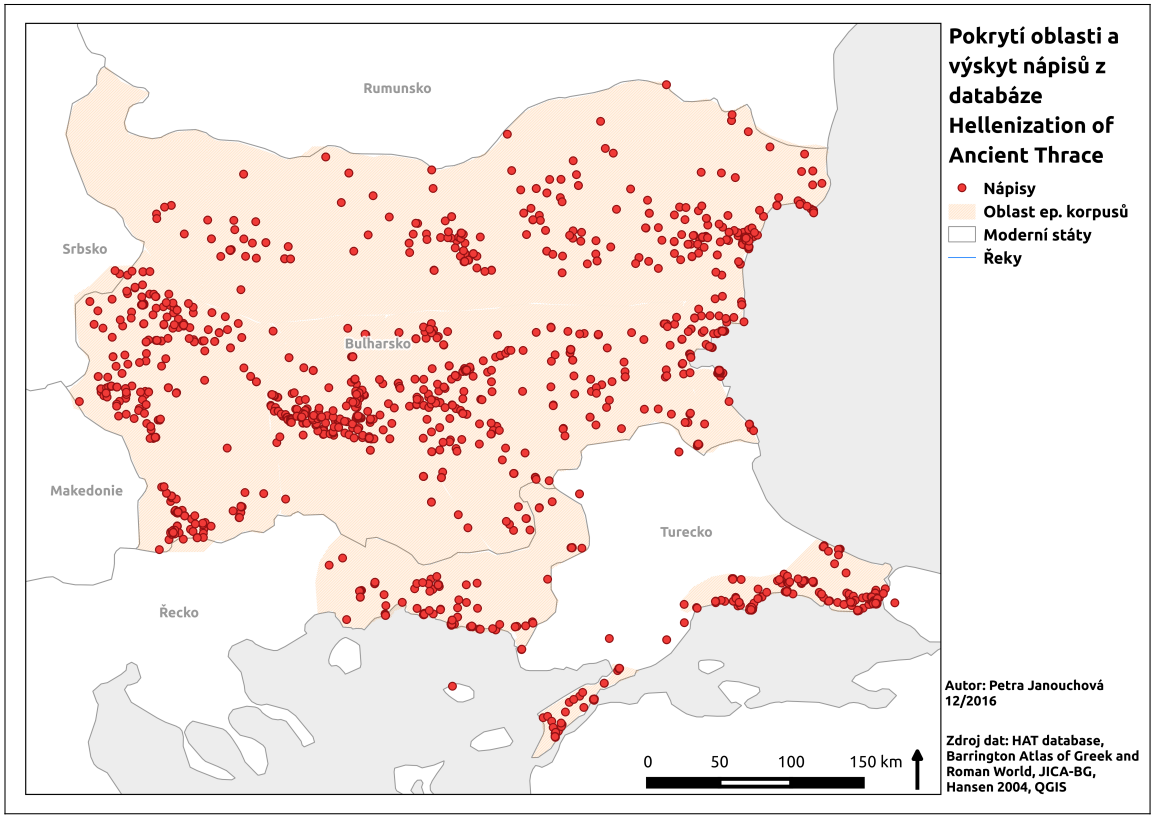
Obrázek 11.10 Poměr datovaných nápisů v jednotlivých stoletích s přihlédnutím k šíři jejich datace (vyjádřenou pomocí jejich koeficientů 1 - 0,12), celkem 2276 nápisů.

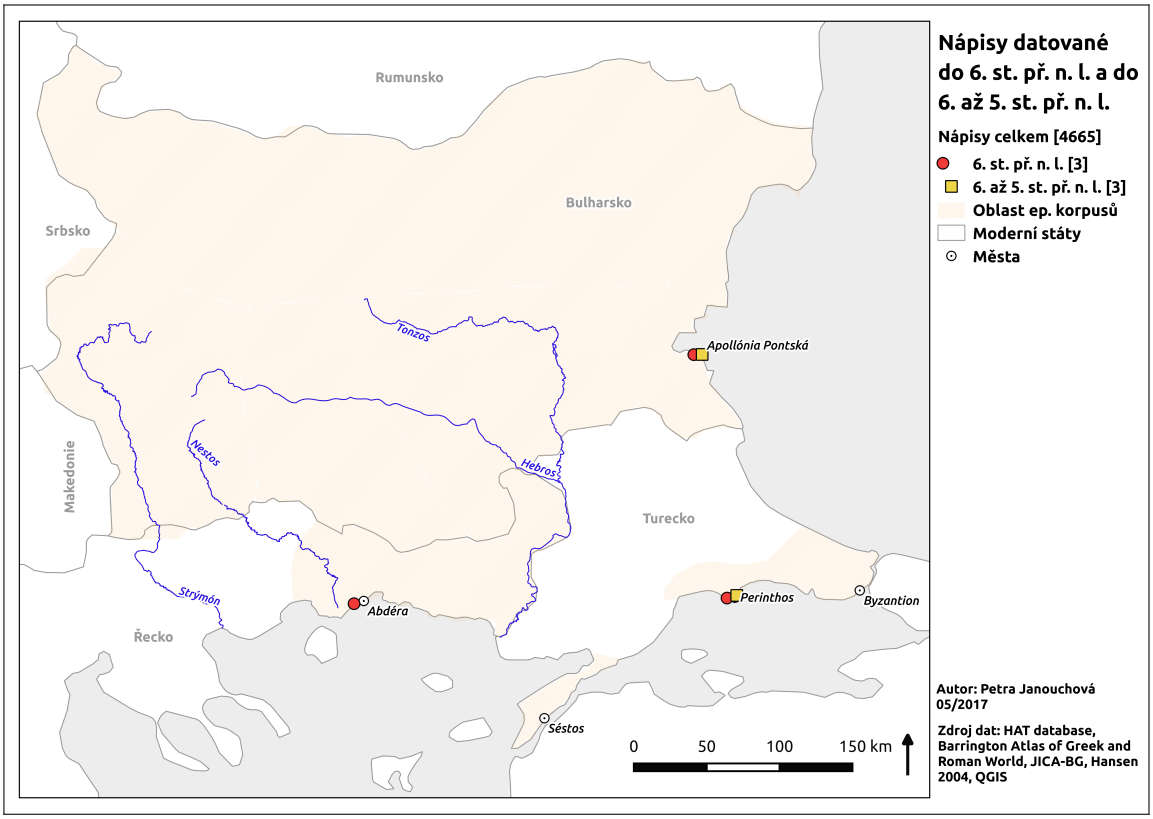
Obrázek 11.11 Celková epigrafická produkce v závislosti na použití metody datace nápisů. Srovnání normalizované metody datace spolu s nenormalizovanou metodou datace nápisů.

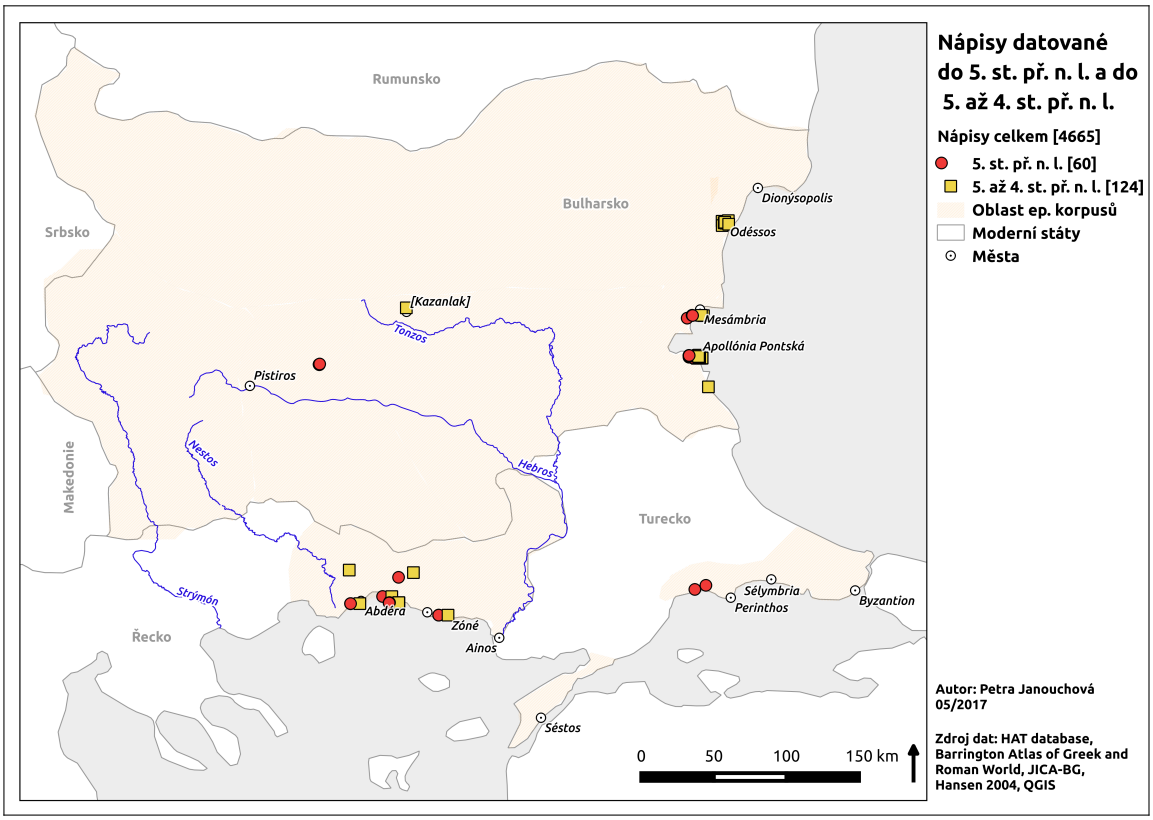
Obrázek 11.12 Mapa rozmístění nálezových míst nápisů obsažených v databázi *Hellenization of Ancient Thrace*. Oranžová barva ohraničuje oblast pokrývající území, z nějž pocházejí nápisy. Bílá místa vyznačují oblast, z níž nejsou dostupná epigrafická data.

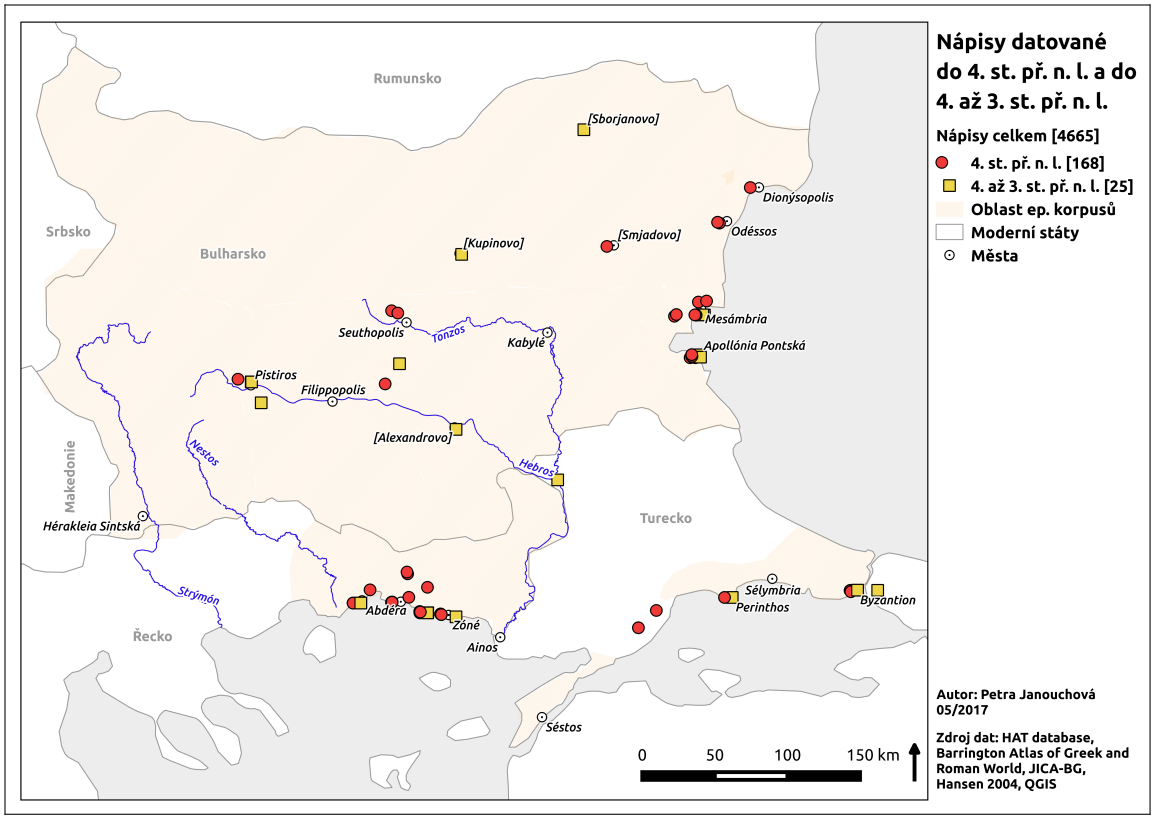
Obrázek 11.13 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 6. a do 6. až 5. st. př. n. l.

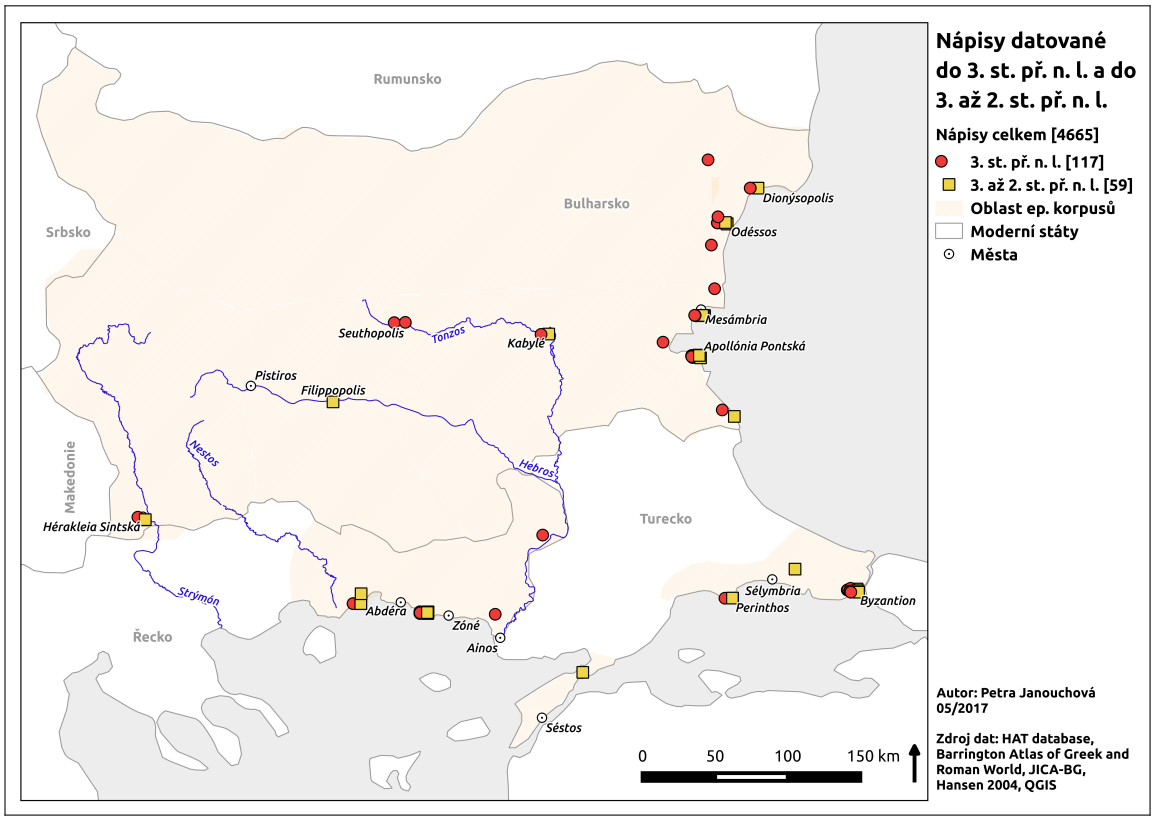
Obrázek 11.14 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 5. a do 5. až 4. st. př. n. l.

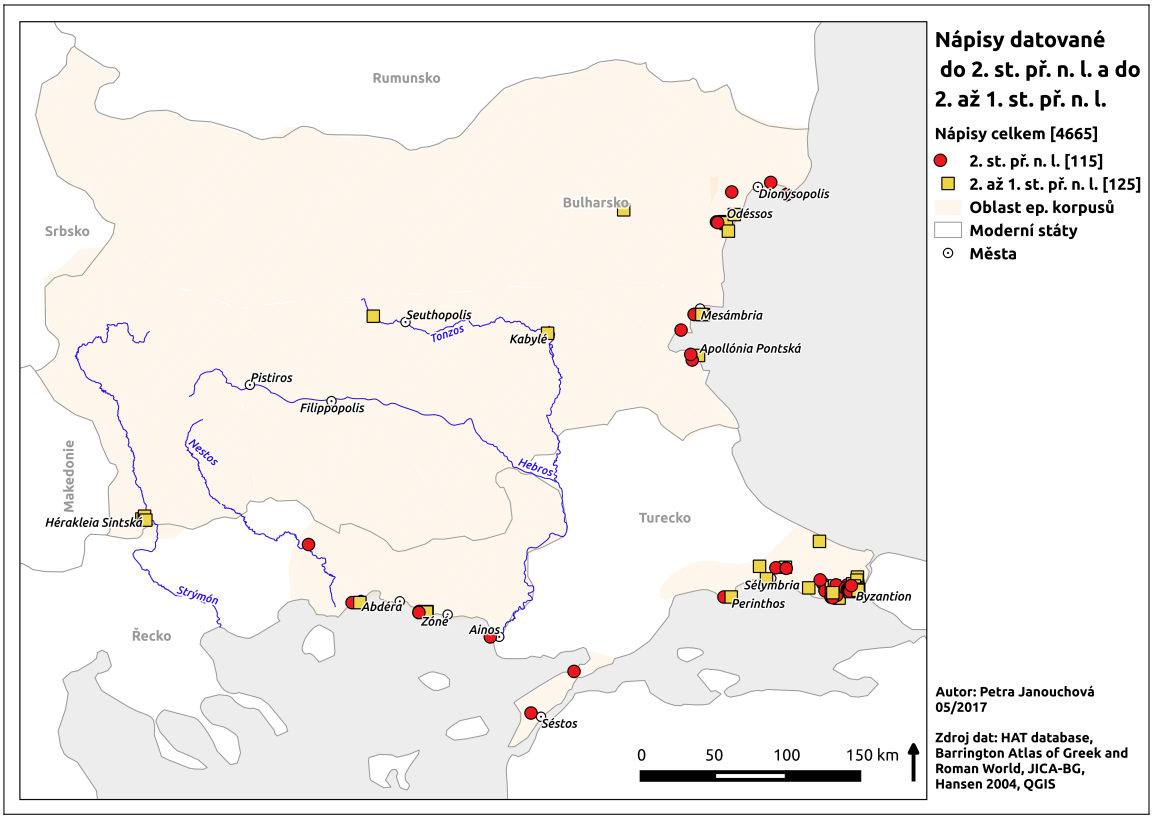
Obrázek 11.15 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 4. a do 4. až 3. st. př. n. l.

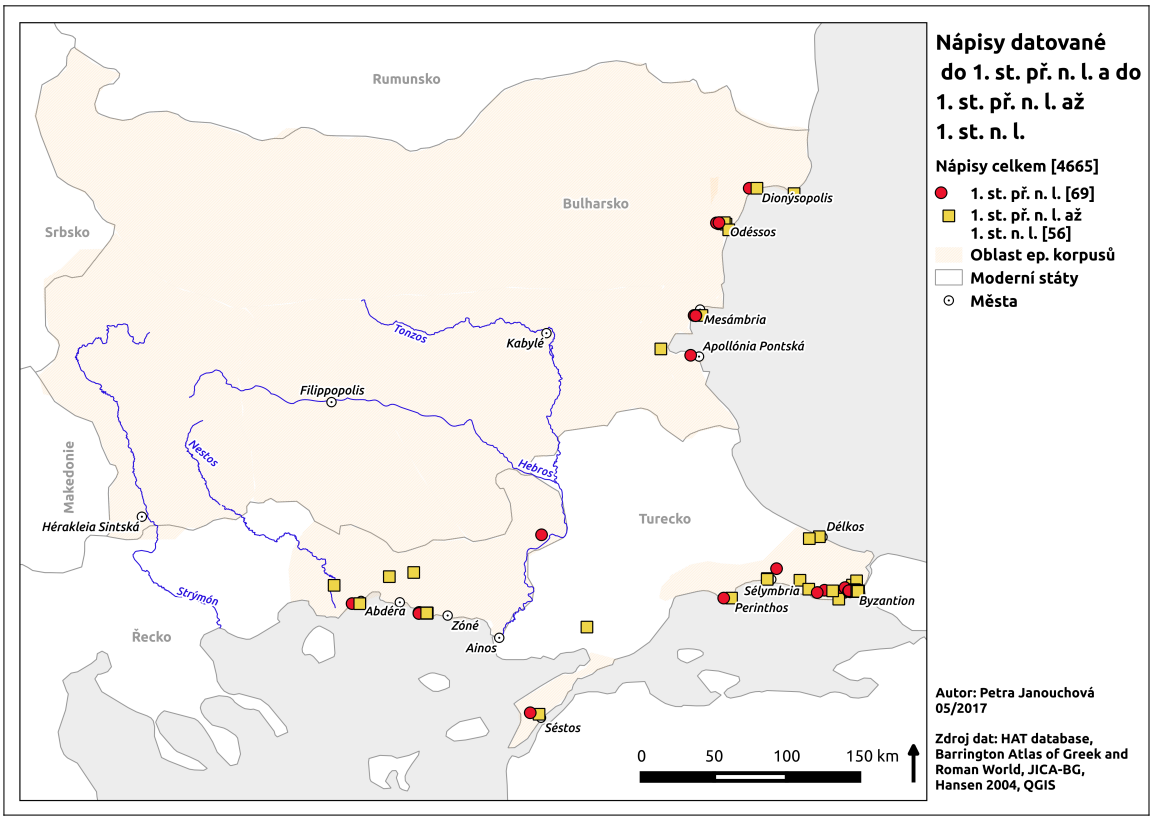
Obrázek 11.16 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 3. a do 3. až 2. st. př. n. l.

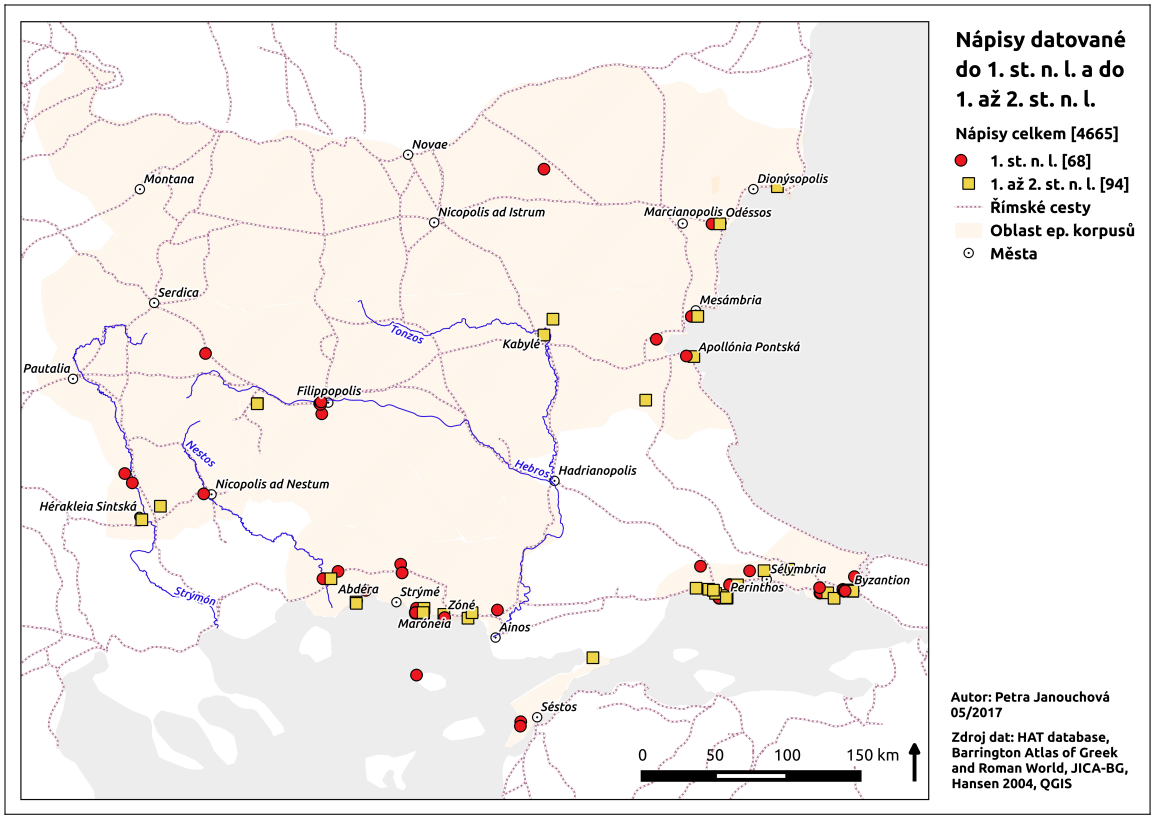
Obrázek 11.17 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 2. a do 2. až 1. st. př. n. l.

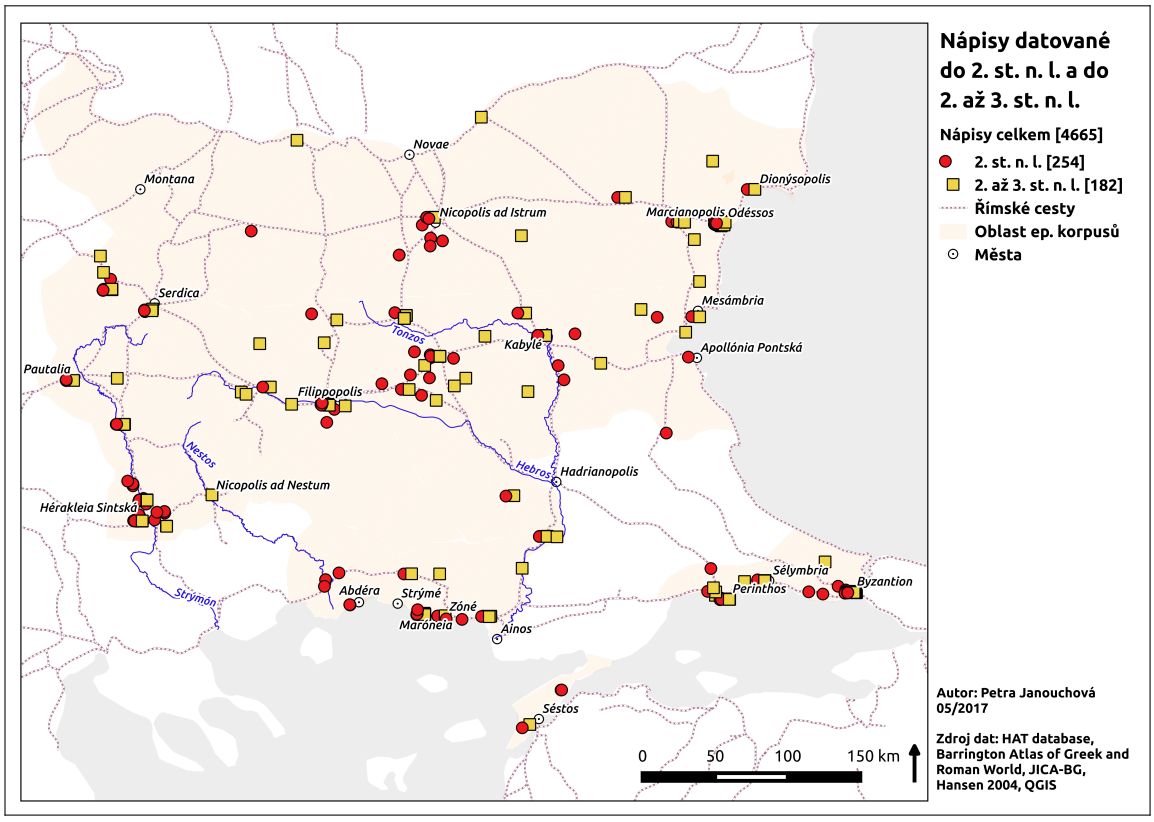
Obrázek 11.18 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 1. a do 1. st. př. n. l. až 1. st. n. l.

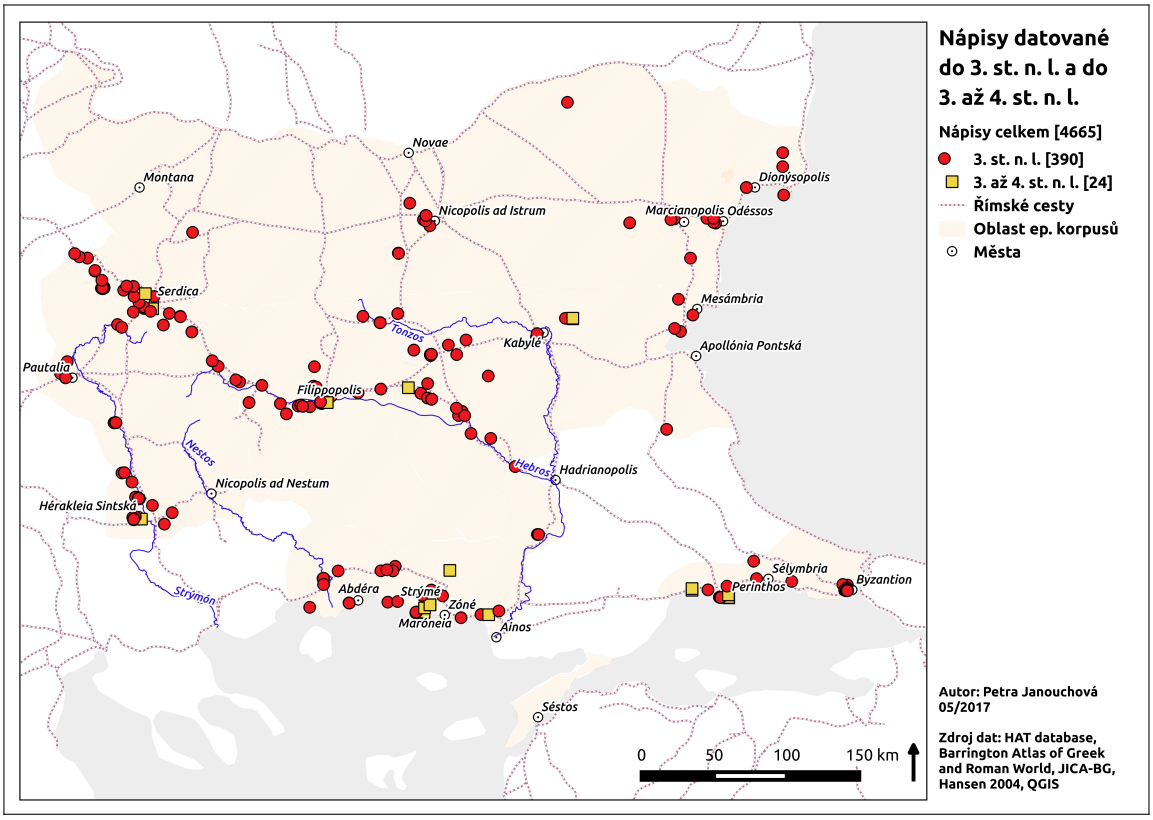
Obrázek 11.19 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 1. st. n. l. a do 1. až 2. st. n. l.

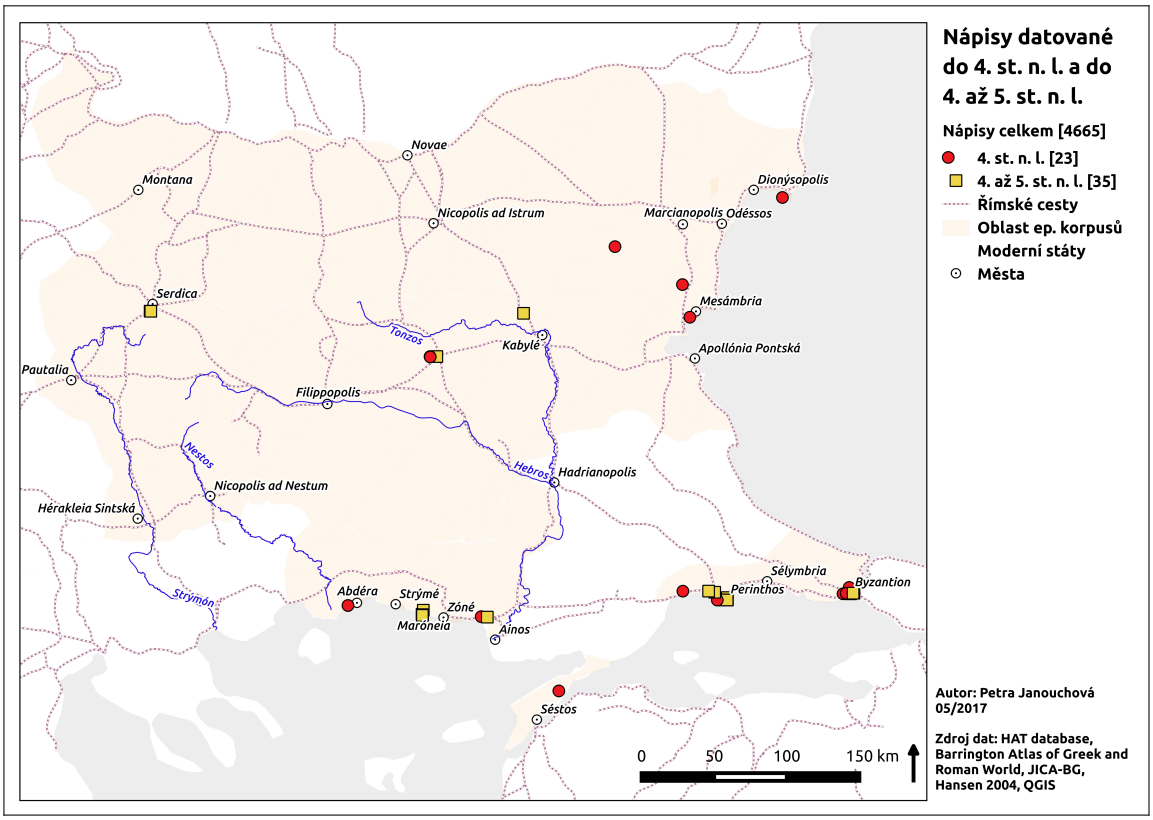
Obrázek 11.20 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 2. st. n. l. a do 2. až 3. st. n. l.

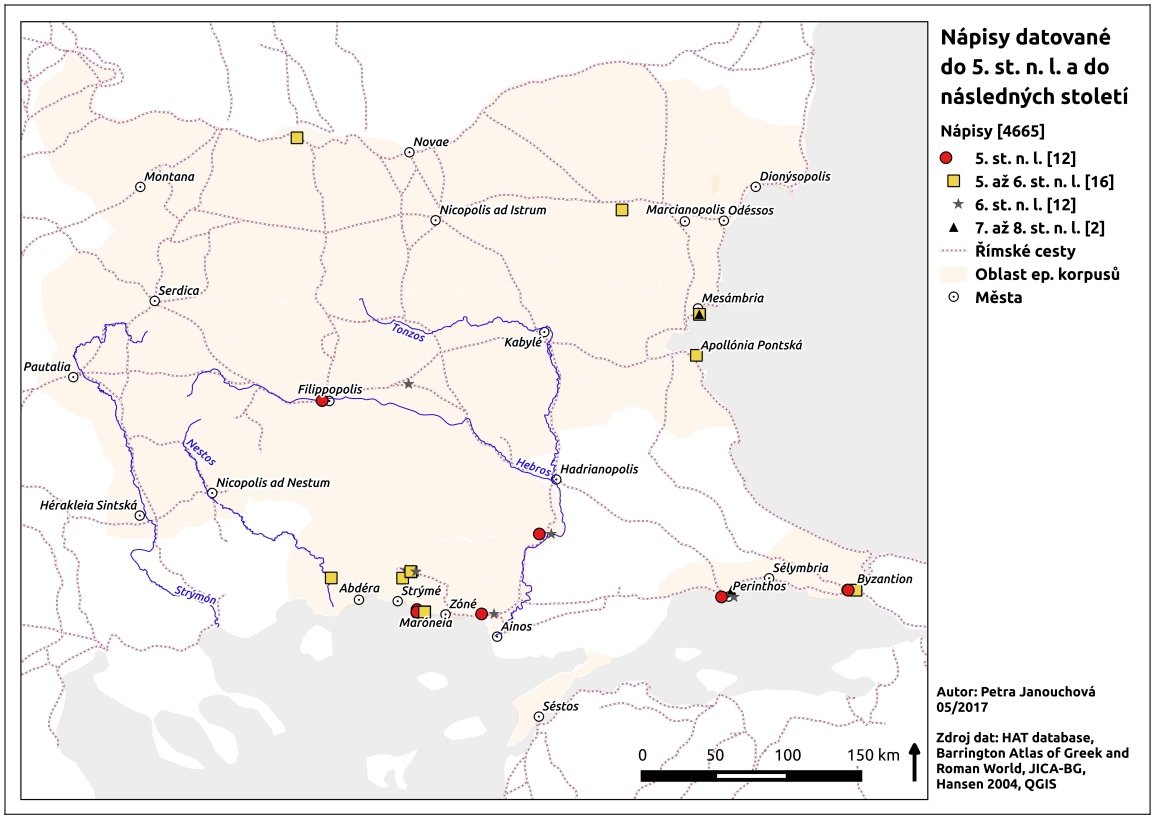
Obrázek 11.21 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 3. st. n. l. a do 3. až 4. st. n. l.

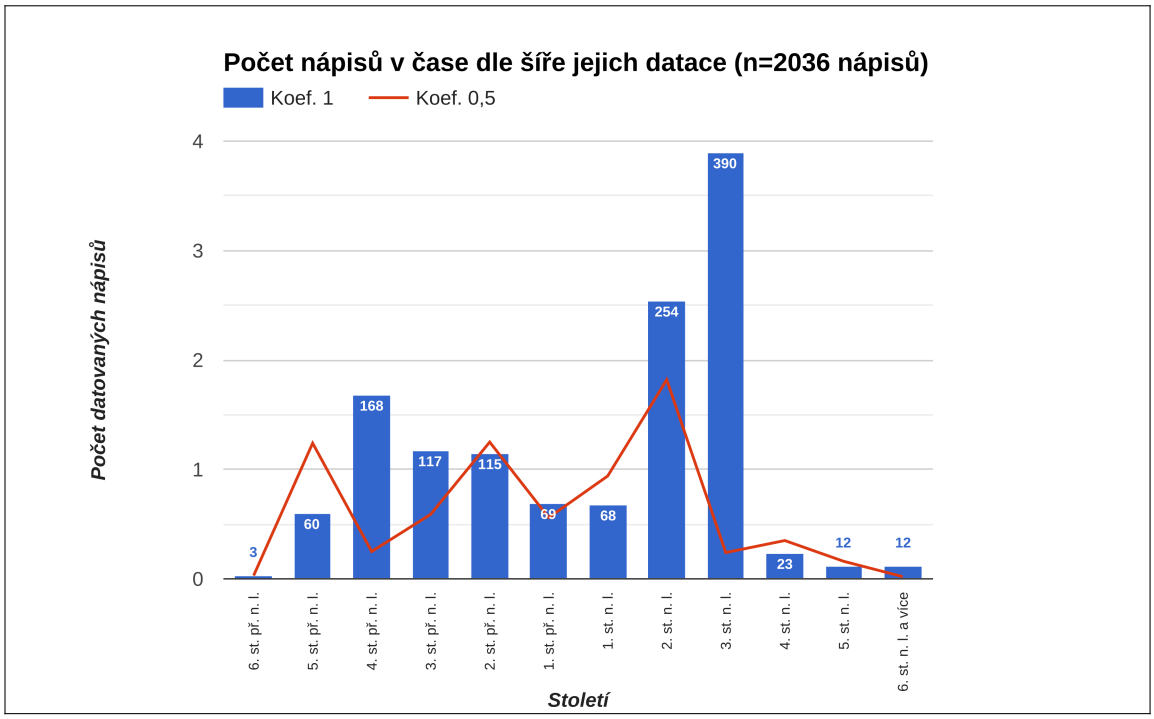
Obrázek 11.22 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 4. st. n. l. a do 4. až 5. st. n. l.

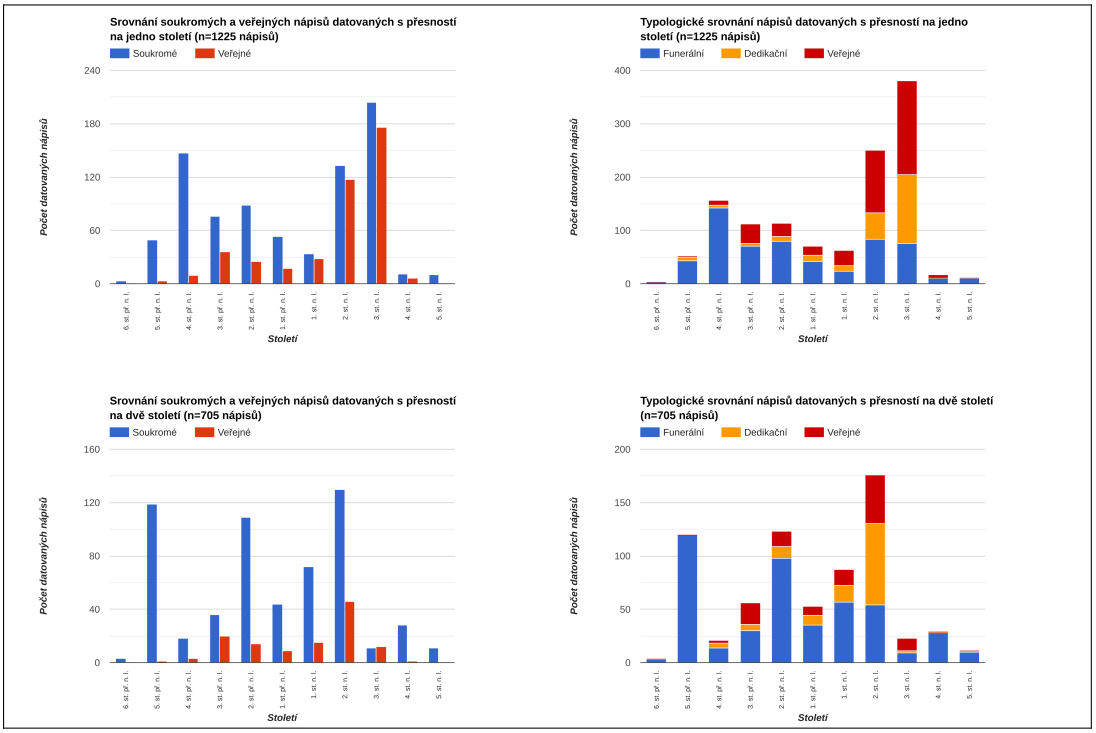
Obrázek 11.23 Mapa nálezových míst nápisů datovaných do 5. st. n. l. a do 5. až 8. st. n. l.

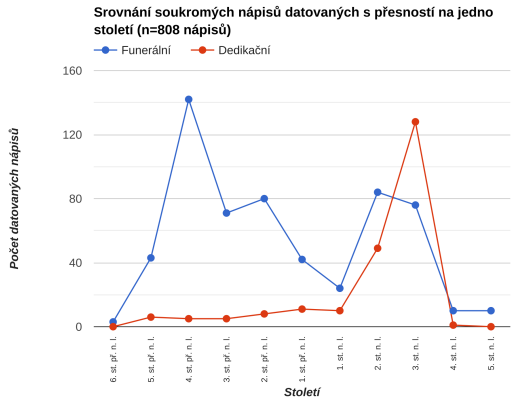
Obrázek 11.24 Přehled epigrafické produkce v jednotlivých stoletích dle šíře datace nápisů (nápisy datované do jednoho vs. dvou století).

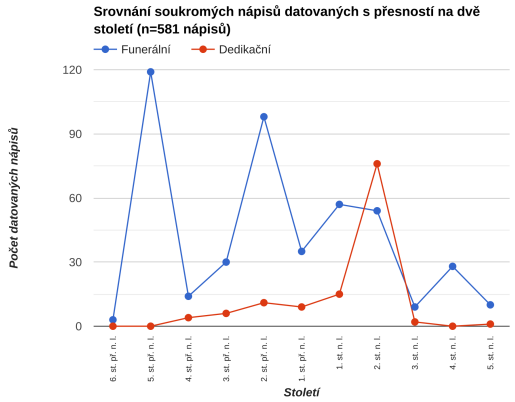
Obrázek 11.25 Srovnání epigrafické produkce v jednotlivých stoletích v závislosti na typologii nápisu.

Obrázek 11.26 Srovnání epigrafické produkce soukromých nápisů v jednotlivých stoletích v závislosti na šíři datace.

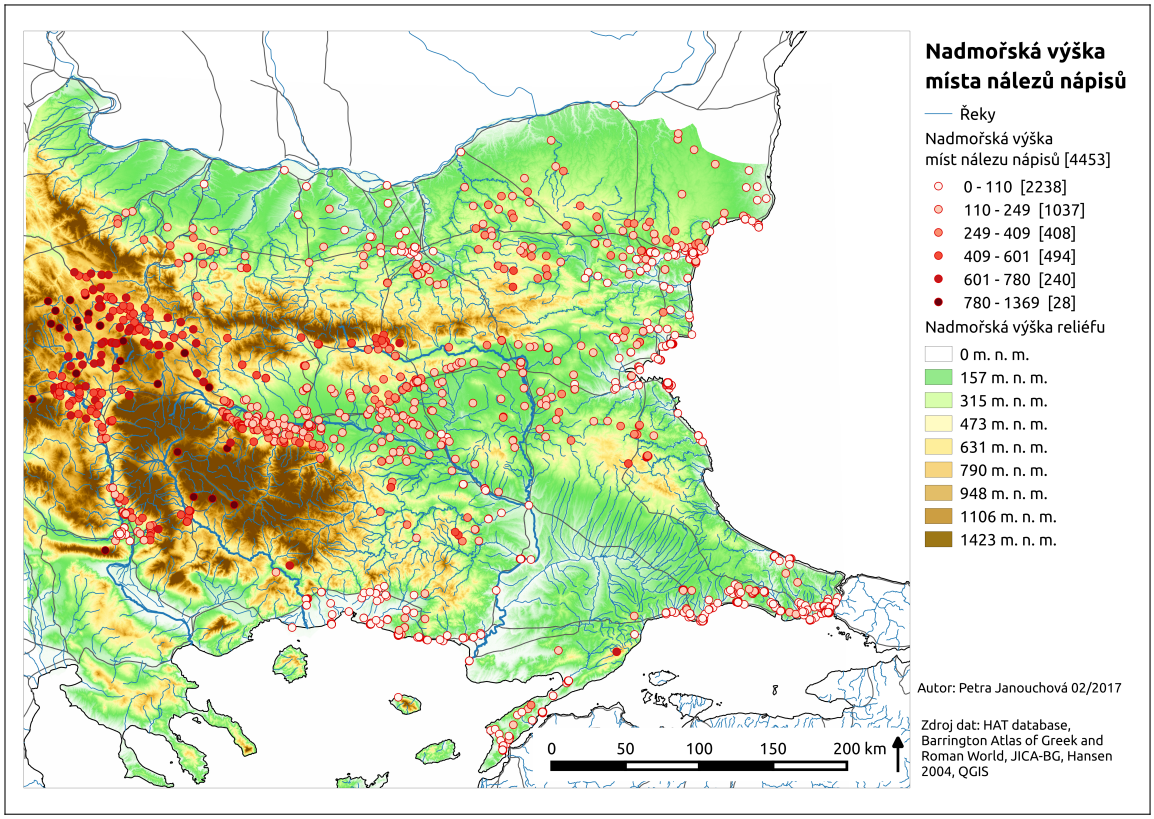

Nápisy datované s přesností na jedno století			
Století	**Funerální**	**Dedikační**	**Veřejné**
6. st. př. n. l.	3	0	0
5. st. př. n. l.	43	6	3
4. st. př. n. l.	142	5	9
3. st. př. n. l.	71	5	36
2. st. př. n. l.	80	8	25
1. st. př. n. l.	42	11	17
1. st. n. l.	24	10	28
2. st. n. l.	84	49	117
3. st. n. l.	76	128	176
4. st. n. l.	10	1	6
5. st. n. l.	10	0	0

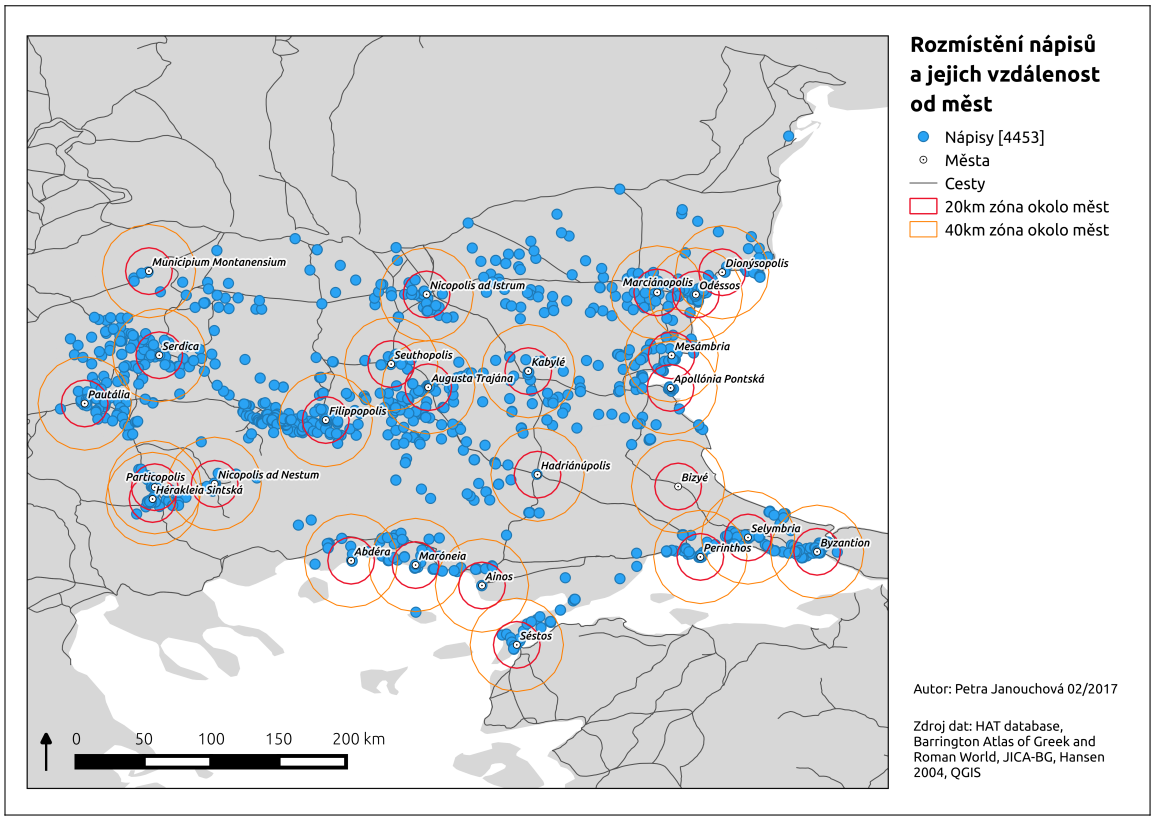

Nápisy datované s přesností na dvě století			
Století	**Funerální**	**Dedikační**	**Veřejné**
6. st. př. n. l.	3	0	0
5. st. př. n. l.	119	0	1
4. st. př. n. l.	14	4	3
3. st. př. n. l.	30	6	20
2. st. př. n. l.	98	11	14
1. st. př. n. l.	35	9	9
1. st. n. l.	57	15	15
2. st. n. l.	54	76	46
3. st. n. l.	9	2	12
4. st. n. l.	28	0	1
5. st. n. l.	10	1	0

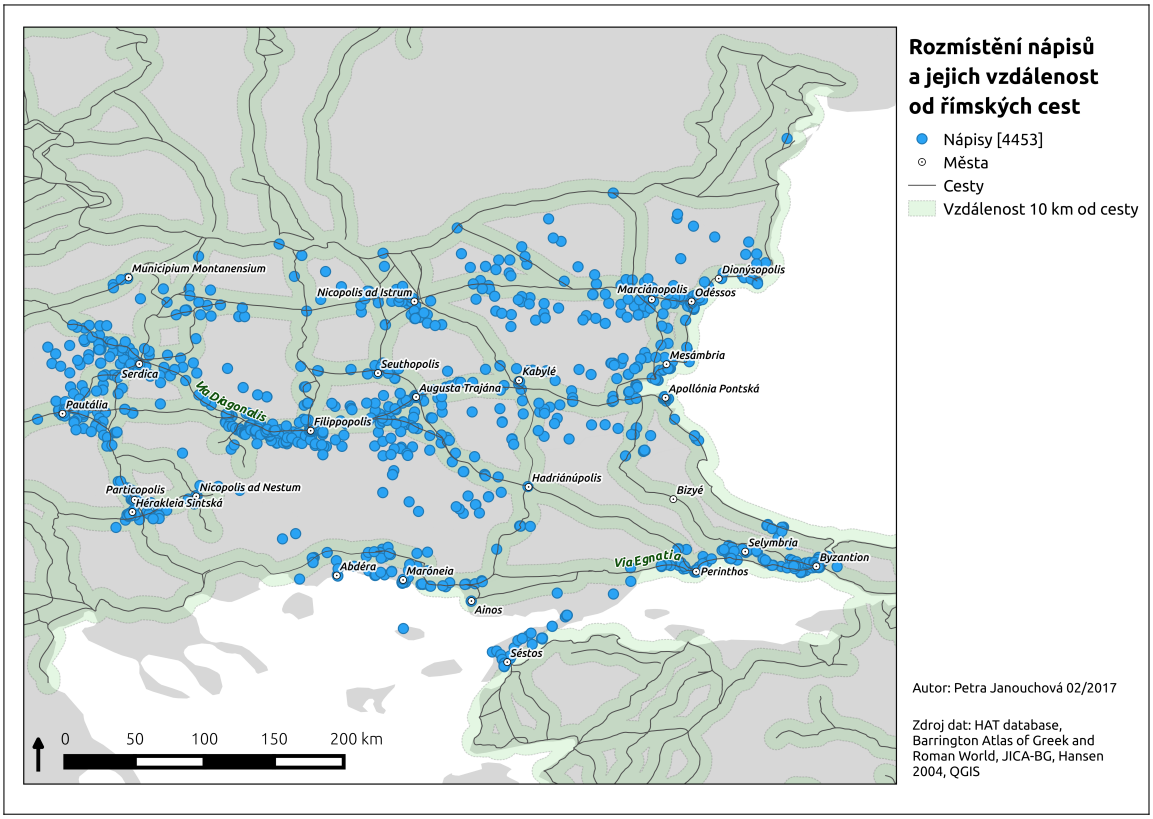
Obrázek 11.27 Rozmístění nálezových míst nápisů v závislosti na jejich nadmořské výšce (DEM - digital elevation model).

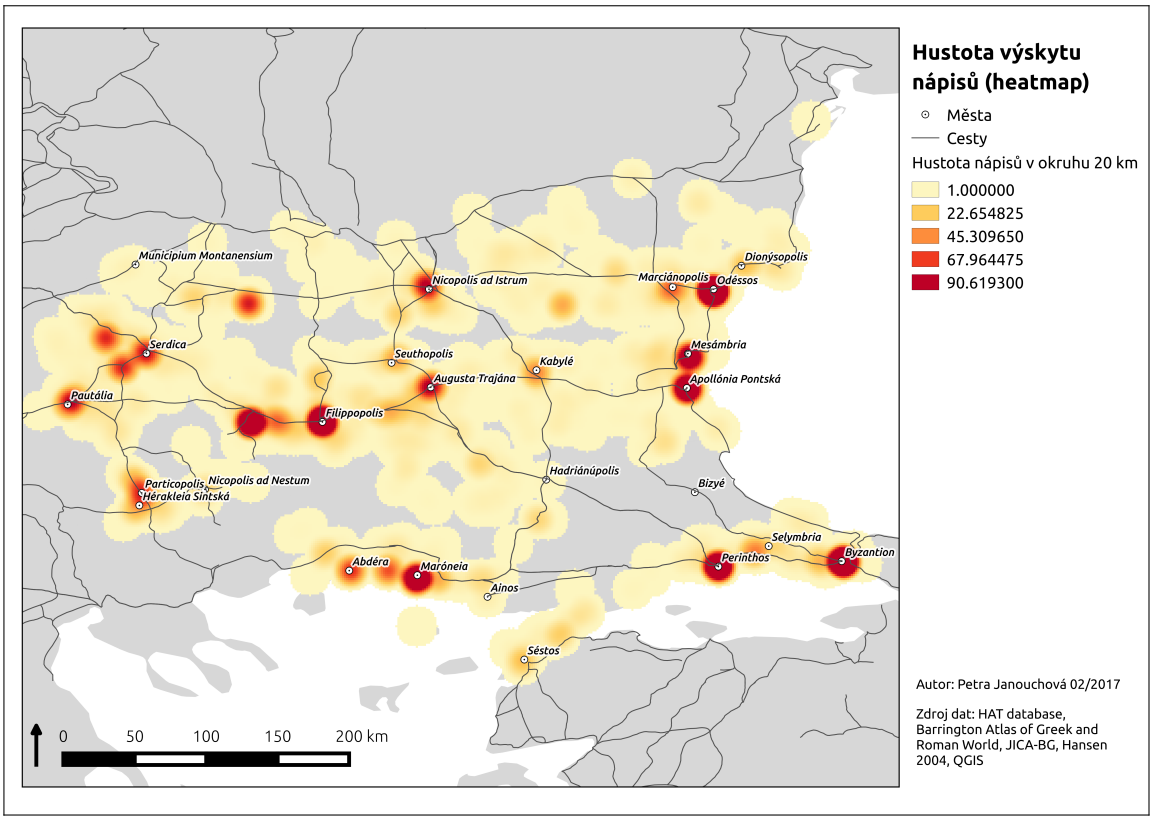
Obrázek 11.28 Rozmístění nálezových míst všech nápisů a jejich vzdálenost od městských center (do 20 km, do 40 km od daného centra).

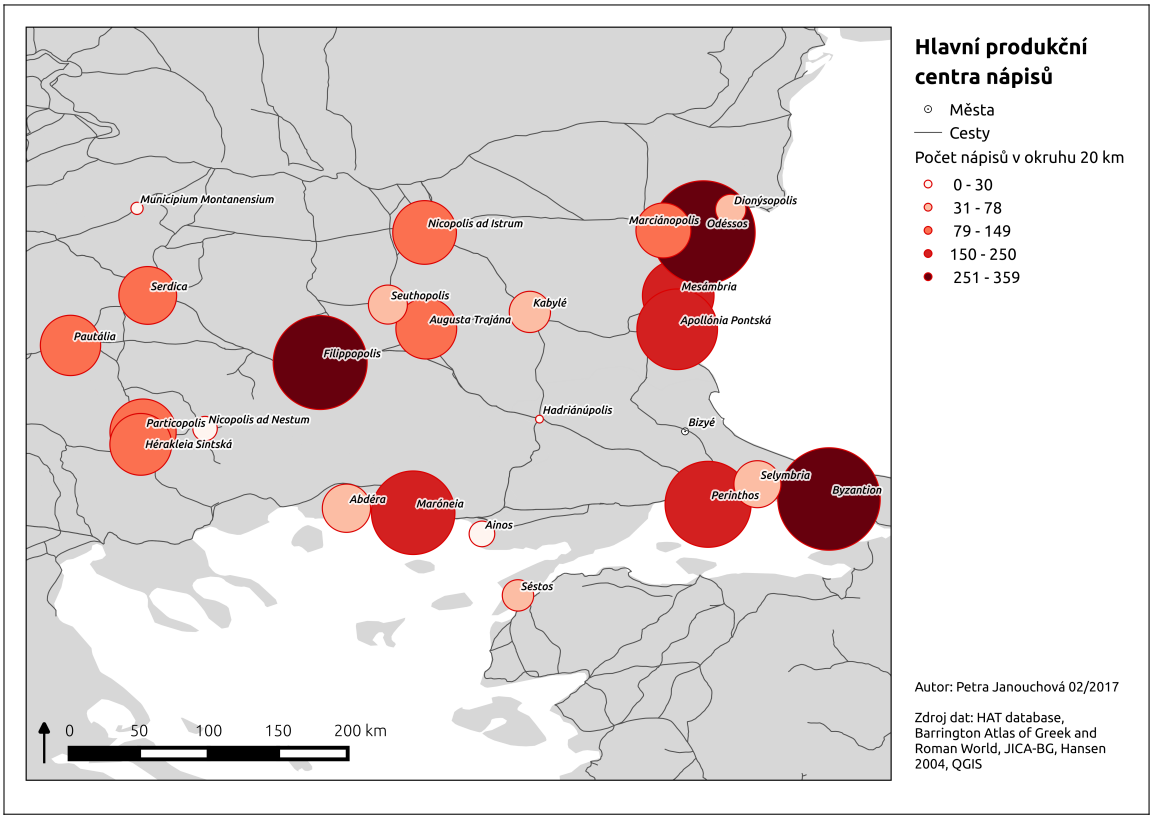
Obrázek 11.29 Rozmístění nálezových míst všech nápisů a jejich vzdálenost od římských cest - silnic (do 10 km od dané silnice).

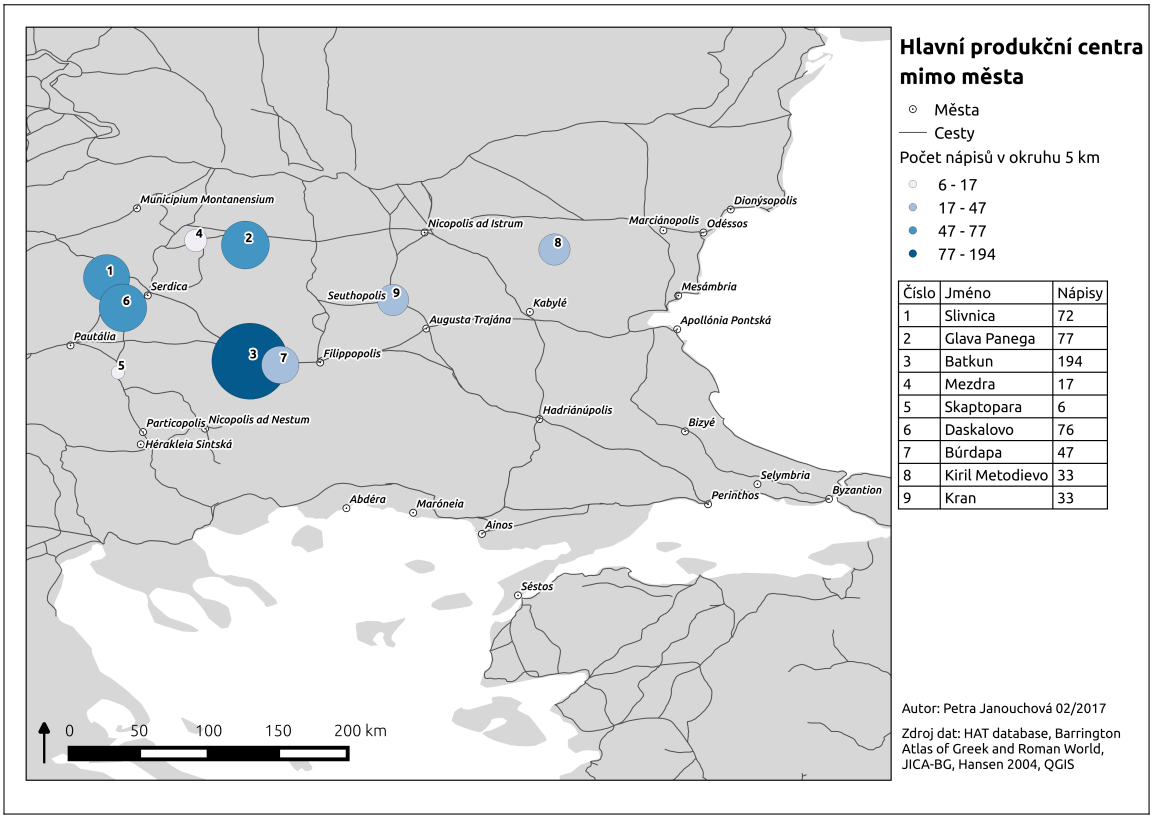
Obrázek 11.30 Hustota výskytu nálezových míst nápisů a jejich relativní poloha vůči městským centrům a římským cestám - silnicím.

Obrázek 11.31 Mapa hlavních produkčních center nápisů dle celkového počtu nalezených nápisů v okruhu do 20 km od daného produkčního centra městského typu.

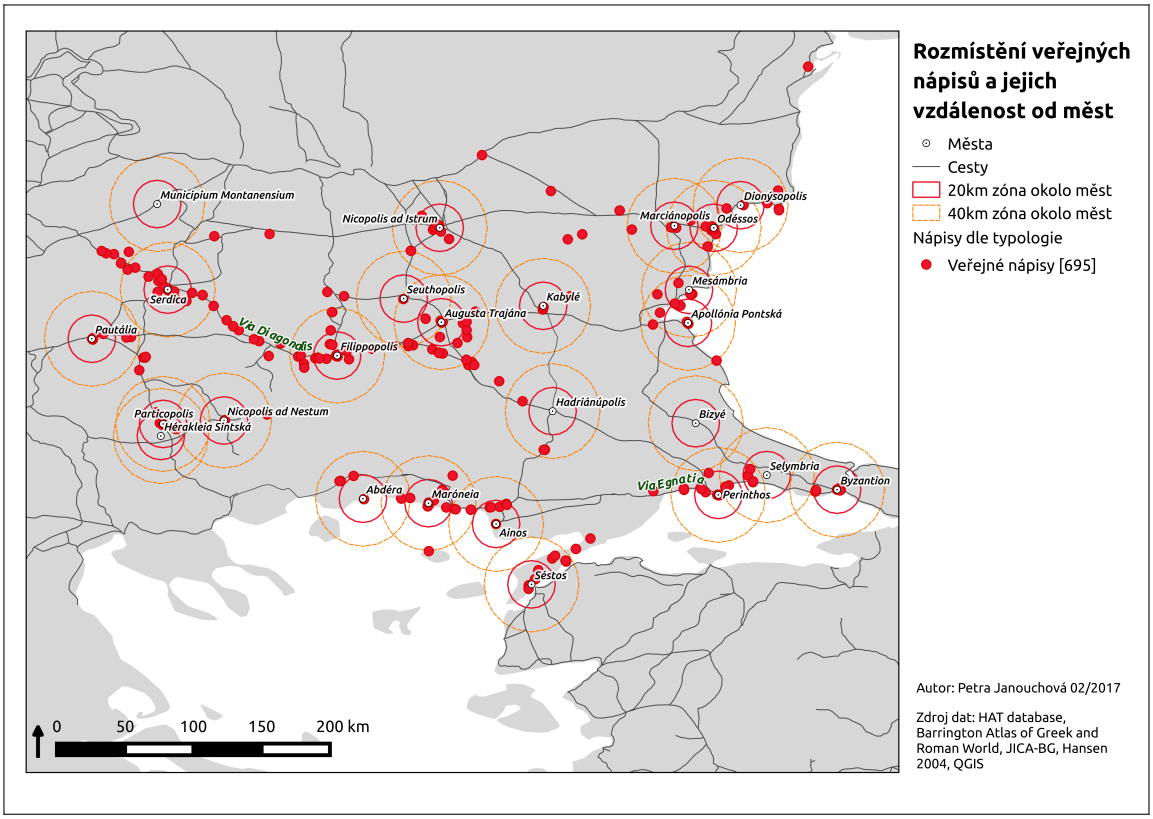

Obrázek 11.32 Mapa hlavních produkčních center nápisů dle celkového počtu nalezených nápisů v okruhu do 20 km od daného produkčního centra jiného než městského typu.

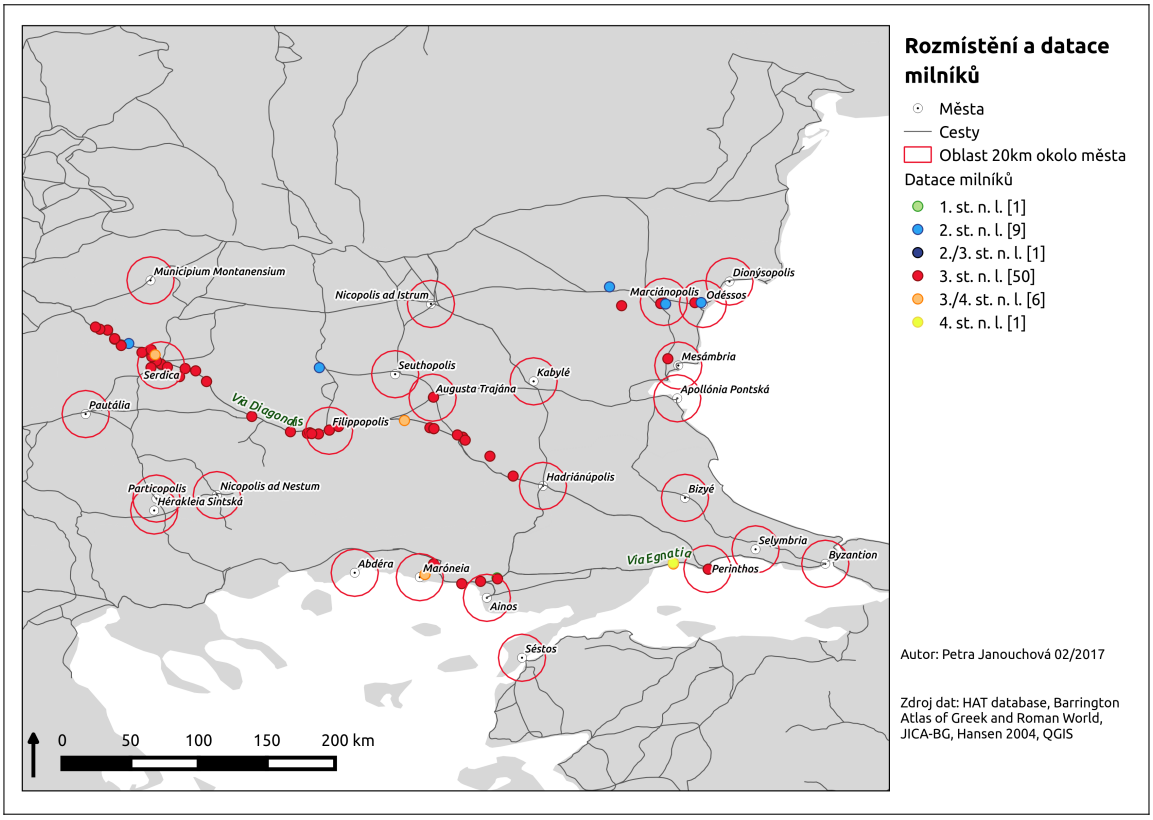

Číslo	Jméno	Nápisy
1	Slivnica	72
2	Glava Panega	77
3	Batkun	194
4	Mezdra	17
5	Skaptopara	6
6	Daskalovo	76
7	Búrdapa	47
8	Kiril Metodievo	33
9	Kran	33

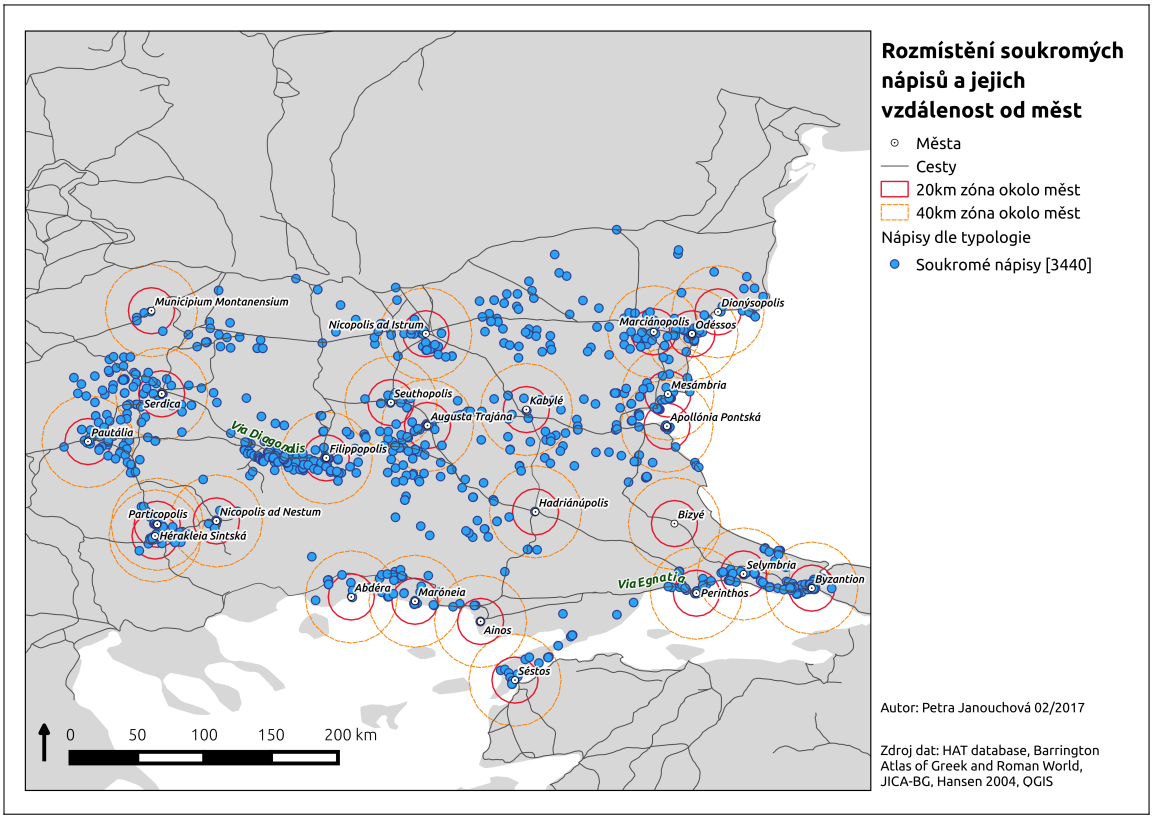
Obrázek 11.33 Rozmístění nálezových míst veřejných nápisů a jejich vzdálenost od městských center (do 20 km, do 40 km od daného centra).

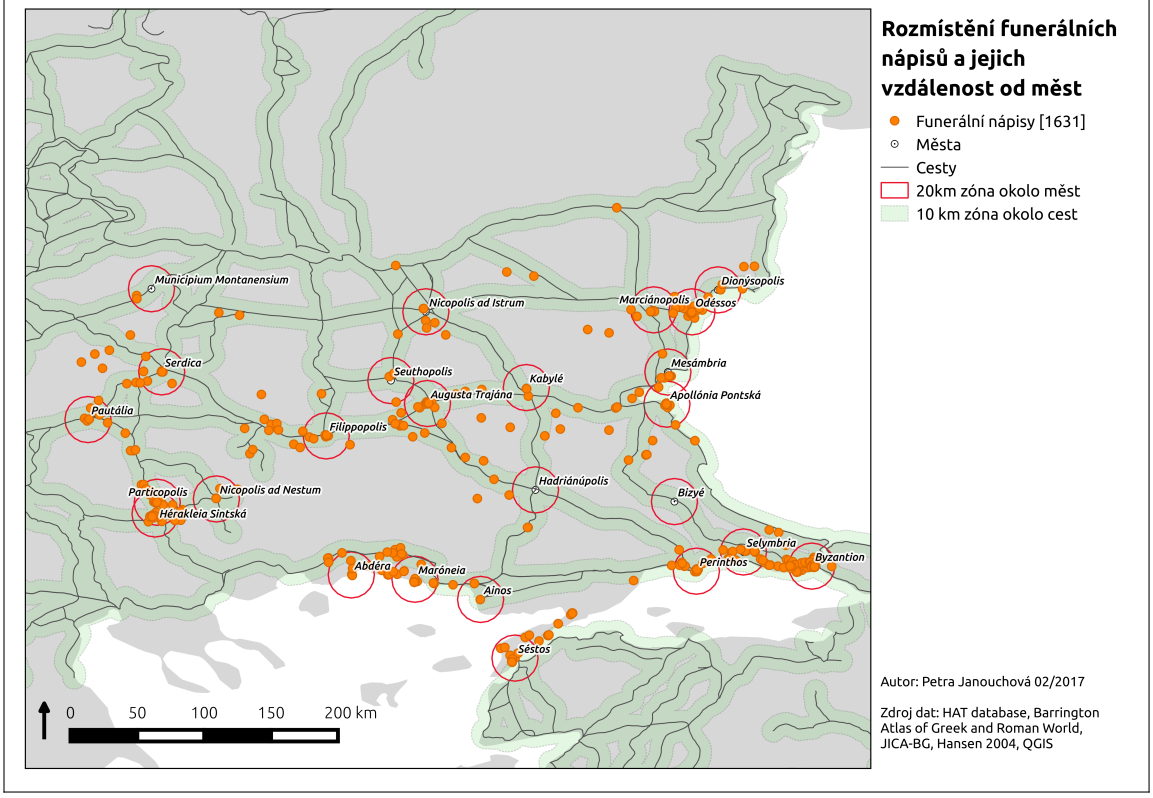
Obrázek 11.34 Rozmístění nálezových míst datovaných milníků a jejich vzdálenost od městských center (do 20 km od daného centra).

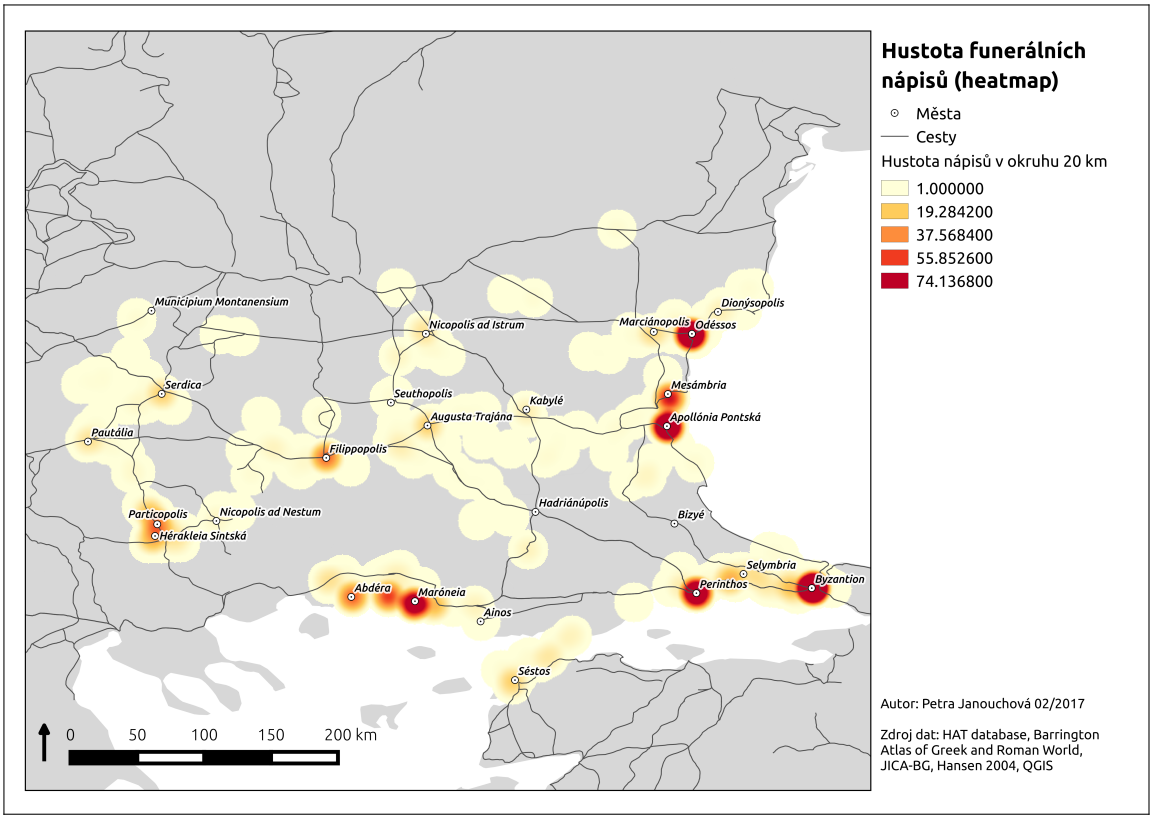
Obrázek 11.35 Rozmístění nálezových míst soukromých nápisů a jejich vzdálenost od městských center (do 20 km, do 40 km od daného centra).

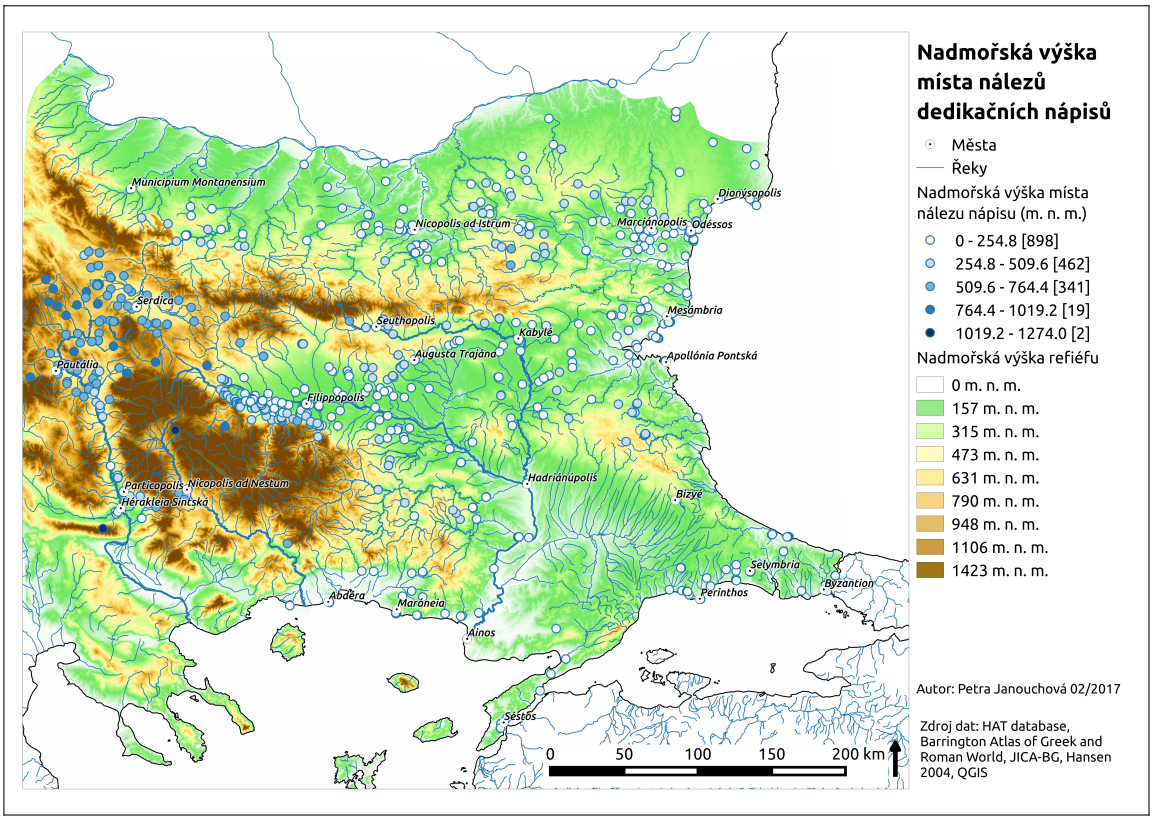
Obrázek 11.36 Rozmístění nálezových míst funerálních nápisů a jejich vzdálenost od městských center (do 20 km od daného městského centra a do 10 km od římských cest - silnic).

Obrázek 11.37 Hustota výskytu nálezových míst funerálních nápisů a jejich relativní poloha vůči městským centrům a římským cestám - silnicím.

Obrázek 11.38 Rozmístění nálezových míst dedikačních nápisů v závislosti na jejich nadmořské výšce (DEM - digital elevation model).

12 Apendix C - Zpracované nápisy

(vysvětlivky: standardní označení dle korpusu, či použitého zdroje = Heurist ID)

12.1 I Aeg Thrace

1 = 2168
2 = 2169
3 = 2294
4 = 2295
5 = 2304
6 = 2314
7 = 2318
8 = 2323
9 = 2329
10 = 2333
11 = 2335
12 = 2337
13 = 2338
14 = 2340
15 = 2342
16 = 2343
17 = 2345
18 = 2346
19 = 2350
20 = 2353
21 = 2354
22 = 2355
23 = 2356
24 = 2359
25 = 2360
26 = 2362
27 = 2363
28 = 2365
29 = 2366
30 = 2367
31 = 2368
32 = 2369
33 = 2370
34 = 2372
35 = 2373
36 = 2375
37 = 2376
38 = 2378
38 = 2379
40 = 2380
41 = 2381
42 = 2382
43 = 2383
44 = 2384
45 = 2385
46 = 2386
47 = 2387
48 = 2388
49 = 2389
50 = 2390
51 = 2391
52 = 2392
53 = 2393
54 = 2394
55 = 2395
56 = 2396
57 = 2397
58 = 2398
59 = 2399
60 = 2400
61 = 2402
62 = 2403
63 = 2404
64 = 2405
65 = 2406
66 = 2408
67 = 2409
68 = 2410
69 = 2413
70 = 2414
71 = 2415
72 = 2417
74 = 2422
75 = 2423
76 = 2424
77 = 2425
78 = 2426
79 = 2430
80 = 2442
81 = 2443
82 = 2444
83 = 2448
84 = 2450
85 = 2468
86 = 2469
87 = 2470
88 = 2471
89 = 2473
90 = 2475
91 = 2476
92 = 2477
93 = 2478
94 = 2482
95 = 2483
96 = 2484
97 = 2485
98 = 2486
99 = 2487
100 = 2488
101 = 2489
102 = 2490
103 = 2492
104 = 2493
105 = 2494
106 = 2495
107 = 2496
108 = 2497
109 = 2498
110 = 2500
111 = 2503
112 = 2504
113 = 2505
114 = 2508
115 = 2509
116 = 2510
117 = 2511
118 = 2512
119 = 2514
120 = 2515
121 = 2518
122 = 2521
123 = 2522
124 = 2523
125 = 2524
126 = 2525
127 = 2526
128 = 2527
129 = 2528
130 = 2529
131 = 2536
132 = 2537
133 = 2538
134 = 2539
135 = 2540
136 = 2542
137 = 2544
138 = 2545
139 = 2546
140 = 2548
141 = 2549
142 = 2550
143 = 2551
144 = 2552
145 = 2553
146 = 2554
147 = 2555
148 = 2556
149 = 2557
150 = 2559
151 = 2560
152 = 2561
153 = 2562
154 = 2564
155 = 2565
156 = 2566
157 = 2567
158 = 2568
159 = 2569
160 = 2570
161 = 2571
162 = 2572
163 = 2573
164 = 2574
165 = 2575
166 = 2577
167 = 2579
168 = 2588
169 = 2595
170 = 2597
171 = 2610
172 = 2611
173 = 2612
174 = 2613
175 = 2614
176 = 2615
177 = 2616
178 = 2618
179 = 2619
180 = 2620
181 = 2625
181a = 2627
182 = 2628
183 = 2630
184 = 2632
185 = 2633
186 = 2637
187 = 2638
188 = 2639
189 = 2640
190 = 2641
191 = 2671
192 = 2672
193 = 2673
194 = 2674
195 = 2675
196 = 2676
197 = 2678
198 = 2679
199 = 2680
200 = 2684
201 = 2686
202 = 2687
203 = 2690
204 = 2692
205 = 2696
206 = 2704
207 = 2705
208 = 2706
209 = 2708
210 = 2709
211 = 2710
212 = 2712
213 = 2725
214 = 2726
215 = 2727
216 = 2733
217 = 2734
218 = 2735
219 = 2737
220 = 2739
221 = 2741
222 = 2744
223 = 2746
224 = 2745
225 = 2748
226 = 2749
227 = 2750
228 = 2751
229 = 2752
230 = 2754
231 = 2755
232 = 2756
233 = 2757
234 = 2758
235 = 2759
236 = 2760
237 = 2761
238 = 2762
239 = 2763
240 = 2764
241 = 2794
242 = 2796
243 = 2797
244 = 2798
245 = 2799
246 = 2800
247 = 2801
248 = 2802
249 = 2803
250 = 2804
251 = 2805
252 = 2806
253 = 2807
254 = 2808
255 = 2809
256 = 2811
257 = 2812
258 = 2813
259 = 2815
260 = 2816
261 = 2817
262 = 2818
263 = 2819
264 = 2822
265 = 2824
266 = 2826
267 = 2827
268 = 2828
269 = 2829
270 = 2830
271 = 2831
272 = 2832
273 = 2834
274 = 2836
275 = 2837
276 = 2839
277 = 2842
278 = 2844
279 = 2845
280 = 2846
281 = 2849
282 = 2850
283 = 2851
284 = 2852
285 = 2853
286 = 2854
287 = 2856
288 = 2857
289 = 2859
290 = 2860
291 = 2862
292 = 2863
293 = 2865
294 = 2866
295 = 2867
296 = 2868
297 = 2870
298 = 2872
299 = 2874
300 = 2875
301 = 2876
302 = 2877
303 = 2878
304 = 2880
305 = 2881
306 = 2883
307 = 2884
308 = 2885
309 = 2886
310 = 2887
311 = 2888
312 = 2891
313 = 2893
314 = 2896
315 = 2897
316 = 2898
317 = 2899
318 = 2900
320 = 2901
321 = 2902
322 = 2903
323 = 2904
324 = 2905
325 = 2906
326 = 2907
327 = 2908
328 = 2909
329 = 2910
330 = 2911
331 = 2937
332 = 2938
333 = 2939
334 = 2940
335 = 2941
336 = 2942
337 = 2943
338 = 2944
339 = 2945
340 = 2946
341 = 2947
342 = 2948
343 = 2949
344 = 2950
345 = 2951
346 = 2952
347 = 2954
348, 234 = 2955
349 = 2956
350 = 2957
351 = 3020
352 = 3022
353 = 3024
354 = 3027
355 = 3029
356 = 3030
357 = 3031
358 = 3032
359 = 3033
360 = 3034
361 = 3035
362 = 3036
362a = 3037
363 = 3038
364 = 3039
365 = 3040
366 = 3042
367 = 3043
368 = 3044
369 = 3045
370 = 3046
371 = 3056
372 = 3057
373 = 3058
374 = 3059
375 = 3061
376 = 3062
377 = 3063
378 = 3064
379 = 3065
380 = 3068
381 = 3069
382 = 3070
383 = 3075
384 = 3077
385 = 3078
386 = 3079
387 = 3080
388 = 3083
389 = 3084
390 = 3086
391 = 3138
392 = 3140
393 = 3142
394 = 3143
395 = 3144
396 = 3148
397 = 3150
398 = 3151
399 = 3153
400 = 3154
401 = 3192
402 = 3194
403 = 3195
404 = 3196
405 = 3198
406 = 3200
407 = 3201
408 = 3203

409 = 3204
410 = 3205
411 = 3206
412 = 3208
413 = 3209
414 = 3210
415 = 3211
416 = 3212
417 = 3213
418 = 3214
419 = 3215
420 = 3216
421 = 3217
422 = 3218
423 = 3219
424 = 3220
425 = 3221
426 = 3222
427 = 3223
428 = 3224
429 = 3225
430 = 3226
431 = 3337
432 = 3339
433 = 3344
434 = 3352
435 = 3353
436 = 3354
437 = 3357
438 = 3358
439 = 3359
440 = 3360
441 = 3401
442 = 3402
443 = 3404
444 = 3405
445 = 3406
446 = 3407
447 = 3409
448 = 3410
449 = 3411
450 = 3414
451 = 3415
452 = 3416
453 = 3417
454 = 3418
455 = 3419
456 = 3422
457 = 3424
458 = 3425
459 = 3426
460 = 3428
461 = 3429
462 = 3430
463 = 3432
464 = 3433
465 = 3436
466 = 3438
467 = 3440
468 = 3442
469 = 3444
470 = 3445
471 = 3447
472 = 3448
473 = 3449
474 = 3450
475 = 3452
476 = 3455
477 = 3456
478 = 3457
479 = 3458
480 = 3459
481 = 3460
482 = 3461
483 = 3462
484 = 3463
485 = 3464
486 = 3465
487 = 3466
488 = 3467
489 = 3468
490 = 3469
491 = 3470
492 = 3471
493 = 3472
494 = 3473
495 = 3475
496 = 3477
497 = 3478
498 = 3479
499 = 3480

12.2 IG Bulg 1,2

1 = 2273
2 = 2276
3 = 2279
4, 329 quinquies = 2280
5 = 2282
6 = 2284
7 = 2285
7 bis = 2286
7 ter = 2288
8 = 2289
8 bis = 2290
8 ter = 2291
9 = 2292
9 bis = 2293
73 = 2420
10, 5001 = 2433
10 bis = 2434
11 = 2435
12, 5001bis = 2436
12 bis = 2439
12 ter = 2440
13, 5006 = 2441
13 bis = 2520
13 ter = 2534
14, 5007, 5005 = 2535
14 bis = 2581
15 = 2584
15 bis, 5007 = 2587
15 ter, 30, 5007 = 2605
16, 32 ter, 5008 = 2608
17, 5009 = 2644
19 = 2647
19 bis = 2648
20 = 2650
21 = 2651
22, 32 quater = 2654
22 bis, 18 = 2655
23 = 2660
24 = 2661
24 bis, 5010 = 2662
25, 5011 bis = 2665
26, 5011 bis = 2666
27, 32 bis = 2667
27 bis, 5011 bis = 2668
28, 5011 bis = 2669
28 bis, 32 quinquies = 2670
31 = 2766
32 = 2767
33 = 2768
34 = 2769
35, 5013 = 2770
36, 5014 = 2771
37 = 2772
37 bis, 5015 = 2774
38 = 2775
38 bis = 2776
39, 311 = 2777
40 = 2781
41, 5016 = 2783
42 = 2785
42 bis, 5017 = 2787
43, 5018 = 2788
43 bis, 5019 = 2789
44 = 2791
45, 5020 = 2912
45 bis = 2915
46, 5021, 5024 bis = 2916
47 = 2921
47 bis, 5022, 5025 = 2936
48 = 2966
49 = 2968
50 = 2969
51 = 2972
51 bis, 5026 = 2978
51 ter = 2980
52 = 2981
53 = 2982
54 = 2983
55 = 2984
56 = 2985
57, 5027 = 2986
58 = 2988
59 = 2989
60 = 2993
61 = 2994
62 = 2995
63 = 2996
63 bis, 5028 = 2999
64, 5029 = 3003
64 bis, 5029 = 3004
65, 5029 = 3006
66, 5029 = 3088
67, 5029 = 3091
68 = 3093
69 = 3106
70 = 3109
70 bis, 5031 = 3115
71 = 3118
72 = 3119
73 = 3120
74 = 3121
75 = 3122
76 = 3156
76 bis, 5032 = 3157
77, 5033 = 3158
78, 1778, 726 = 3160
78 bis = 3161
78 ter = 3163
79 = 3305
79 bis = 3306
80 = 3307
81 = 3308
82 = 3310
82 bis = 3311
83 = 3312
84 = 3313
85 = 3314
86 = 3315
86 bis, 5033 bis = 3316
87 = 3317
88 = 3319
88 bis, 5034 = 3320
89 = 3322
90, 5035 = 3324
90 bis = 3326
91 = 3328
91 bis, 5036 = 3329
92 = 3331
93 = 3333
94, 5037 = 3334
95 = 3335
96 = 3361
97 = 3362
98 = 3363
99 = 3364
100 = 3365
101, 403 bis = 3366
101 bis = 3368
101 ter, 5043 = 3369
102, 329 sexies = 3371
103 = 3372
104 = 3373
105 = 3374
106 = 3376
106 bis = 3377
107 = 3378
107 bis = 3379
108 = 3381
109 = 3386
110 = 3388
110 bis = 3389
111 = 3481
112 = 3482
113 = 3483
114 = 3484
115 = 3485
116 = 3488
117 = 3489
118 = 3490
119 = 3491
120 = 3492
121 = 3493
122 = 3494
123 = 3495
124 = 3496
124 bis = 3497
125 = 3498
126 = 3499
127 = 3500
128 = 3501
129 = 3502
130 = 3503
131 = 3505
132 = 3506
133 = 3507
133 bis = 3509
134 = 3510
134 bis = 3511
135 = 3512
135 bis = 3513
136 = 3514
137 = 3515
138 = 3516
138 bis = 3517
139 = 3518
139 bis = 3519
140 = 3520
140 bis = 3521
141 = 3523
141 bis = 3526
142 = 3527
142 bis = 3528
143 = 3529
144 = 3530
144 bis = 3531
145 = 3532
146 = 3533
147 = 3534
147 bis, 5043 = 3535
148 = 3536
149 = 3537
150 = 3539
151 = 3542
152 = 3543
153 = 3544
154 = 3545
155 = 3546
156 = 3547
157 = 3548
158 = 3549
159, 5044 = 3550
160, 5044, 5045 = 3551
161, 5044 = 3552
161 bis = 3553
162, 5046 = 3554
163 = 3556
163 bis = 3557
164 = 3558
165, 5047 = 3559
166, 5047 = 3571
167, 5048 = 3573
168 = 3580
169 = 3581
170 = 3583
171 = 3584
171 bis, 5049 = 3585
172, 5047 = 3586
173 = 3587
174 = 3588
174 bis, 5047, 5050 = 3591
175 = 3593
175 bis = 3594
176 = 3595
176 bis = 3596
176 ter = 3597
177, 5051 = 3598
177 bis = 3599
177 ter = 3600
178, 5052 = 3601
178 bis = 3602
179 = 3605
179 bis, 5053 = 3606
180 = 3607
181 = 3608
182 = 3609
183 = 3610
184 = 3611
185 = 3612
185 bis = 3614
186 = 3615
186 bis = 3616
186 ter = 3617
187 = 3618
187 bis = 3619
188, 5054 = 3622
189 = 3623
190 = 3625
191 = 3626
192 = 3627
193 = 3628
194 = 3629
195 = 3630
196 = 3631
197 = 3632
198 = 3633
198 bis = 3634
199 = 3635
200 = 3637
201 = 3639

202 = 3640
203 = 3641
203 bis = 3642
204 = 3643
205 = 3644
206 = 3645
206 bis = 3646
206 ter = 3647
206 quater = 3648
206 quinquies = 3651
207 = 3652
208 = 3653
208 bis = 3654
209 = 3655
209 bis = 3656
210 = 3658
211 = 3659
212 = 3660
212 bis, 5055 = 3661
213 = 3662
214, 5056 = 3663
215 = 3664
216 = 3665
217 = 3666
218 = 3667
219 = 3743
220, 5057 = 3746
221, 5047, 5058 = 3747
222, 5059 = 3748
223 = 3749
224 = 3750
225 = 3751
226 = 3752
227 = 3753
228, 1032 = 3754
228 bis = 3755
229 = 3759
229 bis = 3762
230 = 5893
230 bis = 5895
231 = 5896
232 = 5899
233 = 5901
233 bis = 5902
234 = 5906
235 = 5908
236 = 5909
237 = 5910
238, 787 = 5911
239 = 5913
240 = 5915
240 bis = 5918
241 bis = 5919
242 = 5920
242 bis = 5921
243 = 5923
244 = 5924
245 = 5925
246 = 5926
247 = 5927
248 = 5928
249 = 5929
250 = 5930
250 bis = 5931
250 ter = 5932
251 = 5933
252a = 5941
252b = 5942
253 = 5946
254 = 5949
255, 5075 = 5952
256 = 5954
257 = 5958
258 = 5961
259 = 5963
260 = 5966
261 = 5969
261 bis = 5973
262 = 5976
263 = 5977
264 = 5981
265 = 5982
266 = 5983
266 bis = 5985
267 = 5987
268 = 5989
269, 5077 = 5990
270 = 5993
271, 5078 bis = 5996
272, 5078 ter = 5999
273, 5078 quater = 6003
274 = 6006
274 bis = 6010
275 = 6014
276 = 6017
277 = 6022
278, 5079 = 6027
279 = 6030
280 = 6032
281 = 6035
281 bis = 6039
282 = 6044
283 = 6047
283 bis = 6060
284 = 6062
285 = 6063
286 = 6064
287, 5080 = 6067
288, 5081 = 6072
289, 5082 = 6074
290 = 6077
291 = 6083
291 bis = 6085
292, 5083 = 6089
293 = 6091
294 = 6094
295, 5084 = 6102
296 = 6105
297 = 6108
298 = 6109
299 = 6111
300 = 6112
301 = 6113
302 = 6115
303 = 6116
304 = 6119
304 bis = 6120
305 = 6121
305 bis = 6123
305 quatter = 6124
306 = 6127
306 bis = 6129
307, 5086 = 6171
307 bis, 5087 = 6173
308 = 6176
308 bis, 5088 = 6180
308 ter, 5089 = 6182
308 quatter = 6184
308 quinquies, 5090 = 6186
308 sexies = 6188
308 septies, 5091 = 6191
308 octies = 6193
308 novies = 6194
308 decies = 6196
308 undecies = 6197
308 duodecies = 6198
309 = 6200
309 bis = 6203
309 ter = 6204
312 = 6205
313 = 6209
314a = 6210
314b = 6217
315, 5092 = 6224
316, 5093 = 6228
317 = 6230
318, 5096 bis = 6233
319, 368 = 6234
320, 5097 = 6253
321 = 6255
322, 5098 = 6256
322 bis, 5099 = 6258
322 ter, 5100 = 6262
323 = 6267
324 = 6273
325 = 6282
326 = 6287
327a = 6294
327b = 6296
327 bis = 6297
327 ter, 5101 = 6298
328 = 6300
329 = 6302
329 bis = 6303
329 ter = 6305
330, 5105 = 6306
330 bis = 6309
330 ter = 6310
331, 403 ter = 6315
332 = 6317
333 = 6319
333 bis = 6320
333 ter = 6322
334 = 6325
334 bis = 6327
334 ter = 6328
334 quater = 6331
334 quinquies = 6334
334 sexies = 6336
334 septies, 5106 = 6338
334 octies = 6341
334 novies a = 6343
334 novies b = 6345
335, 5107 = 6385
335 bis, 5108 = 6387
335 ter, 5109 = 6388
335 quater = 6392
335 quinquies, 5110 = 6394
335 sexies = 6396
335 septies, 5111 = 6398
335 octies = 6400
336 = 6404
337, 5112 = 6407
337 bis = 6410
338, 5113 = 6414
338 bis, 5114 = 6416
338 ter = 6419
338 quater = 6420
339 = 6422
339 bis = 6424
339 ter = 6425
339 quater = 6428
339 quinquies = 6433
340 = 6437
340 bis = 6439
341 = 6442
342 = 6443
343, 5115 = 6445
343 bis = 6447
343 ter = 6450
343 quater = 6451
343 quinquies, 5116 = 6453
343 sexies = 6454
343 septies, 5117 = 6456
344, 5118 = 6459
345, 5119 = 6460
346 = 6508
347, 5120 = 6510
348, 5121 bis = 6512
349 = 6514
349 bis = 6515
349 ter, 5125 = 6516
349 quater = 6519
349 quinquies = 6522
349 sexies = 6523
349 septies = 6526
349 octies = 6527
350, 5126 = 6528
351 = 6530
352 = 6532
353 = 6547
354 = 6551
354 quater, 5127 = 6558
355 = 6570
356 = 6572
357 = 6575
358 = 6576
359 = 6579
360 = 6580
361 = 6582
362 = 6589
363 = 6593
364 = 6594
365 = 6595
366 = 6596
366 bis = 6599
367 = 6601
369 = 6650
369 bis = 6654
370, 1765 = 6659
370 bis, 5130 = 6660
371, 5131 = 6666
372 = 6669
372 bis, 5132 = 7408
373 = 7413
374 = 7415
375, 5134 bis = 7418
376 = 7420
377 = 7423
378, 5135 = 7994
379 = 7996
380 = 7998
381, 1840 = 8001
382 = 8004
383 = 8009
383 bis = 8011
384 = 8014
385 = 8024
386 = 8036
386 bis = 8038
386 ter, 387 bis = 8040
386 quater = 8041
387 = 8042
388, 5136 = 8043
388 bis, 5137, 5137 = 8046
389, 5138 = 8050
390 = 8052
393 = 8063
394 = 8064
395 = 8065
395 bis = 8067
395 ter, 5138 bis = 8069
395 quatter = 8070
396 = 8074
397 = 8076
398, 5139 = 8097
399, 5140 = 8100
400, 5141 = 8191
401, 1517, 1901, 5141 bis, 5550 = 8193
402, 5142 = 8289
403 = 8294
404 = 8357
405, 5143 = 8360
405 bis = 8363
406 = 8365
407 = 8367
408 = 8396
409, 5143 bis = 8398
409 bis = 8400
409 ter = 8403
410 = 8405
410 bis = 8408
411 = 8666
412 = 8668
413 = 8670
414 = 8672
415 = 8674
416 = 8678
417 = 8681
418 = 8683
419 = 8685
420 = 8687
421 = 8748
421 bis = 8750
422 = 8752
422 bis = 8754
423 = 8756
424 = 8773
425 = 8775
426 = 8777
427 = 8779
428 = 8781
429 = 8784
430 = 8787
431 = 8790
432 = 8792
433 = 8795
434 bis = 8797
434 = 8799
435 = 8801
436 = 8804
437 = 8806
438 = 8808
439 = 8810
440 = 8812
441 = 8815
442 = 8819
443 = 8821
444 = 8826
445 = 8827
446 = 8829
447 = 8831
447 bis = 8833
448 = 8835
448 bis = 8837
449 = 8840
450 = 8842
451 = 8844
452 = 8846
453 = 8857
454 = 8860
455 = 8861
456 = 9088
457 = 9091
458 = 9093
458 bis = 9097
459 = 9100
460 = 9103
461 = 9107
462 = 9111
463 = 9113

463 bis, 5144 = 9147
463 ter, 5145 = 9169
464, 5146, 1031 = 9323
466 = 9324
467, 5146 bis = 9326
468a = 9327
468b = 9328
469 = 9364
469 bis = 9365
469 ter = 9367
472 = 9368
473 = 9369
474 = 9370
475 = 9374
476 = 9435
477 = 9437
478 = 9439
479 = 9440
479 bis = 9443
479 ter, 5156 = 9445

12.3 IG Bulg 2

480, 5160 bis = 3011
481, 5160 bis = 3016
483, 5161 = 3018
484, 5160 bis = 3047
485 = 3048
486 = 3049
487 = 3051
487 bis, 5165 = 3053
488, 5167 = 3087
489 = 3094
490 = 3096
491, 5168 = 3097
492 = 3099
493, 5169 = 3100
494 = 3101
495 = 3102
496 = 3103
497, 5181 = 3104
498 = 3105
499 = 3108
500 = 3110
501 = 3111
502, 1779 = 3113
503, 5182 = 3124
504, 5183 = 3126
505 = 3130
506, 5183 bis = 3131
507 = 3134
508, 5184 = 3135
509, 5185 = 3136
510 = 3137
511 = 3165
512 = 3167
513 = 3169
514 = 3171
515 = 3172
516 = 3174
517, 5186 = 3175
518 = 3176
519 = 3179
520 = 3180
521 = 3181
522 = 3182
523 = 3183
524, 5187 = 3184
525 = 3185
526 = 3186
527 = 3187
528 = 3188
529 = 3189
530 = 3227
531 = 3228
532, 5188 = 3229
533, 5188 = 3230
534, 5188 = 3231
535 = 3232
536 = 3233
537 = 3234
538 = 3236
539 = 3239
540 = 3242
541 = 3243
542 = 3244
543 = 3245
544 = 3247
545 = 3248
546 = 3249
547 = 3250
548 = 3251
549 = 3252
550 = 3253
551 = 3254
552 = 3255
553, 5189 = 3256
554 = 3257
555 = 3259
556 = 3260
557, 5190 = 3261
558 = 3263
559 = 3265
560 = 3267
561, 5191 = 3269
562 = 3270
563 = 3271
564 = 3272
565 = 3273
566 = 3274
567 = 3275
568 = 3276
569 = 3277
570 = 3278
571 = 3279
572 = 3280
573 = 3281
574 = 3282
575 = 3283
576 = 3284
577 = 3285
578 = 3286
579 = 3287
580 = 3288
581 = 3289
582 = 3290
583 = 3291
584 = 3292
585 = 3293
586, 5192 = 3294
587 = 3295
588 = 3296
589 = 3297
590 = 3298
591, 5193 = 3299
592 = 3300
593 = 3301
594, 5194 = 3302
595, 5195 = 3392
596, 5195 = 3393
597 = 3394
597 bis = 3395
597 ter, 5196 = 3397
598 = 3398
599, 5197 = 3399
600 = 3560
601 = 3562
602 = 3565
603 = 3567
604, 5200 = 3669
605, 5201 = 3575
606 = 3576
607, 5202 = 3671
608, 5202 = 3672
609a, 5202 = 3675
609b, 5202 = 3676
610, 5202 = 3677
611 = 3678
612 = 3679
613 = 3680
614, 5203 = 3682
615 = 3684
616, 5204 = 3687
617, 5204 = 3691
618, 5204 = 3693
619 bis, 5204 = 3695
619, 5204 = 3694
620 = 3696
621 = 3698
622, 5205 = 3699
623 = 3700
624, 5206 = 3701
625, 5206 = 3703
626, 5206 = 3704
627 = 3705
628 = 3707
629 = 3708
630 = 3709
631 = 3710
632, 5207 = 3711
633 = 3715
634 = 3717
635 = 3718
636 = 3719
637 = 3720
638 = 3721
639 = 3723
640, 5208 = 3725
641, 5209 = 3730
642, 5209 = 3733
643 = 3736
644, 5210 = 3737
645, 5211 = 3740
646 = 5042
647 = 5060
648 = 5063
649 = 5065
650 = 5066
651 = 5067
652 = 5068
653 = 5070
654 = 5071
655 = 5072
655 bis = 5073
656, 5212 = 5074
657 = 6053
658 = 6057
659, 5218 = 6058
660 = 6134
661 = 6142
662 = 6148
663 = 6155
664 = 6161
665 = 6168
666, 5219 = 6347
667, 5219 = 6349
668, 5219 = 6354
669 = 6357
670, 5220 = 6363
671, 5221 = 6368
672 = 6372
673 = 6375
674, 5222 = 6378
675 = 6382
676 = 6462
677 bis = 6468
677, 5223 = 6463
678, 5224 = 6469
679, 5225 = 6472
680 = 6474
681 = 6480
682, 5226 = 6483
683, 5227 = 6485
684 = 6487
685, 5228 = 6492
686 = 6495
687, 5231 = 6496
688, 5232 = 6503
689 = 6535
690 = 6538
691, 5233 = 6542
692 = 6546
693 = 6562
694 = 6565
695, 5237 = 6583
696 = 6585
697 = 6588
698, 5239 = 6602
699 = 6605
700 = 6608
701 = 6612
702, 5240 = 6616
703 = 6617
704 = 6620
705 = 6624
706 = 6627
707 = 6630
708 = 6631
709 = 6633
710 = 6637
711 = 6639
712 = 6642
713 = 6646
714, 5242 = 6648
715 = 6699
715, 5243 = 6696
716 = 6700
717, 5247 = 6703
718, 5248 = 6728
719, 5249 = 6731
720 = 6736
721 = 6738
722 = 6741
722 bis = 6745
723 = 6746
724 = 6750
725 = 6756
727, 5253 = 6765
728 = 6813
729 = 6839
730 = 6846
731 = 6856
732, 5254 = 6859
733 = 6865
734, 5255 = 6866
735 = 6871
736 = 6873
736 bis = 6872
737 = 6874
738, 5256 = 6879
739 = 6884
740 = 6886
741, 5258 = 6888
742 = 6908
743, 5263 = 6935
744, 5263 = 6943
745 = 6944
746, 5267 = 6948
747 = 6950
748 = 6952
749 = 6955
750 = 6958
751 = 6982
752 = 6994
753, 5270 = 6997
754 = 7002
755 = 7005
756 = 7006
757 = 7011
758 = 7010
759, 5272 = 7009
760 = 7018
761 = 7024
762 = 7031
762 bis = 7036
763 = 7046
764, 5275 bis = 7050
765, 5277 = 7055
766 = 7063
767 = 7065
768, 5278 = 7067
769 = 7070
770 = 7073
771 = 7077
772 = 7081
773 = 7082
773 bis = 7084
774 = 7086
775 = 7089
776 = 7088
776 bis = 7113
777 = 7115
778 = 7119
779 = 7121
780 = 7124
780 bis = 7126
781, 5324 = 7129
782 = 7130
783 = 7131
784 = 7134
785 = 7135
786 = 7137
788, 5325 = 7139
790, 5326 = 7138
791 = 7140
792 = 7141
793, 5327 = 7142
794 = 7143
795 = 7144
796 = 7145
797 = 7148
798 = 7150
799 = 7160
800 = 7161
801 = 7162
802 = 7241
803, 5341 bis = 7243
804 = 7244
805 = 7258
806 = 7259
807 = 7260
808 = 7261
809 = 7269
810 = 7270
811 = 7271
812 = 7292
813 = 7293
814, 5347 = 7294
815, 5348 = 7295
816, 5349 = 7314
817 bis = 7318
817, 5350 = 7317
818 = 7319
819, 5351 = 7320
820 = 7325
821 = 7326
822 = 7327
823 = 7328
824 = 7329
825 = 7334
826 = 7333
827, 5359 = 7337
828, 5361 = 7339
829 = 7342
830 = 7364
831, 5363 = 7368
832 = 7371
833 = 7376
834, 5370 = 7377
835 = 7383
836 = 7386
837, 5371 = 7389
838 = 7390
839 = 7396
840 = 7399
841 = 7403
842 = 7406
843, 5373 = 7425
844 = 7430
845 = 7432
846, 5374 = 7440
847, 5375 = 7443
848 = 7447
849, 5376 = 7450
850 = 7451
851 = 7456
852 = 7459
853 = 7461
854 = 7463
855 = 7464
856 = 7468
857 = 7469
858 = 7470
859, 5379 = 7471
860 = 7472
861, 5388 = 7481

862 = 7484
863 = 7486
864 = 7491
865, 5389 = 7492
866 = 7493
867 = 7496
867 bis, 5390 = 7509
868 = 7513
869 = 7522
870, 5391 = 7523
871 = 7524
872 = 7530
873 = 7531
874, 5392 = 7533
875 = 7538
876 = 7540
877, 5393 = 7541

12.4 IG Bulg 3,1

1000 = 8981
1001, 5445 = 8986
1002 = 8989
1003 = 9505
1004 = 9508
1005 = 9514
1006, 5446 = 9520
1007, 5447 = 9527
1008 = 9618
1009 = 9620
1010 = 9622
1011 = 9625
1012, 5448 = 9626
1013 = 9627
1014 = 9630
1015 = 9632
1016, 5449 = 9634
1017 = 9636
1018 = 9637
1019, 1427 = 9642
1020, 5450 = 9645
1021, 5451 = 9646
1022 = 9649
1023, 5452 = 9329
1024, 5453 = 9652
1025 = 9666
1026, 5456 = 9668
1027, 5457 = 9673
1034, 5459 = 9680
1035 = 9681
1036 = 9682
1038 = 9683
1039 = 9684
1040 = 9685
1041 = 9686
1042, 5460 = 9687
1043, 5461 = 9688
1044 = 9689
1045 = 9690
1046 = 9691
1047 = 9692
1048 = 9693
1049 = 9694
1050 = 9695
1051 = 9696
1052 = 9697
1053 = 9698
1054 = 9699
1055 = 9489
1056 = 9491
1057 = 9330
1058 = 9334
1059 = 9335
1060 = 9336
1061 = 9337
1062, 5470 = 9338
1063 = 9339
1064 = 9340
1064 bis = 9341
1065 = 9342
1066 = 9343
1067 = 9493
1068 = 9497
1069 = 9498
1070, 5471 = 9499
1071 = 9500
1072 = 9501
1073 = 9502
1074, 1313, 5473 = 9532
1075, 5474 = 9534
1076 = 9535
1077 = 9536
1079, 5474 bis = 9539
1080 = 9542
1089 = 9543
1090 = 9546
1091 = 9552
1092 = 9553
1093 = 9555
1094 = 9557
1095 = 9561
1096 = 9563
1097 = 9564
1098 = 9567
1099 = 9570
1101 = 9571
1102 = 9575
1103 = 9578
1104 = 9580
1105 = 9581
1106 = 9583
1107 = 9585
1108 = 9586
1111 = 9590
1112 = 9593
1113 = 9598
1114 = 9599
1115, 5478 = 9601
1116, 5479 = 9603
1117 = 9605
1118 = 9608
1119, 5480 = 9610
1120 = 9612
1120 = 9614
1122 = 9615
1123 = 9818
1124 = 9821
1125 = 9825
1126, 5481 = 9826
1127 = 9831
1128 = 9834
1129 = 9839
1130 = 9842
1131 = 9846
1132 = 9855
1133 = 9864
1134 = 9899
1135 = 9901
1136 = 9902
1137 = 9905
1138 = 9907
1139 = 9908
1140 = 9909
1141 = 9910
1142 = 9914
1143 = 9915
1144, 1170 = 9917
1145 = 9919
1146 = 9921
1147 = 9924
1147 = 9925
1149 = 9926
1150 = 9930
1151 = 9931
1152 = 9935
1153 = 9936
1154 = 9938
1155 = 9939
1156 = 9940
1157 = 9941
1158 = 9942
1159 = 9943
1160 = 9944
1161 = 9945
1162 = 9946
1163 = 9947
1164 = 9949
1165 = 9950
1166 = 9951
1167 = 9953
1168, 5482 = 9956
1169 = 9959
1170, 5483, 1144 = 9961
1171 = 9963
1172 = 9965
1173 = 9968
1174 = 9969
1175, 5484 = 9972
1176 = 9974
1177 = 9976
1178 = 9978
1179 = 9981
1180 = 9982
1181 = 9984
1182 = 9990
1183, 5485 = 9991
1184 = 9995
1185 = 9998
1186 = 10001
1187 = 10003
1188, 5486 = 10005
1189 = 10007
1190 = 10009
1191 = 10011
1192 = 10041
1193 = 10043
1194 = 10046
1195 = 10048
1196 = 10050
1197 = 10054
1198 = 10056
1199 = 10058
1200 = 10060
1201 = 10062
1202 = 10065
1203 = 10067
1204, 5487 = 10069
1205 = 10072
1206 = 10074
1207 = 10076
1208, 5488 = 10078
1209 = 10079
1210 = 10082
1211, 5488 = 10084
1212 = 10087
1213 = 10088
1214 = 10090
1215 = 10092
1216 = 10094
1217 = 10095
1218 = 10097
1219 = 10098
1220 = 10101
1221 = 10102
1222, 5489 = 10103
1223 = 10104
1224 = 10105
1225 = 10106
1226 = 10107
1227 = 10108
1228 = 10109
1229 = 10110
1230 = 10111
1231 = 10112
1232 = 10113
1233 = 10114
1234 = 10115
1235 = 10116
1236 = 10117
1237 = 10118
1238 = 10119
1239 = 10120
1240 = 10121
1241 = 10122
1242 = 10123
1243 = 10124
1244 = 10125
1245 = 10126
1246 = 10127
1247 = 10128
1248 = 10129
1249 = 10130
1250 = 10131
1251 = 10169
1252 = 10170
1253 = 10171
1254 = 10172
1255 = 10173
1256 = 10174
1257 = 10175
1258 = 10176
1259 = 10177
1260 = 10178
1261 = 10179
1262 = 10180
1263, 5490 = 10181
1264 = 10182
1265 = 10184
1266 = 10185
1267 = 10186
1268 = 10187
1269 = 10188
1270 = 10189
1271 = 10190
1272 = 10191
1273 = 10192
1274 = 10193
1275 = 10194
1276 = 10195
1277 = 10196
1278 = 10198
1279 = 10200
1280 = 10202
1281 = 10205
1282 = 10206
1283 = 10207
1284 = 10210
1285 = 10211
1286 = 10212
1287 = 10213
1288 = 10214
1289, 1895, 1091 bis, 5476, 5491 = 8894
1290 = 10216
1291 = 10217
1292 = 10220
1293, 1314 = 10221
1294 = 10224
1295 = 10225
1302, 5492 = 10226
1303 = 10230
1304 = 10235
1305 = 10237
1306 = 10239
1307 = 10240
1308 = 10242
1309 = 10244
1310 = 10245
1311 = 10247
1312, 5493 = 10249
1315 = 10251
1316, 5493 bis = 10259
1317, 5494 = 10262
1318 = 10266
1319 = 10271
1320, 5496 = 10273
1321, 5497 = 10279
1322, 5497 = 9344
1323, 5498, 1898, 905 = 9346
1324 = 9348
1325 = 10283
1326 = 10286
1327 = 10288
1328, 5499 = 10289
1329 = 10293
1330 = 10296
1331 = 10297
1332 = 10298
1333 = 10300
1334 = 10303
1335 = 10305
1336 = 10309
1337 = 10310
1338 = 10311
1339 = 10316
1340 = 10317
1341 = 10324
1342, 5500 = 10327
1343 = 10329
1344, 5501 = 10334
1345 = 10337
1346 = 10342
1347, 5502 = 10344
1348 = 10347
1349 = 10350
1350 = 10354
1351 = 10360
1352, 5503 = 10362
1353 = 10364
1354 = 10366
1355 = 10369
1356 = 10371
1357 = 10374
1358 = 10375
1359 = 10378
1360 = 10381
1361 = 10385
1362 = 10388
1363 = 10389
1364 = 10392
1365, 5504 = 10394
1366 = 10395
1367 = 10397
1368, 5505 = 10399
1369 = 10400
1370 = 10401
1371 = 9700
1373, 5509, 1378 = 9703
1374, 1443, 5510 = 9705
1375, 1444, 1379 = 9708
1376, 1380 = 9711
1377 = 9713
1381 = 9718
1382, 899 = 9350
1383 = 9724
1384, 901 = 9725
1385, 5511 = 9730
1386 = 9736
1387 = 9746
1388 = 9748
1389, 5512 = 9754
1390 = 9757
1391, 5513 = 9762
1392 = 9769
1393 = 9771
1394 = 9353
1394, 5514 = 9784
1395 = 9785
1396 = 9786
1397 = 9787
1398 = 9789
1399, 1415 = 9793
1401 bis, 5517 = 9797
1401, 5516, 1428 = 9795
1402 = 9800
1403 = 9802
1404, 988 = 10014
1405 = 10020
1406 = 10021
1407 = 10022
1408, 5519 = 10024
1409, 5520 = 10026
1410, 5520 bis = 10028
1411 = 10038
1412, 5521 = 10132
1413 = 10134
1414 = 10136
1416 = 10139
1417 = 10141
1418 = 10143
1419, 5522 = 9357
1420, 5523 = 10146
1421, 5524 = 10150
1422, 5526 = 10152
1423 = 10156
1424 = 10157

1430, 5528 = 10164
1431, 5529 = 10694
1432, 5530 = 10695
1433 = 10697
1434 = 10700
1435, 1451 = 10702
1436 = 10703
1437 = 10704
1438 = 10736
1439 = 10741
1440 = 10744
1441 = 10813
1442 = 10815
1445 = 10819
1446 = 10824
1447 = 10827
1448, 5531, 1028 = 10832
1449, 5531 bis = 10838
1452, 1429, 1450 = 10844
1453, 5532 = 10850
1454 = 10854
1455, 5533 = 10855
1457 = 10861
1458 = 10864
1459 = 10866
1460 = 10867
1461 = 10869
1462 = 10870
1463 = 10871
1464 = 10874
1465 = 10876
1466 = 10878
1467 = 10879
1468 = 10880
1469 = 10883
1470 = 10884
1471, 1456 = 10885
1472, 5533 = 10888
1473 = 10889
1474 = 10898
1475, 5535 = 10938
1476 = 10939
1477 = 10941
1478, 5536 = 10942
1479 = 10946
1480 = 10947
1481 = 10949
1482 = 10950
1483 = 10951
1484, 5537 = 10952
1485, 5538 = 10953
1486 = 10956
1487, 5539 = 10957
1488 = 10958
1489 = 10985
1490 = 10986
1491 = 10988
1495 = 10994
1496, 1492 = 10997
1497, 1493 = 10999
1498, 1494 = 11001
1499 = 11002
1500 = 11004
1501 = 11007
1502 = 11008
1503 = 11009
1504 = 11010
1505 = 11011
1506 = 9360
1507 = 11015
1508, 5546 = 11018
1509 = 11020
1510, 5547, 1540 = 11022
1511 = 11029
1512 = 11031
1513 = 11036
1514 = 11039
1515, 5548 = 11043
1516, 5549 = 11046
1517, 5550 = 11095
1518 = 11154
1519, 5551 = 11156
1520 = 11160
1521 = 11163
1522 = 11167
1523 = 11168
1524 = 11170
1525 = 11173
1526 = 11174
1527, 5552 = 11175
1528 = 11178
1529 = 11180
1530 = 11182
1531 = 11184
1532 = 11185
1533 = 11187
1534 = 11188
1535 = 11190
1536 = 11195
1537, 5553 = 11196
1538, 5554 = 11203
1539 = 11208
1542, 5555 = 11212
1543 = 11216
1544 = 11221
1545 = 11222
1546, 5556 = 11223
1547 = 11226
1548 = 11227
1549, 5557 = 11228
1550 = 11229
1551, 940, 5557 bis = 11230
878, 5395 = 7543
879, 5396 = 7549
880 = 7550
881 = 7553
882, 5398 = 7557
883, 5399 = 7568
884, 1890, 5400 = 7621
885, 5401 = 7683
886 = 7688
887 = 7691
887 bis, 5402 = 7692
888 = 7693
889, 5403 = 7694
890 = 7695
891 = 7696
892 = 7699
893, 5404 = 7704
894, 5405 = 7706
895, 1891, 5406 = 7708
897, 1892, 5413, 5509 = 7710
898, 5413 = 7715
900 = 7717
902 = 7826
903 = 7834
904 = 7837
906 = 7839
907 = 7922
908 = 7924
909 = 7925
910, 5414 = 7926
911 = 7927
912, 5415 = 7928
913, 5416 = 7947
914 = 7949
915, 5416 bis = 7951
916 = 7953
917 = 7954
918, 5417 = 7959
919, 1425 = 7961
920 = 7962
921 = 7970
922 = 8544
923 = 8545
924 = 8546
925 = 8548
926 = 8549
927 = 8551
927 bis = 8552
928 = 8553
929 = 8554
930, 5418 = 8556
931 = 8557
932, 5419 = 8559
933, 5420 = 8561
934 = 8564
935 = 8565
936 = 8567
937, 5421 = 8568
938 = 8569
939, 5422 = 8570
941 = 8573
942 = 8574
943 = 8576
944 = 8577
945 = 8578
946 = 8581
947 = 8582
948, 1672 = 8588
949 = 8592
950, 5423 = 8595
951 = 8597
952 = 8603
953 = 8605
954 bis = 8608
954, 5424 = 8607
955, 5425 = 8609
956, 5426 = 8611
957 = 8613
958 = 8614
959 = 8615
960 = 8616
961 = 8618
962 = 8619
963 = 8620
964 = 8622
965 = 8623
966, 5427 = 8625
967, 1893, 5428 = 8626
968 = 8629
969 = 8630
970 = 8632
971, 5429 = 8635
972 = 8637
973 = 8639
974 = 8643
975 = 8645
976 = 8650
977 = 8652
978, 5429 = 8654
979, 5429 = 8658
980, 5430 = 8661
981, 5431, 1426 = 8663
982, 5432 = 8664
983 = 8665
984 = 8758
985 = 8759
986 = 8760
987 = 8761
989 = 8763
990 = 8770
991 = 8957
992, 5441 = 8958
993 = 8963
994 = 8967
995, 5442 = 8969
996, 1894, 5443 = 8972
997, 5444 = 8973
998 = 8977
999 = 8979

12.5 IG Bulg 3,2

1552 = 6670
1553, 1682 = 6675
1554, 1665, 1679 = 6681
1555 = 6684
1556 = 6686
1557 = 6690
1558, 1681 = 6691
1559 = 6693
1560 = 6704
1561 = 6706
1562 = 6709
1563 = 6719
1564 = 6720
1565 = 6723
1566 = 6727
1567 = 6748
1568 = 6754
1569, 5558 = 6758
1570, 5559 = 6764
1571 = 6769
1572, 5560 = 6772
1573 = 6776
1574, 5561 = 6782
1575, 1680 = 6785
1576, 5562 = 6788
1577, 5563 = 6792
1578 = 6796
1579 = 6798
1580 = 6803
1581 = 6806
1582, 5571 = 6811
1583 = 6812
1584 = 6819
1585, 5573 = 6830
1588, 1668 = 6832
1589 = 6837
1590, 1678 = 6843
1591 = 6890
1592 = 6893
1593 = 6905
1594 = 6963
1594 bis = 6965
1595 = 6967
1596 = 6970
1597, 5574 = 6973
1598 = 6976
1599 bis, 5576 = 6981
1599, 5575 = 6978
1600 = 6984
1601 = 7020
1602 = 7028
1603 = 7035
1604 = 7041
1605 = 7045
1606, 5581 = 7052
1607 = 7054
1608, 5582 = 7058
1609, 1652, 1719 = 7059
1610, 1029 = 7090
1611, 5583 = 7093
1612 = 7094
1612 bis = 7095
1613 = 7096
1614 = 7097
1615 = 7100
1616 = 7104
1617 = 7110
1618 = 7111
1619 = 7112
1621 = 7170
1622 = 7175
1624 = 7177
1625 = 7182
1626 = 7183
1627 = 7205
1628 = 7210
1629 = 7214
1630 = 7217
1631 = 7220
1632 = 7227
1633 = 7232
1634 = 7233
1635 = 7234
1636 = 7236
1638 = 7240
1639 = 7246
1640, 5597 bis = 7252
1641 = 7272
1642 = 7276
1643 = 7279
1644 = 7281
1645 = 7282
1646 = 7283
1647 = 7285
1648 = 7286
1649 = 7289
1650 = 7299
1651 = 7303
1653 = 7307
1654 = 7313
1655 = 7316
1656 = 7343
1657 = 7346
1658 = 7350
1659 = 7352
1660 = 7355
1661 = 7358
1662, 1872 = 7359
1663 = 7360
1663 bis, 5598 = 7362
1664 = 7363
1666 = 7558
1667 = 7562
1669, 1674 = 7570
1670 = 7573
1671, 1675 = 7577
1673, 1676, 1541 = 7579
1677, 1870 = 7584
1683 = 7588
1683 bis, 1702 = 7592
1684 = 7594
1685 = 7595
1687 = 7598
1688 = 7600
1690, 1586, 5601 = 7601
1691 = 7914
1692 = 7915
1693 = 7916
1694 = 7917
1695 = 7918
1696, 1686 = 7919
1697 = 7971
1698, 5602 = 7973
1699 = 7980
1700 = 7983
1700 bis = 8082
1701 = 8077
1703 = 8085
1704 = 8088
1705 = 8090
1706 = 8095
1707 = 8096
1708 = 8108
1709 = 8110
1710 = 8113
1710 bis = 8115
1711 = 8117
1712 = 8121
1713 bis = 8130
1713 ter, 5606 = 8133
1713, 5605 = 8125
1714, 5607 = 8135
1715 = 8141
1716 = 8143
1717 = 8144
1718, 1722 = 8145
1719 bis = 8148
1720 = 8151
1721 = 8153
1723 = 8154
1724 = 8157
1725 = 8159
1726 = 8162
1727 = 8166
1728 = 8169
1729 = 8172
1730, 5612 bis = 8173
1731, 5614 = 8177
1732 = 8189
1733 = 8219
1734 = 8224
1735 = 8226
1736 = 8228
1737 = 8229
1738 = 8230
1739 = 8231

1740 = 8234
1741 = 8235
1741 bis, 5615 = 8238
1742 = 8242
1743 = 8246
1744 = 8248
1745 = 8249
1746 = 8250
1747 = 8252
1748 = 8254
1749 = 8255
1750 = 8256
1751, 5616 = 8258
1752 = 8259
1753 = 8261
1754 = 8262
1755 = 8263
1756 = 8264
1757, 5632 = 8280
1758, 5633, 5866 = 8295
1759 = 8297
1760 = 8300
1761 = 8306
1762 = 8303
1763 = 8308
1766 = 8310
1767 = 8317
1768 = 8320
1769 = 8324
1770 = 8325
1771 = 8328
1772, 1780, 1764 = 8333
1773 = 8337
1774 Kabyle 21 = 8340
1775 Kabyle 31 = 8344
1776 Kabyle 39 = 8346
1777 Kabyle 40, 5635 = 8350
1783 = 8376
1784 Kabyle 15 = 8377
1785 = 8379
1786 = 8380
1787 = 8382
1788 = 8384
1789 = 8386
1790, 5640 = 8387
1791 = 8388
1792 = 8389
1793, 5641 = 8391
1794, 5642 = 8410
1795 = 8415
1796 = 8417
1797 = 8420
1798, 5643, 1030 = 8424
1799, 1871 = 8426
1800 = 11609
1801 = 8428
1802 = 8431
1803 = 8433
1804, 1781 = 8440
1805, 5644 = 8443
1806 = 8446
1807 = 8451
1808 = 8455
1809 = 8456
1810 = 8460
1811 = 8464
1812 = 8469
1813 = 8471
1814 = 8474
1815 = 8477
1816 = 8480
1817 = 8483
1818 = 8485
1819 = 8487
1820 = 8491
1821 = 8494
1822 = 8496
1823 = 8497
1824 = 8498
1825 = 8500
1826 = 8503
1827 = 8504
1828 = 8507
1829 = 8511
1830 = 8515
1831 = 8516
1832 = 8520
1833 = 8524
1834, 5645 = 8528
1835 = 8538
1836, 1837 = 8539
1838, 5646 = 8540
1839 = 8542
1841 = 8689
1842 = 8696
1843 = 8698
1844 = 8701
1845 = 8704
1846 = 8708
1846 bis = 8715
1847 = 8717
1848 = 8720
1848 bis = 8722
1849 = 8725
1850 = 8734
1851 = 8738
1852 = 8741
1853 = 11541
1853 bis = 11544
1854 = 11545
1855 = 11549
1856 = 11550
1857 = 11551
1859, 5654 = 11553
1860 = 11556
1861, 5655 = 11559
1862, 5656 = 11561
1863, 5657 = 11565
1864, 5657 bis = 11569
1865, 5657 bis = 11571
1866 = 11570
1867, 5657 ter = 11573
1868, 5658 = 11576
1869 = 11581
1873 = 8849
1874, 5662 = 8852
1875 = 8864
1876 = 8867
1877 = 8869
1878 = 8870
1879, 5663 = 8871
1880 = 8873
1881 = 8875
1882 = 8877
1883 = 8878
1884 = 8879
1885, 5664 = 8880
1886 = 8884
1887 = 8885
1888 = 8886
1889 = 8888
1896, 5495 = 8897
1897, 5495 = 8899

12.6 IG Bulg 4

1902, 5668 = 8900
1903 = 8905
1904 = 8908
1905 = 8909
1906 = 8910
1907 = 8915
1908 = 8917
1909 = 8921
1910 = 8922
1911 = 8933
1912 = 8934
1913, 5669 = 8940
1914 = 8943
1915 = 8944
1916, 5670 = 8945
1917 = 8949
1918 = 8951
1919, 5671 = 8953
1920 = 8955
1921, 5672 = 8956
1922 = 8982
1923, 5673 = 8994
1925, 5675 = 9010
1926, 5676 = 9034
1927 = 9030
1928 = 9035
1929 = 9038
1930 = 9040
1931 = 9043
1932 = 9045
1933 = 9046
1934, 5677 = 9048
1935 = 9052
1936 = 9054
1937 = 9058
1938 = 9059
1939 = 9061
1940 = 9066
1941, 5678 = 9067
1942, 5678 = 9070
1943, 5678 = 9071
1944, 5678 = 9073
1945, 5678 = 9074
1946, 5678 = 9075
1947 = 9076
1948 = 9078
1949 = 9081
1950 = 9082
1951 = 9086
1953, 5679 = 9115
1954 = 9122
1955, 5680 = 9126
1956 = 9129
1957 = 9131
1958 = 9137
1959 = 9140
1960, 1033 = 9143
1961 = 9146
1962, 5681 = 9151
1963 = 9154
1964 = 9163
1965 = 9167
1966 = 9172
1967 = 9173
1968 = 9174
1969 = 9175
1970 = 9176
1971 = 9177
1972 = 9178
1973 = 9180
1974 = 9182
1975 = 9183
1976, 5682 = 9188
1977 = 9189
1978 = 9190
1979 = 9191
1980 = 9192
1981 = 9193
1982, 5686 = 9194
1983 = 9195
1984, 5690 = 9198
1985 = 9202
1986 = 9206
1987 = 9212
1988 = 9214
1989 = 9217
1990 = 9222
1991 = 9223
1992 = 9224
1993 = 9226
1994 = 9227
1995 = 9229
1996 = 9230
1997 = 9232
1998 = 9237
1999 = 9289
2000 = 9291
2001 = 9292
2002 = 9294
2003 = 9297
2004 = 9301
2005 = 9304
2006 = 9306
2007 = 9311
2008 = 9313
2009 = 9314
2010 = 9317
2011 = 9321
2012 = 9376
2013 = 9379
2014 = 9381
2015 = 9384
2016, 5695 = 9395
2017 = 9397
2018 = 9400
2019 = 9401
2020, 5696 = 9402
2021 = 9403
2022 = 9405
2023 = 9408
2024 = 9238
2025 = 9414
2026 = 9417
2027 = 9419
2028, 1782, 5639, 5698 = 8370
2029, 5699 = 9421
2030 = 9423
2031 = 9426
2032 = 9427
2033 = 9429
2034 = 9432
2035 = 9434
2036 = 9451
2037 = 9453
2038 = 9455
2039, 5772 = 9456
2040 = 9457
2041 = 9459
2042 = 9463
2043 = 9466
2044 = 9469
2045 = 9470
2046 = 9472
2047 = 9473
2048 = 9476
2049 = 9481
2050 = 9483
2051 = 9486
2052 = 9658
2053 = 9662
2054 = 9665
2055 = 9727
2056 = 9729
2057 = 9745
2058 = 9773
2059 = 9778
2060 = 9780
2061 = 9783
2062 = 9791
2063 = 9798
2064 = 9804
2065 = 9807
2066 = 9810
2067 = 9813
2068, 5774 = 9817
2069 = 9824
2070 = 9829
2071 = 9835
2072 = 9838
2073 = 9868
2074 = 9870
2075 = 9886
2076 = 9887
2077 = 9889
2078 = 9900
2079 = 9986
2080 = 10318
2081 = 10323
2082 = 10331
2083, 5775 = 10340
2084 = 10348
2085 = 10372
2086, 2197 = 10386
2087 = 10393
2088 = 10403
2089 = 10406
2090 = 10409
2091 = 10411
2092, 2199 = 10412
2093 = 10417
2094 = 10418
2095 = 10421
2096 = 10424
2097 = 10425
2098 = 10426
2100 = 10427
2101 = 10429
2102 = 10430
2103 = 10433
2104, 5781 = 10434
2106 = 10439
2107 = 10441
2109 = 9240
2110, 5783 = 10445
2111 = 10451
2112, 5784 = 10453
2113 = 10456
2114 = 10460
2115 = 10463
2115 bis = 10467
2116 = 10470
2117 = 10473
2119 = 10476
2120 = 10480
2121 = 10484
2122 = 10488
2123 = 10491
2124 = 10497
2125, 5785 = 10499
2126 = 10506
2127 = 10508
2128 = 10512
2130 = 9244
2131 = 10515
2132 = 10517
2133 = 10521
2134 = 10523
2136 = 10525
2137 = 10528
2138 = 10532
2139 = 10534
2140 = 10538
2141, 5863 = 10542
2142 = 10546
2143 = 10550
2144 = 10552
2145 = 10553
2146 = 10555
2147, 5864 = 10556
2148 = 10561
2149 = 10563
2150 = 10565
2151 = 10569
2152 = 10571
2153 = 10574
2154 = 10576
2155, 2191 = 10578
2156 = 10580
2157 = 10581
2158 = 10582
2159 = 10583
2160 = 10584
2161 = 10585
2162 = 10586
2163 = 10587
2164 = 10589
2165 = 10588
2166 = 10590
2167 = 10591
2168 = 10593
2169 = 10594
2170 = 10596
2171 = 10597
2172 = 10598
2173 = 10599
2174 = 10601
2175 = 10602
2176 = 10606
2177 = 10609
2178 = 10611
2179 = 10612
2180 = 10613
2181 = 10615
2182 = 10616
2183 = 10617

2184 = 10618
2185 = 10619
2186 = 10620
2187 = 10621
2188 = 10622
2189 = 10623
2190 = 10624
2192, 5865 = 10626
2193 = 10649
2194 = 10651
2195 = 10654
2196 = 10657
2198 = 10662
2200 = 10665
2201 = 10668
2202 = 10669
2203 = 10671
2204 = 10673
2205 = 10675
2206 = 10677
2207 = 10681
2208 = 10684
2208 bis = 10685
2209 = 10686
2210 = 9247
2210 = 10687
2211 = 9250
2213, 5867 = 10689
2214, 5868 = 10705
2215 = 10719
2216 = 10721
2217, 5188, 5869 = 10722
2218, 5188, 5869 = 10725
2219 = 10726
2220 = 10728
2221 = 10730
2222 = 10732
2223 = 10733
2224 = 10747
2225 = 10750
2226 = 10753
2227 = 10756
2228 = 10758
2229 = 10765
2230 = 10771
2231 = 10775
2232 = 10779
2233 = 10785
2234, 5870 = 10790
2235, 5871 = 10800
2236, 5872 = 10801
2237 = 10807
2239, 5874 = 10809
2240 = 10904
2241, 5875 = 10908
2242 = 10910
2243, 5876 = 10914
2244 = 10915
2245 = 10918
2246, 5877 = 10921
2247 = 10924
2248 = 10926
2249 = 10927
2250, 5878 = 10928
2251, 5879 = 10931
2252, 5880 = 10935
2253 = 10961
2254, 5881 = 10964
2255 = 10966
2256 = 10969
2257, 5882 = 10970
2258 = 10975
2259 = 10976
2260 = 10977
2261 = 10979
2262, 5893 = 10981
2263, 5895 = 11090
2264 = 11094
2265 = 11234
2266 = 11238
2267 = 11241
2268 = 11244
2269 = 11249
2270 = 11251
2271 = 11260
2272, 5914 = 11263
2273 = 11265
2274 = 11267
2275 = 11270
2276 = 11274
2277 = 11275
2278 = 11280
2279 = 11281
2280 = 11282
2281 = 11283
2282 = 11284
2283 = 11306
2283 bis = 11305
2284 = 11304
2285 = 11303
2285 bis = 11302
2286 = 11301
2287 = 11300
2288 = 11317
2289, 5913 = 11318
2290, 5917 = 11319
2291 = 11320
2292 = 11321
2293 = 11322
2294 = 11323
2295 = 11324
2296 = 11325
2297 = 11343
2298 = 11426
2299 = 11485
2300 = 11486
2301, 2307 = 11487
2302, 2308 = 11488
2303, 2306 = 11489
2304 = 11490
2305, 5919 = 11491
2309 = 11495
2310 = 11496
2311 = 11497
2312 = 11492
2313 = 11494
2314 = 11493
2315 = 11503
2316 = 11504
2318, 5920 = 11505
2319 = 11506
2320 = 11507
2321 = 11508
2322 = 11509
2323 = 11510
2324 = 9252
2325 = 9255
2326 = 11514
2327 = 11515
2328 = 11516
2329 = 11517
2329 bis = 11518
2330 = 11519
2331 = 11520
2332 = 11521
2333 = 11522
2334 = 11523
2335 = 11425
2335 = 11524
2336 = 11407
2337 = 11369
2338, 5928 = 11525
2339 = 11526
2340 = 11539
2341 = 11540
2342 = 11649
2343, 5929 = 11650
2344 = 11666
2345 = 11667
2346 = 11668
2347 = 11671
2348 = 11675
2349 = 11677
2350 = 11681
2351 = 11682
2352 = 11683
2353 = 11347

12.7 IG Bulg 5

5003 = 11611
5004 = 11615
5004 bis = 11616
5011 = 11624
5012 = 11645
5023 = 11648
5024 = 11651
5030 = 11653
5038 = 11655
5039 = 11659
5040 = 11663
5041 = 11685
5060 = 11686
5061 = 11688
5062 = 11691
5063 = 11695
5064 = 11698
5065 = 11699
5066 = 11700
5067 = 11703
5068 = 11708
5069 = 11712
5070 = 11714
5071 = 11719
5072 = 11722
5073 = 11723
5074 = 11724
5076 = 11729
5078 = 11736
5085 = 11739
5094 = 11746
5095 = 11747
5096 = 11752
5102 = 11754
5103 = 11757
5104 = 11770
5121 = 11782
5122 = 11784
5123 = 11786
5124 = 11789
5128, 5342 = 11791
5129, 5782 = 11796
5133 = 11806
5134 = 11808
5147 = 11811
5148 = 11814
5149 = 11817
5150 = 11819
5151 = 11821
5152 = 11825
5153 = 11827
5154 = 11832
5155 = 11835
5157 = 11841
5158 = 11844
5159 = 11847
5160 = 11850
5162 = 11852
5163 = 11856
5164 = 11860
5170 = 11864
5180 = 11867
5198 = 11872
5199 = 11873
5214 = 11875
5215 = 11876
5216 = 11877
5217 = 11878
5229 = 11882
5230 = 11883
5234 = 11886
5235 = 11889
5236 = 11891
5238 = 11894
5241 = 11905
5244 = 11907
5245 = 11948
5246 = 11957
5250 = 11959
5251 = 11966
5252 = 11968
5257 = 13093
5259 = 13092
5260 = 13096
5261 = 13097
5262 = 13100
5265 = 13103
5266 = 13105
5268 = 13110
5269 = 13113
5271 = 13116
5273 = 13118
5274 = 13119
5275 = 13121
5276 = 13122
5279 = 13125
5280 = 13126
5281 = 13128
5282 = 13133
5283 = 13137
5284 = 13141
5285 = 13142
5286 = 13144
5287 = 13147
5288 = 13151
5289 = 13154
5290 = 13155
5291 = 13158
5292 = 13159
5293 = 13160
5294 = 13164
5295 = 13167
5296 = 13168
5297 = 13170
5298 = 13171
5299 = 13172
5300 = 13173
5301 = 13174
5302 = 13176
5303 = 13177
5304 = 13178
5305 = 13180
5306 = 13182
5307 = 13186
5308 = 13187
5309 = 13189
5310 = 13191
5311 = 13192
5312 = 13195
5313 = 13196
5314 = 13197
5315 = 13198
5316 = 13200
5317 = 13201
5318 = 13202
5319 = 13205
5320 = 13208
5321 = 13209
5322 = 13210
5323 = 9260
5328 = 13215
5329 = 13223
5330 = 13234
5331 = 13236
5332 = 13240
5333 = 13242
5334 = 13244
5335 = 13248
5336 = 13250
5337 = 13251
5338 = 13253
5339 = 13266
5340 = 13271
5341 = 13286
5343 = 13295
5344 = 13297
5345 = 13299
5346 = 13301
5352 = 9262
5353 = 13305
5354 = 13306
5355 = 13307
5356 = 13308
5357 = 13309
5358 = 13310
5360 = 13311
5362 = 13313
5364 = 13314
5365 = 13315
5366 = 13317
5367 = 13319
5368 = 13321
5369 = 13324
5372 = 13325
5377 = 13328
5378 = 13329
5380 = 13330
5381 = 13334
5382 = 13338
5383 = 13339
5384 = 13341
5385 = 13343
5386 = 13347
5387 = 13352
5394 = 13362
5394 bis = 13364
5397 = 13365
5407 = 13369
5408 = 13371
5409 = 13374
5410 = 13376
5411 = 13379
5412 = 13380
5433 = 13381
5434 = 13385
5435 = 13389
5436 = 13390
5437 = 13392
5438 = 13394
5438 bis = 13396
5439 = 13397
5440 = 13399
5462 = 13401
5463 = 13406
5464 = 9266
5465 = 9270
5466 = 13410
5467 = 13412
5468 = 13416
5469 = 13420
5472 = 13421
5475 = 9272
5477 = 13425
5506 = 13429
5507 = 13430
5508 = 13431
5515 = 13432
5518 = 13437
5525 = 13440
5527 = 13444
5534 = 13447
5540 = 13450
5541 = 13451
5542 = 13452
5543 = 13453
5544 = 13454
5545 = 13455
5564 = 13456
5565 = 13459
5566 = 13461
5567 = 13464
5568 = 13465
5569 = 9279
5570 = 13466
5572 = 13469
5577 = 13474
5578 = 13479
5579 = 13482
5580 = 13484
5584 = 13488
5585 = 13489
5586 = 13490
5587 = 13491
5588 = 13493
5589 = 13494
5590 = 13497
5591 = 13499
5592 = 11953
5593 = 13504
5594 = 13507
5595 = 13508
5596 = 13511
5597 = 13505
5599 = 13512
5600 = 13517
5603 = 13519
5604 = 13521
5608 = 13523

5609 = 13526
5610 = 13529
5611 = 13531
5612 = 13534
5613 = 13538
5617 = 13540
5618 = 13544
5619 = 13547
5620 = 13548
5621 = 13549
5622 = 13550
5623 = 13551
5624 = 13552
5625 = 13554
5626 = 13556
5627 = 13557
5628 = 13558
5629 = 13559
5630 = 13561
5631 = 13562
5634 = 13563
5636, Kabyle 8 = 13568
5637 Kabyle 12 = 13581
5638 = 13585
5638 bis = 13586
5647 = 11582
5648 = 11585
5649 = 11588
5650 = 11589
5651 = 9283
5652 = 11592
5653 = 11596
5659 = 11600
5660 = 11604
5661 = 11608
5665 = 13589
5666 = 13590
5667 = 13591
5683 = 13595
5684 = 13597
5687 = 13598
5688 = 13602
5689 = 13603
5691 = 13605
5692 = 13616
5693 = 13620
5694 = 13624
5697 = 13625
5700 = 16573
5701 = 13633
5702 = 13635
5703 = 13637
5704 = 13640
5705 = 13642
5706 = 13643
5707 = 13644
5708 = 13645
5709 = 13648
5710 = 13651
5711 = 13652
5712 = 13653
5713 = 13654
5714 = 13655
5715 = 13656
5716 = 13657
5717 = 13658
5718 = 13660
5719 = 13663
5720 = 13665
5721 = 13669
5722 = 13670
5723 = 13671
5724 = 13672
5725 = 13673
5726 = 13674
5727 = 13675
5728 = 13676
5729 = 13679
5730 = 13680
5731 = 13681
5732 = 13682
5733 = 13683
5734 = 13684
5735 = 13687
5736 = 13690
5737 = 13693
5738 = 13694
5739 = 13695
5740 = 13696
5741 = 13698
5742 = 13700
5743 = 13702
5744 = 13703
5745 = 13704
5746 = 13705
5747 = 13707
5748 = 13708
5749 = 13711
5750 = 13712
5751 = 13715
5752 = 13716
5753 = 13717
5754 = 13718
5755 = 13719
5756 = 13720
5757 = 13721
5758 = 13722
5759 = 13723
5760 = 13724
5761 = 13725
5762 = 13726
5763 = 13727
5764 = 13728
5765 = 13729
5766 = 13730
5767 = 13731
5768 = 13732
5769 = 13733
5770 = 13734
5771 = 13736
5773 = 13737
5776 = 13740
5777 = 13742
5778 = 13745
5779 = 13748
5780 = 13752
5786 = 12618
5787 = 12626
5788 = 12628
5789 = 12633
5790 = 12634
5791 = 12635
5792 = 12638
5793 = 12639
5794 = 12642
5795 = 12643
5796 = 12646
5797 = 12648
5798 = 12649
5799 = 12651
5800 = 12654
5801 = 12656
5802 = 12661
5803 = 12662
5804 = 12663
5805 = 12665
5806 = 12666
5807 = 12668
5808 = 12670
5809 = 12672
5810 = 12673
5811 = 12676
5812 = 12677
5813 = 12678
5814 = 12682
5815 = 12684
5816 = 12685
5817 = 12687
5818 = 12689
5819 = 12690
5820 = 12692
5821 = 12771
5822 = 12775
5823 = 12777
5824 = 12778
5825 = 12780
5826 = 12783
5827 = 12785
5828 = 12787
5829 = 12789
5830 = 12792
5831 = 12872
5832 = 12874
5833 = 12877
5834 = 12883
5835 = 12884
5836 = 12887
5837 = 12888
5838 = 12889
5839 = 12890
5840 = 12891
5841 = 12892
5842 = 12894
5843 = 12895
5844 = 12896
5845 = 12897
5846 = 12898
5847 = 12899
5848 = 12900
5849 = 12901
5850 = 12902
5851 = 12903
5852 = 12904
5853 = 12905
5854 = 12906
5855 = 12907
5856 = 12909
5857 = 9286
5858 = 12916
5859 = 12923
5860 = 12925
5861 = 13083
5862 = 13084
5873 = 13089
5873 bis = 13090
5883 = 13755
5884 = 13769
5885 = 13771
5886 = 13772
5887 = 13773
5888 = 13777
5888 bis = 13778
5888 ter = 13781
5889 = 13784
5891 = 13790
5892 = 13794
5894 = 13797
5896 = 13800
5897 = 13805
5898 = 13807
5899 = 13812
5901 = 13815
5902 = 13818
5903 = 13820
5904 = 13823
5905 = 13827
5906 = 13829
5907 = 13830
5908 = 13831
5909 = 13832
5910 = 13834
5911 = 13837
5912 = 13838
5915 = 13839
5916 = 13840
5918 = 13841
5921 = 13846
5922 = 13849
5923 = 13855
5924 = 13857
5925 = 13861
5926 = 13863
5927 = 13865
5930 = 13866
5931 = 13870
5932 = 13874

12.8 Perinthos-Herakleia

1 = 11895
2 = 11898
3 = 11901
4 = 11970
5 = 11988
6 = 11990
7 = 11993
8 = 11996
9 = 11997
10 = 12000
11 = 12001
12 = 12002
13 = 12005
14 = 12008
15 = 12012
16 = 12015
17 = 12016
20 = 12021
21 = 12022
30 = 12026
29 = 12027
28 = 12028
27 = 12029
26 = 12030
25 = 12031
22 = 12032
24 = 12033
31 = 12050
34 = 12054
32 = 12055
35 = 12065
36 = 12066
37 = 12067
38 = 12068
40 = 12069
41 = 12070
42 = 12071
43 = 12072
44 = 12073
45 = 12074
46 = 12102
47 = 12103
48 = 12104
49 A = 12105
50 = 12106
51 = 12107
52 = 12108
53 = 12109
49 B = 12110
54 = 12127
55 = 12128
56 = 12140
57 = 12141
58 = 12142
59 = 12143
60 = 12144
61 = 12145
62 = 12146
63 = 12147
64 = 12295
65 = 12300
66 = 12318
68 = 12319
69 = 12320
70 = 12321
71 = 12322
72 = 12323
74 = 12324
78 = 12325
80 = 12326
88 = 12327
89 = 12328
90 = 12329
91 = 12375
92 = 12378
93 = 12379
94 = 12380
95 = 12381
96 = 12382
97 = 12383
98 = 12384
99 = 12385
100 = 12386
101 = 12387
102 = 12388
103 = 12389
104 = 12390
105 = 12437
106 = 12442
107 = 12443
108 = 12444
110 = 12445
111 = 12446
112 = 12447
113 = 12448
114 = 12449
115 = 12450
116 = 12451
117 = 12452
118 = 12453
119 = 12454
120 = 12455
121 = 12470
122 = 12471
123 = 12472
124 = 12473
125 = 12474
126 = 12475
127 = 12476
128 = 12494
129 = 12495
130 = 12496
131 = 12497
132 = 12513
133 = 12532
134 = 12533
135 = 12534
136 = 12535
137 = 12536
138 = 12537
139 = 12538
140 = 12539
141 = 12540
142 = 12541
143 = 12542
144 = 12543
145 = 12544
146 = 12545
147 = 12546
148 = 12562
149 = 12563
150 = 12564
151 = 12565
152 = 12566
153 = 12567
154 = 12568
155 = 12569
156 = 12570
157 = 12571
158 = 12572
159 = 12573
160 = 12574
161 = 12575
162 = 12619
163 = 12693
164 = 12698
165 = 12699
166 = 12700
167 = 12701
168 = 12702
169 = 12703
170 = 12704
171 = 12726
172 = 12727
173 = 12728
174 = 12729
175 = 12730
176 = 12731
177 = 12732
178 = 12733
179 = 12734
180 = 12735
181 = 12736
182 = 12737
183 = 12738
184 = 12739
185 = 12740
186 = 12741
187 = 12742
188 = 12743
189 = 12744
190 = 12745
191 = 12746
192 = 12815
193 = 12816
194 = 12817
195 = 12818
196 = 12819
197 = 12820
198 = 12821

199 = 12822
200 = 12823
201 = 12824
202 = 12825
203 = 12826
204 = 12827
205 = 12828
206 = 12829
210 = 12839
211 = 12840
212 = 12841
213 = 12842
214 = 12843
215 = 12844
216 = 12845
217 = 12846
218 = 12847
219 = 12848
220 = 12849
221 = 12850
222 = 12851
223 = 12852
248 = 12932
249 = 12933
250 = 12934
251 = 12935
252 = 12936
253 = 12937
254 = 12938
255 = 12939
256 = 12940
257 = 12941
258 = 12942
259 = 12943
260 = 12944
261 = 12945
262 = 12946
263 = 12947
264 = 12948
265 = 12949
266 = 12966
267 = 12967
268 = 12968
269 = 12969
270 = 12970
271 = 12971
272 = 12972
273 = 12973
274 = 12974
275 = 12975
276 = 12976
277 = 12977
278 = 12985
279 = 12987
280 = 12988
281 = 12989
282 = 12990
283 = 12991
284 = 12992
285 = 12993
286 = 12994
287 = 12995
288 = 12996
289 = 12997
290 = 13018
291 = 13019
292 = 13020
293 = 13021
294 = 13022
302 = 13023
296 = 13024
297 = 13025
298 = 13026
303 = 13027
304 = 13044
305 = 13045
306 = 13046
307 = 13047
308 = 13048
309 = 13049
310 = 13050
311 = 13051
312 = 13052
313 = 13053
314 = 13054
315 = 13055

12.9 IK Sestos

1 = 13877
2 = 13885
3 = 13895
4 = 13906
5 = 13911
6 = 13914
7 = 13918
8 = 13919
9 = 13921
10 = 13926
11 = 13932
12 = 13935
13 = 13936
14 = 13937
15 = 13940
16 = 13944
17 = 13947
18 = 13950
19 = 13953
20 = 13956
21 = 13958
22 = 13961
23 = 13962
24 = 13963
25 = 13964
26 = 13966
27 = 13969
28 = 13970
29 = 13974
30 = 13977
31 = 13981
32 = 13988
33 = 13990
34 = 13991
35 = 13995
36 = 13999
37 = 14000
38 = 14002
39 = 14042
40 = 14043
41 = 14047
42 = 14050
43 = 14052
44 = 14053
45 = 14054
46 = 14058
47 = 14062
48 = 14063
49 = 14064
50 = 14066
51 = 14069
52 = 14070
53 = 14076
54 = 14077
55 = 14078
56 = 14080
57 = 14084
58 = 14085
59 = 14091
60 = 14095
61 = 14102
62 = 14103
63 = 14104
64 = 14106
65 = 14111
66 = 14116
67 = 14120
68 = 14124
69 = 14126
70 = 14127
71 = 14131
72 = 14133

12.10 IK Byzantion

1 = 14162
2 = 14166
3 = 14172
4 = 14178
5 = 14181
6 = 14182
10 = 14183
11 = 14187
12 = 14191
13 = 14194
14 = 14195
15 = 14197
16 = 14229
17 = 14232
18 = 14237
19 = 14239
20 = 14264
21 = 14270
22 = 14274
23 = 14281
24 = 14282
25 = 14287
26 = 14291
27 = 14292
28 = 14293
29 = 14294
30 = 14300
31 = 14304
32 = 14308
33 = 14312
34 = 14316
35 = 14319
36 = 14326
37 = 14327
38 = 14336
39 = 14341
40 = 14342
41 = 14344
42 = 14345
43 = 14346
44 = 14347
45 = 14348
46 = 14349
46a = 14350
46b = 14351
47 = 14352
48 = 14353
49 = 14354
50 = 14355
51 = 14356
52 = 14357
53a = 14358
53b = 14359
55 = 14360
56 = 14361
57 = 14362
58 = 14365
59 = 14368
60 = 14372
61 = 14374
62 = 14376
63 = 14379
64 = 14382
65 = 14385
66 = 14387
67 = 14389
68 = 14392
69 = 14394
70 = 14396
71 = 14398
72 = 14402
73 = 14406
74 = 14409
75 = 14411
76 = 14413
77 = 14417
78 = 14420
79 = 14424
80 = 14426
81 = 14427
82 = 14430
83 = 14432
84 = 14435
85 = 14438
86 = 14441
87 = 14444
88 = 14447
89 = 14451
89 = 14453
91 = 14457
92 = 14461
93 = 14464
94 = 14467
95 = 14469
96 = 14472
97 = 14478
98 = 14481
99 = 14484
100 = 14487
101 = 14490
102 = 14493
103 = 14495
104 = 14497
105 = 14500
106 = 14502
107 = 14504
108 = 14506
109 = 14509
110 = 14512
111 = 14514
112 = 14516
113 = 14518
114 = 14521
115 = 14525
116 = 14528
117 = 14530
117a = 14535
117b = 14538
118 = 14541
119 = 14542
120 = 14545
121 = 14605
122 = 14606
123 = 14607
124 = 14608
125 = 14609
126 = 14610
127 = 14611
128 = 14612
129 = 14613
130 = 14614
131 = 14615
132 = 14616
133 = 14617
134 = 14618
135 = 14619
136 = 14620
137 = 14621
138 = 14622
139 = 14623
140 = 14624
141 = 14625
143 = 14626
144 = 14627
145 = 14628
146 = 14629
147 = 14630
148 = 14631
149 = 14632
150 = 14633
151 = 14634
152 = 14635
153 = 14636
154 = 14637
155 = 14638
156 = 14639
157 = 14640
158 = 14641
159 = 14642
160 = 14643
161 = 14644
162 = 14645
163 = 14646
164 = 14647
165 = 14648
166 = 14649
167 = 14651
168 = 14652
169 = 14653
170 = 14654
171 = 14655
172 = 14656
173 = 14657
174 = 14658
175 = 14659
176 = 14660
177 = 14661
178 = 14662
179 = 14663
180 = 14664
181 = 14665
182 = 14666
183 = 14668
184 = 14669
185 = 14670
186 = 14671
187 = 14672
188 = 14673
189 = 14674
190 = 14675
191 = 14676
192 = 14677
193 = 14678
194 = 14679
195 = 14680
196 = 14681
197 = 14682
198 = 14683
199 = 14684
200 = 14685
201 = 14718
202 = 14719
203 = 14720
204 = 14721
205 = 14722
206 = 14723
207 = 14724
208 = 14725
209 = 14726
210 = 14727
211 = 14728
212 = 14729
213 = 14730
214 = 14731
215 = 14732
216 = 14733
217 = 14734
218 = 14735
219 = 14736
222 = 14737
220 = 14738
221 = 14739
223 = 14740
225 = 14741
224 = 14742
226 = 14743
227 = 14744
228 = 14745
229 = 14746
230 = 14747
231 = 14749
232 = 14750
233 = 14751
234 = 14752
235 = 14753
236 = 14754
237 = 14755
238 = 14756
239 = 14757
240 = 14758
248 = 14759
241 = 14760
242 = 14761
243 = 14762
244 = 14763
245 = 14764
246 = 14765
247 = 14766
249 = 14768
250 = 14769
251 = 14770
252 = 14771
253 = 14772
254 = 14773
255 = 14774
256 = 14775
257 = 14776
258 = 14777
259 = 14778
260 = 14779
261 = 14780
262 = 14781
263 = 14782
264 = 14783
265 = 14784
266 = 14785
267 = 14786
268 = 14787
269 = 14788
270 = 14789
271 = 14790
272 = 14791
273 = 14792
274 = 14793
253a = 14794
275 = 14795
276 = 14796
277 = 14797
278 = 14798
279 = 14799
280 = 14800
281 = 14801
282 = 14802
283 = 14803
284 = 14804
285 = 14805
286 = 14806
287 = 14807
288 = 14808
289 = 14809
290 = 14810
291 = 14811
292 = 14812
293 = 14813
294 = 14814
295 = 14815
296 = 14816
297 = 14817
299 = 14819
300 = 14820
301 = 14821
302 = 14822
303 = 14823
304 = 14824
305 = 14825
306 = 14826
307 = 14827
308 = 14828
309 = 14829
310 = 14830
311 = 14831
312 = 14833
314 = 14834
313 = 14835
316 = 14836
315 = 14837
317 = 14838
318 = 14839
319 = 14840
320 = 14841
321 = 14842
322 = 14843
323 = 14844
324 = 14845
325 = 14846
326 = 14847
327 = 14848
328 = 14849
329 = 14850
330 = 14851
331 = 14852
332 = 14853
333 = 14854
334 = 14855
335 = 14856
336 = 14857
337 = 14858
338 = 14859
339 = 14860
340 = 14861
341 = 14862
342 = 14863
343 = 14864
344 = 14865
345 = 14866
346 = 14867
347 = 14868
348 = 14869

349 = 14870
350 = 14871
351 = 14872
352 = 14873
353 = 14874
356 = 14875
355 = 14876
354 = 14877
358 = 14878
357 = 14879
359 = 14880
360 = 14881
362 = 14882
363 = 14883
364 = 14884
365 = 14885
366 = 14886
367 = 14887
361 = 14888
368 = 14889
369 = 14890
370 = 14891
370a = 14892
371 = 14893
373 = 14894
374 = 14895
375 = 14896
376 = 14897
377 = 14898
378 = 14899
379 = 14900
380 = 14901
381 = 14902
382 = 14903
372 = 14904
384 = 14905
385 = 14906
386 = 14907
387 = 14908
293 = 15338
383 = 15532
S1 = 14138
S2 = 14140
S3 = 14141
S4 = 14142
S5 = 14143
S6 = 14144
S7 = 14145
S8 = 14146
S9 = 14147
S10 = 14148
S11 = 14149
S12 = 14150
S13 = 14151
S14 = 14152
S15 = 14153
S16 = 14154
S17 = 14155
S18 = 14156
S19 = 14157
S20 = 14159
S21 = 14158
S22 = 14551
S23 = 14560
S24 = 14561
S25 = 14562
S26 = 14563
S27 = 14564
S28 = 14565
S29 = 14566
S30 = 14567
S31 = 14568
S32 = 14570
S33 = 14571
S34 = 14572
S35 = 14573
S36 = 14569
S37 = 14574
S39 = 14575
S40 = 14576
S41 = 14577
S42 = 14578
S43 = 14579
S44 = 14580
S45 = 14583
S46 = 14584
S47 = 14585
S48 = 14586
S49 = 14587
S50 = 14588
S51 = 14589
S52 = 14592
S53 = 14593
S54 = 14595
S55 = 14596
S56 = 14590
S57 = 14591
S58 = 14594
S59 = 14597
S60 = 14600
S61 = 14603
S62 = 14602
S63 = 14601
S64 = 14598
S65 = 14599
S66 = 14582

12.11 Other - Jiné zdroje

Kabyle 2 = 15535
Kabyle 3 = 15537
Kabyle 4 = 15538
Kabyle 5 = 15539
Kabyle 6 = 15540
Kabyle 7 = 15541
Kabyle 9 = 15542
Kabyle 10 = 15543
Kabyle 11 = 15544
Kabyle 13 = 15545
Kabyle 14 = 15546
Kabyle 16 = 15547
Kabyle 17 = 15548
Kabyle 18 = 15549
Kabyle 19 = 15550
Kabyle 20 = 15551
Kabyle 21 = 15552
Kabyle 23 = 15553
Kabyle 30 = 15554
Kabyle 24 = 15558
Kabyle 25 = 15559
Kabyle 26 = 15560
Kabyle 27 = 15561
Kabyle 28 = 15562
Kabyle 29 = 15563
Kabyle 32 = 15570
Kabyle 33 = 15571
Kabyle 34 = 15572
Kabyle 35 = 15573
Kabyle 36 = 15574
Kabyle 37 = 15575
Kabyle 38 = 15576
Kabyle 41 = 15577
Kabyle 42 = 15578
AE 2004, 1302 = 15579
AE 2007, 1259 = 15580
AE 1965, 0001 = 15582
AE 1961, 0316 = 15588
AE 2006, 1243 = 15589
AE 2007, 1260 = 15593
Gyuzelev 2013 1 = 15594
Gyuzelev 2013 2 = 15597
Gyuzelev 2013 3 = 15600
Gyuzelev 2013 5 = 15603
Gyuzelev 2013 4 = 15604
Gyuzelev 2013 8 = 15609
Gyuzelev 2013 7 = 15610
Gyuzelev 2013 6 = 15611
Gyuzelev 2013 10 = 15618
Gyuzelev 2013 9 = 15619
Gyuzelev 2013 17 = 15624
Gyuzelev 2013 16 = 15625
Gyuzelev 2013 15 = 15626
Gyuzelev 2013 14 = 15627
Gyuzelev 2013 13 = 15628
Gyuzelev 2013 12 = 15629
Gyuzelev 2013 11 = 15630
Gyuzelev 2013 20 = 15646
Gyuzelev 2013 19 = 15647
Gyuzelev 2013 18 = 15648
Gyuzelev 2013 25 = 15655
Gyuzelev 2013 24 = 15656
Gyuzelev 2013 23 = 15657
Gyuzelev 2013 22 = 15658
Gyuzelev 2013 21 = 15659
Gyuzelev 2013 26 = 15673
Gyuzelev 2013 30 = 15674
Gyuzelev 2013 29 = 15675
Gyuzelev 2013 28 = 15676
Gyuzelev 2013 27 = 15677
Gyuzelev 2013 37 = 15686
Gyuzelev 2013 36 = 15687
Gyuzelev 2013 35 = 15688
Gyuzelev 2013 34 = 15689
Gyuzelev 2013 33 = 15690
Gyuzelev 2013 32 = 15691
Gyuzelev 2013 31 = 15692
Gyuzelev 2013 44 = 15709
Gyuzelev 2013 43 = 15710
Gyuzelev 2013 42 = 15711
Gyuzelev 2013 41 = 15712
Gyuzelev 2013 40 = 15713
Gyuzelev 2013 39 = 15714
Gyuzelev 2013 38 = 15715
Gyuzelev 2013 52 = 15727
Gyuzelev 2013 51 = 15728
Gyuzelev 2013 50 = 15729
Gyuzelev 2013 49 = 15730
Gyuzelev 2013 48 = 15731
Gyuzelev 2013 47 = 15732
Gyuzelev 2013 46 = 15733
Gyuzelev 2013 45 = 15734
Gyuzelev 2005 8 = 15745
Gyuzelev 2005 7 = 15746
Gyuzelev 2005 6 = 15747
Gyuzelev 2005 5 = 15748
Gyuzelev 2005 4 = 15749
Gyuzelev 2005 3 = 15750
Gyuzelev 2005 2 = 15751
Gyuzelev 2005 1 = 15752
Gyuzelev 2005 10 = 15766
Gyuzelev 2005 9 = 15767
Gyuzelev 2002 10 = 15775
Gyuzelev 2002 9 = 15776
Gyuzelev 2002 8 = 15777
Gyuzelev 2002 7 = 15778
Gyuzelev 2002 6 = 15779
Gyuzelev 2002 5 = 15780
Gyuzelev 2002 4 = 15781
Gyuzelev 2002 3 = 15782
Gyuzelev 2002 2 = 15783
Gyuzelev 2002 1 = 15784
Gyuzelev 2002 15 = 15802
Gyuzelev 2002 14 = 15803
Gyuzelev 2002 13 = 15804
Gyuzelev 2002 12 = 15805
Gyuzelev 2002 11 = 15806
Gyuzelev 2002 20 = 15817
Gyuzelev 2002 19 = 15818
Gyuzelev 2002 18 = 15819
Gyuzelev 2002 17 = 15820
Gyuzelev 2002 16 = 15821
Gyuzelev 2002 23 = 15831
Gyuzelev 2002 22 = 15832
Gyuzelev 2002 21 = 15833
Gyuzelev 2002 29 = 15840
Gyuzelev 2002 28 = 15841
Gyuzelev 2002 27 = 15842
Gyuzelev 2002 26 = 15843
Gyuzelev 2002 25 = 15844
Gyuzelev 2002 24 = 15845
Manov 2008 121 = 15856
Manov 2008 114 = 15857
Manov 2008 113 = 15858
Manov 2008 112 = 15859
Manov 2008 82 = 15860
Manov 2008 124 = 15886
Manov 2008 123 = 15887
Manov 2008 122 = 15888
SEG 60:680 = 15895
SEG 60:735 = 15897
SEG 60:741 = 15899
SEG 60:737 = 15900
SEG 60:736 = 15901
SEG 60:746 = 15908
SEG 60:745 = 15909
SEG 60:743 = 15910
SEG 60:742 = 15911
SEG 60:748 = 15921
SEG 60:747 = 15922
SEG 60:752 = 15925
SEG 60:749, SEG 60:750 = 15926
Velkov 2005 28 = 15933
SEG 59:741 = 15934
SEG 59:740, SEG 59:738 = 15935
SEG 59:726 = 15936
SEG 59:721 = 15937
SEG 59:720 = 15938
Velkov 2005 10 = 15952
Velkov 2005 15 = 15953
Velkov 2005 14 = 15954
Velkov 2005 13 = 15955
Velkov 2005 12 = 15956
Velkov 2005 27 = 15957
Velkov 2005 22 = 15958
Velkov 2005 21 = 15959
Velkov 2005 20 = 15960
Velkov 2005 18 = 15961
Velkov 2005 39 = 15966
Velkov 2005 37 = 15967
Velkov 2005 36 = 15968
Velkov 2005 35 = 15969
Velkov 2005 44 = 15976
Velkov 2005 51 = 15979
Velkov 2005 50 = 15980
Velkov 2005 47 = 15981
Velkov 2005 45 = 15982
Velkov 2005 56 = 15987
Velkov 2005 54 = 15988
Velkov 2005 55 = 15989
Velkov 2005 52 = 15990
Velkov 2005 59 = 15993
Velkov 2005 58 = 15994
Velkov 2005 57, SGLIBulg 259 = 15995
Velkov 2005 63 = 15997
Velkov 2005 62 = 15998
Velkov 2005 61 = 15999
Velkov 2005 60 = 16000

Velkov 2005 66 = 16001
Velkov 2005 65 = 16002
Velkov 2005 64 = 16003
Velkov 2005 70 = 16004
Velkov 2005 69 = 16005
Velkov 2005 68 = 16006
Velkov 2005 67 = 16007
SEG 59:753 = 16008
SEG 59:751bis = 16009
SEG 59:759 = 16014
Manov 2008 175 = 16018
Manov 2008 168 = 16020
SEG 58:678 = 16028
SEG 58:675 = 16029
SEG 58:679 = 16033
SEG 58:682 = 16063
SEG 58:691 = 16065
SEG 58:692 = 16066
SEG 58:690 = 16067
SEG 58:689 = 16068
SEG 58:688 = 16069
SEG 58:687 = 16070
SEG 58:686 = 16071
SEG 58:685 = 16072
SEG 58:699 = 16083
SEG 58:701 = 16087
SEG 58:703 = 16090
SEG 58:708 = 16094
SEG 58:710 = 16097
SEG 58:709 = 16098
SEG 58:713 = 16104
SEG 58:711 = 16105
SEG 57:610 = 16110
SEG 57:611 = 16114
SEG 57:624 = 16115
SEG 57:623 = 16116
SEG 57:622 = 16117
SEG 57:621 = 16118
SEG 57:620 = 16119
SEG 57:627 = 16133
SEG 57:626 = 16134
SEG 57:625 = 16135
SEG 57:628 = 16140
SEG 57:629 = 16141
SEG 57:631 = 16145
SEG 57:632 = 16146
SEG 57:636 = 16151
SEG 57:635 = 16152
SEG 57:634 = 16153
SEG 57:633 = 16154
SEG 57:641 = 16164
SEG 57:640 = 16165
SEG 57:639 = 16166
SEG 57:638 = 16167
SEG 57:637 = 16168
SEG 56:828 = 16169
SEG 56:827bis = 16170
SEG 56:825, SEG 55:739 = 16171
SEG 56:824 = 16172
SEG 56:823 = 16173
SEG 56:822 = 16174
SEG 55:732 = 16181
SEG 55:731 = 16182
SEG 55:734 = 16188
SEG 55:735 = 16189
SEG 55:754 = 16190
SEG 55:753 = 16191
SEG 55:752 = 16192
SEG 55:742, SEG 46:850 = 16193
SEG 55:738 = 16194
SEG 55:769 = 16199
SEG 55:768 = 16200
SEG 55:765 = 16201
SEG 55:763 = 16202
SEG 55:762 = 16203
SEG 55:761 = 16204
SEG 55:760 = 16205
SEG 55:758 = 16206
SEG 55:757 = 16207
SEG 55:755 = 16208
SEG 55:771 = 16220
SEG 55:770 = 16221
SEG 54:628 = 16222
SEG 54:635 = 16224
SEG 50:667.7 = 16229
SEG 51:914 = 16230
SEG 50:667.6 = 16233
SEG 50:667.2 = 16234
SEG 50:667.5 = 16238
SEG 50:667.4 = 16239
SEG 50:667.3 = 16240
SEG 48:896 = 16246
SEG 50:667.9 = 16248
SEG 50:667.8 = 16249
SEG 46:852 = 16269
Manov 2008 196 = 16271
Mitrev 2011, 19, no.3 = 16273
Mitrev 2011, 19 no. 4 = 16275
Mitrev 2011 11 = 16276
Mitrev 2011 4 = 16277
Manov 2008 130 = 16284
Manov 2008 128 = 16285
Manov 2008 127 = 16286
Manov 2008 126 = 16287
Manov 2008 125 = 16288
Manov 2008 129 = 16306
Manov 2008 156 = 16308
Manov 2008 155 = 16309
Manov 2008 154 = 16310
Manov 2008 132 = 16311
Manov 2008 131 = 16312
Manov 2008 157 = 16323
Manov 2008 160 = 16324
Manov 2008 159 = 16325
Manov 2008 158 = 16326
Manov 2008 174 = 16335
Manov 2008 167 = 16336
Manov 2008 166 = 16337
Manov 2008 165 = 16338
Manov 2008 164 = 16339
Manov 2008 163 = 16340
Manov 2008 162 = 16341
Manov 2008 161 = 16342
Manov 2008 173 = 16355
Manov 2008 172 = 16356
Manov 2008 171 = 16357
Manov 2008 170 = 16358
Manov 2008 169 = 16359
Manov 2008 186 = 16380
Manov 2008 184 = 16381
Manov 2008 183 = 16382
Manov 2008 182 = 16383
Manov 2008 181 = 16384
Manov 2008 180 = 16385
Manov 2008 179 = 16386
Manov 2008 178 = 16387
Manov 2008 177 = 16388
Manov 2008 176 = 16389
Manov 2008 185 = 16400
Manov 2008 205 = 16401
Manov 2008 199 = 16402
Manov 2008 198 = 16403
Manov 2008 197 = 16404
Manov 2008 195 = 16405
Manov 2008 194 = 16406
Manov 2008 193 = 16407
Manov 2008 192 = 16408
Manov 2008 191 = 16409
Manov 2008 190 = 16410
Manov 2008 189 = 16411
Manov 2008 188 = 16412
Manov 2008 187 = 16413
Manov 2008 204 = 16432
Manov 2008 203 = 16433
Manov 2008 202 = 16434
Manov 2008 201 = 16435
Manov 2008 200 = 16436
SEG 54:630 = 16456
SEG 54:652 = 16457
SEG 54:653 = 16458
SEG 54:648 = 16459
SEG 54:639 = 16460
SEG 54:633 = 16461
SEG 54:632 = 16462
SEG 54:631 = 16463
SEG 53:651 = 16476
SEG 53:650 = 16477
SEG 53:648 = 16478
SEG 53:646 = 16479
SEG 53:643 = 16480
SEG 53:706 = 16484
SEG 53:669 = 16485
SEG 52:695 = 16488
SEG 52:694 = 16489
SEG 52:693 = 16490
SEG 52:692 = 16491
SEG 52:659 = 16492
SEG 52:568 = 16493
SEG 52:696 = 16496
SEG 52:712 = 16498
SEG 52:710 = 16499
SEG 52:709 = 16500
SEG 52:708 = 16501
SEG 52:707 = 16502
SEG 52:706 = 16503
SEG 51:917 = 16516
SEG 51:916 = 16517
SEG 51:915 = 16518
SEG 50:667ter = 16530
SEG 49:871 = 16532
SEG 49:868 = 16533
SEG 49:867 = 16534
SEG 49:866 = 16535
SEG 49:865 = 16536
SEG 49:896 = 16541
SEG 49:885 = 16542
SEG 49:884 = 16543
SEG 49:876 = 16544
SEG 49:897 = 16556
SEG 49:898 = 16557
SEG 49:899 = 16558
SEG 49:904 = 16564
SEG 49:903 = 16565
SEG 49:902 = 16566
SEG 49:901 = 16567
SEG 49:900 = 16568
SEG 49:988 = 16575
SEG 49:989 = 16576
SEG 49:992 = 16577
SEG 48:894 = 16579
SEG 46:843 = 16589
SEG 46:845 = 16591
SEG 46:845,2 = 16594
SEG 46:845bis = 16597
SEG 46:846 = 16598
SEG 46:847 = 16601
SEG 46:851 = 16603
SEG 46:871 = 16636
SEG 49:911 = 16639
SEG 47:1071 = 16644
SEG 47:1063, 5890 = 16648
SEG 47:1061,1 = 16653
SEG 47:1061,2 = 16655
SEG 47:1061,4 = 16656
SEG 47:1061,5 = 16660

13 Rejstřík

Abdéra 17
Apollón 167, 201
Apollónia Pontská 115, 200
Asklépios 168, 201
administrativa 54, 94–95, 164, 176, 191, 195
akulturace 31–32
archeologie 39, 208

Bíthýnie 137, 164, 194
Byzantion 143, 147, 200

centralizace 27, 176, 191, 197–198

databáze 69–70, 72–73, 75
dekorace 89

epigrafická produkce 87, 146, 181, 190, 196, 207

Filippopolis 159, 199–200
funerální zvyklosti 91–92, 204

GIS 79
geografie 6–7, 198

Hellenization of Ancient Thrace 69, 71, 87, 219
Heurist 71
Hérakleia Sintská 141, 216
habitus 48, 58
hellénizace 32–34, 36, 38, 40, 213–214, 217
hybridizace 45

identita 100, 217
infrastruktura 56, 176

Jirečkova linie 96

Kabylé 124, 127
komplexní společnost 54, 56–57, 62, 64, 215, 217
křesťanství 182, 185, 187–189, 195
kulturní kontakt 44–45, 47

latina 98–99
literární prameny 5–9, 13, 15–16

Maróneia 18, 155
makedonská kolonizace 22–24, 127, 193, 216
middle ground theory 44–45

náboženské zvyklosti 93–94, 125, 157, 201, 206
network theory 45
nosič nápisu 74, 89

občanství 24–25, 156
onomastické tradice 100–102, 218

Perinthos 150, 185, 200
Pistiros 118, 123–124, 127, 131
postkolonialismus 43–45

řecká kolonizace 17, 19, 106–107, 115, 193, 209
řečtina 96, 99, 218
řeka Hebros 206
řeka Tonzos 210
římská armáda 25, 151, 158, 161, 191, 194, 217
římská kolonizace 26
římské silnice 27, 153, 203, 205, 217

Serdica 159
Seuthopolis 118, 123, 129, 131
smíšená manželství 102
statistické zpracování 66, 68, 80–84, 105, 219

Thrákové 7, 158
technické řešení 71
thrácká aristokracie 39, 42, 110, 112, 119, 121–122, 133–134, 190, 215
thrácká populace 101
thrácké kmeny 7–8
thrácký jezdec 90
tria nomina 101–102, 151, 195

urbanizace 26–27

world-systems theory 40–42